

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(УКРАЇНА)**

**ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДАНАНГСКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(РЕСПУБЛІКА В'ЄТНАМ)**

ВАРШАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)**

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

(збірник матеріалів V Міжнародної науково-методичної конференції)

3-4 лютого 2022 р.

*Центр підвищення кваліфікації
та сучасних освітніх технологій*

Одеса ОНЕУ 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(УКРАЇНА)**

**ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДАНАНГСКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(РЕСПУБЛІКА В'ЄТНАМ)**

ВАРШАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)**

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

(збірник матеріалів V Міжнародної науково-методичної конференції)

3-4 лютого 2022 р.

*Центр підвищення кваліфікації
та сучасних освітніх технологій*

Одеса ОНЕУ 2022

Збірник матеріалів V Міжнародної науково-методичної конференції «Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку» (м. Одеса, 3-4 лютого 2022 р.) Одеса: ОНЕУ, 2022. 390 с.

У збірник увійшли тези доповідей учасників конференції, які відповідають тематиці конференції та містять науково-методичні розробки з питань забезпечення якості вищої освіти.

У рамках роботи конференції представлені такі тематичні напрями:

- 1) ефективний менеджмент освітньої діяльності та інтелектуалізація праці науково-педагогічних працівників для забезпечення якості вищої освіти;**
- 2) студентоцетрований підхід у навчанні: сучасні методики викладання, засоби та методи досягнення програмних результатів навчання;**
- 3) інноваційні моделі розвитку науково-педагогічної компетентності викладачів у системі вищої освіти;**
- 4) діджиталізація систем та технологій навчання в закладах вищої освіти в сучасних умовах.**

Тези друкуються в авторській редакції.

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ПРОРЕКТОРА З НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ
Одеського національного економічного університету
доктора економічних наук, професора
СМЕНТИНИ НАТАЛІЇ ВАЛЕНТИНІВНИ
на відкритті V Міжнародної науково-методичної конференції
«Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку»

Шановні учасники конференції!

Щиро рада вітати вас від імені керівництва Одеського національного економічного університету, науково-методичної ради нашого університету на міжнародній науково-методичній конференції «Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку».

Уже стало доброю традицією щороку напередодні другого семестру зустрічатися для обговорення тих проблем, які постають у нашій з вами професійній діяльності. Вважаю, що науково-методична конференція – це чудова нагода для науково-педагогічних працівників:

- обмінятися власним досвідом *організації освітньої діяльності*, новими технологіями навчання, сучасними методиками викладання, особливо з огляду на діджиталізацію освітнього процесу;
- ознайомитися з новітніми вимогами до управління, до організації освітньої діяльності, *забезпечення якості вищої освіти*;
- ознайомити учасників конференції із вдалими світовими практиками організації освітнього процесу.

Цьогоріч маємо нагоду зустрітися на V ювілейній конференції, що набула світового масштабу та постійно нарощує свою аудиторію. Попри певні обмеження конференція проходить у дистанційному форматі. Водночас цей формат дозволив об'єднати викладачів та науковців-практиків із 28 університетів України, близького та далекого зарубіжжя. Отримано заявки від 250 учасників, 200 учасників зголосилися виступити із доповідями та опублікувати тези доповідей.

Маю надію, що плідна дводенна робота стане вагомим внеском у розвиток кожного з вас, а запропоновані рекомендації знайдуть своє застосування в подальшій практичній діяльності кожного, що в цілому сприятиме підвищенню якості надання освітніх послуг у нашій державі.

Бажаю учасникам конференції успішної роботи, генерації нових ідей у контексті вирішення актуальних проблем забезпечення якості вищої освіти!

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА
Одеського національного економічного університету
доктора економічних наук, професора
АНАТОЛІЯ ІВАНОВИЧА КОВАЛЬОВА
на відкритті V Міжнародної науково-методичної конференції
«Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку»

Шановні учасники конференції!

Щиро радий вітати вас від імені Одеського національного економічного університету – одного із найстаріших університетів України, який минулого року відзначив своє 100-річчя!

Дякуємо за виявлену увагу та інтерес до нашої V ювілейної міжнародної конференції. Ми дякуємо за участь у конференції наших давніх партнерів – Варшавський технологічний університет, Вармінсько-Мазурський університет міста Ольштин (Польща), Київський національний торговельно-економічний університет. Ми вітаємо Данангський університет – найбільший економічний університет у Центральному В'єтнамі. Викладач цього університету Нгуєн Куок Туан – випускник нашого університету! Ми вітаємо викладачів із 17 університетів, 3 коледжів України і звичайно ж наших найближчих «сусідів»: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Одеський національний медичний університет, Одеський національний технологічний університет, Національний університет «Одеська політехніка», Одеську національну академію харчових технологій.

Конференція – це своєрідний дискусійний майданчик, покликаний забезпечити можливість обміну думками щодо актуальних питань забезпечення якості вищої освіти, а також досвідом викладання навчальних дисциплін у закладах вищої освіти.

Нехай наша конференція у стінах Одеського національного економічного університету – одного із провідних університетів країни – стане місцем для подальших цікавих та плідних зустрічей.

Бажаємо учасникам конференції плідної роботи, творчої результативної дискусії, активності, оптимізму та набуття дружніх контактів.

Усім міцного здоров'я, добробуту та нових наукових звершень!

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Ковальов А. І.
д.е.н., професор, ректор
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

Літвінов О. С.
д.е.н., доцент, проректор
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

Грінченко Р. В.
д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки підприємства
та організації підприємницької діяльності
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Одеський національний економічний університет є одним із виконавців проекту «Integrating dual higher education in Moldova and Ukraine 617490-epp-1-2020-1-md-eppka2-cbhe-sp/ COOPERA» (далі – COOPERA), який фінансується за грантом від Erasmus KA2, що об'єднав 14 партнерів з 7 Європейських країн – з України (4 університети та Міністерство освіти та науки), Молдови (3 університети та Міністерство освіти, культури та науки) та по одному університету з Німеччини, Іспанії, Болгарії, Польщі та Словенії. Метою проекту є впровадження практики дуальної освіти у закладах вищої освіти України та Молдови (рис.1).

**Рис. 1. Офіційний логотип проекту
«Integrating dual higher education in Moldova and Ukraine – COOPERA»**

В рамках виконання зазначеного проекту було досліджено практики впровадження дуальної освіти в Польщі, Іспанії та Німеччині. Особливої уваги заслуговує розгляд моделі дуальної освіти, що впроваджена в Іспанії.

Дуальна освіта в Університеті міста Льєди UdL (Іспанія).

Університет має партнерські угоди із значним переліком компаній за різними освітніми програмами. На програмах дуальної освіти в університеті у поточному році навчаються 369 осіб. Досвід впровадження дуальної освіти університет розпочав з 2008 року. Дуальна освіта впроваджена на бакалаврському та магістерському рівнях навчання. На сайті університету викладені можливості щодо партнерських угод із компаніями та особливості формування взаємовідносин між студентами під час практичної роботи у компанії. Студенти обирають попередньо компанію, яка їх зацікавила, відправляють запит, потім проходять співбесіду із представниками компанії та отримують погодження з боку університету.

Навантаження за дуальною формою навчання в магістратурі формується по моделі 4/4 – 4 години в день робота у компанії, 4 години в день – навчання за освітньою програмою в університеті. Поділ навчального дня протягом року на 4/4 години є основним принципом дуального навчання в UdL.

І студенти, і організатори виробничого навчання укладають договір на півторарічний термін (магістерська програма); в рамках цього контракту студенти отримують регулярну заробітну плату за повний робочий день, є угоди із компаніями про зарахування навчання в університеті у якості трудового навчання. Протягом усього періоду навчання студенти регулярно переключаються між університетом і компанією, в якій проходить навчання, надають періодичні звіти кураторам з компанії та університету.

Академічна теорія і навчання на робочому місці тісно скоординовані і включають розробку проєктів. Такий підхід дозволяє студентам під час навчання отримати професійний досвід і соціальні навички, необхідні в повсякденному трудовому житті. Вони отримують проєкти та завдання відповідно до їх зростаючих здібностей і розвивають свої навички під керівництвом більш досвідчених колег.

Модель, що пов'язує теорію та практику базується на магістерській програмі, що триває 3 семестри: теоретичне навчання в університеті займає 80% календарного часу, але при цьому становить 72 ECTS; практична підготовка на підприємствах становить 20% календарного часу, але при цьому на неї виділяється лише 18 ECTS. 18 ECTS – забезпечуються засвоєнням трьох дисциплін: однієї спеціалізованої та двох вибірових (по 6 ECTS кожна). За результатами дуального навчання студенти подають звіти та оцінюються комплексно комісією із представників університету та компаній двічі кожного семестру. Оцінка формується із урахуванням здобутих компетенцій студентом за кожною з 3 дисциплін.

Таким чином, спираючись на попередні дослідження [2; 3], можна зробити наступні висновки щодо особливостей впровадження дуальної освіти у закладах вищої освіти:

- необхідно сформулювати навчальний план, який дозволить здобувачеві отримувати знання за всіма функціональними напрямками підприємницької діяльності, сформулювати необхідні для здійснення цієї діяльності компетенції.
- залучити до викладання цих освітніх компонент досвідчених у практичному бізнесі викладачів або безпосередньо бізнесменів-практиків, укласти договори із підприємствами зацікавленими у наймі здобувачів дуальної освіти.
- організаційно передбачити можливість отримання індивідуальної траєкторії навчання за вибором студента.
- розробити внутрішні положення та навчально-методичні матеріали для забезпечення дуальної форми навчання.

Список використаних джерел:

1. Ковальов А. І., Літвінов О. С., Грінченко Р. В. Підприємницька освіта, як елемент впровадження в ОНЕУ грантового проєкту дуальної освіти COOPERA від Erasmus+ // Матеріали XX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (м. Київ, 24 вересня 2021 року). С. 14-18.
2. Ковальов А. І., Літвінов О. С., Грінченко Р. В. Передумови впровадження дуальної освіти в Одеському національному економічному університеті // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення» (наукове електронне видання) (м. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 28 жовт. 2021 р.). С. 250-252.

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЗВО

У центрі дискусій останніх років перебуває питання якості вищої освіти. Серед чинників, які найбільше впливають на якість вищої освіти одне з центральних місць посідає кваліфікація науково-педагогічних працівників. Слушно з приводу важливості цього чиннику висловлюються співробітники НАЗЯВО, відмічаючи, що «освітня програма точно не зможе існувати без якісного кадрового забезпечення» [1].

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 365 внесені зміни до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. Ці зміни стосуються, зокрема кадрових вимог щодо започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнем вищої освіти та освітніми програмами (табл. 1).

Таблиця 1

Кадрові вимоги щодо започаткування та провадження освітньої діяльності

Показник	Нормативне значення
Частка науково-педагогічних (педагогічних) та/або наукових працівників, які мають науковий ступінь та/або вчене звання та працюють у здобувача ліцензії за основним місцем роботи (у тому числі за суміщенням), з них:	не менше 50 %
осіб, які мають науковий ступінь доктора наук та/або вчене звання професора:	не менше 10 %
- для другого (магістерського) рівня вищої освіти	
- для третього (освітньо-наукового/освітньо-творчого) рівня вищої освіти	не менше двох докторів наук
Склад науково-педагогічних, педагогічних та наукових працівників, які мають освітню та/або професійну кваліфікацію, відповідну освітній програмі, науковий ступінь та/або вчене звання та працюють у закладі освіти за основним місцем роботи	не менш як три особи

Із 1 січня 2022 року інформація за модулями «Кадрове забезпечення освітньої програми/спеціальності» та «Кадрове забезпечення освітнього процесу за освітньою програмою» є обов'язковою для заповнення у Єдиній державній електронній базі з питань освіти (ЄДЕБО) і враховується при формуванні конкурсних пропозицій для прийому на навчання до ЗВО.

Законодавством України чітко не регламентовано питання щодо «Кадрового забезпечення освітньої програми/спеціальності». Зі змісту листів МОН України йдеться про науково-педагогічних, педагогічних та наукових працівників, які працюють за основним місцем роботи, мають відповідну освітній програмі в межах спеціальності освітню та/або професійну кваліфікацію.

Освітня кваліфікація підтверджується документом про вищу освіту, науковий ступінь та вчене звання. Професійна кваліфікація підтверджується досвідом професійної діяльності за відповідним фахом (спеціальністю, спеціалізацією) із зазначенням посади та строку роботи на цій посаді (крім педагогічної, науково-педагогічної, наукової діяльності); керівництвом (консультуванням) дисертації на здобуття наукового ступеня за спеціальністю

(за актом захисту дисертації); наявністю публікацій у наукових виданнях, які включені до переліку фахових видань України, до наукометричних баз, зокрема Scopus, Web of Science, протягом останніх п'яти років.

У ході дискусій більшість освітян схильні до думки, що кадрове забезпечення освітньої програми – робоча проектна група за ОП на чолі із гарантом, а кадрове забезпечення спеціальності – науково-педагогічні працівники, що увійшли до складу робочих (проектних) груп за ОП, що реалізуються в межах спеціальності.

При заповненні інформації за модулем «Кадрове забезпечення освітнього процесу за освітньою програмою» необхідно дотримуватися нормативів, що визначені у табл. 1. Одночасно, важливо забезпечити кожний освітній компонент освітньої програми науково-педагогічними та/або науковими працівниками з урахуванням відповідності їх освітньої та/або професійної кваліфікації та наявності не менше чотирьох досягнень у професійній діяльності за останні п'ять років, визначених у пункті 38 Ліцензійних умов.

Важливо й те, що рівень кадрового забезпечення освітнього процесу є об'єктом акредитаційної експертизи. За критерієм 6, експерти мають пересвідчитися зокрема в тому, що рівень академічної та/або професійної кваліфікації викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, забезпечує досягнення цілей та програмних результатів навчання за ОП, а процедури конкурсного добору викладачів є прозорими, дають можливість забезпечити потрібний рівень їхнього професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми [2].

Аналізуючи рівень академічної та/або професійної кваліфікації викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, експерти звертають увагу на наявність публікацій, що дотичні до ОК, які викладаються, та висловлюють рекомендацію з приводу необхідності посилити публікаційну активність викладачів, які викладають дисципліни загального циклу підготовки. Одночасно можна зустріти зауваження і відносно того, що не всі викладачі, задіяні на ОП, мають публікації у виданнях, що входять до наукометричних баз, зокрема Scopus, Web of Science. Ця рекомендація є слушною, особливо в контексті останніх змін до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. Зазначене дозволяє констатувати, що наявність публікацій у наукових виданнях, які включені до переліку фахових видань України, до наукометричних баз, зокрема Scopus, Web of Science, протягом останніх п'яти років – обов'язковий критерій, що засвідчує професійну кваліфікацію НПП.

Публікаційна активність НПП враховується і під час конкурсного відбору викладачів. При цьому варто звертати увагу на внутрішню політику ЗВО відносно наявності одноосібних публікацій (як фахових статей так і методичних матеріалів).

Підсумовуючи зазначене вище, варто відмітити таке: забезпечити виконання чотирьох критеріїв відповідності Ліцензійним умовам під силу кожному НПП, за умови, якщо щорічно він публікуватиме щонайменше одну статтю у фаховому виданні, готуватиме методичну розробку за ОК, яку викладає, прийматиме участь у наукових конференціях та у вигляді тез готуватиме науково-популярну та/або консультаційну (дорадчу) публікацію з наукової або професійної тематики, а також прийматиме участь у виконанні комплексної теми кафедри із подальшою апробацією результатів у вигляді монографії.

Список використаних джерел:

1. Єремейко О. Освітня програма не зможе існувати без кадрового забезпечення / Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://cutt.ly/SIV1EiA>
2. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 року № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>.

НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА БАЗОВИХ ПІДПРИЄМСТВ-СТЕЙКХОЛДЕРІВ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

У сучасній концепції студентоцентризованих освітніх програм, навчальний процес орієнтований на формування у студентів ключових знань, умінь та навичок, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти, що спрямовані на задоволення його власних потреб і забезпечують затребуваність на ринку праці, високу здатність до працевлаштування. Тому впровадження інноваційних методів навчання у ЗВО є пріоритетом національної концепції реформування і модернізації вищої освіти та створення інноваційного освітнього середовища у ОНЕУ, в тому числі імплементації інноваційних методів практичного навчання як складової частини формування університету інноваційного (підприємницького) типу. У сучасній педагогіці має місце багатоваріантність інноваційних методів навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань студентами, розвиток їх інтелектуальної діяльності, формування вмінь та навичок критичного осмислення професійної проблеми, здатності самостійно опрацьовувати інформацію, набуття якостей, що стануть у нагоді в майбутньому професійному житті [1].

Студентоцентризоване навчання передбачає забезпечення публічності інформації про освітні програми (ОП), широке залучення стейкхолдерів до розробки ОП, їх моніторингу та періодичного перегляду, враховує потреби здобувачів вищої освіти шляхом створення можливостей для гнучких траєкторій навчання, стимулює самостійну роботу здобувачів вищої освіти, підтримку впровадження інноваційних педагогічних технологій та створення атмосфери взаємоповаги і порозуміння між здобувачами освіти і викладачами.

Реалізація студентоцентризованого освітнього процесу у ЗВО України забезпечується через: оприлюднення освітніх програм; експертизу роботодавцями актуальності змісту ОП; експертне оцінювання підготовленості випускників до професійної діяльності представниками ринку праці; оцінювання стану організації освітнього процесу здобувачами вищої освіти; реалізації гнучких траєкторій форм навчання; організацію самостійної роботи студентів [2].

На сучасному етапі ринкових перетворень в Україні все більш актуалізуються проблеми, пов'язані з недосконалістю механізмів взаємодії освіти та ринку праці, ефективної підготовки та працевлаштування випускників закладів вищої освіти. Під час формулювання цілей і програмних результатів навчання для здобуття освітнього ступеня бакалавр спеціальності «Туризм» в ОНЕУ, були враховані запити й інтереси стейкхолдерів та роботодавців, які брали участь в обговоренні проекту ОП і висловили пропозиції відносно удосконалення програми виробничої практики бакалаврів за ОП «Туризм», формування у здобувачів теоретичних знань і практичних навичок щодо вирішення міжособистісних конфліктних ситуацій, роботи з клієнтами; аналізу якості обслуговування туристів, формування корпоративної культури.

Сучасна парадигма освіти – це навчання, орієнтоване на здобувача вищої освіти (орієнтація на вихід), в основі якого є компетентнісна модель фахівця (профіль), створена за найактивнішої участі викладачів та стейкхолдерів. Досвідчені фахівці – практики,

співробітники ТОВ «Селезньов Тур», туристичної компанії-оператора, яка є філією кафедри туристичного та готельно - ресторанного бізнесу ОНЕУ, безпосередньо приймають участь у проведенні практичних занять, з таких дисциплін, як «Туроперейтинг», «Організація транспортних послуг» та інших. На реальних прикладах, що ґрунтуються на алгоритмах виконання відповідних завдань з використанням необхідного прикладного програмного забезпечення бізнес-процесів; збору й обробки аналітичних даних на підприємстві за допомогою актуального інструментарію, роботи з клієнтами та ведення необхідної звітності, фахівці туристичного підприємства наочно доводять синергетичний ефект від проведення практичних занять в такому форматі.

Для забезпечення студентоцентрованого освітнього процесу навчання здобувачів зі спеціальності «Туризм» на кафедрі туристичного та готельно-ресторанного бізнесу започатковано виконання кваліфікаційних робіт бакалаврів на замовлення базових підприємств – стейкхолдерів: КП «Туристичний інформаційний центр міста Одеси», КП «Фортеця», туроператорів «Вилкове Пелікан Тур», «Вилкове Тур», «Селезньов Тур», «Тур Експерт», мережа турагенцій «ХО», туристичний оператор «Coral Travel». На базових підприємствах студенти проводять презентації та обговорення своїх підприємницьких стартап - проектів туристичних продуктів, отримують досвід з управління якістю послуг та аналізу конкуренції на регіональному туристичному ринку, господарської діяльності суб'єктів туристичного бізнесу, маркетингу, застосування інструментів цифрових технологій формування туристичного маршруту, створення інноваційного середовища. Програма виробничої практики здобувачів вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» щорічно погоджується з керівниками базових підприємств стейкхолдерів [3].

Таким чином, практична підготовка фахівців зі спеціальності «Туризм» бакалаврського рівня, повинна бути спрямовано на формування фундаментальних і спеціальних знань та умінь, достатніх для виконання завдань та обов'язків покладених на фахівців в туристичній сфері діяльності, апробацію підприємницьких моделей ведення туристичного бізнесу, а також експертне оцінювання підготовленості випускників до професійної діяльності представниками стейкхолдерів.

Список використаних джерел:

1. Бабчинська О. І. Застосування інноваційних технологій в менеджменті навчального закладу. Інтерактивний освітній простір ЗВО [Електронний ресурс] : матеріали всеукраїнського науково-практичного вебінару (м. Вінниця, 4 березня 2019 р.) / відп. ред. Л.Б. Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2019. – С. 49.
2. Впровадження концепції «студентоцентрованого» навчання у НМетА України. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mqual/i3003/p3332>
3. Положення про систему зворотного зв'язку зі стейкхолдерами в ОНЕУ/ Уклад. С.М. Кіршо, О.Б. Тринчук. – Одеса: ОНЕУ, 2019. – 9 с.

ПРОБЛЕМИ НОРМУВАННЯ ПРАЦІ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО В УМОВАХ ПРОТИЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ОБМЕЖЕНЬ

Карантинні заходи у 2021/2022 навчальному році за різними рівнями епідемічної небезпеки створили нові вимоги до організації навчального процесу у закладах вищої освіти. Необхідність налагодження ефективного дистанційного навчання, визначає потребу розробки якісного освітнього простору, адаптації педагогічних кадрів до цього процесу, здійснення моніторингу наявних освітніх ресурсів та пристосування їх до сучасних вимог, насичення електронних навчальних курсів медійним матеріалом та обмін досвідом з колегами у різних форматах та багато іншого. Застосування при викладанні дисциплін традиційних технологій навчання, стало не достатнім, але використання комп'ютерних технологій для адаптації навчального процесу до дистанційного навчання, проходить в позаробочий час, в результаті чого знижується здатність викладачів продуктивно працювати та формує потребу у визначенні нових нормативів праці для науково-педагогічних працівників (НПП).

Основи нормування праці НПП формується на підставі Кодексу законів про працю (КЗпП) та інших нормативно-правових актах, яким встановлено скорочений 36-годинний робочий тиждень зі збереженням розміру заробітної плати в зв'язку з особливим характером праці (ч. 3 ст. 51 КЗпП) [1-4]. Результати праці НПП не мають втілення у фізичному вимірі як продукція, і контроль відпрацьованого часу не дає повного уявлення про їхню завантаженість протягом робочого дня, крім того, діяльність НПП пов'язана з підвищеним інтелектуальним і нервовим напруженням. Крім навчального навантаження, робочий час педагогічних працівників включає підготовчу, наукову, методичну, організаційно-педагогічну та іншу роботу. Отже, норма робочого часу педагогічних працівників обчислюється навчальними годинами та диференціюється залежно від займаної посади, виконуваної роботи та виду навчального закладу.

Слід звернути увагу, що скорочена тривалість робочого часу не включає в себе час на виконання деяких інших обов'язків педагогічного працівника, які виходять за межі поняття «педагогічне навантаження», хоча виконання цих робіт є обов'язковим для такого працівника. Проте ця обставина не є підставою для збільшення тривалості робочого часу працівника, оскільки це буде суперечити вимогам ст. 51 КЗпП, а виконується ним у самостійно визначений ним та вільний від педагогічного навантаження час, а у випадках, передбачених Законом, виконання такої роботи підлягає окремій оплаті понад встановлений посадовий оклад [5].

У закладах вищої освіти для професорсько-викладацького складу в основу нормування його праці покладено річне навчальне навантаження в академічних годинах відповідно до навчального плану. До педагогічного навантаження належать:

- читання лекцій;
- проведення семінарських і практичних занять;
- прийняття екзаменів;
- керівництво практикою, аспірантурою, підготовкою магістерських дисертацій.

Річний обсяг педагогічного навантаження в розрахунку на одного викладача не має чітко виражених меж: при 36-годинному робочому тижні, викладачі повинні виконувати всі види навчально-методичної, науково-дослідної та виховної роботи. Такий розрахунок

ускладняється тим, що робочий час не обмежується перебуванням у самому вищому навчальному закладі, а продовжується й за його межами.

Нормування праці у закладах вищої освіти покликане надати можливість правильно визначити затрати праці викладачів, порівняти різні види праці з урахуванням складності, трудових затрат, науково обґрунтувати розподіл часу за навчальною, методичною і науково-дослідними роботами, диференціювати норми навчального навантаження залежно від ступеня чи звання (посади).

Визначення норм праці для кожного виду робіт покладено на заклад вищої освіти та потребує окремого розроблення та регулярного оновлення, особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання. Максимальне навчальне навантаження науково-педагогічних працівників не може перевищувати 600 годин на навчальний рік, загальне навантаження викладача прийнято вважати у розмірі 1548 годин на рік. Відповідно, у середньому на викладача приходить близька 950 годин на рік на методичну, підготовчу, наукову, виховну та організаційну роботу. [6] Українські вищі навчальні заклади норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи керуються Наказом МОНУ від 2002 року, який не містить жодного оновлення за останні 20 років. [7]

Тобто, при дистанційному навчанні навчальний процес складається з елементів, характерних для традиційного навчального процесу. При цьому, активно застосовуються розвинені засоби телекомунікації, використання супутникових каналів зв'язку, передача упакованого відео зображення з комп'ютерних мереж. Електронна пошта, Veber, Moodle, Classroom як інноваційні технології використовуються для доставки змістовної частини навчальних курсів студентам. Під час інтегрування комп'ютерних технологій в дистанційну педагогіку необхідно забезпечити підготовку викладачів в області інформаційних технологій, враховувати впровадження їх у оновленні дисциплін та опанування цими навичками, як підвищення кваліфікації. [8] Незважаючи на те, що позаду вже 2 роки досвіду праці в умовах пандемії, дуже гостро стоїть питання удосконалення системи дистанційного навчання та враховуючи перспективність розвитку такої форми навчання, що в подальшому буде збільшувати професійне навантаження на викладачів.

В цих умовах дуже важливо, також визначитись щодо режимів праці та відпочинку в умовах коли виконання основних службових обов'язків пов'язано з використанням персонального комп'ютера. Основна робота з персональним комп'ютером вважається така, що займає не менше 50 % часу впродовж робочої зміни. Відповідно до п. 5.3 [9] при організації праці, що пов'язана з використанням персональних комп'ютерів, для збереження здоров'я працюючих, запобігання професійним захворювання і підтримки працездатності слід передбачити регламентовані перерви для відпочинку. У всіх випадках, коли виробничі обставини не дозволяють застосувати регламентовані перерви, тривалість безперервної роботи з персональним комп'ютером не повинна перевищувати 4 години. Допускається індивідуальний підхід до обмеження часу робіт з персональним комп'ютером, зміни характеру праці, чергування з іншими видами діяльності, не пов'язаними з персональним комп'ютером. Науково-педагогічні працівники працюють з використанням персонального комп'ютера, при дистанційній та змішаній формі навчання, близька 100% та, у даному випадку, відносяться до професійної групи операторів персональних комп'ютерів, для яких регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години. Тобто, при обґрунтуванні розподілу часу НПП необхідно враховувати час на зазначені перерви, що при 8-годинному робочому дні цей час складе 45 хвилин додаткових перерв щодня.

Таким чином, можна зробити висновок, що застарілі нормативно-правові акти щодо нормування праці НПП визначають потребу у розробці відповідного положення на рівні закладу вищої освіти. При його розробці необхідно врахувати норми часу для видів організаційної та методичної роботи пов'язаної з забезпеченням організації викладання за дистанційною та змішаною формами навчання. При розробці таких норм часу враховувати збільшення роботи викладачів на персональному комп'ютері задля збереження здоров'я, підтримки працездатності та запобігання професійного вигорання викладачів.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 15.12.2021. URL: <https://document.vobu.ua/doc/3189> (дата звернення 11.01.22)
2. Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ: Наказ МОНУ від 03.10.05. № 1130/11410 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1130-05#Text> (дата звернення 11.01.22)
3. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери Постанова КМУ 30.08.2002. № 1298 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1298-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.01.22)
4. Про підвищення посадових окладів науково-педагогічних працівників: Постанова КМУ 23.01.2019. № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/36-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.01.22)
5. Бусол О. Нормування праці та юридичне оформлення робочого часу наукових працівників науково-дослідних установ. URL: <http://nbuviar.gov.ua/> (дата звернення 11.01.22)
6. Зарплата преподавателя вуза 2021. URL: <https://www.budgetnyk.com.ua/article/ru/750-zarplata-prepodavatelya-vuza-2021> (дата звернення 12.01.22)
7. Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів: Наказ МОНУ №450 від 07.08.2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-02#Text> (дата звернення 12.01.22)
8. Анісімова С.В. Проблеми дистанційного навчання у вищих навчальних закладах. *Сучасні аспекти організаційно-методичного забезпечення екологічної підготовки фахівців*: матер. V Всеукр.наук.-практич.конф. 22 жовтня 2020 року, Харків: «Стильна типографія», 2020. С.6-8
9. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин ДСанПІН 3.3.2.007-98: МОЗУ Постанова ГДСЛУ № 7 від 10.12.1998 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007282-98#Text> (дата звернення 12.01.22)

СЕКЦІЯ 1

ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПРАЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В ПІДГОТОВЦІ ЕКОНОМІСТІВ

Сучасний етап розвитку української економіки і економічної освіти актуалізує проблему підготовки висококваліфікованих економістів з різних галузей знань. Вирішені цієї проблеми ключова роль належить економічній теорії. Вона є значимою дисципліною у всіх провідних університетах світу, що готують фахівців з економіки. Економічна теорія вчить методологічному інструментарію аналізу економічних явищ, розуміння яких дозволяє випускникам приймати більш компетентні рішення у своїй професійній діяльності. В результаті проходження різних курсів з економічної теорії студенти отримують цілісне, системне уявлення щодо принципів функціонування економіки, поведінки економічних агентів та напрямків економічної політики держави.

Особливості економіки, як соціальної системи, полягає в тім, що всі її явища взаємопов'язані і взаємообумовлені, а економічні події, що відбуваються, мають причинно-наслідковий зв'язок. Щоб зрозуміти і вивчити це, необхідно знати економічну теорію, яка розкриває механізми і закони економічної системи. Як раз в цьому полягає ключова роль економічної теорії. Сьогодні, після тридцятирічного викладання курсів мікро і макроекономіки, орієнтованого на високорозвинені економіки світу, ми можемо констатувати, що неадаптований до транзитивних економік монополізм «Економіксу» все більше віддалив теоретичні моделі від реальних економічних процесів. В той же час, економічна криза в світовій і національній економіці, яка ще ускладнилась пандемією COVID-19, не тільки поставила питання про нові, адекватні часу, питання правила функціонування економіки на віх рівнях – від домогосподарства, підприємства, держави, до світового господарства. Відповіді на ці питання вимагають наукового, цілісного відображення цих правил, щоб внести зміни в поведінку як бізнесу, так і держави.

Нажаль в системі національної економічної освіти економічна теорія була необґрунтовано потіснена в навчальному процесі та освітніх програмах різних рівнів. В структурі економічної теорії була усунена логіко-історична методологія і одночасно збільшені курси, що вивчають функціональні підходи до аналізу високо розвинутих економік. Це призвело до того, що у випускників ЗВО за економічними спеціальностями формувались лише функціональні здібності, які дають можливість працювати з певними фрагментами економічної реальності за установленними та засвоєними алгоритмами. В той же час, випускники втрачають навички бачити соціальний об'єкт – економіку в цілому, уміти самостійно виявляти в ній причинно-наслідкові зв'язки, та приймати рішення в конкретній ситуації. Головною причиною втрати цілісного розуміння розвитку економічних явищ стало непродумане реформування переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів освіти та зміну структури курсів економічної теорії. В наслідок таких змін були порушені логічні зв'язки між економічною теорією та прикладними економічними науками. Кафедри прикладних дисциплін будують свої спеціалізації, що розвивають та поглиблюють фундаментальні уявлення про економічні явища, отримані при вивченні студентами економічної теорії. Якщо такі фундаментальні знання у здобувачів були відсутні, вони на базі фрагментарних уявлень про економічні реальність не зможуть адекватно приймати рішення в конкретних обставинах. Ті конкретні зміни, що відбуваються в економіці, свідчать проте, що економічна теорія повинна

відображати не тільки функціональні зв'язки, але й процеси змін, що свідчать про розвиток її об'єкта і предмета.

Незадовільний стан викладання та засвоєння економічної теорії в процесі підготовки економістів змусив провідні ЗВО України вжити заходів щодо її покращання. Так, з ініціативи керівництва Київського національного економічного університету було проведено 2 грудня 2021р. Засідання міжвідомчої координаційної ради МОН України та Національної академії наук із залученням провідних вчених в галузі економічної теорії. В результаті обговорення проблем зниження якості підготовки економістів, було рішення щодо необхідності підвищення ролі економічної теорії в підготовці економістів. Вчені зазначили, що випускники мають фрагментарні уявлення про економічну реальність, не здатні приймати адекватні рішення. У студентів відсутнє системне мислення та розуміння причинно-наслідкових зв'язків у розгортання суперечностей в економіці. Було прийнято рішення про збільшення кредитів для курсів економічної теорії для покращення теоретичної підготовки студентів з економічних спеціальностей. Також було запропоновано включити дисципліни логіко-історичного циклу (економічна теорія, історія економічної думки політична економія перехідної економіки) та функціонального циклу (мікро-макроекономіка, інституціональна теорія) в освітні програми різних рівнів. В рішенні наголошено про необхідність забезпечення безперервного викладання економічної теорії на всіх рівнях навчання. Кожен рівень викладання ґрунтується на засвоєнні студентами попереднього. Тобто, курс економічної теорії викладається за принципом: від простого до більш складного рівня. Учасники засідання звернулися до МОН України з пропозицією збільшити фундаментальну складову при формуванні стандартів з економічної освіти. Слід зазначити, що вже сьогодні програма ЗНО для випускників – бакалаврів з економіки, яка надає право для вступу до магістратури на 2/3 складається із питань з економічної теорії.

Висновок. Таким чином, для виконання Рішення засідання Координаційної Ради МОН та НАН України необхідно питання покращення викладання економічної теорії в ОНЕУ винести на засідання Вченої Ради університету. Так зробили наші колеги із КНЕУ.

Слатвінська М. О.
*професор кафедри фінансів,
керівник центру забезпечення якості освіти
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

АКРЕДИТАЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ЗВО: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В останні два роки для закладів вищої освіти (далі – ЗВО) України в яких здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти за всіма рівнями, а саме початковим, першим, другим, третім (відповідно молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії) актуалізувалася проблематика акредитації освітніх програм (далі - ОП). Це викликано необхідністю видачі документа про вищу освіту та додатка до диплому європейського зразка. Крім того, серед перспектив і ключових напрямків розвитку ЗВО України є створення умов для надання освітніх послуг іноземним студентам та активізація роботи щодо збільшення кількості таких здобувачів. Втім відповідно до вимог українського законодавства набір іноземних студентів на навчання можливий лише на акредитовані освітні програми, що також вимагає від ЗВО якомога швидшого проходження акредитації освітньо-професійних та освітньо-наукових програм.

Під акредитацією ОП розуміється «оцінювання якості освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет відповідності стандарту вищої освіти, спроможності виконання вимог стандарту, а також досягнення заявлених у програмі результатів навчання відповідно до критеріїв оцінювання якості освітньої програми» [1]; «процес перевірки та аналізу інформації, що міститься у самоаналізі (Self-Assessment Report - SAR) та інших документах, а також отриманої під час інтерв'ю з представниками закладу вищої освіти, що ґрунтується на фактичних даних та включає вивчення будь-яких питань, які стосуються якості оцінюваної програми і шляхів її покращення» [2].

Варто зазначити, що «інституційна акредитація здійснюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти у співпраці з національними та міжнародними експертами, а також міжнародними інституціями, які здійснюють діяльність у сфері забезпечення якості вищої освіти та визнані Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти» [2]. Для проходження акредитації ОП гарант та робоча (проектна) група формують відомості про самооцінювання, де надають вичерпну інформацію щодо конкретної ОП, її цілей, особливостей реалізації тощо. Загалом у структурі цих відомостей мають бути відображені 9 критеріїв (з відповідними їм підпунктами), якщо мова йде про ОП початкового, першого і другого рівнів та 10 критеріїв (з відповідними йому підпунктами), якщо йдеться про ОНП для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Під час акредитаційної експертизи експерти Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти здійснюють низку заходів, які дозволяють їм: встановити відповідність чи невідповідність ОП та, безпосередньо, підготовки здобувачів вищої освіти за відповідним рівнем чинному стандарту вищої освіти; виявити чи спроможний ЗВО забезпечити досягнення здобувачами освіти передбачених в ОП результатів навчання; проаналізувати наявну інформацію щодо діяльності ЗВО та особливостей функціонування конкретної ОП; проаналізувати співвіднесення цілей і місії ЗВО з цілями конкретної ОП; здійснити аналіз внутрішньо університетської/інститутської нормативної бази та іншої документації щодо розробки і реалізації ОП; встановити забезпеченість освітніх компонент робочими програмами навчальних дисциплін, силабусами, навчально-методичними матеріалами, які дозволяють якісно здійснювати організацію освітньої діяльності та освітнього процесу; зібрати максимум інформації щодо освітньої діяльності та освітнього процесу від здобувачів освіти, НПП, випускників освітньої програми, роботодавців і академічної спільноти, представників

структурних підрозділів ЗВО й здійснити узагальнення та систематизацію отриманої інформації; оцінити матеріально-технічну базу та наявні ресурси ЗВО; проаналізувати доступність інформації щодо ОП для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів; скласти звіт щодо результатів проведеної акредитаційної експертизи та надати обґрунтовані рекомендації щодо напрямків покращення освітнього процесу та освітньої діяльності в ЗВО за конкретною ОП.

Процедура акредитації ЗВО в Україні здійснюється за схемою подібною до процедури акредитації університетів у США, а саме: «проведення вищим навчальним закладом аналізу своєї діяльності на відповідність встановленим вимогам акредитації; безпосередня робота зовнішніх експертів в університеті; підготовка зовнішніми експертами звіту про результати перевірки; прийняття рішення про акредитацію відповідним органом [3].

У зв'язку з пандемією акредитаційні експертизи в Україні проводяться із використанням технічних засобів відеозв'язку, що має свої специфічні особливості та вимагає від гарантів ретельної підготовки до цього процесу з метою якомога ширшого висвітлення інформації щодо функціонування ОП. У процесі акредитаційної експертизи перед ЗВО та безпосередньо гарантами ОП, що максимально зацікавлені в проходженні акредитації, постає низка викликів, які можна згрупувати за наступними напрямками:

- Організаційні.
- Технічні.
- Інформаційні.
- Комунікаційні.
- Психологічні.

На гарантів ОП покладається забезпечення своєчасності та повноти залучення заявлених представників фокус-груп. Вони мають своєчасно повідомляти залучених до цього процесу НПП, здобувачів, роботодавців, представників структурних підрозділів ЗВО тощо про формат запланованих зустрічей, час їх проведення та іншу необхідну інформацію. Загалом під час акредитаційної експертизи гаранті ОП та представники ЗВО мають надати експертній групі вичерпну інформацію щодо функціонування системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, а також продемонструвати що за ОП в ЗВО здійснюється: моніторинг та періодичний перегляд ОП; анкетування здобувачів вищої освіти, НПП та регулярне оприлюднення результатів такого анкетування на офіційному сайті ЗВО; забезпечення підвищення кваліфікації НПП; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу (у тому числі індивідуальної, самостійної роботи здобувачів); дотримання принципів академічної доброчесності; оприлюднення інформації про ОП, проекти ОП; врахування результатів неформальної освіти; функціонування інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом тощо.

Підсумовуючи варто зазначити, що в процесі акредитаційної експертизи співпраця гаранта, робочої (проектної) групи й представників керівництва університету та надання максимально вичерпної інформації щодо конкретної ОП, своєчасність реакцій та здійснення превентивних заходів щодо можливих викликів акредитаційної експертизи є запорукою успішного проходження цього процесу.

Список використаних джерел:

1. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 року № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>.
2. Методичні рекомендації щодо акредитації освітніх програм: URL: <https://cutt.ly/EOWop0a>
3. Головій Л. В. Адміністративно-правові аспекти акредитації у сфері вищої освіти: зарубіжний досвід: URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pravo/article/viewFile/2121/2066>

Нгуен К. Т.
*преподаватель факультета делового администрирования
Экономический университет Данангского университета
м. Дананг, республика Вьетнам*

ФАКТОРЫ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОТНОШЕНИЕ СТУДЕНТОВ: ПРИМЕР ИЗ ЭКОНОМИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ДАНАНГСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

1. Введение.

Профессиональное отношение студентов важно для их академической успеваемости и карьерного роста. Студенты с позитивным профессиональным отношением будут демонстрировать позитивное поведение в учебе, усилиях в учебе, улучшать знания и навыки и, таким образом, приобретать хорошую профессиональную квалификацию. Отношение студентов к карьере является важным фактором, влияющим на академическую успеваемость, карьерный рост, успехи в карьере и жизнь после окончания учебы. Фактор преподавателя играет важную роль в формировании профессионального отношения и успеваемости студентов. Мориам Квадир (1, стр. 295) определил факторы, влияющие на учебную мотивацию студентов в Центре обучения английскому языку в Бангладеш, а именно стиль преподавания и метод преподавания, частные репетиторы, личность и поведение, компетентность и управление классом, а также отношение и приверженность преподавателя. Мухаммад Або уль Хасан Рашид и Саид Уззаман (2) определили, что профессионализм и внешний вид преподавателя положительно влияют на успеваемость студентов. В частности, исследования также показывают, что повышенный уровень профессионализма увеличивает успеваемость учащихся на 54,3% ($\beta = 0,543$), а по внешнему виду - на 20% ($\beta = 0,2$).

В данном исследовании автор определяет факторы преподавателя, влияющие на профессиональное отношение студентов Экономического Университета Данангского Университета. Результаты исследования являются основой изменения Университета и преподавателя, направленной на формирование позитивных профессиональных установок студентов.

2. Методы исследования.

Исследование проводилось в Экономическом Университете Данангского Университета. В этом исследовании автор применил сочетание качественных и количественных методов. Автор проводит обзор литературы и применяет групповые интервью со студентами, чтобы определить характеристики преподавателя, которые положительно влияют на профессиональное отношение студентов, и включить их в количественное исследование. В количественном исследовании автор провел факторный анализ EFA, CFA. Для проведения анализа применялось программное обеспечение R.

3. Анализ данных.

После проведения качественного исследования по результатам было выявлено 16 характеристик преподавателя, которые положительно влияют на профессиональное отношение студентов (Таблица 1).

Общая выборка обследования составляет 119, в том числе 79% мужчин (94) и 25% женщин (25) с участием студенты разных специальностей (Рисунок 1).

Посредством анализа данных на основе поддержки программного обеспечения R, в свою очередь, оцените применимость факторного анализа с использованием KMO(), cortest.bartlett(), eigen(cor()), principal(), alpha(), cfa(). Результаты исследования выявили два фактора преподавателя, влияющих на профессиональное отношение студентов (Таблица 2).

Список характеристик преподавателя

Имена переменных	Предметы / наблюдаемые переменные
Q1	Учители разрабатывают и реализуют различные учебные мероприятия.
Q2	Учители признают и хвалят достижения учеников
Q3	Учители имеют привлекательную внешность и костюмы.
Q4	Слова и поведение учителя уместны
Q5	Учители предоставляют четкую, полную и практическую информацию и учебные ресурсы
Q6	Учители готовы, когда ученики просят о встрече для совета.
Q7	Учители готовы взаимодействовать со студентами через традиционные электронные и телекоммуникационные системы (тел., SMS, электронная почта, ...)
Q8	Учители готовы взаимодействовать со студентами через интерактивные веб-сайты и социальные сети (веб-сайт, приложения, мессенджер, зало, лицо, ...)
Q9	Учители демонстрируют профессионализм в разработке и внедрении онлайн-обучения
Q10	Учители демонстрируют профессионализм в разработке и реализации прямого обучения
Q11	Учители имеют подходящую организацию для практических занятий, проектов и стажировок.
Q12	Учители оцениваются как имеющие профессиональную репутацию
Q13	Учители активно участвуют в мероприятиях по поддержке школьного сообщества
Q14	Учители активно участвуют в общественной и общественной деятельности (в школе и за ее пределами)
Q15	Учители занимаются многими видами профессиональной деятельности в школе и за ее пределами (преподавание, консультирование, профессиональная деятельность)
Q16	Ваш учитель зарекомендовал себя как символ карьерного успеха в интересующей вас области.

Два фактора преподавателя

Фактор	Предметы / наблюдаемые переменные
Профессиональный	<p>Q1 - Учителя разрабатывают и реализуют различные учебные мероприятия.</p> <p>Q4 - Слова и поведение учителя уместны</p> <p>Q6 - Учителя готовы, когда ученики просят о встрече для совета.</p> <p>Q7 - Учителя готовы взаимодействовать со студентами через традиционные электронные и телекоммуникационные системы (тел., SMS, электронная почта, ...)</p> <p>Q8 - Учителя готовы взаимодействовать со студентами через интерактивные веб-сайты и социальные сети (веб-сайт, приложения, мессенджер, зал, лицо, ...)</p> <p>Q9 - Учителя демонстрируют профессионализм в разработке и проведении обучения через онлайн-систему</p> <p>Q10 - Учителя демонстрируют профессионализм в разработке и реализации прямого обучения</p> <p>Q11 - У учителей есть подходящий способ организации практических занятий, проектов и стажировок.</p> <p>Q13 - Учителя активно участвуют в мероприятиях по поддержке студенческого сообщества школы</p>
Впечатляющий	<p>Q3 - Учителя имеют привлекательную внешность и костюмы</p> <p>Q12 - Учителя оцениваются как имеющие профессиональную репутацию</p> <p>Q15 - Учителя занимаются многими видами профессиональной деятельности в школе и за ее пределами (преподавание, консультирование, профессиональная деятельность)</p> <p>Q16 - Ваш учитель зарекомендовал себя как символ карьерного успеха в интересующей вас области</p>

Параметры анализа надежности, исследовательского факторного анализа и подтверждающего факторного анализа для подходящих данных следующие:

- Overall MSA = 0.87
- Bartlett test: Sig. = 0.000
- Factor loadings: 0,57(Q1) – 0,77(Q3,Q9).
- Cronbach alpha(std.alpha): 0,88(Профессиональный); 0,75 (Впечатляющий)
- Comparative Fit Index (CFI): 0.885
- Tucker-Lewis Index (TLI): 0.859
- RMSEA: 0.097
- P-value RMSEA: 0.001

Параметры факторного анализа соответствуют требованиям, обеспечивающим достоверность результатов исследования.

4. Результаты и комментарии.

Результаты исследования выявили два фактора преподавателей, влияющих на профессиональное отношение студентов, а именно «профессиональный» и «впечатляющий» с элементами, описывающими отношение к нему (Таблица 2).

Результаты исследований помогают учителям и школам сориентироваться в личном карьерном росте, способствуя повышению качества учебного процесса. При наборе и обучении персонала, а также при оценке наблюдаемых переменных, которые представляют фактор преподавателя, как выявленные, будут приоритетными для рассмотрения и поощрения. Со стороны преподавателей необходимо обращать внимание на характеристики не только профессионального уровня, но и обращать внимание на внешность.

Литература

1. Moriam Quadir. Teaching factors that affect students' learning motivation: bangladeshi EFL students' perceptions, TEFLIN Journal, Volume 32, Number 2, July 2021.
2. Website:https://www.researchgate.net/publication/325248514_Effects_of_Teacher's_Behavior_on_Academic_Performance_of_Students.

*Грех А. С.
аспірант кафедри економіки
та сфери обслуговування
Київський національний університет
технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Заклад вищої освіти (ЗВО) є установою приватного або публічного права, що здійснює наукову, науково-технічну, освітньо-виховну, інноваційну та науково-методичну діяльність і забезпечує здобуття особами вищої освіти з урахуванням їхніх потреб, інтересів і здібностей. Сучасний ЗВО являє собою осередком трьох складових: освіти, науки та культури. Швидкий темп змін рівня ринкового середовища на сьогодні призводить до того, що заклади вищої освіти повинні оперативно та гнучко взаємодіяти з економічною сферою.

Поняття «управління» використовується майже у всіх галузях. Його зміст багато в чому визначається специфікою досліджуваного об'єкта певної галузі. Управління, як невід'ємна частина навчальної системи закладу вищої освіти, її системоутворююча засада, має об'єктивну природу, але за механізмом реалізації - це суб'єктивний процес.

Протягом останніх років на ринку освітніх послуг України спостерігається диференціація та сегментація як ринкового продукту, так і відповідно технологічних процесів в залежності від потенційного попиту [2, с. 59]. Це призводить до конкуренції між суб'єктами освітньої діяльності.

Організаційно-економічний механізм управління закладом вищої освіти відповідно до системного підходу слід зараз розглядати з одного боку як елемент системи механізмів управління розвитком закладів вищої освіти, а з іншої – як елемент надсистеми управління вищою освітою загалом, враховуючи взаємозв'язок та єдність цілей, місій та принципів цих дефініцій.

Організаційно-економічний механізм (ОЕМ) за своєю сутністю повинен об'єднувати підсистеми впливу. Крім того, він повинен забезпечувати підвищення ефективності діяльності як функції зіставлення результату та витрат ресурсів підприємства [3, с. 43–44].

У закладі вищої освіти під організаційно-економічний механізм управління на сьогоднішній день можна розуміти як сукупність управлінських дій, спрямованих на ЗВО взаємодії між елементами системи з метою досягнення їхніх економічних інтересів з урахуванням особливостей зовнішнього та внутрішнього середовища.

На нашу думку, організаційно-економічний механізм як у вищій школі так, і у інших галузях являє собою сукупність пов'язаних та узгоджених між собою методів, засобів і прийомів, націлених на реалізацію управлінської діяльності, на основі законодавчих актів, та регулюють певний вид діяльності.

Тому в сучасних умовах заклад вищої освіти слід розглядати як складну та відкриту комплексну систему, яка функціонує через призму управління та має можливість прогресивно розвиватися.

Зокрема, багато ЗВО помітно розвиваються від колегіально керованих до установ з інституційним управлінням. В даний час спостерігається тенденція до обрання управлінцями навчальних закладів викладачів-менеджерів, які обирають політику швидкого реагування на виклики сьогодення і вирішення зростаючих проблем ЗВО [4, с. 27-41].

Отже, підсумовуючи вищезазначене можна зробити висновок, що під організаційно-економічним механізмом управління ЗВО слід розуміти таке комплексне поєднання організаційної та економічної підсистем ЗВО, які гармонізують вплив зовнішніх та внутрішніх чинників середовища на систему управління навчального закладу, забезпечують його ефективне функціонування і сприяють прийняттю ефективних управлінських рішень задля реалізації поставлених цілей та досягнення економічного ефекту.

Крім того, сучасний університет являє собою багатогранний соціальний інститут: він є науковим і освітнім центром і водночас це самостійний економічний суб'єкт [1, с. 97].

Список використаних джерел:

1. Грищенко І. М. Професійна освіта в системі економічних досліджень : монографія / І. М. Грищенко. - К. : Грамота, 2014. - 384 с. - ISBN 978-966-349-451-7.
2. Каленюк І.С. Економіка освіти [навчальний посібник] / І.С. Каленюк. - К.: Знання України, 2003. - 316 с.
3. Літвінов О.С. Ефективність відтворення нематеріальних ресурсів підприємства / О.С. Літвінов // Актуальні проблеми економіки. - 2015. – № 6(168). - С. 39-46.
4. Verhoeven, C. J. (2007). Assessment and management institutions of higher education. *Assessment and management in institutions of higher education*, 27.

Артюх О. В.
д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна
Муренко Т. О.
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

17 лютого 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив перелік з 94 проектів цифрової трансформації. Стратегія діджиталізації є відображенням всієї діяльності уряду та містить чіткі плани її цифровізації – переходу на сучасні, прозорі та автоматизовані правила. Серед проектів цифрової трансформації на наступні три роки такі, як: е-нотаріат, е-майно, е-містобудування, е-школа, е-соцзахист, е-міграція, е-лікарня, е-дозвіл тощо. Завдяки реалізації цієї стратегії кожен українець особисто зможе контролювати прозорість системи та спостерігати за реалізацією проектів у режимі реального часу. Для цього Міністерство цифрової трансформації запускає публічний каталог з описом кожного проекту, чітко визначеними дедлайнами та відповідальними за процеси [1].

«Ми – перша країна у світі з цифровими паспортами та четверта у Європі з цифровим водійським посвідченням. Цифровізація – це пряма й найкраща боротьба з корупцією. Комп'ютер хабара не бере. Діджиталізація – це боротьба з корупцією, зменшення спілкування громадян з чиновниками, спрощення процедур, і за нею – майбутнє», – наголосив Голова держави. «Затверджений урядом перелік проектів буде реалізований протягом трьох років та сприятиме розбудові цифрової держави. Вперше в історії України держава переходить на системний проектний підхід. Така потужна структура допоможе трансформувати Україну на всіх рівнях – від загальнонаціонального до місцевого. І дасть змогу вже за кілька років увійти до топ-20 цифрових держав світу», – зазначив віце-прем'єр-міністр – міністр цифрової трансформації Михайло Федоров [1].

Термін «діджиталізація» походить від англійського слова «digit», що означає «цифра». Процес використання цифрових технологій називають «оцифруванням, цифровізацією» (від англійського слова «digitalization»). Проблема організації освітнього процесу в умовах пандемії Covid-19 довела необхідність імплементації елементів цифрової педагогіки в систему вищої освіти України.

Дистанційне навчання – це самостійна форма навчання, що використовує переважно інформаційні технології, які є провідним засобом організації навчального процесу. Навчання у дистанційному форматі передбачає взаємодію педагога та здобувачів між собою на відстані, що відбиває усі властиві педагогічному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання) і реалізується специфічними засобами Інтернет-технологій, які передбачають інтерактивність [2].

Якщо застосувати до дистанційного навчання науковий підхід, можна отримати такі переваги, як: зменшення витрат на проведення занять, збільшення кола здобувачів на одного викладача (у порівнянні з очним навчанням), підвищити рівень самостійності навчання та його індивідуалізації, покращити якість навчання завдяки застосуванню сучасних технологій тощо. Задля ефективної організації дистанційного навчання має бути створено єдине інформаційне середовище закладу вищої освіти, в якому забезпечується автоматизація основних процесів діяльності – відповідний Інтернет-ресурс для мережевого онлайн-контакту в інтерактивному режимі здобувачів і викладачів. Найбільш поширеною в освітньому просторі є інтернет-платформа «Moodle», яка використовується багатьма закладами вищої освіти.

Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 спричинив погіршення якості та доступності освіти, а також загострення низки освітніх нерівностей. На

початку пандемії 90% шкіл по всьому світу були зачинені. Весною 2020 року всі навчальні заклади в Україні перейшли на дистанційне навчання. Через кілька місяців в Україні було запроваджено «адаптивний карантин», який передбачав поділ України на зони епідеміологічної безпеки: «зелену», «жовту», «помаранчеву» та «червону». Відповідно до цього заклади загальної середньої освіти постійно переходили з дистанційного на змішане навчання та навпаки, натомість заклади вищої освіти переважно залишалися на дистанційному навчанні [3].

Важливим є те, що на відміну від зарубіжних країн, де дистанційна освіта стоїть поряд із класичною формою здобуття освіти, в нашій державі вона є не альтернативною, а лише однією з допоміжних форм. Хоча має досить значні переваги, а саме: актуальність (сучасна інформація, інтернет-можливості), більші обсяги інформації у коротші терміни, зручність (кожен слухач обирає час та місце для занять), доступність (економія часу та коштів слухачів), гнучкість (відповідно до рівня підготовки кожного слухача), відсутність географічних бар'єрів тощо.

Сьогодні широко використовується велика кількість систем дистанційного навчання та управління дистанційним навчанням як з відкритим кодом (умовно безкоштовних), так і платних, широковживаних та вузькоорієнтованих. Системи управління дистанційним навчанням: ATutor, Claroline, Live@EDU, Share Point LMS і Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment). Ця програма управління дистанційним навчанням орієнтована на взаємодію між викладачем та студентом, також використовується для підтримки очних курсів [4]. Окрім Moodle, широке застосування отримали також сервіси для Zoom та Google Meet, листування електронною поштою, спілкування у Viber, Telegram, WhatsApp тощо.

Для викладачів суттєво збільшилися витрати часу на таке спілкування – у порівнянні зі спілкуванням в аудиторії. Також збільшували робочий час викладача й розробка занять у новому форматі та пошук додаткових матеріалів, які були б у нагоді для викладання в он-лайн форматі. Коло слухачів також зазнало змін, дистанційна освіта розділила їх на два полюси: деякі студенти підвищили свій рівень завдяки її перевагам (час та місце занять, наголос на індивідуальній роботі), але деякі й погіршили свій рівень успішності (такі, що не мають навичок самодисципліни, або чітких цілей в своїй освіті) [5].

З огляду на зміни, що вже відбулися в освітньому процесі та продовжують відбуватися й далі Європейська комісія схвалила «План дій щодо цифрової освіти на 2021-2027 роки. У ньому акцентують увагу на двох важливих напрямках роботи: 1) сприяння розвитку ефективної системи цифрової освіти (інфраструктура, зв'язок, технічні засоби, розвиток компетенцій викладачів, високоякісний навчальний контент); 2) покращення цифрових навичок (базові цифрові навички з раннього віку, боротьба з дезінформацією, забезпечення рівного доступу учасників освітнього процесу до цифрового навчання та інше). На наш погляд, просування у цьому напрямку не вистачає сьогодні й Україні.

Список використаних джерел:

1. Інтерв'ю Президента України: Підтримка стратегії цифрової трансформації України на наступні роки. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-pidtrimuye-strategiyu-cifrovoyi-transfor-66605> (дата звернення: 17.01.2022).
2. Нагаєв В.М. Методологічні засади управління навчально-творчою діяльністю студентів: монографія. Харків: «Стильна типографія», 2018. 151 с.
3. Назаренко Ю., Поліщук О. Освіта в умовах пандемії у 2020/2021 році: аналіз проблем і наслідків URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-v-umovah-pandemiyi-analiz-problem-i-naslidkiv/> (дата звернення: 17.01.2022).
4. Белозубов А.В., Николаев Д.Г. Система дистанционного обучения Moodle : учебно-методическое пособие. СПб., 2007.
5. Як дистанційне навчання змінило освіту та що буде далі. URL: https://education.24tv.ua/yak-distantsiyne-navchannya-zminilo-osvitu-shho-ukrayina-novini_n1757690 (дата звернення: 17.01.2022).

ІНТЕЛЕКТ-КАРТИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Реформування системи вищої освіти, зміна навчального навантаження та збільшення кількості часів, наданих студентам для самостійної роботи, скорочення лекційних занять тощо вимагають від викладача вищої школи нових пошуків з метою застосовування більш ефективних та інноваційних засобів презентації та засвоєння інформації в навчальному процесі. Одним із таких інноваційних засобів подачі інформації є використання інтелект-карт (або ментальних карт).

Розвиток та застосування інтерактивного навчання свідчить про те, що класичні, тобто ті, що існували раніше, засоби сприйняття інформації, наприклад, класичний запис лекції, не забезпечує формування асоціацій, а тому не сприяє творчому сприйняттю та максимальному засвоєнню нової інформації. Ідея поєднання логічного та творчого в особистісному усвідомленні нової інформації є важливою та необхідною для ефективної взаємодії суб'єктів навчального процесу.

Техніку використання інтелект-карт започаткував англійський психолог та консультант з питань інтелекту Тоні Бьюзен [1], який дослідив фізіолого-психологічні особливості роботи лівої та правої півкуль мозку й зробив висновок про те, що одночасна діяльність лівої (логічної) та правої (образної) півкуль можлива, якщо робити записи у формі асоціативних діаграм. Вказаний процес Тоні Бьюзен назвав процесом *«радіанного мислення»*, що походить від терміну *«радіан»* – точка небесної сфери, від якої відходять шляхи тіл з однаково спрямованими швидкостями. Ідея застосовувати радіанне мислення як для формування нових ідей, так і для фіксації нової інформації у процесі навчання отримала назву *майндмепінгу* (створення інтелект карт або ментальних карт) [2].

Практично цей процес виглядає так: у центрі кожної інтелект-карти визначається головний об'єкт, навколо якого додаються асоціативні зв'язки, які надають особистісний сенс отриманій інформації та як результат – покращують її запам'ятовування. У ході малювання інтелект-карти «від руки» відбувається активізація зон творчості особистості й усвідомлення нею сенсу окремих елементів основного поняття, що значно покращує процес сприйняття та засвоєння нової інформації.

Засвоєння нової інформації за допомогою інтелект-карт має наступні напрями, етапи та переваги.

По-перше, інтелект-карти можуть бути *ефективним прийомом самоорганізації у процесі підготовки до конкретного заходу* (наприклад, можна таким чином створити ментальну карту організації студентської конференції або життєвих планів, перспектив, професійних результатів тощо).

По-друге, інтелект-карти можуть використовуватися у навчальному процесі. Наприклад, *представлення лекційного матеріалу на основі інтелект-карт* дозволить використовувати необхідний матеріал з урахуванням останніх інформаційних змін, що робить процес подачі та засвоєння нової інформації більш гнучким, оскільки дозволяє викладачу легко і без значних затрат часу вносити корективи до своїх лекцій. Інтелект-карти можуть самостійно складатися студентами у ході самостійного опанування теми, наданої для самостійного розгляду. При цьому для викладача можуть стати знахідкою зв'язки між окремими елементами інформації, яка була виділена студентами тощо. Інтелект-карти сприяють якісній взаємодії викладача та студента: викладач може надати основу інтелект-карти для доповнення її студентами. У цьому випадку інтелект-карта є *результатом усвідомлення конкретної теми суб'єктами навчального процесу*, а її створення відбувається

через поетапне ознайомлення та додавання або коригування інформації викладачем та студентами.

На сьогодні створені різні комп'ютерні програми, наприклад, Freemind [3], які дозволяють системно опрацьовувати інформацію з використанням *вузлів* (для основних понять) та похідних від них *гілок* (для другорядних понять), а також надавати особистісного сенсу представленим поняттям через додаткові *емоційно-когнітивні позначення* (смайлики, знаки оклику або питання тощо), що дозволяє студентам застосовувати в процесі засвоєння нової інформації ліву та праву півкулі.

Процес створення інтелект-карт як результату опанування навчальною темою у межах лекційної (аудиторної) та самостійної (поза аудиторної) діяльності відбувається за наступними етапами:

- встановлення об'єкта дослідження (центрального поняття) – робить викладач, який представляє тему лекції;

- добір базових структурних одиниць, які пов'язані із основним об'єктом (основні гілки, які відходять від основного поняття) – визначає викладач, який таким чином надає студентам основні питання, які входять до змісту лекції та повинні бути розглянуті;

- розташування структурних одиниць відносно основного поняття (гілок зі словами навколо основного вузла) – роблять студенти, які таким чином демонструють усвідомлення логіки викладання матеріалу, що надається викладачем;

- доповнення інтелект-карти додатковими відомостями (гілками, що відходять від структурних одиниць) – роблять студенти, кожен із яких надає особистісного сенсу інформації шляхом додавання символів, файлів, малюнків, можливо з використанням різних кольорів;

- коригування інтелект-карти – сумісна робота викладача та студентів у межах спільної діяльності з редагування інтелект-карти.

Отже, використання інтелект-карт є необхідним інструментом для якісної організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, оскільки дозволяє по-новому організовувати процес засвоєння знань та здійснювати планування навчальної діяльності. Складання інтелект-карт із використанням сучасних комп'ютерних програм дозволяє здійснювати спільну діяльність викладача та студентів, результатом якої є найбільш повне усвідомлення заданої теми суб'єктами навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Бьюзен Т., Бьюзен Б. Супер-мышление. /Перевод с англ. языка П. А. Самсонова. Минск: Пупурри, 2014. 273 с.

2. Майндмэппинг: инфографика интеллекта. URL: <http://www.lookatme.ru/flow/posts/science-techno/114087-mayndmepping-infografika-intellekta-2011-01-14>

3. Совместный майндмэппинг. URL: https://www.mindmeister.com/ru?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=UA_ru_search&utm_content=homepage&gclid=Cj0KCQiAieWOBhCYARIsANcOw0xrXTezJ_2UpYt4LnkamNOWFjIgyWuZLKur_hfhjLLqFDAJc-h6GgEaArq6EALw_wcB.

Дурман О. Л.
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування,
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

Горбунова А. А.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»,
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Державна політика у сфері управлінської освіти має визначальний вплив як на практику державного управління, так і на розвиток науки державного управління, оскільки результат реалізації цієї політики полягає у підвищенні рівня професійної компетентності тих, на кого покладаються повноваження у здійсненні управлінської дії на суспільне життя. Україна вкотре підтверджує свій європейський та євроатлантичний вектори розвитку, що потребує вимагає серйозного реформування системи публічного управління, яка включає в себе державне управління, місцевого самоврядування та громадський сектор. Потрібно радикально змінити чинну модель публічного управління, провівши аналіз існуючих моделей, концепцій та парадигм і вибравши найбільш ефективну в сучасних українських реаліях.

Відомо, що успішний розвиток країни безпосередньо залежить від рівня освіти, досягнутого її народом, бо саме освіта зумовлює розвиток усієї системи суспільних відносин і становлення громадянського сектору як основи суспільства. На жаль, нова українська модель підготовки управлінських кадрів органів публічної влади формується надзвичайно повільно, і, незважаючи на те, що в останнє десятиріччя сфера діяльності цих органів значно розширилась, ускладнились їх функції та роль у житті суспільства, особливих зрушень у підготовці якісного кадрового потенціалу не відбувається. Сьогодні можна констатувати, що існуючий рівень підготовки управлінських кадрів неадекватний сучасним реаліям. Разом з тим, ефективність технологічних, соціально-економічних та суспільних перетворень, що відбуваються на всіх рівнях в Україні, прямо залежить від вирішення проблеми підготовки фахівців.

Безумовно, закладам освіти та організаціям, що надають послуги з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців, нелегко задовольнити вимоги до підготовки сучасного управління. При цьому вимоги висуваються як з боку органів публічного управління, яким потрібні такі управлінці, так і з боку самих управлінців, які потребують додаткових компетенцій в управлінських сферах, що швидко змінюються. Так, в процесі навчання управлінці повинні розвивати свою особистість, виокремлювати власні ціннісні пріоритети, стати професіональними фахівцями у своїй сфері управління.

Сучасний кадровий потенціал органів публічної влади без постійної актуалізації знань та вмінь публічних службовців слабко підготований до дії в постійно змінних умовах сьогодення, які характеризують поточний рівень соціально-економічного розвитку суспільства. При цьому система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців реформується, проте не завжди встигає за швидкими викликами. Доволі часто при цьому фінансування таких послуг відбувається за кошти донорів – програм та проектів міжнародної технічної допомоги. Тому відповідні суб'єкти освітньої діяльності (заклади освіти, урядові та неурядові організації, що працюють в освітній сфері) повинні відслідковувати ці тенденції та працювати на випередження.

На нашу думку, потрібна, насамперед, оновлена концепція вітчизняної моделі «освіти протягом життя», яка б відповідала таким основним критеріям:

— бути зрозумілою і прийнятною для управлінців, які є надавачами управлінських та адміністративних послуг органів публічної влади;

- реагувати на зміни в системі публічного управління та суспільного життя загалом;
- мати комплексний характер і розглядати проблеми підготовки публічних службовців та депутатів місцевих рад у сукупності з іншими проблемами управління;
- мати зрозумілу систему мотивації та стимулювання для продовження освіти.

З метою визначення потреб органів державної влади та органів місцевого самоврядування у підготовці магістрів за спеціальностями галузі знань «Публічне управління та адміністрування», Національне агентство України з питань державної служби (Нацдержслужба) затвердило своїм наказом Методичні рекомендації щорічного визначення органами державної влади та органами місцевого самоврядування потреб у підготовці магістрів за спеціальностями в галузі знань «Публічне управління та адміністрування» [2].

Згідно з ними, територіальні органи Нацдержслужби щороку повинні узагальнювати інформацію щодо визначення потреб у підготовці державних службовців та направляти її до управління організації професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування Нацдержслужби, яке, своєю чергою, подає Міністерству економіки заявку на включення до проекту закупівель за кошти державного бюджету послуги з підготовки магістрів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Проте тільки підготовкою магістрів за кошти державного бюджету піклування про актуалізацію професійних знань та навичок управлінців не обмежується. Так, 2019 року було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад» [3]. Статтями 14-15 затвердженого Положення передбачається обов'язковість проходження підвищення кваліфікації за загальними та/або спеціальними професійними (сертифікатними) програмами для державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад з різною періодичністю (в залежності від посади).

При цьому також дозволено зараховувати як проходження підвищення кваліфікації самоосвіту управлінців у формі участі у конференціях, науково-практичних конференціях, фахових семінарах, тренінгах, майстер-класах, курсах з оволодіння практичними навичками тощо. У 2020 році частка самоосвіти серед інших видів професійного навчання в межах виконання індивідуальної програми може становити не більше 50 відсотків загальної кількості отриманих кредитів ЄКТС за результатами виконання програми.

Як висновок можна зазначити, держава повинна створити такі умови, за яких управлінці в органах державної влади та органах місцевого самоврядування були б зацікавлені в підвищенні свого професіоналізму як однієї з засад підвищення ефективності управлінської праці, а відповідні суб'єкти надання освітніх послуг – мали б бажання і можливість актуалізувати свої освітні програми у відповідності до останніх тенденцій розвитку управлінської думки та стану публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Г. В. Сущность государственной службы: история, теория, закон, практика. Моногр. М. Изд-во РАГС, 2008. 312 с.
2. Про затвердження Методики визначення та проведення аналізу потреб у професійному навчанні державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 15.10.2019 № 188-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1157-19>
3. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF#Text>

Джулай М. В.
аспірант
Київський торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна
Федулова І. В.
професор
Київський торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ РОБОТОДАВЦЯМИ, СТУДЕНТАМИ ТА ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Для студента і для випускника університету важливим питанням є пошук роботи, яка дозволить реалізувати свої знання й уміння на практиці і отримати адекватну винагороду за неї. Сьогодні студенти, ще навчаючись в університеті, бажають знайти роботу хоча б на півдня і отримувати досвід під час навчання в університеті. Це дозволяє їм ще в університеті уточнити бажаний напрям розвитку кар'єри. В цьому контексті важливою є організація роз'яснювальної роботи серед студентів та випускників щодо нормативно-правових актів з питань державного регулювання зайнятості та трудових відносин.

В Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки зазначається відсутність механізмів зворотного зв'язку між роботодавцями, студентами, ЗВО, іншими зацікавленими особами та моніторингу зайнятості випускників [1]. Також в цьому документі зазначається, що зацікавленість роботодавців в організації роботи з практикантами може бути стимульована державою спеціальними пільгами. У будь-якому випадку держава, не зважаючи на зменшення податкових надходжень, отримає більш професійну і досвідчену робочу силу, що не може не вплинути на результати діяльності країни.

Міжнародне аналітичне агентство в галузі вищої освіти QS Quacquarelli Symonds проводить рейтингування найкращих університетів світу за можливостями працевлаштування випускників. Рейтинг найкращих університетів світу за можливостями працевлаштування випускників QS – QS Graduate Employability Rankings – це найбільш детальний порівняльний аналіз роботи, яку ведуть виші зі створення сприятливих умов для подальшого отримання бажаної професії. Університети оцінюються за критеріями наявності партнерських відносин із роботодавцями (включаючи стажування), кількістю лідерів в окремих галузях серед випускників, частотою присутності роботодавців на території кампусу й рівнем працевлаштування випускників, що враховує місце розташування навчального закладу [2].

Фахівці Міжнародної платформи Studyportals, до якої залучені 3750 університетів світу та низка національних інститутів, окрім старіння населення світу, формулюють такі мегатренди, що впливатимуть на вищу освіту протягом найближчих десяти років: зміни на ринку праці: зростання автоматизації впливає на глобальну робочу силу; невідповідність навичок: розрив між тим, чого потребує роботодавець, та тим, що пропонує освіта; суворіша імміграційна політика: більше бар'єрів для мобільності до країн з високим рівнем доходів; економічні зміни: залежність економічного зростання від ринків, що розвиваються; дисбаланс потужності: попит в економіках, що розвиваються, проти пропозиції в розвинених економіках; бюджетний тиск: вища освіта стикається зі скороченням державного фінансування [3].

Університети шляхом налагоджування тісної співпраці з роботодавцями можуть допомогти студентам і випускникам у працевлаштуванні. Адже забезпечуючи якість навчання, університети повинні проводити постійний аналіз попиту і пропозиції на ринку

праці фахівців, підготовку яких вони здійснюють. Важливо забезпечити відповідність структури підготовки в університетах поточним і перспективним потребам ринку праці, вимогам роботодавців. Університети повинні виявити тренди розвитку компетенцій, які висуває ринок праці. Адже освітні програми, за якими навчаються студенти, повинні бути сучасними, адаптуватись під зміни, які відбуваються в суспільстві і відповідати існуючим вимогам компаній. Для цього потрібно проводити постійний моніторинг необхідних компетенцій, удосконалювати їх перелік для адаптації під вимоги ринку праці.

Важливим також є налагодження партнерства з державною службою зайнятості населення, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, які можуть бути потенційними роботодавцями для студентів і випускників. Університети першими можуть інформувати студентів і випускників про вакантні місця на підприємствах, в установах та організаціях, що відповідають їх фаховій підготовці. З цією метою вони можуть формувати бази потенційних підприємств-роботодавців для надання студентам інформації про вакантні місця роботи.

Багато університетів сьогодні організовують зустрічі потенційних роботодавців зі студентами та випускниками з питань можливості їх подальшого працевлаштування, іноді це відбувається у вигляді «Ярмарки вакансій».

Важливим також є забезпечення зворотного зв'язку між підприємствами, установами та організаціями (роботодавцями) і університетами для отримання об'єктивної оцінки якості фахової підготовки, здійснення моніторингу працевлаштування випускників та відстеження їх кар'єрного зростання.

Покоління Z, яке сьогодні навчається в університетах, це молодь 1995-2012 років народження. Необхідно врахувати особливості поведінки покоління Z в процесі створення робочого середовища під час роботи та обґрунтування складових бренду роботодавця для молоді. Покоління Z мають більш розвинуті digital навички та починають раніше працювати у порівнянні з поколінням Y. Однак віддалена робота допомагає студентам поєднувати роботу і навчання. За дослідженням компанії Dell Technologies у 2020 році 20 % працівників становить покоління Z. Тому існує потреба у визначенні основних складових ціннісної пропозиції роботодавця для студентів, коли вони шукають майбутнє місце роботи.

Компанія Deloitte провела опитування 1531 представників покоління Z у 2020 році у США [4]. Виявлено, що особливості характеру, світогляду та мислення покоління Z мають враховуватися роботодавцями під час формування своїх ціннісних пропозицій на ринку праці. У першу чергу, 77 % опитуваних є активними громадськими діячами. Молодь цінує волонтерські та соціальні проекти в компанії та звертають на це особливу увагу. По-друге, новою тенденцією на ринку праці є вибір роботи в стартапі чи молодій компанії на відміну від міжнародних компаній. Особливо цікавим напрямом роботи є технічна сфера (51 %). Це спричинює додаткові зусилля для компаній з інших сфер діяльності у наборі персоналу.

Для розуміння вимог роботодавців і потреб представників покоління Z було проведене опитування. Опитування студентської аудиторії проводилося у травні 2021 року у співпраці з українськими університетами та студентськими організаціями. В опитуванні взяли участь 1341 респондента. Аудиторія респондентів наступна: 776 студентів без досвіду роботи та 565 студентів або випускників зі стажем від 1 до 5 років.

За допомогою експертного опитування було проведене рейтингування джерел пошуку вакансій для працевлаштування. Результати експертного опитування показано на рис. 1.

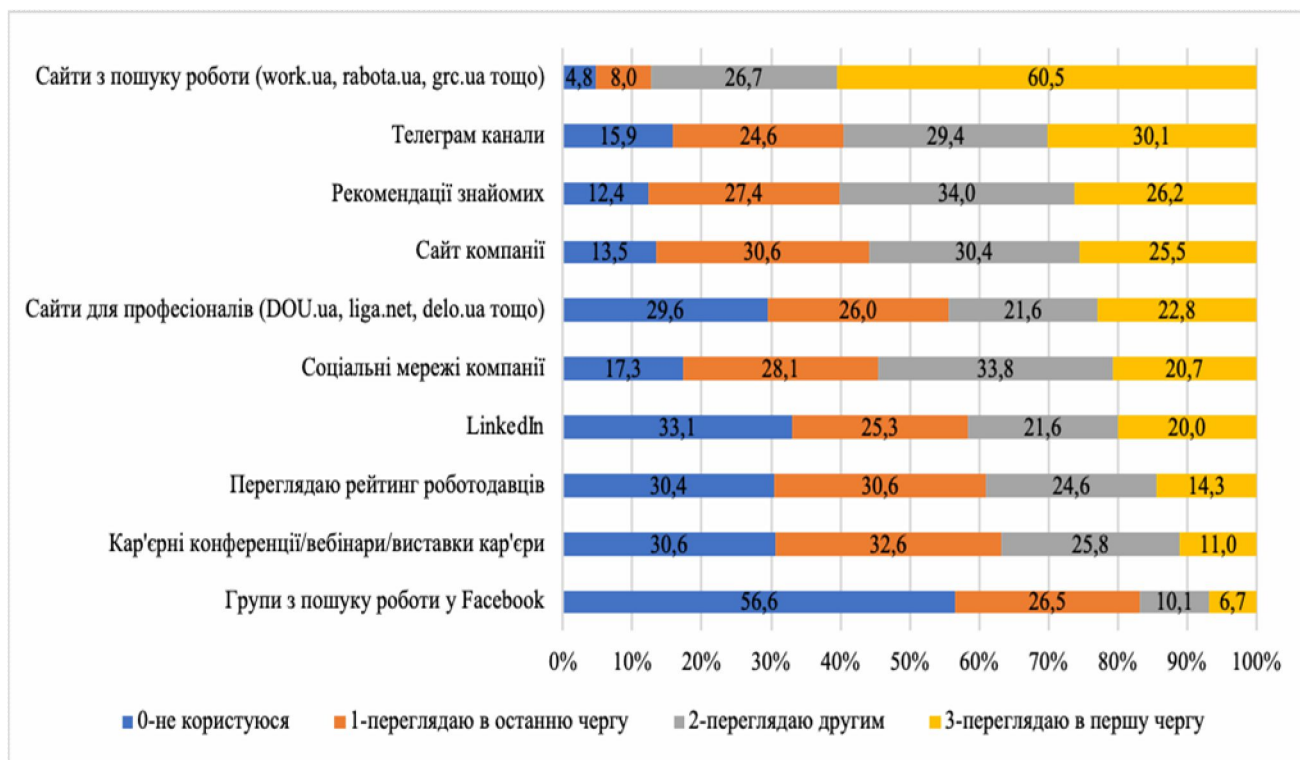

Рис.1. Рейтинг джерел пошуку вакансій для працевлаштування для покоління Z
Джерело: результати опитування.

Проведене дослідження показало, що в трійку найбільш значущих каналів пошуку вакансій для покоління Z увійшли сайти з пошуку роботи (work.ua, rabota.ua, grc.ua тощо), телеграм канали та рекомендації знайомих. Найменш значущими виявились перегляди рейтингів роботодавців, кар'єрні конференції / вебінари / виставки кар'єри та групи пошуку роботи у Facebook.

Така інформація може слугувати підставою для університетів та роботодавців щодо формування своїх повідомлень про існування вакансій для покоління Z з урахуванням його інтелектуальних і ментальних особливостей.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
2. Два українські університети потрапили до рейтингу найкращих за можливостями працевлаштування випускників. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/dva-ukrayinski-universiteti-potrapili-do-rejtingu-najkrashih-za-mozhливostyami-pracevlashtuvannya-vipusknikiv>
3. Choudaha R., Edwin Van Rest. Envisioning Pathways to 2030: Megatrends shaping the future of global higher education and international student mobility, Studyportals, 2018, 72 p.
4. Цимбалюк С.О. Дослідження та формування бренду роботодавця: теоретичні та прикладні аспекти. *Проблеми економіки*. 2015. Вип. 4, С. 247–252.

Давиденко І. В.
*к.е.н., доцент, зав. кафедри туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ЗАЛУЧЕННЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ДО РОЗРОБКИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ “ТУРИЗМ”

Стратегія реформування вищої освіти передбачає створення системи моніторингу та постійного поліпшення якості вищої освіти, що відповідає рекомендаціям і стандартам Європейського простору вищої освіти, враховує кращі світові практики та виступає головною технологією досягнення відповідності освітньої системи вимогам і потребам суспільства [1].

Ключовим завданням такої реформи є залучення зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів до розроблення освітніх програм.

Стейкхолдери вищої освіти – фізичні та/або юридичні особи, що заінтересовані у розвитку системи освіти, мережі або окремих закладів вищої освіти та можуть впливати на систему або зазнають її впливу.

Можливими напрямками співробітництва ЗВО зі стейкхолдерами вважаємо:

- залучення стейкхолдерів до розробки та перегляду освітніх програм;
- запрошення стейкхолдерів на навчально-методичні семінари, що проводяться на базі випускових кафедр;
- анкетування стейкхолдерів;
- встановлення договірних відносин, що передбачають зокрема можливість проведення виробничої та переддипломної практики здобувачів освіти на базі установ стейкхолдерів, подальше працевлаштування випускників ЗВО тощо;
- залучення провідних фахівців установ стейкхолдерів до проведення навчальних занять на базі ЗВО та на базі підприємств стейкхолдерів.

Аналізуючи досвід кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу ОНЕУ щодо розробки освітньо-професійної програми для початкового рівня вищої освіти слід зазначити, що на момент розробки освітньої-програми (ОП) “Туризм” у 2019 році аналоги вітчизняних й іноземних програм були відсутніми. Для національних ЗВО початковий рівень вищої освіти у 2019 році було лише започатковано, а іноземні університети за даною спеціальністю не готують молодших бакалаврів. Тому, при розробці ОП “Туризм” проектною групою було враховано досвід, який було отримано під час співпраці із закордонними університетами (Клайпедським університетом, м. Клайпеда, Литва; університетом м. Анже, м. Анже, Франція; Сучавським університетом імені Штефана чел Маре, м. Сучава, Румунія), професійними організаціями (громадською організацією “Агенція розвитку туризму”) та місцевими органами влади. Постійне співробітництво з вищезазначеними установами дозволило розробити Проект ОП “Туризм” для початкового рівня вищої освіти, враховуючи сучасні тренди розвитку спеціальності 242 “Туризм” та регіональні особливості розвитку туристичної діяльності в Одеському регіоні.

Згідно існуючої процедури Проект ОП “Туризм” для початкового рівня вищої освіти знаходився на громадському обговоренні та був розміщений на офіційному сайті ОНЕУ протягом місяця. Всі бажаючі мали змогу ознайомитись з цим Проектом та висловити свої зауваження та пропозиції або відповівши на питання анкет, які було розміщено на сайті ОНЕУ (сторінка кафедри ТтаГРБ), або звернувшись на кафедру туристичного та готельно-ресторанного бізнесу.

За результатами громадського обговорення Проєкту ОП 242 “Туризм” завдяки опитуванню та анкетуванню стейкхолдерів було запропоновано низку рекомендацій щодо забезпечення якості освітньої програми. А саме від академічної спільноти було отримано декілька пропозицій, зокрема:

- передбачити доповнення навчального плану підготовки молодших бакалаврів за спеціальністю 242 “Туризм” вибірковою дисципліною фахового спрямування «Спеціалізований туризм»;

- передбачити застосування більш широкого кола програмних продуктів для використання в межах підготовки за освітньо-професійною програмою підготовки молодших бакалаврів спеціальності 242 “Туризм”.

За результатами обговорення розробленої ОП отримано наступні пропозиції від роботодавців:

- збільшити кількість годин на вивчення другої іноземної мови;
- у складі вибірових дисциплін освітньої програми доцільно збільшити кількість дисциплін блоку організація дозвілля;
- залучати фахівців-практиків для викладання дисциплін ОП;
- застосовувати в освітньому процесі спеціалізовані програмні продукти, наприклад, 1С-Парус.

Майже всі рекомендації стейкхолдерів було враховано в освітній програмі “Туризм”. У подальшому в процесі реалізації освітньої програми співробітництво зі стейкхолдерами не повинно припинятись, а перелік стейкхолдерів має бути розширено за рахунок врахування думок здобувачів освіти кожної ОП, студентського самоврядування та випускників.

Таким чином, досвід взаємодії кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу зі стейкхолдерами для розробки освітньо-професійної програми для здобувачів початкового рівня вищої освіти переконливо доводить, що така взаємодія забезпечує вирішення головної проблеми професійної підготовки здобувачів освіти: поєднання теоретичної та практичної складової, швидку та адекватну відповідь на запити роботодавців та туристичного ринку в цілому.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в апробації дієвих сучасних форм та методів співпраці випускових кафедр зі стейкхолдерами, розробленні науково-методичного супроводу такої взаємодії з метою забезпечення якісної підготовки сучасного фахівця.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка добувачів вищої освіти» за № 977 від 11.07.2019 р. URL. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE33851.html

Грицак Л. Б.
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна
Дурман М. О.

професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД ПРИ ОТРИМАНІ ПРАКТИЧНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ

Підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування і депутатів місцевих рад (далі – посадовців) вимагає нових підходів щодо підвищення їх компетентності на рівні практичної реалізації посадових завдань і вирішення професійних проблем. Практична спрямованість навчального процесу повинна забезпечити не стільки загальноосвітній рівень службовців, скільки їх кваліфікаційний рівень, сприяти ефективному виконанню посадових обов'язків відповідно до профілів компетентності. Зокрема, вивчення професійно-пізнавальних інтересів посадовців та їх навчальних потреб визначають нагальну необхідність удосконалення навчального процесу, спрямованість на формування професійної компетентності цих осіб шляхом зміни навчального процесу від теоретичного до практичного спрямування.

Поряд з уже існуючими навчальними програмами, які спрямовані, як правило, на теоретичне освоєння найбільш необхідних та актуальних тем діяльності органів публічної влади, необхідно виокремити напрямок системи підвищення кваліфікації, який повинен складатися у відповідності до практичної діяльності посадовців за напрямками їх службової діяльності. Розглядаючи питання вдосконалення змісту навчання посадовців, деякі науковці підкреслюють, що «... практична професійна спрямованість розглядається як один із принципів функціонування системи навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування та напрям її реформування, сутність якого полягає у забезпеченні компетентності на рівні, достатньому для практичної реалізації посадових завдань і вирішення професійних проблем» [1]. Система професійного навчання, як зазначає В. Рач, повинна забезпечити не декларативні знання, а технологічні знання методів, спрямованих на розвиток мислення і, насамперед, системного [2].

Окремі дослідження щодо навчального процесу у закладах системи підвищення кваліфікації кадрів, навчально-тематичних планів та програм для системи підвищення кваліфікації посадовців та вивчення потреб висвітлювалися в збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, присвячених цій проблематиці. Зокрема, в деяких роботах підкреслюється важливість отримання посадовцями відповідних знань та умінь, які необхідні для виконання завдань, «у формуванні прогностичних умінь, прищепленні навичок передбачати результати своєї теперішньої та майбутньої діяльності, визначати її цілі та завдання, планувати, програмувати і проектувати свою діяльність, приймати оптимальні рішення тощо» [3]. Перш ніж розпочати розробку навчальних планів і програм, необхідно чітко з'ясувати структуру потреб у навчанні, пов'язаних із очікуваними змінами в цілях, функціях, структурі органів, технології управління:

- стратегічні потреби у професійному навчанні пов'язані з виконанням ключової місії організації чи установи;
- оперативні потреби, що стосуються поліпшення роботи певного підрозділу;
- навчальні потреби, які визначають необхідність отримання знань, вмінь та навичок, необхідних для підвищення компетентності.

Успішне управління потребує для керівників принаймні трьох блоків знань. Перший з них – це знання теорії управління суспільством. Другий – практика управління (механізми, інструменти, методи та форми). Третій блок знань – людинознавчий (вивчення різних прошарків соціального середовища та процесів впливу на них).

Дослідження щодо навчальних потреб посадовців розкривають загальну закономірність в питаннях їх професійних інтересів, які безпосередньо пов'язані з виконанням функціональних обов'язків. Професійно-пізнавальні інтереси посадовців щодо підвищення професійного рівня необхідно розглядати відповідно до практики їх діяльності та профілів компетентності. Проблема зокрема полягає у тому, що ефективність освіти необхідно розглядати через вивчення професійної компетенції державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. Оціночний підхід щодо вивчення навчальних потреб дозволить удосконалити сам навчальний процес, який буде спрямований на формування тих знань, умінь і навичок, які необхідні для виконання службових обов'язків.

Аналіз більшості програм перепідготовки та підвищення кваліфікації посадовців підтверджує загальноосвітній (академічний) характер підвищення кваліфікації посадовців. Разом з тим, у професійно-пізнавальних інтересах цих осіб спостерігається стійка тенденція зростання потреби у спеціалізованих, конкретних темах. Цей висновок співпадає із загальною виявленою тенденцією: тяжіння посадовців до отримання знань, максимально наближених або співпадаючих із специфікою і предметом їх професійної службової діяльності. У цьому випадку перехід тем від загальноосвітнього характеру до тем, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, сприймається саме як наближення до об'єднання теоретичних і практичних аспектів діяльності службовців.

Підвищення змістовності навчального процесу, гнучка зміна його тематичної структури відповідно до вимог управлінської діяльності висуваються потребою у підвищенні професійного рівня посадовців. Основними чинниками в отриманні знань, що забезпечують задоволеність з тем навчання є: актуальність теми для слухача, її збіг з його професійним інтересом; насиченість матеріалами і документами, корисними для професійної діяльності слухача. Це неодноразово підтверджувалося у ході діяльності Інституту політичної освіти у сфері підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад під час проведення відповідних семінарів та тренінгів [4].

Учасники цих заходів підкреслюють, що отримані знання та вміння допоможуть їм у роботі виконавчих та представницьких органів публічної влади, дадуть змогу краще розуміти взаємодію у трикутнику «влада – бізнес – громадяни». Отже, набуття практично-орієнтованих знань та вмінь – це тенденція сьогодення і тренд на майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Ярмистий М.В. Навчально-програмні засоби підвищення адміністративної компетентності службовців органів публічної влади. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2014-01\(11\)/19.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2014-01(11)/19.pdf)
2. Рач В. А., Ігнатова О. В., Борзенко-Мірошніченко А. Ю. Методологія системного підходу та наукових досліджень: підручник. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. С. 12-16.
3. Протасова Н. Г. Теоретичні основи навчання державних службовців у системі підготовки та підвищення кваліфікації : Навч. посіб. / Н. Г. Протасова; Укр. Акад. держ. упр. при Президенті України. - К., 2000. - 158 с.
4. Грицак Л. Б., Дурман М. О., Дурман О. Л. Співпраця міжнародних та вітчизняних неурядових організацій при підготовці управлінців та депутатів місцевих рад // Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека". - 2021. - №6. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2021-6-7833> URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2021/6/7833>

Перепельчук Т. В.
ст. викладач кафедри управління персоналом і економіки праці
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

НОРМУВАННЯ ПРАЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗВО ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальним питанням вищої школи України є підвищення ефективності використання наявних трудових ресурсів і досягнення на цій основі підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності вітчизняних закладів вищої освіти. Основною частиною персоналу ЗВО є науково-педагогічний персонал (НПП), який надає освітні послуги і результатом діяльності якого є професійна підготовка населення, що складає основу людського капіталу, який є необхідним для інтенсивного, високотехнологічного й інноваційного розвитку країни, для реалізації потреб суспільства, ринку праці та держави у висококваліфікованих фахівцях, а на індивідуальному рівні – для самореалізації кожної особистості. У реалізації завдання підвищення загальної результативності праці НПП важливе місце посідає нормування праці.

За визначенням нормування праці це вид діяльності з управління виробництвом (у нашому випадку – управління наданням освітніх послуг), зміст якого полягає у визначенні об'єктивно необхідних витрат праці на виконання робіт окремими працівниками, колективами працівників і встановлення на цій основі норм праці.

Нормування праці науково-педагогічного персоналу ЗВО має свої особливості і суттєві відмінності від нормування праці виробничих працівників, які обумовлені особливостями праці цієї категорії персоналу.

В Законі України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII надано визначення поняття «науково-педагогічний працівник» і робочого часу цієї категорії персоналу ЗВО. Відповідно ст.53 вищезначеного закону «науково-педагогічні працівники - це особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність» [1]. Тобто законодавчо закріплено різноманітність змісту праці (види трудової діяльності) науково-педагогічних працівників, причому акцент зроблено на тому, що дана категорія працівників повинна здійснювати педагогічну і наукову діяльність (і саме наукова діяльність формує основу педагогічної діяльності) поряд із методичною, організаційною та виховною. Встановлення даних пропорцій покладено на заклади вищої освіти (які по-різному вирішують дане завдання) і знаходять своє відображення в індивідуальному плані роботи викладачів. Слід відмітити, що пропорції виконання вищезначених різновидів праці не є однаковим для різних категорій науково-педагогічного персоналу. Розподіл різновидів праці залежить від таких чинників: категорії персоналу, обсягу та видів кафедральних завдань і завдань ЗВО, галузевої приналежності ЗВО, від напрямку підготовки і кількості студентів та ін.

Регламентация процесу праці викладачів у розрізі окремих його видів ускладнюється через високу частку їх творчої складової. Даний чинник обумовлює і тривалість процесу праці, який не закінчується із завершенням навчальних занять, а, як правило, триває значно довше. Також на зміст та тривалість праці викладачів в останні роки суттєво впливає зміна форм навчання, наприклад, з очної/заочної форми на дистанційну та змішану, що потребує освоєння ними цілої системи нових знань та умінь. Тому нормування праці науково-педагогічних працівників є досить складним та творчим процесом.

Класичне поняття робочого часу, на протязі якого робітник виконує свої функціональні обов'язки упродовж свого робочого дня не може бути у повному обсязі застосовано щодо визначення робочого часу науково-педагогічного працівника, який виконує значну частку своєї роботи поза робочим місцем викладача. Наявність таких особливостей праці унеможливорює точний щоденний облік тривалості робочого дня

працівників цієї категорії і обумовлює можливість різної кількості відпрацьованих годин у різні дні тижня для одного працівника та суттєві відмінності відпрацьованого часу у різних робітників у різні робочі періоди.

Відповідно ст. 56 Закону України «Про вищу освіту» для категорії науково-педагогічних працівників встановлено скорочену тривалість робочого часу – 36 год на тиждень (упродовж яких працівники даної категорії повинні виконувати усі різновиди робіт) і максимальне навчальне навантаження на одну ставку, яке не може перевищувати 600 годин на рік. Також дана стаття регламентує суб'єкт, який повинен визначати норми часу навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи - заклад вищої освіти [1]. Тобто саме на ЗВО покладається визначення у годинах складових кожного виду роботи на основі специфіки та профілю ЗВО. Заклад вищої освіти визначає і види навчальної роботи НПП відповідно до їх посад (за погодженням з виборними органами первинних організацій профспілки). Таким чином, закладам вищої освіти надано широкі права у сфері нормування праці науково-педагогічних працівників.

Дослідження свідчать, що не кожен заклад вищої освіти розробив відповідні норми часу навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи. Такі заклади нормують працю НПП на основі Наказу Міністерства освіти і науки України від 7 серпня 2002 року N 450 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2021 року N 174. Таким чином, із усіх видів роботи, яку виконують науково-педагогічні працівники цієї групи ЗВО, нормується тільки навчальна робота, яка пов'язана, як правило, із аудиторним навантаженням [2, с.194]. Причому нормується тільки у межах, передбачених даним наказом. У нормах навчальної роботи охоплено не усі її види, наприклад, ті види робіт, які передбачаються у варіативній карті самостійної роботи студента і підлягають перевірці викладачем ніяк не враховуються у навчальному навантаженні. Це призводить, з одного боку, до того, що частина роботи викладача не враховується, за умови, що викладач її сумлінно виконує. А, з іншого боку, не кожен викладач, бажає займатись неоплачуваною роботою, яка займає велику кількість часу і це призводить до того, що індивідуальна навчальна траєкторія здобувачів освіти може бути реалізована не у повній мірі і відбивається на якості їх підготовки.

Слід зазначити також, що у переліках основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, відповідно вищеозначеного наказу [3], не відображені усі види робіт, які виконуються НПП. Наприклад, не передбачається окремого часу для участі науково-педагогічних працівників у засіданні кафедр, хоча в індивідуальних планах викладачів вона зазначається і ін. Що теж призводить до недоліків обліку роботи викладача.

Тому корегування видів і обсягів праці викладачів цієї групи ЗВО покладається на завідувача кафедри, який «повинен враховувати особливості кожного виду роботи і забезпечувати оптимальне використання творчого потенціалу кожного науково-педагогічного працівника. Наприклад, якщо викладач готує матеріали для читання лекцій та проведення практичних занять з нової дисципліни або виконує значний обсяг наукової роботи, то йому доцільно зменшити обсяг навчального навантаження» [2, с.193]. На період перебування на підвищенні кваліфікації, відряджень, хвороби науково-педагогічний працівник звільняється від виконання всіх видів робіт, передбачених індивідуальним робочим планом з перерозподілом його обов'язків між іншими НПП кафедри у межах 36-годинного робочого тижня, та «максимального навчального навантаження за рахунок зменшення їм обсягу методичної, наукової та організаційної роботи або шляхом залучення у визначеному порядку науково-педагогічних працівників з погодинною оплатою праці. Після виходу науково-педагогічного працівника на роботу на період, що залишився до завершення навчального року, йому визначається відповідне навчальне навантаження та обсяг методичної, наукової й організаційної роботи в межах 36-годинного робочого тижня» [2, с.194].

Частина закладів вищої освіти розробили та затвердили власні нормативи планування та обліку навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи, критерії оцінювання й фінансового стимулювання працівників за виконання показників методичної, наукової, організаційної діяльності. У документах цієї групи ЗВО внесено доповнення до основного переліку видів робіт, які вони передбачають для виконання відповідно їх професійній спрямованості та специфіці. Потрібно підкреслити, що показники нормативів та критеріїв оцінювання, наведені у документах різних ЗВО, за однакові види методичної, наукової, організаційної роботи варіюються у досить широких межах. Даний факт є демотивуючим чинником для НПП.

Затверджені раніше норми щорічно доповнюються додатковими видами діяльності та вимогами до НПП, які не відображені у Наказі Міністерства освіти і науки України від 7 серпня 2002 року N 450 із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2021 року N 174 та у відповідних документах закладів вищої освіти. Зростання нормативів та вимог, як правило відбувається у межах тих самих рівнів оплати праці, що свідчить про підвищення інтенсивності праці НПП.

Дослідження вищеозначених питань на державному рівні не ведеться.

Усі неузгодженості при нормуванні навчальної, методичної, наукової й організаційно-виховної роботи науково-педагогічних працівників ЗВО можуть бути причиною необ'єктивного (суб'єктивного) порівняльного оцінювання результатів роботи працівників в межах одного ЗВО. Це, в свою чергу, може призвести до: 1) появи вигідних і невідповідних посад науково-педагогічних працівників; 2) перевантаження одних і недовантаження інших працівників; 3) неадекватного формування

конкурентоспроможного середовища серед працівників; 4) перекосів при преміюванні за результатами роботи; 5) втрати ініціативи і зацікавленості в роботі; 6) зниження продуктивності праці; 7) погіршення психологічного клімату в колективі; 8) необ'єктивного оцінювання конкурентоспроможності працівників різних ЗВО (особливо у спорідненій сфері роботи) у загальному ринку праці; 9) необ'єктивного оцінювання рейтингових показників ЗВО; 10) зниження конкурентоспроможності ЗВО. [4, с.66-67]

Таким чином, з урахуванням актуальних змін у змісті праці науково-педагогічних працівників, для створення основи чіткого нормування праці у межах ЗВО і раціонального використання робочого часу НПП Міністерству освіти і науки України необхідно зобов'язати заклади вищої освіти: 1) уточнити перелік різновидів навчальної роботи з урахуванням специфіки ЗВО та розробити і затвердити відповідні норми часу; 2) розробити й затвердити норми часу для методичної, наукової (науково-технічної, мистецької) та організаційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Красюк Т. В. Використання робочого часу науково-педагогічними працівниками вищих навчальних закладів та його нормування в контексті Закону України «Про вищу освіту». Право та інновації №1 (13) 2016. С. 192-197.
3. Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів : наказ М-ва освіти і науки України № 450 від 07.08.2002 із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2021 року N 174. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG6986.html
4. Зеленський К. Нормування праці як фактор підвищення конкурентоспроможності працівника в системі освіти [Електронний ресурс]: К. Зеленський, Л. Стельмашук // Галицький економічний вісник. 2018. № 2. С. 58-68. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/27896>

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМ ЧАСУ ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ І ОБЛІКУ РОБОТИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Однією з проблем управління інноваційною діяльністю у вищому навчальному закладі є визначення обсягу часу, що витрачається викладачами на виконання різних видів робіт. Це обумовлюється тим, що діяльність викладача багатогранна і має декілька складових: безпосередньо викладацька робота, методична, наукова діяльність, виховна, організаційна та інші види робіт. Якщо перша складова чітко регламентується та вимірюється годинами навчального процесу, передбаченими програмами дисциплін, то значення інших складових не має такого чіткого вимірювання.

У той же час нормативна база України майже не регулює питання організації самостійної роботи, зокрема обліку зусиль викладача, витрачених на підготовку навчальних завдань, методичного забезпечення, комунікацію зі студентами та ін.

Навантаження викладача вищого навчального закладу – це обсяг роботи у годинах за визначеними законом видами діяльності (навчальна, методична, наукова, організаційна), який дорівнює встановленої кількості годин, станом на 2021/2022 навчальний рік – тривалість робочого часу викладача з повним обсягом обов'язків становить 1512 годин при середньо-тижневій тривалості 36 годин, у зв'язку з підвищеною розумово-емоційною діяльністю, (відповідно до ст. 51 КЗпП України та ст. 56 Закону України «Про вищу освіту») [1;2].

Тривалість робочого часу викладача на навчальний рік визначається з урахуванням відпускних, вихідних і святкових днів. Розрахунок тривалості робочого часу на навчальний рік здійснюється таким чином: навчальний рік налічує 52 тижні, з них: 8 тижнів відпускних днів і 2 тижні святкових днів. Тривалість робочих тижнів відповідно визначається як різниця: 52 тижні - 8 тижнів - 2 тижні = 42 тижні. Виходячи з цього, річна тривалість робочого часу викладача вираховується як добуток кількості робочих тижнів і тижневої тривалості робочого часу викладача: 42 тижні × 36 годин/тижні = 1512 годин.

Обсяг навантаження належить до істотних умов праці і визначається не довільно, а за критеріями і в порядку, передбаченому законодавством про освіту. При вирішенні питання правильності обрахування, зміни, оцінки фактичного виконання навантаження слід виходити з нормативів.

Максимальне навчальне навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника *не може перевищувати 600 годин* на навчальний рік. Залишок від загального обсягу робочого часу розподіляється між іншими видами діяльності до індивідуальних можливостей науково-педагогічного працівника та забезпечення найбільш ефективного використання їх творчого потенціалу. Відповідно наказу МОН України №450 від 07.08.2002 (перелік із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки №174 від 11.02.2021) [3] «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» та з метою вдосконалення організації праці науково-педагогічних працівників, забезпечення контролю за організацією навчального процесу в університеті при плануванні обсягів роботи професорсько-викладацького складу слід виходити з того, що 1512 годин річного навантаження відповідно до посади викладача розподіляються орієнтовно наступним чином, рис.1: навчальне навантаження - 40% (600 годин); методична робота - 20% (307 годин); науково-дослідна - 25% (378 годин); організаційна і виховна - 15% (232 години) часу від загального навантаження.

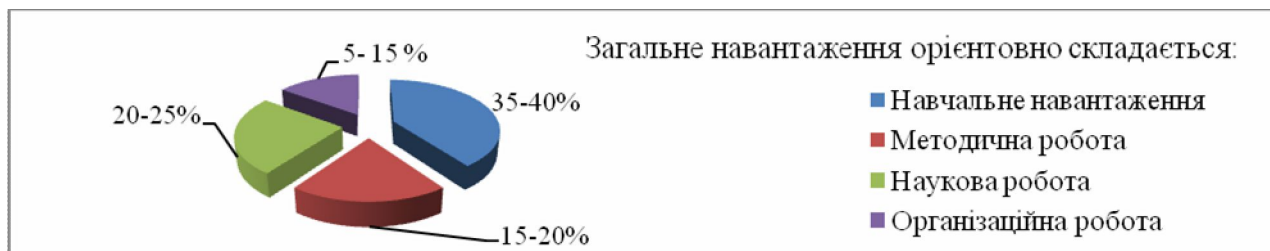

Рис. 1. Орієнтовне загальне річне навантаження відповідно до посади викладача

Навчальне навантаження на одного науково-педагогічного працівника не повинно перевищувати 5 навчальних дисциплін, а кількість лекційних годин має становити не більше 250 годин на навчальний рік [4]. Граничні норми навчального навантаження на одну ставку для національних університетів, *визначається закладом освіти* (ст. 56 Закону України «Про вищу освіту») та узгоджується з профспілковим комітетом.

Проаналізуємо сучасний стан навчального навантаження на рік для викладачів (не більше 600 год./рік). Практика показала, то в цифрових значеннях відбулося зменшення з 900 год. до 600 год., а за фактом цього не сталося. Норми часу для планування і обліку навчальної роботи передбачені Наказом МОН України [3]. Останнім часом, *в навчальному плані (НП) у нас залишилися тільки:* години на проведення лекційних/практичних занять; проведення екзаменаційних консультацій та проведення консультацій протягом семестру (для заочної форми навчання); *зменшені норми:* на перевірку і приймання контрольних (модульних) робіт, передбачених навчальним планом, що виконуються під час самостійної роботи (0,33 год./1 робота) та на керівництво й приймання дипломних та курсових робіт. *Все що стосується рейтингу студента* (карта СРС): перевірка контрольних (модульних) робіт, передбачених навчальним планом, що виконуються під час аудиторних занять (0,25 год./1 робота); керівництво і приймання (захист) індивідуальних завдань, передбачених навчальним планом: рефератів, аналітичних оглядів, перекладів тощо (0,25 год./1 робота) та розрахункових, графічних та розрахунково-графічних робіт (0,50 год./1 робота) – *не відображено в навчальному плані викладача*. За фактом структура КСРС в ОНЕУ має варіативну складову (написання есе, рефератів, наукових статей, участь: у наукових конференціях, олімпіадах, конкурсах, грантах, наукових кафедральних темах тощо). Не зрозуміло, хто веде/враховує облік таких видів робіт, які виконує викладач для того, щоб студент набрав максимум рейтингу з навчальної дисципліни? Наведемо порівняльну табл.1. на прикладі НП на 2021/2022 н.р. доцента ОНЕУ на 1,1 ставки (до речі, НП змінювався в бік зменшення 4 рази за 1 семестр) та норм часу за Наказом МОН України.

Із табл.1 видно *порушення норм часу для планування і обліку навчальної роботи*, що передбачені Наказом МОН України за видами робіт. З нашого прикладу можна зробити певні розрахунки: 1,1 ставки дорівнює $1512 + 151,2 (0,1) = 1663,2$ год., *із них навчальна робота:* за НП – 671 год. та 236 год., які не враховані в НП (табл.1), *що дорівнює 907 год.* Питання, як враховувати ці 236 год. при виконанні першої частини (навчальна робота) індивідуального плану викладача? Може за рахунок зменшення інших видів робіт (методична, наукова то організаційна), тоді залишається 756,2 год., але на якій підставі? І останнє – при такому навчальному навантаженні, повинно бути не 1,1 ставки, а 1,5 ставки – збільшення заробітної плати.

В результаті таке навчальне навантаження в «600 год./рік» виконати дуже складно. Результатом є зниження рівня та якості викладання, тому що на нормальну підготовку до занять немає часу викладачу (на пошук нового, інноваційного, щоб зацікавити студента, зробити свою дисципліну цікавою, зазначити сучасний стан перспектив/ризиків (в рамках своєї дисципліни), що відбуваються на рині підприємство-регіон-держава та загалом у світі.

Нажаль, в нашому університеті відсутні нормативні Положення щодо планування і обліку наукової, методичної та організаційної роботи науково-педагогічних працівників. Хоча були розроблені *Проекти* планування та обліку фактичного навантаження в ОДЕУ від

2002 року - каф. Менеджмента й Управління трудовими ресурсами та ще один Проєкт від 2014 року, який запропонувала кафедра Управління персоналом та економіки праці.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця норм часу для планування і обліку навчальної роботи

Норми часу у навчальному плані ОНЕУ – 671 год/рік		Норми часу за Наказом МОН України [3]		Відхилення від нормативу за Наказом МОН, (-) год.
Перевірка екзаменаційних робіт	ЕП і СТО, - 51 студент – 13 год (0,25 год/1 робота); - 11 студентів (ЦЗВ ФН) – 4 год (0,36 год/1 робота)	Проведення семестрових екзаменів: - у письмовій формі	0,50 години на перевірку однієї роботи	51×0,5 = 25,5 – 13 = 12,5
				11×0,5 = 5,5 – 4 = 1,5
	Мотивація персоналу, 31 студент – 10 год (0,32 год/1 роб.)			31×0,5 = 15,5 – 10 = 5,5
	Аудит персоналу, 31 студент – 10 год (0,32 год/1 роб.)			31×0,5 = 15,5 – 10 = 5,5
	Менеджмент персоналу, 15 студентів (за фактом 29 студентів) – 5 год. (0,33 год/1 роб.)			15×0,5 = 7,5 – 5 = 2,5 29×0,5 = 14,5 – 5 = 9,5
Перевірка к/р (ЦЗВФН)	ЕП і СТО, 37-38 гр – 10 студентів (за фактом 29 студентів) – 4 год (0,4 год/1 роб.)	Перевірка і приймання контрольних (модульних) робіт, передбачених навчальним планом, що виконуються під час самостійної роботи	0,33 години на одну роботу	10×0,33 = 3,3 – 4 = -0,7 29×0,33 = 9,6 – 4 = 5,6
	Аудит персоналу, 15 студентів – 3 год. (0,2 год/1 роб.)			15×0,33 = 5 – 3 = 2
	ЕП і СТО, 26 гр. – 11 студентів – 2 год (0,18 год/1 роб.)			11×0,33 = 3,6 – 2 = 1,6
*Рейтинг: (КСРС) Відсутній в НІП	Економіка знань – 3 студента	Перевірка к/р, що виконуються під час аудиторних занять	0,25 години на одну роботу	159×0,25 = 39,7
	ЕП і СТО – 81 студент	Керівництво і Приймання (захист) індивідуальних завдань, передбачених навчальним планом: - розрахункових, графічних та розрахунково-графічних робіт	0,50 години на одну роботу	159×0,5 = 79,5
	Менеджмент персоналу – 35 студентів			
	ЗМОТ – 9 студентів			
	Мотивація персоналу – 31 студент			
	Σ - 159 студентів			
Керівництво ДІР	Бакалаври - 4 студ. по 10 год. – 40 год	Керівництво, консультування, рецензування та проведення захисту дипломних проєктів (робіт):	до 20,5 год. до 33,5 год. керівнику	4×20 = 80 – 40 = 20
	Магістри – 5 студ. по 20 год. – 100 год.			5×30 = 150 – 100 = 50
ГЭК ДІП	8 студентів – 1 год ????	по 0,50 години голові та кожному членові комісії		8×0,5 = 4 – 1 = 3
РАЗОМ				236 год.

* розглянуто тільки обов'язкові складові: виконання інд.зав., та перевірка к/р, що виконуються під час ауд.зан.

В Україні дуже багато університетів мають такі Положення, де розглянуто планування й облік часу з урахуванням сучасних викликів: витрати часу на підготовку лекцій та практичних занять з використанням мультимедійного оснащення; роботи в MOODLE; для стимулювання викладача до якісної роботи, при плануванні навчального навантаження виходять з того, що мінімальний та максимальний обов'язковий обсяг навчального навантаження науково-педагогічного працівника розраховується відповідно до його посади; запропоновані граничні межі для виконання методичної, наукової та організаційної роботи.

Вважаю, що кожен сучасний навчальний заклад повинен розробити таке Положення для прозорості та не допущення де мотивації викладача до своєї професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 №322-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
2. Закон «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Наказ МОН України, Норми від 07.08.2002 № 450. Перелік із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки №174 від 11.02.2021 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/REG6986Z?an=2>
4. Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти: затв. Наказом Міністерства освіти і науки України від 29.11.2011 № 1377 (п.2.2.4). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0075-04#Text>

Кривцова М. С.
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
Сорока О. В.
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ НОРМУВАННЯ ПРАЦІ НПП У ЗВО В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Плідна діяльність викладачів ЗВО ефективний розподіл їхнього робочого часу, як правило, безпосередньо пов'язані з нормуванням праці.

Робочий день викладачів ЗВО ділиться на дві частини:

- перша половина робочого дня – безпосередньо навчальна діяльність, пов'язана з роботою викладача в аудиторії (контактна робота з студентами);
- друга половина – навчально-методична робота, організаційно-методична робота, науково-дослідна робота, виховна робота, підготовка до аудиторних занять, підвищення кваліфікації та інше.

Нормування робочого навантаження викладачів постійно переглядається. Питання розподілу навчального навантаження приділяється багато уваги, але, як і раніше, немає єдиного підходу до розрахунку норм праці НПП ЗВО з урахуванням специфіки їх діяльності.

Навантаження НПП розраховується за таким коефіцієнтом, як «кількість студентів, які припадають на одного викладача». Такий коефіцієнт було запроваджено п'ятдесят років тому і щодо нього змін не здійснювалося, хоча навчальний процес у ЗВО зазнав значного ускладнення таким чином, що, за офіційними даними, реальне навантаження викладачів зросло на 30-40%. І тому, як зростання навантаження було у другій половині робочого дня, то у різних вищих навчальних закладах по-різному виникала нерівномірність у навантаженні викладачів. Кожен ЗВО почав виробляти свої, складні нормативи витрат часу виконання трудових функцій викладачів, тому розрахувати обсяг роботи у другій половині робочого дня кожного викладача у різних закладах неможливо. Хоча загальним недоліком для усіх ЗВО виступає явне навантаження НПП [1, с.33].

Наведемо перелік основних факторів, які, на нашу думку, негативно впливають на ритмічність, пропорційність та результативність праці професорсько-викладацького складу:

1. Неприятлива структура навчального навантаження. Під цим терміном розуміється нерівномірність завантаження викладача по семестрах навчального року, яка викликана неможливістю збалансувати завантаження в осінньому та весняному семестрах, а також переважання аудиторного навантаження. На підготовку до занять, розробку та затвердження робочих програм дисциплін, навчально-методичне забезпечення, написання завдань, відгуків, підготовку наказів та інші види робіт йде нераціонально багато часу, що ніяк не враховується.

2. Підготовка статей, монографій, навчальних посібників тощо – це творчий процес. Його неможливо загнати до будь-яких норм. Дані види робіт власними силами мають високу трудомісткість. Разом з тим, багато публікацій у серйозних наукових журналах, особливо включених до переліку Web of Science або Scopus, вимагають чималих фінансових витрат. Одна стаття в журналі з переліку Web of Science зазвичай коштує не менше 30 тис. грн. Такі витрати значно перевищують щомісячну заробітну плату викладача.

3. Тотальна регламентація та бюрократизація навчального процесу. Безумовно, упорядкованість освітнього процесу є важливим напрямом діяльності у сфері підвищення його якості. Проте традиційно використовувані при цьому механізми регламентації призводять до нераціонального збільшення трудовитрат виконавців. На паперотворчість йде

набагато більше часу, ніж на освітню частину. Подібна проблема вже добре відома у шкільній освіті.

4. Надмірна інтенсивність праці. Інтенсивність праці постійно зростає у НПП ЗВО, а й у самих студентів. Насамперед йдеться про студентів заочної та очно-заочної форм навчання. Так уже складається, що гостру потребу в навчанні відчувають люди на початку та середини власного трудового життя. Одночасно з цим вони є і основним трудовим ресурсом на підприємствах і в організаціях. Найчастіше ненормований робочий день, надмірне трудове навантаження та висока інтенсивність праці студента за основним місцем роботи, помножена на жорсткість та зарегламентованість освітнього процесу, багаторазово підвищують трудовитрати НПП. Високе когнітивне навантаження викликає передчасне настання втоми, що призводить до прикрих помилок та промахів у круговерті ділових процесів.

Основною проблемою, на яку слід також звернути увагу, є підвищене навантаження на педагогічного працівника при реалізації дистанційних освітніх технологій. Зростання непередбачуваності зовнішнього середовища дає підстави для застосування елементів дистанційного навчання у діяльності освітніх установ, але при цьому потрібне вирішення цього питання не на шкоду традиційним формам освіти як на законодавчому, так і на університетському рівнях. Йдеться про запровадження змішаних форм освіти, коли реалізується комбінований підхід, у якому поєднується навчання з участю НПП та електронне навчання. Дані комбінації припускають більш глибоке наукове обґрунтування нормативних припущень дистанційного режиму як студентів, так викладачів, ґрунтовне опрацювання підтримуючого навчально-методичного комплексу та створення програм мотивації викладацького персоналу з урахуванням специфіки дистанційної роботи.

Ключовий момент змін освіти – онлайн-навчання. З одного боку, завдяки його перевагам освіта стає доступнішою і менш витратною, з іншого існує низка причин, що перешкоджають розвитку дистанційних освітніх технологій: малий досвід роботи в режимі дистанта, нерозвиненість інфраструктури на рівні університетів, недостатнє технічне оснащення особистого інформаційного простору НПП; недосконалість мотиваційних програм, що сприяють зацікавленості викладачів [2].

На наш погляд, опір впровадженню інновації може ґрунтуватися на загальній втомі персоналу чи недостатньо збалансованій системі мотивації. Виділимо мінімально необхідні мотиваційні інструменти та методи, які є базою для стимулюючих методів.

1. Чітка фіксація норм навантаження як першої, так і другої половини дня. Норми навантаження повинні відповідати реальному хронометражу тимчасових витрат на розробку методичного матеріалу та роботу з студентами. Норми повинні оперативно оновлюватися з урахуванням змін у технологіях, інституційних структурах підтримки освіти у ЗВО та під впливом інших значимих факторів. Рекомендується щорічний перегляд норм навантаження з корекцією у бік збільшення норм за заходами, з якими у поточному році виникали проблеми, та зниженням норм за заходами, активність у яких з боку НПП була надмірною. Необхідно уникнути подвійного обліку тих самих досягнень, тому норми навантаження повинні розглядатися паралельно з ефективним контрактом та положенням про преміювання.

2. Наявність затверджених регламентів роботи та чітких алгоритмів виконання робіт та погодження звітної документації.

3. Контроль. Система контролю може бути як компонент базової частини мотиваційних заходів, і бути стимулюючим чинником. Головною помилкою керівних органів ЗВО є використання надлишкового контролю як основи репресивних заходів щодо професорсько-викладацького складу ЗВО, а також використання репресивного контролю без чітко поставленого завдання, сформованого регламенту. І тут контроль може стати тригером емоційного вигорання педагога. З іншого боку, розумний контроль є нагадуванням про виконання того чи іншого завдання, це рішення можна виконати за допомогою програм автоматизації бізнес-процесів з вбудованими алгоритмами вирішення рутинних завдань.

Особливістю цифрової трансформації ЗВО є зміна призначення викладача – з ролі носія унікальної інформації до ролі наставника та комп'ютера. У навчальному процесі істотно підвищується частка самостійної аудиторної (ділові та рольові ігри, практичні та лабораторні роботи) та позааудиторної роботи студентів (робота в бібліотеках та комп'ютерних класах, виконання проектів, дослідницька робота, ведення портфоліо), що змінює роль викладача – від позиції «транслятора знань» до позиції «менеджера», який керує індивідуальними траєкторіями професійного розвитку студента. Така трансформація має бути позначена у дорожній карті цифрової трансформації вузу, наприклад, у вигляді перехідних нормативів навчального навантаження на кожному етапі. І, якщо зрозумілі прості механізми зміни норм навантаження залежно від етапу цифрової трансформації можуть стати гігієнічним фактором, то гнучкі – плаваючі норми навантаження залежно від ступеня методичного забезпечення онлайн курсів можна вважати мотивуючим фактором, що стимулює педагога до активного застосування змішаного навчання.

Ще однією причиною підвищення навантаження на викладача є зростання кількості підтверджених випадків коронавірусу у його колег. Оскільки освітній процес має відбуватися безперервно, здорові НПП підміняють тимчасово непрацездатних. Таким чином, завантаженість НПП на тлі пандемії різко зросла з трьох причин:

- необхідність розробки електронних курсів та адаптації до них;
- необхідність суміщення дистанційних занять із очними;
- необхідність заміни хворих колег.

Незважаючи на суттєве зростання завантаженості НПП через зазначені причини, будь-яких заходів щодо коригування навчального навантаження, перегляду її норм або інших дій, спрямованих на покращення умов праці викладачів, керівництвом освітніх організацій не вживаються.

Всі ці обставини призводить до виникнення та укорінення в практиці вітчизняних ЗВО цілої низки проблем, які помітно знижують якість та рівень освіти у українських університетах.

Безумовно, діяльність викладача вищої школи, як і будь-яка професійна діяльність, має нормуватися, і ці норми повинні використовуватися не тільки для контролю ефективності викладацької праці, а й для розрахунку винагороди педагога. Робота з удосконалення системи нормування навантаження НПП має бути продовжена. І ідеальним результатом тут має бути така система, яка б забезпечувала, з одного боку, справедливий з точки зору трудомістких розподіл всіх видів навчального та позанавчального навантаження, з іншого боку, високий рівень мотивації викладача до вдосконалення своїх професійних навичок і, звичайно, адекватний витратам творчої праці викладача винагорода.

Резюмуючи сказане, необхідно підкреслити гостру необхідність раціоналізації трудових процесів професорсько-викладацького складу з урахуванням сучасних викликів і цільових пріоритетів розвитку дистанційних технологій у сфері освіти. Інтелектуальний та творчий потенціал неможливо реалізувати в умовах дефіциту робочого часу.

Список використаних джерел

1. Рабцевич А.А. *Перспективы развития научно-образовательной сферы России* // Труд. Наука. Экономика: Вклад М.В. Ломоносова и российских ученых в развитие науки и народного хозяйства России. М.В. Ломоносов – пример для молодых: сборник научных статей. – Уфа: БашГУ, 2012. – с.30-34.
2. Романова Л.Л. *Мотивация преподавателя вуза к использованию электронных образовательных технологий в учебном процессе* // Современные исследования социальных проблем. 2017. Т. 8. № 10. С. 182 – 191. URL:<https://www.researchgate.net/publication/323284764> (дата звернення: 19.01.2022)

Петровська О. М.
к.п.н., доцент кафедри управління
персоналом та економіки праці
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗВО НА ОСНОВІ НАУКОВО-ОБГРУНТОВАНИХ НОРМ ПРАЦІ

В сучасних швидко мінливих умовах трансформації освіти, вимоги до рівня професійної підготовки педагогічного складу закладу вищої освіти (ЗВО) миттєво збільшуються. Формування науково-педагогічного колективу, який відповідає вимогам освітніх реалій, орієнтує керівництво на створення такої системи управління, яка спонукатиме колектив до ефективної діяльності у встановлених умовах: карантинних вимог COVID-19, електронного навчання (навчання за допомогою інтернету та мультимедіа); дистанційних освітніх технологій; он-лайн курсів; змішаного навчання. Саме тому постійний процес навчання для педагогів постає традицією протягом усієї професійної діяльності.

Сучасні умови модернізації освіти потребують значного збільшення рівня професійної підготовки педагогічних робітників. Формування науково-педагогічного колективу, який відповідав би запитам сучасного життя, орієнтує керівника на створення такої системи управління, яка буде спонукати цей колектив до ефективної діяльності, але при цьому не допустити професійного вигорання педагога – психологічний стан педагога, синдром, що розвивається на тлі хронічного стресу та веде до виснаження емоційно-енергійних та особистісних ресурсів працюючого людини, і як наслідок, до зниження якості роботи та мотивації до розвитку.

Від рівня зацікавленості у здійсненні власних обов'язків залежить, насамперед, продуктивність праці. Саме комплекс управління відповідає за те, щоб трудова діяльність персоналу була максимально якісною для ЗВО у встановлених умов. При цьому головним засобом є мотивація науково-педагогічних працівників. Якісне управління неможливе без усвідомлення мотивів, потреб людини та коректного застосування стимулів до праці, керівництву ЗВО потрібно визначити систему матеріальних та моральних стимулів з метою збереження в освітній організації найкращих педагогів. Основна складність практичної організації системи мотивації персоналу ЗВО визначається слабкою обізнаністю особливостей мотивації та мотиваційних тригерів працівників ЗВО, а також дедалі більшої формальної або «другої половини доби» навантаженням. Слід зазначити той безперечний факт, що у науково-педагогічній діяльності залишаються працювати люди, які самотійно самотивуються завдяки власним рисам характеру, які базуються на чистолюбстві та перфекціонізмі у т.ч.

Головним завданням сучасного менеджменту стає дослідження, створення та вдосконалення стимулів праці, за яких потенціал персоналу буде використаний найкращим чином. Для освітньої установи особливо актуальним є завдання підвищення професійного рівня освітян, їхнього професійного розвитку. Тому керівництво освітнього закладу має бути зацікавлено у високому рівні професіоналізму свого персоналу та використовувати для цього всі сучасні мотиваційні механізми [1].

До фундаментальних методів, які забезпечують задоволеність персоналу роботою у ЗВО, згідно з теорією Р. Тейлора слід віднести:

- По-перше чітку фіксацію норм навантаження першої і другої половини дня. Норми навантаження повинні відповідати реальному хронометражу тимчасових витрат на розробку методичного матеріалу та роботу із здобувачами вищої освіти. Тому негайною потребою виступає оперативне оновлення норм, з урахуванням змін у технологіях, беручи до уваги той факт, що освітяни самотійно освоюють нові технології, за власний

понаднормовий час, інституційних структурах підтримки освіти у ЗВО та інших значимих чинників. На сьогодні ЗВО керуються наказом МОНУ № 450 від 07.08.2002 року «Про затвердження норм часу для планування та обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної наукової й організаційної роботи педагогічних та науково-педагогічних працівників ВНЗ» [2]. Візьміть до уваги, Закону для регулювання норм часу вже 10 років, за цей час змінилися навіть види робіт та вмінь, якими оволоділи сучасні освітяни задля роботи у сфері освіти;

- Забезпечення наявності затверджених регламентів роботи та чітких алгоритмів виконання робіт, погодження звітної документації. Більшість науково-педагогічних працівників скаржаться на відсутність регламентів, змін умов роботи, умов заохочень та покарань у процесі виконання робіт;

- Система контролю, яка може виступати як компонент базової частини мотиваційних заходів, а також бути стимулюючим чинником [3].

Головною загально-системною помилкою адміністрації ЗВО є використання надлишкового контролю, як основи репресивних заходів щодо професорсько-викладацького складу ЗВО, а також використання репресивного контролю без чітко поставленого завдання, сформованого регламенту. В такому випадку контроль може стати тригером емоційного вигорання науково-педагогічного складу, що є емоційним вигоранням зазначено вище. Але з іншого боку, виявлений контроль може слугувати нагадуванням про виконання того чи іншого завдання, рішення можна виконати за допомогою програм АСУ або MODLE, у які вже вбудовані алгоритми розв'язання повсякденних задач.

Он-лайн робота вимагає особливої уваги стосовно режиму робочого дня співробітника, тому що набирає обертів проблема ненормованого робочого дня та недотримання особистих границь з одного боку здобувачів, а з іншого як з боку роботодавця. не повинен відповідати на дзвінки та робочу пошту в неробочий час. Багатьох працівників демотивує необхідність роботи майже цілодобово, відповідати на дзвінки та робочу пошту, робочі чати та ін., цієї проблеми можна уникнути суворою регламентацією бізнес-процесів, у тому числі процесів взаємодії між здобувачами та викладачем, між викладачем та адміністрацією ЗВО.

Саме комплексний підхід застосування необхідних методів мотивації та стимулювання має поєднувати моральні та матеріальні стимули. Управлінська діяльність буде ефективною тільки у цьому напрямі впровадження.

Список використаних джерел

1. Битюкова, С. С. Мотивация и стимулирование персонала образовательных учреждений / С. С. Битюкова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2019. — № 32 (270). — С. 20-23. — URL: <https://moluch.ru/archive/270/61928/>
2. Про затвердження норм часу для планування та обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної наукової й організаційної роботи педагогічних та науково-педагогічних працівників ВНЗ від 07.08.2002 р. №450 -URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-02#Text>
3. Рекомендации по формированию системы мотивации научно-педагогических работников, активно применяющих цифровые ресурсы и практики. - URL: <https://www.gapm.ru/wordpress>

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ТА РЕВОЛЮЦІЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ТА НАВЧАННЯ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Пандемія COVID-19 викликала найбільший за всю історію людства зрив освітнього процесу та практично повсюдно вплинула на учнів та викладачів у всьому світі та на роботу дошкільних закладів, середніх шкіл, установ технічної та професійної освіти та підготовки, університетів, установ для навчання дорослих та центрів підвищення кваліфікації. Так, за даними ЮНЕСКО, до середини квітня 2020 р. пандемія торкнулася 94% учнів, тобто. 1,58 млрд. дітей та молодих людей (від дошкільнят до студентів ВНЗ) у 200 країнах світу, які перейшли на дистанційне навчання. Найбільш поширеним наслідком COVID-19 було скасування міжнародних поїздок (83% ВНЗ) та скасування або перенесення наукових конференцій (81% ВНЗ). COVID-19 вплинув на міжнародну мобільність студентів у 89% ВНЗ світу [1].

Дані з країн із найвищим рівнем доходів (таких як Швейцарія, Бельгія, Нідерланди, Великобританія) вказують на те, що пандемія призводить до втрати знань та збільшення нерівності, а закриття шкіл призвело до реальних втрат у навчанні [2]. І ці втрати набагато вищі серед учнів із соціально-економічно неблагополучних сімей, чиї батьки не мають достатньої освіти.

Ці результати ще нижчі в країнах із середнім і низьким рівнем доходів, таких як Україна, де набагато менше технологічних можливостей та більша частка сімей живе за межею бідності.

Враховуючи стрімкий розвиток ситуації з COVID-19, вчителі, викладачі та адміністрації виявилися невідповідними до такого переходу та були змушені майже відразу ж у надзвичайних ситуаціях створювати системи дистанційного навчання.

Екстремальний перехід вищої освіти в дистанційний режим в умовах пандемії створив унікальну ситуацію, за якої саме дистанційні технології виявилися єдиними можливими для використання в обставинах, що склалися. Особливості даного переходу сьогодні активно обговорюються та знаходять відображення у різноманітних аналітичних роботах та експертних думках.

Основними ризиками екстремального переходу ВНЗ у онлайн-режим є:

1. Ризик збільшення нерівності у сфері Вищої освіти, що посилюється під впливом цифрової нерівності. Установи Вищої освіти за рівнем адаптації до пандемічних реалій умовно розділилися на три нерівні групи:

- вищі, що опинилися готовими до переходу в дистанційний формат, що мали сучасне електронно-освітнє середовище (ЕОС) і раніше повністю або частково здійснювали освітню, наукову та іншу діяльність в онлайн-режимі;

- вищі, що мали тимчасові труднощі з переходом у цифровий формат, але в результаті налагодили роботу в онлайн-режимі. Пандемія показала невідповідність внутрішніх ЕОС до масового навчання великого контингенту, нестачу серверних потужностей, що є наслідком їх низького рівня матеріально-технічного розвитку;

- вищі, які не змогли перебудуватися на новий формат навчання, що знизили рівень і якість підготовки в умовах пандемії, що не мають мінімально необхідної «цифрової» інфраструктури.

2. Ризик істотного збільшення навантаження як на студентів, так і на викладачів при навчанні в дистанційному режимі, що негативно позначається на їхньому соціально-психологічному самопочутті та стані здоров'я. У 85,7% викладачів поменшало вільного часу, виникло уявлення про зростання робочого навантаження. Збільшення інтенсифікації роботи

викладачів, брак вільного часу при збереженні нормативів навантаження призвели до їх невдоволення та зниження задоволеності своєю працею.

3. Ризик зниження якості освіти за умов поширення онлайн-освіти.

В більшості випадків дистанційне навчання набуло форми трансляції записаних лекцій та роботи з онлайн платформами, деякі університети призупинили свою роботу на невизначений термін через відсутність інфраструктури інформаційних технологій (ІТ) як для студентів, так і для викладачів. Крім того, без відповіді залишається питання про те, як упорядковувати програми роботи на семестр та на навчальний рік, оскільки деякі дисципліни можна було успішно викладати у віддаленому форматі, тоді як для інших предметів це було неможливо.

Вважається, що за свою кар'єру сьогоднішні студенти змінять близько п'яти професій. Як наслідок, на перший план виходять універсальні навички: безперервність освіти, уміння вчитися, працювати з інформацією та швидко освоювати нові технології, здатність критично мислити та творчо підходити до вирішення завдань. Перед університетами стоїть непросте завдання навчитися розвивати ці навички у студентів, паралельно даючи їм вузькопрофесійні знання з обраної спеціальності.

Найближчими роками основними у розвитку онлайн вищої освіти стануть п'ять глобальних трендів.

1. Міждисциплінарність – коли студенти досліджують кожну тему одночасно з погляду кількох навчальних областей (математики, природничих наук, літератури, мистецтва), що дасть більш глибоке та цілісне розуміння, розвине критичне мислення та відкриє нові горизонти для науки. Студент матиме змогу самостійно вибрати цікаві йому дисципліни та сфокусуватися на їх вивченні.

2. Активні методи навчання – на зміну лекціям приходять такі формати, як дискусії, ігрові завдання, рішення кейсів, проблемні заняття. Проте, це можливе лише у невеликих групах – воно не працює, якщо викладач одночасно навчає весь потік студентів. З іншого боку, зростають вимоги до професіоналізму педагогічного складу.

3. Свобода та відповідальність – можливість студентів вибирати які саме предмети вони хочуть вивчати та як, що суттєво підвищує мотивацію, дає студентам реальний контроль над власним розвитком, а також почуття відповідальності та залученості.

4. Диджиталізація та змішана освіта, коли студенти самостійно вивчають теорію на платформі, а час занять відводиться на живий обмін думками, практику, командну роботу, творчий пошук, людську взаємодію.

5. Глобальність вищої освіти – практика подвійних дипломів, коли випускник одночасно отримує диплом українського та, наприклад, чеського університету, стирає межі між національними системами освіти. Випускники бакалаврських програм дедалі частіше вирушають за ступенем магістра за кордон. Українські виші тепер конкурують не лише між собою, а й із закордонними навчальними закладами.

Потрясіння, яке зазнала система освіти через COVID-19, є безпрецедентним. Воно звернуло багато досягнень міжнародних цілей у галузі освіти і представило, як альтернативу їм, наприклад, рішення кейсів замість лекцій, «кастомізація» навчальних програм під себе, масовий перехід на очно-заочний формат навчання і так далі.

Перехід на онлайн-освіту через пандемію COVID-19 допоміг ВНЗ, викладачам, студентам, керівникам побачити нові можливості та набути нового позитивного досвіду. І це, безперечно, піде на користь університетам. Головне – викладачі, особливо старше покоління, подолали якийсь бар'єр, який був перед ними щодо цифрових технологій, який вони не могли би подолати в іншій обстановці.

Список використаних джерел:

1. COVID-19: HigherEducationchallengesandresponses. URL : <https://www.iau-aiu.net/COVID-19-Higher-Education-challenges-and-responses#SURVEY>
2. Офіційний сайт EdCamp Ukraine. URL : <https://www.edcamp.org.ua>

ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧІВ І ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Якість освітнього процесу у закладі вищої освіти (ЗВО) багато в чому визначається характером взаємодії викладача та здобувача вищої освіти, особливо в умовах пандемії. Від цього залежить рівень підготовки майбутнього спеціаліста, успішність його професійної діяльності, а також успішність професійної самореалізації викладача. Особливе значення набуває етика ділового спілкування. На сьогоднішній день продуктивно організований освітній процес має на увазі високий рівень педагогічного спілкування між викладачем та студентами. Основою забезпечення якості освіти в сучасних умовах слід вважати взаємовідносини учасників освітнього процесу.

Характер взаємодії у сучасному ЗВО багато в чому залежить від традицій вузу, характеру орієнтованості викладачів, особистісних та професійних якостей викладачів, індивідуальних особливостей студентів, сформованості їхньої культури.

В ідеалі, відносини між усіма учасниками освітнього процесу у сучасному ЗВО мають бути рівноправними, заснованими на гуманістичних засадах взаємоповаги та взаєморозвитку викладачів і студентів. Цінність для будь-якої освітньої організації представляє вміння працювати в команді, дотримуватися інтересів ЗВО та підтримувати імідж освітньої організації в цілому та кожного учасника навчального процесу в чесності [1]. Важливою умовою ефективності освітнього процесу у ЗВО є відсутність ситуацій приниження особистості, проявів дискримінації.

В умовах пандемії ЗВО перейшли на дистанційну форму навчання з використанням технологій електронного навчання, в системі електронного забезпечення. Перехід до дистанційного навчання вимагав по-новому, на іншій технологічній основі організувати взаємодію між студентами та викладачем, підтримувати обмін навчальними матеріалами, зберігати дані, оцінювати освітні результати тощо. Такий комплексний підхід вимагає від викладачів як освоєння нових технічних засобів та інструментів, так і оволодіння новими професійними установками. Серед них:

- зростання доступності для студентів нових досліджень, публікацій та матеріалів у відкритих інтернет-джерелах вимагає і від викладача постійної актуалізації навчальних матеріалів курсу;
- використання стратегій активного навчання, орієнтованих на практичну діяльність студентів;
- готовність до залучення студентів до інтерактивної діяльності під час онлайн-занять, управління увагою;
- здатність організовувати регулярний зворотний зв'язок як під час проведення онлайн-занять, так і в ході всього курсу;
- здатність застосовувати сучасні методики онлайн-оцінювання для проведення проміжної та підсумкової атестації.

Масовий перехід університетів країни у формат електронного навчання виявив цілу низку суперечливих тенденцій. З одного боку, він показав неготовність ЗВО масово використовувати вже існуючі інструменти, з іншого боку, масова практика використання інструментарію онлайн-викладання стимулювала різноманітну комунікацію викладачів та студентів. У соціальних мережах, ЗМІ, на професійних форумах з'явилися публікації, відеоогляди, обговорення аспектів оновлення методів та технологій викладання. Обговорюються не тільки поточні найбільш затребувані ноу-хау з організації навчання у нових умовах, а й зміна фундаментальних принципів викладання.

Нові компетенції викладачів та адміністративних працівників вже самі є цінним ресурсом розвитку. Однак поряд із цим розширилися можливості для мережевої взаємодії: формування консорціумів, оновлення форм та змісту освітньої та наукової діяльності. Нові формати разом з новими компетенціями, у свою чергу, сприяють формуванню нових організаційних моделей. Стали можливими розвиток нових моделей організації освітньої та наукової діяльності, використання нових форматів взаємодії між студентами, абітурієнтами, викладацьким складом. Зрештою, електронний формат навчання передбачає не лише нові моделі взаємодії між тими, хто вже залучений до вищої освіти, а й створення нових просторів для електронної профорієнтації, освітньої навігації, інформування та консультування абітурієнтів.

Пандемія нової коронавірусної інфекції стала для української системи вищої освіти, справжнім «струсом». Практично всі ЗВО отримали досвід екстремального переходу до роботи в новому форматі. Однією з найпомітніших областей оновлення виявився розвиток освітніх онлайн-форматів. Проте вимагали швидкого перегляду і багато інших сфер:

- комунікація та робота зі студентами,
- організація інфраструктури,
- організація процесів адміністрування та управління.

Список використаних джерел:

1. Сорокопуд Ю.В., Орлова Е.А., Шкурко Н.М. Формирование интеллектуального капитала как средство повышения имиджа и конкурентноспособности вуза. Научные исследования и образование. 2015; 1 (19): 230 – 232.

Фесенко Г. Г.

професор кафедри історії і культурології

*Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
м. Харків, Україна*

Фесенко Т. Г.

*професор кафедри електронних обчислювальних машин
Харківський національний університет радіоелектроніки,
м. Харків, Україна*

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: НОВІ ПІДХОДИ

У сучасному глобалізованому світі економічне зростання визначається поступом не стільки фізичного капіталу, скільки інтелектуального. Новітні інформаційно-комунікаційні технології уможливили появу суспільств знань, де заклади вищої освіти (ЗВО) відіграють ключову роль. За рекомендаціями ЮНЕСКО [1], розвиток сектору вищої освіти має бути пріоритетом, як у найрозвиненіших країнах, так і в країнах з економікою, що розвивається. Через це системи забезпечення якості стають критично важливими, створюються відповідні національні інституції (агенції із забезпечення якості вищої освіти). Національні агенції, у міжнародній кооперації, виробляють загальні моделі забезпечення якості, що поєднують процеси самооцінки та експертної оцінки навчальних програм та/або вищих навчальних закладів. Також встановлюються стандарти та критерії якості (зокрема, у європейському просторі вищої освіти [2]). Втім діяльність агенцій зазнає критики, зокрема, через бюрократичні підходи до елементів процесу якості освіти, недовіра механізмів боротьби з корупцією в академічній сфері та ін. [3]. Зважаючи на цю критику, актуальними залишаються пошуки ефективних альтернатив, спроможних розумно покращити існуючі моделі зовнішнього забезпечення якості (External Quality Assurance, EQA).

Об'єктом все більшої уваги стає такий інструмент у системі EQA, як акредитація. Акредитація розуміється як процес, за допомогою якого агенція оцінює якість ЗВО у цілому чи окремої освітньої програми, щоб визнати їх такими, що відповідають визначеним мінімальним критеріям чи стандартам. Акредитація програми є формою забезпечення якості, яка передусім пов'язана з підзвітністю, покращенням якості програми та підтримкою стандартів у основній академічній діяльності. На інституційному рівні акредитація є механізмом, за допомогою якого надавачі освітніх послуг утверджують своє бачення та визначають свою програмну ідентичність як активні учасники виробництва, поширення та використання знань за допомогою конкретних стратегій розробки та реалізації освітніх програм. У такий спосіб вони демонструють і обґрунтовують, як вони відбирають, підтверджують та інституціалізують знання, як вони компанують та транслюють ці знання для задоволення потреб суспільства, а також які норми, процедури та стандарти застосовують для регулювання цих процесів. Отже, акредитація є важливою з точки зору багатьох зацікавлених сторін як спосіб реагування на потреби суспільства через покращення доступу та мобільності здобувачів вищої освіти, через дослідження та інновації, які спрямовані на соціальний та економічний розвиток, а також через реагування на потреби місцевих, регіональних та міжнародних спільнот.

Стверджується, що процес акредитації сприяє досягненню стратегій сталого розвитку [4]. Наприклад, наголошується, що сталий розвиток уможливорює рівновагу між економічними та екологічними інтересами суспільства. Саме тому екологізація освіти розглядається як необхідна основа освітньо-професійної підготовки здобувача вищої освіти. Збільшується попит на фахівців, спроможних у відповідний спосіб враховувати екологічні аспекти у своїй професійній діяльності. Через це здійснюються практики інтеграції екологічних компетенцій в освітні програми [5]. Реагування на потреби суспільства в рамках програмної та інституційної акредитації вимагає також сприяння рівності, соціальній справедливості та утвердженню рівних можливостей [6; 7; 8; 9]. На епістемологічному рівні

чутливість освітніх програм/ЗВО до цілей сталого розвитку є ознакою трансформації освітнього менеджменту від закритих систем знань (керованих класичними нормами традиційних дисциплін) до більш відкритих систем знань з більшим поєднанням міждисциплінарних, трансфакультетських та міжінституційних програм. Такі трансформації освітнього менеджменту мають відображатися у загальній стратегії, організаційних механізмах, процесах, також критеріях оцінювання та стандартах перегляду програм.

Сучасні процеси забезпечення якості вищої освіти розвиваються у руслі концепції системного управління якістю (Total Quality Management, TQM), що ґрунтується на процесах постійного вдосконалення [10]. Водночас звертається увага на те, що процеси забезпечення якості в бізнесі є більш передбачуваними та піддаються вимірюванню і контролю, ніж у галузі вищої освіти. У ЗВО основні процеси відбуваються глибоко в інтелекті залучених людей, і в більшості випадків їх нелегко зрозуміти, не кажучи вже про те, щоб їх можна було виміряти та/або контролювати. Прикметно, що дотепер вибір ЗВО відповідних практик забезпечення якості здійснюється у широкому діапазоні, з акцентуванням уваги на неакадемічних процесах, орієнтованих або на покращенні підзвітності, або на постійному вдосконаленні системних елементів якості вищої освіти [11]. Обговорюються можливі способи вимірювання якості вищої освіти, окреслюються причинно-наслідкові контексти забезпечення якості вищої освіти.

При оцінюванні якості ЗВО, як наукомістких організацій, доводиться боротися з двозначністю, яка виникає між складними академічними процесами та необхідністю контролювати результати. Крім того, агенції із забезпечення якості вищої освіти, як правило, комбінують різні підходи, щоб адаптувати свою систему забезпечення якості до конкретних вимог місцевого контексту. Водночас спостерігається зміщення акцентів у процесах забезпечення якості. Якщо традиційні схеми забезпечення якості ґрунтувалися на експертній оцінці фахівцями відповідної галузі знань, то нові підходи – на затверджених агенціями стандартах та керівних принципах [12], що, зі свого боку, зменшує вагу фахової думки. Стандартизація зовнішнього контролю за якістю освітніх програм корелюється передусім з набором мінімальних кількісних показників, й у меншій мірі з наявними стимулами для постійного вдосконалення.

Національні агенції із забезпечення якості вищої освіти, послуговуючись сучасними моделями менеджменту якості, що розроблені як баланс між стандартизованими рекомендаціями/критеріями та професійним судженням/експертною оцінкою [13], стикаються з організаційними проблемами такої «подвійної логіки». Агенції, покладаючись у своїй акредитаційній діяльності передусім на роботу експертів, інтегрують її у стандартизовану систему критеріїв оцінювання. Кваліфікація та навички членів експертних груп мають вирішальне значення з точки зору довіри до всього акредитаційного процесу. Втім експертна оцінка, заснована на фаховому досвіді, перетворюється на технічну процедуру, чітко регламентовану критеріями та стандартами. Проте, не завжди позитивний висновок експертів щодо акредитації освітньої програми/або ЗВО призводить до позитивного рішення агенціями. Наприклад, у 2019-2020 рр. Німецька рада з акредитації відхилила 25% освітніх програм, рекомендованих експертами. Оскільки не усі експертні рішення щодо акредитації затверджуються/або підтверджуються, очевидним є факт, що загальноприйнята у вищій освіті модель зовнішнього забезпечення якості потребує удосконалення. Зокрема, системне управління якістю вищої освіти в Україні вимагає від агентства належної аналітичної роботи зі статистичними даними: скільки освітніх програм, рекомендованих експертними групами, відхилено галузевими експертними групами (ГЕР)/агенцією; скільки освітніх програм, не рекомендованих ГЕР, були позитивно оцінені експертними групами і т. ін. Українське агентство із забезпечення якості вищої освіти оприлюднює лише загальні дані – 29,3% (умовна акредитація), 2,5% (відмовлено) [14, р.62].

Усунення існуючих недоліків вимагає кращого розуміння процесів експертного оцінювання. При акредитації неможливо уникнути суб'єктивності експертних оцінок, оскільки процес експертизи передбачає вироблення оціночних суджень щодо відповідності

освітньої програми/ЗВО системі стандартів, критеріїв та індикаторів. Цілком логічною є постановка питання щодо вироблення підходів до забезпечення мінімальної кількості «академічного капіталу», формування якісного складу експертної групи, здатної мінімізувати надмірну суб'єктивність та керуватися принципами об'єктивності.

Список використаних джерел:

1. Uvalić-Trumbić S., Martin M. A. New Generation of External Quality Assurance : Dynamics of change and innovative approaches : New trends in higher education. Paris : UNESCO, International Institute for Educational Planning, 2021. 112 p.
2. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels : EURASHE, 2015. 32 p.
3. Nabaho L., Turyasingura W. Battling Academic Corruption in Higher Education: Does External Quality Assurance (EQA) Offer a Ray of Hope? *Higher Learning Research Communications*. 2019. Vol. 9. № 1. Online Version. URL: <http://dx.doi.org/10.18870/hlrc.v9i1.449>.
4. Lejeune C. Is continuous improvement through accreditation sustainable? A capability-based view. *Management Decision*. 2011. Vol. 49. № 9. P. 1535-1548.
5. Фесенко Г. Г., Фесенко Т. Г. Особливості інтеграції екочутливих компетентностей в освітньо-професійні програми підготовки здобувачів вищої освіти. *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України* : тези доповідей III Міжн. наук.-практ. онлайн-конф. Київ : ІТТА, 2021. С. 567-570.
6. Фесенко Т. Г., Фесенко Г. Г. Маскулінна та фемінна логічні системи як чинник освітньо-професійної підготовки проєктних менеджерів. *Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції* : збірник матеріалів Міжн. наук.-практ. конф., 10-11 вересня 2020 р. / за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль: ТНПУ, 2020. С. 179-181.
7. Фесенко Т. Г., Фесенко Г. Г. Гендерна візія управління освітніми проєктами. *Управління проєктами розвитку суспільства. Тема: «Управління проєктами в умовах пандемії COVID-19»* : тези доповідей. Київ: КНУБА, 2021. С. 289-293.
8. Фесенко Г. Г., Фесенко Т. Г., Шахов А. В., Якунін А. В. Моніторинг системи освітнього менеджменту за моделями оцінки гендерної зрілості (на прикладі університетів України). *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Сер. Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проєктами. 2020. №1. С. 68–77.
9. Фесенко Т. Г., Шахов А. В., Фесенко Г. Г. Гендерний індекс освіти як контекст інноваційних проєктів в Україні. *Соціальні трансформації: сім'я, шлюб, молодь, транспорт та інноваційний менеджмент у країнах Нового Шовкового Шляху*: тези доповідей II міжн. наук. конф. Одеса. 2017. С. 15–19.
10. Martin M., Parikh S. Quality management in higher education: developments and drivers: results from an international survey. Paris: UNESCO, 2017. 99 p.
11. Chen I. S., Chen J. K., Padro, F. F. Critical quality indicators of higher education. *Total Quality Management & Business Excellence*. 2017. Vol. 28. №1-2. P.130-146.
12. Pletsan K., Fesenko G., Mazepa T., Syrotynska N., Moskaljova A., Osaula V. Training of future managers of the culture sphere. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2021. №11/02-XXII. P. 17-20.
13. Moser M., Treskova S. Deviations between Accreditation Recommendations of Expert Panels and Final Decisions of the German Accreditation Council: Thematic analysis. Bayreuth: ACQUIN, 2020. 13 p.
14. (2021). European, Ukrainian and Kazakh policies, strategies and practices of quality assurance in higher education: Case Study. <http://web.elth.ucv.ro/eduqas/wp-content/uploads/sites/2/2021/07/R1.-Case-study.pdf>

Уханова І. О.
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Козак Ю. Г.
професор кафедри міжнародних економічних відносин
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ В ЕЛЕКТРОННОМУ СЕРЕДОВИЩІ НАВЧАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТАЛОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Цифрова трансформація системи освіти призвела до формування оновленої екосистеми викладання та навчання, названої електронним навчанням. Такі освітні зміни стали ще більш актуальними внаслідок пандемії COVID-19, що змусила 1,5 мільярда студентів та 63 мільйони викладачів змінити підхід до навчання та викладання [1]. Зростаючий відсоток студентів, які здобувають освіту за допомогою участі в електронному освітньому середовищі, робить актуальним завдання забезпечення якості дистанційної освіти [2]. Якість освітньої діяльності з погляду майбутнього має вирішальне значення для створення відповідного середовища, що надає студентам необхідні освітні послуги з погляду змісту, доступності, швидкості, гнучкості, своєчасності, щоб не лише процес, а й результати відображали стандарти якості [3, с. 313]. Вирішення цього завдання вимагає вироблення відповідного підходу.

Електронне дистанційне навчання – це інструмент, який студенти у вузах використовують для раціонального навчання незалежно від часу та простору. Перехід від звичайного навчання до дистанційного призводить до новаторської поведінки та підходу, позитивно позначається на освітніх інноваціях. Однак у зв'язку зі швидким зростанням навчання в електронному середовищі зацікавлені сторони стурбовані тим, що вищі навчальні заклади можуть надавати користувачам програм ширший доступ, але знижену якість [4, с. 481-482].

Найчастіше стандарти якості пов'язані з конкретними результатами. Це означає, що якість оцінюється на основі якості навчальних курсів та наперед визначених результатів навчання. Цей підхід змінився останніми роками, коли почали переважати процесно-орієнтовані підходи. Оцінці підлягає як результат, так й якість всього процесу. Тим більше, що електронне навчання - це не просто ще один спосіб реалізації традиційного навчання, а новий підхід до освіти, тому методи забезпечення якості повинні це враховувати [5]. Програма навчання, що реалізується в електронному освітньому середовищі, є документом, що описує дії, розраховані для певного періоду часу та розроблені для досягнення освітніх цілей. Вона включає набір компонентів, необхідних для навчання і викладання навчальних дисциплін в середовищі електронної оболонки. Така програма реалізується із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційною підтримкою від педагогів. Здебільшого дослідники та практики сходяться на тому, щоб оцінювати освітні програми, реалізовані за допомогою електронного середовища, із застосуванням моделей, критеріїв та індикаторів, призначених для оцінки якості традиційних освітніх програм. Однак є думка, що цей підхід не можна вважати відповідним унаслідок того, що викладання та навчання в електронному середовищі має відмінність від традиційного підходу. Насамперед, така відмінність виявляється у організації та функціонуванні навчального процесу. Встановлено, що на сьогодні не існує загальноприйнятого підходу, що регламентує компоненти, необхідні для включення до програм дистанційного навчання або їх оцінки. Пояснити це можна унікальністю кожної навчальної програми – її зміст, структура та компоненти залежать від ресурсів, які є у університету, цілей викладання, підходів викладачів тощо [6].

Фахівці дотримуються погляду, що програма дисципліни для дистанційної оболонки повинна включати профілі студентів, тематичний зміст навчального курсу, стратегію навчання, характеристику освітніх технологій та навчальних заходів, джерела інформації та підхід до оцінки процесу навчання [6]. Постійна оцінка програми дає можливість безперервного моніторингу інформації щодо її реалізації. Згодом програму навчання та викладання можна покращити, отримавши зворотний зв'язок. Програму навчання пропонується оцінювати у кілька етапів [7]:

1) початковий – оцінка програми проводиться ще до її запуску, щоб встановити ступінь готовності та мінімізувати ризик зриву процесу навчання;

2) процесний - оцінюється потенційна ефективність програми, визначаються можливості її покращення;

3) підсумковий – оцінюються досягнення навчальної програми, вимірюється ефект та задоволеність студентів.

Однак на практиці значення якості для дистанційної освіти є дуже складним питанням. Оцінка повинна охоплювати всі аспекти онлайн-викладання та навчання, включаючи планування, задіяних викладачів, студентів, технології, процес викладання та навчання, а також оцінку діяльності та результатів. На вирішення таких завдань спрямовані стандарти та моделі забезпечення якості дистанційної освіти. У таблиці 1 наведено узагальнення деяких моделей оцінки якості дистанційної освіти.

Таблиця 1

Узагальнення моделей та підходів до оцінки якості дистанційного навчання

Модель	Характеристики	Основні компоненти
Модель CALED (The Latin American and Caribbean Institute for Quality in Distance Education)	Оцінює сильні, слабкі сторони програм навчання у дистанційному середовищі, визначає параметри основних індикаторів.	Педагогіка, Технології, Оцінка навчання, Розвиток навчання
Комплексний підхід до оцінки програм у відкритому та розподіленому навчанні (CAPEODL)	Критичний перегляд продуктів та послуг електронного навчання шляхом оцінки всіх аспектів освітніх програм.	Педагогіка, Технології, Оцінка, Управління, Ресурси та підтримка, Етика, Інститути
Підхід оцінки якості US Excellence EADTU (The European Association of Distance Teaching Universities)	Орієнтований на узагальнену кількісну та якісну оцінку дистанційного навчання.	Доступність, Інтерактивність, Персоналізація, Участь, Оцінка
Модель PDPP (планування, оцінка, розробка, оцінка процесів та оцінка продукту)	Дозволяє оцінити як результати, і сам процес навчання та розвитку.	Оцінка планування, Оцінка контексту розвитку, Оцінка процесу навчання, Оцінка продукту
Підхід ACODE (Australasian Council of Open, Distance and eLearning)	Використовує еталони, а не стандарти.	Контрольні показники навчання з покращеними технологіями (TEL), використання бенчмаркінгу для порівняння з виявленим найкращим зразком.

Джерело: складено за [1; 8; 9].

Відмінності між розглянутими моделями полягають у групуванні критеріїв та ступеня деталізації, що застосовується на рівнях показників ефективності та якості. Деякі моделі застосовують числові критерії оцінки з цільовими рівнями продуктивності, інші

покладаються на більш суб'єктивну якісну оцінку. Існують моделі, які вимагають оцінки 20-30 пунктів, а інші – понад 100, що вочевидь є складним процесом, що потребує багато часу та зусиль. Багато з наданих моделей інтегровані з національними системами забезпечення якості вищої освіти, що ґрунтуються на експертній оцінці та вивченні інституційних документів самооцінки.

Дослідники підтверджують висновок, що оцінка якості програм дистанційної освіти в електронній оболонці має бути постійною, щоб забезпечити критичний погляд та можливість модернізації програми до того, як вона буде закінчена студентами. Оцінка якості програми має бути комплексною, надавати максимально повну діагностику поточного стану онлайн-програми, щоб забезпечувати прийняття своєчасних рішень для гарантії високої якості. Програма навчання у дистанційному середовищі має прояснити та включати такі основні компоненти: обґрунтування програми навчання; цілі освітньої програми; профіль користувача-студента та профіль викладача; тематичний зміст дисципліни; заходи навчальної діяльності; дидактичні матеріали, довідкові та інформаційні ресурси; підхід до оцінки навчання; навчальні, методичні матеріали та посібники. Запропоновані компоненти повинні піддаватися окремій оцінці, щоб у результаті було проведено комплексну оцінку програми навчання в електронному освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. The World Bank. World Bank Education and COVID-19. Available online: <https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2020/03/24/world-bank-education-and-covid-19> (accessed on 05 January 2022).
2. Valverde-Berrocso, J., Garrido-Arroyo, M., Burgos-Videla, C., and Morales-Cevallos, M. Trends in Educational Research about e-Learning: A Systematic Literature Review (2009–2018). Sustainability 2020, 12, 5153. Available online: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/12/5153> (accessed on 05 January 2022).
3. Misuta, M., Pribilova, K. Measuring of Quality in the Context of e-Learning. Procedia - Social and Behavioral Sciences 177 (2015) 312 – 319
4. O'Brien, P. M. (2012). Accreditation: assuring quality and fostering improvement. In M. Moore, (Ed.), Handbook of distance education (3rd ed., pp. 481–492). New York, NY: Routledge.
5. Masoumi, D., & Lindström, B. (2012). Quality in e-learning: a framework for promoting and assuring quality in virtual institutions. Journal of Computer Assisted Learning, 28(1), 27-41. Available online: https://www.researchgate.net/publication/220663129_Quality_in_e-learning_A_framework_for_promoting_and_assuring_quality_in_virtual_institutions (accessed on 08 January 2022).
6. Rushby, N., & Surry, D. (2016). Wiley handbook of learning technology. New York: John Wiley and Sons. Available online: https://spada.uns.ac.id/pluginfile.php/187787/mod_resource/content/1/The%20Wiley%20handbook%20of%20learning%20technology-Wiley%20Blackwell%20%282016%29.pdf (accessed on 05 January 2022).
7. Esfijani, A. (2015). Quality indicators of virtual education: A meta-synthesis of approaches, criteria, and standards. Strides in Development of Medical Education, 12(1), 150–158. Available online: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08923647.2018.1417658> (accessed on 10 January 2022).
8. Ossianilsson, E., & Landgren, L. (2012). Quality in e-learning - A conceptual framework based on experiences from three international benchmarking projects. Journal of Computer Assisted Learning. Special Issue on Quality in e-learning 28(1), 42–51. Available online: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1365-2729.2011.00439.x> (accessed on 10 January 2022).
9. Petkova, Y., & Radeva, D. (2014). A model and an index for e-learning quality assessment. Proceedings of the International Conference on e-Learning, 2014, 176-181. Available online: <http://elearning-conf.eu/docs/cp14/paper-26.pdf> (accessed on 10 January 2022).

Жукова Т. А.
*аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці,
науковий керівник: к.е.н., доцент Збрицька Т. П.
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ

Глобальна економіка з кожним роком дедалі більше орієнтується на технології.

Сучасна молодь, це покоління, що виросли з інтернетом, легко орієнтуються в мультимедійному, високо комунікативному навколишньому середовищі. Навчання в інтернеті для них так само природне, як і спілкування по мобільному телефону або користування гаджетами. Системна змішана освіта включає розвиток і вдосконалення діючих онлайн платформ для викладачів і студентів, з інтуїтивним інтерфейсом, для навчання, комунікації та прозорої оцінки знань і навичок.

Основна технологічна тенденція полягає в тому, що комп'ютери швидко стають все більш потужними та дешевшими. Обчислювальна потужність подвоюється приблизно кожні два роки, що дозволяє комп'ютерам стати все більш розповсюдженими. Наші життя стають все більш цифровими. Постійне подвоєння обчислювальної потужності означає, що швидкість змін зростає.

Міністерство та Комітет цифрової трансформації України в 2019 році ініціював Національну кампанію з цифрової грамотності українців. Мета проекту – за 3 роки навчити цифрової грамотності 6 млн. українців. Проект має онлайн-складову – платформу, де розміщені безкоштовні курси з цифрової грамотності, і офлайн-складову – мережу партнерських хабів цифрової освіти по всій країні, де можна отримати доступ до Інтернету та цифрових гаджетів [1].

Були проведені дослідження цифрової грамотності українців в 2019 та в 2021 роках [2]. За результатами першого загальнонаціонального дослідження рівня цифрових навичок 2019 року, у 53% населення України цифрові навички знаходилися нижче позначки «базовий рівень» (за методологією оцінки цифрових навичок, яка застосовується Європейською комісією).

Повторне дослідження 2021 року продемонструвало поступове підвищення рівня цифрових навичок. Так, частка українців, цифрові навички яких знаходилися нижче позначки «базовий рівень», скоротилась на 5,2% або ж на 1,42 млн. людей і наразі становить 47,8%. При цьому, частка українців, які не мають жодних цифрових навичок («No skills») скоротилась на 4% або ж на 1,09 млн. людей.

1. *Дослідження рівня комунікаційних навичок*, а саме, спілкування в цифрових середовищах, обмінювання ресурсами за допомогою онлайн-інструментів, зв'язок з іншими та співпрацювання за допомогою цифрових інструментів, яке включає:

Навички:

- Відправка / отримання електронних листів.
- Здійснення дзвінків (включаючи відеодзвінки) через Інтернет, наприклад, через Skype, Messenger, WhatsApp, Facetime, Viber.
- Використання миттєвих повідомлень, тобто обмін повідомленнями, наприклад, через Skype, Messenger, WhatsApp, Viber.
- Участь у соціальних мережах (створення профілю користувача, розміщення постів у Facebook, Twitter, Instagram тощо).
- Розміщення постів/повідомлень на соціальні та/або політичні теми (наприклад, блоги, соціальні мережі).
- Участь в онлайн консультаціях або голосуванні з певних соціальних чи політичних питань (наприклад, підписання петиції, голосування за проекти громадського бюджету, участь в електронних консультаціях).

На рис.1 наведена діаграма рівня комунікативних навичок: в Україні в цілому, на непідконтрольних територіях, у людей з порушенням слуху та молоді віком 10-17 років.

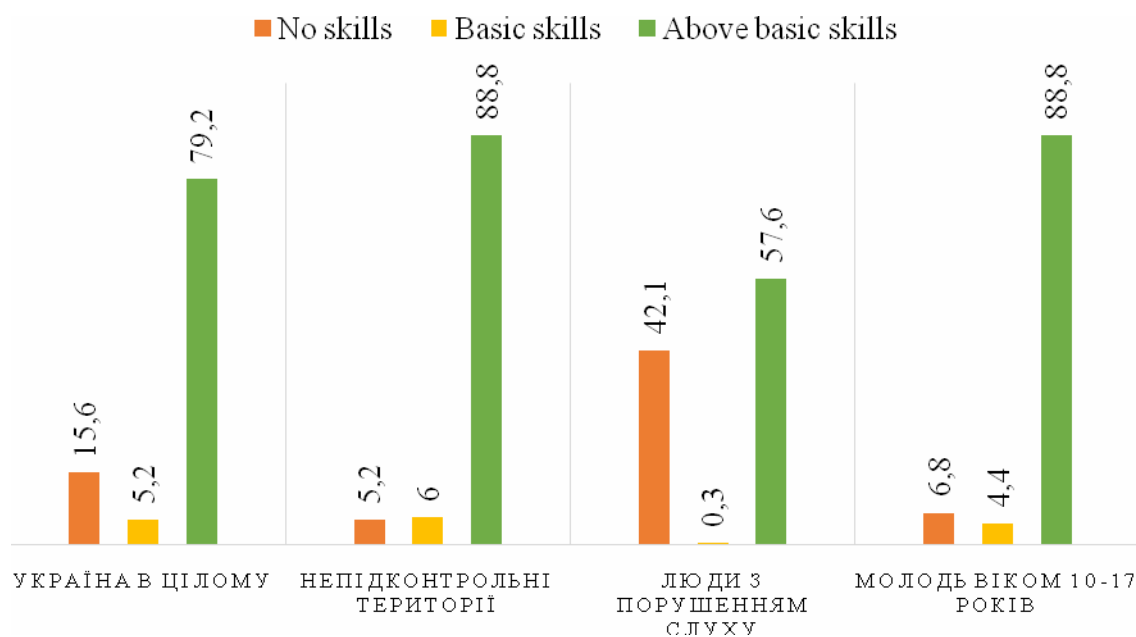

Рис. 1. Рівень комунікаційних навичок, %, 2021 [2]

Із рис.1 видно, що No skills – не застосовував жодну з навичок за останні 3 місяці; Basic skills – застосовував один навик за останні 3 місяці та Above basic skills – застосовував більше одного навика за останні 3 місяці.

2. Дослідження рівня навичок розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя, а саме, вміти використовувати цифрові технології для вирішення власних життєвих проблем; вміти використовувати відкриті цифрові освітні ресурси для свого професійного та особистого розвитку будь-де будь-коли протягом життя, включає:

Навички:

- Прослуховування музики (веб-радіо, музичні стріми тощо).
- Перегляд відео (відео стріми, концерти тощо).
- Покупка / продаж товарів чи послуг через Інтернет Інтернет-банкінг (оплата комунальних послуг, мобільного телефону, переведення грошей з картки на картку тощо).
- Проходження онлайн курсів (в тому числі у записі).
- Використання навчального матеріалу в Інтернеті, крім повного онлайн-курсу (наприклад, аудіовізуальні матеріали, онлайн-програмне забезпечення для навчання, електронні засоби, підручники тощо).
- Спілкування з викладачами або студентами, що використовують навчальні веб-сайти / портали.
- Передача файлів між комп'ютерами/ноутбуками чи іншими пристроями (наприклад, комп'ютер – флешка).
- Встановлення програмного забезпечення або програм (додатків) Зміна налаштувань, пов'язаних з безпекою, на будь-якому програмному забезпеченні (включаючи операційну систему).
- Перезавантаження смартфона / видалення кешу, коли він працював повільно.
- Підключення до нової мережі WiFi, наприклад, коли виникла потреба скористатись Інтернетом в гостях чи готелі.

- Опанування нового цифрового інструменту, наприклад, безконтактна оплата, ідентифікація за допомогою Smart ID тощо.
- Сплата комунальних послуг онлайн / відстеження поштового відправлення / онлайн запис до лікаря тощо.
- Проходження навчання, підвищення кваліфікації онлайн / перегляд контенту для професійного розвитку.

На рис.2 наведена діаграма рівня навичок розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя: в Україні в цілому, на непідконтрольних територіях, у людей з порушенням слуху та молоді віком 10-17 років.

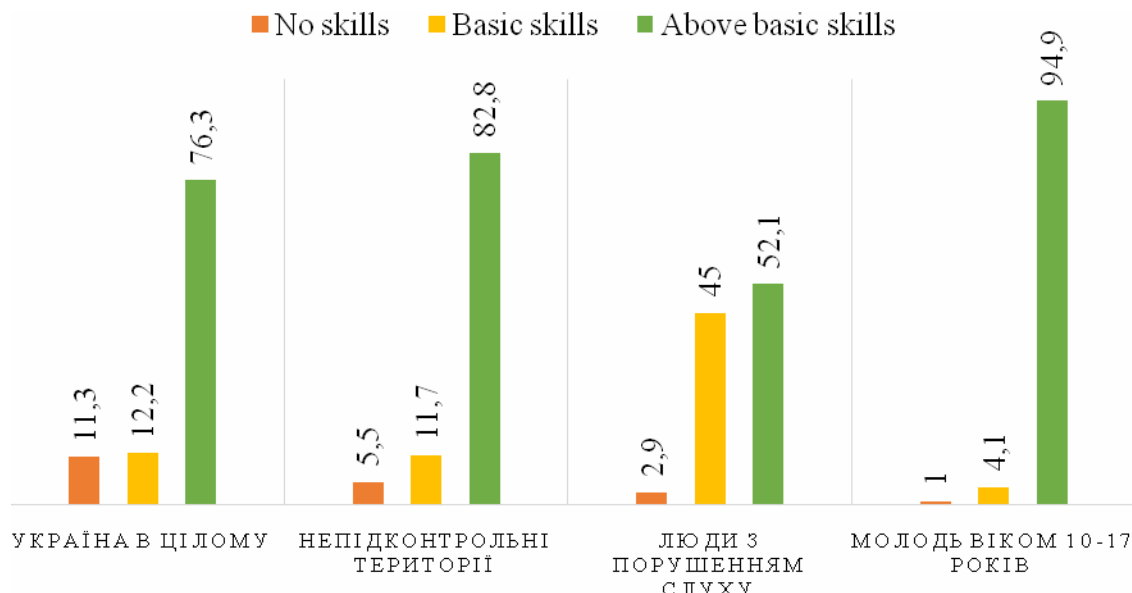

Рис. 2. Рівень навичок розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя, %, 2021 [2]

Із рис.2 видно, що No skills – не застосовував жодну з навичок за останні 3 місяці; Basic skills – застосовував один навик за останні 3 місяці та Above basic skills – застосовував більше одного навика за останні 3 місяці.

Дослідження показують, що при системній та постійній роботі над підвищенням цифрової грамотності українців, через 5-10 років ми прийдемо до того, що все більше українців почнуть використовувати у повсякденному житті Інтернет та цифрові гаджети, а відсоток людей, які володіють цифровими навичками нижче базового рівня – щорічно зменшуватиметься.

Тема розвитку інформаційних систем підвищення ефективності управління освітніми процесами з кожним роком стає все більш актуальною. Можемо сміливо спрогнозувати, що через 10-20 років буде повністю віртуальне навчання як у державних, так і приватних онлайн університетах. Це новий етап освітніх процесів, до якого Україна стрімко наближається.

Список використаних джерел:

1. Національна кампанія з цифрової грамотності українців ініційована Міністерством та Комітетом цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects/osvita>
2. Звіт за результатами загальнонаціонального опитування «Цифрова грамотність населення України» від Міністерства та Комітета цифрової трансформації України. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2625-doslidzenna_2021_ukr.pdf

Старченко А. Ю.
кандидат юридичних наук,
ст. викладач кафедри економіки, права та управління бізнесом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Невід'ємною частиною нашого суспільства стали цифрові технології. Вони використовуються для розширення комунікації, отримання інформації та її вивчення. Система освіти логічно слідує прикладу суспільства і включає цифрові технології та цифровий контент в освітній процес. Візуалізація навчального матеріалу представлена великою кількістю мультимедійних презентацій, електронних ресурсів, інтерактивних тестових систем під час занять. Пандемія COVID-19, загальний режим самоізоляції також істотно вплинули на систему освіти, виступивши каталізатором впровадження в освітній процес електронних засобів навчання для організації взаємодії викладачів та здобувачів освіти в дистанційному режимі. Серед засобів навчання чільне місце належить підручникам як основним носіям змісту освіти.

Електронний підручник представляє собою програмно-методичний навчальний комплекс, який відповідає типовій навчальній програмі і дає змогу студентові самостійно або за допомогою викладача освоїти навчальний курс чи його розділ [1, с. 45]. Незважаючи на те, що поняття «електронний підручник» широко використовується в науковому обігу, залишаються невизначеними структура, принципи побудови та основні вимоги до укладання електронного підручника.

На наш погляд, перед тим як розпочати обговорення переваг та недоліків електронних підручників, необхідно відзначити два важливі моменти. З одного боку, розробка електронних підручників віддзеркалює загальну тенденцію цифровізації книговидавництва. Паперова книга з різних причин поступово стає менш затребуваною. Нові покоління звикають до електронної книги та читання з екранів смартфонів, планшетів та спеціально призначених для цього гаджетів. З іншого боку, використання електронних підручників відбувається «згори» в силу консервативності педагогів, їх завантаженості та нестачі ІКТ-компетентності, а обмін досвідом та навчання програмним засобам налагоджені слабо.

Електронний підручник потрібний для самостійної роботи здобувачів освіти при очному і, особливо, дистанційному навчанні тому, що він полегшує розуміння досліджуваного матеріалу за рахунок інших, ніж у друкованій навчальній літературі, способів подачі матеріалу; допускає адаптацію відповідно до потреб здавача освіти, рівня його підготовки, інтелектуальних можливостей; надає широкі можливості для самоперевірки на всіх етапах самостійної роботи; виконує роль нескінченно терплячого наставника, надаючи практично необмежену кількість роз'яснень, повторень, підказок та ін. Електронний підручник повинен максимально полегшити розуміння і запам'ятовування найбільш істотних понять, тверджень і прикладів.

Очевидними перевагами електронних видань є [2]: можливість швидкої публікації та видання результатів наукових досліджень, навчальних та практичних результатів роботи автора; відсутність тимчасових та матеріальних витрат на забезпечення повного циклу видавничої та поліграфічної підготовки паперового видання; створення електронних видань універсального формату використання; швидкість запуску необмеженого тиражу книги;

зручність перегляду, зберігання та розповсюдження електронних видань; швидкість доступу до наукових, навчальних, методичних матеріалів, представлених у електронних виданнях; розрахований на багато користувачів доступ; використання як кольорових ілюстрацій, фотографій, а й відеоматеріалів; автоматизований пошук необхідних матеріалів; можливість діалогу в інтерактивному режимі між користувачами та авторами.

До недоліків електронних підручників можна віднести залежність від технічної інфраструктури (наявність комп'ютерів, планшетів у викладачів та здобувачів освіти, локальної мережі у закладі вищої освіти, відповідної програмної оболонки). Проблему становить інформаційно-комунікаційна компетентність викладачів, відсутність навчання, слабо налагоджений обмін досвідом. Фактично викладач залишається віч-на-віч із програмою і не у кожного є достатньо часу, мотивації та комп'ютерної грамотності для її оволодіння. Існує необхідність опрацювання методики використання електронних підручників, оскільки не завжди можливе механічне перенесення традиційних форм навчання в навчання з електронними засобами.

Зміст електронного підручника включає такі розділи як: теоретична частина, контрольні завдання, приклади, завдання для самостійної роботи, питання для самоперевірки, тести, глосарій, список додаткової літератури та посилання на ресурси Інтернет, що властиво і традиційному підручнику, але електронний підручник більш компактний, у змісті його можуть використовуватися відеофільми та фрагменти звуку, що надає йому більшої привабливості та оснащеності.

Матеріал для підручника (наприклад, з юридичних дисциплін) можна розділити на три зв'язані гіперпосиланнями блоки: інформаційний, довідковий і нормативний. Інформаційний блок складається з конспектів лекцій, розділених на модулі. Це мінімум, яким може обмежитися здобувач освіти, що містить загальне уявлення про досліджувану дисципліну. У довідковому блоці міститься інформація, що розширює сферу знань, які представляються здобувачам освіти з досліджуваної теми. Текст витягів з чинних нормативно-правових актів складає нормативний блок. Враховуючи мінливість законодавства, більш зручнішим є саме посилання на офіційний сайт Верховної Ради України, де містяться нормативно-правові акти з останніми змінами та доповненнями. Таким чином, електронний підручник допускає адаптацію до конкретного користувача в процесі навчання, дозволяє варіювати глибину та складність досліджуваного матеріалу і його прикладну спрямованість у залежності від спеціальності. Контроль якості засвоєння навчального матеріалу може здійснюватися за допомогою проміжного та заключного тестування, результати якого зашифровуються від несанкціонованого втручання та відправляються у виді файлу до університету для його реєстрації й оцінювання.

На наш погляд, електронні підручники можуть стати потужним інструментом у вивченні більшості дисциплін і підвищити ефективність навчального процесу. Це особливо актуально для самостійної роботи здобувачів освіти, на яку у навчальному плані відведено значний час. У цьому необхідно як розвиток матеріальної бази, а й комплексна підготовка педагогічних кадрів до виготовлення власних навчальних матеріалів форматі електронного підручника.

Список використаних джерел:

1. Гетьман І. А., Гетьман М. А. Електронний підручник як один з важливих елементів в системі дистанційної освіти. *Наукові записки Малої академії наук України. Серія: Педагогічні науки.* - 2015. - Вип. 7. - С. 44-48

2. Преимущества электронной книги URL:http://iol.su/?page_id=506 (дата звернення: 5.01.2022).

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «МАГІСТР»

Закон України „Про вищу освіту” визначає магістра як освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особистості, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні вміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків інноваційного характеру[1].

Магістри – це вузькопрофільні фахівці, здатні забезпечити вирішення актуальних проблем сьогодення, і, як свідчить зарубіжний досвід, саме вони є квінтесенцією системи вищої освіти та основою інтенсифікації впровадження досліджень науково-технічного прогресу у виробничу та соціальну сфери діяльності суспільства.

З позиції Болонської конвенції актуальним фактором підготовки магістрів є забезпечення якості освіти, який визначається у тому числі і рівнем фундаментальної підготовки студентів магістратури, що надає можливість глибоко і досконало вивчити певну галузь науки чи практики [2].

Не буде помилкою сказати, що проблема забезпечення якості навчання для більшості університетів України є однією з найголовніших, оскільки саме від цього залежить конкурентоспроможність окремих напрямків освітніх програм і в цілому існування магістерських програм в певних університетах.

Важливим моментом забезпечення якості підготовки магістрів має стати раціональний баланс між обсягом теоретичної та практичної підготовки у навчальних планах у відповідності з вимогами ринку праці та глобалізації освітнього простіру.

Якщо ми подивимося на студентів, які зараз приходять до університету, це нове покоління, яке орієнтовано на глобальний розвиток. У таких студентів високий рівень мобільності, високі вимоги до кар'єри, для них магістратура – це крок у професійному розвитку у широкому контексті. Незначна частина з них розглядає магістратуру як можливість виходу на академічний ринок, це майбутні вчені, що продовжуватиме займатися наукою; більшість після закінчення магістратури планують вийти на неакадемічний ринок і комерціалізувати результати науки. Очікування випускників від навчання в магістратурі в основному зосереджені на отриманні глибинних знань про професію, і отриманні практичних навичок в роботі за фахом. Насправді же вони стикаються з гострою нестачою практичного досвіду напередодні закінчення університету. Навіть наявність навчальної, виробничої практик перед написанням кваліфікаційної роботи не забезпечує отримання мінімальної кваліфікації з обраної спеціальності через формальне проходження цих видів навчання. І це є великою проблемою і дискредитує ефективність магістерських програм.

Ця ситуація потребує оновлення навчальних дисциплін. Необхідно ввести сучасні, комплексні, проблемно-орієнтовані дисципліни і при цьому виключити дрібні застарілі, які вводилися не за вимогами ринку праці, а “під викладача”. У суспільстві постійно з'являються нові рішення тих чи інших проблем, які згодом застосовуються на практиці.

Магістерська програма, повинна встигати за цими трансформаціями. Програма, яка протягом кількох років ніяким чином не змінювалася, втрачає свою ефективність. Вона повинна мати здатність до оновлень і доопрацювань, вміння адаптуватися до високого темпу соціальних і технологічних змін. Магістерська програма повинна забезпечувати попит серед роботодавців на спеціальність і попит серед студентів на спеціальність (привабливість освітньої програми).

Ще однією не менш важливою проблемою є дублювання освітніх курсів в магістратурі і в бакалавраті, у зв'язку з чим більшість випускників підкреслюють неефективність освітнього процесу. А також дублювання дисциплін, окремих програм по різних спеціальностям та кафедрам, що втрачає унікальність кожної спеціальності і створює зайву конкуренцію всереді одного університету.

Окремо слід відзначити той факт, що студенти взагалі не розуміють чим відрізняється освітньо-кваліфікаційний рівень магістр від бакалавра. В чому його переваги та перспективи. Особливо це актуально для тих студентів, що вже є працевлаштованими.

Також в якості проблеми підготовки магістрів можна відзначити низький рівень підготовки студентів з іноземної мови, за їх словами, протягом навчання в університеті рівень знань з іноземної мови або не змінився, або погіршився. Студенти підвищують свій рівень за межами вищого навчального закладу. Це питання є дуже важливим в умовах розширення програм академічної мобільності студентів. Без знання іноземної мови реалізація цих програм в рамках навчання в магістратурі стає неможливою.

Отже, нам потрібно по-перше, інтенсивно працювати над оптимізацією процесу підготовки магістрів для переведення його на більш якісний рівень, з врахуванням двох складових оцінки його ефективності:

- результативність навчання в магістратурі (знання, навички, компетенції, що отримують студенти в ході навчання)
- та економічна результативність (щорічна потреба у фахівцях, кількість угод з підприємствами, кількість студентів на спеціальності, конкурс та ін.);

по-друге, необхідно створювати конкурентні переваги для кожної окремої спеціальності перед іншими;

по- третє, потрібно активно працювати над підвищенням мотивації студентів до навчання в магістратурі.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.2014 № 1556-VII. URL:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. European Higher Education Area and Bologna Process URL: <https://ehea.info/>
3. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG. URL: <https://www.eqar.eu/kb/esg/?cn-reloaded=1>
4. The 2012 Bucharest Ministerial Conference: Mobility Strategy 2020 for the European Higher Education Area (EHEA): Mobility for Better Learning. URL: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2012_Bucharest/39/2/2012_EHEA_Mobility_Strategy_606392.pdf

Янковий О. Г.
професор кафедри ЕП та ОПД,
Кошельок Г. В.
доцент кафедри ЕП та ОПД,
Янковий В. О.

доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ І МОДЕЛІ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЕКОНОМІКИ

Ступінь магістра здобувається за освітньо-науковою програмою, обсяг якої становить 90–120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків. Особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня бакалавра [1]. Очевидно, що наукова компонента повинна включати різноманітний інструментарій дослідницької роботи, в тому числі, знання й навички застосування математичних та статистичних методів і моделей в економічних дослідженнях. Без них сучасний економіст виглядає непереконливо, бездоказово, оскільки в його науковому арсеналі залишаються твердження типу «краще – гірше», «більше – менше» тощо. Тут доречно нагадати крилате висловлювання класика: «... наука тільки тоді досягає досконалості, коли їй удається використовувати математику».

Слід відмітити, що наведений постулат вже давно взяли на озброєння системи освіти провідних країн з розвинутою товарною економікою – ЄС, США, Японії, Китаю. Певні зрушення в цьому напрямку спостерігаються і в Україні. Прикладом є спільна магістерська програма з математичної економіки та економетрики Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Університету Х'юстона (США). Поєднання знань з математики та економіки надає випускникам програми навички структурування бізнес-задач у вигляді математичних моделей, які можуть стати основою для прийняття обґрунтованих і оптимальних управлінських рішень. Ці навички роблять їх унікальними на ринку праці як аналітиків фінансових ринків та фахівців в усіх сферах бізнесу й економіки.

Після завершення даної програми студенти отримують магістерський диплом державного зразка з математичної економіки та економетрики КНУ ім. Тараса Шевченка, диплом магістра економіки Університету Х'юстона, можливість подальшого навчання на PhD програмах з економіки чи фінансів у США та країнах ЄС, можливість побудувати успішну кар'єру в бізнесі чи громадському секторі.

Однак, не все так просто. І особливо це стосується підготовки магістрів у інших економічних вишах та на економічних факультетах інших учбових закладів нашої країни, тобто на периферії. Так, за стандартом вищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля і біржова діяльність» відсутня компетентність випускників, що стосується навичок використання математичних і статистичних методів та моделей в економічних дослідженнях. Аналогічна ситуація спостерігається й за спеціальностями 051 «Економіка», 073 «Менеджмент».

Справедливості ради відмітимо, що вказана спеціальна компетентність (СК) випускників залишилась, але тільки в групах магістрів наукового спрямування за спеціальностями 076 «Підприємництво, торгівля і біржова діяльність» (СК8), 051 «Економіка» (СК14), 073 «Менеджмент» (СК14). А оскільки контингент магістрів за останні роки у вишах нашої країни досить різко скоротився в результаті підвищення плати за навчання (до 31 тис. грн. за семестр) та необхідності здавати Єдиний вступний іспит (ЄВІ) і Єдине фахове вступне випробування (ЄФВВ), то і чисельність груп наукового спрямування в більшості українських вишів зведена до нуля. В підсумку наукові дисципліни, пов'язані з

математико-статистичним моделюванням і прогнозуванням економічних показників, взагалі зникли з освітніх програм та планів підготовки майбутніх магістрів.

Складається враження, що в Україні не потрібні висококваліфіковані фахівці-економісти, які складають інтелектуальний шар сукупного суспільного працівника. І це на фоні доволі очевидної й стійкої тенденції до перетворення країни до повністю периферійної економічної зони [2]. Підтвердження вказаного дрейфу легко знайти, аналізуючи динаміку промислового виробництва в Україні за останні роки. Так, за даними аналітичного огляду Центру економіко-правових досліджень та прогнозування 2011 р. був останнім піком зростання промисловості [3]. Безумовно, не останніми факторами такого стрімкого падіння вітчизняної промисловості стали анексія Росією Криму, військове протистояння на сході країни разом з втратою контролю над частиною території Донбасу.

Ми вважаємо, що економіка України і, в першу чергу, промисловість, повинні бути зорієнтовані в бік імпортозаміщення, нарощування не сировинного експортного потенціалу, створення нових робочих місць на базі впровадження у виробництво інноваційних наукоміських технологій. Зміна співвідношення на шкалі «повна відкритість економіки – жорсткий протекціонізм власного виробництва» на користь останнього дозволить державі поступово перейти зі статусу «периферійна країна» в позицію «напівпериферія» з подальшою перспективою в найближчі 30-50 років наблизитись до країн «ядра», «центру».

Зрозуміло, що подібна трансформація потребує великих інвестиційних проектів з «довгими грошима». І тут свою вагому роль повинна зіграти вітчизняна фінансово-банківська система, спрямована на спрощене запозичення порівняно дешевих коштів у населення країни, на відмову від зовнішніх кредитів, борги за якими нарастають подібно сніжному кому. Локомотивами цієї майбутньої «перебудови» економіки України є фахівці з вищою освітою, зокрема, маістри.

Відмітимо стисло теми, які, на наш погляд, можуть представити практичну користь майбутнім вітчизняним топ-менеджерам та підприємцям.

По-перше, в діяльності суб'єктів підприємництва постійно виникають зміни техніко-економічних показників, що характеризуються значними масивами даних, які управлінцям необхідно навчитися попередньо опрацьовувати у короткий період, з найменшими витратами часу. Вказані масиви даних отримали назву панельних, оскільки являють собою двовимірний масив, один із вимірів якого – просторовий, а інший – часовий. Подібні масиви виникають в тому випадку, якщо спостерігають інформацію на заданій множині об'єктів (так званих вибірових одиниць – працівників, підрозділів, підприємств тощо) протягом певного періоду часу (за робочі дні, тижні, місяці, роки). Перевагами панельних даних порівняно з окремим часовим рядом або одномоментною просторовою вибіркою вважають те, що вони дозволяють:

- враховувати і аналізувати індивідуальні відмінності вибірових одиниць;
- пояснювати, чому конкретна вибірова одиниця поводить себе по-різному в різні проміжки часу;
- характеризуються великою кількістю спостережень, що збільшує число ступенів свободи і є позитивною властивістю при подальшому моделюванні та прогнозуванні.

Дослідження панельних даних, зазвичай, складається з двох основних напрямків: 1. Попередній аналіз сукупності множини економічних об'єктів та ознак. 2. Безпосереднє моделювання та прогнозування панельних даних.

Перший напрямок, відомий в науковій літературі як багатовимірний статистичний аналіз, включає основи таксономії (ранжирування), кластеризації (угруповання), дискримінації (розпізнавання нових об'єктів), факторного аналізу (в математичному сенсі даного терміну). Якщо таксономія, кластеризація й дискримінація спрямовані на дослідження об'єктів сукупності, то факторний аналіз «працює» з техніко-економічними ознаками, наприклад, шляхом конструювання нових штучних чинників і стиснення вихідного ознакового простору.

Другий напрямок містить безпосереднє моделювання панельних даних з використанням трьох головних типів моделей: об'єднана регресійна модель; модель з

фіксованими ефектами; модель з вибірковими ефектами. Прогнозування панельних даних здійснюється за допомогою методів, що залежать від типів динамічного ряду (стаціонарний чи нестаціонарний часовий ряд).

Отже, першими двома темами в дисципліні з вивчення математико-статистичних методів та моделей в економіці на рівні професійної програми магістрів ми бачимо:

1. *Попередній аналіз панельних даних* (багатовимірний статистичний аналіз).

2. *Моделі панельних даних*.

Третя тема повинна бути присвячена методам прийняття найбільш ефективних управлінських рішень у ході підприємницької діяльності на базі оптимізації бізнес-процесів. Оптимізація є процедурою надання об'єкту найвигідніших характеристик, співвідношень, тобто це алгоритм пошуку екстремуму (глобального максимуму або мінімуму) певної цільової функції, вибору найкращого варіанту дій із безлічі можливих. У якості цільової функції може виступати максимізація чистого прибутку, реалізованої продукції (робіт, послуг), частки даного суб'єкта господарювання на певному внутрішньому чи зовнішньому ринку. Іноді оптимізація спрямована на мінімізацію витрат на виробництво, втрат робочого часу, простоїв техніко-технологічного устаткування тощо. З урахуванням багатоцільової місії сучасних товарно-виробничих систем останнім часом широко застосовуються методи багатокритеріальної оптимізації, які поєднують окремі цільові функції.

Таким чином, на нашу думку, третя тема в дисципліні з вивчення математико-статистичних методів та моделей в економіці на рівні професійної програми магістрів може виглядати так:

3. *Оптимізаційні методи та моделі в підприємстві*.

Четвертою темою, яка заслуговує пильної уваги майбутніх капітанів вітчизняного бізнесу, є все ж таки аналіз інвестиційних проєктів. Справа в тому, що будь-яке підприємство завжди пов'язане з ризиком отримання збитків, аж до повної втрати інвестицій в результаті здійснених заходів, знецінювання грошей у часі, інфляції та дії інших негативних чинників. Тому особливого значення набувають знання й навички використання економічних критеріїв оцінки ефективності альтернативних варіантів капіталовкладень, які будуються на базі теорії фінансової математики і дозволяють вибирати пріоритетні напрями вкладання коштів з урахуванням усіх можливих шляхів ведення бізнесу.

Отже, четвертою темою в дисципліні з вивчення математико-статистичних методів та моделей в економіці на рівні професійної програми магістрів ми пропонуємо:

4. *Аналіз інвестиційних проєктів*.

При цьому в якості програмного забезпечення можуть бути застосовані такі загальнодоступні продукти, як електронні таблиці Excel, модулі пакета STATISTICA, програма Project Expert та ін.

Ми вважаємо [4], що відмічені вище теми і, відповідно, отримані знання, практичні навички й досвід допоможуть випускникам магістратури за професійною програмою стати дійсними професіоналами своєї справи, реальними фахівцями і «локомотивами» майбутньої української економіки, яка поступово трансформується до статусу розвинутої, самодостатньої, експортно-орієнтованої.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Попков В. В. Мир-системная теория Валлерстайна и судьба системной альтернативы. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2020. Вип. 33. С. 52–67.

3. Стан промисловості України URL: https://fru.ua/images/doc/analitics/Stam_promyslovosti_1-2020.pdf

4. Янковий О. Г. Чи потрібні знання математичних методів і моделей сучасним магістрам економіки? *Економіка України*. 2021. № 9. С. 94–100.

Шатненко К. О.
*старший викладач кафедри загальної економічної теорії
та економічної політики
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

РОЛЬ НАВИЧОК НАВЧАННЯ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ «LIFELONG LEARNING»

Принцип «lifelong learning» можна перекласти українською як навчання протягом життя, хоча цей вираз не повністю відображає значення цього принципу. Прийнято користуватися англійською назвою, яка стала досить розповсюдженою серед наукової спільноти. Під lifelong learning розуміють таку форму навчання, яка ініціюється самим індивідом, і яка відбувається як правило поза формальним навчанням. Тобто людина сама організовує напрямки та умови навчання. Також у цьому принципі сама неформальність підкреслює свободу індивіда у своєму прогресі та гнучкість навчання в залежності від бажання самого індивіда. Lifelong learning часто розглядають як навчання, яке стосується дорослих, що закінчили формальну освіту. Хоча зараз lifelong learning здебільшого передбачає як формальну, так і неформальну освіту. Традиційна формальна освіта в навчальних закладах не може надати тих знань та вмінь, яких вистачить людині до кінця її життя у сучасному світі. Тому принцип «lifelong learning» полягає у тому, що людина має сама керувати своїм навчанням протягом всього свого життя [1]. У документі Комісії Європейських громад запропоновано широке визначення lifelong learning. Воно включає всю навчальну діяльність, що здійснюється протягом життя, з метою вдосконалення своїх знань, навичок та компетенцій в межах різних сфер свого життя [2]. Таке трактування є дуже розмитим та не акцентує увагу на найголовнішому – що lifelong learning є справою самої людини. Актуальність lifelong learning стає очевидною для кожної людини, яка хоче реалізувати свої здібності та має професійні амбіції. В умовах конкурентного середовища та активного розповсюдження економіки знань швидке оволодіння новими вміннями та навичками є безумовною перевагою кожної людини. Здатність до lifelong learning є важливою якістю, оскільки зараз інформація швидко застаріває, постійно з'являється щось нове.

Протягом життя ми постійно дізнаємося щось нове. Можемо щось прочитати, побачити, почути, та набути нові знання. Таке емпіричне навчання відбувається майже без зусиль. Проте іноді виникає потреба освоїти щось складне. Наприклад, вивчити нову мову, навчитися користуватися комп'ютерною програмою, оволодіти новою спеціальністю. При цьому потреба навчитися передбачає, що людина має мотивацію. Мотивація є необхідним компонентом для навчання, проте не єдиним. І тут якраз виникає проблема у тому, наскільки людина вміє навчатися. Навчання в університеті передбачає розвиток навичок навчання. Так, на основі дослідження робіт П. Гальперіна, Л. Виготського, А. Леонтьєва та ін. І. Енгінес та А. Лунд показали, що для прогресу у навчання ученикам необхідно розуміти, як відбувається сам процес навчання, а не просто слідувати інструкціям вчителя. Вони зазначають, що здатність студентів вчитися оволодінню новими видами діяльності являє собою навчання навчання [3]. Для набуття навичок навчання студент має усвідомлювати та аналізувати процес свого навчання. Це дасть змогу краще орієнтуватися в освоєнні курсу, а також сформує основу для кращої організації власного навчання.

Коли ми надихаємося ідеєю про оволодіння новим вмінням та приймаємо рішення його набути, це формує мотивацію, з якої починається принцип lifelong learning. Тобто це має бути особисте рішення людини, тому що ззовні мотивація не виникає. Але на цьому етапі важливо тверезо оцінити, якої мети ми хочемо досягти. Тобто не потрібно завищувати свої очікування у темпі оволодіння новим та результатах навчання. Так, студентам на першому занятті викладач пояснює, якими є результати оволодіння цим курсом, та окреслює,

які саме сфери будуть розглядатися у курсі. Завищення очікувань може призвести до розчарування та зупинить прогрес.

Наступним кроком є визначення ресурсів, які допоможуть досягти мети. На сьогодні можливості для lifelong learning у неформальній освіті значно розширилися завдяки існуванню он-лайн курсів та величезної кількості джерел інформації. Для того, щоб не заплутатися у широкому виборі ресурсів, потрібно вміти добре працювати з інформацією. Ця навичка тренується студентами протягом всього періоду навчання. Вони вчаться обирати релевантну інформацію, систематизувати її, аналізувати. Проте у вивченні конкретного курсу викладач сам пропонує інформаційні ресурси, які потрібні для досягнення поставленої мети. У lifelong learning це стає справою самої людини, яка навчається. Може виникнути ситуація, коли здається, що у заданому напрямку потрібно стільки всього опрацювати, що всього життя не вистачить, щоб досягти поставленої мети. І це призведе до розчарування та зникнення мотивації. Це може свідчити про те, що людина не змогла адекватно оцінити об'єм роботи для досягнення поставленої мети, або знову ж таки має завищені очікування. У такій ситуації корисно дослідити досвід тих, хто вже оволодів бажаними знаннями та вміннями. Це допоможе краще орієнтуватися у своєму процесі навчання.

Далі необхідно зробити навчання частиною свого життя. Інакше кажучи, повинен бути план навчання. На цьому етапі важливо також тверезо оцінювати свої можливості. Перевагою є те, що кожен сам обирає зручний йому обсяг та темп роботи. На початковому етапі наснага оволодіти новим може призвести до встановлення неефективних планів – коли спочатку ми готові приділяти кожному вільну хвилину цій справі, але так досить швидко з'являється втома та знижується мотивація. Тому варто обрати зручний час та організувати умови для навчання. Регулярність та поступовість є важливими принципами lifelong learning. Студенти зазвичай вчаться організовувати свій час у рамках, заданих курсом. Викладач встановлює дедлайни, які є зручним орієнтиром, оскільки передбачається, що цього часу вистачить на роботу з заданим матеріалом. Навички навчання передбачають вміння організовувати це навчання.

Для підтримки мотивації та розуміння свого прогресу корисно оцінювати власні здобутки. У формальному навчанні викладачі пропонують різні варіанти перевірок знання та дають оцінку результатам. Ця оцінка є певним орієнтиром. Перевірка дає інформацію про те, на що потрібно звернути увагу, які моменти потрібно доопрацювати, а також підтримує мотивацію, оскільки можна побачити результати зусиль та напрямком подальшого навчання.

Отже, lifelong learning сприяє прогресу людини у всіх сферах її життя. Навчання дає змогу швидко адаптуватися під сучасні виклики та досягти успіхів. Навички навчання є основою для продуктивного lifelong learning. Вміння вчитися дозволить швидко та з найменшими витратами часу та ресурсів досягти поставленої мети. Найголовніше, що така людина завжди знайде своє місце в світі та буде отримувати задоволення від життя.

Список використаних джерел:

1. The Oxford handbook of lifelong learning/edited by Manuel London. Learning. Oxford University Press, 2011. URL: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195390483.001.0001/oxfordhb-9780195390483-e-001?print=pdf>.
2. Communication from the Commission. Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. Brussels, 2001. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF>
3. Engeness I., Lund A. Learning for the future: Insights arising from the contributions of Piotr Galperin to the cultural-historical theory. *Learning, Culture and Social Interaction*. 2018. URL: <https://hiof.brage.unit.no/hiof-xmlui/bitstream/handle/11250/2577761/Learning%2bfor%2bthe%2bFuture.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Єгунов Ю. А.
доцент кафедри економіки підприємства
та організації підприємницької діяльності,
Єгунова І. М.
старший викладач кафедри туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Найважливішою складовою освітнього процесу в закладах вищої освіти є оцінювання результатів навчання студентів. До однієї з обов'язкових вимог, що висуваються до цього процесу, належить забезпечення об'єктивності оцінок. Важко переоцінити практичне значення реалізації зазначеної вимоги. Так, об'єктивність оцінювання стимулює відвідуваність занять, високу активність на лекціях та семінарах, своєчасність виконання індивідуальних завдань та рівномірну роботу студентів протягом усього семестру. Крім цього, усвідомлення об'єктивності отриманої оцінки (що виключає особисте ставлення викладача) підводить студента до необхідності критичного аналізу рівня засвоєних знань та досягнутих компетентностей.

Слід підкреслити, що оскільки оцінки прямо чи опосередковано виставляються викладачем, то вони певною мірою завжди носитимуть суб'єктивний характер. Тобто забезпечення повної об'єктивності оцінювання результатів навчання є практично нездійсненним завданням. А основна мета об'єктивного оцінювання студентів полягає у мінімізації суб'єктивізму у встановленні оцінок.

Забезпечення об'єктивності оцінювання результатів навчання студентів є дуже складною та багатоаспектною проблемою. Більшість питань, пов'язаних з її вирішенням, нині є предметом наукової полеміки. Так, на сьогоднішній день відсутня чіткість у визначенні об'єкта оцінювання результатів навчання. Вимагає подальшого дослідження склад чинників, що впливають на об'єктивність оцінок, які виставляються. Потребує уточнення склад критеріїв та методів оцінювання. Викладення авторського бачення вирішення деяких з зазначених вище питань є метою даної статті.

У даний час у всіх освітніх стандартах та програмах як основні (програмні) результати процесу вивчення дисципліни (або комплексу дисциплін) розглядаються три елементи – знання, уміння та практичні навички. І це, на наш погляд, цілком обґрунтовано. Однак при цьому виникає питання: чи є це підставою для розгляду зазначених елементів як об'єктів оцінювання результатів навчання?

На це питання низка фахівців дають негативну відповідь. Зокрема, В. Писарєв та В. Писарева зазначають, що оцінювати необхідно «не знання та вміння як такі, а роботу учня» [1]. При цьому під роботою авторами розуміється продукт, який студент не зможе виготовити без наявності необхідних знань, умінь і навичок. Звідси, продукт студента і є тим предметом, який повинен бути об'єктивно оцінений викладачем. Тільки в цьому випадку оцінювання результатів навчання забезпечуватиме і оцінку рівня компетентностей, сформованих у студента у процесі вивчення відповідної дисципліни. Це є найважливішою та обов'язковою умовою реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті.

Конкретний зміст продукту визначається особливостями дисципліни, що вивчається. Для більшості конкретноекономічних дисциплін таким, як правило, є індивідуальне розрахунково-аналітичне завдання (РАЗ), що передбачає виконання комплексу розрахунків, формулювання висновків, обґрунтування рекомендацій та пропозицій. Наприклад, РАЗ з калькулювання собівартості продукції та обґрунтування ціни (що виконується в рамках дисципліни «Управління витратами»), формування вихідного плану продажів (що

виконується в рамках дисципліни «Планування та контроль у підприємницькій діяльності») тощо.

Індивідуальні РАЗ слід використовувати як об'єкти оцінювання результатів навчання при здійсненні як поточного, так і підсумкового контролю. При цьому у процесі поточного контролю бажано використовувати широкий арсенал сучасних форм та методів його здійснення. Включно, крім індивідуальних РАЗ, виконання контрольних робіт, розбір господарських ситуацій, тестування з використанням електронної платформи Moodle та ін.

Слід зазначити, що тестування, на думку багатьох фахівців, слід використовувати суто в контексті здійснення поточного контролю знань. Підкреслимо, ні умінь, ні набутих навичок, ні, тим більше, рівня сформованих у студентів компетентностей. А лише знань. Для здійснення ж підсумкового контролю результатів навчання з конкретно-економічних дисциплін тестування в принципі неприйнятне.

Отримання об'єктивних підсумкових оцінок результатів навчання, на наш погляд, можливе лише на основі оцінювання виконаних екзаменаційних розрахунково-аналітичних завдань. У зв'язку з цим необхідно переглянути саму концепцію іспиту як форми здійснення підсумкового оцінювання результатів навчання та перейти до принципово нового формату проведення іспиту, що дозволяє повною мірою реалізувати компетентнісний підхід у вищій освіті.

Суть запропонованої концепції, сформованої з урахуванням вивчення зарубіжного досвіду проведення іспитів з економічних дисциплін, полягає в наступному. На іспиті студент отримує індивідуальне розрахунково-аналітичне завдання, яке він повинен виконати протягом 3-4-х академічних годин. Використовуючи при цьому без будь-яких обмежень різноманітні джерела, включаючи навчально-методичну, нормативно-правову та наукову літературу. За результатами виконаних розрахунків студент повинен сформулювати висновки і обґрунтувати рекомендації та пропозиції.

Даний формат проведення іспиту в порівнянні з тестуванням має цілу низку істотних переваг. Зокрема, він:

- дозволяє оцінити не здатність студента до запам'ятовування інформації, а вміння серед її різноманітних джерел знаходити ту інформацію, яка необхідна для вирішення поставлених завдань. І, як наслідок, об'єктивніше оцінити рівень компетентностей, сформованих у студента в процесі вивчення відповідної дисципліни, тобто оцінити основні результати процесу навчання;
- легко реалізується практично при використанні будь-якого режиму взаємодії екзаменатора та студента;
- дозволяє отримати більш об'єктивні оцінки кінцевих результатів навчання під час використання онлайн-режиму, оскільки забезпечує (в порівнянні з тестуванням) більшу самостійність у виконанні екзаменаційних завдань. Що є особливо цінним під час переходу на екстрений режим дистанційної взаємодії екзаменатора та студента на період пандемії.

Недоліки запропонованого формату пов'язані з високою трудомісткістю підготовки екзаменаційних розрахунково-аналітичних завдань та необхідністю їхнього щорічного оновлення. Основний ж недолік, на наш погляд, полягає в тому, що процес оцінювання якості виконаних екзаменаційних завдань важко піддається формалізації. Особливо порівняно із закритими тестами. Проте з упевненістю можна стверджувати, що ці недоліки переборні.

Список використаних джерел:

1. В. Пісарев, В. Пісарєва. Об'єктивне оцінювання – фундаментальна задача освіти [Електронний ресурс]. URL: <https://ru.osvita.ua/school/method/6590/> (дата звернення: 10.01.2022).

Мінін В. С.
аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці,
науковий керівник: к.е.н., доцент Збрицька Т. П.
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ВПЛИВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА РИНОК ПРАЦІ МОЛОДІ

Сутність кожної держави, як формального інституту політичної системи, полягає в ефективному управлінні та забезпеченні гідного життя громадян, які проживають в цій державі. Такий підхід до розуміння сутності держави означає, що кожен елемент державної системи, окрім розвитку своєї власної ефективності, повинен бути направлений на максимальну синергію з іншими елементами.

Проте, практика показує, що не все у нашій державі діє з синергічним ефектом. Існує проблема, щодо співставлення роботи закладів вищої освіти (ЗВО) та ринку праці. В наш час, ЗВО випускають молодих фахівців на ринок праці, професії, навиків та навичок або не відповідають вимогам роботодавців або які не затребувані на ринку роботи. З другого боку, більша частина роботодавців не взаємодіють з ЗВО, які є найкращим джерелом висококваліфікованих фахівців. Це обумовлює те, що не усі трудові ресурси молодого віку залучені до трудової діяльності.

Молодь відіграє важливу роль в економіці країни. Саме молоде покоління, завдяки своєму високому трудовому потенціалу та новими ідеями, становиться основою економічної системи будь-якої країни. Окрім цього, молодь має можливість впливати на суспільний прогрес, що визначає майбутнє держави та суспільства в цілому.

Серед соціальних проблем молоді в Україні однією з найважливіших є проблема її недостатньої зайнятості. На ринку праці значна частина молоді не може реалізувати свій потенціал, бо не витримує конкурентної боротьби. Молодіжний сегмент ринку праці має певний перелік проблем:

- посиленням дисбалансу між попитом і пропозицією праці;
- невідповідність державного замовлення потребам реального сектору економіки;
- зростанням рівня безробіття молоді;
- формальний та декларативний характер наявних загальнодержавних та регіональних програм зайнятості;
- збільшенням частки молодих людей, зайнятих у неформальній сфері економіки;
- слабка соціальна адаптація молоді до ринкового середовища;
- збільшенням чисельності молодих трудових мігрантів [1, с. 533].

Рівень освіти в Україні знаходиться на етапі перебудови і вводиться велика кількість нововведень, проте ці нововведення не завжди є ефективними, і лише мала частина з них обумовлює ефективну взаємодію ринку праці та діяльності ЗВО. У нинішній системі вищого навчання та у напрямках дії Міністерства освіти та науки України приділяється невелика кількість уваги, щодо такого аспекту, як підготовка фахівців, відповідних до потреб, що пред'являються роботодавцями.

В Україні існує специфічне відношення роботодавців до диплому випускника. Зараз диплом не визначає, що тільки закінчивши навчання є можливість престижної роботи, високої посади. Роботодавцю важливий лише факт існування диплому. Стаж та досвід роботи більш важливі, аніж оцінки з академічних предметів. Хоча саме оцінки повинні об'єктивно показувати, як студент оволодів тією чи іншою професійною навичкою.

Проте при влаштуванні на роботу роботодавець надасть перевагу тому шукачеві, хто, будучи студентом, починав працювати з перших курсів, аніж тому, хто не має досвіду роботи. Для молоді, для покращення власної ситуації бути конкурентоспроможним на ринку

праці та подальшого працевлаштування в престижну кампанію, необхідно починати будувати свою кар'єру вже з перших курсів навчання.

Така тенденція серед роботодавців склалась у силу того, що безліч випускників закладів вищої освіти часто при влаштуванні на роботу, не зовсім чітко уявляють, які їх знання можуть стати в нагоді.

Під час навчання однією проблемою є відсутність у випускників достатньої кількості практики за навчальною спеціалізацією. Навчальні заклади освіти зосереджуються на теоретичній підготовці, через що здобувачі не можуть створити точного уявлення, щодо трудового процесу. У здобувачів головними мотивами вибору професії є високий рівень оплати праці та престижність компанії, а роботодавці шукають відповідального працівника. Через це існує невідповідність між уявленнями трудового процесу у роботодавців і, тільки не завершивши освіту, випускників.

Проте декілька ЗВО України роблять шляхи щодо покращення співробітництва між університетом та роботодавцями. Цікавою є практика, яка існує у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. В цьому закладі вищої освіти існує практика взаємодії з роботодавцями, коли університет формує базу з інформацією щодо студентів, їх успішності та характеристиками. Роботодавець може у будь-який час переглянути, хто зі здобувачів буде випускатись у цьому році, може оцінити які є сильні та слабкі сторони випускника, як молодого фахівця, та як про здобувача відгукуються одногрупники та викладачі.

Такий підхід сильно допомагає стабілізувати ринок праці, адже, по-перше, роботодавці швидше знаходять потрібного необхідного кандидата. По-друге, це ефективно впливає на мотивацію самого студента, адже він розуміє, що гарне навчання сильно вплине на його кар'єру.

Досвід цього університету показує, що синергія від співробітництва роботодавців і ЗВО має позитивні моменти для обох сторін. Для ЗВО позитивні сторони полягають у підвищенні попиту на освітні послуги університету; залучення бізнес-партнерів до освітньо-наукового процесу; підвищення престижу серед роботодавців та абітурієнтів.

Для роботодавців основні переваги полягають у зниженні витрат і ризиків щодо найму робочої сили, отримання висококваліфікованих робітників, підвищення іміджу підприємства.

Для покращення взаємодії закладів вищої освіти та роботодавців необхідно:

- розробити та впровадити механізми мотивації роботодавців щодо сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів;
- зробити переорієнтацію ринку освітніх послуг на потреби ринку праці;
- створення організації, яка займається працевлаштуванням та адаптації молоді на ринку праці на комерційній основі;
- впровадження постійного моніторингу затребуваності професій і вимог роботодавців до кандидатів на вакантні місця [2, с.269].

Таким чином, через недостатність теоретичних розробок та малу кількість практичних рішень з питань зайнятості молоді, в Україні не існує ефективного механізму залучення до праці молоді. Створення такого механізму потребує доволі великої кількості матеріальних ресурсів, проте емерджентність системи співробітництва ЗВО та роботодавців зможе цілком окупити витрати.

Список використаних літературних джерел:

1. Дериховська В.І. Аналіз проблеми молодіжного безробіття. / Економіка і суспільство – 2017. – Вип. №8. – С.532–536.
2. Якимова Н.С. Підвищення конкурентоспроможності молоді в контексті подолання професійно-кваліфікаційного дисбалансу на ринку праці. / Соціально трудові відносини: теорія та практика. – 2017. – Вип. № 2 (14). – С.267–275. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/22608/3/267-275.pdf> (Дата звернення: 27.02.2022)

Степанова С. Є.
викладач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна
Степанов Є. М.
професор кафедри загального та слов'янського мовознавства,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

ИННОВАЦИИ В ПОДХОДАХ К ИНДИВИДУАЛЬНОМУ ОБУЧЕНИЮ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ПРЕПОДАВАНИЯ (ИЗ ОПЫТА ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ)

Индивидуализацию обучения чаще всего позиционируют как организацию учебного процесса с учётом индивидуальных особенностей учащихся. Она осуществляется в условиях коллективной учебной работы в рамках общих задач и содержания обучения [1, с. 104]. При организации такого учебного процесса должны учитываться различные способности каждого из обучающихся (психологические особенности, уровень усвоения тех или иных методов обучения).

Учитывая особенности преподавания иностранных языков, следует связывать принцип индивидуализации обучения не только с психологическими особенностями, но и с мотивацией учащихся, уровнем их языковой компетенции, жизненным опытом и профессиональными интересами [7, с. 223].

На рубеже XX–XXI вв. началась постепенная европеизация украинского образования, особенно высшего: повышается значение культурной осведомлённости, межкультурной коммуникации, умения общаться как на родном, так и на иностранных языках. Заметно изменились и цели учащихся: большее количество иностранцев приезжает в Украину изучать русский и украинский язык не только с целью получения высшего образования, но и для того, чтобы стать компетентными в общении с носителями языков, поскольку такое общение становится необходимым для установления профессиональных, деловых, торговых, личностных контактов.

Ещё одним важным фактором на пути к индивидуализации обучения стал приход пандемии Covid-19 в 2019 году. Это внесло значительные коррективы в образовательный процесс, «способствуя» внедрению целого ряда информационных технологий в связи с появлением гибких форм онлайн-обучения на разных облачных платформах Интернета.

Следует отметить, что для иностранных студентов пандемия поставила большие преграды на пути получения образования. Многие студенты одной студенческой группы, которые должны начинать и заканчивать курс одновременно, надолго теряют возможность приехать в Украину, другие же прибывают в страну в разгар учебного процесса, а находясь здесь, нередко вынуждены находиться в режиме самоизоляции. Разумеется, возникает прямая угроза качеству языковой подготовки, да и всего обучения на мировом рынке образовательных услуг. В этих условиях применение принципов индивидуализации обучения языку приобретает важнейшее значение.

На первый и основной план выходит необходимость индивидуализации обучения, применение методик и методов, исходя из качеств и характера заинтересованности каждого отдельного члена группы. При обучении иностранцев мы учитываем также различия и особенности изучаемого и родного языков, культуры, традиций, обычаев, вероисповедания, политических взглядов, национальной ментальности каждого студента. Кроме того, следует учитывать и тот факт, что не каждую страноведческую или лингвокультурную тему мы можем одинаково обсуждать с носителями разных культур и традиций [2, с. 223].

Двухлетний опыт работы в новых реалиях свидетельствует о том, что курс русского или украинского языка для иностранных студентов должен быть ориентирован на личностно-деятельностный подход к обучению [3, с. 63–78], учитывающий применение разных режимов оптимизации обучения, а поэтому предусматривающий вариативность методов подачи материала. В процессе обучения очень важно выделить сильные и слабые стороны каждого из обучающихся и использовать данную информацию для повышения качества знаний и навыков в конкретной группе.

Обычно для студентов подготовительного отделения на начальном этапе обучения с начала 2010-х годов рекомендуют использовать сознательные методики обучения, при которых изучение основных грамматических категорий, изучение общей лексики с использованием языка-посредника либо родного (нативного) языка студента. Если по объективным причинам сложно применить сознательный метод, в практике преподавания используют комбинированные методики, суть которых состоит в сочетании коммуникативных методов (обучение без использования родного языка или языка-посредника) с сознательными методами. Заметим, что в основу коммуникативной методики положены идеи коммуникативной лингвистики, психологической теории деятельности, концепции развития индивидуальности в диалоге культур [3]. Попытка приблизить процесс обучения языку к процессу реальной коммуникации обуславливает тщательный отбор речевых тем, интенций, ситуаций общения и, следовательно, речевых актов, ориентирующихся, с одной стороны, на уже имеющиеся у каждого учащегося знания (как правило, разного уровня), а с другой стороны, отражающие общие практические интересы и потребности нового коллектива учащихся. Коммуникативный метод учитывает также коммуникативно-мотивированное поведение преподавателя и обучаемых [5, с. 196]. В этом случае родной язык или язык-посредник используют тогда, когда это экономит силы и время, когда возникают трудности у студентов и языковая догадка не срабатывает.

В современных же реалиях очень важно периодически использовать некоторые методы и приёмы интенсивных методик. Наибольшую эффективность на подготовительном отделении имеет *метод активизации резервных возможностей человека и коллектива*, разработанный Г. А. Китайгородской [4]. Наиболее ценным в процедуре этого метода при индивидуализации обучения нам представляется *принцип полифункциональности упражнений*. Например, изучение лексики с помощью привлечения словообразовательных гнезда и выявления словообразовательной ценности, морфемной организации и морфологической ценности слов позволяет комплексно усваивать языковую систему: во-первых, еженедельно рассматривать и закреплять на практике не менее 180 новых слов и постепенно учиться их сочетать с другими словами семантически и грамматически; во-вторых, значительно сократить сроки овладения системой частей речи и их грамматических признаков; в-третьих, параллельно с овладением морфологической системы усвоить систему приставок и суффиксов, а также их основных значений; в-четвёртых, через два месяца развить у обучаемых основы самостоятельной языковой догадки, подготовив их к работе в рамках коммуникативно-деятельностного подхода, например, использованию на занятиях *принципа ролевой организации учебно-воспитательного процесса, принципа личностно-ориентированного общения и принципа коллективного взаимодействия*, включая основы взаимодействия в профессиональной коммуникации, и др.

Использование такой комбинированной обучающей технологии на фоне учёта индивидуализации обучения показывает хороший результат в освоении как устной, так и письменной речи. Данная технология предусматривает, таким образом, работу с группой по индивидуальной модели, созданной на основе активизации внутренних резервов, опыта и способностей каждого из студентов. Важны в этом технологическом комплексе контрольные мероприятия для выявления пробелов в знаниях и навыках, а также дополнительные консультации (как в аудитории, так и дистанционно, в сети) с теми, у кого эти пробелы обнаруживаются.

К слову сказать, дистанционное обучение имеет множество преимуществ при проведении индивидуальных консультаций, поскольку в наших реалиях оно достаточно доступно из любой точки нахождения студента, имеет инновационные технические возможности, позволяющие процессу обучения и контроля быть более мобильным и относительно экономичным. Оно открывает студентам доступ к нетрадиционным источникам информации, повышает эффективность самостоятельной работы, даёт совершенно новые возможности для творчества, обретения и закрепления различных профессиональных навыков, а преподавателям позволяет реализовывать принципиально новые формы и методы обучения [6], позволяет в ускоренном режиме создавать электронные учебники, пособия, рекомендации, отдельные уроки и пользоваться ими, мобильно приспособляя задания к индивидуальным потребностям каждого студента. Преподаватель имеет возможность постоянно совершенствовать эти пособия, обновлять используемый в процессе работы материал, варьировать его в зависимости от индивидуальных потребностей и возможностей студентов, а также обеспечивать эффективную индивидуальную самостоятельную работу студентов.

Так, сегодня в дистанционном обучении и в качестве самостоятельного задания широко применяют компьютерное обучение произношению (программа САРТ), что значительно ускоряет процесс усвоения правильного произношения с помощью автоматического распознавания речи. Программа САРТ помогает практиковаться самостоятельно и избегать волнения и неуверенности при необходимости говорения в присутствии носителей изучаемого языка и других студентов.

Полезной при дистанционных формах работы является также цифровая обучающая программа DGBL, применение которой способствует улучшению некоторых речевых навыков студентов. Обучение, основанное на игровых формах, делает обучение интереснее, создавая среду, в которой знания приобретают контекст. Игровое обучение развивает навыки критического мышления и способности решать проблемы путём вовлечения учащегося в процессы, имитирующие деятельность и связанную с ней коммуникацию.

Методисты отмечают также, что внедрение компьютерных технологий в обучение усиливает интерес к познанию иностранного языка и стимулирует эмоциональный отклик студентов на языковой материал, вследствие чего у обучающихся повышается мотивация к успешному овладению языком [8].

Выводы. Таким образом, опыт языковой подготовки иностранных студентов подготовительного отделения в неординарных реалиях последних двух лет свидетельствует о том, что оптимальная обучающая технология, применение которой способно привести к успешному освоению стандартных программ РКИ и УКИ в заданные сроки, когда эти сроки у каждого обучающегося разные, это комбинированная обучающая технология, учитывающая индивидуализацию обучения при комплексном использовании интенсивного метода активизации резервных возможностей человека и коллектива в сочетании с коммуникативно-деятельностным подходом к обучению языку, а также с коммуникативными и сознательными (в том числе корректировочными) методиками. При этом предпочтение необходимо отдавать полифункциональным упражнениям. Важнейшей формой индивидуальной работы с целью корректировки знаний и навыков является дистанционное обучение с помощью специальных электронных программ и индивидуализированных электронных пособий.

Список використаних джерел:

1. Бим-Бад Б. М. Педагогический энциклопедический словарь. Москва : Большая Российская энциклопедия, 2002. 528 с.
2. Дмитриева Д. Д. Модель реализации принципа индивидуализации в процессе обучения РКИ студентов медицинского вуза. *Учёные записки : электронный научный журнал Курского государственного университета*. 2012. № 2 (22). С. 221–226.

3. Зимняя И. А. Педагогическая психология. 2-е изд., доп. Москва : Логос, 1999. 383 с.
4. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам : учеб. пособие. 2-е изд. Москва : Высш. шк., 1986. 103 с.
5. Китайгородская Г. А., Гольдштейн Я. В., Смородинская Т. Э. Мосты доверия. Интенсивный курс русского языка. Москва : Русский язык, 1993. 70 с.
6. Матвеева Д. А., Калашникова Н. И., Кононыхина Л. Н., Трухачёва Л. В. Дистанционное образование как инновационная форма обучения. *Конструктивный потенциал современных гуманитарных и социально-экономических наук : проблемы наращивания и реализации* : сб. науч. тр. по материалам Международной науч.-практ. конф. 24.06.2020 г. Белгород : АПНИ, 2020. С. 75–78. URL : <https://apni.ru/article/954-distantionnoe-obrazovanie-kak-innovatsionnaya/> (Дата обращения : 10.01.2022).
7. Степанов Е. Н., Барина Л. М., Курова Г. И. Принцип индивидуализации обучения при формировании учебных программ по РКИ в Одесском лингвистическом центре. *Мова* : науково-теоретичний часопис з мовознавства. Одеса : Астропринт, 2009. № 14. С. 223–228.
8. Филипович И. И. Инновационные методы изучения иностранных языков. Мультимедиа и компьютерные технологии. *Проблемы лингвистики и коммуникаций* : Научный вестник Южного института менеджмента. Краснодар, 2016. Вып. № 2. С. 62–65.

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні вітчизняна освіта переживає етап становлення та розвитку змішаного навчання, коли ще не вкоренилося саме поняття та зміст цього напрямку.

Наразі можна говорити про три основні компоненти змішаної моделі навчання, що використовуються в сучасній освіті: а) контактні очні заняття в аудиторії (є традиційною формою навчання при безпосередній взаємодії викладача зі студентом); б) самостійна робота студентів (очна або дистанційна форма, що включає індивідуальну роботу студентів, наприклад пошук та аналіз інформації в Інтернеті); в) онлайн-навчання (спільна робота викладачів та студентів онлайн, з використанням, наприклад, інтернет-конференції, технології Skype або Wiki тощо) [1].

Разом із цим слід відмітити, що змішане навчання не зводиться лише до комбінування контактних форм організації навчального процесу з онлайн-навчанням, воно передбачає серйозні трансформації у побудові структури та змісту самого навчального курсу, організації та підтримки персоналізованої навчальної діяльності студентів.

При цьому можливі наступні початкові напрямки та форми змішаного навчання.

1. Лекційні заняття онлайн. Можливе виведення низки лекційних курсів в онлайн-навчання з використанням онлайн-трансляції, онлайн-вебінарів або якісних відеозаписів лекцій у комбінації з технологіями самотестування.

2. Виведення частини практичних занять у режим вебінарів. Такі можливості вебінарів, як можливість для учасників користуватися спільним робочим столом, почути відповідь будь-якого учасника, поставити питання, показати свою роботу всім учасникам, провести опитування та тестування, виводить цю форму на повноцінну заміну традиційного практичного заняття. Дещо обмежені можливості цієї форми при використанні формул та розрахунків.

3. Проведення проектної та групової роботи в мережі на основі використання сервісів LMS Moodle або відкритих інструментів та сервісів (блоги, вікі, інтернет-закладки, послуги розміщення фото, відео та ін.). Переваги мережевої організації цього виду навчального взаємодії очевидні: прозорість участі кожного, наочність результату робіт будь-якому етапі виконання, можливість зберегти результат і використовуватиме подальшої організації навчального процесу, зручність організації.

4. Використання комплексу самотестування для оцінки результатів навчання з дисциплін дозволить організувати систему допуску до проміжної атестації з дисципліни з мінімальною участю викладача.

5. Переведення частини рейтингових балів на взаємодію з електронним середовищем (тести, автоматичні індивідуальні домашні завдання, підготовка до віртуальних лабораторних робіт, автоматичне проведення через «Антиплагіат» всіх студентських робіт до їх надання викладачеві) наближає технологію змішаного навчання до технології, що практикується на Заході. (МООС – Massive Open Online Course).

6. Консультації у режимі вебінарів (і форумів) за спеціальним розкладом – повноцінна заміна аудиторних консультацій з низки дисциплін [1].

Необхідність запровадження змішаного навчання обумовлена низкою системних переваг цієї моделі: підвищення якості навчання за рахунок перенесення центру тяжкості з традиційних форм організації навчального процесу на керовану викладачем самостійну роботу студента; за рахунок прозорості та контрольованості процесу навчання (всі параметри фіксуються системою та доступні для постійного моніторингу з боку організаторів, керівників); за рахунок миттєвого зворотного зв'язку, що дозволяє оцінити якість усіх

складових навчального процесу; підвищення ефективності використання ресурсів ВНЗ: за рахунок суттєвої економії аудиторного фонду та витрат на його обслуговування, за рахунок оптимізації процесу підготовки навчально-методичних матеріалів (відмова від друкованих форм, формування курсів на основі відкритих джерел тощо). За оцінками експертів у світі економія ресурсів при організації змішаного навчання становить до 35% від традиційного; підвищення ефективності роботи викладача за рахунок часткової відмови від аудиторних занять, таким чином підвищується мобільність викладача, з'являється додатковий тимчасовий ресурс на організацію самостійної роботи студента, методичну та наукову роботу; привабливість вузу для абітурієнтів: за рахунок орієнтації на потреби нового покоління студентів, вихованого на нових технологіях, за рахунок забезпечення підвищеної мобільності учнів (немає необхідності щодня їздити на заняття, є можливість працювати та ін.)).

При цьому до негативів нової системи відносяться ізоляція через перехід з вузу в домашню обстановку, зменшення кількості дискусій з однолітками, підвищену залежність від електронної пошти та проблеми з безперервним доступом до Інтернету, нездатність визначити межі між роботою та будинком та технофобія серед викладачів старшого віку [2]. Крім того, мало хто включив у ці формати компонент оцінки. Тим не менш, всі онлайн-формати вимагають високотехнологічної інфраструктури, яка коштує шалених грошей у порівнянні з традиційним навчанням [2].

Використання змішаного навчання вимагає від педагога набагато більших витрат зусиль і часу, ніж звична, століттями відпрацьована фронтальна форма роботи. До того ж потрібна психологічна готовність викладача змінити роль у процесі навчання з ментора на помічника. Впровадження змішаного навчання як інновації призводить до низки змін у самовизначенні та способах діяльності учня та вчителя. Ролі, які має грати сучасний викладач у навчальному процесі, численні: це і вчитель, і творець контенту, і дизайнер курсу, і інструктор, і перевіряючий, і тьютор, і редактор, і рецензент, і тренер, і психолог [3].

Таким чином, необхідно сформувати нову освітню систему, яка була б безпечною, стійкою та обладнаною для всіх видів несподіваних сценаріїв у майбутньому. Більше того, необхідно створювати більше онлайн-платформ, які були б зручними для студентів та викладачів і які можуть використовуватися не лише в екстрених випадках, але й у довгостроковому застосуванні. Однак ми вважаємо, що слід знайти золоту середину між віртуальним навчанням та прямим особистим навчанням в аудиторіях, а не відстоювати кожен варіант окремо. Більше того, ми підтримуємо думку про те, що студенти мають бути залучені до процесу прийняття рішень щодо майбутньої освіти та відігравати активну роль, оскільки саме на них насамперед впливають наслідки таких рішень.

Список використаних джерел:

1. Аржанова И.В., Барышникова М.Ю., Заварыкина Л.В., Нагорнов В.А., Перфильева О.В. Магистратура и пандемия COVID-19: зарубежные практики и ответы на новые вызовы. Аналитические материалы. Благотворительный фонд В. Потанина, НФПК, ТЕРРА КУРС. Москва, 2020. 24 с.
2. Кривонос О. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні : навч. посібник. О. М. Кривонос. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 182 с.
3. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / за ред. В. М. Кухаренка. Харків : Міськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.

Лебедєв І. В.
к.е.н., професор,
кафедра туристичного та
готельно-ресторанного бізнесу
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ: ДЕЯКИЙ ДОСВІД, ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Раптове впровадження дистанційного навчання у зв'язку з поширенням гострої респіраторної вірусної інфекції «сovid-19», необґрунтовано званою у ЗМІ пандемією, вимагало швидкий пошук ефективних механізмів реалізації навчального процесу із застосуванням сучасних інформаційних технологій, щоб налаштувати програмно-технічну складову навчання. При цьому потрібно розрізнити поняття «дистанційна форма навчання» та «використання дистанційних технологій навчання» у різних формах освіти – очної та заочної.

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційних мереж, а також передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у навчальному закладі. Відмінністю дистанційного навчання від заочного є використання синхронного режиму, при якому здобувачі освіти працюють разом із педагогічним персоналом закладу наживо, використовуючи засоби та технічні рішення зв'язку в реальному часі, дотримуючись встановленого закладом освіти розкладу занять. Дистанційні технології навчання – це використання спеціальних платформ та інструментів (наприклад, Moodle, Zoom, My Own Conference, Google Classroom, Skype, Google Suite/Docs та ін.), які дозволяють викладачеві:

- спілкуватися зі студентами;
- викладати матеріал;
- проводити семінарські заняття;
- вести опитування;
- давати та перевіряти завдання;
- контролювати відвідуваність;
- організовувати семестровий контроль, атестацію тощо.

Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес має низку переваг, а саме:

- можливість створення студентами власного графіку навчання у зручний час;
- зменшення витрат на навчання грошей і часу;
- розвиток у студентів таких якостей, як: самостійність, інтерактивність, мобільність і відповідальність; швидкість отримання нової інформації, оперативний зворотний зв'язок тощо.

Поряд з тим при використанні дистанційних технологій спостерігаються і певні загрози:

- немає прямого очного спілкування викладача зі студентами і між студентами;
- зменшуються можливості контролю з боку викладача за процесом навчання, ступенем їхньої уваги і активності;
- результати навчання більшою мірою залежать від свідомості і самодисципліни студентів.

Основною проблемою, на наш погляд, є скрутність оцінки з боку викладача одержаних студентом знань, тобто відсутність можливості достовірно визначити, чи виконав студент контрольну роботу самостійно. У практиці нашої роботи неодноразово траплялися

спроби обману студентами під час складання заліку і навіть іспиту за допомогою тестування, коли вони намагалися представити справу так, начебто результати тестування не збереглися в системі.

Чимало труднощів викликає саме використання у навчальному процесі безоплатної системи електронного навчання MOODLE (modular object-oriented dynamic learning environment – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище). Цю систему використовують для аудиторних занять, індивідуальної та самостійної роботи студентів. При несподіваному переході на дистанційне навчання у березні 2020 року дана система надала дуже велику допомогу, але слід відмітити, що вона має як переваги, так і деякі недоліки: процес наповнення системи інформацією досить трудомісткий, а також потребує спеціальних знань і навичок; викладачам доводиться виконувати невласливу їм роботу системних адміністраторів недосконалих програм, витрачаючи при цьому багато часу і нервів. Нерідко відбуваються зависання та збої системи, що особливо неприємно в процесі тестування, інколи не відображаються оцінки за тестування; при загальному збої системи можуть пропадати деякі матеріали тощо.

Розробка матеріалів для розміщення у системі дистанційного навчання є дуже трудомістким процесом. До труднощів при її впровадженні можна віднести також відсутність відповідного досвіду роботи як викладачів, так і студентів; невелика кількість та невисока якість методичних матеріалів з підготовки та проведення дистанційного навчання.

Мною, наприклад, було витрачено багато часу та сил щоб перевести задачі у форму, яка сумісна з MOODLE, і розмістив їх у системі. Завідувачка лабораторії дистанційного навчання Ясинська С. Ю. на моє прохання перевірила їх і сказала, що все зроблено правильно. Проте при проведенні контрольної роботи студенти заявили, що файл із задачами не відкривається. Тоді я провів цю контрольну роботу в ZOOM, і лише 2 студенти з 15 правильно розв'язали задачі. Це нашоє на думку, що деякі студенти намагаються обманути викладача навіть при проведенні іспиту, нібито файл не відкрився або вони відповіли на всі тести, але результат у системі MOODLE не зберігся.

Ці та багато інших аспектів дистанційного навчання свідчать про те, що інформаційними технологіями слід користуватися в рамках розумної достатності. Не можна і не треба намагатися замінити педагога комп'ютерами і новими інформаційними технологіями, але треба лише доцільно використовувати їх у навчальному процесі як допомогу педагогу. Підсумковий контроль з дисципліни, на наше переконання, повинен здійснюватися очно при особистому контакті викладача і студента. Проводити іспит у вигляді відповідей на 40 тестів – це упустити престиж і сенс вищої освіти. Більше того, з розмов з викладачами та студентами складається враження, що іноді тестування проводиться не в системі MOODLE, а в Google class, контрольні завдання розсилаються студентам заздалегідь, що безумовно, знижує якість вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Відкрився новий центр дистанційного навчання - Знання Онлайн. URL: <https://buki.com.ua>.
2. Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2011. № 11. С. 3-15.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ОЧИМА СТУДЕНТІВ ТА ВИПУСКНИКІВ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ, ВИКЛИКИ

Системні зміни в освіті, які були спричинені розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, а також цифровізацією та пандемією, змінили парадигму освіти змістовно, структурно та назавжди. Формальна освіта поступово витісняється неформальною освітою та інформальним навчанням. Класична освіта, яку пропонують навіть найкращі університети світу, стає менш затребуваною та необхідною при працевлаштуванні або створенні власного бізнесу. Більшим попитом сьогодні користується неформальна освіта, а саме набуття знань, умінь та навичок студентами поза університетом. І хоча вона часто не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій та дипломів, однак, сучасний студент зацікавлений в отриманні такої освіти, тому що її основними перевагами є доступність, гнучкість, відносно дешева ціна та практичність. Сьогодні студенти не хочуть витратити п'ять років на вивчення дисциплін, які їм можуть знадобитися, а можуть і не знадобитися, які їм не цікаві або не потрібні. Вони хочуть інвестувати свій час та гроші у той результат, який вони прагнуть, а не в той, що нав'язаний державою. Сучасні освітні онлайн платформи пропонують вивчення не дисциплін, а короткострокових та довгострокових курсів або мікрокваліфікацій (з англ. microcredentials).

Визначальною характеристикою неформальної освіти є те, що вона є доповненням, альтернативою та/або доповненням до формальної освіти в рамках процесу навчання людей протягом усього життя. Вона доступна для людей різного віку, але не обов'язково потребує безперервного структурованого шляху; вона може бути короткостроковою та/або з низькою інтенсивністю, і зазвичай надається у формі коротких курсів, семінарів або воркшопів. Неформальна освіта здебільшого призводить до отримання кваліфікацій, які не визнаються як формальні кваліфікації відповідними національними органами управління освітою, або взагалі до відсутності кваліфікації. Неформальна освіта може охоплювати програми, що сприяють розвиткові грамотності дорослих і молоді та освіті для дітей позашкільного віку, а також програми щодо життєвих навичок, трудових навичок та соціального чи культурного розвитку [1, с. 81 UNESCO].

Законом України «Про професійний розвиток працівників» в Україні визначено термін «неформальне професійне навчання працівників». Неформальне професійне навчання – це набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок, не регламентоване місцем набуття, строком та формою навчання. Як показує досвід європейських країн, визнання результатів неформального професійного навчання має позитивний соціальний ефект як для працівників, які підвищують свій статус, так і для суспільства, для його макроекономічного розвитку [2].

Відтак, проведене нами опитування у грудні 2021 року, в якому взяло участь 233 особи (29% студентів та 71% випускників різних навчальних закладів) стосовно доцільності та ефективності неформального навчання показало, що серед опитаних, 65% респондентів вважали, що знання, уміння та навички, отримані в університеті не є достатніми для професійної діяльності. Тому, майже 75% осіб проходили хоча б один раз онлайн курс, тренінг або семінар поза університетом. Такі високі показники незадоволеності формальною освітою, в даному випадку, вищою, свідчать, на наш погляд, про її неефективність, застарілість та необхідність в багатьох змінах, що стосуються і оновлення навчального контенту, і ціни на навчання, і якості викладання, і навіть строків навчання.

На питання чи було навчання поза університетом корисним, 44% респондентів відповіли, що навчання було доцільним та корисним; 31% опитаних вважали, що все залежало від лектора або змісту самого курсу. 21% студентів та випускників не навчалися поза університетом. Лише 8% відповіли, що неформальне навчання було марним. Такі дані свідчать про те, що більшість здобувачів неформальної освіти були задоволені навчанням поза університетом, за умови якісного контенту курсу та професійного лектора. Серед усіх опитаних, як зазначено вище, лише 21% осіб не мали досвіду у неформальному навчанні, що говорить про те, що майже 80% студентів та випускників потребували додаткові знання, вміння та навички, які могли отримати лише поза університетом.

Окрім того, на наш погляд, закладам вищої освіти було б доцільно провести моніторинг найпопулярніших курсів серед студентів та випускників, та створити такі освітні продукти, які б не змушували здобувачів освіти шукати їх у конкурентів. Про це свідчать і відповіді на питання анкети стосовно професійної спрямованості курсів. Так, 39% опитаних відповіли, що навчальні курси, семінари, тренінги поза університетом були їх професійної спрямованості. Вважаємо, це як раз той відсоток, на який ЗВО необхідно звернути увагу у навчальному процесі. Цікавим виявився і той факт, що 38% респондентів обирали неформальне навчання для отримання кваліфікації в іншій сфері.

До того ж, за результатами опитування, 76% респондентів відповіли, що готові продовжувати навчатися, а саме відвідувати курси, тренінги, семінари, конференції тощо, після отримання диплому. 7% не планували продовжувати навчання після університету та 17% не були готові відповісти на питання. Вважаємо, що відповіді, свідчать про затребуваність якісної освіти в українському суспільстві та необхідність розробки сучасних короткострокових та довгострокових курсів.

На питання завдяки чому хотілось би підвищити свою кваліфікацію, ми отримали наступні відповіді:

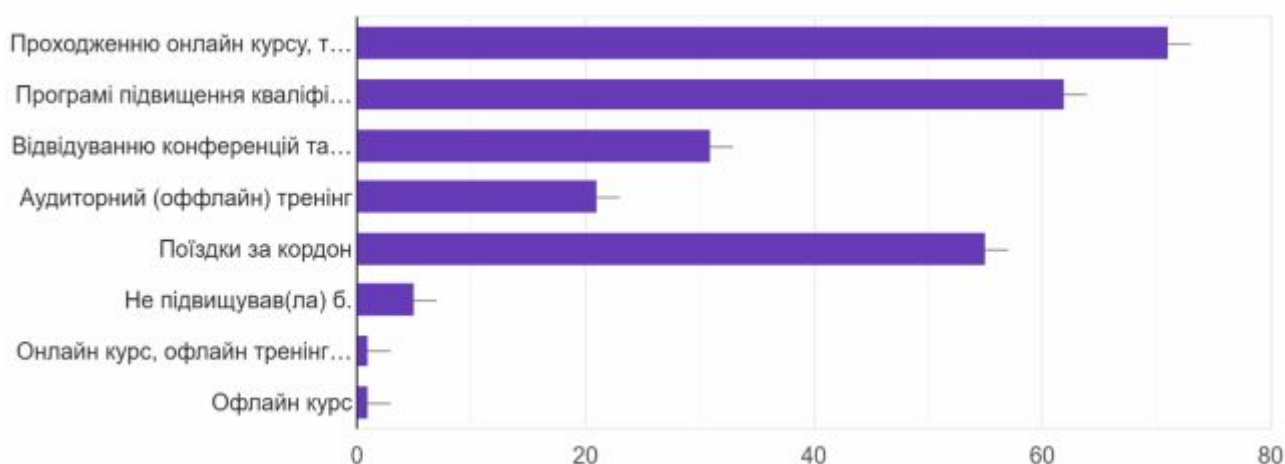

Рис. 1. Найпопулярніші шляхи підвищення кваліфікації серед студентів та випускників

Так, 30% респондентів хотіли б підвищити свою кваліфікацію завдяки проходженню якісного онлайн курсу або тренінгу, 27% – завдяки програмі підвищення кваліфікації, 25% прагнули б отримати підвищення кваліфікації закордоном, 13% – завдяки відвідуванню конференцій та інших заходів. 9% респондентів хотіли б стажуватися в аудиторії, 5% не підвищували б свою кваліфікацію взагалі.

Питання анкети стосовно довготривалості курсу також дало цікаві та важливі для осмислення результати: 67% респондентів зазначили, що неформальне навчання сприймається краще, якщо курс короткостроковий (до 6 місяців). 17% не змогли дати конкретну відповідь, а 16% надали перевагу довгостроковому курсу (більше 6 місяців). Такий попит на ринку освітніх послуг спонукає до створення нових короткострокових онлайн курсів, які були б доступними, гнучкими та корисними. Це підтверджує той факт, що

сучасний студент не готовий до довгострокового вивчення нецікавих, некорисних та непотрібних дисциплін. Важливо відмітити те, що для здобувачів неформальної освіти виявилось важливим, щоб курс був поділений на декілька частин, тому що матеріал, поданий частинами та логічно структурований, легше та краще сприймається, аніж той, що представлений одним великим блоком.

Також, за результатами анкетування, 26% опитаних були задоволені неформальним навчанням загалом, 18% не навчалися поза університетом, а найбільшими недоліками неформального навчання були визначені такі: висока ціна, поверхневі знання, неякісно створений курс, невідповідність якості навчання його ціні, недостатність власного часу на навчання, непрофесійні лектори.

Отже, сучасні тенденції в освіті та різноманітні зовнішні фактори, такі як цифровізація багатьох сфер, глобалізація та геополітична ситуація, пандемія, засвідчили необхідність розробки та вдосконалення форм та методів неформального навчання в Україні. Аналіз даних опитування показав значний інтерес та попит здобувачів освіти та випускників до отримання неформальної освіти та підвищення кваліфікації для розвитку професійних знань, умінь та навичок поза університетом та офісом. Університети повинні бути готові до сучасних викликів та конкуренції на освітньому ринку, тому нагальною потребою є проведення моніторингу освітніх продуктів, розробка власних короткострокових та довгострокових онлайн курсів, семінарів тощо, створення нових програм підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. International Standard Classification of Education. UNESCO. 2011. URL: <http://uis.unesco.org/en/glossary-term/non-formal-education>
2. Неформальне професійне навчання. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua>
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Tex>

ПИТАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

Бажаючи знаходити додаткові джерела знань, пошук досвіду практиків та можливості, які відкриває дистанційне навчання, привело студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» другого курсу до поняття неформальної освіти.

Асоціація готелів та курортів України анонсувала курс «Академія готельного господарства» з 17.11-15.12.2021 р. Навчання проходило за програмою 6 навчальних тематичних онлайн модулів на тему «Антикризова діяльність закладів HoReCa на засадах сталості у постковідний період».

Серед спікерів виступили найкращі фахівці України в сфері HoReCa, зокрема Ірина Седлецька – президент Асоціації готелів та курортів України та Олексій Волошин – віце-президент Асоціації готелів та курортів України, генеральний директор Edem Resort Medical & SPA.

Прагнучи до самовдосконалення та підвищення рівня знань у сфері готельного господарства ряд студентів 20 групи факультету міжнародної економіки Одеського національного економічного університету пройшли цей курс. Успішно закінчили курс «Академія готельного господарства» у рамках проекту «Забезпечення розвитку сталого туризму в українських Карпатах», що реалізовується Установою «Агенція регіонального розвитку Закарпатської області» студенти, які здобувають освіту першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа»: Будяк Діана Романівна, Гончарова Анна Володимирівна, Дегтярьова Ірина Андріївна, Довбиш Дар'я Анатоліївна, Загарій Єлизавета Сергіївна, Коваленко Лейла Ігорівна, Корак Олена Сергіївна, Мельник Ганна Романівна, Руснак Олена Едуардівна.

Курс проходив на платформі Google Клас та надавав можливість удосконалити фахові компетентності щодо процесів організації функціонування готельних підприємств та комплексного обслуговування у готельному бізнесі.

Студенти, разом з доцентом Шикіною О.В. отримали сертифікат, котрий підтверджує проходження онлайн-курсу та свідчить про підвищення рівня знань щодо надання готельних послуг, розробки інноваційних продуктів та організації сервісної діяльності у закладах готельного господарства.

Згідно «Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті в Одеському національному економічному університеті» Будяк Д.Р., Гончарова А.В., Дегтярьова І.А., Довбиш Д.А., Загарій Є.С., Коваленко Л.І., Корак О.С., Мельник Г.Р., Руснак О.Е. буде перезараховано змістовний модуль з дисципліни «Організація готельного господарства», що є обов'язковою компонентою освітньо-професійної програми «Економіка та організація готельно-ресторанної справи» зі спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти циклу професійної та практичної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті в Одеському національному економічному університеті (Нова редакція). Одеса: ОНЕУ, 2021. 9 с.
2. Шикіна О. В., Гончаренко Я. Є., Козловський Р.С. Діджиталізація учбового процесу // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції (м. Одеса, 27-28 лютого 2020 р.) / Центр сучасних освітніх технологій Одеського національного економічного університету. Одеса: ОНЕУ, 2020. 306. С. 221-222
3. Шикіна О. В., Ремігайло І. Ю. On-line тестування у google-формах як інструмент навчального процесу // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції (м. Одеса, 4-5 лютого 2021 р.) / Центр сучасних освітніх технологій Одеського національного економічного університету. Одеса: ОНЕУ, 2020. 252. С. 246-247

ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні тенденції розвитку ринку праці свідчать про необхідність підсилення практичної підготовки випускників. На користь цього твердження свідчить і той факт, що нині великим попитом користуються навчальні програми й курси (часто в дистанційному форматі), які забезпечують набуття вузькоспеціалізованих практичних навичок; крім того, все більших обертів набуває тенденція підготовки компаніями власних робітників. Усе зазначене вище вимагає від закладів вищої освіти адаптації власної діяльності з метою задоволення попиту на ринку праці та збереження довгострокових конкурентних переваг. Сприятиме вирішенню вказаних завдань запровадження дуальної форми навчання в закладах вищої освіти.

Дуальна система вищої освіти поєднує теоретичний курс в університеті та набуття практичних навичок у компанії. Цю систему запроваджено в окремих країнах, у тому числі в Німеччині, Австрії, Угорщині, Боснії та Герцеговині, Хорватії, Сербії, Словенії, Македонії, Чорногорії та Швейцарії, а також у Португалії, Данії, Нідерландах, Франції та Єгипті, і протягом кількох років в Китаї та інших азіатських країнах [1].

Відповідно до законодавства України «дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору» [2]. Необхідно зазначити, щодо протиріччя стосовно того, чи є дуальна освіти формою на рівні з денною та заочною, чи все ж таки може реалізуватися лише в межах денної форми. Вважаємо, що такий підхід не зовсім відповідає сутності дуальної форми освіти, оскільки саме заочна форма навчання передбачає поєднання навчання та роботи за фахом.

Серед моделей реалізації дуальної освіти виділяють наступні: (i) модель поділеного дня; (ii) модель поділеного тижня; (iii) блочна модель або їх поєднання [3]. Можливість використання різних моделей створює потенціал гнучкого запровадження дуальної форми навчання у закладах вищої освіти України.

Отже, наявність законодавчого забезпечення разом із низкою переваг (попит на професіоналів та фахівців; потреба у більш кваліфікованих кадрах; лояльність потенційних кадрів з набором необхідних навичок та підвищення рівня практичної підготовки) створюють необхідні передумови запровадження дуальної освіти у закладах вищої освіти України. Водночас процес запровадження такої форми навчання пов'язаний із певними викликами – це карантинні обмеження та дистанційне навчання; недостатній контингент студентів (для окремих моделей); перемовини з роботодавцями; можливе скорочення навантаження та опортуністична поведінка науково-педагогічних працівників (НПП). Однак в цілому вважаємо, що зазначені виклики можуть бути подолані в майбутньому у випадку забезпечення необхідної комунікації з НПП та потенційними роботодавцями; а запровадження дуальної форми навчання сприятиме підвищенню рівня практичної підготовки здобувачів, покращить взаємодію зі стейкхолдерами та, в кінцевому підсумку, зростанню якості навчання.

Список використаних джерел:

1. Dual education system. URL: <https://www.basicknowledge101.com/pdf/Dual%20education%20system.pdf>
2. Закон України «Про освіту». 2145-VIII. Редакція від 21.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звертання 20.01.2021 р.)
3. Проект Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti>

Видобора В. В.

к.е.н., доцент кафедри загальної економічної

теорії та економічної політики

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, Україна

СПЕЦИФІКА ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в межах організаційно-відмінних форм навчання [1]. Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом і підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів, урахувуючи вимоги роботодавців у межах нових організаційно-відмінних форм навчання

Дуальне навчання сьогодні передбачає проведення практичних занять з урахуванням потреб організацій та роботодавців. Впровадження системи дуальної підготовки фахівців відкриває нові додаткові перспективи підвищення ефективності освіти. Забезпеченість кадрами у тій чи іншій галузі слід, на наш погляд, вивчати у якісному та кількісному аспектах. Ми вважаємо, що необхідно акцентувати увагу на якісному аспекті, і спробуємо розглядати можливі траєкторії вдосконалення освітнього рівня фахівців, яким відповідає дуальна форма освіти.

Досвід розвитку сучасних освітніх систем таких країн, як Швеція, Великобританія, Німеччина, Японія, вказує на необхідність інтеграції освітнього процесу та практики, яка є основою високоякісної підготовки кваліфікованих фахівців. Здійснення навчального процесу йде шляхом синтезу виробничої діяльності як стажист (учень) та вивчення теоретичної частини в закладі освіти. Крім того, відбувається поетапне ускладнення навчальних та практичних завдань. Відомо, що професійна освіта Німеччини хоч і є децентралізованим, проте вибудовується відповідно до певних стандартів. Дуальна форма освіти як відмінна характеристика від традиційної передбачає під час всього періоду навчання чергування теорії та практики, що призводить до результативності та ефективності використання отриманих знань та навичок. Система дуальної освіти відрізняється ще й тим, що більшість навчального тижня присвячена практиці на підприємстві, а менша (1-2 дні) – ВНЗ [2].

В сучасних умовах дуальна форма освіти використовується в технічній та соціально-економічній галузях, охоплюючи також будівельний, інженерний напрями. В останні десятиліття дуальна система освіти стала прийнятною і в галузі інформаційних технологій завдяки постійній модернізації підготовки висококласних спеціалістів.

Практичний досвід реалізації дуальної форми освіти в Німеччині показує, що більшість напрямів підготовки майбутніх фахівців регламентується угодою між соціальними партнерами, регіонами та державою. Підготовка фахівців того чи іншого профілю базується на запитах та вимогах кадрового ринку, що дозволяє забезпечити молодь професійною мобільністю та конкурентоспроможністю. Період навчання варіює до 3 років та фінансується за рахунок держави та підприємств. Підприємство повністю забезпечує процес навчання сучасним обладнанням, що відповідає сучасним вимогам техніки. Великі підприємства та

організації можуть дозволити собі навчання у власних лабораторіях та майстернях, дрібні – на робочих місцях.

Початкова стадія навчання безпосередньо пов'язана з проходженням виробничої практики, і, як наслідок, випускник закладу вищої освіти здатний продемонструвати потенційному роботодавцю багаторічні навички. Для дуальної освіти в Україні слід розглядати можливість фінансування з кількох джерел; безперечно, що левову частку витрат має взяти на себе держава. Основним призначенням недержавного фінансування має стати створення нових навчальних лабораторій, майданчиків, майстерень із високим рівнем технічного та ресурсного оснащення.

Для роботодавців необхідно розробити якийсь стимулюючий комплекс, що передбачає:

- адресну допомогу чи компенсацію за високі результати роботи;
- можливість отримання податкових пільг;
- можливість ресурсного забезпечення та інших.

Хоча основна змістовна концепція дуальної форми освіти базується на посиленні практичної спрямованості під час підготовки фахівців через синтезування навчального та виробничого процесів. Однак слід пам'ятати про принципові зміни, необхідні при організації навчальної діяльності, необхідності адекватного інтегрування та чергування теоретичної та практичної складових під час усього періоду навчання.

Таким чином, сучасний етап становлення глобального виробництва дає імпульс для змін у системі освіти. Відповідно, дуальна форма освіти є своєрідною відповіддю на такий запит, шляхом формування нового змісту та траєкторії навчання.

Список використаних джерел:

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichnaosvita/dualna-osvita>
2. Мисиков Б. Современный вуз: дуализм целей // Высшее образование в России. 2006. № 11. С. 167–168.

ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах відбуваються суттєві трансформації в системі вищої освіти України, спрямовані на розбудову суспільства знань, євроінтеграцію, світові освітні стандарти. Це вимагає впровадження інноваційних технологій у сферу вищої освіти, орієнтації на потреби ринку праці, що сприятиме прогресивному поступу нашої держави і ствердженню її авторитету на міжнародній арені [1, с. 14].

Дуальна освіта – це інфраструктурна регіональна модель, що забезпечує взаємодію систем: прогнозування потреб у кадрах, професійного самовизначення, професійної освіти, оцінки професійної кваліфікації, підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, включаючи наставників на виробництві [2, с. 9].

Згідно із Концепцією підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [3], дуальне навчання – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти.

Міжнародна стандартна кваліфікація ЮНЕСКО надає визначення, що дуальна система освіти – це організований навчальний процес реалізації освітніх програм, що поєднує часткову зайнятість на виробництві і навчання з неповним навантаженням у традиційній шкільній та університетській системи [4, с. 119-138].

Дуальна форма навчання є основою промислового розвитку таких високорозвинутих країн, як Німеччина та Швейцарія. Функціонування дуального навчання в країнах її впровадження виключає суттєвий недолік, який притаманний освітній сфері, а саме, наявність лагів. Тобто, затримки між оновленням освітніх програм, професійних компетенцій, кваліфікацій, навчального обладнання та актуальним розвитком ринку. Відсутність даного недоліку сприяє неперервному економічному розвитку та зростанню у країнах із наявністю дуального навчання. Завдяки прямому зв'язку між промисловістю та освітою дві системи функціонують як взаємодоповнюючі, досягаючи синергетичного ефекту від взаємодії. Тому актуальним є дослідження доцільності впровадження дуальної освіти в Україні на даному етапі її розвитку [5, с. 32].

Проблемою впровадження дуальної форми здобуття освіти, на думку науковців нашої країни, і ми погоджуємось із ними є те, що у період ринкової трансформації економіки та збільшення попиту на послуги зі здобуття освіти відбулося знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти. Чимало організацій відмовились працювати із студентами, посиляючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини. У наслідок корпоратизації та приватизації держава втратила більшість важелів адміністративного впливу на підприємства, які давали змогу розглядати практичну підготовку студентів у позаекономічній площині [2].

У Німеччині дуальна освіта регламентується трьома законами й одним положенням: закон про професійне навчання (BBiG); закон про сприяння професійному навчанню (BerBiFG); молодіжний закон про охорону праці (JArbSchG); положення про професії (HWO). Окремі професії регламентуються навчальними приписами (Ausbildungsverordnungen) для професій, що вимагають спеціальної підготовки [6].

Запорукою якісної професійної освіти в Німеччині є її тісний зв'язок з економікою, активна співпраця закладів освіти з підприємствами. У Німеччині дві третини навчального

часу студенти перебувають на робочому місці. Завдяки таким нововведенням Німеччина наразі є країною з найнижчим рівнем безробіття [1, с. 16].

У країнах Євросоюзу впровадження дуальної освіти характеризується такими ознаками: 1) укладання 3-стороннього договору про професійне навчання (підприємство-учень-профшкола); 2) 70-80% навчання проходить на виробництві – 3-4 дні на тиждень учень навчається на підприємстві і 1-2 дні – в навчальному закладі; основні витрати з професійного навчання несе підприємство (підприємство також сплачує компенсацію інструкторам, які відволікаються від основної роботи і займаються наставництвом; учень на підприємстві отримує винагороду (зарплата учня в середньому становить 80% від зарплати кваліфікованого співробітника); за навчання учнів існують різні державні субсидії для підприємств; підсумковий контроль знань здійснюється незалежними комісіями торгово-промислових палат); 3) наявність законодавчих рамочних умов; 4) підтримка дуальної системи бізнесом, соціальними партнерами, державою, освітніми закладами [7].

Основними проблемами, з якими зустрічаються фахівці у вищій освіті, як у зарубіжних країнах, так і в Україні і які потребує пошуку шляхів вирішення, для успішного впровадження дуальної форми здобуття освіти є: недостатній рівень готовності багатьох випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти до самостійної професійної діяльності на перших робочих місцях, що відповідають здобутій освіті. Тобто, за наявністю умов праці і навчання виявляється неготовність випускників працювати за фахом. Щодо позиції роботодавців, то виявляється незадоволеність ринку праці якістю освіти, що призводить до потреби в додатковому навчанні на робочому місці, розширення системи навчання на підприємствах. Негативною ознакою сьогодення є той факт, що є велика частка випускників закладів освіти, які не працюють і не планують працювати за здобутими професіями, що свідчить про неефективне використання бюджетних коштів та втраченого часу на навчання цих здобувачів освіти.

Таким чином, впровадження досвіду зарубіжних країн щодо дуальної форми здобуття освіти передбачає: модернізацію освітніх програм, підвищення якості освіти, посилення мотивації до навчання серед студентів, наближення освіти до сучасних вимог ринку праці, зростання ролі роботодавців у професійній підготовці майбутніх фахівців, підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Ажажа М. А. Управление процессом упровадження дуального освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців. Публічне управління и митне адміністрування. 2019. № 1 (20). С. 14-24.
2. Методичні рекомендації по реалізації дуальної моделі підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів / уклад. О.П. Дрозд. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 136 с.
3. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>.
4. Terminology of european education and training policy Second edition a selection of 130 key terms. European centre for the development of Vocational Training. Luxembourg: Publications office of the european union, 2014. 331 p.
5. Lechachenko, T. (2019). Analysis of foreign experience of implementation of the dual form of education and accessibility of its implementation in Ukraine. Technology Audit and Production Reserves. 2019. – 3 (2 (47)). С. 31–38. doi: <http://doi.org/10.15587/2312-8372.2019.174529>
6. Амеліна С.М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини. Проблеми трудової і професійної підготовки : зб. наук. праць. 2010. Вип. 15. С. 107–112.
7. Савченко І. Впровадження елементів дуальної освіти в умовах єдиного інформаційного освітнього простору України. URL : <http://ikpt.uipa.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/Vprovadzhennia-dualnoi-osvity.pdf>

Дубовик О. Ю.
доцент кафедри фінансів
Мартинюк І. В.
доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ЩОДО ВИБОРУ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ НАВЧАННЯ

Сьогодні вища школа має відповідати викликам оточуючого світу: необхідно зробити вищу освіту індивідуальною, щоб у кожному розкрити його талант та особливі професійні якості, надати можливість отримати гідну роботу. Персоналізація навчання стає актуальним трендом вищої освіти.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» [1, ст. 62, п. 1, абз. 15] та Положенням про реалізацію права на вільний вибір навчальних дисциплін здобувачами освіти в Одеському національному економічному університеті (ОНЕУ) особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, мають право на вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти.

На першому курсі навчальний план повністю складається із обов'язкових дисциплін, які дають базову підготовку майбутньому спеціалісту. Вибіркові дисципліни мають бути доступні для всіх студентів університету, починаючи з 2-го курсу. Там через вибір дисциплін зі спеціалізації, дисциплін Soft skills, а також міждисциплінарних курсів, які вивчають на інших факультетах, студент має придбати професійні навички саме в тій галузі, яка є найцікавішою для нього і відповідає вимогам професійного стандарту. Першокурсникам, які ще не зовсім розуміють, як збудувати свою програму, мають допомагати рекомендації викладачів та наукових керівників. Такий підхід до навчання дозволяє студенту здобути не лише основну спеціальність, але й компетенції в інших суміжних сферах.

При виборі дисциплін доцільно використовувати ресурси партнерських організацій. Так, в ОНЕУ реалізуються освітні програми з такими провідними університетами світу як Університет прикладних наук (м. Міттвайда, Німеччина), Краківський економічний університет (Польща), Школа економіки та менеджменту (м. Загреб, Хорватія), Школа економіки Екс-Марсель (м. Марсель, Франція).

Одним із найбільш привабливих для студентів варіантів розширення своєї індивідуальної траєкторії навчання є навчання на додаткових програмах від виробничих партнерів ВУЗу. Роботодавці на конкурсній основі відбирають студентів та пропонують безкоштовні програми з можливістю подальшого працевлаштування. Такий досвід є в ОНЕУ із залучення численних фінансових організацій, банківських установ, аудиторських фірм, великих виробничих підприємств тощо.

Доцільним була б і особиста розповідь викладача про свій курс. Так, в Національному університеті «Одеська юридична академія» проводиться ярмарок вибіркових дисциплін, коли кожен викладач презентує ту дисципліну, яку може бути обрано студентом.

Студентам деяких ВУЗів світу можна обирати не лише предмет, а й лектора чи викладача, який веде практичні заняття. Тому кожен викладач намагається зробити свою дисципліну максимально цікавою та інформативною, адже тепер його робоче навантаження, і, відповідно, матеріальна винагорода залежать від вибору студента.

Система вибору індивідуальної освітньої траєкторії навчання сьогодні застосовується в кращих передових вузах Європи та світу, і ми маємо перейняти її прогресивні напрацювання.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПСИХОЛОГІЯ»

Підвищення якості вищої освіти є одним з ключових питань державної політики. Процес євроінтеграції України вимагає впровадження у навчальний процес інноваційних технологій з метою розвитку загальних та професійних компетенцій, а також активізації особистісного потенціалу здобувачів вищої освіти як суб'єктів власної діяльності. Інновації в освітній сфері мають спрямовуватися на використання нових знань, нетрадиційних прийомів та новітніх технологій для досягнення запланованого результату у вигляді таких освітніх послуг, що характеризуються соціальним та ринковим попитом.

Професійний та особистісний розвиток здобувачів вищої освіти напряму «Психологія» передбачає крім традиційних методів впровадження у навчальний процес інноваційних. Проаналізуємо методи організації навчальної діяльності студентів психологів під час викладання психологічних дисциплін, що мають значний науковий та розвиваючий потенціал, оскільки є особистісно-орієнтованими та спрямовуються на формування важливих для професійної діяльності якостей: творчого мислення, емпатії, здатності до самоконтролю, гнучкості поведінки, рефлексії, толерантності, відповідальності тощо.

Почнемо з аналізу використання тренінгових технологій під час освітньої діяльності психологів, які сприяють організації викладачем спеціальних дій з моделювання навчальних ситуацій для формування професійних компетенцій на основі проблематизації індивідуального досвіду учасників [1; 3]. Використання тренінгового методу навчання дає можливість в аудиторних умовах опрацювати ситуації, які є максимально наближеними до професійної реальності психологів. Процес колективної мислєдіяльності (партисипація) також дозволяє учасникам тренінгових занять не тільки оволодіти новими знаннями з психології, але й підвищити мотивацію до саморозвитку. Організована ігрова реальність стає основою для вирішення реальних проблем, важливим фактором напрацювання учасниками власного професійного досвіду та цікавим процесом пізнання себе та інших.

Ця технологія застосовується нами починаючи з вивчення студентами першого курсу навчальної дисципліни «Вступ до фаху». Програма навчально-практичного тренінгу «Розвиток адаптаційних можливостей студентів психологів до нових умов навчання» складається з п'яти занять, кожне з яких має свій набір практичних вправ, ігор та завдань спільною метою яких є допомога першокурсникам познайомитися з правилами навчання у закладі вищої освіти, специфікою обраної професії, а також на тлі усвідомлення як особистісних особливостей так і особливостей однокурсників, покращити психологічний мікроклімат в академічній групі. Обов'язково проводиться учасниками тренінгу рефлексія щодо власних способів дій і готовності до професійної діяльності.

Наступною інноваційною технологією, що впроваджується у навчальну діяльність студентів психологічної спеціальності є метод проектів. Необхідно зауважити, що цей метод використовувався і раніше, проте модель Річардса стала тим дидактичним інструментом викладача, що активізує пізнавальну діяльність студентів, розвиває креативність та водночас формує їх базові професійні якості. Як сучасна педагогічна технологія, метод проектів націлює здобувачів освіти не на інтеграцію фактичних знань, а на їх практичне використання і напрацювання нових [2]. При вивченні дисципліни «Психологія девіантної поведінки» студентам пропонується розробити корекційну програму, тематику якої вони самостійно обирають згідно власних інтересів із списку запропонованих викладачем. Програма корекційних заходів, що спрямована на подолання ненормативних форм поведінки особистості у проектному методі будується як серія

взаємопов'язаних структурних компонентів, що орієнтують студента на пошук та опрацювання наукових джерел за обраною проблематикою, визначення мети, завдань корекційної програми, написання основного змісту (не менше п'яти занять), з урахуванням вікових особливостей її учасників та психологічних чинників розвитку девіації. Після підготовки програми відбувається її захист та обговорення на практичних заняттях.

У рамках вивчення дисципліни «Основи психологічної корекції» студенти у підгрупах мають зробити спільний проект, метою якого є опрацювання та демонстрація сучасних психологічних технік, що використовуються психологом у практичній діяльності з метою вирішення проблем клієнта (корекція страхів, тривожності, невпевненості, навченої безпорадності, безвідповідальності, агресивності, залежних форм поведінки тощо).

Перевагами такої технології як метод проектів є наступне: пошукова активність студентів, зв'язок теоретичних знань з практичними вміннями, відповідальність за результати власної діяльності, навички працювати в команді, самоконтроль та самодисципліна.

Важливу роль серед інноваційних технологій, що активно впроваджуються у навчальний процес також відіграє кейс-метод. Основними характеристиками цього методу є використання студентами психологами системи набутих теоретичних знань під час практичного аналізу проблемної ситуації, що безпосередньо пов'язана з майбутньою професійною діяльністю. Активно впроваджується кейс-метод на практичних заняттях з «Вікової психології» та «Психології сімейних відносин». Студенти отримують індивідуальні завдання, у ході рішення яких мають визначитися з психологічними чинниками розвитку запропонованої проблемної ситуації, побудувати психологічну гіпотезу і вже на її основі призначити корекційні заходи. Студенти з інтересом залучаються до процесу обговорення результатів рішення кейсів, кожний обґрунтовує свій вибір з точки зору його науковості та практичної значущості, вибудовує діалог з іншими студентами стосовно правильного розв'язання проблеми. Під час обговорення варіантів побудови гіпотези студенти також вчаться дотримуватися етичних правил спілкування, що є важливим фактором їх професіоналізації.

Така форма роботи готує студентів до професії, оскільки імітує її реальність, є зразком тих поширених ситуацій, завдань і проблем, з якими майбутній психолог буде стикатися у своїй професійній діяльності.

Підсумовуючи, можна зазначити, що впровадження інноваційних технологій інтенсифікує процес навчання студентів спеціальності «Психологія», забезпечує їх особистісний та професійний розвиток та саморозвиток. Використання під час практичних занять тренінгових технологій, методу проектів, кейс-методу активізують самостійність думок студентів, залучають їх до роботи з великими обсягами інформації, формують систему ставлень, створюють атмосферу порозуміння та співпереживання, роблять студентів справжніми суб'єктами навчання. Все це сприяє максимальному наближенню процесу навчання до вимог професійної підготовки сучасних психологів.

Список використаних джерел:

1. Швалб Ю. М. Методологические основания разработки системы профессионального образования в вузе (на материале специальности «Социальная работа»). Ю. М. Швалб / Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : збірник наукових праць / за ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової. Т. 2. вип. 5. Миколаїв : МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. 305 с.
2. Довгополова Л. Д. Метод проектів у зарубіжній педагогічній теорії та практиці : історичний аспект / Вісник національного авіаційного університету. Сер. Педагогіка, психологія, 2015. №6. С. 97 – 102.
3. Вахрушева Т. Ю. Теоретичні аспекти активних методів навчання. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-03/08vtyaml.pdf>

Захарченко Н. В.
*професор кафедри економіки,
права та управління бізнесом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

SOFT SKILLS УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ: НЕОБХІДНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний рівень освітнього процесу вищої школи знаходиться у стані реформування. Основні перетворення стосуються впровадження інновацій та цифрових технологій усіх складових освітнього процесу: безперервної, он-лайн та змішаної освіти.

На сучасному етапі модернізації освітнього процесу soft skills навички є найважливішими у професійному становленні майбутніх фахівців. Soft skills можна вважати універсальними навичками, які допомагають професійно розвиватися і будувати успішну кар'єру в будь-якій галузі.

Згідно Закону України “Про вищу освіту” учасниками освітнього процесу у вищих навчальних закладах є:

- 1) наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники;
- 2) здобувачі вищої освіти та інші особи, які навчаються у вищих навчальних закладах;
- 3) фахівці-практики, які залучаються до освітнього процесу на освітньо-професійних програмах;
- 4) інші працівники вищих навчальних закладів [1].

Необхідність розвитку навичок soft skills здобувачів вищої освіти продиктована вимогами сучасності. Ринок праці все частіше потребує від спеціаліста не лише профільних знань, а й так званих "м'яких" навичок, необхідних для успішного виконання поставлених завдань. Приймаючи на роботу нового працівника, роботодавці звертають увагу не лише на наявність диплому про вищу освіту, а й на навички та компетентності. До soft skills відносять компетентності, які є важливими у довгостроковій перспективі: релевантні моделі поведінки, креативне мислення, комунікації, вміння вести переговори та вирішувати проблемні ситуації та усунення конфліктів, схильності до партнерства та особисті цінності. Формуються вони з більшими зусиллями та без гарантії досягнення потрібного рівня (межа компетенцій, глибока інтегрованість у структуру особистості).

Soft skills – це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за результативну участь у робочому процесі, високу продуктивність та є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною професією. Це соціальні навички, які ще називають життєвими навичками. Вони дозволяють бути людині успішною незалежно від специфіки її діяльності. Вони, на відміну від hard skills, не піддаються абсолютно об'єктивної оцінки. Чим вище людина піднімається кар'єрними сходами, тим більший вплив на його успіхи надають саме soft skills і менше - професійні навички, hard skills. Тобто soft skills – це навички успіху. Можна виділити 4 типи soft skills:

1. Соціальні компетенції: комунікативність, емоційний інтелект (уміння розрізняти емоції та мотиви інших людей), гнучкість та прийняття критики, ораторські здібності.
2. Лідерські компетенції: вміння приймати рішення, сформувати команду, вирішувати конфлікти, відповідальність, наставництво.
3. Інтелектуальні компетенції: аналітичний склад розуму, вміння бачити та вирішувати проблему, навченість, креативність.

4. Вольові компетенції: орієнтованість на результат, тайм-менеджмент, стресостійкість, готовність до рутинної роботи.

Можливо, основною навичкою із soft skills є вміння безперервно вчитися, бажання самоутворюватися та вдосконалюватися [3].

Основними методами розвитку soft skills слід вважати:

- 1) самонавчання – самостійне вивчення інформації про моделі успішної поведінки;
- 2) пошук зворотного про успішність своєї поведінки в аспекті розвитку конкретного досвіду;
- 3) навчання на досвіді інших, робота з наставником;
- 4) фонові тренінги – вправи, розвиваючі певні компетенції;
- 5) кейс-методи;
- 6) поєднання навчання та професійної діяльності (дуальна освіта) [2, с. 33].

Пропонуємо траєкторію розвитку soft skills в учасників освітнього процесу вищої школи:

- 1) у здобувачів вищої освіти шляхом:
 - удосконалення роботи студентського самоврядування;
 - залучення до активної громадської та волонтерської діяльності;
 - можливості вивчення курсу «Професійні комунікації. Ключові компетенції» як вибіркової компоненти освітніх програм;
 - сприяння реалізації проєктної діяльності;
 - провадження навчально-тренінгових програм з розвитку компетентностей soft skills.
- 2) у науково-педагогічних та педагогічних працівників через:
 - систему безперервного професійного розвитку;
 - формування здатності будувати траєкторію кар'єрного зростання, долати труднощі й психологічні бар'єри, які заважають особистісному та професійному розвитку;
- 3) інших учасників освітнього процесу шляхом їх залучення до тренінгових програм, навчальних семінарів, курсів; та передбачає набуття ключових компетенцій та навичок:
 - здатність оперативно реагувати на вимоги професійного ринку праці, до рефлексії і саморефлексії, спроможність прийняти рішення;
 - розвинена когнітивно-інтелектуальна сфера: мислення (логічне, стратегічне, критичне, креативне), пам'ять, уява;
 - розвинена емоційна сфера: емпатія, володіння техніками саморегуляції;
 - навички самоосвіти, уміння працювати із джерелами інформації, прагнення саморозвитку, налаштованість отримувати новий професійний досвід;
 - креативність, здатність генерувати принципово нові ідеї;
 - здатність до кооперації та групової діяльності, самоактуалізація, націленість на результат і здатність бути відповідальним за результати діяльності;
 - ініціативність, уміння презентувати власні ідеї, обґрунтовувати їх, аргументовано відстоювати власну точку зору;
 - володіння технологіями самоменеджменту;
 - динамічність, відкритість до позитивних змін;
 - здатність до професійного зростання і навчання впродовж життя;
 - наявність позитивної мотивації, безпосередньо пов'язаної зі змістом майбутньої професійної діяльності;
 - здатність будувати обрану траєкторію навчання.

Таким чином, soft-skills здобувачів вищої освіти – це ряд універсальних психологічних характеристик особистості, властивостей та вмінь, які доповнюють професійні знання та є необхідними для успішної діяльності у своїй сфері. Необхідність розвитку універсальних навичок в учасників освітнього процесу вищої школи зумовлена специфікою їх професійної діяльності, що включає в себе науково-дослідницький, організаторський, прогностичний, конструктивний компоненти, а також всеохоплюючий комунікативний характер у поєднанні із високим рівнем екологічної, фінансової, поведінкової та бізнес-культури. При цьому видається надзвичайно цінним формувати в учасників освітнього процесу вищої школи моральний погляд на соціальні навички, весь комплекс soft skills. Має першорядне значення те, щоб було зрозуміло, що в основі будь-якої їхньої компетенції, будь-якої навички з категорії soft skills повинні лежати морально-етичні імперативи. Важливо, щоб ці чудові навички soft skills були природними, чесними, доброзичливими. Щоб привітність, співчутливість, доброзичливість не виявилися лише «маркетинговим ходом», але були властивістю натури, щирим спонуканням. І в перспективі, від планомірного розвитку soft skills людина стає іншою – прогресивною, творчою, відповідальною, інтелігентною, а з плином часу, суспільство загалом починає виглядати інакше – цивілізованим, розвиненим, передовим, зрілим.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Дубініна О. В., Дроздова Ю. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх та професійних моделях. Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті: тези доп. міжвуз. наук.-метод. сем. Київ.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 90 с.
3. Soft skills – навыки успеха. URL: <http://express-externat.spb.ru/2009-12-04-19-19-04/39-2009-12-04-19-05-08/1173-soft-skills-navyki-uspekha>

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У РАМКАХ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК» СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Соціально-економічний культурний та політичний прогрес будь якої країни неможливий без кваліфікованих фахівців, тому саме сьогодні необхідно приділяти увагу розвитку та оновленню вищої освіти.

В умовах глобалізації лібералізації ринку, поширення нових технологій та прискорення еволюції бізнес середовища бухгалтерська освіта має постійно розвиватися, щоб краще підготувати майбутніх фахівців до постійно мінливих потреб.

Викладачам вищих навчальних закладів слід враховувати ці нові обмеження при навчанні студентів економічних спеціальностей та постійно адаптуватися та розвиватися, а також вводити нові інструменти, нові курси використовуючи інноваційні методи навчання. Освіта має відповідати не тільки сучасним потребам ринку праці, а також потребам бізнесу та суспільства.

На сьогоднішній день актуальним залишається питання використання нових підходів до викладання дисципліни «Бухгалтерський облік» із запровадженням інноваційних методів навчання.

Студенти економічних спеціальностей мають оволодіти знаннями сучасної економічної науки, сучасним економічним мисленням і бути здатними вирішувати управлінські завдання. При цьому студенти економічних спеціальностей мають набути не лише теоретичні знання, а також практичні навички роботи у тому числі із прикладними програмними продуктами, знання яких є для них необхідними для . Після вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» студенти повинні вміти, зокрема на підставі первинного документа сформулювати бухгалтерську проводку та розуміти вплив тієї чи іншої господарської операції на результат свого відділу або підрозділу і нарешті фінансовий стан підприємства та на фін результат .

На сьогоднішній день на практичних заняттях з дисципліни «Бухгалтерський облік» метод кейс-стаді є одним з найбільш ефективних методів розвитку професійних компетенцій у студентів економічних спеціальностей.

Викладач надає методичний матеріал, тобто конкретну ситуацію, яка імітує реальну життєву подію і подається у вигляді мікропроблеми. Студентам по-перше, необхідно проаналізувати і виявити суть проблеми, по-друге, знайти всі можливі варіанти вирішення проблеми і обрати найкращий варіант. Знання набуваються внаслідок їх активної дослідницької та творчої діяльності з розробки рішень, студенти вчаться самостійно приймати та обґрунтовувати свої рішення.

А. М. Гуревич виділяє такі аспекти кейсів: вміння структурувати час, делегувати повноваження, впевненість та вміння відстоювати свою думку, слухати та бути почутим, розвиток навичок презентації, а також творчий та креативний підхід [1].

Набуті знання та навички в результаті використанні методу кейс стаді на практичних заняттях з дисципліни «Бухгалтерський облік» будуть затребувані у професійній діяльності фахівців, а також за умов кризової ситуації, можуть стати основою для вироблення оптимальної моделі поведінки в реальних життєвих ситуаціях.

Застосування методу кейс стаді не вимагає великих матеріальних витрат чи витрат часу і передбачає варіативність навчання. Безперечними плюсами кейсів є: практична спрямованість; можливість адаптувати ситуацію до реальної організаційної ситуації; активність учасників щодо безпечної ситуації; можливість створити робочу доброзичливу мотивуючу

обстановку, що дозволяє учасникам задіяти наявний досвід, виявити креативність; можливість отримання позитивного зворотного зв'язку від ведучого та учасників; можливість для учасників підвищити свою впевненість у тому, що вони можуть впоратися в реальності із завданнями такого плану або, навпаки, виявити свої недоліки; можливість для учасників робити помилки у ситуації, наближеній до реальності, та був їх аналізувати [2].

Також одним із інноваційних методів навчання є ділова гра. Ділова гра - метод імітації прийняття рішень керівних працівників або фахівців у різних виробничих ситуаціях, який здійснюється за заданими правилами групою людей або людиною, за наявності конфліктних ситуацій чи інформаційної невизначеності.

Переведення освітнього процесу в практичну площину та моделювання реальних ситуацій у процесі навчання дає можливість студентам розвинути практичні навички та професійні компетенції. Керівники підрозділів, наприклад не повинні вміти робити розноску бухгалтерських операцій, проте технічно повинні вміти робити необхідні документи, які стосуються роботи відділу, зокрема видаткову накладну, ТТН, переміщення товарів між МВО та складами, тощо.

Під час застосування у навчальному процесі ділової гри, студенти відіграють ролі керівника, фінансового директора, головного бухгалтера, керівника відділу збуту та відділу закупівель, менеджера, начальника виробництва, тощо. При цьому командна співпраця навчає студентів лідерству та важливості співпраці. Імітуються ситуації коли учасники ділової гри повинні обґрунтувати запропоновані рішення. Також гра дає можливість експериментувати з подією, використовувати різні стратегії вирішення поставлених проблем.

Використання конкретних практичних ситуації за допомогою імітаційної моделі значно полегшує розуміння матеріалу, за рахунок того, що відбувається пояснення і засвоєння всіх розділів бухгалтерського обліку: бухгалтерський баланс; бухгалтерські рахунки; план рахунків бухгалтерського обліку.

Ділові ігри часто передбачають не тільки закріплення знань з дисципліни «Бухгалтерський облік», а також різних навчальних дисциплін, зокрема використання прикладних програм, фінансів, аудиту, аналізу фінансово-господарської діяльності, фінансів, та інших економічних дисциплін. Таким чином відбувається поєднання та інтеграція різних навчальних дисциплін.

В процесі гри учасники використовують різні програмні продукти із автоматизації облікової роботи. Розглядають ситуації пов'язані з обліком активів, капіталу та зобов'язань використовуючи знання Податкового Кодексу України та національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що дозволяє удосконалювати та оновлювати фахові знання. Гра захоплює учасників, у них виникає ігровий азарт, прагнення перемогти, що помітно сприяє підвищенню активності роботи студентів.

На думку Шункаревої М. В. є наступні характеристичні особливості ділової гри як форми навчання:

1. Ділова гра імітує реальну дійсність за допомогою моделі. Модель носить спрощений характер і містить у собі найважливіші змінні: наприклад гра-конкурс з організації власного підприємства, отримання кредиту, складання бізнес-плану, аудиторського укладання, інсценізація інвентаризації.

2. Учасники гри розподіляються за ролями і відповідно до них взаємодіють один з одним. Причому у процесі гри їхня взаємодія може набувати конфліктного характеру через відмінність інтересів.

3. Ділову гру можна проводити як послідовний ряд взаємозалежних рішень. Причому ефективність прийнятих рішень може залежати не тільки від самого гравця, а й його партнерів, а також від сценарію. У умовах відбувається насичене засвоєння відразу багатьох основних понять навчальної дисципліни.

4. У ділових іграх можливе використання гнучкого масштабу часу, залежно від обставин.

5. Діяльність учасників гри обов'язково оцінюється кількістю набраних балів. Обговорюючи підсумки, можна дати можливість студентам самим виявити причини свого успіху чи невдачі, що також сприятиме їх активній позиції у процесі навчання [3].

Завдяки використанню методу ділова гра при вивченні дисципліни «Бухгалтерський облік» студентами економічних спеціальностей відбувається не тільки засвоєння базових знань бухгалтерського обліку, а й формування комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів економічного профілю. В результаті отримані навички студентів, такі як досвід роботи в команді, формування професійного творчого мислення, узгоджуються з практичними потребами.

Отже, вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» повинно бути адаптовано під нові виклики і нові очікування студентів економічних спеціальностей - майбутніх фахівців, а також організовано з використанням інноваційних методів навчання. Використання таких методів навчання, як кейс стаді та ділова гра розширюють обсяг знань, а також на відміну від підручників мають більш гнучку можливість оновлення. Отже, важливість використання інноваційних методів навчання безперечно не можна недооцінювати. Ці методи дозволяють розвинути певні навички необхідні для практичної діяльності майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Гуревич, А.М. Ролевые игры и кейсы в бизнес-тренингах. СПб. 2006.
2. Вагіна М.В. Використання методу кейс-стаді як освітньої технології URL: <http://www.gup.ru /events/smi/detail.php?ID=166183>
3. Шункарева, М. В. Значення ділових ігор для формування професійних компетенцій бухгалтера / М. В. Шункарева. - Текст: безпосередній // Педагогіка: традиції та інновації: матеріали VI Міжнар. наук. конф. (м. Челябінськ, лютий 2015 р.). Челябінськ: Два комсомольці, 2015. С. 58-61. URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/147/7266/>.

Сиротенко Н. А.
доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

АКАДЕМІЧНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 071 «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»: СУЧАСНИЙ СТАН ТА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

Кожен семестр перед викладачами спеціальності 071 «Облік і оподаткування» постає важливе завдання – актуалізувати навчальний матеріал з урахуванням змін, які відбулися в нормативній базі. При підготовці ситуаційних завдань науково-педагогічними працівниками також враховуються вимоги споживачів послуг, в протилежному випадку, отримані компетентності не відповідатимуть вимогам майбутньої сфери працевлаштування. Зазначене вище, напряду стосується академічної заборгованості, що утворилася у здобувачів вищої освіти за попередній семестр. Дане питання є надзвичайно гострим та вкрай небажаним явищем, виходячи з особливостей, спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Візьмемо, наприклад, заборгованість із навчальної дисципліни за вільним вибором здобувача вищої освіти. Тут може виникати ситуація, коли здобувачі вищої освіти в наступному році навчання, при побудові особистісної траєкторії навчання, не обирають навчальні дисципліни поточного року. Це призводить до утворення академічної заборгованості в малокомплектній групі. Якщо накласти зміни в нормативних актах, то викладачу потрібно додатково провести заняття і пояснити матеріал. Як показує практика, не завжди здобувачі вищої освіти мають рейтинг на рівні F.

Спробуємо розібратися з причинами, адже зазначені проблеми, на відміну від інших економічних спеціальностей, для цієї спеціальності, є найбільш негативними.

Ні для кого не є новиною, що щорічно відбувається скорочення кількості бюджетних місць на економічні спеціальності в цілому та спеціальність 071 «Облік і оподаткування», зокрема. Це з одного боку змушує університети конкурувати та рахувати кожного студента, а з іншого – викладачів працювати із самого початку в невеликих групах. Проблема відвідування та поточної успішності є важливим питанням, що постійно виникає та обговорюється на нарадах різних рівнів.

Не можна не торкнутися і не говорити про такий виклик сьогодення як платоспроможність осіб. Навіть, у 90-ті роки кількість бюджетних місць превалювала над контрактними. Останніми роками відбувається постійне збільшення здобувачів вищої освіти, які навчаються за рахунок коштів інших осіб. Як не прикро, але це впливає на утворення величезної кількості академічних боргів та прогалин в знаннях у цих здобувачів вищої освіти. Більшість з них змушено працювати і не завжди за обраною освітньою програмою.

Задля глибшого розуміння проблеми варто охарактеризувати й сучасного здобувача. Покоління Z є: самовпевненим, дуже вибагливим до інших і не бажаючим довго працювати.

Про останню особливість хотілося б сказати з двох позицій, а саме: з позиції роботи за спеціальністю та з точки зору освітнього процесу. На мінімальну зарплату, що пропонується багатьма роботодавцями на початковому етапі входження в спеціальність 071 «Облік і оподаткування», такі молоді люди не готові працювати. Їх не влаштовує поступове сходження за кар'єрною дробиною. Як наслідок, сьогоднішні молодші бакалаври та бакалаври на першому та другому курсах не працюють за фахом, а тому не відвідуючи заняття не можуть впоратися самостійно з навчальними дисциплінами. Як не прикро, але під час навчання Z-генерація не звикла багато читати та самостійно критично опрацьовувати великі інформаційні масиви різноманітних даних.

З такими особливостями щоденно стикаються освітяни спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Виходячи з цих реалій, треба розглядати можливості утворення академічних боргів та передбачати шляхи їх ліквідації.

Безумовно, позитивним моментом є надана університетам автономія. Однак необхідно зазначити і варто вказати на існуючий вплив держави на академічну заборгованість бюджетних студентів через механізм виплати стипендій. Чинна законодавча норма висвітлює процес утворення академічної заборгованості через констатацію її виникнення: «Академічна заборгованість виникає у разі, коли: протягом навчального семестру до початку поточного семестрового контролю, визначеного навчальним планом, особа з будь-якого освітнього компонента набрала менше балів, ніж визначена у закладі освіти межа незадовільного навчання;

під час семестрового контролю з будь-якого освітнього компонента особа отримала менше балів, ніж визначена у закладі освіти межа незадовільного навчання» [1].

Якщо продовжити розгляд, то здобувач вищої освіти, який не ліквідував академічну заборгованість, підлягає відрахуванню з числа осіб, які навчаються за державним замовленням. І тут для бюджетних здобувачів вищої освіти є фінансовий стимул навчатися та не мати боргів. Контрактні особи ніби простимульовані через несплату за повторний курс навчання, хоча на практиці норма немає домінуючого впливу.

Таким чином, основна проблема сучасних університетів пов'язана з ліквідацією боргів здобувачами вищої освіти, що навчаються на контрактній основі й прийняттям щодо них небажаних управлінських рішень.

Доречно вказати, що питання академічної заборгованості в кожному університеті регулюється локальними нормативними актами. Проведений аналіз наявних документів українських закладів вищої освіти показує, що це в основному Положення щодо організації освітнього процесу. У таких документах як правило прописані загальні вимоги для університету в цілому. Крім того, у більшості подібних документів за основу взято Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах 1993 року із текстом подібного змісту: «студентам, які одержали під час сесії не більше двох (*у сучасних реаліях ЗВО збільшили кількість навчальних дисциплін до трьох, – курсив мій, Н. С.)* незадовільних оцінок, дозволяється ліквідувати академічну заборгованість до початку наступного семестру. Повторне складання екзаменів допускається не більше двох разів з кожної дисципліни: один раз викладачу, другий – комісії, яка створюється деканом факультету (завідувачем відділення). Студенти, які не з'явилися на екзамені без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку» [2].

З вищенаведеного бачимо, що подібна норма стосується в основному навчальних дисциплін із формами контролю – залік або іспит. Але при цьому не конкретизовано академічну заборгованість щодо інших освітніх компонент – курсових робіт, практик.

Загальновідомо, що курсові роботи мають бути написаними та своєчасно захищеними до початку сесії. Навчальні практики (тренінги), що відбуваються в університетах, а виробнича (переддипломна) практики на базах, – підприємствах, установах, організаціях, повинні бути закритими у встановлений період проведення. Щодо виробничих практик хотілося б вказати на особливості, що є важливими для спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Так, при уніфікації навчальних планів різних спеціальностей, треба враховувати специфіку отримання інформаційних даних для спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Наприклад, не доцільним є проходження виробничої практики в періоди підготовки звітності господарюючими суб'єктами.

Які рекомендації були б корисними під час прийняття управлінських рішень.

Для навчальних дисциплін з формою контролю – залік, передбачити виставлення заліків за 2 тижня до початку сесії. Це дасть можливість здобувачам вищої освіти виконати завдання та не мати заборгованості до завершення зимової та літньої сесій, відповідно.

Не допускати до складання іспитів здобувачів вищої освіти, які не виконали мінімальних вимог щодо засвоєння навчальної дисципліни, тобто не здолали поріг – 35 балів.

Стосовно курсової роботи треба зазначити: останній термін для представлення курсової роботи, в доопрацьованому варіанті, на кафедру – за 2 тижня до початку сесії.

При розгляді практик потрібно вказати на необхідність подання звіту з виробничої

практики за 2 тижні до завершення практики, а для тренінгів, – згідно з графіком проведення, який встановлено навчальним планом для освітньої програми, однак основна частина завдань повинна бути представлена не пізніше, ніж за 3 дні до завершення навчальної практики.

Узагальнення особливостей ліквідації академічної заборгованості для здобувачів вищої освіти різних рівнів, яка виникла з поважних, документально підтверджених причин, доречно представити в таблиці 1:

Таблиця 1

Терміни ліквідації академічної заборгованості

Освітній компонент	Період ліквідації академічної заборгованості
Навчальна дисципліна з формою контролю – залік	До закінчення зимової та літньої сесій.
Навчальна дисципліна з формою контролю – іспит	Упродовж вересня місяця за літню сесію та лютого за зимову сесію. Повторне складання іспитів допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз викладачу, другий – комісії, яка створюється деканом факультету (центру). Студенти, які не з'явилися на іспити без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку [2].
Курсова робота	Упродовж вересня місяця за літню сесію та лютого за зимову сесію.
Навчальна практика (різновид тренінг)	Наступного семестру, коли проводиться навчальна практика для відповідної спеціальності.
Виробнича (різновид переддипломна) практика	Наступного навчального року під час проведення виробничої практики згідно з навчальним планом для відповідної освітньої програми.
Атестація	«Студент, який не захистив кваліфікаційну (випускную) роботу, не склав державні кваліфікаційні (атестаційні) іспити або не з'явився на захист або державний іспит без поважних причин, підлягає відрахуванню з Університету як такий, що закінчив теоретичний курс навчання та не склав атестацію. Студентам, які не захистили кваліфікаційну (випускную) роботу або не склали державний кваліфікаційний (атестаційний) іспит з поважної, документально підтвердженої причини, ректором Університету може бути продовжений строк складання іспитів та/або захисту кваліфікаційної (випускної) роботи до наступного терміну роботи екзаменаційної комісії. Але відповідний строк не може бути продовжений більше, ніж на один календарний рік за відповідною формою навчання. Студент, який під час складання державного кваліфікаційного (атестаційного) іспиту або захисту кваліфікаційної (випускної) роботи отримав оцінку «незадовільно», підлягає відрахуванню з Університету. Такому студенту видається академічна довідка. Якщо студент не склав державний кваліфікаційний (атестаційний) іспит або не захистив кваліфікаційну (випускную) роботу, він допускається до повторного складання державного іспиту чи захисту протягом 3 років після закінчення Університету [3, с. 32-33].

Джерело: складено автором.

Запропоновані управлінські заходи дозволять вплинути на академічну заборгованість та забезпечити якісну підготовку фахівців спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Список використаних джерел:

1. Порядок призначення і виплати стипендій: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2004 р. № 882. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/882-2004-%D0%BF?find=1&text=%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0+%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#w2_1
2. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (втратило чинність в 2014 році): Наказ Міністерства освіти України від 02.06.1993 р. № 161. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93#Text>
3. Положення про організацію освітнього процесу в ОНУ: протокол Вченої ради ОНУ від 26.05.2020 р. № 7 / Офіційний веб-сайт ОНУ. URL: https://drive.google.com/file/d/1UT75F-g2WPSYel4RF_f5qZ1om7zFBjd5/view

Баранова В. Г.
професор кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеського національного економічного університету,
м. Одеса, Україна
Ластовенко М. Г.
доцент кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеського національного економічного університету,
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

Спроможність системи навчання формувати, розповсюджувати та застосовувати на практиці сформовані знання є запорукою та визначальним чинником економічного розвитку країни. Вплив пандемії на всі сфери життєдіяльності стимулював застосування більш прогресивних методів набуття знань, зміну акцентів у веденні бізнесу, перехід на широкомасштабне застосування цифрових технологій.

Якісні зміни торкнулися у повній мірі системи вищої освіти як основи інноваційного суспільства. Визначальною вимогою бізнесу є фахівець високого рівня, який може бути й вузьким фахівцем, але який спроможний перетворювати у прибуток інформаційні, технічні, технологічні та людські ресурси. Сформульовані вимоги торкаються усіх галузей господарського комплексу, зокрема й страхування, де як ніде потрібні специфічні знання та широкий світогляд. Як свідчать публікації вітчизняних [1] та закордонних видань не вирішення проблеми підбору професійних співробітників в галузі страхування стає загрозою функціонуванню страхового ринку країни.

Огляд спеціальностей фахівців, які працюють у страховій галузі, свідчить, що страховикам потрібні працівники самого широкого профілю: у відділах продажів переваги надають економістам, менеджерам, які вже мають досвід продажів та знайомі зі схемами прийняття рішень; у відділі врегулювання збитків – спеціалісти, які мають технічні знання або, якщо це особисте страхування або ДМС, переваги надають медикам (теж саме відноситься й до відповідних відділів); при сільськогосподарському страхуванні – переваги надаються біологам, агрономам. Крім того, потребуються й фахівці, які вміють працювати й з корпоративними клієнтами та окремими фізичними особами.

Підготовка таких фахівців вимагає як опрацювання значного навчального матеріалу, так й проходження практичної підготовки. З огляду на вище викладене стає зрозумілим, які вимоги ставляться до магістрів, які можуть у майбутньому обрати для роботи страхову галузь. Разом з тим, в умовах обмеженого навчального часу, певної кількості навчальних дисциплін, які напряду не пов'язані зі страхуванням, стає зрозумілим, що для підготовки майбутніх спеціалістів у галузі страхування необхідним є виділення самої больової точки у навчальному процесі та на основі інноваційних підходів вирішення низки поставлених питань.

З одного боку, у страховиків, підвищення попиту на страхові послуги та поява умовно нових видів страхування, зростає попит на кваліфікований персонал з урахуванням розширення діяльності, формування нової стратегії на основі обраної бізнес-моделі. Пандемія внесла значні корективи у діяльність багатьох бізнес-структур: прибутковість суттєво зменшилась, певні підприємства були закриті на невизначений час, відбувся різкий відтік робочої сили з туристичної, ресторанної галузі та інших галузей, які працювали у сфері послуг. При цьому страховий бізнес не тільки не «впав», але показав зростання. Так чистий прибуток страховиків у 2021 р. у Болгарії зріс на 37%, Словаччини та Румунії – на 15%, Грузії – на 14%, прибуток страховиків українського страхового ринку склав майже 2 млрд.грн.[1]. За даними НБУ[2], в 2020 році українські страхові компанії продемонстрували рекордний прибуток – 2,2 млрд грн. Такий стан стимулював притік працівників у дану галузь.

З іншого, умови перманентного карантину, підвищення вимог до страховиків з боку державного регулятора, призводять до скорочення кількості страховиків в Україні. Так у 2021 р. кількість страховиків зменшилась на 24 компанії, ще 17 компаніям НБУ тимчасово зупинив ліцензії [3].

Тому до рівня фахової підготовки співробітників надають підвищені вимоги. До таких вимог можемо віднести вміння застосовувати у роботі принципи технологічної підготовки. Огляд спеціальної літератури показав, що, наприклад, сьогодні зростають вимоги до проведення андерайтингової роботи (її послаблення призвело до невиправданих страхових втрат)[1].

При аналізі страхового поля, використовуючи принципи технологічної підготовки, стає можливим визначення пріоритетів, схильностей при страхуванні, встановлення тенденцій. Такі навички можуть бути отримані при підготовці магістрів за технологією кейсів, коли існує низка кейсів, які по'язані вихідними умовами. Це створює, так би мовити, єдиний страховий простір (певна страхова компаній) з необхідністю вирішення взаємопов'язаних завдань. Такий підхід дозволяє сформулювати у студента цілісне уявлення про об'єкт (вважати себе співробітником страхової компанії), розраховувати конкретні фінансові показники (відповідність вимогам регулятора), прогнозувати розвиток (це дозволяє створити внутрішній класифікатор напрямів страхової діяльності із встановленням пріоритетів розвитку тих чи інших видів страхування), проводити інвестиційний пошук (на основі результатів прогнозування за підвидом «фінансова діяльність»), страхову (андерайтингову) експертизу, розробляти стартап проєкти (страхові послуги, страхові продукти і т.і. на основі класифікатора напрямів страхової діяльності, у т.ч. перспективних. Сюди можна віднести й впровадження інноваційних страхових рішень.

Необхідно також зауважити, що такі розробки створюють платформу для апробації андерайтингу нових ідей). Головним у цьому процесі є визначення, так би мовити, «фіксованих точок», тобто моментів, де закінчується одна робота та починається інша. Опис, що знаходиться між двома фіксованими точками, це і є по суті майбутня технологічна операція. Вважаємо, що саме система кейсів є прототипом технологічної підготовки фахівців зі страхування.

Досвід застосування такого підходу дав позитивні результати: окремі випускники 2021 р. за програмою «Фінансовий та страховий менеджмент» були за результатами співбесіди прийняті на роботу у компанію страхового брокера. Такий підхід (його елементи) був апробований при підготовці співробітників страхової компанії «ТАС» (заочна форма навчання).

На жаль ми повинні визнати, що не у всіх страховиків є розуміння необхідності технологічної підготовки власних фахівців, що призводить до втрат як фінансових, так й конкурентних переваг (зауважимо, що на сьогодні всі страховики використовують інтернет-технології і це перестає бути конкурентною перевагою). Що стосується вад навчального процесу, то, на жаль, сьогодні у ЗВО майже відсутня можливість використовувати такі платформи як Socotra. Це зумовлено їх високою вартістю, що в умовах обмеженості фінансування ЗВО, є вагомим чинником.

Список використаних джерел:

1. Статистика страхового рынка Украины – Фориншурер URL. <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення січень 2022 р.)
2. З початку року страховики заробили майже 2 млрд. URL. <https://finance.liga.net/novosti> (дата звернення січень 2022 р.)
3. Офіційний сайт НБУ. URL. <https://bank.gov.ua> (дата звернення січень 2022 р.)

Дуга В. О.
старший викладач кафедри готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу й іноземних мов
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Херсон, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ

Сьогодні індустрія туризму та гостинності є однією з найбільш прибуткових галузей світової економіки. Вона інтенсивно розвивається, в її структурі функціонують туристичні підприємства, засоби розміщення, підприємства громадського харчування, культурно-розважальні заклади тощо. Вони надають робочі місця, забезпечують надходження коштів до бюджету, впливають на розвиток інфраструктури та стабілізацію соціально-економічних процесів.

Разом з тим виникають суперечності між потребами населення у туристичних та готельних послугах, які щоразу зростають, і можливостями їх задоволення. Наголошується на недостатній компетентності персоналу туристичної сфери, існує потреба в удосконаленні підготовки кадрів, підвищенні відповідності персоналу потребам ринку праці. З огляду на це значно вищими мають бути вимоги до підготовки фахівців туристичної індустрії, якісні характеристики персоналу повинні відповідати стандартам обслуговування відповідно до вимог, які використовують провідні світові підприємства. Розв'язання цієї проблеми пов'язане з модернізацією змісту освіти. Потрібно виявити основні проблеми у підготовці майбутніх фахівців сфери туризму та гостинності, запропонувати шляхи їх вирішення [1].

Дослідження показують, що існує потреба ринку у практико-орієнтованій освіті, підготовці фахівців, які готові приступити до виконання професійних обов'язків без додаткових витрат на навчання в межах підприємства. Проте, як свідчить практика, якість підготовки майбутніх фахівців індустрії гостинності не завжди відповідає чинним стандартам. Відзначають ряд недоліків у підготовці майбутніх фахівців сфери туризму та гостинності закладами освіти:

- подача застарілої інформації про тенденції туристичного бізнесу та готельно-ресторанного сервісу;
- проведення занять лише у навчальних аудиторіях, обмежене використання матеріально-технічної бази у процесі навчання, відсутність лабораторій;
- недостатня кількість занять з використанням активних методів навчання та у реальних умовах готельно-ресторанного та туристичного бізнесу;
- низький рівень використання сучасного інформаційного забезпечення;
- недостатня увага вивченню іноземних мов;
- низький ступінь співробітництва між закладами освіти та підприємствами-роботодавцями, як результат – відокремленість теоретичного блоку підготовки від практичного;
- недостатній практичний досвід викладачів і т.д. [2].

Для підготовки фахівця відповідного рівня, який буде володіти необхідними компетенціями, здатного конкурувати на ринку праці та готового до постійного професійного зростання необхідна побудова нової моделі підготовки кадрів. Пропонуємо обрати такі основні складові сучасної моделі:

- повне переосмислення мети та результатів освітнього процесу;
- модернізація наявних і розроблення нових освітніх стандартів;
- оптимізація способів та технологій організації освітнього процесу;

- організація маркетингових досліджень попиту на ринку праці, що дозволить закладам освіти оперативно реагувати та вносити відповідні зміни до змісту освітніх програм;
- спільна діяльність закладів освіти, роботодавців та професійних об'єднань;
- аналіз та розробка ефективних форм співпраці роботодавців та закладу освіти, які будуть впливати на ефективність навчання;
- аналіз представниками туристичних та готельно-ресторанних підприємств рівня практичної підготовки здобувачів вищої освіти;
- відпрацювання навичок у спеціально обладнаних навчальних кампусах із демонстраційними кухнями, ресторанами, номерним фондом тощо;
- оновлення системи проходження виробничої практики, зміна її структури, збільшення термінів практики;
- використання тренінгових майданчиків;
- застосування інноваційних педагогічних технологій;
- використання активних методів навчання, які допоможуть розвинути самостійність мислення, сформувати вміння приймати раціональні рішення;
- підвищення рівня професійної підготовки викладачів, отримання сучасних знань на базі підприємств індустрії гостинності, агросадіб, туристичних агенцій (як приклад, проведення у жовтні 2021 року навчальним центром національної мережі готелів та ресторанів «Reikartz Hotel Group» курсу підвищення кваліфікації для викладачів закладів вищої освіти «Level Up разом Reikartz») та ін. [3].

Побудова сучасної моделі підготовки фахівців сфери туризму та гостинності буде сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти інтересу до навчально-пізнавальної діяльності, їх мотивації. Нові форми організації навчального процесу дадуть можливість заповнити нестачу практичних професійних навичок та отримати майбутнім фахівцям професійний досвід ще під час навчання в університеті. Співпраця бізнесу та закладів освіти дозволить покращити ефективність освітніх програм, підвищити відповідність фахівця потребам ринку праці. Це у свою чергу буде впливати на формування конкурентоспроможного українського туристичного продукту на вітчизняному та міжнародному ринках туристичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Паска М. Особливості підготовки фахівців для сфери обслуговування зі спеціальності «Готельно-ресторанна справа». Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 26-27 лист. 2020 р. ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. С. 391-393.
2. Дробиш Л.В., Карпенко Ю.В. Кадрове забезпечення підприємств сфери туризму: реалії і перспективи. Сталый розвиток туризму на засадах партнерства: освіта, наука, практика: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 31 жовт.-1 лист. 2018 р. ЛТЕУ, 2018. С.198-201.
3. Дуга В.О. Курс підвищення кваліфікації викладачів від національної мережі готелів та ресторанів «Reikartz Hotel Group». URL: <http://www.ksau.kherson.ua/ksau/news/7308-2021-11-08-1.html> (дата звернення: 15.01.2022).

Труфкаті Л. В.

*доцент кафедри біохімії, мікробіології та фізіології харчування
Одеська національна академія харчових технологій,
м. Одеса, Україна*

Єгорова А. В.

*доцент кафедри біохімії, мікробіології та фізіології харчування
Одеська національна академія харчових технологій,
м. Одеса, Україна*

Воловик Т. М.

*асистент кафедри біохімії, мікробіології та фізіології харчування
Одеська національна академія харчових технологій,
м. Одеса, Україна*

РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ ОДЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ ДИСЦИПЛІНИ «МІКРОБІОЛОГІЯ»

«Мікробіологія» є однією з фундаментальних дисциплін для студентів-технологів усіх спеціальностей харчових виробництв, тому що її знання є основою для забезпечення біологічної стабільності харчових продуктів, відсутності харчових інфекцій та отруєнь у споживачів, мікробіологічної безпеки та якості їжі. З комплексу показників, що включають органолептичні, фізико-хімічні, біохімічні та інші, мікробіологічні показники є критеріальними й основними при визначенні якості та безпеки продуктів, та обов'язковими при реалізації системи НАССР як на харчових підприємствах, так і у закладах громадського харчування. Тому дисципліна «Мікробіологія» має особливе значення і є обов'язковою як для студентів кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», так і для студентів, що отримують ступінь вищої освіти «бакалавр», як для галузі знань 18 «Виробництво та технології» спеціальності 181 «Харчові технології», так і для галузі знань 24 «Сфера обслуговування» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа».

Вивчення дисципліни «Мікробіологія» допомагає отримати знання щодо особливостей будови та життєдіяльності мікроорганізмів, познайомитися з основними представниками заквасочних культур та збудниками харчових захворювань і псування сировини та готової продукції, оволодіти основами контролю за мікробіологічним станом, у тому числі експрес-методами, та методами санітарно-гігієнічної профілактики на харчових підприємствах та у закладах готельно-ресторанного бізнесу.

Проведення навчального процесу із забезпеченням необхідної якості навчання неможливе без лабораторного практикуму, який потребує спеціалізованих мікробіологічних лабораторій з відповідним обладнанням, інвентарем та кваліфікованими викладачами.

Фахівців зазначеної спеціалізації готують як в Одеській національній академії харчових технологій (ОНАХТ), так і в Коледжі нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу (КНТІтаІС), який входить до структури академії. У зв'язку з тим, що на базі КНТІтаІС відсутні спеціалізовані мікробіологічні лабораторії, керівництво коледжу за власної ініціативи звернулось за допомогою до кафедри біохімії, мікробіології та фізіології харчування ОНАХТ у забезпеченні якісного викладання дисципліни «Мікробіологія» для студентів коледжу.

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ОНАХТ викладачами кафедри була розроблена необхідна навчально-методична документація для студентів кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»: робоча програма навчальної дисципліни, конспект лекцій, лабораторний практикум, у тому числі робочий зошит для виконання лабораторних робіт. На викладання дисципліни «Мікробіологія» відводиться 90 академічних годин, що складає 3 кредити ЄКТС та повністю відповідає

об'єму цієї дисципліни в академії. Основними видами навчання є лекції (18 год), лабораторні (18 год) та самостійна роботи (54 год), у тому числі виконання індивідуального завдання. Ці види навчання дають можливість у повному обсязі вивчити матеріал, закріпити його, розвинути практичні навички у мікробіологічних дослідженнях.

Для вдосконалення навчального процесу використовуються сучасні комп'ютерні технології, які дозволяють значно підвищити інформативність та сприйняття навчального матеріалу. Для детального пояснення лекційного матеріалу викладачі кафедри біохімії, мікробіології та фізіології харчування використовують мультимедійні презентації. Такі презентації підвищують рівень емоційної та професійної зацікавленості студентів, що є одним з найважливіших завдань освітнього процесу.

Проведення лабораторних робіт базується на засвоєнні теоретичного матеріалу з дисципліни, опануванні основ мікробіологічних досліджень та санітарно-бактеріологічного контролю готельно-ресторанних підприємств. Опрацювання лабораторних робіт здійснюються у спеціальному розробленому кафедрою робочому зошиті, завдяки якому навчальний матеріал легше сприймається та запам'ятовується студентами.

Таким чином, по-перше, послідовно, логічно, системно та сучасно налаштований процес навчання та створення необхідної навчально-методичної бази викладачами кафедри біохімії, мікробіології та фізіології харчування ОНАХТ сприяє кращому забезпеченню високого рівня підготовки майбутніх фахівців у сфері готельно-ресторанного бізнесу, у тому числі молодших спеціалістів.

По-друге, таке знайомство з атмосферою, викладачами, з методологією викладання дисциплін та з умовами успішного навчання в ОНАХТ має також вагоме профорієнтаційне значення, що сприяє зростанню кількості випускників коледжу, бажаючих продовжувати навчання в академії. Крім того, у разі, коли молодший спеціаліст після вивчення дисципліни «Мікробіологія» за програмою співпраці коледжу та академії вступає в академію відразу на 2 курс, то він має можливість достроково здати іспит з цієї дисципліни, що також дуже приваблює студентів коледжу та стимулює їх до успішного навчання.

До такої ж схеми співпраці ОНАХТ та КНТІтаІС долучилися спеціальність 101 «Екологія» галузі знань 10 «Природничі науки» та спеціальність 161 «Хімічні технології та інженерія» галузі знань 16 «Хімічна та біоінженерія», що сприяє значній активізації вступу до академії студентів з дипломами молодшого спеціаліста відповідних спеціальностей.

Куклінова Т. В.
к.е.н., доцент кафедри ЕП та ОПД
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Куклінова С. І.
студентка
Одеський національний морський університет,
м. Одеса, Україна

ЩОДО НАДБАНЬ ПРОЕКТУ «ТЮНІНГ»

Проект «Tuning Educational Structures in Europe» розпочався у 2000 році. Цей проект зв'язав цілі Болонського процесу та Лісабонської стратегії із вищою освітою. Він призначений для вищих навчальних закладів.

В результаті Болонського процесу освітні системи в усіх європейських країнах перебувають у процесі реформування. Це прямий ефект політичного рішення про зближення різних національних освітніх систем у Європі. Для вищих навчальних закладів ці реформи означають фактичну відправну точку: порівнянність навчальних планів із точки зору структур, програм і їх фактичного викладання [1].

Проект «Tuning» перетворився на підхід до підвищення якості програм першого, другого та третього циклу освітніх програм. Надбання проекту «Tuning» представлені в ряді публікацій.

Цей проект фокусується не на освітніх системах, а на освітніх структурах з акцентом на змісту навчання. Тобто важливу роль повинні відігравати потреби суспільства [2].

Tuning розрізняє три типи загальних компетенцій:

- інструментальні компетенції: пізнавальні здібності, методичні здібності, технологічні здібності та лінгвістичні здібності;
- міжособистісні компетенції: індивідуальні здібності, такі як соціальні навички (соціальна взаємодія та співпраця);
- системні компетенції: здібності та навички щодо цілих систем (поєднання розуміння, чуйності та знань; необхідне попереднє набуття інструментальних та міжособистісних компетенцій).

Протягом багатьох років проект «Tuning» викликав інтерес усього світу в результаті, серед іншого, наступних ініціатив з'явилися:

- Tuning Africa, Tuning Australia, Tuning Latin America, Tuning Russia, Tuning China, Tuning Latin America, Tuning USA тощо.

Журнал «Tuning Journal for Higher Education» (ТЖНЕ) був офіційно запущений у середу, 21 листопада 2012 року в Брюсселі (Бельгія), на загальній нараді «Tuning». Його перший номер вийшов у листопаді 2013 року. Це – журнал відкритого доступу, який публікує дослідження та огляди студентоцетрованого процесу навчання та реформ освіти, з оглядом на результати, на університетському рівні з посиланням на національне, регіональне та міжнародне середовище.

Отже, надбання проекту «Tuning» дозволили розробити орієнтири для загальних навчальних програм на основі узгоджених компетенцій і результатів навчання, що має підвищити визнання та європейську інтеграцію дипломів.

Список використаних джерел:

1. Булах І.С., Мруга М.Р., Куклінова Т.В., Сук О.П. Tuning educational structures in Europe. Формування професіоналізму майбутнього фахівця в контексті вимог Болонського процесу:
2. Матеріали Межд. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22-23 травня 2008р.). – С.31-32. Офіційний сайт проекту Tuning URL:<http://www.unideusto.org/tuningeu/>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ

При переході на нову форму підготовки аспірантів PhD, основною нормативною відмінністю від колишньої моделі стало те, що аспірантура була виведена із системи після вузівської освіти та віднесена до третього рівня вищої освіти. При цьому за аналогією з іншими рівнями, відбувся перехід до регулювання аспірантської підготовки нормами та правилами. В результаті суттєво збільшився обсяг освітньої складової програми підготовки аспірантів.

Аспіранти першого року навчання, які прийшли в аспірантуру зі студентської лави, знову занурюються у звичне освітнє середовище, коли головним стає складання заліків та іспитів, тим самим скорочується час проведення наукових досліджень. Практика підготовки аспірантів PhD за спеціальністю 071 «Облік та оподаткування» на кафедрі економічного аналізу показала, що за перший рік навчання вони не можуть у повному обсязі уявити теоретичне осмислення свого наукового дослідження.

Цикл спеціальної підготовки другого року навчання за спеціальністю 071 «Облік та оподаткування» побудований таким чином, що викладання навчальних дисциплін ґрунтується на практично орієнтованих методах навчання та передбачає виконання індивідуальних завдань наукового спрямування, які відповідають тематиці дисертаційних робіт здобувачів.

Освітньо-наукова програма підготовки доктора філософії повинна бути такою, щоб претенденту вистачило часу для проведення дослідження та написання змістовної роботи. Потрібно, щоб аспірант уклався в строк і подав дисертаційне дослідження на розгляд в межах терміну, оскільки це пов'язано з цільовим використанням коштів на його підготовку. Науковий керівник повинен мати достатньо часу, щоб ефективно працювати з аспірантом, при цьому виділених на це 50 годин робочого завантаження на рік вважаємо недостатнім.

Участь претендентів у міжнародних конференціях та семінарах з тематики дисертаційного дослідження є критично важливою. При цьому має бути забезпечений належний рівень дискусій, які могли б допомогти молодим вченим отримати зворотний зв'язок з питань дослідження, навчити їх науковому спілкуванню.

Аспіранти кафедри економічного аналізу, починаючи з першого року навчання, не лише беруть активну участь у міжнародних конференціях, а й регулярно заслуховуються на наукових семінарах, де отримують професійну оцінку та консультацію викладачів, тим самим розширюючи зв'язок аспірант-керівник.

Важливою проблемою є перспектива кар'єри аспіранта. Майже половина претендентів, які навчаються зараз на другому курсі, спрямовані на працевлаштування у сфері вищої школи. Проте скорочення ставок для науково-педагогічних працівників насамперед означає скорочення робочих місць для випускників докторських програм.

Міжнародні тренди показують, що аспірантура перестає розглядатись виключно як інструмент відтворення науково-педагогічних кадрів, підвищується її роль у підготовці фахівців найвищої кваліфікації для секторів економіки. Зростає кількість аспірантів PhD за спеціальністю 071 «Облік та оподаткування», які працюють у різних сферах економіки та бачать свої перспективи кар'єрного зростання після успішного закінчення та захисту дисертації доктора філософії.

Іоргачова М. І.
доцент кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Коцюрубенко Г. М.
доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підготовка здобувачів третього рівня вищої освіти має свої певні особливості, які обов'язково повинні бути враховані для подальшого ефективного навчання в аспірантурі. До таких особливостей можна віднести: по-перше, кожен здобувач має свій певний напрямок інтересів відповідно до якого проводить свою науково-дослідну діяльність та підготовку підсумкової роботи у вигляді дисертації; по-друге, кожен із здобувачів прагне набути навички педагогічної майстерності щодо можливості подальшої не тільки наукової, а й педагогічної діяльності; по-третє, кожен із здобувачів вже має певний досвід вивчення навчальних дисциплін за певної освітньою програмою, та має уявлення про базові аспекти певних курсів. Звісно, зміст навчальних планів аспірантів повинен відповідати усім компетентностям відповідно до стандартів Вищої освіти, але не менш важливим є сам процес навчання здобувачів третього рівня. У даному випадку класичні лекції та звичні методи проведення практичних (семінарських) занять вже не матимуть відповідного ефекту, оскільки це вже інший рівень пізнання, а здобувачів цікавитимуть не тільки стандартні питання дисциплін, а й можливість розгляду питань курсів з різних сторін, пошук можливих нестандартних способів розв'язань певних завдань. Так, отримуючи певні знання з однієї дисципліни, здобувач цього рівня може вже адаптувати отриманні знання та застосовувати їх до певних процесів, які відносяться до інших напрямів діяльності, при цьому можливо отримуючи несподівані результати-відкриття, які допоможуть йому у дослідженні свого основного напрямку наукової діяльності.

Саме тому, надзвичайно важливою складовою, при підготовці здобувачів цього рівня, має стати певна варіативність та свобода при вивченні дисциплін. Наприклад, окрім вибору самих дисциплін, здобувачам може бути запропоновано додати певну тему за дисципліною з можливістю самостійної підготовки та розкриття, що підвищить рівень зацікавленості та сформує, вже на початку навчання в аспірантурі, певні педагогічні навички, які будуть корисними при подальшій діяльності здобувачів, а також дозволить перевірити наскільки тема дисертаційного дослідження може бути суміжна з дисциплінами навчального плану здобувачів та можливістю їх коригувань у майбутньому. Саме такий підхід щодо підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти дозволить врахувати особливості, які були нами відмічені на початку тез, тобто – розвиваючи педагогічно-методичні навички здобувачів одночасно посилити їх наукову діяльність саме в необхідному їм напрямку дослідження. Окрім цього, оволодіння саме міждисциплінарними знаннями є одним з джерел пошуку новітніх варіантів розв'язання існуючих наукових проблем.

Звісно, важливе значення має й педагогічна практика здобувачів третього рівня, яку вони проходять у процесі навчання в аспірантурі, але це можна розглядати як вже підсумковий результат набутих професійних компетентностей, адже для успішної її проходження важливо, щоб здобувачі поступово та систематично оволоділи певними професійними навичками майбутнього викладача-науковця, тоді й результат буде відповідний – як для здобувачів, так й для викладачів цього рівня освіти.

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В НЕФІЛОЛОГІЧНОМУ ЗВО

В умовах відродження суверенної держави дедалі актуальнішою стає проблема реалізації Державної національної програми «Освіта», де зазначається, що значна увага має бути зосереджена на підготовці нової генерації працівників, підвищенні загальної культури професійної кваліфікації, соціального статусу фахівця до рівня, що відповідає його ролі в суспільстві. Вітчизняні виші мають забезпечити студентам не лише високий рівень професійних знань і вмінь, а й формувати українську культуромовну особистість, здатну до самовдосконалення, самоосвіти.

Пріоритетом є культурологічний підхід до науково-дослідницької діяльності, інтегративність освіти з наукою, культурою. Саме культура виступає передумовою, результатом освіти студентської молоді. Духовність в людині самовиявляється завдяки її заглибленню в культурну спадщину сім'ї, культурні традиції, котрі вона опановує протягом всього життя засобом процесів освіти, виховання, професійної діяльності. Освіта прискорює цей процес у ході розвитку, становлення людини як особистості, індивідуальності.

Сьогодні в освітньому процесі педагоги створюють умови, обирають засоби, технології, котрі забезпечують особистісне зростання юнаків і дівчат, розвиток їхніх суб'єктних властивостей, виявлення індивідуальності. Кожна навчальна дисципліна, певна освітня технологія зорієнтовані на розвиток даних якостей.

Безперечно, стрижнем усієї навчально-виховної системи у вищій школі має стати формування української культуромовної особистості. З цією метою слід спрямувати зміст мовної, психолого-педагогічної, методичної підготовки на кожному освітньо-кваліфікаційному рівні на виховання особистості, котра глибоко шанує українську мову, компетентно володіє нею. Глибокі знання української мови, відповідний рівень культури усного і писемного мовлення є необхідною, обов'язковою ознакою, показником високого інтелекту освіченої людини, громадянина Української держави.

У житті кожної людини мова відіграє важливу роль. Мова підносить людину над світом природи, виокремлює її як інтелектуальний феномен, який спроможний пізнавати, освоювати, творити світ. Мова дає можливість людині реалізувати себе як духовну особистість, ідентифікуватися з власним «я», з колективом, суспільством, нацією. На основі мови формується національно-культурне поле з протяжністю як у часі, так і в просторі.

Здобувши статус державної, українська мова функціонує в усіх аспектах людського життя, є каналом духовного, інформативного зв'язку в суспільстві. Мова здатна актуалізувати через лексику, фразеологію морально-етичні, звичаєві норми.

Мову слід розглядати як стан розуму в певний час, екзистенцію інтелекту, канал інтелекту, результат мислительної діяльності, фіксатор мислення, лакмус мислення тощо.

Нині важливим і складним завданням для викладачів українських вишів є якісна підготовка висококваліфікованих фахівців, порядних людей, справжніх патріотів.

У стінах університету студенти мають не лише здобути глибокі спеціальні знання, досконало володіти методологією наукової творчості, уміннями здобувати, аналізувати, систематизувати наукові факти. Не менш важливими для них є ґрунтовна мовнокомунікативна підготовка, вільне послуговування нормативною національною, науковою мовою. Вони є невід'ємними компонентами високої культури наукової мови.

Культура наукової мови – нормативне застосування наукової мови в усній і монологічній формах, високий рівень мовнокомунікативної культури [3, с.200].

Культура наукової мови охоплює такі аспекти: *нормативний, комунікативний, етичний*.

Нормативний аспект передбачає знання літературних норм, уміння користуватися ними практично.

Комунікативний аспект – відбір мовних засобів, які покращують наукове спілкування.

Під *етичним аспектом* слід вбачати дотримання норм поведінки, повагу до учасників спілкування, доброзичливість, тактовність тощо.

На наукових заходах, під час наукових діалогів, дискусій виробляється самостійність, оригінальність висловлювання, вміння обґрунтовувати чи спростовувати хибні думки, опановується мистецтво аргументованої полеміки.

Мистецтво суперечки вимагає певного досвіду, майстерності. Успіх суперечки, її ефективність значною мірою залежить від багажу професійних та мовних знань, рівня культури, ерудиції, знання правил публічної суперечки.

Під час наукової дискусії важливо дотримуватись принципу «комунікативної співпраці», що виявляється в коректності висловленої критики, етичному оформленні негативної оцінки, яку згідно з науковим етикетом слід пом'якшувати.

Викладачі української мови кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки ОНЕУ плідно працюють у цьому напрямку. На заняттях з навчальної дисципліни «Основи академічного письма» поглиблюють знання студентів про науковий стиль, головні категорії, властивості, структуру, мовні засоби наукового тексту, основи майстерності наукового виступу, виховують мовний смак, мовне чуття тощо. Педагоги належну увагу приділяють питанням культури наукової мови та наукового мовлення. Адже мова науки, або мова наукового стилю викладу, наукова (спеціальна) мова виконує *епістемічну, когнітивну, комунікативну* функції, слугує для задоволення соціальних, гносеологічних, комунікативно-прагматичних потреб особистості, соціуму.

Формування української культуромовної особистості, на наш погляд, залежить насамперед від особистісних якостей викладачів.

Під мовною особистістю науковець О.М.Семенов розглядає людину, яка володіє сукупністю здатностей і характеристик, що обумовлюють створення і сприйняття нею текстів, які вирізняються структурно-мовною складністю, глибиною й точністю відображення дійсності [3, с. 201]. Особистим прикладом (базовою підготовкою, якісним читанням лекцій, майстерністю, високою мовною культурою, знанням мовного етикету, «науковою іскоркою», тонким відчуттям наукового стилю, толерантністю, ерудованістю) викладач мотивує студентську молодь до науково-дослідницької роботи. Науковий діалог допомагає формувати самостійність, відповідальність, відкритість, спонукає до розвитку мовленнєвих умінь представити власну думку в гармонії форми і змісту, володіти реплікою, паузою, вербальними і невербальними засобами вираження спеціальних реалій, категорій, понять.

Важливими складниками мовної особистості є такі: *ціннісний, світоглядний, особистісний, культурологічний, пізнавальний, поведінковий*, мовна майстерність, мовні та інтелектуальні здібності, мовне чуття (інтуїція), мовний смак, мовнокомунікативна компетенція.

Основними комунікативними ознаками культури мовлення студентів є такі:

- правильність,
- змістовність,
- логічність,
- доказовість,
- точність,
- ясність,
- чистота,

- виразність,
- різноманітність,
- багатство,
- стислість,
- естетичність,
- коректність,
- доречність.

Розвиток професійної мовнокомунікативної компетенції відбувається відповідно до здатності студента навчатися, його предметних знань, набутого досвіду, здійснюється у межах ситуативного контексту, пов'язаного із навчанням, спеціалізацією.

Рівень загальної та мовленнєвої культури визначається тим, які загальні, спеціальні лексикографічні знання має особистість, як володіє вміннями користуватися лексикографічними виданнями, вилучати з них необхідну інформацію для науково-дослідницької роботи.

На мовну особистість впливають суспільно-соціальне, територіальне оточення, традиції національної культури. На наш погляд, майбутній фахівець-економіст має бути національно свідомою особистістю, повернутися до духовних і культурних витоків українців, де моральна спрямованість була на:

- освіченість,
- вихованість,
- шляхетність,
- культуру,
- добро,
- етичність,
- благо,
- справедливість,
- гуманізм.

Формування культуромовної особистості майбутнього економіста - це багатовимірний процес якісних змін психологічної сфери особистості, який відбувається поетапно, комплексно, в логічній послідовності, за певних психолого-педагогічних умов. З урахуванням парадигмальних позицій креативної педагогіки, психології та особистісно орієнтованого навчання, на основі використання ефективних методів, прийомів, видів, форм і засобів навчання.

Отже, майбутнє за культуромовною особистістю з виразними націоментальними рисами, який мотивує потяг до істини, розвиває нестандартність, гнучкість мислення, прагнення до саморозвитку, самовдосконалення, творчості.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. І.Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256с.
2. Дороз В.Ф. Методика викладання української мови у вищій школі. Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2016. – 176.
3. Семеног О.М. Культура наукової української мови: навч.: посіб. /О.М.Семеног. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 216с.

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Активізації процесів інтеграції вищої освіти у міжнародний освітній простір сприяє розвиток академічної мобільності, що забезпечує формування якісно нових трудових ресурсів, здатних підвищити розвиток національних економік країн світу. Механізми академічної мобільності створюють доступ до високоякісних освітніх програм, що надають можливість отримати нові знання та досвід. Таким чином, сучасне формування глобального освітнього простору у великій мірі залежить від академічної мобільності, що сприяє підвищенню доступності, якості та ефективності освіти.

Найбільш поширеним визначенням академічної мобільності є наступне: «це переміщення студента (учня), викладача (дослідника), на певний проміжок часу в іншу освітню установу (національну або в іноземну) для навчання, викладання чи проведення досліджень, за умови повернення до власного навчального закладу після завершення зазначеного періоду» [1].

Зазвичай, виокремлюють мобільність студентів та викладачів. Процеси академічної мобільності студентів розпочались сотні років назад. Наприклад, молодь із країн Латинської Америки прагнула отримати диплом в університетах США та Канади. У період холодної війни вищі навчальні заклади Радянського Союзу та Східної Європи залучали студентів із країн зі схожою ідеологією. Наприкінці минулого століття мобільність студентів розпочали стимулювати шляхом впровадження різних державних та регіональних програм. Найбільш відомими є «ERASMUS» та «SOCRATES», метою яких було створення європейської моделі вищої освіти, оскільки, на думку керівництва цих країн, саме студентський обмін є потужним засобом розвитку загальноєвропейського ринку спеціалістів та кваліфікованих працівників. Сьогодні відбувається перетворення сучасного міжнародного ринку освітніх послуг на сектор економіки, що стрімко розвивається, центральними елементами якого є міжнародний маркетинг освітніх установ і цілеспрямований набір іноземних студентів.

Мобільність професорсько-викладацького складу зумовлена потребою у проведенні досліджень та науковою роботою. Наприклад, США та Великобританія є найбільшими експортерами наукових трудових ресурсів, але водночас кафедри їхніх університетів є дуже привабливими для закордонних фахівців, про що свідчить склад їх висококваліфікованих наукових кадрів, серед яких чимало представників закордонних держав.

Спираючись на світовий досвід, українським вищим навчальним закладам важливо брати активну участь у процесах розбудови академічної мобільності як на у межах власної країни, так і у світовому просторі. Відповідно, з метою сприяння розвитку процесів академічної мобільності, національним вищим навчальним закладам необхідно вирішувати наступні завдання:

- створення та розвиток системи грантів для студентів та викладачів;
- удосконалення організаційних механізмів та внутрішнього нормативно-методичного забезпечення вищого навчального закладу щодо академічної мобільності;
- виділення цільових коштів у бюджетах вищих навчальних закладів (ВНЗ) на мобільність та міжнародний розвиток;

- забезпечення якісної підготовки студентів, викладачів та співробітників ВНЗ з іноземних мов, що формує адекватний для участі у програмах міжнародного співробітництва рівень володіння мовами;
- розробка системи оцінки мобільності у ВНЗ;
- розвиток системи інформування щодо програм академічної мобільності [1, 2].

Реалізація програм академічної мобільності у закладі вищої освіти (ЗВО) може здійснюватися за наступними етапами:

1. Пошук партнерів та встановлення партнерських відносин.
2. Організація проєкту. Складання та підписання протоколу намірів (рамкова угода) уповноваженими представниками партнерських ЗВО.
3. Реалізація проєкту. Складання та підписання програм подвійних дипломів, узгодження навчальних планів, направлень студентів та викладачів, затвердження термінів перебування студентів та професорсько- викладацького складу на навчанні.
4. Завершальний етап проєкту. Після закінчення навчання проведення заліку отриманих у закордонному ЗВО кредитів, дисциплін (у випадку зі студентами) та звітування за результатами стажування (для викладачів).

Одним із пріоритетів у напрямі розвитку академічної мобільності в українських вищих навчальних закладах має стати розробка нормативно-правового забезпечення ЗВО щодо академічної мобільності, яке враховуватиме особливості як самої освітньої установи, так і механізмів реалізації різних форм академічної мобільності з урахуванням положень національного законодавства та міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Корчова Г. Академічна мобільність здобувачів в умовах сучасного освітнього процесу. URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=3294 (дата звернення: 21.01.2022).
2. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> (дата звернення: 21.01.2022).

СЕКЦІЯ 2

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ: СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ, ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЯК ГОЛОВНА ІННОВАЦІЙНА ІДЕЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Важливою тенденцією суспільно-економічного розвитку України на сучасному етапі є зорієнтованість освітньої галузі на забезпечення якості освіти. Соціокультурний аспект розвитку освіти актуалізує проблему виховання компетентної особистості, яка має високі моральні якості та здатна до самореалізації в різних видах життєдіяльності, зокрема професійній, навчальній, творчій [3].

Дослідженню проблеми формування компетентностей особистості присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних учених. Дослідженню професійної та комунікативної компетентності особистості присвячено праці І. Беха, С. Демченко, А. Онкович та ін.; проблему формування життєвої компетентності досліджували І. Єрмаков, Л. Сохань, І. Ящук та ін.; проблемі соціальної компетентності особистості присвячено роботи М. Гончарової-Горянської, М. Докторович, О. Кононко, О. Литовченко, В. Масленнікової та ін.

У роботах українських учених (О. Биковська, В. Вербицький, О. Литовченко, В. Редіна, Л. Тихенко, ін.) наголошується на тому, що в освіті України особливого значення набуває інтеграція компетентнісного та культурологічного підходів, що забезпечує органічне поєднання її змістової та емоційно-ціннісної складових. Упровадження культурологічного підходу, основні ідеї якого належать М. Скаткіну, І. Лернеру та ін., є саме тим підґрунтям, що забезпечує модернізацію роботи навчальних закладів щодо формування життєво важливих компетентностей особистості, компетентностей щодо здійснення навчально-творчої діяльності за обраними напрямками (профілями), а також екологічних, валеологічних, історико-культурологічних, соціальних тощо [4].

У діяльнісному вимірі компетентнісний підхід розглядається вченими як переорієнтація з процесу на результат освіти. Його сутнісними ознаками є діяльнісний характер узагальнених умінь особистості в поєднанні з предметними знаннями та вміннями в конкретних галузях; її вміння здійснювати вибір, виходячи з адекватної оцінки себе в кожній конкретній ситуації [7].

Відповідно до цього впровадження компетентнісного підходу в освіті забезпечує зміщення акценту з накопичування особистістю визначених навчально-виховними програмами знань, умінь і навичок на формування та розвиток у неї здатності до практичних дій, застосування успішного досвіду в різних навчально-творчих і життєвих ситуаціях.

О. Биковська зазначає, що компетентнісний підхід не лише забезпечує поєднання і практичну реалізацію знань, умінь, навичок, досвіду, культури особистості, а й зумовлює їх творче переосмислення. За цих умов кожен учень є не лише “носієм” певної групи знань, умінь, навичок, а й соціальною істотою, яка має реалізовуватися в майбутньому, виконувати різні соціальні ролі й вирішувати низку професійних, творчих і життєвих завдань [3].

На сьогодні поняття “компетентність” не має в українській науці єдиного трактування. Зокрема, О. Овчарук зазначає, що поняття “компетентність” слід розглядати як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на поєднанні взаємовідповідних пізнавальних відношень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь - усього того, що можна мобілізувати для активної дії [10].

Е. Зеєр стверджує, що компетентність - це рівень умінь особистості, що відображає ступінь відповідності певній компетенції, який дозволяє діяти конструктивно в соціальних умовах [7].

За визначенням О. Биковської, компетентність – це особистісна характеристика людини, яка повноцінно реалізує себе в житті завдяки володінню відповідними знаннями, вміннями, навичками, досвідом та культурою [2].

У сучасній науці домінує думка, що в системах роботи освітніх закладів, які ґрунтуються на реалізації компетентнісного підходу, важливим є формування трьох основних груп компетентностей учнів та студентської молоді:

1. ключових, тобто міжпредметних, життєвих компетентностей особистості, що визначаються вченими як здатність до здійснення складних поліфункціональних, поліпредметних, культуродоцільних видів діяльності, ефективного розв'язання відповідних проблем;
2. загальногалузових, тобто спеціальних компетентностей, які особистість набуває в міру засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі;
3. предметних, тобто профільних компетентностей, які особистість набуває протягом вивчення того чи іншого навчального предмету (курсу).

У наш час більшість публікацій, які висвітлюють тему компетентнісної освіти, присвячені розгляду так званих ключових компетентностей, що проходять через усі освітні галузі й об'єднуються в єдиний, цілісний зміст освіти [2].

Сучасний етап розвитку психолого-педагогічної науки характеризується наявністю досить різних підходів щодо визначення структури та переліку компетентностей особистості, кожен з яких має свої переваги. Проте, у практиці діяльності навчальних закладів найбільш прийнятною, на нашу думку, є структура, розроблена О. Биковською, яка виокремлює чотири взаємопов'язані компетентності особистості, зокрема:

1. пізнавальну - компетентність, спрямовану на оволодіння знаннями про культуру, природу, техніку, суспільство;
2. практичну - компетентність, спрямовану на формування практичних умінь і навичок особистості;
3. творчу - компетентність, спрямовану на розвиток творчої діяльності, здібностей, нахилів і уяви особистості;
4. соціальну - компетентність, спрямовану на загальну культуру особистості, здатність до співпраці, на самореалізацію та самовизначення.

Зазначені складові педагогічного процесу є взаємодоповнювальними та визначальними для формування особистісних якостей, зокрема: сприйняття, уваги, пам'яті; стилю мислення; допитливості; здатності до інноваційної та творчої діяльності; особливостей поведінки та спілкування в соціумі; світоглядних переконань тощо.

Сучасні методики та технології, що базуються на застосуванні компетентнісного підходу, спрямовують навчально-виховний процес на досягнення нової якості. Їх ознаками є органічне поєднання індивідуальних і колективних форм навчально-виховної роботи, інтегративність змісту, варіативність навчальних програм відповідно до віку та рівнів підготовленості вихованців, практична спрямованість занять, спрямованість на розвиток творчих здібностей особистості засобами пошуково-дослідницької діяльності.

Серед найбільш поширених педагогічних технологій і методик учені та педагоги-практики виокремлюють технології навчально-дослідницьких проектів, методики інтерактивного навчання, портфоліо, ситуаційного аналізу та ін., ефективність яких перевірена часом.

Першочерговими завданнями закладів освіти є інформатизація новітніх технологій, розроблення та упровадження механізмів їх реалізації в навчально-виховному процесі, створення єдиного інформаційного простору в мережі Інтернет, що вимагає значного підвищення вимог до професійної компетентності педагогів.

Отже, упровадження компетентнісного та культурологічного підходів у освіті забезпечує єдність процесів навчання, виховання та розвитку; гармонізує педагогічний вплив закладів освіти та родини, що в сукупності забезпечує формування такого рівня освіченості, розвитку й вихованості підростаючого покоління, який відповідає вимогам сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Бех. - К., 1998. - С.75-77.
2. Биковська О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи: монографія / О. В. Биковська. - К.: ІВЦ АЛКОН, 2008. - 336 с.
3. Биковська О. В. Стратегічні напрями розвитку позашкільної освіти / О. В. Биковська // Позашкільна освіта: стратегія, інновації, практика: зб. ст. міжнар. наук.-практ. конф. - Суми : ВТД "Рудень С.І.", 2009. -С. 164-168.
4. Білоус С. Ю. Розвиток дослідницьких здібностей учнів у педагогічній системі "Школа — МАН" / С. Ю. Білоус // Формування та розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в креативному освітньому соціумі: зб. матер. наук.-практ. конф. / кол. авт.-Суми : 2008. - 4.2.-С. 54-62.
5. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика, 2003. - № 10. - С.8-14.
6. Вербицький В. В. Формування практичного розуму цілеспрямованого учня / В. В. Вербицький. - К. : Деміург, 2002. - 232 с.
7. Зеер Е.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: Учеб. Пособие / Е.Ф. Зеер, А.М. Павлова, Е.Е. Симанюк. – М., 2005. – 216 с.
8. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И.А. Зимняя. – М., 2004. – 42 с.
9. Зотова М. Компетентнісно орієнтований підхід до навчально-виховного процесу / Марія Зотова // Директор школи. - 2007. - № 29-30 (серпень). - С. 6-10.
10. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [Н. М. Бібік, О. І. Локшина, О. В. Овчарук та ін.; за заг. ред. О. В. Овчарук]. - К. : "К.І.С.", 2004. - 112 с.

УМОВИ ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Сучасний освітній процес потребує використання новітніх педагогічних підходів до його організації, застосування ефективних способів взаємодії в системі «викладач-здобувач», об'єктивізації критеріїв оцінювання рівня сформованих компетентностей випускника освітньої програми та обсягу здобутих практичних знань [1,с.3]. Зазначені потреби сьогодення, у свою чергу, диктують необхідність зміни діючої парадигми традиційного дидактичного навчання, з традиційними методами навчання, коли переважає контроль з боку вчителя і існує лише потреба засвоєння академічного контенту на навчання, орієнтоване на студента, його особливі академічні потреби, попередній досвід та власне бачення майбутнього шляху на ринку праці. Саме такий перехід до студентоорієнтованої освітньої діяльності стає найважливішим педагогічним підходом у сучасній вищій школі.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» № 392-IX визначає студентоцентроване навчання як підхід до організації освітнього процесу, що передбачає [2]: 1. Заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; 2. Створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; 3. Побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу.

В свою чергу, саме засади взаємної поваги, на наш погляд, потребують істотного підвищення відповідальності студента за планування навчання, взаємодію з педагогами та іншими учасниками освітнього процесу. Більше за те, тепер, при студентоцентрованому підході, провідними стають відповідальність і активність студентів, їх певна незалежність у формуванні структури та обсягу навчальної інформації, вибору форм набуття знань та видів академічного контролю. Вищезазначені сучасні педагогічні тренди формують відповідне освітнє середовище. Об'єктивними передумовами його становлення є:

- зростаюча конкуренція на ринку освітніх послуг;
- залежність результатів університетської освіти, зокрема набутих компетентностей, від потреб ринку праці, обсягу практичних навичок для їх використання на робочих місцях;
- інформатизація суспільства, широкий доступ до фактологічної інформації, можливість її вивчення та аналізу дистанційно, розвиток засобів електронної освіти;
- глибинне поєднання наукових досліджень та освіти, розвиток педагогіки та широке застосування досягнень сучасної педагогічної науки у практичній діяльності викладача;
- нерозривний зв'язок теоретичної освіти та практики здобувача, популяризація дуальної освіти, підвищення практичної складової освітнього середовища.

Формуванню студентоцентрованого освітнього середовища передуює зміна ролей і відповідальності між студентом і викладачем. Перші кроки вже зроблено, зазначені підходи покладено в основу створення індивідуальної освітньої траєкторії, одне з провідних місць в структурі якої належить так званим «вибірковим» дисциплінам. Далі буде.

Список використаних джерел:

1. Студентоцентрований навчальний процес як запорука забезпечення якості вищої медичної освіти: матеріали ЛІІІ навч.-метод. конф. ХНМУ (Харків, 29 січня 2020 р.) / Міністерство охорони здоров'я України, Харк. нац. мед. ун-т. – Харків : ХНМУ, 2020. – Вип. 10. – 236 с.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Закон України № 392-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text> (дата звернення 16.01.2022).

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Організація освітнього процесу сьогодні супроводжується запровадженням нової парадигми, яка отримала назву студентоцентрованого навчання, відповідно до якої студента ставлять у центрі процесу навчання, наголошуючи на важливості врахування потреб та можливостей студентів при виборі освітніх програм та формуванні індивідуальної освітньої траєкторії, що здатні забезпечити формування загальних індивідуальних навичок і компетентностей для відповідної практичної діяльності майбутніх фахівців. Основною причиною цієї концептуальної зміни є розуміння того, що такий підхід зможе прискорити процес надбання знань, умінь, навичок.

Питання студентоцентрованого підходу, яке тісно пов'язане з філософією людиноцентризму, широко обговорюються як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних фахівців. [1; 2; 3] Аналіз останніх досліджень виявив наявність істотних суперечностей між потребами часу та реальним станом управління якістю підготовки майбутнього фахівця в сучасних вищих навчальних закладах на основі студентоцентрованого підходу.

Основною відмінністю студентоцентрованого навчання є виділення певних якостей, якими має володіти майбутній фахівець, серед яких можна виділити: придатність до працевлаштування, сукупність знань, умінь, навичок, володіння підходами до вирішення виробничої ситуації, здатність і бажання до безперервного удосконалення та професійного розвитку. Наприклад, придатність до працевлаштування передбачає формування наступних компетентностей: рівень до самоорганізації, здатність до роботи в групі, уміння виконувати конкретні завдання, навички комунікації та грамотність, знання інформаційних технологій, іноземних мов - такі загальні компетентності стосуються майбутнього фахівця будь-якої професії. Таким чином, студентоцентроване навчання суттєво змінює пріоритети щодо підготовки майбутніх фахівців, що вимагає окреслення проблем та перспектив його запровадження в Україні.

До основних проблем запровадження студентоцентрованого навчання, по-перше, можна віднести певний розрив між декларуванням основних положень студентоцентрованого навчання і їх практичною реалізацією. Не дивлячись на різноманітність інноваційних технологій, творчих пропозицій, освіта понад усе продовжує функціонувати за старим традиційним підходом, без внесення принципових змін викладачами. Потреба сучасного суспільства виявляється в тому, що молоді фахівці мають володіти загальними компетентностями та відповідати вимогам роботодавців. Але система освіти дуже повільно адаптується до нових реалій і в більшості не відповідає тим стандартам, які обумовлені студентоцентрованим навчанням. Так, завдання сучасної освіти полягає в тому, щоб підготувати освічену людину, яка відповідає наступній моделі: по-перше, це не стільки людина «знаюча», навіть зі сформованим світоглядом, яка підготовлена до життя, котра орієнтується в складних проблемах науки і культури; по-друге, це цілісна людина, котра знає, переживає, є духовною, соціальною; по-третє, це людина, яка є відкритою до іншої культурної позиції та цінностей [4, с. 202].

По-друге, наступною не менш важливою проблемою є певний розрив між широким обсягом існуючої інформації і здатністю студента її засвоїти і критично переосмислити. Студент далеко не завжди підготовлений до такого виду праці. Сучасні технології в освіті широко демонструють наявність як великої кількості джерел інформації, так й великого обсягу інформації, який потрібно опрацювати та засвоїти, що веде до появи пасивного

споживача інформації. Як наслідок, навчання набуває вигляду подорожі по тим чи іншим сайтам та у результаті це приводить до девальвації знань.

До перспектив студентоцентрованого навчання віднесемо можливість кожного студенту найбільш ефективно адаптуватися до сучасної реальності, що проявляється у впливі студента на зміст, методи, матеріали і теми навчання, де студент стає активним суб'єктом освітньої діяльності, покладаючись на свої особливості і потреби. І, навпаки, викладач «реалізує нову функцію керівника і консультанта студентів для оволодіння ними компетентностями, систематизації та удосконалення знань. Він покликаний забезпечити вищий рівень консультування й мотивації студентів щодо відбору інформації, її джерел, організації адекватних навчальних ситуацій, ліквідації виявлених прогалин» [5, с. 380].

Отже, запровадження студентоцентрованого навчання – це суперечливий і складний процес, який потребує подолання певних суперечностей освітянського процесу, що буде сприяти створенню ефективної системи навчання, здатної забезпечити формування компетентних, творчих, ініціативних молодих фахівців.

Список використаних джерел:

1. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.
2. Сорока Ю. Практикуючи студентоцентровану освіту: діагностичні аспекти студентських очікувань // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2014. № 32 (1101). С. 190– 194.
3. Jones, L. The Student-Centered Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. URL: <https://mail.brettwilkin.com/phocadownload/StudentCentredClassroom/jones-student-centered.pdf>
4. Медиа и философия: грани взаимодействия: монография / [А.П. Алексенко, М.В. Бейлин, Л.М. Газнюк и др.] под. ред. Л.Н. Дениско, С.А. Заветного. – Харьков, 2017. – 258 с.
5. Сосницька Н. Л. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства / Н. Л. Сосницька, В. Глікман С. // Науковий вісник львівської академії. Серія : Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 1. – С. 377–381.

Погодіна М. Ю.
*старший викладач кафедри іноземних мов
Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
м. Харків, Україна*

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF STUDENT CENTERED LEARNING

There has been increasing emphasis in recent years on moving away from traditional teaching toward student-centered learning. Its aim is to develop student autonomy and independence. Student-centered learning theory and practice are based on the constructivist learning theory that emphasizes the learner's critical role in constructing meaning from new information and prior experience.

Theorists like McCombs & Whistler considered student-centered learning to be an approach to learning in which students choose not only what to study but also how and why that topic might be of interest. 'Students find the learning process more meaningful when topics are relevant to their lives, needs, and interests, and when they are actively engaged in creating, understanding, and connecting to knowledge'[1, p.10]. Barr & Tagg thought that 'this paradigm shift has encouraged moving power from the instructor to the learner, treating the learner as a co-creator in the teaching and learning process' [2, p.16]. Instructors who deliver student-centered instruction include the learner in decision about how and what they learn and how that learning is assessed, and they respect and accommodate individual differences in learners' backgrounds, interests, abilities, and experiences. 'The role of the instructor in student-centered classrooms is to encourage learners to do more discovery learning and to learn from each other; the instructor focuses on constructing authentic, real life tasks that motivate learner involvement and participation' [3, p.32].

Student-centered learning has a lot of advantages. It increases motivation and effort. Teachers see each learner as distinct and unique. They understand that students in any classroom learn at different rates with different styles, they have different abilities and talents, and they may be in different stages of development. Teachers listen to and respect each learner's point of view and encourage and facilitate learners' shared decision-making. They ask open-ended questions to help students to arrive at conclusions or solutions that are satisfactory to them. Providing questions and tasks that stimulate learners' thinking beyond memorization is also important. The main teacher's tasks are to help learners refine their understanding by using critical thinking skills and to support learners in developing and using effective learning strategies for each task. In this model, learning is a constructive process that is relevant and meaningful to the student and connected to the student's prior knowledge and experience. The learning process encourages and supports positive interaction between students and provides a supportive environment in which the learner feels appreciated, acknowledged, respected, and validated. It includes peer learning and peer teaching as part of the instructional method. The student-centered classroom differs from the traditional, teacher-centered classroom and involves changes in the roles and responsibilities of learners and teachers. Relationships between the teacher and learners become more collaborative. Grouping promotes cooperation, a shared responsibility, and a sense of belonging. Learners interact through team learning and by teaching each other.

The process of moving to student-centered learning, however, is not always easy for adult learners. There are students who do not relate well to student-centered learning in spite of a teacher's best efforts. This is most prevalent at the lower levels but can occur in upper level classes. Another disadvantage is that the students have to work in teams. They complain about being on teams. Students find it difficult to work in teams because they have lack of team skills. Next, student-centered learning relies too much on teacher's personality, initiative and intellect to be able to help students select the most significant activities for study. Another thing, the teacher is expected to provide the needs of every student. In a class, a learner who is different to others might likely want another strategy used by his group mate. This strategy takes a long time for teachers so that teachers in general do not want to use cooperative learning. It also requires special skills of teachers so that not all teachers can do or use cooperative learning.

Even though the benefits of student-centered learning are high, it's not always easy to envision how student-centered learning will work in practice, especially for universities that are structured more traditionally. However, the success of many schools in transitioning to this approach shows that the initial difficulties of student-centered learning can be overcome.

References:

1. McCombs & Whistler. The learner centered classroom and school: Strategies for increasing student motivation and achievement. - San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1997. - 237p.
2. Barr, R., & Tagg, J. (1995, Nov/Dec.). From teaching to learning—A new paradigm for undergraduate education. *Change*, 1995. - 13-25p.
3. Weimer, M. (2002). *Learner-centered teaching: Five key changes to practice*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2002. – 263p.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ И ВОЗМОЖНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Цифровая трансформация современной экономики ставит перед обществом и бизнесом новые вызовы, а потребность во внедрении информационных технологий, автоматизации бизнес-процессов, требуют кардинального изменения традиционных подходов к системе управления любого уровня.

Цифровая экономика в корне меняет традиционные представления о том, как структурировано и происходит взаимодействие между участниками взаимоотношений «образование-бизнес-государство». Остается констатировать тот факт, что цифровые технологии, обладая значительным потенциалом, ускоряют инновационные процессы и являются важным фактором получения конкурентных преимуществ в современных условиях.

Система образования не является исключением, а поэтому потребность в инновационном развитии на фоне устаревающих профессиональных знаний, умений и навыков трудовых ресурсов, будет ощущаться все острее.

В ближайшем будущем стоит ожидать повышение уровня спроса на высококвалифицированных специалистов, способных работать в быстроменяющихся условиях хозяйствования, обладающих знаниями в области IT-технологий или же узких направлениях.

Как следствие, применение нетривиальных методов обучения, совершенствование педагогического мастерства, а также способов передачи профессионального опыта, становится весьма актуальным.

Сегодня цифровые информационные технологии являются важнейшим элементом системы управления образованием, поскольку позволяют формировать необходимый уровень профессиональных компетентностей, а также проводить непрерывный мониторинг и контроль качества получаемых знаний.

Цифровые технологии предоставляют широкие возможности для улучшения и повышения качества образования:

- через внедрение информационных технологий в образовательный процесс происходит модернизация непосредственно учебно-воспитательного процесса;
- концептуально меняется мыслительная деятельность студента и отрабатываются практические навыки;
- творческий подход через цифровые технологии позволяет реализовать поиск множества новых возможностей для улучшения системы образования в целом.

Тенденции цифровизации современного образования включают в себя не только внедрение современных технологий, но и изменения, которые влекут за собой трансформацию самого образовательного процесса, переосмысление функциональной роли педагога, методику преподавания и способ оценки качества знаний.

Сейчас, как никогда, высоко ценится не только теория, которую студент усваивает в процессе обучения, не только практическое применение полученных знаний, но и правильная мотивация обучающегося на долгосрочное планирование своей профессиональной деятельности и необходимость ее корректировки, чтобы оставаться востребованным на рынке труда, поскольку наличие высшего образования по определенной специальности не является гарантией востребованности на рынке труда.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИХ ПІДХОДІВ У НАВЧАННІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Зміни які торкнулись людства в останні 2 роки та відбуваються й досі значно вплинули на сферу освіти. В першу чергу змінилися орієнтири та цінності у студентів. А викладачі були змушені стрімко міняти методи та способи викладання та інструменти контролю знань. Вочевидь, дані зміни дедалі набиратимуть оберти і повернення до колишніх форм навчання вже не очікується.

Соціологічні дослідження та опитування студентів свідчить, що десь 50% опитуваних підходить он-лайн форма навчання. Вони знаходять таку форму більш зручною та ефективною. Наприклад, це працюючі та іногородні студенти тощо.

Друга половина опитуваних, яка віддає перевагу оф-лайн навчанню впевнена, що при такій формі значно знижується якість викладання та рівень засвоєння знань.

Отже, можна зробити висновок що на сьогодні потрібно оптимальне рішення яке б задовільнило потреби всіх студентів стосовно он-лайн та оф-лайн навчання. Це б значно мотивувало здобувати знання у зручній для багатьох здобувачів освіти.

Динамічний та стрімкий розвиток життя людей накладає відбиток на систему освіти, яка не встигає за такими темпами життя, а підготовка викладачем навчально-методичних матеріалів займає тривалого часу. Для створення якісного метод-забезпечення однієї навчальної дисципліни потрібно приблизно 1-2 навчальних семестри (у залежності від її складності). Деякі сфери так стрімко змінюються, що розроблені дисципліни буквально застарівають на ходу і до закінчення ВНЗ студент, навчання якого на здобуття вищої освіти займає 4-5 років отримує вже неактуальні знання. Дослідження показують, що лише половина випускників почуваються підготовленими до роботи у своїй галузі, а 61% менеджерів вважають, що випускники не готові до роботи [1].

Сьогоденною очевидністю є перехід на нові способи навчання студентів. Уникання заучування теорії, визначень та стандартних методів навчання.

У вік інтернету доступ до інформації будь-якого виду став простим і доступним. Сьогодні не потрібно запам'ятовувати та зберігати в голові терабайти інформації. Досить поставити потрібне питання і за секунду пошукова система дасть готову відповідь на будь-яке запитання. Студент 2022 року знає набагато менше студента 1995 року, але набагато краще інтелектуально розвинений за умови володіння підключеного до інтернету гаджета. Будь-яке питання від викладача відразу набирається в пошуковій системі і готова відповідь з'являється перед очима. Потрібно лише прочитати. Успішність студента в більшості випадків залежить від навички швидкого пошуку необхідної інформації в інтернеті та критичного мислення для відбору відповідної інформації серед її величезної кількості. Швидкість появи та накопичення інформації, її доступність змінюють традиційне ставлення до знань та навчання. Тому і система освіти має прийняти всі метаморфози сучасної молоді та перебудуватись.

Механістичні навички та енциклопедичне знання стрімко втрачають свою актуальність, отже форми навчання, розраховані на заучування та повторення монотонних дій, стають неактуальними.

З'являється необхідність розвитку навичок зовсім іншого роду ніж раніше - метанавичок, які допомагають синтезувати знання з різних джерел, поєднати їх із досвідом і створювати в результаті свою унікальну необхідну базу знань.

Саме тому потрібно наголошувати на розвитку мета-навичок необхідних майбутньому фахівцю для ефективного виконання своїх функціональних обов'язків у певних галузях [2, 3].

Навичка "метапізнання" або вміння вчитися дозволяє отримувати актуальні знання саме в той час, коли потрібні. І при цьому раціонально використовувати енергію та час. Таким чином, студента потрібно навчити користуватися мета-навичкою «пізнання» так, щоб він сам навчився і отримав саме ті знання, які йому потрібні і саме тоді, коли йому це буде потрібно! Потрібно навчити вчитися, а не змушувати вчити теорію та зазубрювати визначення.

"Безграмотними в 21 столітті будуть не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не може вчитися, розуміватися і переучуватися" - Елвін Тоффлер.

В освітній сфері з'явився новий тренд *lifelong learning* безперервне самомотивоване навчання протягом усього життя. Цю мета-навичку і потрібно розвивати у молодого покоління.

Багато курсів та бізнес-шкіл сьогодні займається саме цим - навчають розвитку конкретних метанавичок, необхідних для певних сфер діяльності. Заняття там проходять як синхронно (очні практикуми, ділові ігри, живі вебінари та майстермайнд-групи), так і асинхронно (відеолекції, лонгріди та самостійна робота з тренажером чат-бота, розробленого професійними сертифікованими психологами тощо) [4].

Прошли ті часи, коли викладачі могли достатньо замотивувати студента підготуватись до лекції (наприклад дуже ефективний підхід коли студенти приходять вже прочитавши матеріал, а на самій лекції відбувається обговорення дискусійних питань, пояснення складних моментів викладачем тощо). Нинішні студенти приходять на лекції підготовленими вкрай рідко. Зазвичай таке трапляється коли вони отримують особисте завдання з якогось питання. Самомотивованих студентів які б регулярно і якісно готувалися б до занять зараз дуже мало. І система дистанційного навчання цю проблему погіршує. Бо при он-лайн заняттях губиться той міцний контакт студент-викладач, який мотивує, надихає та спонукає студента отримувати знання практично самостійно.

Дистанційне навчання безсумнівно має свої плюси та недоліки. Адже суттєвим недоліком он-лайн лекцій є відволікання уваги від викладача та матеріалу теми у певних обставинах (наприклад багато студентів слухають лекції буквально у ліжку або на роботі, виконуючи інші справи, а лекцію сприймають як фоновий шум). На практичних заняттях стає очевидно, що студентами засвоюється максимум до 10% інформації лекцій у он-лайн форматі. В більшості це найцікавіші, гострі, суперечливі або провокаційні моменти лекцій.

Міжнародне дослідження Deloitte 2021 Human Capital Trends* говорить про те, що: "майже три чверті (72%) керівників у світі та дві третини (63%) в Україні визначили здатність співробітників адаптуватися до змін, перекваліфікуватися та опановувати нові ролі як пріоритетне завдання для забезпечення можливості реагувати на радикальні зміни у майбутньому". Таким чином, здатність швидко перебудуватися, увійти в новий формат і режим роботи, взяти в роботу нові цілі, змінити стратегію або спосіб роботи, не втративши продуктивності - безумовно, тут "фора" у тих, хто має ці якості [5].

Отже все ведеться до зміни форми навчання до змішаної (комбінація он- та оф-лайн освіти). Треба взяти всі позитивні результати з обох форм освіти та створити нову, більш ефективну систему. Але це потребує глибокої осмисленої переробки матеріалів навчання, завдань, контрольних форм оцінки знань та загальної методики викладання. Це буде оптимальне рішення яке задовільнить максимальну кількість бажаючих здобути вищу освіту. Що стосується змін у системі навчання, то розвиток мета-компетенцій у студентів на сьогодні є найбільш пріоритетним.

Список використаних джерел:

1. Густаво Розетти. Метанавыки, необходимые для процветания в 21 веке. Ел. реж. <https://www.fearlessculture.design/blog-posts/the-metaskills-you-need-to-thrive-in-the-21st-century>.
2. Йолкіна О. В. Развитие МЕТА- skills современной молодежи. Научные проблемы хозяйствования на макро-, мезо- та микроэкономических уровнях: сборник материалов XIX международной 2021 г. науч.-практ. конф., посвященной 100-летию ОНУ. Одесса: ОНУ, 2021. 448 с. С. 291-292.
3. Йолкіна О. В., Петровська О. М. Рынок труда 2021 нуждается meta-skills. Современные аспекты развития международных экономических отношений и мирового хозяйства: материалы междунар. науч.-практ. конф., 12-13 ноября 2021 г. Ужгород: Ужгородский национальный университет, 2021. 228с. С. 124-127.
4. Мета-навыки: на гребне волны в новой реальности. Ел. реж. <https://macs.school/blog/m-a-c-s-school-meta-skills/>.
5. Яковина О. Востребованные компетенции в новых реалиях и их оценка. Ел. реж. <https://hurma.work/rf/blog/vostrebovannye-kompetencyy-v-novyh-realyyah-y-yh-ocenka-2/>.

РЕАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

Впровадження і реалізація студентоцентрованого підходу на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти є важливим елементом модернізації навчальних закладів, їх адаптації до сучасних вимог, набуття конкурентоспроможності та підвищення якості освіти. Студентоцентроване навчання передбачає активну участь студентів у науково-освітньому процесі, врахування їх індивідуальних якостей при формуванні освітніх траєкторій, що дозволяє здобувачам вищої освіти набути конкурентних переваг на ринку праці.

Законодавець визначає студентоцентроване навчання як підхід до організації освітнього процесу, що передбачає:

- заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;
- створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії;
- побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу [1].

Базисом студентоцентрованого навчання є компетентнісна орієнтація освітньої діяльності, що передбачає отримання здобувачами вищої освіти:

- знань;
- умінь;
- навичок;
- здатностей розв'язувати практичні завдання професійної спрямованості.

Передумовою запровадження даного орієнтаційного вектору є зміщення фокусу з того, чому навчають студентів, до того, що студенти вивчили і спроможні робити, тобто переміщення уваги з «викладання» на «навчання» та, водночас, зміну ролі викладача з «передавача знань» на навчального консультанта та наставника.

Компетентнісний підхід вимагає концентрації на мотиваційних і соціальних аспектах навчання; сприяння самостійно організованому і активному навчанню з орієнтацією на цілі та результати; індивідуалізації в організації самостійної роботи студента та в процесі проведення індивідуально-консультативних занять.

Пандемія та пов'язані з нею карантинні обмеження викликали необхідність широкомасштабного впровадження онлайн-технологій, а також змін у підходах до організації навчання закладами освіти. Важливим питанням за цих обставин є визначення ключових факторів, що дозволять реалізовувати студентоцентрований підхід в умовах онлайн-навчання.

Застосування онлайн-технологій дозволяє забезпечити постійний доступ до освітніх матеріалів для здобувачів, можливість постійної підтримки зв'язку викладача зі студентами, зручність контролю процесу навчання, що надає більше можливостей до індивідуалізації освітнього процесу, а тим самим і реалізації студентоцентрованого підходу.

Реалізація компетентнісного підходу в онлайн-навчанні передбачає, що кожне завдання й вид діяльності, що входять до плану навчальної дисципліни, повинні мати

безпосередній зв'язок із запланованими результатами навчання, які мають бути зрозумілі здобувачам та описувати, які навички та вміння вони опанують наприкінці курсу. Результати мають бути чіткими, проявлятися в певних діях здобувача та підлягати оцінюванню.

Окрім результатів навчання, які безпосередньо стосуються дисципліни, важливими результатами, які викладачі повинні включати до своїх дисциплін за умов онлайн-навчання є:

- комп'ютерна та цифрова грамотність;
- внутрішня мотивація до навчання;
- вміння надавати зворотний зв'язок;
- робота в команді;
- комунікація щодо результатів своєї роботи тощо [2].

В цілому, для реалізації студентоцентрованого підходу в умовах онлайн-навчання відкрились більш широкі можливості за рахунок впровадження технічних рішень, які дозволяють акумулювати всі матеріали з навчальних дисциплін та надати доступ до них в будь-який час, використання навчального контенту в різному форматі (онлайн-зустрічі, відео, аудіо, презентації, текст, тощо), постійній підтримці зв'язку між викладачами та студентами, індивідуалізації зворотного зв'язку, тощо. В той же час, слід відзначити, що такі питання як контроль самостійності виконання здобувачами завдань та їх доброчесності в умовах онлайн-навчання потребують подальшого обговорення.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.01.2022 р. № 1556-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 20.01.2022).
2. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti> (дата звернення: 20.01.2022).

ІНДИВІДУАЛЬНА ТРАЄКТОРІЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

У сучасних умовах значних соціально-економічних та інформаційно-комунікаційних змін у суспільстві, технологічних трансформацій модернізація вищої освіти зумовлює розроблення ефективних освітніх технологій, які здатні забезпечувати не лише продуктивне опанування студентами теоретичних положень навчальних дисциплін, а й вироблення стійких умінь самостійно здобувати знання в процесі індивідуального самовдосконалення.

Відображенням цих тенденцій в освіті, що передбачають зміну парадигми вищої освіти, є особистісно-орієнтований підхід у навчанні. Особистісно-орієнтований підхід ґрунтується на принципах гуманізму, який визнає цінність людини як особистості, його право на свободу, розвиток та прояв усіх здібностей. Відносно до цього особистісно-орієнтоване навчання як система передбачає наступні компоненти:

- специфічні цілі: активізація та розвиток особистісних функцій студента як індивіда;
- зміст: освітній стандарт органічно поєднується з особистісним досвідом студента;
- технології, що забезпечують затребуваність особистісних функцій та особистісного рівня саморегуляції студента як індивіда.

Технології особистісно-орієнтованого підходу мають специфічні освітні можливості, забезпечують засвоєння досвіду ціннісного світогляду, суб'єктивну позицію здобувача освіти в навчальному процесі, його особистісний розвиток. Особистісний підхід є подальшим розвитком та поглибленням індивідуального підходу та має свої суттєві особливості. За індивідуального підходу викладач розглядає студента тільки як здобувача освіти. Суть особистісно-орієнтованого підходу – відкрити та розвинути особистість кожного студенту:

- необхідно визначити та знати особистість студента у всьому різноманітті та єдності її властивостей;
- обирати цілі, зміст, методи, форми та засоби навчання з урахуванням особистісних особливостей студентів;
- поважати особистість, її права та свободу, виявляти гуманне ставлення до особи студенту;
- бачити в особистості певний соціально-психологічний тип та її неповторну індивідуальність.

Допомогти студентам розвивати самостійність та ініціативність, забезпечити максимальну реалізацію їх пізнавального та особистісного потенціалу в процесі навчання може індивідуальна освітня траєкторія. Під «індивідуальною освітньою траєкторією» розуміється персональний шлях досягнення поставленої освітньої мети (або навчального завдання) студентом, відповідний його здібностям, мотивам, інтересам і потребам [1, с.63].

Вибір індивідуальної освітньої траєкторії в період навчання спрямований на:

- постановку адекватних освітніх цілей і відповідних завдань;
- розвиток студентом умінь самостійної навчальної діяльності;
- вибір методів, форм, засобів і змісту навчання;
- самооцінку особистісних навчальних досягнень;
- ініціативу і відповідальності за прийняття рішень і вирішення завдань [2, с.254].

Вибір індивідуальної траєкторії навчання в процесі навчання - це спільна діяльність студентів і викладача з окремо визначеними функціями кожного з суб'єктів освітньої діяльності [3, с.211]. Впровадження індивідуальної освітньої траєкторії в освітній процес як форми реалізації особистісно-орієнтованого підходу передбачає наступні складові:

1. Освіта кожного студента відбувається на основі та з урахуванням його особистих навчальних цілей. Самовизначення студента стосовно конкретного навчального курсу дозволяє йому поставити для себе конкретні цілі та завдання, на основі яких він здійснюватиме свою індивідуальну освітню траєкторію: брати участь у виборі форм та методів навчання, у визначенні змісту та темпу занять. Студент визначає цікаві для себе проблеми, обговорює їх, погоджує індивідуальну програму занять із загальною освітньою програмою.

2. Студент має можливість вибору основних компонентів своєї освіти. Реалізація потенціалу освітньої програми можлива лише за умов свободи вибору елементів освітньої діяльності. Необхідно дати студенту можливість вибору способів досягнення цілей, тем індивідуальної, самостійної роботи, форм її виконання, заохочувати власний погляд на проблему, стимулювати його аргументовані висновки та самооцінки.

3. Для конструювання цілісної освітньої системи, що включає метапредметний зміст, потрібні особливі навчальні дисципліни або окремі метапредметні теми, які охоплюють певний зв'язок фундаментальних освітніх об'єктів. Це дозволяє студенту та викладачеві реалізувати свій освітній потенціал, оскільки забезпечує можливість суб'єктивного різноспрямованого підходу до вивчення єдиних фундаментальних об'єктів, відкриває студентам вихід у суміжні теми інших навчальних курсів.

4. Головним орієнтиром навчання є особистий освітній розвиток студента, що складається з його внутрішніх та зовнішніх освітніх продуктів навчальної діяльності. У процесі інтеріоризації змісту дисциплін у студентів розвиваються навички та здібності, які властиві спеціалістам відповідної науки або галузі діяльності.

5. Об'єкти пізнання та застосовувані студентами методи пізнання повинні відповідати реальним практичним об'єктам та методам, які є у галузі дослідження. У традиційній освітній практиці часто переважає не дослідження реальних об'єктів, а вивчення інформації про них. Тобто у межах окремих дисциплін вивчається тільки програмний матеріал, але не організується практична участь та діяльність студентів. Пріоритет повинен віддаватися не настільки вивченню готових знань з дисципліни, скільки практичним заняттям самим предметом, його проблемами; не «проходження» навчального посібника, а дослідження реальних ситуацій. Традиційна діяльність «з вивчення знань» поступається місцем предметної діяльності «з добування знань».

Студент повинен знати, розуміти і освоювати загальний досвід конкретної сфери діяльності, відчувати своє місце в ньому, мати особистісний погляд на фундаментальні досягнення в кожній з областей науки. Знання фундаментальних загальних досягнень не може бути відчужено від особистісних знань та досвіду, але знайомство з ними відбувається після отримання студентами власних результатів в аналогічному напрямку, спираючись на свій досвід.

В результаті освітньої діяльності має продуктивний особистісний характер, а засвоєння загальноосвітніх стандартів відбувається через зіставлення зі своїми знаннями.

Список використаних джерел:

1. Каньковський І. Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного професійної підготовки фахівця. Професійна освіта: проблеми та перспективи, 2013. Вип.4. С. 62-65.

2. Тарасевич Н. В. Самостійна робота студентів як важлива складова організації навчального процесу. Матеріали III Міжнародній науково-методичній конференції «Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку», м. Одеса, 27-28 лютого 2020 р., Одеса, 2020. С.253-255.

3. Тарасевич Н. В. Особливості організації самостійної роботи студентів в умовах індивідуальної освітньої траєкторії навчання. Матеріали IV Міжнародна науково-методична конференція «Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку». Одеса: ОНЕУ, 4-5 лютого 2021 р. С. 210-211.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Значення універсальних компетенцій працівника, чи, згідно західної термінології, Soft skills, на ринку праці останнім часом постійно зростає. Згідно досліджень компанії з міжнародного працевлаштування Wonderlic, майже 93 % опитаних роботодавців відзначили, що наявність Soft skills у кандидатів є важливим фактором при прийнятті рішення щодо їх найму на роботу [1]. Дослідження соцмережі LinkedIn засвідчили, що понад 57 % роботодавців soft skills цінуються навіть більше, ніж жорсткі професійні навички (Hard skills). Особливо цінуються ті працівники, які мають змогу легко і без опору адаптуватися до змін, швидко освоювати нові технології, бути креативними, слідкувати і помічати корисні тренди раніше від інших, а також пропонувати застосовувати їх у робочих процесах [2]. За результатами досліджень українського ринку праці, співвідношення важливості Soft skills до Hard skills склало 61% до 39% [3].

Soft skills є розумовими та міжособистісними компетенціями, які, на відміну від Hard skills, не піддаються кількісному виміру або сертифікації. У сьогоднішніх тенденціях рівень розвитку Soft skills має переважне значення, ніж вузькі технічні (технологічні) навички Hard skills. оскільки навчити працівників Hard skills можна швидше, більш просто та менш витратно, ніж привити та відпрацювати у них Soft skills.

За оцінками Всесвітнього економічного форуму у Давосі, до 2025 р. 85 млн. робочих місць можуть бути витіснені через зміну розподілу праці між людьми і машинами. Проте може з'явитися ще більше робочих місць – 97 млн., які будуть більш пристосовані до нового розподілу праці між людьми, машинами та алгоритмами [4]. Більш широке впровадження технологій означатиме, що затребувані навички на різних робочих місцях зміняться протягом наступних п'яти років, а на основне місце стануть саме Soft skills.

Всесвітній економічний форум опублікував основні Soft skills, які цінуються сучасними роботодавцями та будуть потрібні для роботи через 5 років (рис. 1).

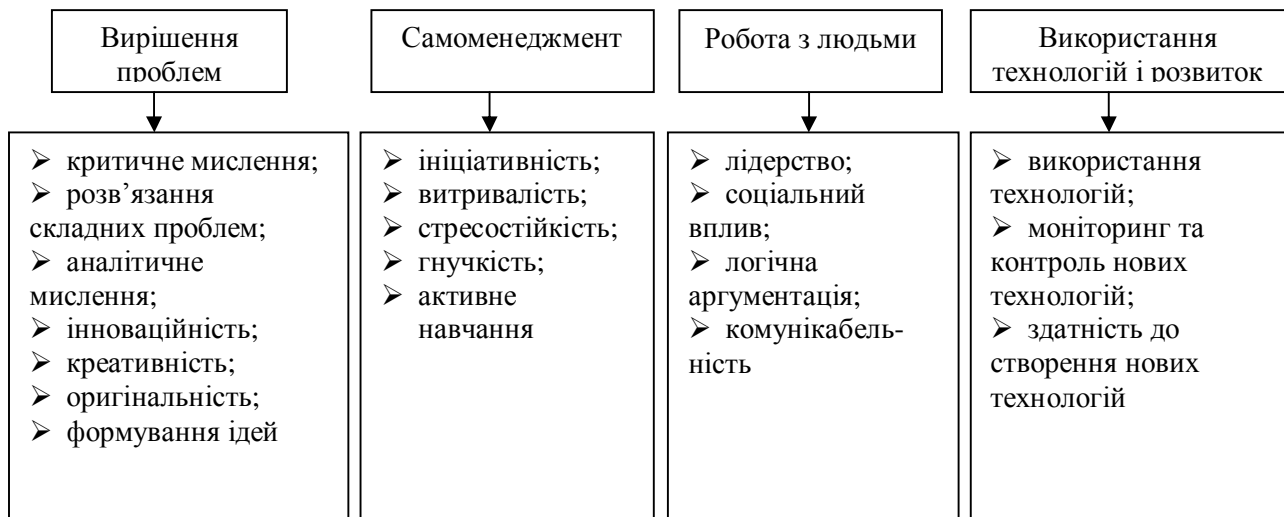

Рис. 1. Основні Soft skills, що будуть затребувані роботодавцями до 2025 р.
(сформовано автором на основі [4])

Згідно даних опитування, представлених на Форумі, крім традиційних Soft skills, таких як організованість, креативність, вміння планувати, в 2020 р. додалися такі навички самоуправління, як активне навчання, стійкість, стресостійкість та гнучкість.

Очолують список Soft skills критичне мислення та здатність до комплексного вирішення складних проблем, які, на думку роботодавців, стануть найпопулярнішими протягом наступних п'яти років.

Особливо важливими такі навички є для здобувачів економічної освіти, оскільки в умовах невизначеності та обмеженості ресурсів складність і комплексність проблем зростає не тільки на макро-, а й на макрорівні. З огляду на це, кожен заклад Вищої освіти економічного профілю змушений буде приділяти все більше уваги розвитку критичного мислення здобувачів та їх здатності до вирішення проблем. На нашу думку, основним напрямом формування даних навиків є індивідуалізація навчання за допомогою формування системи індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Узагальнюючи точки зору багатьох дослідників, можемо відмітити наступні характеристики індивідуальної роботи здобувачів:

- одна із форм організації навчального процесу;
- форма позааудиторної самостійної роботи;
- індивідуально-диференційована форма самоосвіти;
- засіб виконання студентами визначеної пізнавальної діяльності;
- особиста творча праця, що приносить плоди від певних розумових дій;
- самостійна пізнавальна діяльність здобувача, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі здобувачем, але виконує її здобувач за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі;
- засіб переходу від фіксованих форм знань до творчих та наукових;
- самостійна пізнавальна діяльність здобувача, спрямована на виконання конкретного індивідуального завдання, зміст якого повинен враховувати його інтереси і потреби.

Саме за допомогою індивідуалізації навчання можна досягти вершини піраміди навчання (рис. 2).

Рис. 2. Піраміда навчання (сформовано автором на основі [5])

Актуальність індивідуалізації навчання здобувачів зумовлене наступними факторами сучасного середовища навчання здобувачів:

- значні обсяги різноманітної інформації, які часто повторюються;
- швидкі зміни в інформаційному середовищі;
- швидкісне старіння інформації
- частина навчального забезпечення старого зразку, спрямованого на знання та розуміння;
- часто навчальний матеріал, викладений у підручниках та посібниках, не відтворює структури науки в цілому;
- швидке знецінення набутих раніше знань внаслідок виникнення нових

технологій.

З огляду на це, за допомогою рис. 3 можемо запропонувати наступні форми індивідуальних навчальних завдань відповідно до їх поділу на навчально-пошукові, навчально-творчі та навчально-дослідні [5].

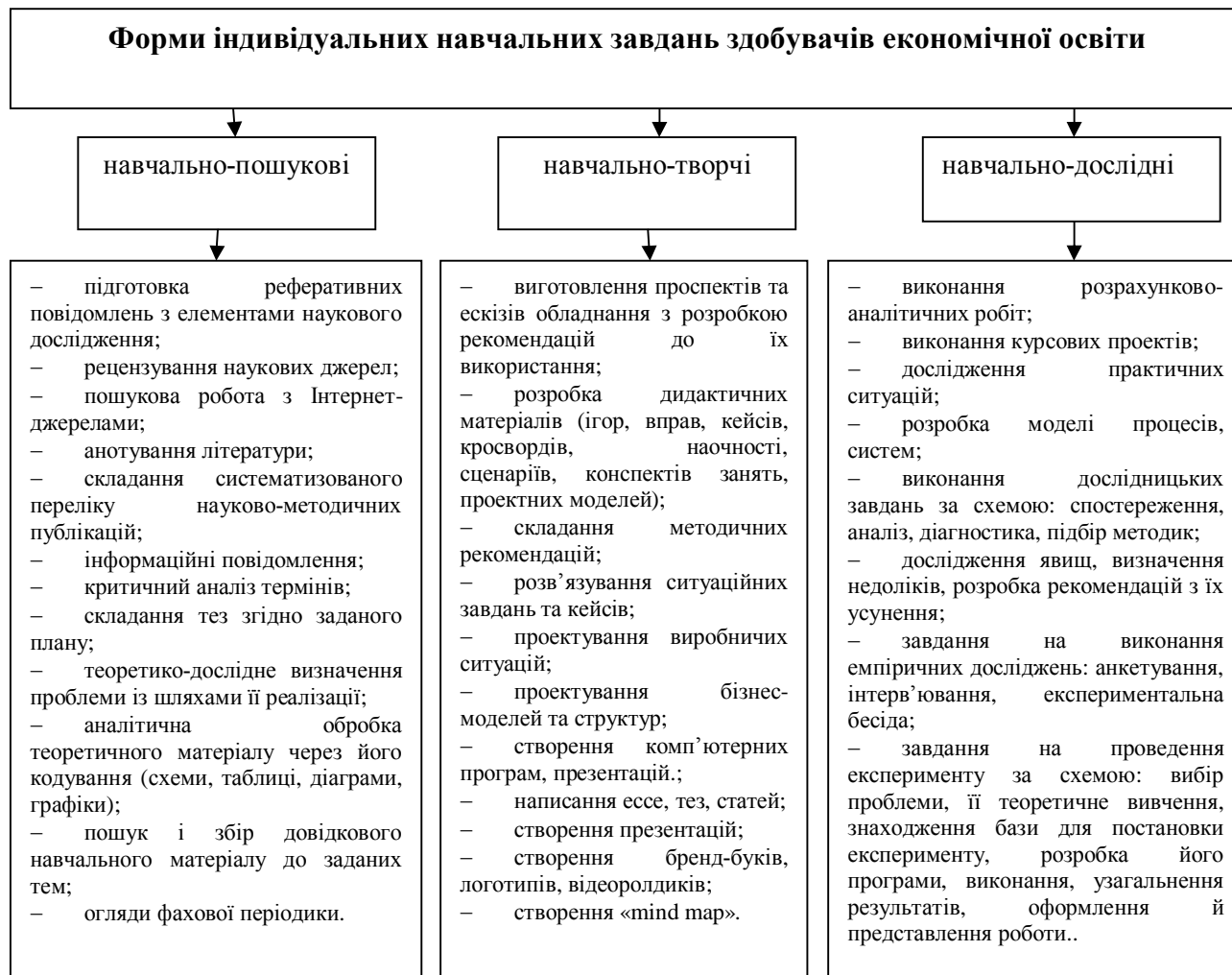

Рис. 3. Форми індивідуальних навчальних завдань здобувачів економічної освіти (сформовано автором на основі [5])

Індивідуалізація навчання при формуванні Soft skills необхідна, в першу чергу, тому, що вона спрямована на поступовий перехід від репродуктивного рівня пізнання до більш складних форм пізнавальної діяльності та засвоєнню теоретичного матеріалу на творчому та науковому рівні, що забезпечить такі навички як критичне та аналітичне мислення; інноваційність, креативність, оригінальність.

Список використаних джерел:

1. Hard Facts About Soft Skills. An actionable review of employer perspectives, expectations and recommendations. 2016. URL: http://docs.wixstatic.com/ugd/cceaf9_ec9ed750296142f18efdd49f4930f6d3.pdf
2. Soft skills. М'які навички для успішної кар'єри майбутнього. 30.04.2021. URL: <https://taslife.com.ua/blog/soft-skills>
3. ТОП-10 надпрофесійних навичок сьогодення. 29.09.2019. URL: https://stud-point.com/blog/tsikavinky_vid_-stud-point/top-10-soft-skills/
4. The Future of Jobs Report 2020. The Jobs Reset Summit 20-23 October 2020. 20.10.2020. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf
5. Зінченко В.О. Студент і науково-дослідна робота. Рідна школа. 2001. № 2. С.12.

Кона В. М.
доцент кафедри фізичного виховання та БЖД
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ ПАРАДИГМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я

Студентське світосприйняття на довгі життєві роки формується в освітньому середовищі закладів вищої освіти. Протягом цього часу у студентській свідомості кристалізуються базові цінності суспільства та життєві пріоритети особистості.

Базові цінності та життєві пріоритети, правила, принципи, погляди на життя та здоров'я об'єднуються в парадигму сучасного студента стосовно цих понять. Саме до цінностей, на думку відомого американського соціолога Т.Парсонса, звертаються люди для остаточного обґрунтування своїх дій. Цінності виходять за межі конкретних ситуацій (що можуть вирішуватися індивідом під впливом інтересів і переконань), бо визначають головні цілі й сенс життя, тому вони найяскравіше проявляються в кризові моменти для індивіда або соціуму.

Парадигма — сукупність філософських, загально-теоретичних основ науки; система понять і уявлень, які властиві певному періодові розвитку науки, культури, цивілізації.[1]

От такий «приклад» чи «взірець» (парадигму), чи теоретико-методологічну модель стосовно людського життя і здоров'я формують викладачі кафедр фізичного виховання та безпеки життєдіяльності ЗВО України.

Формування моделі збереження здоров'я та підтримання життєвого тону об'язково мають поєднувати практичні заняття з фізичного виховання та особисті наукові дослідження реакцій організму на фізичне навантаження. Об'єктом дослідження у такій науковій праці — є сам студент: його фізіологічний та психологічний стан, його загальний стан здоров'я. Дослідження ОСОБИСТОГО стану здоров'я студента, функціональних резервів організму, протидія ковідним та іншим обмеженням — є актуальним та життєво необхідним базисом в руслі опанування освітньої програми.

Основним показником здоров'я людини за сучасними дослідженнями вчених [2,3] є — аеробна витривалість. Ця складова у стані здоров'я визначається такими показниками, як максимальне споживання кисню (МСК) та поріг анаеробного обміну організму. Так званий ПАНО. Завдяки, в першу чергу, кількості спожитого кисню людський організм і набуває резерви витривалості та здоров'я, взагалі. В другу чергу, чим швидше та простіше організм переходить (через ПАНО, відкриття другого дихання) від анаеробних витоків енергії до аеробних, тим він витриваліший та більш тренований. Тим більш глибинні резерви організму включаються до роботи. Таким інструментом щодо відстеження цих процесів на заняттях з фізичного виховання є 12 хвилинний аеробний тест К.Купера. Іншими словами, людський організм переходить через ПАНО до аеробних витоків у середньому через 12 хв інтенсивної аеробної роботи. За швидкістю руху розраховується частота серцевих скорочень (ЧСС) та МСК. А за номограмою Астранда [2, с 58], дуже просто вираховується особистий МСК та його відповідність до значень норми. У цій номограмі використовується пряма (майже лінійна) залежність швидкості руху спортсмена від ЧСС. Також, дуже важливо, що номограма Астранда використовується для осіб, котрі займаються оздоровчою фізичною культурою і гарно підходить для занять студентів на свіжому повітрі.

Протягом першого семестру 2021-2022 н.р. всі студенти першого курсу ОНЕУ виконали залікове завдання — 12 хв аеробний тест К.Купера. Та самостійно вираховували особисте МСК. В подальшому — зрівняли свій показник з нормативним значенням. За кожною навчальною групою старости груп побудували графіки (окремо для хлопців та дівчат) аналогічно номограмі Астранда. Тобто, кожний зі студентів у цифровому значенні (кількість споживання мл O_2 на кг ваги за 1 хв) побачив свою особисту аеробну витривалість

та загальний стан здоров'я. На графіку відображено (див. рис.1) на прикладі студентської групи спеціальності «Туризм» показник споживання кисню для дівчат та хлопців.

МСК
ЧСС

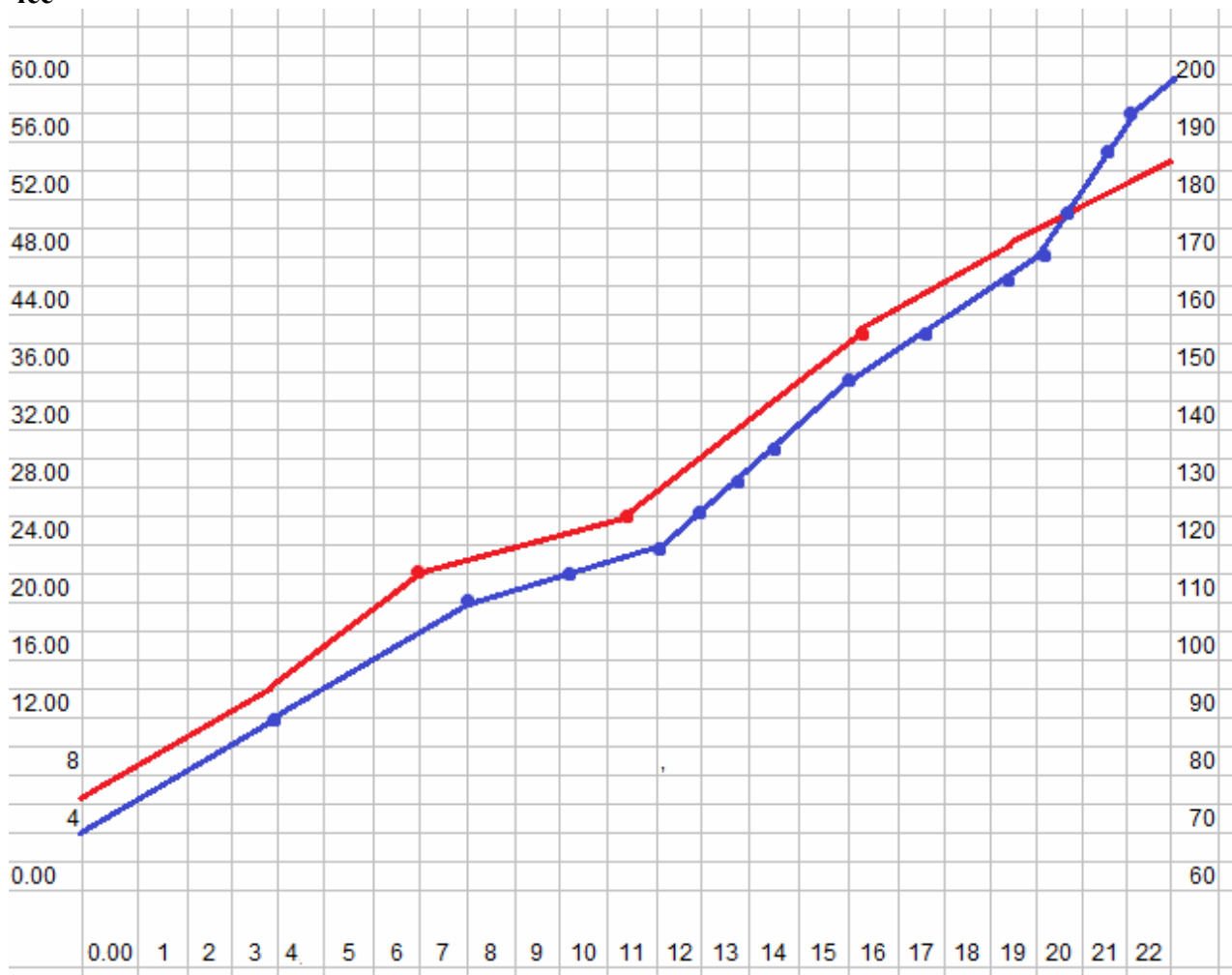

Рис. 1. Максимальне вживання кисню студентами 1 курсу факультету міжнародної економіки (спеціальність 242 «Туризм»)

Таким чином, формування ціннісної парадигми щодо свого здоров'я та життя у студентів першого курсу проходить через практичне вимірювання показника максимального споживання кисню та визначення загального стану здоров'я в умовах світової пандемії COVID-19. У подальших дослідженнях студентам буде запропоновано до особистого МСК додати показник сатурації (відсотковий показник кисню у крові), що є одним з показників визначення ковідної інфекції.

Список використаних джерел:

1. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання. — Харків: Фоліо, 2006. — 623 с. — (Б-ка держ. мови). — ISBN 966-03-3173-8. — С. 415.
2. Земцова И. И. Спортивная физиология : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / И. И. Земцова. — Киев: Олимпийская литература, 2010. — 220 с.
3. Козлов А. Г., Плиска О. І., Лазоришинець В. В., Книшів Г. В. // Цікава фізіологія у досвідах. — К.: Парламентське видавництво, 2003. — 60 с.

ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ У ПРОЦЕСІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Підвищення якості процесу навчання можливо із застосуванням принципу студентоцентризму, який реалізується за допомогою наближення процесу навчання до сутності студента. Наразі студентоцентризм є основним напрямом підвищення якості освіти та основою для отримання здобувачем вищої освіти конкурентних переваг на ринку праці. Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі (ESG) зазначають, що зворотній зв'язок є одним з факторів забезпечення ефективного студентського навчання [1]. В основу студентоцентрованого навчання покладено перенесення наголосу з викладача на студента, яке потребує якісних підтримуючих сполучних процесів. До таких важливих сполучних процесів відноситься зворотний зв'язок. За його допомогою можна скоротити розрив між поточним рівнем успішності студентів і поставленою метою навчання. Він може сприяти формуванню у студентів підвищення успішності шляхом відчуття того, що вони можуть відчути себе сполучною ланкою у системі освіти щодо вдосконалення та покращення якості навчального процесу.

Зворотний зв'язок у студентоцентрованому навчальному процесі має свої специфічні особливості. З урахуванням того, що викладач працює в групі, а здобувачі взаємодіють ще і між собою, то до завдань викладача додається і формування зв'язку між учасниками групи. Міцність такого зв'язку повинна ґрунтуватися, на встановленні швидкого та якісного контакту між усіма учасниками взаємодії. Розглядати зворотний зв'язок тільки як елемент контролю про надходження інформації та її якість наразі є дуже вузьким поглядом.

До основних завдань зворотного зв'язку у студентоцентрованому навчанні відноситься наступне:

- обґрунтування отриманої оцінки студентом;
- відзначення конкретних успіхів, відзначення якості роботи;
- співпраця зі студентом у визначенні напрямів покращення роботи чи

дослідження;

- мотивування та заохочування здобувачів;
- розвиток їх здатності контролювати, оцінювати та регулювати
- своє власне навчання.

Для успішного процесу навчання здобувачів зворотний зв'язок у студентоцентрованому навчанні повинен відповідати таким критеріям як конструктивність, своєчасність, націленість на індивідуальні потреби та партисипація [2].

Конструктивність спирається на критичне мислення, підкреслення сильних та слабких сторін студентської роботи разом із наданням пропозицій щодо покращення роботи. Студента це спонукає переглянути своє навчання, критично ставитися до своєї роботи, уточнити компетентності, а також допомагає розвивати діалог між викладачем і студентами. Викладач надає для дослідження реальні ситуації, а здобувач самостійно шукає можливі рішення. В такому випадку відбувається свідоме засвоєння знань і здобувач стає повноправним суб'єктом освітнього процесу, а викладач виконує роль менеджера навчального процесу.

Своєчасний зворотний зв'язок здійснюється через відносно короткий час після виконання певної роботи доки здобувачам не перейшов до наступних завдань. Це сприяє зменшенню помилок та вибору правильного напрямку вирішення завдань. Своєчасність зворотного зв'язку підвищує зацікавленість здобувача у співпраці з викладачем і спрямована

на індивідуальні потреби. Оцінка повинна бути отримана своєчасно, що принести користь подальшій роботі.

Націленість на індивідуальні потреби вимагає поваги до кожної особистості та врахування можливостей кожного здобувача для заохочення до співпраці. Вона базується на принципах демократичності та створює позитивну атмосферу, дозволяє врахувати особистісні якості кожного здобувача та розкрити його потенціал. Виконання цього критерію вимагає від викладача виконання у ролі наукового консультанта, партнера і комунікатора між учасниками навчального процесу.

Партисипація або встановлення партнерських відносин, в яких здобувач залучається до аналізу своєї роботи, встановлення цілей та завдань. Вона розглядається в контексті залучення всіх суб'єктів освітнього процесу, а не лише співробітництва викладача і студента. Головним завданням постає вміння навчити здобувачів критичного мислення, яке з'єднує загальне та предметне мислення і базується на самоорганізації, самоконтролі цілеспрямованості та обґрунтованості.

Для студентів важливо відчувати практичний контекст отриманих знань, які можуть бути корисними та придатними для реалізації, зрозуміти зв'язки між дисциплінами. Завдання викладача та закладу вищої освіти, відповідно, полягає у створенні такого сприятливого середовища [3]. На заняттях зі студентами створенню сприятливого середовища допомагають такі форми зворотного зв'язку як «бесіда за столом», «обговорення на льоту», коли викладач підходить до столу студента та обговорює його поточну діяльність, відповідає на його запитання та коментує досягнення. Створення сприятливого середовища засноване саме на зворотному зв'язку, який дозволяє викладачу регулярно контролювати та корегувати навчальний процес, активно залучаючи студента до взаємодії, тобто цей процес стає інтерактивним. Саме інтерактивний зворотний зв'язок є тим необхідним сучасним елементом засвоєння навчального матеріалу та отримання очікуваного результату, що оптимізує навчальний процес.

Одним із дієвих засобів зворотного зв'язку є анкетування. Таку форму зворотного зв'язку для більш сприятливої психологічної та чесної атмосфери доцільно проводити у онлайн форматі, адже присутність викладача може спричинити скутість та неактивність здобувачів. Проте така форма зв'язку має і свої недоліки, пов'язані з емоційною складовою поведінки студентів, їх особистою упередженістю, що може знизити ступінь об'єктивності та подальші висновки.

Отже зворотній зв'язок у студоцентрованому навчанні сприяє підвищенню його ефективності, а саме:

- допомагає студентам швидко адаптуватися і коригувати свою стратегію навчання;
- адаптує викладачів до швидкої реакції на зміни і коригування викладання відповідно до потреб здобувачів у навчанні;
- допомагає студентам стати самостійними, розвиває критичне мислення;
- стимулює взаємодію та діалог щодо покращення навчання;
- залучає студентів, вимагаючи від них бути присутніми на зворотному зв'язку як частини оцінки їх роботи.

Список використаних джерел:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). URL https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf
2. Попович О. М. Конструктивний підхід в організації навчання студентів на педагогічному факультеті Мукачівського державного університету. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. № (1). 2017. С.99–102
3. Олійник Н. Ю. Зворотний зв'язок у дистанційному навчанні. II Міжн.наук.-практ.конф. «Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle». URL: <http://2014.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=61&lang=ru>.

Селятіна М. І.
студентка кафедри соціології
Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова,
м. Одеса, Україна
(координатор – Ятвецька Г. В.
кандидат соціологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова,
м. Одеса, Україна)

УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДІ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімко розгортаючимися інноваційними перетвореннями різних сфер життєдіяльності людини, в тому числі і соціальної. Зараз суспільству і державі в цілому потрібні індивідууми, які вміють успішно соціалізуватись в стрімко змінюючомуся соціумі, активні, творчі, амбіційні люди, які володіють універсальними засобами дій. І однією з найважливіших умов розвитку сучасних випускників вузів в успішних у подальшому дорослому житті членів суспільства є високий рівень розвитку їх соціальної компетенції, як показник готовності і здібності до соціальної взаємодії в різних життєвих сферах, єдності соціальної адаптованості, гнучкості і мобільності.

Соціальна компетенція не може з'явитися без сформованості у індивіда особистісних утворень, що сприяють соціальній адаптації, яка, в свою чергу, почавшись у дитячому садочку, активно продовжується у школі і, на кінець, під час перебування у вузі.

Перш за все, в особистості розвивається та формується мотивація соціально значущої діяльності. Основою соціальної дії виступають контакти, без яких не може з'явитися бажання викликати певні реакції індивіда або групи, змінити їх поведінку. Соціальні дії – це певна система вчинків, засобів і методів, використовуючи які, індивід або соціальна група прагнуть змінити поведінку, погляди чи точку зору інших індивідів або груп. [1; 2]

Будь-яка дія передбачає якийсь мотив для її здійснення, тобто, те, що викликає певні дії людини, переважно – усвідомлене внутрішнє спонукання особистості до певної поведінки, націленої на задоволення тих чи інших її потреб.

В свою чергу, мотивація (від лат. *movēre* «рухати») – це спонукання до дії, певний психофізичний процес, керуючий поведінкою людини, що формує її направленість, організацію, активність і стійкість; це – безперервний процес вибору і прийняття рішень на основі зважування поведінкових альтернатив. Це поняття – ширше і складніше, ніж поняття мотиву. [3]

Мотивація соціальної дії містить дві складових: індивідуальна ціль, яка відтворює потребу людини; орієнтація на іншого, «очікування», яке ураховує можливу відповідну реакцію оточуючих. [4; 5]

Відповідно, індивідуальна ціль та орієнтація на іншого в сукупності складають мотив соціальної дії – індивідуальну ціль, яка є осмисленою крізь призму соціальних відношень, зв'язків, очікувань.

Мотивація студента розташовується на одному з двох полюсів: прагнення до успіху (досягнення) і страх невдачі (уникання). Тобто, якщо студент в процесі будь-якої діяльності часто зіштовхується з невдачами, то в його мотиваційній сфері починає переважувати мотив уникання, і навпаки. Проте, дослідження підтверджують, що мотивація на успіх є

позитивною основою для соціальної адаптації. При такій мотивації, дії людини направлені на досягнення конструктивних, позитивних результатів. Ця мотивація визначає особистісну активність. [3]

В процесі інтенсивного розвитку та якісного перетворення пізнавальної сфери свого життя, людина оволодіває своїми психічними процесами, вчиться ними керувати. Це, в свою чергу, будує фундамент для виникнення та розвитку здібності до довільної регуляції поведінки та саморегуляції.

Довільна регуляція поведінки виступає в цьому випадку в якості другого суттєвого новоутворення, значущого для розвитку соціальної компетенції молоді людини.

Молода людина оволодіває здібністю дивитись на себе своїми очима та очима інших людей. У неї розвивається діалогічність свідомості, критичність у відношенні до себе та до оточуючих. Вона стає здібною до адекватної самооцінки.

Самооцінка – це оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і свого місця серед інших людей, вона пов'язана з тим, наскільки ми цінуємо себе, а впевненість відноситься до наших дій та поведінки, це – фундамент впевненості. [6]

В якості основного критерія оцінювання виступає система цінностей індивіда.

Самооцінка відноситься до центральних утворень особистості і в значній мірі визначає характер соціальної адаптації особистості, є регулятором поведінки та діяльності. Отже, задоволеність собою та достатньо висока самооцінка є важливими складовими соціальної компетентності.

Протягом навчання у школі, а потім – у вузі, молоді люди засвоюють новий тип відношень з оточуючими людьми, соціальні норми, включають в міжособистісні стосунки категорії «добре-погано», позбавляються безумовної орієнтації на дорослого і зближуються з групою однолітків. В цьому плані, для соціальної адаптації затребуваними виявляються навички конструктивної взаємодії.

Всі основні характеристики взаємодії відображаються в її видах. Одним з найбільш значущих є такий вид взаємодії, як соціальна. Соціальна взаємодія – це соціальне співвідношення між людьми та соціальними групами. І важливими специфічними формами такої взаємодії є спільна діяльність та спілкування.

Співпраця – спільне визначення цілей діяльності, спільне планування спільної праці, спільний розподіл сил, засобів, предмету діяльності в часі згідно з можливостями кожного учасника, спільний контроль і оцінка результатів роботи, а потім – спільне прогнозування нових цілей і завдань. [6]

Великий виховний потенціал має діалогова взаємодія. Вона припускає рівність позицій партнерів, ввічливе, позитивне відношення взаємодіючих сторін один до одного. Така взаємодія характеризується переважанням в її структурі когнітивного або емоціонального компонентів.

Під конструктивною взаємодією розуміють вид соціальної взаємодії, що характеризується, з одного боку, продуктивністю і результативністю спільної дії, а з іншого боку – емоціональною задоволеністю процесом і результатом суб'єктів взаємодії. Діалогічність свідомості, при цьому, дозволяє вести конструктивний діалог з однолітками та дорослими. [1; 6]

Функцію посередництва між особистістю та суспільством, об'єднуючи індивідуальні прояви і соціальні норми, виконують соціальні ролі. Соціальна роль – це зразок поведінки людини, який суспільство признає доцільним для власника даного статусу або сукупність дій, які повинна виконати людина, яка займає даний статус.

Соціальні ролі пов'язані з соціальним статусом, професією або видом діяльності. Це – стандартизовані безособові ролі, які будуються на основі прав та обов'язків, незалежно від того, хто їх виконує. Різні ролі також є зумовленими різними мотивами. [7]

Коли йдеться про соціальні ролі, слід пам'ятати про соціальних агентів, які навчають молодь цим ролям і набувають край важливого значення у формуванні будь-якої особистості. Агенти соціалізації – це окремі особистості, групи, а також соціальні інститути, завдяки яким відбувається соціалізація особистості, тобто, вивчення нею культурних норм та засвоєння соціальних ролей. [2]

Коли йдеться про вуз, соціальні агенти – це викладачі, які безпосередньо впливають на розподіл та оволодіння студентами їх соціальними ролями.

Таким чином, можна заключити, що можливість організації процесу формування соціальної компетентності молодих людей в багатьом залежить від урахування при проектуванні та корегуванні цього процесу певних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Серед зовнішніх факторів можна виділити наступні:

- 1) психолого-педагогічні;
- 2) соціальні;
- 3) економічні;
- 4) демографічні;
- 5) соціокультурні.

До внутрішніх факторів можна віднести ті, що відображають специфічні особливості молодих людей: вікові особливості, субкультура молодої людини, її соціальний досвід і ціннісні орієнтації, потреби і мотивації, умови, засоби і технології занурення молодої людини в соціальне життя суспільства. Також, серед внутрішніх факторів формування соціальних компетентностей студента особливо важливими є соціально значимі види діяльності.

Список використаних джерел:

1. Парсонс Т. О структуре социального действия. – М. : Академ. проект, 2000. – С. 880.
2. Вебер М. Основные социологические понятия // Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990.
3. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: в 2 т. – М.: Педагогика, 1986. – С. 163.
4. Х. Хекхаузен. Мотив и мотивация: восемь основных проблем. – М.: Педагогика, 1986. – Т. 1. – С. 33-48.
5. Маслоу А. Г. Мотивация и личность. – СПб.: Евразия, 1999. – С. 478.
6. Хабермас Ю. Моральна свідомість і комунікативна дія. – СПб.: Наука, 2000. – С. 380.
7. Линтон Р. Статус и роль. – К. : Инкраины, 1999. – С. 272.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РІВНЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Працівники майбутнього повинні бути здатними застосовувати критичне мислення для вирішення нових проблем більш високого рівня. Класична модель навчання, орієнтована на індустріальну епоху, надавала студентам досить обмежений набір навичок, які були потрібні для виконання визначених рутинних завдань та передбачали використання певного алгоритму. Нова модель навчання повинна бути орієнтована на вирішення складних питань, які потребують обґрунтованого судження. Використання наявних знань у нестандартних ситуаціях можливе завдяки навичкам критичного мислення. Застосування методів критичного мислення дає можливість бачити речі в новому світлі, приймати кращі рішення, творчо вирішувати проблеми та генерувати інноваційні ідеї.

За результатами теоретичного аналізу критичне мислення – це такий вид розумово – оціночної діяльності, який включає необхідні вміння та спрямований на виявлення ступеня відповідності (невідповідності) того чи іншого процесу та його результату прийнятим стандартам, що сприяє смислового самовизначенню студента по відношенню до різноманітних явищ дійсності та активному їх перетворенню [1; 3; 5].

У 1956 р. американський психолог Б. Блум розробив таксономію пізнавальних здібностей, виділивши шість рівнів навчальних цілей у когнітивній сфері: знання – розуміння – застосування – аналіз – синтез – оцінка. Кожен наступний рівень пізнання неможливий без навичок попереднього. Він уперше ввів поняття «критичне мислення» як мислення вищого рівня [4]. Слід зазначити, що й сьогодні модель Блума ототожнюють із розвитком навичок критичного мислення.

Дослідження були опробовані в рамках учбової дисципліни «Психологія управління» зі студентами спеціальності «Психологія». Основною ціллю нашого дослідження було опрацювання критеріїв показників рівнів розвиненості критичного мислення за допомогою яких можливо їх оцінювати.

Рівні критичного мислення студентів оцінювалися за такими критеріями [2]:

1. Визначення галузі пізнавальної діяльності та суміжних областей – знання;
2. Вміння переструктурувати інформацію, надаючи певну інтерпретацію основної думки – розуміння;
3. Вміння застосовувати відібрані факти, дані у нових ситуаціях, щоб підтримати чи спростувати позицію автора – застосування;
4. Вміння порівнювати основні ідеї тексту з інформацією з інших джерел, щоб дійти певних висновків, значимих для підтвердження раніше сформульованої гіпотези або припущення, вміння ставити собі питання – аналіз;
5. Уміння узагальнювати відібрані дані, розвивати логіку загальної аргументації, щоб дійти остаточного висновку – синтез;
6. Вміння визначати валідність, надійність, неупередженість відібраних для доказовості фактів, оцінювати висновки – оцінка.

Результати проведеного дослідження. Змістовний аналіз даних дозволяє визначити загальний рівень розвитку критичного мислення більшості студентів як неприпустимо низький, це стає перешкодою у формуванні конкурентоспроможного спеціаліста. Студенти не усвідомлюють важливості критичного мислення у становленні особистості.

Відзначимо деякі виявлені проблеми щодо формування критичного мислення студентів у сучасних умовах вишу.

По-перше, це невміння студентів висловлювати свою точку зору та обґрунтовано її відстоювати. На наш погляд, у студентів недостатньо відпрацьована культура роботи з інформацією, у навчанні найчастіше використовуються процеси пам'яті та уваги, тобто пасивне сприйняття інформації, а участь таких активних пізнавальних процесів як мислення, уява та мовлення передбачає в отриманні інформації, мати своє бачення поставленої проблеми та способу виходу з неї, це і є ознака розвиненого критичного мислення. Крім того, у студентів низький рівень розвитку наступних умінь та навичок критичного мислення: оцінити рівень обґрунтованості суджень, тверджень; інтерпретувати та пояснити висновки; формулювати гіпотезу; адекватно розуміти науковий текст; виділяти основну ідею автора; виявляти протиріччя та формулювати проблему; ставити питання щодо розуміння проблеми; оформляти результати у вигляді реферату, доповіді, статті; рефлексувати свою діяльність; аргументувати тезу; підтримувати діалог; визнавати цінність висловлювання іншого. Таким чином відзначаємо невисокий рівень розвитку критичного мислення у студентів.

По-друге, низький рівень мотивації навчання. З аналізу анкетування можна стверджувати що у студентів привалює зовнішня мотивація, що не є продуктивною. Дане дослідження вимагає ретельного аналізу та перегляду багатьох мотиваційних теорій у зв'язку зі зміною деяких орієнтирів у суспільстві.

По-третє, несформовані вміння студентів самостійно вчитися. Однією з причин ситуації, що склалася, бачимо у відсутності зв'язку та спадкоємності навчання загальноосвітньої школи та вищого навчального закладу. Відомо, що система вищої професійної освіти використовує кредитну систему навчання, яка передбачає високий рівень самостійності в навчанні від самих студентів, а середня школа займається так званою традиційною системою, заснованою переважно на ілюстративних методах навчання, на отриманні учнями готових знань.

Висновки. Таким чином, критичне мислення - це вид інтелектуальної діяльності людини, він характеризується високим рівнем розуміння, застосування, аналізу, синтезу, оцінки об'єктивності підходу до навколишнього інформаційного поля. Це відноситься майже до всієї розумової діяльності. Навчання, орієнтоване на напрацювання навичок критичного мислення, передбачає не тільки активний пошук студентами інформації для засвоєння, а щось більше: порівняння того, що вони засвоїли, з власним досвідом, і навіть порівняння засвоєного з іншими дослідженнями. Студенти можуть сумніватися в авторитетності чи достовірності отриманої інформації, перевіряти докази та їхню логіку на правдивість, робити свої висновки, будувати власні приклади для її застосування, розглядати можливості вирішення завдання.

Засоби формування критичного мислення, які ми вибираємо повинні відповідати розвитку сучасного суспільства та посиленню уваги до внутрішнього світу особистості. Ми повинні завжди пам'ятати, що критичність виховується не тільки у ставленні до поведінки людини, до самих знань, але й до способів їх засвоєння та добування. Не нав'язувати студентам єдиний шлях вирішення проблеми, а вчити їх активному, альтернативному, більш раціональному вибору прийомів та способів вирішення завдання, стимулювати висування

нових ідей, які руйнують звичні стереотипи та загальноприйняті погляди – ось мета навчання критичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Інтерактивна модель критичного мислення. (To Analyze Thinking We Must Identify and Question its Elemental Structures). URL: <https://www.criticalthinking.org/pages/critical-thinking-where-to-begin/796> (дата звернення: 17.01.2022).
2. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку. URL: <http://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf> (дата звернення: 17.01.2022).
3. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі : навчально-методичний посібник для вчителів. Тернопіль : ТОКІППО, 2017. 60 с. URL: <https://cutt.ly/pmtDVji> (дата звернення: 09.01.2022).
4. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 89–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/.ukrpj_2018_2_14 (дата звернення: 08.01.2022).
5. Тимоха С. С., Крикунова В. Ю. Розвиток критичного мислення студентів. Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 21–22 травня 2015 р. / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. Полтава, 2015. С. 203–205. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/9574> (дата звернення: 09.01.2022).
6. Хом'як І. М. Розвиток критичного мислення у студентів-філологів. Українська мова та література в школі. 2019. № 1. С. 2–7.

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

Проблема активації мотивації до академічної успішності та її підтримки на оптимальному рівні протягом навчання у закладі вищої освіти в сучасних умовах реформування вищої освіти та моніторингу її якості має високу актуальність. Причина цього двояка. По-перше, саме мотивація, насамперед, мотивація досягнення, зосереджує увагу на прагненні конкретної мети, її усвідомленості і чіткої організації навчальної діяльності. Мотивація є надійним предиктором успішності як у навчанні так і у професійної діяльності. По-друге, успішна діяльність потребує не тільки розвинутих здатностей, але і таких важливих мотиваційних характеристик як інтерес до діяльності, віра у себе та свою здатність досягнути бажаного результату, вміння долати перешкоди та труднощі, адекватно реагувати на невдачі та проявляти наполегливість. Цілеспрямованість залучає багато мотиваційних механізмів, як когнітивних, так і динамічних, як раціональних, так і ірраціональних, що сприяють позитивному настрою та успішності. Сфера мотивації успіху та досягнення, постає випробувальним полігоном для розробки інноваційних моделей психолого-педагогічних впливів.

Навчання вмотивованого студента має низку переваг у порівнянні зі непродуктивно мотивованим чи амотивованим. Отже що уявляє собою продуктивна і непродуктивна мотивація та як їх відрізнити?

Згідно сучасних прикладних підходів до мотивації та мотивування (Гордєєва Т.О., 2017, Климчук В.О., 2015) продуктивною вважається внутрішня мотивація. Внутрішня мотивація є проявленням свободи волі і автономії, компетентності та зв'язаності з іншими, тобто залученості у командну роботу для здійснення певної діяльності. На відміну від традиційних уявлень у концепції самодетермінації (Ryan & Deci, 2000) внутрішньої мотивації протиставляється не зовнішня мотивація, а амотивація [4]. Мотивація розглядається як активність «Я» в континуумі внутрішнього простору, що має якісні особливості і певні стилі регулювання та саморегулювання (рис. 1).

Поведінка	Не самодетермінована			Самодетермінована		
Мотивація	Амотивація		Зовнішня		Внутрішня	
Регуляція	Не регулюється	Екстер-нальна	Інтрое-цвана	Ідентифі-кована	Інтегро-вана	Внутрішня

Рис. 1. Континуум автономії, що описаний в теорії самодетермінації (з Ryan & Deci, 2000)

Внутрішня мотивація виступає одною з шести форм мотивації, що характеризують ступінь фрустрованості суб'єкта в автономії і зумовлює цілком добровільну, інтегровану і самодетерміновану поведінку, при якій особистість виступає джерелом активності і здатна її регулювати та нею управляти. Тобто мотивація є продуктом контролюючих та автономних форм регуляції поведінки [3].

В навчальному процесі внутрішня мотивація, як концепт заснований на теорії самодетермінації, виступає гомогенним утворенням і регулюється двома основними стилями розпорядження владою в системі міжособистісної комунікації викладач – здобувач освіти: контролюючим стилем і стилем спрямованим на підтримку автономії; задається мотивами, заснованими на прагненні к задоволенню потреби в пізнанні, досягненні і саморозвитку та зовнішніми по відношенню до характеру діяльності потребами – повазі, автономії та прийнятті [1].

Дослідження особливостей прояву внутрішньої мотивації у здобувачів вищої освіти в Одеському національному економічному університеті (ОНЕУ) було проведено у травні 2021 р. в період проходження навчальної практики здобувачами освітньої програми Психологія в рамках діяльності Сектора психологічного здоров'я за допомогою опитувальника Шкали академічної мотивації (Гордєєва Т.О., Сичьов О.А., Осин Є.М., 2014). В дослідження прийняло участь 220 здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня. Опитування проводилося в дистанційному форматі, анонімно, за допомогою Google Form з попередніми інформаційними груповими бесідами зі здобувачами інших освітніх програм на всіх факультетах ОНЕУ. Застосована методика дозволяє виявити рівень задоволеності потреб, що зумовлюють мотиваційну спрямованість особистості відповідно до теорії самодетермінації. Методика складається з 28 тверджень, що оцінюються за п'ятибальною шкалою; включає шкали – *мотивація пізнання*, *мотивація досягнення*, *мотивація саморозвитку* (шкали внутрішньої мотивації), *мотивація до самоповаги*, *інтроецьована мотивація*, *екстернальна мотивація* (шкали зовнішньої мотивації) і *амотивація*. Шкала мотивації пізнання спрямована на діагностику бажання вчитися новому, розуміти досліджуваний матеріал, пов'язаний з досвідом інтересу і задоволення в процесі пізнання. Шкала мотивації досягнення вимірює прагнення зробити роботу якомога краще, досягти максимальних результатів у навчанні, відчуваючи задоволення в процесі вирішення складних завдань. Шкала саморозвитку вимірює стійкість бажання розвивати свої здібності, свій потенціал в рамках освітньої діяльності, відтворювати почуття майстерності і компетентності. Шкала мотивації самоповаги – оцінює прагнення досягти повагу шляхом досягнення високої продуктивності в діяльності, зокрема, вимірює бажання вчитися заради почуття власної гідності і підвищувати самоповагу за рахунок академічного успіху. Шкала інтроецьованої мотивації вимірює бажання вчитися, обумовлене почуттям сорому і почуттям обов'язку перед собою та іншими значущими людьми. Шкала екстернальної мотивації оцінює зовнішнього регулювання оцінює ситуацію примусовості до освітньої діяльності, обумовлену необхідністю дотримуватися вимог, що продиктовані організацією освітнього процесу, вимогами значущих осіб: здобувач вчиться щоб уникнути можливих проблем, санкцій, покарань або заслужити похвалу, отримувати винагороду за досягнення успішних результатів. Шкала амотивації вимірює відсутність інтересу і відчуття значущості освітньої діяльності [2].

За результати опитування визначено 5 типових комбінацій (профілів) внутрішніх і зовнішніх мотивів, амотивації в структурі навчальної мотивації, які візуалізовано (рис. 2).

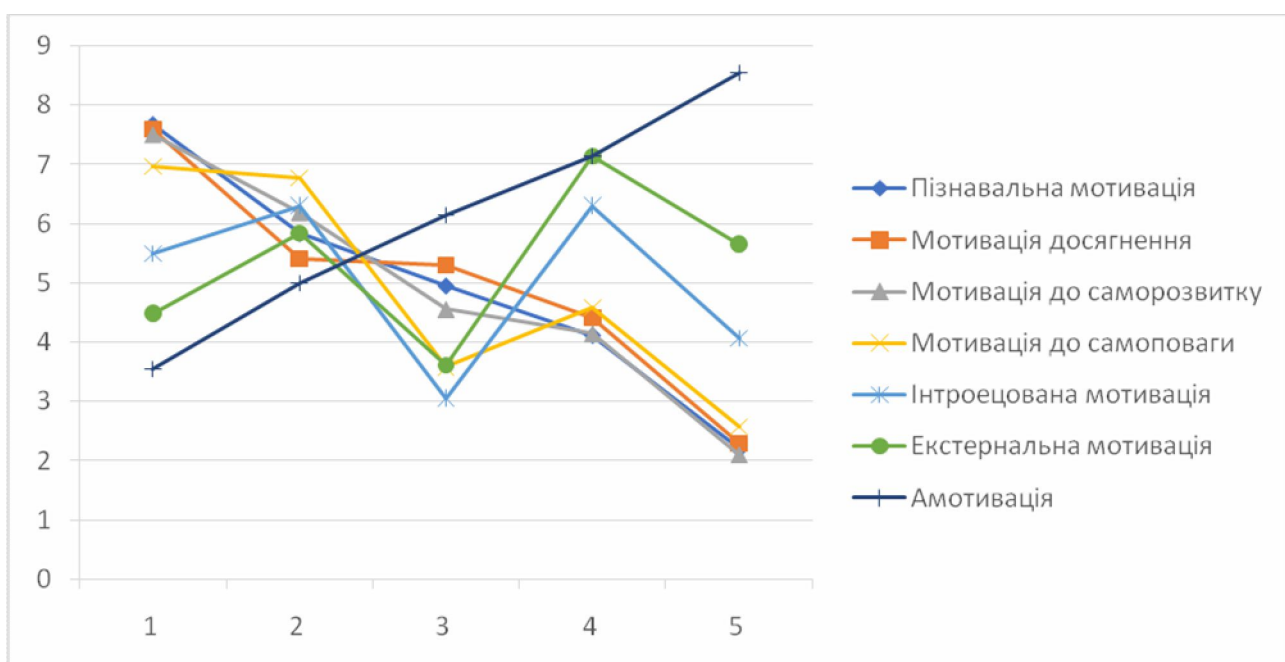

Рис. 2. Профілі навчальної мотивації здобувачів вищої освіти

Перший тип профіля спостерігається у 29% випадків. Характеризується високими показниками пізнавальної мотивації, мотивації досягнення та мотивації до саморозвитку (внутрішньої мотивації); вище середнього – показниками мотивації до самоповаги; нижче середнього – показниками інтроецьованої, екстернальної мотивації, амотивації.

Зазначений профіль відрізняється домінуванням внутрішньої мотивації, і незначною фрустрацією автономії. Профілю відповідає стійкість інтересу до того, що вивчає, відчуття легкості в засвоєнні знань, прагнення виконати завдання як можливо краще, відчуття компетентності при успіху, бажання розвивати свій потенціал, свої здібності. Достатня автономність в організації навчальної діяльності, здатність ставити для себе цілі і їх досягати. Відчуває самоповагу, високо оцінює результати своєї діяльності і очікує винагороду. Якщо винагорода не надається чи очікування не здійснюються переживає розчарування, обурення. На деякий час втрачає цікавість до успішності, яка згодом відновлюється.

Другий тип профілю спостерігається у 23% випадків. Характеризується вище середнього показниками мотивації до самоповаги, пізнавальної мотивації, мотивації розвитку, інтроецьованої та екстернальної мотивації, нижче середнього показниками мотивації досягнення та амотивації.

Профіль відрізняється реакцією протесту на вимогу високих навчальних досягнень або виконання складних завдань. Відчуває самоповагу, благополуччя при комфортних умовах навчальної діяльності. Потребує регламентації і чіткої організації діяльності. Прагне отримувати винагороду, уникає невдач та труднощів. Бажає розвиватися у діяльності, що викликає цікавість але лякається перешкод.

Третій тип профілю спостерігається у 12% випадків. Характеризується нижче середнього показниками пізнавальної мотивації, мотивації досягнення та мотивації до саморозвитку, мотивації до самоповаги, екстернальної мотивації, низькими показниками інтроецьованої мотивації і вище середніми показниками амотивації.

Представники цього профілю мають помірні пізнавальні інтереси, прагнуть досягнень виключно в тій сфері, в якій відчувають впевненість в успіху. Прагнуть до саморозвитку, автономії але не можуть визначитися з напрямком, в якому розвиватися. Слабко відчувають самоповагу, відчуття благополуччя мінливо. Слабко розвинута здатність до самостійної організації діяльності. Переживає напруження при виконанні діяльності, при успіху не відчувають задоволення в повній мірі. Заходи контролю сприймають як нав'язування, примус. Не вважають виконання зобов'язань нормою навчальної діяльності.

Четвертий тип профілю спостерігається у 29% випадків. Характеризуються нижче середнього показниками пізнавальної мотивації, мотивації досягнення та мотивації до саморозвитку, мотивації до самоповаги, вище середнього показниками інтроецьованої і екстернальної мотивації, амотивації.

Представники цього профілю схильні підтримувати пізнавальний інтерес при зовнішньому контролі навчальної діяльності, слабо здатні дотримуватися зобов'язань та виконувати обов'язки. Пізнавальні інтереси не стійкі – підтримуються на достатньому рівні у ситуаціях коли діяльність підкріплюється зовні, бо самостійно не схильні відзначати свою результативність. Значно знижують продуктивність діяльності якщо не відчувають контролю або турботи з боку значущих осіб. Прагнуть досягнень але не намагаються діяти, бо не відчувають рішучості, наполегливості, переймаються очікуванням невдачі.

П'ятий тип профілю спостерігається у 7% випадків. Характеризується низькими показниками внутрішньої мотивації, мотивації до самоповаги, нижче середнього показниками інтроецьованої мотивації, вище середнього показниками екстернальної мотивації і високими показниками амотивації.

Профіль відрізняється домінуванням відчуття безпорадності, втрати усвідомленості значущості навчальної діяльності. Виражена фрустрація в автономії. Діяльність виконується примусово, під тиском ситуації або значущих осіб, тому, що потрібно.

Врахування форми профілю при організації навчального процесу може допомогти в:

- плануванні організаційних та психолого-педагогічних впливів,
- прогнозуванні особливостей у міжособистісному спілкуванні зі здобувачами вищої освіти,
- виборі форм регуляції та саморегуляції психоемоційних станів при реакціях на невдачі,
- оцінці форм самоефективності в навчальній діяльності,
- формуванні наполегливості у навчанні та подолання фрустрацій,
- мотивації до навчальних досягнень і суб'єктивного благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Гордеева Т.О. Мотивация: новые подходы, диагностика, практические рекомендации / Сибирский психологический журнал. 2016. № 62. С. 38-53
2. Гордеева Т.О., Сычев О.А., Осин Е.Н. Опросник Шкалы академической мотивации / Т.О. Гордеева, О.А. Сычев, Е.Н. Осин // Психологический журнал. 2014. Т.35. №4. С. 98-109
3. Шелдон К.М. Введение в теорию самодетерминации и новые подходы к мотивации роста / Сибирский психологический журнал. 2016. № 62. С. 7-17
4. Ryan R.M., Deci E.L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being // American Psychologist. 2000. № 55 (1). P. 68–78. URL: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

Курганська Е. І.

к.е.н., доцент

кафедра фінансів

Случинська І. А.

аспірантка

кафедра фінансів

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ ТА ВЛАСНІ ДОМІНАНТИ ЯК ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВИБІР КАР'ЄРНОЇ СТРАТЕГІЇ

В тезах розглянуто вплив лідерства та власних домінант індивіда на вибір кар'єрної стратегії. Виявлено основні напрями щодо передумов та факторів впливу на формування та вибір кар'єрної стратегії та можливі сценарії їх реалізації.

Ключові слова: професійний потенціал, професійна підготовка, соціалізація, професійна реалізація, кар'єра, комунікативні здібності, експертність, лідерство, відповідальність, емоційний інтелект, харизматичність, креативність.

Наукові дослідження довели, що вибір побудови кар'єрної стратегії сучасного лідера – сукупність специфічних системних дій в аспекті професійного спрямування та адаптації до сучасних умов.

Наразі, розвиток професіоналізму, відповідних особистісних перетворень і змін у досягненні кар'єрних цілей людини.

В сучасних концепціях професійної реалізації акцентується увага на суб'єкті як творця власної кар'єри, де, переважним чином, адекватна оцінка власного особистісного та професійного потенціалу- є детермінантою в площині професійного розвитку [5].

Саме на початковому етапі вибору кар'єрної стратегії процес соціалізації та професійної реалізації лідера на основі відповідного професійного мислення має найбільшого впливу на індивіда.

Кар'єрні орієнтації можуть залишатися стійкими, а можуть змінюватися в залежності від вимог, які висуває до себе лідер в аспекті професіоналізму та експертності.

Вищевказані кар'єрні орієнтації визначаються особистісною концепцією, талантами, мотивацією та власними цінностями.

Кар'єрна стратегія набуває особливого значення в площині професійної реалізації лідера та, відповідно, він(лідер) отримує максимальну реалізацію та успішну діяльність як наслідок обраних пріоритетів та власних домінант [3, 5].

Проте, це працює лише у випадку вибору професії згідно власним здібностям та талантам, в протилежному випадку вибір кар'єрної стратегії, визначеної ситуаційно чи впливом випадкових факторів - відбувається емоційне вигорання та демотивація.

Кар'єрні досягнення залежать в сукупності від багатьох факторів, основні з яких:

- професійне самовизначення та самоактуалізація;
- професіоналізм та експертність у відповідній власним талантам та розвинутим навичкам сфері;
- вміння застосовувати системний підхід, обробляти великі обсяги інформації;
- нарощення соціального капіталу;
- цілеспрямованість та виправданий оптимізм;
- професійна спрямованість та мотивація;
- наявність критичного мислення.

Класифікація лідерства в конкретній групі є виділення його типів за змістом та виконуваними ролями:

- ділове лідерство;
- відповідальне лідерство;
- емоційне лідерство;
- ситуаційне лідерство;
- інформаційне лідерство;
- освітнє лідерство;

Фактори впливу в аспекті формування лідера:

- емоційний інтелект, який, бажано, розвивати з дитинства (Манфред Кете Де Фріс довів взаємозв'язок категоричності та цілеспрямованості з отриманими в дитинстві психологічними травмами на теоретичному рівні);
- досвід в площині і перемог, і поразок(існує парадигма: чим більше помилок робив лідер, тим більш ефективний в подальшому. Парадокс лідера);
- достатньо ранній досвід прийняття управлінських рішень та керівництва(Джон Коттер довів, що, окрім ефективності управлінських рішень, має значного впливу саме лідерська позиція та вміння нести відповідальність) ;
- наявність не лише відповідної освіти, а вміння постійно самовдосконалювати власні скіли, системно навчатися, постійно оновлювати знання та враховувати сучасні реалії;
- вміння мислити масштабно.

До основних рис лідерства, які суттєво впливають на вибір кар'єрної стратегії переважна більшість вчених та дослідників виділили:

- креативність, адекватність;
- проактивність та харизматичність;
- відповідальність та високоорганізованість;
- орієнтованість на кінцевий результат;
- здатність вести за собою людей та створювати команду;
- природня сила енергетики, впливу, в т.ч. за допомогою харизми;
- авторитет та довіра;
- вміння визнавати власні помилки;
- наявність бажання покласти на себе відповідальність за факапи та виявляти прорахунки з подальшим підвищенням рівня ефективності.

Лідер – це домінуюче обличчя будь-якого суспільства, організованої групи, установи, організації чи колективу. Лідера вирізняють якості, які характеризують цей тип:

- відкритість;
- багато енергії;
- компетентність;
- професійність;
- емоційний інтелект;
- комунікативність;
- гнучкість;
- харизма;
- ентузіазм;
- експертність.

Всі вищезазначені якості лідерів спонукають людей йти за ними, вірити в нього чи неї. Разом з тим, незалежно чи офіційний лідер, чи неформальний, - він задає напрям розвитку, руху та впливає на суспільну думку. Нельсон Мандела, Махатма Ганді, Пен Ліюань, Шейх Хасіна Вазед, Авраам Лінкольн, Вінстон Черчіль, Маргарет Тетчер, Марія

Складовська-Кюрі, Ілон Маск тощо – перелік досить довгий, кожен лідер зробив власний внесок в тій чи іншій формі для суспільства: розвиток економіки, суспільної думки, закріплення політичного авторитету чи ефективна діяльність благодійних фондів.

Проте існують також певні яскраві представники лідерства, які несуть руйнівну енергію, негативний досвід, деструктивність, війну, агресію - що говорить також і про негативний вплив лідера.

Сьогодні суспільство віддає перевагу соціально адекватним, безпечним, ініціативним, які відповідають певним ціннісним орієнтирам та несуть відповідальність за вчинки, рішення, наслідки, команду.

Для розвитку та закріплення лідерських якостей, які суттєво впливають на вибір кар'єрної стратегії, необхідно бути проактивними, розставляти пріоритети та діяти відповідно розробленої стратегії, виходити за рамки зони комфорту - постійно розвиватись, за необхідності приходити до консенсусу та завжди мотивувати команду.

Кар'єрна стратегія не визначає лише рівень успішності чи наявності помилок - вона є наслідком власних домінант, наявності сукупних талантів та навичок, експертних знань, які безпосередньо пов'язані з професійною діяльністю та успішною реалізацією в соціумі.

Список використаних джерел:

1. Формула НУШ. URL: <https://nus.org.ua/about/formula/>
2. Parsons T. Definition: Soft skills [Електронний ресурс]. URL: <https://searchcio.techtarget.com/definition/soft-skills>
3. Rana K. Persuasion, trust, and personal credibility [Електронний ресурс]. URL: <https://www.diplomacy.edu/resources/general/persuasiontrust-and-personal-credibility>
4. Корпоративная культура и лидерство. Пер. с англ. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. –160 с. (Серия: Дайджест McKinsey)
5. Лозовецька В.Т [Електронний ресурс]. URL: https://lib.iitta.gov.ua/10169/1/Лозовец_ka.pdf

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ РОЗБУДОВИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Нині суспільствознавство в вищих закладах є складним комплексом навчальних дисциплін, складовою державного стандарту освіти, що має на меті сформувати у студентів наукову картину світу та відповідні компетентності особистості, що забезпечує належну соціалізацію молодого покоління, регулює його поведінку на основі знань про об'єктивні закономірності суспільного розвитку, загальнолюдські, національні та особистісні сенси людського буття. Цей цикл за державним стандартом складають такі предмети як правознавство, економіка, філософія, громадянська освіта, етика. Зміст суспільних дисциплін, у структурі яких зінтегровані знання цілісного циклу суспільних наук: соціології, політології, правознавства, етики, економічної теорії, соціальної психології, культурології, соціальної екології, філософії. Реалії останнього десятиріччя спричинили появу нової концепції фахової підготовки майбутніх економістів, що ґрунтується на засадах освіти і спрямована на адаптацію до вимог сьогодення й повноправне входження в європейський простір вищої освіти. В сучасних умовах перед вищою освітою постає завдання виховати професіонала з високим рівнем компетентності в галузі економіки й суспільствознавства, спроможного адекватно відображати реальність, формувати і виявляти власне ставлення до явищ дійсності. Виконання цих завдань передбачає зміну пріоритетів у змісті підготовки студента, привнесення в його центр питань, пов'язаних з економікою, її світоглядними цінностями, життєвими та суспільними потребами й інтересами. Запровадження суспільствознавчих дисциплін обумовлено наступними причинами: потребою у приведенні освіти до сучасного стану наукового пізнання, у якому вагомішого значення набувають соціально-гуманітарні та людинознавчі науки, а інтеграція знань переважає їх диференціацію; необхідністю озброєння студентів такими знаннями, ідеями та переконаннями, які б мали універсальний характер, тобто були б потрібні кожній людині, незалежно від її фаху та сфери діяльності; необхідністю збільшення виховного потенціалу змісту освіти і більш тісного поєднання навчання і виховання; необхідністю вироблення в студентів цілісного бачення людини і суспільства у їхніх взаємозв'язках, щоб допомогло їм краще зорієнтуватися в соціальній дійсності, самовизначитися, свідомо зайняти певну життєву і соціальну позицію. Гуманітарна освіта передусім формує особистість студента, готує його до життя у світі, який постійно змінюється, вчить сучасних форм спілкування, розвиває здібність засвоювати інформацію та приймати ефективні рішення. При конструюванні змісту суспільствознавчої освіти необхідно забезпечити баланс політичних, культурних, етнонаціональних та інших цінностей при домінанті загальнолюдських. Суспільствознавчі дисципліни надають необхідні для кожного випускника відомості з таких суспільних наук – філософії, економічної теорії, соціології, політології, які допомагають розуміти закони, за якими діє соціальний механізм, тобто механізм соціальних зв'язків між людьми, правильно орієнтуватись у сучасному світі, бачити можливості реалізації своїх здібностей. Зрозуміло, що на виробництві приймати рішення потрібно фахово. Але і в будь-якій іншій соціальній діяльності успіх приходить до того, хто усвідомив її сутність суспільства, його закони, способи кращого та швидкого здійснення своєї мети. Створити для людини гідні умови життя, за яких люди стануть розумніші, добріші, кращі, можна лише спираючись на цінності світової цивілізації. Пізнання суспільних законів надає можливість людській спільноті розвиватись до більш високих щаблів життя, творити нове, використовуючи все цінне, що виправдало себе у багатовіковій історії. Людині властиво перш ніж щось розпочинати, ставити перед собою мету. У всі часи створювалися уявлення

про ідеальні суспільні порядки, за яких повинна встановитись гармонія між людиною, природою і суспільством. Вивчення суспільствознавчих дисциплін надає можливість краще зрозуміти ідею створення в нашій країні гуманного, демократичного суспільства, шляхи перетворення цієї ідеї в життя. Провідні тенденції розвитку сучасної освіти і, зокрема, її гуманізація, що вимагає збагачення освіти на основі багатьох галузей наук.[1, с.27]

Входження у європейську цивілізацію з її неперехідними цінностями, серед яких центральне місце посідають ідеї свободи, демократії, ринкової економіки, правової держави. Сучасне суспільствознавство має бути ліберально-демократичним, реформаторським, такою є платформа Конституції України, її дух і буква. Такий курс надає елементарні основи зі згаданих вище наук і галузей знань, об'єднуючи їх на світоглядній основі, тобто через відтворення цілісного бачення людини і суспільства та існуючих між ними відношень і зв'язків. Суспільствознавство – комплекс навчальних дисциплін, покликаних закласти в свідомості учнів основи філософських, культурологічних, політичних, правових, економічних, політичних, громадянознавчих та інших відгалужень знань, кожне з яких має свій предмет вивчення, свої специфічні моральні, інтелектуальні, інформаційні засоби впливу на внутрішній світ студентів. Пріоритетні спрямування суспільствознавства, а отже і структура його змісту, віддзеркалюється у таких відгалуженнях знань як основи філософських знань, основи культурології, основи економічних знань, основи права і Конституції України. Головні завдання в реалізації пріоритетних напрямів полягають у формуванні в студентів розвинених моральних та інтелектуальних якостей, утвердженні гуманістичних правил і норм життя у суспільстві, цивілізованих стандартів поведінки, вкоріненні у свідомості основних засад волелюбності і самодисципліни духу, правової і політичної культури, економічного мислення, патріотизму, виробленні вмінь захищати свої права, потреби й інтереси в єдності з інтересами держави, суспільства. Головні завдання в реалізації пріоритетних напрямів: формування в студентів розвинених морально-інтелектуальних якостей, утвердження гуманістичних правил і норм життя у суспільстві, цивілізованих стандартів поведінки. Вкорінення у свідомості основних засад волелюбності і самодисципліни духу, правової і політичної культури, економічного мислення, патріотизму, виробленні вмінь обстоювати свої права, потреби й інтереси в єдності з інтересами держави, суспільства.

Основними вміннями та навичками, якими студенти повинні оволодівати в процесі навчання є: вміння творчо застосовувати отримані знання у нестандартних життєвих ситуаціях для розв'язання різноманітних соціальних проблем; вміння самостійно знаходити інформацію з різних питань людинознавства та суспільствознавства, володіти простими методами збору такої інформації (анкетування, інтерв'ювання, тестування, конспектування, обробка статистичних даних тощо), працювати з різними джерелами інформації; навички групової співпраці у процесі виконання тих чи інших проектів і розв'язання певних соціальних проблем, участі у громадському житті своєї школи, місцевості; вміння захищати свої конституційні права і свободи, виконувати загальнолюдські та громадянські обов'язки, оприлюднювати і аргументовано відстоювати власну думку, вести дискусію з представниками інших поглядів чи переконань, йти на розумні компроміси у випадках виникнення конфліктних ситуацій тощо. [2, с. 52]

Вивчення суспільствознавчих дисциплін сприяє формуванню соціально значущих вмінь: давати розгорнуту, аргументовану та логічно побудовану відповідь за темою, скласти план, конспект, тези та писати реферат. Головний критерій глибини і міцності таких знань – застосування їх на практиці. Виховна мета курсу полягає у формуванні громадянськості, одухотворенні життєвої позиції учнів, формуванні ментальності. Виховання стійкого інтересу до суспільних проблем, явищ і процесів суспільного життя, формування здатності мотивувати свої вчинки на основі різного рівня суспільних інтересів; відчувати свою причетність до тих подій, що відбуваються в світі і свою відповідальність за їхні наслідки, соціальна активність, відповідальність, толерантність, широта та критичність поглядів. Суспільствознавчі курси відіграють вирішальну роль у виробленні такої інтегральної

характеристики особи як соціальна позиція – свідоме ототожнення особою себе з тими чи іншими соціальними спільнотами або суб'єктами, чий інтерес вона сприймає як свої власні і відстоює або прагне реалізувати їх у різних видах своєї життєдіяльності. Вивчення суспільствознавчих дисциплін покликане формувати у старшокласників широту мислення та масштабність кругозору, а також глибоке світоглядне розуміння випускниками гуманізму як первинної субстанції людських відносин і суспільного життя. Шкільне суспільствознавство мусить збагачувати учнів насамперед фундаментальними, базовими знаннями про суспільство і державу, з тим, щоб учні успішно творили кар'єру, не завдаючи шкоди ні людям, ні суспільству. Суспільствознавчі дисципліни формують гуманістичний світогляд, створює умови для самосвідомості особистості, яка розвивається. Специфіка соціально-гуманістичної освіти полягає в особливому ставленні до об'єкту вивчення: людини і суспільства. Воно може бути охарактеризовано як стан психологічного залучення до об'єкту. Це є, з одного боку, джерелом труднощів і проблем суспільствознавчої освіти, а з іншого, визначає його потенціал в перебудові змісту і методів освіти, розширенні можливостей розвитку особистості.

При викладанні суспільствознавчих дисциплін переважно використовується модель навчання пошукового типу: цей алгоритм передбачає рух від засвоєння вихідних понять курсу до формування усвідомленої позиції в будь-якій ситуації і, відповідно, через глибоке, самостійне засвоєння знань, навичок, загальних ідей, що виникають в процесі формування своєї особистої позиції, прийняття рішень. Отже, суспільствознавчі дисципліни мають значний розвивальний та виховний потенціал, реалізація якого уможливорює формування ряду ключових компетенцій: комунікативної, з рішення проблем, співробітництва і кооперування зусиль. Багатовимірне самовизначення людини, яке є необхідною передумовою більш повного розкриття всіх її сутнісних сил і більш повної реалізації. Глибокі та міцні знання передбачають свідоме та стійке закріплення в пам'яті системи понять, законів, теоретичних положень, визначених навчальною програмою і формування на цій основі наукового світогляду. [3]

Суспільствознавчі курси містять у собі значний профорієнтаційний потенціал. Випускнику важко самому правильно уявити професійну картину суспільства і визначити в ній своє місце. Вибір професії є не тільки отримання відповідної освіти і місця роботи, але й вибір певної групи людей з подібними інтересами, прийняття відповідного способу життя.

Матеріал суспільствознавчих курсів надає можливість для формування ціннісного ставлення до праці, як видової риси людини, як необхідної умови її формування в історичному та в індивідуальному плані. Вивчення матеріалу цих курсів уможливорює формування уявлень про історію виникнення, напрямки та перспективи розвитку різних професій. Важливо акцентувати увагу на тому, що професії мають ознаки соціального інституту і виступають відображенням людських потреб. Формується екологічна культура, шанобливе ставлення до різних видів людської діяльності. Цінною є не тільки практична, але й духовна діяльність, як фізична, так і розумова праця. Вивчення усіх предметів передбачених навчальним планом уможливорює ознайомлення студентів з напрямками у сфері економічної науки, постановку проблеми професійної етики і відповідальності вчених за наслідки своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Мубинова З.Ф. Этнонациональное воспитание в преподавании обществоведения / З.Ф. Мубинова // Київ – 2011. – №4. – С.26 – 30.
2. Рон Бест. Личностное и социальное образование в контексте общества: опыт Англии / Рон Бест. // Обществоведение в ВУЗах. – 1998. – №1. – С.51 – 56.
3. Офіційне статистичне бюро Європейського Союзу / Європейський Союз. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 30.11.2021 р.)

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ОКРЕМИХ ДИСЦИПЛІН

Сьогодні українська вища школа, рухаючись у напрямі європейського освітнього простору поступово переходить до моделі студентоцентрового навчання, яке передбачає розширення навчальних прав та можливостей студентів та їх підвищену особисту відповідальність за результати свого навчання. Від викладачів дана модель потребує зміни в підходах до викладання та навчання окремих дисциплін, створення відповідним чином побудованих навчальних програм та всього іншого методичного забезпечення. Результатом навчальної діяльності, як студентів, так і викладачів повинні бути достатні практичні навички та компетенції, які необхідні для працевлаштування молодих фахівців в Україні та за кордоном.

Як приклад реалізації студентоцентрованого підходу на кафедрі статистики ОНЕУ розглянемо вивчення дисципліни «Демографічна статистика» для студентів 3 курсу спеціальності «Економіка». Даний курс призначений дослідженню проблем зміни чисельності та структури населення, а також ролі цих змін у соціально – економічному розвитку країни, а також дослідженню їхніх причин та наслідків. Знання демографічної статистики дуже важливе для розуміння законів, за якими живе та розвивається суспільство, а також для передбачення та планування майбутнього. Для студентів 3 курсу дана дисципліна виявилася дуже цікавою та актуальною, враховуючи сучасну демографічну кризу в якій перебуває Україна.

В рамках студентоцентрованого підходу підкреслюється, що студенти мають відігравати активну роль в навчанні. Основними принципами студентоцентрованого підходу при вивченні дисципліни є: 1) студент несе повну відповідальність за своє навчання; 2) залученість та участь – це необхідні елементи навчання; 3) відношення між студентами мають бути рівноправними, що сприяє зростанню та розвитку; 4) злиття афективної та когнітивної сфер.

Слід відмітити, що студентоцентроване навчання сприяє розвитку навичок більш високого порядку, таких як критичне мислення, вирішення проблем, лідерство, навички міжособистісного спілкування, що вкрай важливо при вивченні «Демографії». Однак існують і певні складнощі, пов'язані з навчанням, орієнтованим на студента, особливо в умовах онлайн навчання. Це, по-перше, те що більшість студентів не готові до самостійного навчання та у багатьох з них немає мотивації, тому залучення студентів в активні дискусії не приносить належних результатів. По-друге, здібності притаманні кожному окремому студенту досить різняться, тому викладач повинен сконцентруватися на тих студентах, яким потрібно більше часу для виконання того чи іншого завдання, при цьому зв'язок з іншою частиною аудиторії може бути втрачено.

Механічне виконання різного завдань не можуть стати основою для розвитку професійних та загальнокультурних компетенцій студентів вузу. Тільки конкретні завдання, що мають практичне застосування, дослідження та аналіз будь-яких явищ та процесів, можуть підвищити як мотивованість студентів до навчання, так і інтерес до предмета, що безпосередньо стосується дисципліни «Демографічна статистика». Весь матеріал та всі завдання розглядаються на реальних статистичних даних, які стосуються демографічних процесів, що викликає неабиякий інтерес до вивчення дисципліни, зокрема й самостійного.

Отже, студентоцентрований підхід до навчання розширює права та й можливості здобувачів освіти, допомагає розробити нові підходи до створення навчальних програм, які формують практичні навички і компетенції в майбутніх фахівців. Це передбачає вищу мотивацію студентів до навчання і саме тому освітній процес зараз більшою мірою орієнтований на студента та визначається тим, чого прагнуть досягти здобувачі освіти.

ВЧИТИ КРИТИЧНОМУ І СИСТЕМНОМУ МИСЛЕННЮ: ВИКЛИК ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Розгортання пандемії COVID-19 продемонструвало наявність проблем з критичним мисленням в українському суспільстві (втім, не лише в українському – це було тією або іншою мірою характерне для всіх країн світу). Невпинно доставлялися з різних джерел визнаними і самопроголошеними експертами потужні потоки різноманітних і не завжди правдивих (або неперевірених/недоведених) даних, які виявились неготовими адекватно сприймати не тільки пересічні громадяни, а і керівники на найвищих рівнях, медики та науковці. В цих складних умовах потужним інструментом маніпулювання став Інтернет, а полем – соціальні мережі, які успішно конкурували з телебаченням, особливо у більш молодших вікових групах населення. В цій ситуації, якщо і вдається почути голоси поодиноких, але недостатньо «пропіарених» реальних компетентних фахівців, то вони часто можуть виявитись не зрозумілими або не сприйнятими більшістю.

З погляду медичного психолога О. Чабана, критичне і системне мислення в умовах пандемії нерідко обмежується на тлі постійного тривожного очікування, хронічного стресу, розповсюдження у соціумі паранойяльності, теорій зговору або нігілізму. Для вразливої частини населення воно навіть поступається магічному мисленню та поширенню езотерики [1].

Недостатня спроможність до системного мислення визначила незбалансованість і неефективність організації своєчасної протиепідемічної боротьби та розгортання необхідних заходів зі скоординованим залученням різних секторів і галузей, особливо на початку пандемії. Адже системне мислення – це процес мислення та аналізу, яке спонукає бачити картину загалом, а не окремі її частини, щоб зрозуміти певну ситуацію або організацію певної діяльності [2]. Саме системне мислення допомагає:

- зрозуміти загальну картину, спираючись на розуміння структури системи;
- на основі спостереження за змінами елементів системи виявляти й аналізувати тенденції;
- всебічно розглядати питання і не квапитись із висновками;
- брати до уваги короткострокові і довгострокові наслідки дій;
- з'ясовувати витоки небажаних наслідків;
- обґрунтовувати припущення та перевіряти гіпотези;
- виявляти причинно-наслідкові зв'язки тощо.

Тому здатність до критичного і системного мислення, вкрай необхідна для гармонійного повноцінного розвитку суспільства у стабільні часи, стає ще більш витребуваною і значущою у період соціально-економічної кризи, детермінованої пандемією. Це ставить важливі завдання перед освітою, яка формує відповідні навички у індивідууму, що навчається: від середньої до вищої школи, а також впродовж всього життя.

На думку співзасновника компанії Apple Стіва Возняка, «освіченість – це здатність ризикувати і давати речам власну оцінку, здатність піддавати твердження сумнівам, задавати правильні питання й добиватися істини, а не просто приймати все так, як вам це піднесли або представили».

Професійними навичками майбутнього, поряд з такими потрібними як: навички міжгалузевих комунікацій з розумінням технологій, процесів і ринкової ситуації в різних

сферах і галузях; комерційна обізнаність і фінансова грамотність; управління складними автоматизованими комплексами; орієнтація на клієнта, здатність працювати із запитами споживачів; лідерство, можливість працювати в команді, групі та з окремими особами; знання хмарних технологій; володіння дистанційним інструментарієм роботи; цифрова грамотність; багатомовність і мультикультуралізм; креативність тощо; визначено, насамперед:

- системне мислення (здатність ідентифікувати складні системи й працювати з ними);
- критичне мислення;
- підприємницьке мислення;
- аналітичне мислення [3].

Без критичного мислення навряд чи можливі такі характеристики успішного працівника як стресостійкість, гнучкість і пристосовуваність; уміння працювати в умовах високої невизначеності і швидкої зміни умов. Неочікувані і небажані зміни умов отримання освіти, організації учбового процесу, які, на жаль, у дуже широкому асортименті надало розповсюдження у світі коронавірусної хвороби – як для тих, хто навчається, так і тих, хто навчає, формуючи кваліфікований трудовий потенціал для завтрашнього дня, змушують сьогодні вишукувати нові способи надання потрібних знань і навичок, зокрема, здатності мислити. Це вимагає зусиль і відповідної підготовки.

Не лише певний (і постійно зростаючий!) обсяг знань, а насамперед інтелект і вміння з користю для конкретної людини і для суспільства їх використовувати є тими складовими людського капіталу, які разом зі здоров'ям надають спроможність досягти високопродуктивної праці і якісного життя. У грудні 2021 року в Україні відбувся міжнародний онлайн-форум «Людський капітал – 2030», на якому у широкому колі було обговорено питання самоосвіти в Україні через мережу кваліфікаційних центрів, визнання українських дипломів у ЄС та перехід країни на професійні стандарти з чітким прописом необхідних знань, умінь і компетентності фахівця. Представники уряду продемонстрували на форумі розуміння того, що саме людський капітал став у сучасному світі ключовим фактором сталого економічного розвитку, та задекларували пріоритетність розвитку людського капіталу у державі для забезпечення конкурентоздатності української економіки у світі.

Знання і навички, які кожна людина акумулює у собі впродовж всього життєвого шляху, набувають зростаючої ваги у національному багатстві України, і критичне мислення є однією з найважливіших складових цього багажу. У сучасній вищій школі існує нагальна потреба засвоєння таких принципів і способів поведінки з будь-якою інформацією, які надаватимуть змогу вірно оцінити чужі твердження й допомагатимуть аргументовано обстоювати позицію власну, тобто навчання критичному мисленню, а також методів, засобів та принципів, спрямованих на бачення взаємопов'язаності сил і сприйняття їх як частини загального процесу, що характерне для мислення системного.

Список використаних джерел:

1. Чабан. О. Що я думаю з приводу COVID-19, або чому не потрібно боятися... собаки Психосоматична медицина та загальна практика: електронний медичний журнал 18.05.2020. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/233>
2. Медоуз Д. Азбука системного мышления. – М., Изд.-во Манн, Иванов и Фербер, 2018. – 272 с.
3. Людський капітал – 2030. Відділ прогнозування кваліфікацій Національного агентства кваліфікацій, 2021. URL: <https://nqa.gov.ua/news/ludskij-kapital-2030-globalni-navicki-majbutnogo/>

Волохова І. С
професор кафедри фінансів,
Одеський Національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Волохова М. П.
доцент кафедри фінансів,
Одеський Національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В підготовці фахівців великого значення мають компетенції викладацького складу закладів вищої освіти, серед яких комунікативна, лідерська, дослідницько-аналітична, справедливості, розуміння та співпереживання студента в процесі його пізнавальної діяльності та спілкування, а також здатність навчатися впродовж життя.

Але найважливішою компетенцією педагога-професіонала є забезпечення навчального середовища, яке спричиняє формування людини глибоких знань і культури та рівень високого професіоналізму. Цьому сприяє організація активної взаємодії усіх суб'єктів навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливе місце посіла активна взаємодія слухачів освітніх послуг у роботах Тоні Бюзена, Ендрю Парка, Девіда Армстронга та інших активно впроваджуються в практику підготовки спеціалістів і на сучасному етапі розвитку вищої освіти, теоретично обґрунтовуються в працях В. Євтушевського, В. Садкіна, І. Дичківської, М. Дяченко-Богун, Л. Штефан та інших. Багаті на творчі пошуки науковців, практиків вищої школи, спрямовані на подолання традиційної обмеженості в організації навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Вкажемо, що навчання – це не лише засвоєння знань і вмінь, а й розвиток та виховання майбутніх фахівців. Тому вирішенню цих завдань сприяє активне навчання, яке знаменує собою перехід від алгоритмізованих та програмованих форм і методів організації дидактичного процесу до розвивальних, проблемних, дослідницьких, пошукових, що надає можливість розвитку умов для творчості в навчанні, а також пізнавальних мотивів та інтересів [1, с. 14].

Активне навчання – це така організація та ведення навчального процесу, яка спрямована на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів за допомогою широкого, бажано комплексного, використання як педагогічних (дидактичних), так і організаційно-управлінських засобів [2, с. 17].

Викладач-науковець К. Біницька серед активних методів навчання [3] виокремлює такі: мозковий штурм, світове кафе, карта ідей, хронологія, «Плюси й мінуси», метод проекту. Усі ці методи засновані на роботі в малих групах. Викладач М. Дяченко-Богун [4] до активних методів відносить метод моделювання професійних ситуацій, проектів, рольові та ділові ігри, проведення «круглих столів». Вказані методи орієнтовані на особистість студента та його активну участь у саморозвитку, отримання якісних знань, професійних умінь, а також творче рішення конкретних проблем.

На цей час, вважаємо, що цікавими й актуально активними методами навчання є структурно-логічні схеми, листи опорних сигналів (конспектів), розроблені й впроваджені в практику педагогічної діяльності у 1980-ті В. Ф. Шаталовим. В основі їх складання – мікс таких засобів вираження, як малюнки, схеми, графіки, креслення, форми, умовні знаки, цифри, поняття, короткі фрази, шифри, колір.

Розглядаючи метод проектів, слід вказати про розвиток у студентів пізнавальних, творчих навичок і критичного мислення, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Він заснований на ідеї взаємодії та співробітництва студентів в ході навчального процесу, створює умови для розвитку різних

необхідних якостей: вміти бути автономними, соціально - активними особистостями, здатними взаємодіяти в навчальній групі і приймати на себе відповідальність як особисту, так і за навчальну групу.

Вагомим мотивуючим фактором є метод моделювання конкретних ситуацій, оскільки дозволяє обговорювати проблеми, пов'язані з майбутньою спеціальністю. Такий метод забезпечує реалізацію застосування отриманих студентами на заняттях знань та вмінь, а мовні вміння студентів корелюють з теоретичними знаннями зі спеціальних дисциплін та інтегрується в цілісну систему знань. При такому методі формуються уміння професійної діяльності майбутніх фахівців, здатних адекватно приймати рішення в різних ситуаціях у професійної діяльності.

На наш погляд, вважаємо продуктивним методом імітації прийняття управлінських рішень у різних виробничих ситуаціях - ділові бесіди і рольові ігри, який теж відносять до активних методів навчання. Таки методи стимулюють пізнавальні інтереси, підвищують мотивацію і сприяють активізації навчального процесу. Ігровий момент на заняттях сприяє зняттю напруги у відносинах, створенню позитивного емоційного клімату, позитивного характеру спілкування, а також атмосфери взаємодії. Рольові ігри надають можливість навчатися самім та створювати проект, обґрунтовувати його і захищати.

Використовуючи ділові ігри, студенти мають можливість застосувати накопичені знання й уміння, перевірити свої здібності аналізувати ситуацію, виробничу ситуацію, робити узагальнення та висновки, при цьому відбувається досягнення зазначених цілей шляхом «втільнення» в середу, наближену до реальних виробничих умов у професійної діяльності індивіда.

Ще одним із цікавим методом активізації навчання є «круглий стіл». Це одна з організаційних форм пізнавальної діяльності студентів, що дозволяє закріпити отримані раніше знання, заповнити відсутню інформацію, сформувані вміння розв'язувати проблеми, зміцнити позиції, навчитися культурі ведення дискусії. Важлива риса «круглого столу» є поєднання тематичної дискусії з груповою консультацією. Тільки потрібно, щоб «круглий стіл» був дійсно круглим, тобто процес комунікації, спілкування, відбувався «очі в очі», що приводить до зростання активності, збільшенню числа висловлювань, можливості особистого включення кожного студента в обговорення, підвищує мотивацію, включає невербальні засоби спілкування, такі як міміка, жести, емоційні прояви [4].

Виходячи з вищевикладеного треба зазначити, що активні методи навчання дозволяють розширити професійні знання, розвивати практичні навички та вміння, а також сприяє активізації навчального процесу, спонукають студентів до творчої участі в ньому забезпечують розвиток особистості студента на основі виявлення його індивідуальних особливостей. Однак, варто підкреслити, що під час заняття з використанням активних методів навчання від викладача потрібно набагато більше активності і творчості, ніж тоді, коли воно проходить пасивно, у формі переказу давно відомих істин та лекцій. Тому сьогодні завданнями навчання є підготовка студентів до самоосвіти, розвиток у них інтересу до навчання і формування пізнавальних потреб, цьому сприяють активні методи навчання.

Список використаних джерел:

1. Євтушевський В. Управління інноваційним розвитком у вищих навчальних закладах України. *Проблеми освіти*. 2008. Вип. 54. С. 13-19.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 320 с.
3. Біницька К.М. Використання активних методів навчання у процесі вивчення курсу «Порівняльна педагогіка». *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Випуск 4(45), 2015. С. 74-78.
4. Дяченко-Богун М. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Випуск 14. С. 74-79.

НАВЧАЛЬНА ДИСКУСІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ТА УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ У ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Формування професійних навичок та умінь студентів в епоху інформаційних технологій потребує гнучкого поєднання традиційних та інноваційних методів навчання, що, насамперед, сприятиме розвитку мислення та самореалізації особистості. Усвідомлене сприйняття та обробка інформації, придбання знань складає основу для якісних, доведених до автоматизму дій – навичок. Творче доцільне використання знань та навичок у різноманітних практичних ситуаціях визначається як уміння до успішного виконання діяльності. Свідоме, міцне й глибоке опанування системи професійних знань, навичок і вмінь відбувається у процесі навчання. Водночас, навчання – це процес надбання суб'єктом нових способів здійснення поведінки і діяльності, їхньої фіксації і/або модифікації. «Зміна психологічних структур, яка відбувається внаслідок цього процесу, забезпечує можливість подальшого удосконалювання діяльності» [1, с.726-727]. Отже, дієвість методів навчання випробовується результатом – здатністю особистості виявити уміння у практиці поведінки, спілкуванні і діяльності, відчувати позитивні зміни, задоволення та користь від отриманих знань та навичок.

Розглянемо деякі підходи до вибору методів формування навичок та умінь спілкування у процесі навчання іноземної мови майбутніх фахівців з економіки. За нашим переконанням, ментальні, лінгвістичні, психологічні виклики, з якими стикаються студенти під час вивчення іноземної мови, сприятимуть активізації розумової діяльності, виявленню та розвитку унікальних, індивідуальних рис особистості. Утім, бажання студентів позитивно сприйняти виклики, розкрити свій творчий потенціал залежить від атмосфери та умов навчання. Варто зауважити, що спілкування – вид усної комунікативної діяльності – можна виділити у складі інших 12 основних життєвих навичок, визначених у рамках чотирирівневої моделі ЮНІСЕФ. Такими навичками є творчість, критичне мислення, вирішення проблем, співпраця, переговори, прийняття рішень, саморегуляція, стійкість, комунікація, повага до різноманітності, співпереживання, участь [2]. Отже, обираючи методи навчання, необхідно враховувати як вимоги суспільства до підготовки компетентних фахівців, так і готовність студентів сприйняти такі методи особисто для себе. Ефективність використання інтерактивних методів навчання іноземної мови доведено численними дослідженнями, і також нашим власним досвідом.

Вважаємо, що одним з таких методів є навчальна дискусія. Дискусія – це дієвий метод обговорення питання, що вивчається. Вона передбачає колективне обговорення якоїсь спірної проблеми, під час якого пізнається істина [3]. Слід зазначити, що студенти ВНЗ економічного профілю стикаються з певними бар'єрами до спілкування, визначеними їх індивідуальною здатністю до усної комунікації та базовими знаннями з іноземної мови. З метою усунення бар'єрів для досягнення результативності дискусії, обговорення кейсу «Вінконт Інтернешінал» студентами 2 курсу спеціальності «Менеджмент» було проведене в декілька етапів.

Перший, підготовчий етап:

1) ознайомлення з головним проблемою кейсу – читання та вибіркового переклад інформації про передумови виникнення проблеми;

2) з'ясування міжпредметних зв'язків – визначення поняття маркетингу та складових маркетингу;

3) завдання для самостійної домашньої роботи – читання, переклад тексту кейсу, складання словника нових слів; підготовка до словникового диктанту; аудіювання відгуків

покупців про якість товарів компанії «Вінконт Інтернешінал»;

4) аналіз відгуків покупців та складання кожним студентом списку основних недоліків маркетингової стратегії компанії «Вінконт Інтернешінал»;

5) опрацювання нової лексики в умовах сумісної аудиторної роботи – тренування вимови слів, написання словникового диктанту, переклад речень з рідної мови на англійську;

6) опрацювання активних мовних кліше – вступного слова лідерів на початку дискусії, визначення лідерами теми дискусії, з'ясування лідерами точок зору присутніх з визначеного питання, виявлення згоди, незгоди, пропозицій щодо вирішення питання;

7) призначення лідерів дискусії; тренування використання мовних кліше у процесі обміну думками щодо чотирьох «пі» маркетингового міксу конкретного товару (на матеріалі власних висновків домашнього завдання);

8) формування «малих груп» співробітництва всередині навчальної групи, призначення лідерів «малих груп»;

9) завдання для самостійної домашньої роботи: організація кожною «малою групою» он-лайн конференцій з обміну думками; тренування злагоженості дій до виступу перед всією групою.

Отже, на першому етапі дискусії відбувається чітке визначення проблеми, усвідомлення методів, прийомів і способів її розв'язання; опрацювання та закріплення нової лексики та мовних кліше, набуття практики командної взаємодії.

Другий етап, проведення дискусії:

1) виступи «малих груп». Вступне слово лідерів. Обґрунтування власної позиції кожним учасником та обговорення маркетингового міксу з обов'язковим використанням мовних кліше у процесі дискусії. Підсумки лідерів. Виявлення пріоритетів кожної групи щодо змін у маркетинговій стратегії компанії та повторного запуску товару на ринок;

2) обговорення питання у складі всієї групи під керівництвом лідерів групи. Коментарі, запитання та обмін думками учасників дискусії. Аргументи та контраргументи на базі виявлених пріоритетів.

Третій етап, підсумковий:

1) висновки лідерів групи щодо рішення про заходи до підвищення продажів. Детальний аналіз аргументів і контраргументів у рамках змін маркетингової стратегії та маркетингового міксу – якості та дизайну товару, ціни, особливостей та гасла рекламної кампанії, місця збуту, просування товару. Складання письмового звіту Головному директору компанії з урахуванням усіх узгоджених пропозицій.

Наші спостереження дозволяють зробити висновок, що усі студенти виявили творчу ініціативу у вирішенні проблемних питань дискусії. Попередня детальна робота з читання, аудіювання, опрацювання лексики, граматики, мовних кліше, сприяло формуванню мовної компетенції та мовленнєвих навичок майбутніх менеджерів. Співпраця в «малих групах» – онлайн конференції та аудиторна робота в атмосфері взаємоповаги та взаєморозуміння – визначили можливість відкритого висловлювання своїх думок, виявлення умінь використання знань і навиків у навчальній практичній ситуації. Отже, наш досвід свідчить про доцільність поєднання традиційних методів навчання (читання, перекладу тощо) з інноваційними методами проведення дискусії для формування навичок та умінь спілкування іноземною мовою майбутніх фахівців з економіки.

Список використаних джерел:

1. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. - К.: «Центр учбової літератури», 2007.- 968 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-4917.html>
2. Reimagining Life Skills and Citizenship Education in the Middle East and North Africa. A Four-Dimensional and Systems Approach to 21st Century Skills. Conceptual and Programmatic Framework. Executive summary. United Nations Children's Fund. URL: <http://www.lsce-mena.org>
3. Ягупов В.В. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів / В.В. Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с. URL: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=188.

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ: КОУЧИНГ, ФАСИЛІТАЦІЯ, МЕНТОРСТВО

У сучасних умовах особливо актуальним є необхідність реформування й модернізації вищої освіти і науки в Україні з метою створення ефективного інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання та забезпечення максимального наближення компетенцій набутих здобувачами освіти вимогам роботодавців. До таким нововведень слід віднести використання таких методів викладання, як коучинг, фасилітація та менторство.

Коучинг - це метод, який поєднує принципи консультування та тренінгу, але не в класичному вигляді. Відмінність у тому, що в коучингу основне місце належить не повчанню, а мотивуванню того хто навчається до змін. Один із засновників коучингу Тімоті Голві визначає коучинг як досягнення максимальної ефективності людини шляхом повного розкриття його внутрішнього потенціалу. [1]

На відміну від наставництва або менторства, де основною методики викладання є принцип «роби наступним чином», є пошук відповідей на питання студентів, які добре ознайомилися з проблемною ситуацією і звертаються цими питаннями до самих себе. Це дозволяє краще розкрити потенціал студентів, які самі, надаючи відповіді на власні питання, ще глибше зануряться у вирішення проблемної ситуації і зрозуміють чого їм не вистачає для її вирішення. Викладач, як коуч має надати зворотній зв'язок та підтримати студентів у розвитку необхідних навичок та відповідальності за досягнення власного результату.

При викладанні бізнес-дисциплін з наявних видів коучингу варто застосовувати бізнес-коучинг. Бізнес-коучинг дозволяє вирішувати такі завдання: створення нового бізнесу (розробка бізнес-плану, оцінка необхідних ресурсів, SWOT аналіз); реалізація бізнес-ідей, запуск проектів; оптимізація існуючого бізнесу (підвищення рівня прибутку, ребрендинг, збільшення обсягів продажів тощо); розробка мети, бачення та місії компанії; розвиток лідерських якостей; навчання спеціальним навичкам та компетенціям.

Дуже близьким до коучингу, але все ж таки відмінним є поняття фасилітації. Фасилітація - це специфічний вид діяльності викладача, що має за мету допомагати студенту в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей. Фасилітатор – це фахівець, який не зацікавлений у підсумках обговорення, з якимось конкретним рішенням, не представляє інтереси жодної з груп-учасників чи персоналій і не бере прямої участі в обговоренні, але несе відповідальність за якісне виконання завдання і є радше супровідником навчальної групи у їхньому особистому розвитку [2].

Відмінності між традиційною роботою з групою та фасилітаційним підходом в організації навчального процесу наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз традиційного та фасилітаційного підходів роботи з групою [3]

Традиційна робота з групою (обговорення)	Фасилітаційний підхід
Ті, хто швидше і активніше висловлюються, узурпують більшу частину часу	Беруть участь усі в групі
Запитання сприймаються як виклики, ніби людина висловила чи зробила щось неправильно	Запитання - це основа зацікавленості, учасники заохочують одне одного, щоб пояснити суть повідомлення
Перебивають одне одного	Змога кожному висловитись

Відмінності в позиціях сприймаються як конфлікти	Протилежні погляди не замовчуються та співіснують у межах однієї дискусії
Учасники не завжди прислухаються до реплік одне одного	Учасники слухають одне одного, бо знають, що будуть почуті
Проблему поспішають визнати розв'язаною, як тільки найшвидші знайшли відповідь	Проблема розв'язана, коли всі кого вона стосується зрозуміли аргументацію

Викладач, який застосовує фасилітацію, нікому не вчить. Задаючи питання, він повинен перебувати в позиції «незнання», що необхідно для того, щоб бути відкритим. При підготовці до фасилітації необхідно розвинути в собі ширший інтерес до того, що може знати група і до яких висновків вона прийде. Важливим є вміння почути всі думки, унаслідок чого може бути отримано більш цілісну картину наближену до очікуваного результату. Викладач, як фасилітатор, не просто складає план проведення обговорення проблеми і виконує його. Для ефективного діалогу викладачу-фасилітатору необхідно організувати взаємний обмін висловлюваннями між питаннями та відповідями і бути готовим змінити напрямок бесіди для правильного спрямування висновків групи [4].

Методика менторства (наставництва) базується на використанні знань ментора. Ментор - це експерт у своїй галузі, який допомагає менш досвідченій людині будувати кар'єру, розвивати корисні якості та уникати типових помилок [5]. Менторство широко поширене у компаніях як напрямок професійного розвитку співробітників та спосіб обміну інформацією та досвідом. До критеріїв, на підставі яких обирається ментор відносяться наступні:

- має великий досвід та може поділитися корисними контактами;
- вміє ставити правильні запитання, що дає можливість поглянути на ситуацію під новим кутом та знайти рішення проблемних ситуацій;
- бачить більш повну картину, допоможе побудувати стратегію професійного розвитку, визначити пріоритети та навички, які необхідно покращувати;
- вміння надати компетентну пораду, консультацію.

Близьким до менторства є керівництво дипломними проектами або виробничою практикою, коли студенти отримують в особі викладача керівника їх індивідуальної роботи. Однак необхідно розвивати та поглиблювати співпрацю з представниками роботодавців - менеджерами різних рівнів, які б виступали у ролі менторів та супроводжували процес підготовки дипломних проектів або становлення студентів як фахівців. Варто залучати менторів до підсумкового оцінювання цієї діяльності студентів та ґрунтуватись на характеристиках (рецензіях), отриманих студентами від менторів як доказ їх спроможності виконувати фахові обов'язки у відповідній галузі.

Варто зауважити, що на сьогодні зростає потреба у відповідальних та ініціативних фахівцях, які мають критичне мислення, здатні швидко реагувати на зміни та виклики бізнес-середовища. Тому розглянуті методики коучингу, фасилітації та менторства, які широко використовуються в компаніях для навчання співробітників та стають частиною культури їх організацій, мають також увійти в освітню практику закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Кутняк Н. Помоги себе и другим: как стать коучем и что для этого нужно. URL: <https://happymonday.ua/ru/chto-takoe-kouching-i-kak-stat-kouchem>.
2. Коноваленко Ю. Тьютери, едвайсери, коучі, фасилітатори, ментори, наставники - хто є хто? URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1697-tiutory-edvaisery-kouchi-fasylytatory-mentory-nastavnyky-khto-ie-khto>.
3. Топол В. Що таке фасилітація і як вона може допомогти вчителю в класі. URL: <https://nus.org.ua/articles/shho-take-fasylytatsiya-i-yak-vona-mozhe-dopomogty-vchytelyu-v-klasi/>.
4. Фасилітація: як і для чого? URL: <http://prosvitcenter.org/fasylytaciya>
5. Кто такой ментор и зачем он нужен? URL: <https://challengenge.com/article/master-dzheday-kto-takoy-mentor-i-zachem-on-nuzhen/>.

ІГРОВІ ЕКОНОМІЧНІ СИМУЛЯТОРИ, ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ

Процес навчання має мету: отримання людиною нових можливостей. У процесі навчання використовуються засоби навчання. Для того, щоб навчатись, необхідно направити та утримувати увагу на засобі навчання. Використання будь якого засобу навчання є виконанням послідовності дій, що формують у людини отримання нових можливостей. Гра має значні сильні сторони, як засіб навчання. Сама значна сильна сторона гри, це залученість уваги.

Розглянемо гру та ефективність цього засобу навчання детальніше. Гру як засіб навчання створила сама природа, і, мабуть, ще задовго до появи людини, бо тварини теж використовують гру для навчання навичкам, необхідним для життя. Це засіб навчання, який з'явився еволюційно, існує досі, а це означає що гра, як засіб навчання, успішно проходить еволюційну перевірку на практичну придатність забезпечувати навчання для виживання. Природа діє дуже ефективно, доказом є факт її існування протягом тисячоліть, тому це є вагомим аргументом, щоб звернути увагу на гру, як засіб навчання. Гра це одна з найкращих можливостей моделювати дійсність. По суті гра це є модель життя (життєвих ситуацій).

Будь яка гра має будову. [1] Будова гри складається з 4-х компонентів. Ось вони:

- 1) мета;
- 2) свобода участі;
- 3) обмеження;
- 4) можливості.

Для того, щоб створити гру, необхідно ці 4 компоненти поєднати в умовах однієї гри, тільки тоді гра почне існувати. Розглянемо детальніше кожний компонент.

Мета. Саме мета, яка викликає інтерес до гри є причиною появи гри. Суть виникнення та існування інтересу спирається на можливість використати щось на свою користь (пряму, чи непряму), тобто, для покращення життя. Покращення життя це створення умов, за яких людина отримує бажаний результат, витрачаючи на його отримання менше ресурсів. Інтерес до гри спирається на властивості гри. Основою інтересу до гри є розуміння мети конкретної гри. Коли, спираючись на мету гри, гравцю стає зрозумілим, як він може використати в справжньому житті отримані за допомогою ігрової практики вміння, то інтерес до гри значно збільшується.

Таким чином гра набуває сенсу, у людини виникає особистий сенс у грі. Сенс приваблює увагу. Особистий сенс у грі формує особисту залученість уваги. Направлена та утримана увага є необхідним фактором успішного навчання. Для того, щоб навчатись, необхідно направити та утримувати увагу та засобі навчання. Саме через увагу здійснюється процес навчання.

Наприклад економічний ігровий бізнес-симулятор може дати змогу отримати вміння покращити власний матеріальний стан, це є вагомий аргумент для виникнення інтересу.

Гра, яка для гравця має сенс, дуже міцно приваблює, залучає та утримує увагу гравця. Гравець, в якого сформована достатня залученість, буде намагатися грати якомога краще і не слідкуватиме за часом з відношенням «скоріше б закінчилось», в нього, верогідніше, буде відношення «хоч би встигнути виграти», та «скоріше б було продовження гри».

Коли для гравця зрозумілий його сенс, тоді гравець буде грати, а це означає, що він буде вчитися вигравати, тобто шукати можливості, які працюють, здобувати знання про ігровий світ, знання, які працюють. Для здобуття цих знань людині необхідно буде вивчити цей ігровий світ, а це є навчання, яке стає необхідним вже зараз, і тому відбувається в найкоротший час.

Ефективність навчання замотивованої та зацікавленої в отриманні результату людини значно вища, а гра цьому дуже сприяє. Людям притаманні прагнення до змагання, виграшу та переваги.

Свобода участі уявляє собою наявність вільного вибору у людини про прийняття участі у грі та про можливість покинути гру в будь-який момент. Людина погоджується грати у гру, виконувати її правила та не буде руйнувати гру лише за умов свого вільного рішення щодо прийняття участі у будь-якій грі та наявності можливості покинути гру в будь-який момент. Тому свобода участі необхідний компонент для того, щоб гра працювала як ефективний метод навчання.

Обмеження. Обмеження необхідні. Коли немає ніяких обмежень, то гра зникає, бо грати стає не цікаво. Коли можливо все й без будь яких перешкод, тобто дуже швидко та/або без зусиль, цінність досягнення мети зникає, бо зникає сам процес досягнення, зникають сумніви стосовно того чи вдасться досягти мети, чи ні. Наявність фактору невизначеності необхідна для побудови гри.

Можливості. Можливості у грі гравцям потрібно знаходити та використовувати, для цього необхідно міркувати, саме це і є та особливість у грі, яка створює сам процес дійсного навчання. Процес навчання є дійсним, коли людина, яка зіграла у гру достатньо часу, отримує вміння грати у цю гру достатньо результативно, а це означає, що людина отримала нові навички, а це означає, що у людини з'явилися нові можливості в житті, а це і є мета навчання.

Список використаних джерел:

1. Анатомія настільних ігор: стаття. URL: https://tesera.ru/article/game_anatomy (дата звернення: 10.01.2022).

ВИКОРИСТАННЯ СТОРІТЕЛІНГУ В ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сторітелінг як творча розповідь являє собою інтерактивну методику використання слів та дій для презентації даних та образів через розповідь таким чином, щоб стимулювати уяву слухача. Сторітелінг використовується переважно як засіб для того, щоб розважити слухача, підвищити його інтерес до інформації, активізувати його аудіовізуальне сприйняття. Проте, окрім сфери розваг, сторітелінг знаходить усе більш широке застосування в освіті.

Сторітелінг сьогодні є однією з освітніх стратегій, що привертає увагу здобувачів освіти та допомагає їм консолідувати інформацію, сприяючи її легкому запам'ятовуванню, особливо в тому випадку, коли розповідь пов'язана з наявними знаннями та досвідом. За допомогою розповіді інформація передається слухачам через певний сюжет, сприяючи набуттю нових знань.

Сторітелінг є важливим інструментом на всіх рівнях освіти, оскільки формує критичне мислення, допомагає аналізувати та синтезувати інформацію через можливість структурування змісту, обробку інформації та формування змістовних образів.

Позитивний внесок сторітелінгу в навчання може бути виражений за трьома аспектами:

- соціальний вимір – розповідь зазвичай супроводжується питаннями та відповідями, через які встановлюються відносини з аудиторією, відбувається обмін особистим досвідом та сприйняттям;
- емоційний вимір – розповідь здатна викликати почуття та емоції у слухача, створюючи залучення аудиторії до історії, що розповідається;
- когнітивний вимір – у процесі сторітелінгу відбувається збір та обробка інформації слухачами, тобто розповідь є засобом передачі знань, інформації, цінностей та ставлень [1, с. 138-139].

Сторітелінг може успішно використовуватися у викладанні економічних дисциплін. В. Карлін наводить один з прикладів застосування даної методики для того, щоб з'ясувати, що відбудеться в економіці у випадку, коли закриються всі банки. У 1970 р. всі ірландські банки були закриті на шість місяців через страйк. У такій ситуації власник пабу, знаючи своїх клієнтів, міг забезпечити рівень довіри, який дозволив створювати гроші, що циркулювали в Ірландії під час страйку, і таким чином економічна діяльність не переривалася [2]. Це реальний приклад, аналіз якого може стати підґрунтям для цілісного нового способу викладання економіки.

Таким чином, сторітелінг є важливим інструментом для ілюстрації економічних концепцій як доповнення до традиційного викладання матеріалу. Надання слухачам дискусійних питань покращує якість дискусії в аудиторії.

Сторітелінг підходить для таких форматів проведення занять, як лекції, робота в малих групах, письмові завдання. Дана методика викладання допомагає поглиблено аналізувати, розуміти та пояснювати реальний світ.

Список використаних джерел:

1. Brinia V. Storytelling in Teaching Economics. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2015. Vol. 5, No. 10. P. 138-142.
2. Using stories to teach economics. *Marketplace*. 2017. URL: <https://www.marketplace.org/2017/09/18/economics-education/> (accessed 14.01.2022)

Ольвінська Ю. О.
завідувачка кафедри статистики
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Самотоєнкова О. В.
доцент кафедри статистики
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У Законі України «Про освіту» в статті 17 зазначено: «Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» [1]. У статті 1 Закону України «Про вищу освіту» надається таке визначення: «Компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [2].

Слід відмітити, що компетентнісний підхід в освіті був запропонований в США та країнах Європи ще наприкінці минулого століття. В 1996 році в рамках ЮНЕСКО в Доповіді Міжнародної комісії з освіти для XXI століття Жака Делора «Освіта: прихований скарб» було визначено чотири глобальні компетенції, на яких повинна базуватися сучасна освіта: вміння пізнавати, вміння діяти, вміння жити разом, вміння жити [3].

Проблемам підготовки майбутніх фахівців на основі компетентнісного підходу присвячено праці багатьох вчених, серед яких С. Гончаренко, В. Онищенко, О. Овчарук, А. Марков, А. Михайличенко та інші. Проте питання формування фахових компетенцій випускників закладів вищої освіти залишається актуальною. Особливу увагу привертають питання формування професійної компетентності під час самостійної роботи студентів.

Сучасний ринок праці потребує висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, які здатні генерувати нові наукові ідеї, втілювати їх в життя, вміти використовувати в конкретних умовах отримані під час навчання теоретичні знання та практичні навички. Тому одним із напрямків модернізації вищої освіти є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який орієнтовано на кінцевий результат освітнього процесу та спрямовано на формування у випускника готовності ефективно використовувати набуті знання, уміння, життєві цінності, психофізіологічні особливості, світоглядні якості та інші ресурси для досягнення поставленої мети. Підготовка фахівців, які здатні по закінченню закладу вищої освіти успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність, які володіють компетентностями у відповідній галузі знань, є пріоритетом вітчизняної вищої освіти.

Для підвищення якості професійної підготовки студентів і набуття ними фахових компетентностей необхідно спрямовувати увагу на: самовизначення – уміння виробляти свої позиції в житті, формувати власний світогляд, уміння ставити і виконувати поставлені перед собою завдання; самореалізацію – утвердження себе як особистості, розвиток творчих здібностей (наукових, організаційно-комунікативних); самоорганізацію – навички елементарної психічної саморегуляції, організації режиму життя, досягнення поставленої мети.

Важливого значення у формування професійних компетентностей відіграє самостійна робота студентів, яка є одним з обов'язкових видів навчально-пізнавальної діяльності студента. Важливими функціями самостійної роботи є:

- навчальна, яка полягає в опрацюванні першоджерел, що сприяє більш глибокому осмисленню вже засвоєної суми знань;
- пізнавальна, призначення якої полягає в опануванні нової суми знань, розширенні меж світогляду;
- коригуюча, яка передбачає осмислення новітніх теорій, концепцій, категорій, підходів до визначення сутності відомих понять, напрямків розвитку науки тощо;
- стимулююча, сутність якої полягає у такій організації самостійної роботи, коли студент отримує задоволення від результатів пізнавальної діяльності;
- виховна, спрямована на формування таких якостей, як воля, цілеспрямованість, відповідальність, дисциплінованість;
- розвиваюча, спрямована на розвиток самостійності, творчості, дослідницьких умінь особистості [4].

На особливу увагу заслуговують компетентності, здобуті студентами під час самостійної роботи. Така діяльність здійснюється за напрямками:

1. Науково-дослідний напрям – дає можливість розкрити інтелектуальний потенціал студента, зробити свій внесок у дослідження актуальних проблем економіки, оволодіти науковими методами пізнання і усвідомити важливість такої роботи для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці. Науково-дослідна робота допомагає студентам оволодіти методикою наукових досліджень, передбачає самостійний пошук літератури до певного виступу або доповіді, підвищує власну наукову активність, розумові здібності, сприяє проявленню інтелектуальної ініціативи. Така робота є одним із головних методів підвищення фахової компетентності й конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

2. Пошуковий напрям – пропонує обговорення конкретних ситуацій, які виникають на підприємствах, ситуацій, які б змушували студентів працювати над їх вирішенням, звертаючись до наукових джерел та нормативних актів. Цей напрям передбачає знання принципів прийняття і реалізації економічних рішень на мікро- та макrorівнях; уміння використовувати економічну інформацію у професійній, виробничій діяльності і повсякденному житті; уміння здійснювати пошук економічної інформації, проводити економічний, стратегічний аналіз та оцінку фінансово-господарської діяльності підприємств.

Одним із методів інноваційного навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців, є «кейс-метод». Цей метод передбачає розгляд виробничих управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу. Основна мета кейс-методу – навчити на прикладі конкретної ситуації (кейса) аналізу проблеми і самостійному прийняттю рішень.

3. Розрахунково-аналітичний напрям – пропонує досліджувати економічні явища і процеси за допомогою економіко-статистичних методів: зіставляти, аналізувати статистичну інформацію в часі та просторі, будувати і аналізувати економіко-статистичні моделі, здійснювати прогнозування розвитку досліджуваних явищ і процесів.

4. Інформаційно-комп'ютерний напрям – передбачає вміння працювати з комп'ютерною технікою і визначається знанням теоретичних основ функціонування комп'ютерної техніки; умінням працювати в мережі Internet; умінням користуватися електронною поштою; умінням працювати із спеціалізованим програмним забезпеченням; умінням ефективно застосувати інформаційні технології і відповідні програми у професійній діяльності.

Використання онлайн технологій з метою ефективно організації самостійної роботи дозволяють студентам зорієнтуватися серед різноманітних джерел інформації, а викладачу отримувати дані про те, хто і скільки часу приділяє заняттям поза аудиторією, наскільки успішно вивчає матеріал. Ефективній організації самостійної роботи студентів значною мірою сприяє використання Інтернету як джерела інформації, засобу, що підвищує мотивацію у вивченні дисциплін, забезпечує індивідуалізацію, інтерактивність навчання, моделювання особливого навчального середовища і, врешті-решт, підвищує якість навчання.

Користуючись послугами мережі Інтернет, студент вчиться вибирати із великої кількості інформаційних джерел потрібну інформацію, аналізувати та систематизувати її. Найбільш поширеною комунікаційною технологією і відповідним сервісом у комп'ютерних мережах є технологія пересилки й обробки інформаційних повідомлень, що забезпечує оперативний зв'язок між студентами. Отже, самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, є основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців. Саме така робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань. Тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні [5].

5. Комунікативний напрям – передбачає ефективну групову взаємодію, роботу в малих групах, знання ділового етикету та основ конфліктології, толерантність до існування інших поглядів, позитивну установку щодо оточуючих, адекватну самооцінку, впевненість у собі, самоконтроль тощо.

6. Творчо-креативний напрям – розробка національно-патріотичних, естетичних проєктів, які формують загальнолюдські цінності майбутніх фахівців.

Метою самостійної роботи є стимулювання інтересу студентів до навчальних дисциплін; формування вміння вільно послуговуватись професійною термінологією, логічно і доречно висловлювати свою думку; сприяння розвитку дослідницьких здібностей обдарованих студентів, залучення студентів до активної участі в різних конференціях, фахових конкурсах і конкурсах науково-дослідних робіт, сприяння розвитку національно свідомої людини, яка розуміє тенденції розвитку української та світової економіки; формування морально-естетичних засад особистості майбутнього фахівця.

Правильно організована самостійна робота студентів дозволить удосконалити уміння і навички пошуку необхідної економічної інформації; сформує комунікативну компетентність, що дозволить на високому рівні володіти словом, доводити свою думку, переконувати, адже ці вміння є запорукою успіху в будь-якій галузі діяльності; залучити студентів до активної життєвої позиції; застосувати інноваційні методи навчання, у т.ч. інформаційні; сприятиме формуванню та закріпленню навичок самостійної, індивідуальної та групової роботи; залучатиме студентів до експериментальної, пошукової та дослідницької роботи.

Сьогодення істотно зростають вимоги до компетентності, професіоналізму, культури та якості професійної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти. Підготовка конкурентоспроможних, професійно компетентних фахівців є стратегічним завданням української системи освіти, умовою стійкого економічного росту і підвищення добробуту країни.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

3. Локшина О. І. Компетентнісна ідея в освіті зарубіжжя: успіхи та проблеми реалізації. URL: https://lib.iitta.gov.ua/7124/1/%D0%9B%D0%BE%D0%BA%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%9E_%D0%86.pdf

4. Балдич Л. В., Черначук-Семенишина О. В. Формування фахових компетентностей майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у поза навчальний час. URL: <http://iek.irpin.com/assets/images/resources/52/333eff7f62fda5eae6e496683939a8df799c855c.pdf>

5. Тамаркіна О. Самостійна робота студентів в умовах дистанційного навчання. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/34_2020/part_5/37.pdf

6. Лісовська Н. В. Формування професійних компетентностей у студентів шляхом використання інноваційних технологій. URL: <http://iek.irpin.com/assets/images/resources/52/333eff7f62fda5eae6e496683939a8df799c855c.pdf>

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Освіта, в силу глобалізації, міждисциплінарності, пандемії COVID-19 та змін у суспільстві, ґрунтується на модернізації навчального процесу, впровадженні психолого-педагогічних інноваційних технологій та активному навчанні. Поряд з аудиторною, самостійна форма роботи студентів є істотною частиною навчального процесу. Для успішного виконання цієї форми роботи необхідні планування та контроль з боку викладача, а також планування обсягу самостійної роботи у навчальних планах.

Новий освітній стандарт заохочує дослідницьку та самостійну роботу студентів. Самостійна робота студентів призначена не тільки для оволодіння окремою дисципліною, але й для формування навичок самостійної роботи взагалі, у навчальній, науковій, професійній діяльності, здатності приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблеми, знаходити конструктивні та оптимальні рішення у кризових ситуаціях тощо.

Форми самостійної роботи різноманітні та мають на увазі різні типи навчальних завдань для студента, які готуються та методично забезпечуються викладачем. Для студентів в умовах пандемії стає актуальним питання про самоосвіту. Для цього потрібна конструктивна взаємодія між викладачами та студентами. Самоосвіта – це свідома діяльність людини, спрямована на самостійне пізнання, підвищення своєї освіти та особистісного вдосконалення. Самоосвіта здійснюється в ході самостійної навчальної роботи, яка проявляється в організаційній та пізнавальній самостійності студентів.

Самостійна робота студентів є одним із видів навчальних занять, метою якої є систематизація, закріплення та поглиблення отриманих теоретичних знань та практичних умінь студентів, пошук та придбання нових знань, у тому числі з використанням комп'ютерних технологій та електронних освітніх ресурсів, а також виконання навчальних завдань, підготовку до майбутніх занять, заліків та іспитів.

Позааудиторна самостійна робота має на увазі самостійну підготовку студента за спеціально розробленим викладачем навчально-методичним матеріалом і може включати:

- самостійне вивчення окремих тем та розділів навчальної дисципліни відповідно до тематичного плану занять, відображених у навчальній програмі;
- виконання домашніх завдань;
- виконання студентами навчально-дослідницької та науково-дослідної роботи та подання її результатів у вигляді наукових статей та тез доповідей конференцій;
- виконання контрольних та курсових робіт;
- підготовку звітів з навчальної практики;
- підготовку до підсумкової державної атестації, у тому числі виконання випускної кваліфікаційної роботи;
- роботу у студентських наукових організаціях, гуртках, семінарах тощо;
- інші види діяльності, що організуються та здійснюються університетом та органами студентського самоврядування.

Інноваційними формами позааудиторної роботи можуть бути рішення стандартних і нестандартних ситуаційних завдань, участь у підготовці презентацій, участь у наукових та практичних конференціях, участь в НДР та ін.

Основні засади організації самостійної роботи студентів у ЗВО наступні:

- ✓ принцип активності, що передбачає взаємодію студента з викладачем;
- ✓ принцип індивідуалізації навчання під час виконання самостійної роботи передбачає враховування викладачем індивідуальних психологічних особливостей студента;
- ✓ принцип регламентації та зворотного зв'язку полягає у необхідності планування роботи, консультативних зустрічей з викладачем, своєчасне обговорення та коригування проблемних питань з даної дисципліни;
- ✓ принцип опори на базові знання та вміння передбачити наявність у студента мінімальних навичок роботи з технічними засобами, науковою, навчальною літературою з різними носіями інформації;
- ✓ принцип науковості, перспективного навчання, забезпечує спрямованість самостійної роботи на активізацію, розвиток когнітивної діяльності студента, формування здібностей оптимізації у виконанні самостійної роботи, вміння прогнозувати, аналізувати, систематизувати, вирішувати поставлені завдання на сучасному рівні наукових знань, узагальнення знань з цієї дисципліни;
- ✓ принцип наочності, доступності, у зв'язку з теорією та практикою, тобто вміння представляти інформацію у доступному вигляді, вирішувати ситуаційні завдання.

Самостійна робота дозволяє сформувати основи наукової, творчої діяльності студентів у процесі навчання як важливої умови для підвищення рівня розвитку здібностей до самовдосконалення, самореалізації, самоактуалізації та успішного кар'єрного зростання, а також навичок реферування, огляду та узагальнення наукових джерел, науково-теоретичних та емпіричних досліджень.

Метою виконання самостійної роботи є закріплення, поглиблення, розширення та систематизація знань про міждисциплінарну взаємодію знань, отриманих під час аудиторних занять, самостійне оволодіння новим матеріалом, формування загальнотрудових та професійних умінь, формування умінь та навичок самостійної інтелектуальної праці, розвиток самостійності мислення, формування вольових характеристик характеру, здатність до самоорганізації.

Список використаних джерел:

1. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник / О.В. Малихін, І.Г. Павленко, О.О. Лаврентьева, Г.І. Матукова. – К.: КНТ, 2014. – 262 с.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток методології науково-дослідної роботи, наявність значної кількості методичних розробок свідчить про те, що даному виду навчальної роботи здобувачів вищої освіти останнім часом приділяється все більше уваги. Це обумовлюється необхідністю підготовки таких висококваліфікованих кадрів, які були б здатними за рахунок своїх особистих якостей та інтелектуальних здібностей, творчого потенціалу орієнтуватися в змінах, що відбуваються в суспільстві в цілому та в економіці зокрема, виявляти проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати ситуації і на основі цього самостійно розробляти та приймати ефективні рішення.

У таких умовах науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти стає не лише ключовим видом їх роботи, а й важливою формою оволодіння необхідними компетенціями. Студенти, які протягом усього періоду навчання беруть активну участь у наукових дослідженнях, відрізняються своїми професійними та особистісними якостями, пропонують нестандартні підходи до вирішення поставлених завдань.

Види науково-дослідної роботи студентів можна об'єднати в такі групи:

- добір та аналіз літературних джерел, систематизація матеріалів їх опрацювання;
- підготовка рефератів, наукових статей, тез доповідей на конференції тощо;
- наукові звіти про виконання окремих елементів дослідження під час практики;
- курсові та випускні кваліфікаційні роботи.

Кожен вид науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти має свої особливості й потребує творчого підходу з боку науково-педагогічного персоналу університету до його організації та проведення.

Головними перепонами з боку студентів щодо розвитку науково-дослідної роботи є нерозуміння її значущості, слабкі уявлення про науково-дослідну діяльність взагалі, невміння працювати з літературою, невміння побачити проблему, виділити протиріччя, нездатність самостійно вибудувати логіку та послідовність проведення дослідження. Негативну роль відіграє також нестача часу, завантаженість поточними видами робіт студентів, а також їх недостатня мотивація.

Вважаємо, що одним із ефективних способів підвищення якості наукових досліджень, залучення якомога більшої кількості студентів, розвитку їх творчого підходу до виконання досліджень та викладення їх результатів може бути проведення деяких видів науково-дослідної роботи на конкурсній основі. Зокрема, за підсумками роботи студентської конференції (підготовки наукових статей, доповідей тощо) не лише публікувати тези доповідей, статті, а також наукові керівники, провідні викладачі університету можуть відзначати й нагороджувати учасників, які представили найкращі наукові розробки. Такий підхід допоможе вирішити декілька проблем одночасно:

- 1) дасть можливість поєднати і конференцію (підготовку статей, рефератів тощо), і конкурс студентських наукових робіт;
- 2) стимулюватиме здобувачів вищої освіти до більш відповідальної підготовки своїх наукових праць;
- 3) допоможе у вирішенні проблеми якості наукових робіт студентів.

Слід відмітити, що на сьогодні ініціатива залучення студентів до науково-дослідної роботи виходить лише з боку викладачів, тому виникає необхідність створення відповідних умов для залучення студентського активу до організації й проведення певних видів науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.

НАУКОВА ПУБЛІКАЦІЯ ЯК ЧАСТИНА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Сучасна економіка характеризується прискореним зростанням інновацій, швидкими змінами у продуктивних силах, що потребує висококваліфікованих фахівців, здатних до самостійної креативної діяльності. Відповідно до вимог економічної практики у навчальному процесі пріоритетною частиною стає самостійна робота студента.

Модернізований навчальний процес містить низку форм самостійної роботи студента, однією з найскладніших з яких є підготовка наукової публікації. Перша проблема, яка виникає при підготовці наукової публікації – формулювання її теми. Найбільш оптимальним варіантом є тема, пов'язана з проблематикою навчальної дисципліни, у процесі вивчення якої готується наукова студентська публікація. Іншим варіантом є комплексна науково-дослідна тема кафедри, у процес виконання якої долучаються студенти.

Мета такої форми самостійної роботи – виявлення творчої складової пізнавальної діяльності студента, яка передбачає вміння зібрати та систематизувати інформацію, проаналізувати її, побудувати логіку інтерпретації та міркувань, зробити висновки.

Навчити студента науковим методам пізнання, сформувати вміння аналізувати інформацію, зіставляти різні концепції та точки зору, пояснювати причини існування різних поглядів та обґрунтовано доводити власні висновки покликана навчальна дисципліна «Методологія наукових досліджень». Набуті у процесі її вивчення загальні та фахові компетентності реалізуються у таких програмних результатах як навички науково-дослідної роботи; глибоке розуміння суті економічних та соціальних відносин, закономірностей їх розвитку; здатність критично оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні та інші події і явища; уміння самостійно здійснювати пошук та аналіз різноманітних джерел інформації. Вивчення цієї навчальної дисципліни передбачено у магістратурі. Студенти бакалаврату навчальну дисципліну «Методологія наукових досліджень» не вивчають. Однак і у бакалавраті студенти пишуть випускну роботу і публікують наукові статті у Науковому студентському віснику факультету. Враховуючи це, ознайомлення студентів з прийомами та методами наукової роботи має проходити поступово в процесі вивчення майже всіх навчальних дисциплін. Виходячи зі специфіки навчальної дисципліни студент знайомиться з філософськими, загальнонауковими, специфічними методами, прийомами аналізу та синтезу, індукції та дедукції, математичними та статистичними методами. У самих різних навчальних дисциплінах набуває навичок аналізувати інформацію, оцінювати її актуальність, формулювати теоретичну гіпотезу, мету і завдання дослідження, характеризувати передумови дослідження, визначати новизну, формулювати висновки. Невід'ємною частиною наукової публікації є правильно складений список використаних джерел. Розробляти його також студенти вчаться, оформлюючи свою наукову публікацію.

Таким чином, підготовка студентської наукової публікації у магістратурі ґрунтується на вивченні відповідної навчальної дисципліни – «Методологія наукових досліджень». Однак, навчаючись у бакалавраті, студенти теж роблять наукові публікації, при цьому методи наукової роботи вони засвоюють поступово, у процесі вивчення самих різних навчальних дисциплін. Така методика орієнтується на індивідуальні здібності окремих студентів, їх власну мотивацію та значну самостійну роботу студента і консультативну роботу керівника.

Як показує практика, підготовка наукової публікації підвищує інтерес студентів до навчального процесу і до наукової роботи у цілому, формує креативність, здатність сприймати та адаптуватися до швидких змін.

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Життям доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні. В процесі викладання навчального матеріалу засвоюється 15 відсотків інформації, що сприймається на слух, 65 відсотків - слух і зір.

Якщо навчальний матеріал опрацьовується власноручно, самостійно (індивідуально) виконується завдання від його постановки до аналізу отриманих результатів, то засвоюється не менше 90 відсотків інформації. Саме тому вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навиків самостійної творчої роботи. Самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, на сучасному етапі повинна стати основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців.

Як складне педагогічне явище - це особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навиків, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять. Мета самостійної роботи студентів двосидина: формування самостійності як риси особистості і засвоєння знань, умінь, навиків. [1]

Успішність та якість процесу навчання та його вдосконалення можна досягти за допомогою правильної організації та контролю самостійної роботи студентів. Оскільки такий підхід зосереджений на формуванні професійної компетентності студентів. В організації та здійсненні самостійної роботи студентів, як зазначалось раніше, посідає інформація та її доступність та доступність комунікаційних технологій. Успішність самостійної роботи залежить від числа різних факторів. До таких факторів можна віднести співпрацю викладача та студента, встановлення сприятливих умов навчання в яких інформаційно-комунікаційні технології є найважливішим елементом; індивідуальні здібності студентів: пізнавальні (здатність вирішувати проблеми, формування припущень та гіпотез, здатність логічно мислити), метакогнітивні, що стосуються творчості креативності та обдарованості, емоційні, що стосуються емоцій та почуттів (здатність керувати своїми емоціями та розділяти свої почуття) та інтелектуальні.

До вищезгаданого слід також віднести мотивацію-важливий елемент самопідготовки. Інформаційно-комунікаційні технології стають хорошим помічником та підтримкою для викладача, допомагають цікаво та доступно для студентів підготувати матеріали для проведення заняття з іноземної мови. Така організація заняття стане не лише неординарною, але й приверне увагу студентів до заняття, створить мотивацію та дозволить інтегрувати усі види мовленнєвої діяльності в одному занятті. Завдяки широкому вибору засобів інформаційно-комунікаційних технологій можна створювати різні завдання на основі відео та аудіо матеріалів, текстової та графічної інформації, ілюстрованого матеріалу. Однією з переваг такого підходу до створення завдань є швидкість та доступність передачі інформації студентам з її успішним подальшим засвоєнням. [2]

Самостійну роботу студентів можна класифікувати за різними критеріями. Розглянемо, для прикладу, самостійну роботу з огляду на місце і час проведення, характер керівництва нею з боку викладача і спосіб здійснення контролю за її результатами.

Відокремлюють:

- самостійну роботу студентів під час аудиторних занять (лабораторні та практичні роботи, виконання контрольних завдань тощо);
- позааудиторну самостійну роботу (самостійні заняття студентів, виконання домашніх завдань, робота над розрахунково-графічними завданнями);

- самостійну роботу студентів під контролем викладача (індивідуальні заняття з викладачем, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань).[3]

Вимоги сучасного ринку праці щодо підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, здатних до компетентної, відповідальної й ефективної діяльності за своєю спеціальністю неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів, спрямованої на стимулювання їх професійного зростання та виховання творчої активності. Необхідно наголосити, що ефективність та успішність самостійної роботи студентів у навчанні за кредитно-трансферною системою залежить від певних педагогічних умов:

1. Визначення ступеня підготовки студента до самостійної роботи, рівня самодисципліни.
2. Розробка нормативних інструкцій щодо визначення обсягів позааудиторної самостійної роботи для студента.
3. Здійснення календарного планування ходу і контролю виконання самостійної роботи.
4. Наявність спеціальної навчально-методичної літератури.
5. Чітка організація роботи з боку викладача.
6. Систематичність і послідовність діяльності.
7. Доступність завдань і наявність інструктажу щодо виконання.
8. Необхідність створення нових тренажерів, автоматизованих навчальних і контролюючих систем, що дозволяли б студенту в зручний час і в звичному для нього темпі самостійно здобувати знання, уміння, навички.
9. Висока забезпеченість комп'ютерною технікою, доступною для викладачів і студентів.
10. Постійний педагогічний контроль і корекція. Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах.
11. Високий рівень мотивації виконання роботи.
12. Чітке визначення зв'язку даної роботи із майбутньою практичною діяльністю.
13. Організація системи індивідуальних консультацій.

Таким чином, самостійна робота студентів потребує спільних зусиль викладача й студентів, збалансування всіх елементів єдиного процесу для ефективного входження студента у професійне середовище. У процесі виконання самостійної роботи студентів гнучке управління поступово переходить у самоуправління і безперечно має позитивний вплив на формування вмінь і навичок самостійної роботи. Ефективними умовами для її реалізації є мотивація студентів, їх прагнення до такої діяльності; врахування психологічних особливостей молоді студентського віку; ефективна організація навчання (включаючи організацію контролю за результатами самостійної роботи), яка включає різноманітні форми та інноваційні методи навчання.[4]

Список використаних джерел:

1. Діордіщенко О. В. Самостійна робота студентів у ВНЗ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/ONG_2006/Pedagogica/17894.doc.htm
2. Писарчик О.Л. Організація самостійної роботи студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1258>
3. Капленко С.М. Організація самостійної роботи студентів ВЗН I-II рівня акредитації в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/v_1/21.pdf
4. Чернякова Ж., Інновації в управлінні самостійною роботою студентів-бакалаврів: теоретичні та методичні засади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/3186/1/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%96.%20%D0%AE.%20%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Гейна О. В.
доцентка кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки
Ковальська Н. А.
старша викладачка кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «РОСІЙСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА»

Сучасне суспільство, суспільство інформаційних технологій, зацікавлене в тому, щоб його громадяни були здатні самостійно активно діяти, ухвалювати рішення, швидко адаптуватися до умов життя, що постійно змінюються. Аналіз процесів розвитку університетської освіти дозволив виокремити такі основні тенденції: а) сучасні соціокультурні умови диктують самоцінність ідеї безперервної освіти, коли перед студентами ставиться головне завдання – постійне самовдосконалення, збагачення скарбниці набутих знань; б) за умов активної інформатизації суспільства потрібні принципові зміни організації освітнього процесу, як от: скорочення аудиторного навантаження, заміна пасивного слухання лекцій зростанням частки самостійної роботи студентів; в) основна увага зосереджується не на процесі викладання (як це було раніше), а на навчанні як самостійній діяльності студентів.

Важливо наголосити, що навчання студента – це самоосвіта індивіда з власної ініціативи, систематична, керована викладачем самостійна діяльність студента, яка стає домінуючою і вкрай важливою у подальшому кар'єрному зростанні.

Практичне володіння іноземною мовою – одна з найважливіших характеристик будь-якого профілю. Роль мови не втрачає своєї вагомості й у нинішніх умовах. Удосконалення її форм особливо важливе у немовному вузі, оскільки кількість аудиторних годин, що відводяться на вивчення іноземної мови, набагато менша, ніж у мовному. Вагомим процесуальним компонентом навчання має стати використання інформаційних технологій у самостійній роботі. Саме це зможе підготувати студентів – майбутніх інженерів, менеджерів, працівників гуманітарної сфери до подальшого самостійного вивчення іноземної мови протягом усього життя відповідно до власних життєвих завдань.

Однією з пріоритетних умов ефективності самостійної роботи є наявність методичної бази – спеціальних навчальних матеріалів, текстів і завдань, що повинні забезпечувати їх самостійне виконання студентами під керівництвом або без керівництва викладача. Важливо зазначити, що для покращення й удосконалення навчального процесу потрібно мати значну кількість навчальних матеріалів для організації та проведення самостійної роботи студентів у межах навчальної дисципліни «Російська мова як іноземна». Враховуючи те, що самостійна робота постає реальним діючим компонентом навчального процесу, наявність відповідних навчальних комплексів для самостійної роботи виведе навчання російській мові на якісно новий рівень, мобілізує здатність студентів працювати самостійно з метою отримання навичків у різних видах мовленнєвої діяльності, а в подальшому надасть можливість молодому спеціалісту не тільки знайти різноманітні підходи у вирішенні низки певних професійних питань, але й проявити свої особистісні якості та інтелектуальний рівень як у процесі роботи, так і в повсякденному житті [1, с. 8].

Оскільки застосування комп'ютерних технологій навчання у вищій школі є одним із ключових напрямів сучасних досліджень й основним підходом удосконалення дидактичних засобів навчання, ми вважаємо, що саме створення і використання різноманітних завдань для виконання на комп'ютері зробить навчання іноземним мовам найбільш продуктивним. Таким, що відповідає формату компетентнісного підходу з урахуванням усіх сформованих вимог і стандартів третього покоління.

Ефективна організація самостійної роботи здатна створити умови не тільки для підвищення якості навчання іноземним мовам, але й розвитку професійно значимих якостей особистості, творчих здібностей, самостійності та активності, сприяти становленню та розвитку професійної компетентності. Всі освітні технології спрямовані на те, щоб навчити студентів працювати самостійно, оскільки саме самостійність дає можливість успішно адаптуватися до роботи, пов'язаної з технологіями, що швидко змінюються [2].

Нині на перший план висувається питання формування у фахівців здатності до саморозвитку, творчої активності в ухваленні рішень, широка професійна орієнтація. Значна роль у вирішенні цього завдання відводиться позааудиторній роботі у вузі, яка передбачає самостійну роботу студентів, під час виконання якої студент постає як творча особистість.

Позааудиторна самостійна робота студентів – запланована навчальна, навчально-дослідна, науково-дослідна робота студентів, що передбачає виконання необхідних завдань за межами аудиторії під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота студентів сприяє розвитку самостійності, відповідальності та організованості, формуванню технологічної та комунікативної компетенцій, творчого підходу до вирішення проблем навчального та професійного рівня.

Для організації самостійної роботи необхідно враховувати такі аспекти: готовність студентів до самостійної діяльності; мотив для отримання знань; наявність та доступність усього необхідного навчально-методичного та довідкового матеріалу; система регулярного контролю за якістю виконаної самостійної роботи; консультаційна допомога тощо. Форми позааудиторної роботи студентів визначаються змістом навчальної дисципліни та ступенем підготовки студентів. Вони можуть бути тісно пов'язані з теоретичними курсами та мати навчальний характер або навчально-дослідницький характер.

Організація самостійної роботи передбачає цілеспрямований та особистісно-орієнтований процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студента. Така співпраця передбачає використання завдань різних видів та форм самостійної роботи через систему різних способів та прийомів планування, здійснення та контролю навчально-пізнавальної діяльності із урахуванням викладачем мотиваційно-ціннісних відносин та підвищення рівня готовності студентів до самостійної роботи. Отже, розвиток у студентів самостійності є однією з основних цілей сучасної освіти. Вирішення цього питання неможливе без зміни ролі викладача та студента у навчальному процесі. Сьогодні викладач постає як тьютор (консультант), завдання якого зводиться не до викладу готових знань, а до організації навчання. Він проводить семінари та консультує студентів; забезпечує зворотний зв'язок за виконаними завданнями (перевіряє та коментує письмові завдання); підтримує зацікавленість у навчанні протягом усього курсу; надає можливість зв'язуватися за допомогою телефону, пошти, електронної пошти та комп'ютерних конференцій.

Змінюється і психологічна установка студента від виконавчої позиції до активної. Той, хто навчається, приходить до розуміння, що навчитися можна тільки самому і знання саме по собі не формують ні вміння, ні волю. Під самостійною роботою у дидактиці розуміють різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності студентів. Вимоги до організації самостійної роботи – забезпечення правильного поєднання обсягу аудиторної і самостійної роботи, методично правильна організація роботи в аудиторії та поза нею.

Сучасною тенденцією вищої освіти, на думку багатьох дослідників, є перехід від інформативних до активних методів навчання із включенням різноманітних форм самостійної роботи студентів. Виконання домашніх завдань різноманітного характеру (розв'язання ситуаційних завдань, пошук та аналіз літературних джерел за певною тематикою, підготовка до участі у науково-теоретичних конференціях та ін.) мають бути спрямовані на розвиток у студентів самостійності та ініціативи. Це дозволить студенту проявити себе, дізнатися про нове, глибше розібратися у вже вивченому матеріалі.

Навчальний процес неможливий без розвитку самостійності – одного з провідних якостей особистості, що виражається в умінні поставити певну мету, наполегливо досягати її виконання власними силами, відповідально ставиться до своєї діяльності, діяти при цьому

свідомо та з ініціативою не лише у знайомій обстановці, але й у нових умовах, що вимагають прийняття нестандартних рішень. Складовими самостійності є вміння, мотив і воля.

У процесі самостійної роботи виникають абсолютно природні та закономірні пізнавальні бар'єри, зумовлені слабким вихідним рівнем знань студентів, їх невмінням здійснювати логічні операції. Такі бар'єри необхідно передбачати та своєчасно діагностувати. Саме цей критерій, на думку багатьох дослідників, є показником якості роботи викладача. Загалом у наукових розвідках виділяють такі рівні самостійності: низький – дії за зразком; середній (активно-пошуковий) – застосування знань у стандартній ситуації; високий (інтенсивно-творчий) – використання знань у нестандартній ситуації, системність, вміння прогнозувати власну діяльність. Особливого значення надається рейтинговій системі контролю, що сприяє ритмічній роботі студентів протягом семестру, а також активізує пізнавальну діяльність шляхом стимулювання їх творчої активності. Важливою стороною навчальної діяльності студентів є самоорганізація учнів.

Сучасні педагогічні технології дозволяють реформувати базовий освітній процес із метою підвищення продуктивності освіти. Однією з таких технологій є інтенсифікація навчальної діяльності. Інтенсифікація навчання – це підвищення темпів навчання без зниження вимог до якості знань, що досягається шляхом удосконалення змісту навчального матеріалу та методів навчання. Поруч із «інтенсифікацією навчання» широко використовується поняття «активізація навчання». Під активізацією навчальної діяльності розуміють діяльність викладача, спрямовану на розробку та використання таких форм, змісту, прийомів та засобів навчання, які сприяють підвищенню інтересу до навчання, творчої активності студента у засвоєнні знань, формуванні умінь, навичок у їх практичному застосуванні, а також у формуванні здібностей прогнозувати виробничу ситуацію та приймати самостійні рішення. Важливо підкреслити, що навчання студента – це самоосвіта індивіда з власної ініціативи, систематична, керована викладачем самостійна діяльність студента, яка стає домінантною, особливо в умовах переходу до багатоступеневої підготовки фахівців вищої освіти. Організація самостійної роботи студентів під керівництвом викладача є одним із найефективніших напрямків у навчальному процесі, що розвиває самостійну творчу діяльність.

Як можна побачити з наведених вище визначень і тлумачень, самостійна робота постає, з одного боку, як різновид діяльності, що стимулює активність, самостійність, пізнавальний інтерес, і як основа самоосвіти, поштовх до подальшого підвищення кваліфікації, а з іншого – як система заходів чи педагогічних умов, що забезпечують керівництво самостійною діяльністю студентів. Самостійна робота студентів під керівництвом викладача є педагогічним забезпеченням розвитку цільової готовності до професійної самоосвіти і є дидактичним засобом освітнього процесу. Правильна організація самостійної роботи є одним з найбільш ефективних напрямків у навчальному процесі, що розвиває самостійну творчу діяльність студентів.

Отже, самостійна робота студентів – це специфічний вид навчання, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта навчального процесу, формування його вмінь, знань та навичок. Організація та забезпечення необхідних умов для здійснення самостійної роботи студентів зі спеціальних дисциплін є необхідним елементом підготовки майбутнього фахівця.

Список використаних джерел:

1. Сажина Т. М. Організація самостійної роботи іноземних студентів у межах навчального комплексу з російської мови як запорука підвищення якості освіти. *Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти* : тези наук.-метод. конф. кафедр університету, м. Харків, 28–29 листопада 2018 року. Харків : УДУЗТ, 2018. С. 7–8. URL: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/tez-2018.pdf> (дата звернення: 04.01.2022).
2. Гузанов Б. Н. Организация самостоятельной работы студентов вуза в условиях реализации многоуровневой модели обучения : монография. Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф.- пед. ун-та, 2014. 158 с. URL: <https://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/20942/1/978-5-8050-0548-1.pdf> (дата звернення: 20.12.2021).

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

В умовах трансформаційних змін національної економіки конкурентоспроможність фахівців з обліку та оподаткування на ринку праці залежить від якості їх підготовки, спрямованої на стимулювання їх професійного зростання та виховання творчої активності. Облік – це не лише мова бізнесу, але й мистецтво, оскільки від працівника залежить можливість прийняття адекватних управлінських рішень у мінливому ринковому середовищі, що вимагає творчого підходу до опрацювання нової інформації [1, с. 413].

У практичній діяльності майбутніх фахівців з обліку та оподаткування, котра значною мірою формалізована обліковим та податковим законодавством, є багато можливостей для творчого підходу до професії, що в результаті знаходить своє відображення в організації бухгалтерської служби, формуванні облікової політики, податковому плануванні щодо справляння податків та можливості впровадження альтернативних способів (систем) оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності національної економіки. Відтак, пріоритетним у підготовці майбутніх фахівців з обліку та оподаткування, здатних до компетентної професійної діяльності, є підвищення ефективності організації самостійної роботи, яка має бути орієнтована на вдосконалення фахової майстерності, формування активної, відповідальної, здатної до самоосвіти і самореалізації особистості.

Самостійна робота студентів як невід'ємна частина процесу підготовки фахівця необхідна не лише для оволодіння змістом певної дисципліни, але й для формування здатності брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні вирішення і вихід із проблемних ситуацій. Вона дозволяє опанувати навички навчальної, наукової й професійної діяльності, сприяє поглибленню й розширенню знань, пробудженню інтересу до пізнавальної діяльності, оволодінню прийомами процесу пізнання, розвитку пізнавальних здібностей [2].

Діючим Положенням про організацію самостійної роботи студентів в Одеському національному економічному університеті [3] виділено такі види самостійної роботи:

- 1) підготовка до аудиторних занять;
- 2) пошуково-аналітична робота;
- 3) наукова робота.

При організації самостійної роботи студентів повинно бути забезпечено комплексне поєднання аудиторної, пошуково-аналітичної та наукової роботи. Аудиторна самостійна робота, яка здійснюється під безпосереднім керівництвом викладача, може бути представлена самостійним вирішенням ситуаційних завдань щодо відображення реальних практичних ситуацій в системі обліку та оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. При цьому доцільно використовувати такі інтерактивні методи навчання як робота в малих групах, мозковий штурм, презентації.

Одним із видів пошуково-аналітичної роботи представлено аналіз конкретної виробничої ситуації та підготовка аналітичної записки (case study).

Пошуково-аналітична самостійна робота, враховуючи специфіку фахових дисциплін з обліку та оподаткування, передусім має бути спрямована на вивчення та опрацювання законодавчої та нормативно-правової бази та виконання індивідуального завдання у формі кейса. Метою виконання індивідуального завдання є формування у студентів самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасної моделі фахівця з обліку та оподаткування вищої кваліфікації. Необхідність підготовки компетентних фахівців спеціальності «Облік і оподаткування» визначає потребу в розробленні та застосуванні

нетрадиційних методів навчання студентів, зокрема навчання на основі кейс-методу. Під час роботи з кейсами при вивченні фахових дисциплін студенти усвідомлюють, що більшість проблемних ситуацій в обліку та оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності мають декілька варіантів вирішення. Відтак ведення обліку, порядок справляння податків та зборів, складання фінансової та податкової звітності на теренах майбутньої професійної діяльності потребує постійного розумового процесу, пошуку альтернативних рішень в межах правового поля та прийняття найдоцільніших рішень в конкретному випадку. Успішне виконання індивідуального завдання під час самостійної роботи студентами забезпечують: мотивація самостійної навчальної діяльності; чітке визначення завдань самостійної роботи; зрозумілий алгоритм виконання завдання, знання студентом способів і методів його виконання. Важливим при організації самостійної роботи студентів є не тільки набуття та володіння знаннями з окремої проблематики обліку та оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, алей знаннями про те, де знайти інформацію з цієї проблематики, тобто уміння працювати з нормативно-правовою базою, інтернет-ресурсами та професійними веб-сайтами.

Науково-дослідницька робота має бути представлена виконанням окремих завдань у рамках науково-дослідної теми кафедри, підготовкою тез доповідей для участі в науково-практичних конференціях, написання статей з актуальних проблем обліку та оподаткування на базі реальних ситуацій, що виникли в результаті колізії нормативних актів, неоднозначності трактовок законодавчої бази та галузевих особливостей обліку, що потребує високого рівня підготовки та творчого підходу студента.

Система керівництва індивідуальною самостійною роботою студентів повинна охоплювати такі складові: чітке визначення викладачем термінів виконання та форм контролю; методичне забезпечення самостійної роботи; організація консультаційної допомоги; систематичний контроль за поетапним і кінцевим результатами самостійної роботи студентів, оперативне доведення до відома студентів оцінки результатів їх самостійної роботи

Застосування у навчальному процесі зазначених видів самостійної роботи студентів, які навчаються за спеціальністю «Облік і оподаткування», безперечно забезпечить формування у них фахових компетенцій, проте, як показує практика, однією з проблем організації самостійної роботи студентів є низький рівень вмотивованості під час оцінки самостійної роботи в межах рейтингу. Вирішення цієї проблеми можливе за умови збільшення кількості балів за якісне виконання завдань СРС.

Таким чином, ефективна організація самостійної роботи студентів під час вивчення фахових дисциплін з обліку та оподаткування із застосуванням методу «кейс-стаді» сприятиме формуванню професійних компетенцій, розвитку логічного мислення, творчої активності, можливостей проникнення в проблемну ситуацію, що завершується, як правило, знаходженням оптимального вирішення проблеми.

Список використаних джерел:

1. Швай Р.І., Воськало В.І. Деякі аспекти процесу викладання облікових дисциплін. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 18. С. 413-418
2. Нартова І.В., Криворучко О.С. Самостійна робота студентів як фактор професійної підготовки фахівців. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/3563/1/selection-2.pdf> (дата звернення 16.01.2022).
3. Кублікова Т.Б., Самоєнкова О.В. Положення про організацію самостійної роботи студентів в Одеському національному економічному університеті Одеса: ОНЕУ, 2019. 15 с. URL: <http://oneu.edu.ua/25728-2/> (дата звернення 16.02.2022).

Чернишев В. Г.

доцент кафедри математичних методів аналізу економіки

Шинкаренко В. М.

доцент кафедри математичних методів аналізу економіки

Кирилова Л. О.

старший викладач кафедри математичних методів аналізу економіки

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ СТУДОЦЕНТРОВАНОМУ НАВЧАННІ

В умовах ринкової економіки України система вищої освіти знаходиться у процесі систематичного реформування. Потенціально безперервний та майже необмежений доступ до всесвітніх баз даних, що містять систематизовану інформацію з усіх сфер життя людини, суттєво змінює вимоги до форм і методів здобуття освіти. Радикальних змін зазнала парадигма освіти інформаційного суспільства. Освіта у формі здобуття знань змінюється формою набуття компетенцій. Актуальним принципом якості та рівня освіти є компетентнісний підхід, а у сфері надання освітніх послуг – студоцентрований підхід [1, с. 46]. У сучасного студентства на відміну передніх поколінь набагато сильнішими стали відчуття свободи, незалежність і самостійність і водночас спостерігаємо дещо меншу здатність до системної роботи, до раціональної організації свого часу. Безумовно, сучасні студенти більш вимогливі до якості навчання, оскільки переважна їх більшість оплачує свою освіту, багато з них суміщає навчання з роботою [2, с. 17].

Найважливішою умовою розвитку університету є рівень підготовки абітурієнтів. Слід відмітити суттєве зниження рівня підготовки з математики, що підтверджують результати ЗНО у 2021 році. Пороговий бал «склав/не склав» 10 тестових балів в Україні не подолали 24,7% випускників ЗЗСО (у 2020 році – 12,7%). В Одеській області показники відповідно становили 25,2% і 14,8%. Рейтингову оцінку [160-200] у 2021 році в Україні мають 23,0% випускників (у 2020 році – 22,0%). В Одеській області показники відповідно становили 21,2% і 18,1% [3, с. 174; 4, с. 222].

Математична освіта в ЗВО країни викликає занепокоєння. Про це, зокрема, свідчить зменшення числа математичних дисциплін у навчальних планах та навчальних годин на їх вивчення. Так, навчальний план в ОНЕУ з підготовки бакалаврів зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» у 2021/2022 н.р. на денній формі навчання містить лише дві дисципліни, які вивчаються на першому курсі: «Вища математика» (3 кредити, з яких 55,6% – самостійна та індивідуально-консультаційні роботи), «Теорія ймовірностей та математична статистика» (3 кредити, з яких 55,6% – СРС та ІКР). Для порівняння: у 2015/2016 н. р. навчальний план містив 4 математичні дисципліни (16 кредитів, з яких 44,6% – СРС), у 2017/2018 н.р. – 2 математичні дисципліни (10 кредитів, з яких 50,7% – СРС). За навчальним планом підготовки бакалаврів зі спеціальності 075 «Маркетинг» вивчається у перші два семестри «Вища математика та теорія ймовірностей» (6 кредитів, з яких 62,2% – СРС та ІКР). В європейській вищій освіті співвідношення аудиторних і СРС годин найчастіше складає 1:2.

Виникає питання: чому здобувач вищої освіти ОНЕУ не повинен вивчати такі дисципліни як «Економетрія», «Економіко-математичні методи і моделі». Вони не потрібні для написання бакалаврської, магістерської, дисертаційних робіт та в майбутній професійній роботі? Впровадження STEM-освіти (S – science, T – technology, E – engineering, M – mathematics) підвищує якість математичних компетентностей майбутніх економістів. В Концепції розвитку природно-математичної освіти (STEM-освіти), зокрема, відзначено, що природничо-математична освіта (STEM-освіта) повинна стати одним з пріоритетів розвитку сфери освіти, складовою частиною державної політики з підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та розвитку людського капіталу, одним з

основних факторів інноваційної діяльності у сфері освіти, що відповідає запитам економіки та потребам суспільства [5].

Маємо певне протиріччя: згідно Закону України «Про вищу освіту» [6] регламентується зменшення аудиторних годин (тим самим збільшується самостійна та індивідуально-консультаційна роботи), а формування висококваліфікованого випускника-економіста потребує відповідного часу для його підготовки.

Реалізація студоцентрованого освітнього процесу забезпечується, зокрема, сучасними методиками викладання, засобами та методами досягнення програмних результатів навчання. У математичній освіті є відносно усталені знання. З метою перегляду тем, які не широко застосовуються при розв'язуванні задач з економічним змістом, на кафедрі математичних методів аналізу економіки періодично оновлюються робочі програми навчальних дисциплін (зокрема, такі її розділи: структура, теми лекцій і практичних занять, самостійна робота, індивідуальні завдання, методи навчання і контролю, методичне забезпечення, інформаційні ресурси) і силабуси, які розміщено на сайті Одеського національного економічного університету. Чи важливо студенту економічного ЗВО, наприклад, доведення багатьох теорем або властивостей, виведення формул, розкриття невизначеностей, вміння інтегрування раціональних дробів, ірраціональних виразів, ряди Фур'є? В багатьох прикладних задачах неможливо отримання розв'язку у явному вигляді, тому вони розв'язуються чисельними методами.

У ХХІ ст. здобувачі вищої освіти дають перевагу електронним підручникам та навчальним посібникам, ніж традиційним паперовим. Тим самим вони можуть самостійно вибирати зміст навчання, а отже, визначити рівень глибини вивчення дисципліни. Викладач не має бути лектором, він фасилітатор (фахівець, що забезпечує групову комунікацію) у навчальному процесі. При обмеженості аудиторних годин інтенсифікації навчального процесу сприяє використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). В умовах пандемії COVID-19 беззаперечним стає використання технологій дистанційного навчання. Наразі при вивченні математичних дисциплін поширені ефективні технології електронного навчання: e-learning (за визначенням фахівців ЮНЕСКО – навчання за допомогою Інтернет та мультимедіа) і m-learning (навчання з використанням мобільних і портативних ІТ-пристроїв: кишенькових і планшетних персональних комп'ютерів, мобільних телефонів). Засоби e-learning дозволяють створювати різні дистанційні курси. Безкоштовна, відкрита система управління навчання Moodle надає широкі можливості забезпечення здобувачів вищої освіти інформаційними ресурсами.

Підвищенню якості математичної освіти сприяють сучасні технології навчання [7]. При вивченні дисципліни «Вища математика» (розділи: лінійна алгебра, аналітична геометрія, основи математичного аналізу, диференціальне числення, функції багатьох змінних, інтегральне числення, звичайні диференціальні рівняння, лінійні різницеві рівняння, ряди) ефективним є використання комп'ютерного практикуму [8]. Для виконання завдань комп'ютерного практикуму використовуються табличний процесор MS Excel, пакети прикладних програм Mathcad, Maple, Mathematica 9, Matlab, Simulink, Derive, MuPAD тощо. Огляд програмних продуктів щодо їх функціональних можливостей та з метою використання в учбовому процесі наведено, наприклад, в статті [9]. Виконання індивідуальних завдань комп'ютерного практикуму є пошуково-аналітичною роботою. У картці розподілу балів за результатами самостійної роботи здобувачів вищої освіти цей вид вибіркової роботи оцінюється у 15 балів, тобто 25% балів поточного рейтингу за семестр. Питання використання комп'ютерного практикуму з дисципліни «Теорія ймовірностей та математична статистика» розглядалось в роботі [10].

В умовах пандемії COVID-19 підвищуються вимоги до належної організації СРС як окремого виду навчальної діяльності. Робота наукового студентського гуртка, яка є одним з важливих видів самостійної роботи, надає можливість найбільш підготовленим здобувачам вищої освіти поглиблювати знання, зокрема, з математичних дисциплін, навчає науково-дослідницькій роботі, активізує інтерес до обраної спеціальності. Кращі студенти приймають

участь у І-ому і ІІ-ому турах Всеукраїнської студентської олімпіади, залучаються до наукової праці: публікують наукові статті, тези.

В доповіді докладно розглядаються презентаційні, інформаційно-довідкові, тренувальні і контролюючі електронні засоби навчання та переваги і недоліки застосування технологій навчання. На погляд авторів, дистанційна освіта в реаліях України не може повністю замінити очну освіту. Так, має місце слабка комп'ютерна підготовка вчорашніх школярів, існують проблеми з доступністю до Інтернету тощо.

Отже, процес навчання математичних дисциплін в ЗВО є актуальним питанням сьогодення. У студоцентрованому навчанні технології електронного навчання (мобільного) дозволяють інтенсифікувати процес вивчення математичних дисциплін. Якість математичної освіти потребує, зокрема, підвищення науково-методичної компетентності викладачів у системі вищої освіти, нових інноваційних методик викладання та ІКТ. Нагальним є оновлення окремих елементів навчально-методичних комплексів з математичних дисциплін, матеріалів для лекційних занять, методичного забезпечення для проведення практичних занять та організації СРС, методичного забезпечення виконання індивідуальних робіт та контрольних заходів. Враховуючи суміщення частиною здобувачів навчання з роботою, впровадити в університеті дуальну форму навчання.

Список використаних джерел:

1. Дейнека В.В. Студоцентризм: традиції та сучасність. *Студоцентрований навчальний процес як запорука забезпечення якості вищої медичної освіти*: матеріали ЛІІІ навч.-метод. конф. (Харків, 29 січ. 2020 р.). Харків. 2020. Вип. 10. С. 46-49. URL: http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/25687/1/Конференція%20ЛІІІ_2020.pdf (дата звернення: 27.12.2021).
2. Бакіров В. Класика, що випереджає час. *Вища освіта України*. 2021. № 2. С. 13-18.
3. Офіційний Звіт про проведення в 2020 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. 2021. Т. 1. 236 с. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/ZVIT-ZNO_2020-Tom_1_r.pdf (дата звернення: 27.12.2021).
4. Офіційний Звіт про проведення в 2021 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. 2021. Т. 1. 283 с. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/ZVIT-ZNO_2021-Tom_1_-1.pdf (дата звернення: 27.12.2021).
5. Концепція розвитку природно-математичної освіти (STEM-освіти): розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 960-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-p#Text> (дата звернення: 27.12.2021).
6. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 21.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 27.12.2021).
7. Чернишев В.Г., Шинкаренко В.М., Окара Д.В., Шинкаренко Л.В. Інноваційна методика викладання вищої математики майбутнім економістам. *Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід*: матеріали міжнар. конф. (м. Відень, Австрія, 21-24 листоп. 2017 р.). Дніпро – Відень. 2017. Т. 1. С. 170 – 176.
8. Кирилова Л.О., Чернишев В.Г. Комп'ютерний практикум з вищої математики та теорії ймовірностей: навч. вид. Ч. 1. Одеса: Апрель, 2018. 92 с.
9. Роїк М.В., Присяжнюк О.І., Денисюк В.О. Огляд програмних засобів статистичного аналізу даних. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5676> (дата звернення: 27.12.2021).
10. Чернишев В.Г., Шинкаренко В.М., Орлов Є.В., Ковальова І.Л. Щодо проведення практичних занять з математичних дисциплін. *Управління якістю підготовки фахівців*: матеріали ХХІІ міжнар. наук.-метод. конф. (Одеса, 20-21 квіт. 2017 р.). Одеса. 2017. Ч. 2. С. 227 – 228.

Чернишова Л. В.

доцент кафедри економічного аналізу

Обнявко О. В.

доцент кафедри маркетингу

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, Україна

СТУДЕНТОЦЕТРОВАНІЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ ОСОБИСТІСНО- РОЗВИВАЮЧІЙ ПАРАДИГМІ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Сучасні економісти повинні вміти аналізувати стан зовнішнього та внутрішнього середовища підприємств та організацій різних секторів економіки, надавати оцінку їх поточного стану, виявляти внутрішні резерви та розробляти напрями їх використання, обґрунтовувати на цій основі відповідні управлінські рішення.

В практичній діяльності економіст будь-якої спеціальності та в різних сферах діяльності повинен володіти методиками оперативного, інвестиційного, інноваційного, діагностичного аналізу, аналізу власного фінансового стану підприємства та його ділових партнерів, стратегічного, маркетингового, функціонально-вартісного аналізу.

Знання економічного аналізу дозволяє студентам в навчальному процесі (а після закінчення навчання – вже в професійній діяльності) широко застосовувати наочні інструменти – аналітичні таблиці, графіки різної форми, схеми тощо. Оскільки візуалізація інформації (таблиці, графіки, діаграми) є потужним інструментом донесення висновків, думок та ідей до кінцевого споживача, що спрямовано на створення підходів до передачі абстрактної інформації в інтуїтивно зрозумілі способи, візуалізація інформації як елемент методу аналізу забезпечує користувачам можливість побачити, вивчити і зрозуміти велику кількість релевантної інформації за один раз [1, с. 11].

Погоджуємось з оцінкою економічного аналізу як однієї з важливих складових економічних наук, що з'ясовує достовірність та надійність висновків, допомагає отримати якісну інформацію та зробити правильний вибір стратегії розвитку підприємства. Значення економічного аналізу в процесі управління в умовах нестабільності та відсутності прогнозованості змін вітчизняної економіки суттєво зростає, оскільки економічний аналіз є дієвим засобом доцільності прийняття правильних управлінських рішень для стійкого та ефективного функціонування підприємства. Економічний аналіз стає вагомим інструментом в оптимізації облікової, податкової, інвестиційної, кредитної та маркетингової політики підприємств [2, с. 159].

Сучасна вища освіта має забезпечити формування особистості молодшої людини як майбутнього професіонала, здатного успішно виконувати виробничі завдання, працювати в сучасних умовах за фахом, навчити жити у соціумі [3, с. 152]. Базуючись на засадах розвитку і саморозвитку особистості, студентоцентризм в навчальному процесі є необхідною умовою для осмисленого сприйняття і засвоєння студентами навчальної інформації, формування у них здатності самостійно і творчо застосовувати її при вирішенні прикладних практичних завдань, потребує системності у прийнятті ефективних управлінських рішень [4, с. 124].

Саме студентоцентризований підхід (student-centered approach) розглядає здобувача вищої освіти як суб'єкта з власними унікальними інтересами, потребами і досвідом, спроможного бути самостійним і відповідальним учасником освітнього процесу. Протилежністю цього підходу є парадигма студента як об'єкта навчання, не спроможного на повноцінну агентність, а відтак такого, що потребує виховання і догляду. У цій парадигмі заклад вищої освіти (ЗВО) патерналістично вирішує, що і як мають вчити студенти. Студентоцентризований підхід передбачає взаємоповагу між студентом і викладачем, реальну вибірковість дисциплін, участь студентів у системі внутрішнього забезпечення якості ЗВО та процесах акредитації освітніх програм, наявність процедур реагування на студентські скарги та ін. Посилюється роль викладача як фасилітатора. Він не лише читає лекції, а й організовує

інтерактивне спілкування, сприяє особистісному розвитку студентів, формує атмосферу взаєморозуміння і довіри [5].

Можна погодитись з думкою, що студентоцентризм у практичній площині – це, перш за все, новий рівень індивідуалізації – наявність індивідуальних навчальних планів; наявність вагової варіативної складової навчального плану; наявність можливості обрати та опанувати кілька сертифікаційних програм; індивідуалізація в організації самостійної роботи студента; індивідуалізація в процесі проведення індивідуально-консультативних занять; індивідуальна підготовка студентів за навчальними планами із поглибленою науковою і освітньою складовою [6, с. 25].

Вивчення економічного аналізу пов'язане з оволодінням процедурами узагальнень, виявленням прихованих протиріч і креативним пошуком нових методів розв'язання теоретичних і прикладних задач. До того ж прийоми аналізу знань мають універсальний характер, а тому сфера їх використання є значно ширшою, ніж професійна діяльність економіста чи навіть безпосередньо аналітика [7, с. 182-183]. Наприклад, студенти-маркетологи одержують аналітичну підготовку на третьому курсі, а потім ці аналітичні навички використовують при написанні та захисті кваліфікаційних робіт бакалаврів на четвертому курсі, вивченні дисципліни «Маркетинговий аудит» і написанні та захисті кваліфікаційних робіт магістрів на п'ятому курсі. Тому важливо роз'яснювати студентам можливості економічного аналізу в вивченні інших економічних дисциплін, у посиленні інформаційної аргументації власних висновків при виконанні рефератів, курсових робіт, кваліфікаційних робіт бакалаврів та магістрів, у науковій роботі студентів, у використанні одержаних теоретичних знань та практичних навичок у роботі за фахом.

Підтримуємо думку, що саме нерозуміння кінцевого результату навчання – причина інертності студентів [8, с. 98]. Таким чином, чітке уявлення студентів щодо широких можливостей використання методів, прийомів та результатів економічного аналізу в їх навчальній, а в перспективі – в професійній діяльності – посилить увагу студентів до цієї дисципліни та буде додатковим стимулом для її вивчення.

Студентоцентричне спрямування навчального процесу за рахунок розвитку аналітичних навичок студентів може бути досягнуто і за рахунок збільшення навчального навантаження з дисципліни «Аналіз господарської діяльності» в освітніх програмах (ОП) та надання студентам можливостей щодо вибору власної навчальної траєкторії (змісту, темпу, способу та місця навчання), яка дозволяє посилити їх аналітичну підготовку.

В умовах пандемії COVID-19 в ОНУ, як і в багатьох інших ЗВО, відбулась радикальна цифрова трансформація навчального процесу, його учасники перешли на змішане навчання (blended learning) – форму навчання, яка сполучає як аудиторну підготовку студентів (лекції, семінари, консультації, інші види занять в навчальних корпусах), так і дистанційне навчання студентів, що здійснюється за допомогою Інтернет-конференцій (лекції, семінари, консультації на платформі Zoom) та шляхом самостійної роботи.

В умовах змішаної форми навчання студентоцентризм в традиційній аудиторній роботі втілюється через самостійне виконання студентами індивідуальних завдань під керівництвом викладача на практичних заняттях, через консультування студентів, зростання обсягів їх самостійної роботи, участь в науковій роботі, посилення ступеню автономного самонавчання, що разом стимулює мотивацію та пізнавальну активність студентів з урахуванням їх особливостей і потреб, сприяє більш поглибленому вивченню студентами теоретичного матеріалу та надбанню практичних фахових навичок.

В процесі дистанційного навчання студентоцентризм проявляється, крім роботи студентів на практичних заняттях на платформі Zoom, в консультуванні студентів онлайн, в індивідуальному спілкуванні викладача та певного студента в соціальних мережах, за допомогою електронної пошти та інших інформаційно-цифрових інструментів. Посилюється перехід від групової діяльності до автономного навчання студентів, формується особистісно-розвиваючий підхід в навчальному процесі. Зростання частки дистанційної форми навчання в загальному навчальному процесі саме по собі значною мірою призводить

до формування автономного характеру навчання студентів, спонукає їх до активності, підвищує студентоцентризований підхід в освітньому процесі. Проте, при дистанційній формі навчання треба зберігти тісний зв'язок студентів та викладача як наставника, консультанта, керівника самостійної навчальної та наукової роботи.

Особливість аналізу господарської діяльності полягає також в тому, що він вивчає економічні процеси не взагалі, а на кожному підприємстві в специфічних умовах його діяльності [9, с. 166]. Таким чином, студенти, одержуючи завдання проаналізувати інформацію конкретних підприємств, змушені самостійно здійснювати необхідні розрахунки, формулювати висновки щодо одержаних результатів і обґрунтовувати їх. Це стимулює мотивацію та пізнавальну активність студентів, сприяє розвитку вмінь аналізувати конкретні ситуації, формує навички вирішення аналітичних завдань в практичній діяльності. Тобто, вивчення економічного аналізу значною мірою сприяє розвитку особистості студента, зростанню його теоретичної та практичної професійної підготовки.

Важливо і при аудиторній, і при дистанційній формах навчання посилювати варіативність завдань, щоб студенти мали вибір накопичувати рейтингові бали різними шляхами: виконанням окремих варіантів індивідуальних практичних завдань, написанням рефератів, есе, аналітичних оглядів літературних джерел за обраною тематикою, підготовкою наукових статей тощо.

І в аудиторній, і в дистанційній формах навчання треба досягати максимальної візуалізації одержаної студентами інформації за допомогою аналітичних таблиць, графіків, схем для формування навичок презентування результатів досліджень в освітній та професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Калабухова, С. В. Елементи методу бухгалтерського аналізу в інформаційній економіці. *Економічний аналіз*. 2015. Том. 19. № 1. С. 6-12.
2. Шестерняк М. М. Сучасний економічний аналіз та його основні види. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20. Част. 3. С. 158-162.
3. Бондар М.І. Сучасні вимоги до підготовки фахівців з обліку та оподаткування. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 152-153.
4. Сіренко К.В. Міждисциплінарне навчання як засіб реалізації принципів студентоцентризму. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 124.
5. Глосарій: затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протокол від 29.08.2019 р. № 9. URL : <https://dnmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/glosarij.pdf>. (дата звернення 14.01.2022).
6. Колот А.М. Студентоцентризм як вектор розвитку економічної освіти та підвищення якості освітніх послуг. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 24-29.
7. Євдокимова Н.М. Модернізація змісту навчання через формування аналітичних і дослідницьких компетентностей сучасного фахівця. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 182-183.
8. Кругла М.М. Якість освіти через призму студентоцентризму. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 98.
9. Ізмайлов Я.О. Розвиток методології економічного аналізу господарської діяльності підприємств у постіндустриальній економіці. *Проблеми економіки*. 2016. № 3, С. 165-174.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІСНУЮЧИХ МЕТОДИК ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

Становлення спеціалістів у сфері економіки, розвиток загальнонаукових і професійних компетентностей передбачає поєднання на заняттях теоретичних знань і практичних ситуацій, що забезпечують методики оцінки результативності бізнес-процесів.

Цінність таких методик полягає в тому, що вони відображають не тільки практичну проблему, а й актуалізують певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, вдало поєднують навчальну, аналітичну і виховну діяльність.

Актуальність даної тематики обумовлена необхідністю розробки методичних рекомендацій для практичних занять при викладанні дисципліни «Економічний аналіз».

Розглянемо існуючі методики оцінки результативності бізнес-процесів.

Тігарєва В.А., Станкевич І.В. існуючі методики аналізу бізнес-процесів поділяють на дві групи: якісного та кількісного аналізу.

До *методів якісного аналізу* зазначені автори відносять [4, с. 114]:

- SWOT-аналіз.

Переваги: дозволяє систематизувати інформацію про фактори внутрішнього та зовнішнього впливу на бізнес-процеси. SWOT-аналіз підходить для попередньої якісної оцінки бізнес-процесу, його результати можуть бути корисними для визначення характеристик процесу та причин його низької ефективності.

Недоліки: SWOT-аналізу притаманний високий рівень суб'єктивності, його результати є слабким підґрунтям для прийняття управлінських рішень;

- аналіз проблем процесу і ранжирування процесів.

Переваги: у реалізації методів в опитуванні беруть участь керівники та безпосередні виконавці процесу, що дозволяє виявити проблемні області процесу. Дозволяє визначити черговість удосконалення процесів.

Недоліки: метод дозволяє виявити лише наявність проблем, проте не дозволяє виміряти їх глибину. Не можливо оцінити проблеми з фінансової точки зору чи з точки зору показників якості;

- аналіз входів та виходів; аналіз функцій; аналіз ресурсів; аналіз процесу на відповідність типовим та/або нормативним вимогам.

Переваги: наведені методи дозволяють визначити нестачу або надлишковість, притаманну входам, виходам, ресурсам процесу. Їх використання дозволяє структурувати бізнес-процеси, зробити їх більш цілісними, усунути «вузькі місця», «оздоровити» найбільш невдало організовані процеси.

Недоліки: всі наведені види аналізу є необхідними до використання, але жоден з них не є інструментом для фундаментального реінжинірингу та впровадження глибинних змін у бізнес-процесах, підвищення ефективності бізнес-процесів.

До *методів кількісного аналізу* відносять [4, с. 116]:

- імітаційне моделювання.

Переваги: метод дозволяє розглядати велике число альтернатив, покращувати якість управлінських рішень і точніше прогнозувати їх наслідки. Дозволяє знайти необхідне рішення в разі неможливості проведення експерименту в реальному житті.

Недоліки: Складність та висока вартість використання методу;

- ABC-аналіз.

Переваги: наочність проаналізованих показників, точність розрахованих параметрів, можливість автоматизації аналізу.

Недоліки: потребує перебудови системи обліку витрат на підприємстві, оскільки на більшості підприємств відсутня система процесного обліку витрат;

- аналіз показників процесу, продукту та задоволеності клієнтів.

Переваги: показники характеризують основні складові бізнес-процесу з різних точок зору (фінансової, технічної тощо). Показники несуть об'єктивну інформацію в числовому вираженні, окреслюють «проблемні місця» дослідженого об'єкту.

Недоліки: показники процесу, продукту та задоволеності клієнтів є відокремленими характеристиками, на їх основі важко визначити оцінку ефективності дослідженого об'єкту в цілому.

Одним із найбільш відомих методів кількісного підходу до оцінювання бізнес-процесів є ABC-аналіз (система Activity-based costing) [4, с. 116].

Суть методу визначення собівартості продукції згідно методу ABC полягає у встановленні основних бізнес-процесів, які пов'язані із виробництвом певного продукту; визначенні витрат по кожному бізнес-процесу та виділенні так званих драйверів або носіїв витрат (показників виміру активності виду діяльності) по кожному виявленому бізнес-процесу і, нарешті, застосуванні ставки драйверів витрат до продуктів (одиниць витрат).

Складність впровадження ABC-аналізу в сучасних реаліях полягає у тому, що для переважної більшості підприємств та організацій не запроваджено систему обліку та калькулювання витрат за бізнес-процесами [4, с. 116].

Висновок. Проведені дослідження свідчать, що існуючі методики не потребують великих матеріальних і часових витрат, допускають варіативність навчання.

Проблемна ситуація може бути висвітлена за допомогою таких методик як при вивченні нової теми у викладанні теоретичного матеріалу, так і може використовуватися з метою узагальнення та систематизації інформації.

Список використаних джерел:

1. Дубініна В.В. Діагностика стану бізнес-процесів підприємств: імперативи розвитку. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 53. С. 67-74.
2. Ольшанський О.В. Оцінка ефективності бізнес-процесів підприємства. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія «Економіка і менеджмент». 2018. Вип. 6 (76). С. 53-55.
3. Ольшанський О.В. Особливості управління бізнес-процесами підприємств торгівлі та методи їх удосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22. Част. 3. С. 22-26.
4. Тігарєва В.А., Станкевич І.В. Аналіз існуючих підходів та методів оцінювання бізнес-процесів підприємств та організацій. *Вісник КрНУ ім. Михайла Остроградського*. 2016. Вип. 3(98). Част. 1. С. 113-122. URL : http://visnikkrnu.kdu.edu.ua/statti/2016_3_113-3-2016-2.pdf (дата звернення 11.10.2021).

НАВЧАЛЬНА ТА ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА МАГІСТРАНТІВ, ЯКІ ОПАНОВУЮТЬ СТАТИСТИЧНИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ

Закономірності, що склалися на макрорівні, впливають на усі соціально-економічні процеси, у тому числі, на мікрорівні, і мають бути враховані для оцінювання існуючої ситуації та екстраполяції тенденцій розвитку явища на перспективу. Прийняття ефективних управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності потребує знання цих закономірностей, інструментом пізнання яких є статистичні методи дослідження.

Особливості застосування статистичного апарату в макроекономіці висвітлюють дисципліни макроекономічного циклу.

Підхід до викладання таких дисциплін як «Методологія національного рахівництва», «Міжнародна статистика», «Статистичні методи прогнозування макроекономічних процесів», які кафедра статистики ОНЕУ пропонує для магістрантів, дає можливість поєднати процес навчання та дослідницьку діяльність здобувачів освіти.

Практичні навички вони отримують здійснюючи статистичні дослідження закономірностей макроекономічних процесів за даними збірників та бюлетенів, що регулярно публікує Державна служба статистики України.

Так, наприклад, за даними збірника «Національні рахунки України» [1] здобувачі аналізують основні макроекономічні пропорції, що склалися в реальній економіці, ними оцінюється матеріаломісткість виробництва на макрорівні, проводяться дослідження інтенсивності розвитку валової доданої вартості, проміжного споживання, податків та субсидій на продукти тощо. Здобувач-дослідник здійснює аналіз структури доданої вартості за первинними доходами, вивчає динаміку цих складових, перш за все, динаміку частки оплати праці та валового прибутку. Важливою складовою аналізу є вивчення співвідношення кінцевих споживчих витрат у суспільстві та заощаджень. Обов'язковими елементами аналізу закономірностей на етапі нагромадження активів є розглядання співвідношення між заощадженням та нагромадженням, напрямків інвестування в нефінансові активи, вивчення руху фінансових активів та зобов'язань, огляд напрямків зміни вартості активів під впливом неекономічної діяльності, як то подій екстраординарного порядку та інфляції. Збірник дає багато матеріалу для аналізу впливу зміни цін як на етапі виробництва, так і на етапі нагромадження капіталу.

Багато цікавого матеріалу для дослідницької роботи студентів містить збірник «Зовнішня торгівля України» [2]. Здобуті теоретичні знання щодо побудови індексів експорту, імпорту, умов торгівлі, індексів сезонності, щодо аналізу ефективності зовнішньої торгівлі тощо, здобувачі мають можливість застосувати для відповідних розрахунків, інтерпретації результатів, прогнозування, здійснення факторного аналізу відповідних процесів.

Отже, макроекономічні процеси впливають на усі сфери економічного та соціального життя, і, за допомогою статистичних методів, цей ефект може бути проаналізований та прийнятий до уваги при прийнятті управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Національні рахунки України: статистичний збірник. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Зовнішня торгівля України: статистичний збірник. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Вибір Україною курсу на входження до європейського економічного та освітнього простору, інтеграція з європейськими країнами спонукає реформувати навчальний процес в закладах вищої освіти відповідно із загальноєвропейськими вимогами до якості освіти. Ці вимоги зумовлюють необхідність інформатизації освітнього простору, інтеграційних процесів в сучасній вітчизняній освіті, налагодження українськими вузами співпраці з європейськими навчальними закладами в сфері навчальної та наукової діяльності, студентськими міжнародними обмінами та навчання за магістерськими програмами за кордоном. Реформування вищої школи вимагає дієвих кроків та змін щодо освітніх технологій та удосконалення методик викладання іноземних мов. Все це ставить перед викладачем іноземної мови нові виклики та вимоги, які змушують шукати нові, ефективні шляхи навчання іноземним мовам.

Метою навчання іноземної мови в вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативними компетенціями та набуття знань, умінь і навичок на рівні B2. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, цей рівень визначений з урахуванням необхідності спрямування фактичного навчального матеріалу на майбутню професійну діяльність студентів. Останні десятиріччя характеризуються домінуванням комунікативного підходу до вивчення іноземної мови. Також нагальним визначено прихильність до інтерактивних методів навчання. Згідно з обома методами навчання відбувається спілкування, але слід підтримати думку тих авторів, які стверджують, що комунікативне навчання, насамперед, враховує комунікативні функції мовлення, а інтерактивне - власне процес комунікації та навчальної ситуації в аудиторії.

Аналізуючи розвиток методичної науки на даному етапі є доцільним виділити основними методами навчання комунікативний та конструктивістський.

Сама назва методу комунікативний, свідчить про те, що він спрямований на оволодіння відповідною комунікативною компетенцією, тобто здатністю користуватись мовою залежно від конкретної ситуації, що саме вільна комунікація є метою навчання. Навчальні матеріали, тексти та вправи, що пропонуються на заняттях, повинні мати дискусійний характер та показувати конфлікти, які спонукають студентів до дискусії і висловлення власної думки. Організація навчального процесу не зосереджується на граматиці, а керується комунікативними намірами. Перевагою даного методу є те, що студенти вдосконалюють навички усного мовлення, долають страх перед помилками. Також слід зазначити і те, що не надається належної уваги якості мови і комунікативна компетенція досягає досить швидко своїх меж. Використання винятково комунікативних методів може негативно вплинути на розвиток таких видів мовленнєвої діяльності як письмо, аудіювання та читання. Сучасні вимоги до володіння іноземною мовою професійного спрямування студентів економічних вузів передбачають як високий рівень володіння комунікативними навичками, так і здатність до оформлення документації іноземною мовою.

Конструктивістський метод базується на спрямованості учбового на дію, наближену до реалії. Найважливішою характеристикою методу є використання автентичних матеріалів, які реально використовуються носіями мови. В основі цього методу перебуває власне активне навчання студентів, можливість для них наблизитися до реальних життєвих ситуацій, користуючись іноземною мовою. Перевагою даного метода є підготовка студентів до реального життя, реальних життєвих ситуацій. Завдання викладача не навчити, а сприяти навчальному процесу.

Достатньо ефективним може бути використання технології змішаного навчання у процесі навчання студентів іноземної мови. Сутність такого навчання полягає в змішуванні формальних(навчання в аудиторії, вивчення та перевірка матеріалів мовного курсу, написання контрольних робіт, тестування) та неформальних методів і засобів навчання(спілкування з викладачем за допомогою електронної пошти, проведення Інтернет - конференцій та ін.). Перевагою використання цього методу є те, що він надає змогу у процесі академічного навчання поєднати класичні методи викладання (структурні та функціональні), що спрямовані на засвоєння граматики, розвиток навичок читання та перекладу, та більш сучасні методи (інтерактивні, методи комп'ютерного навчання) спрямовані на розвиток комунікативних навичок і подолання «мовного бар'єру». Отже, використання даної технології змішаного навчання сприяє удосконаленню викладання іноземної мови у закладах вищої освіти. Перевагою цього методу є рівномірне формування базових навичок грамотного читання і письма та комунікативних навичок. Робота за таким методом надає певну результативність, щодо максимальної продуктивності організації робочого часу викладача і студента. Організація роботи за означеною технологією потребує від викладача ретельного планування та грамотного керування співвідношенням аудиторної та поза аудиторної роботи студентів, стимулювання навичок індивідуальної, групової та колективної роботи, необхідність забезпечити усі МА навчальними матеріалами як у друкованому, так і в електронному вигляді. Викладач повинен надати основні та додаткові Інтернет- ресурси, що можуть бути використані у процесі вивчення мовного курсу. Слід зазначити, що методи змішаного навчання максимально логічно співвідносяться з кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Також, виконання запропонованих видів діяльності сприяє вдосконаленню вивчення іноземної мови, оскільки дозволяє приділити увагу розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності.

Використання сукупності методів викладання іноземної мови урізноманітнює навчальний процес, викликає у студентів зацікавленість та підвищення учбової активності, сприяє ефективності всієї навчальної діяльності.

З усього вище сказаного, потрібно зробити висновок, що для викладача сьогодні важливо постійно вдосконалювати власні знання про методи навчання іноземної мови, впроваджувати у власну викладацьку діяльність новітні освітні концепції, враховуючи всі виклики та вимоги сьогодення.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. –К.; Ленвіг, 2003.
2. Дичківська І.М. Іноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004.
3. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології дорослих: навчально-методичний посібник/ НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих К.:Вд «ЕКМО»

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

Останнім часом намітилася тенденція поглибленого розвитку правової освіти, відбуваються значні зміни в педагогіці та методиці викладання юридичних дисциплін. Якісна, науково обгрунтована методика викладання юридичних дисциплін має орієнтуватися на підвищення якості навчальної діяльності, рівня професійної підготовки студентів, підвищення їх інтересу до здобутої професії. Серед найважливіших компонентів методики викладання юридичних дисциплін є: раціоналізація матерії, встановлення цілей і завдань викладання; структурування предмету; визначення методів і прийомів викладання; визначення та використання інструментів оцінки; планування навчальної діяльності.

У сучасних словниках методика визначається як сукупність методів, прийомів доцільного проведення будь-якої роботи. Наразі методика викладання юридичних наук має багатий арсенал різноманітних способів, прийомів і засобів навчання. Традиційні та інноваційні методики визначають широке коло методів навчання. Метод навчання – це процес взаємодії викладача та студентів, у результаті якого відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок, визначених змістом навчання. Методи навчання можна поділити на три узагальненні групи:

- пасивні або традиційні (лекція, демонстрація, ілюстрація, пояснення, розповідь);
- активні (діалог, бесіда, обговорення, дискусія тощо);
- інтерактивні. Більшість авторів сходиться на тому, що інтерактивним можна назвати метод, у якому той, хто навчається, є учасником, який здійснює певну дію: говорить, керує, моделює, пише, малює, тобто є не тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається [1, с. 313].

Кожна категорія методів має характерні особливості. Розглянемо найбільш витребувані методи навчання при викладанні юридичних дисциплін в Одеському національному економічному університеті (на прикладі теорії держави і права, трудового права, правових засад економічної діяльності).

Найпоширенішим методом у навчальній практиці взагалі та виправданим у викладанні юридичних предметів зокрема є лекція. Хоча лекція тяжіє до використання пасивних методів навчання, в деяких випадках пасивну передачу матеріалу можна трансформувати та провести лекцію в активній формі (лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція з використанням зворотного зв'язку, проблемна лекція).

Враховуючи необхідність реалізації компетентнісного підходу, доцільним є певна модифікація, модернізація пасивних методів, наприклад на практичних заняттях потрібно скоротити кількість теоретичних питань та замінити їх практичними завданнями і задачами. Наприклад, до питання «Правовий статус фізичної особи–підприємця» сформулювати завдання: «Переваги та недоліки даної форми здійснення підприємницької діяльності у порівнянні з юридичною особою»; використовувати демонстрації у вигляді схематичного викладення змісту нормативних актів, механізму здійснення виду діяльності тощо). З точки зору сучасних педагогічних технологій та ефективності засвоєння студентами навчального матеріалу, пасивні методи вважається найбільш неефективними, але, незважаючи на це, мають також певні переваги.

З метою сприяння активізації ролі усіх учасників навчального процесу та зміцненню творчо-пошукової самостійності студентів, при викладанні правових дисциплін застосовувалися активні та інтерактивні методи навчання. Деякі активні методи (діалог, бесіда, обговорення, дискусія) є традиційною складовою навчальної діяльності, тому детального розгляду не потребують. Інші активні методи поряд з інтерактивними є

елементами новітніх методик викладання. Серед інших активних методів слід виділити: моделювання, проблемний, аудіовізуальний.

Метод моделювання застосовувався на практичних заняттях з трудового права, правових засад економічної діяльності у розрізі конкретної правової ситуації, можливої поведінки, пошуку причинно-наслідкових зв'язків у юридичній діяльності, виявлення схем правомірної або неправомірної поведінки, особистості правопорушника, прогнозування наслідків і навіть моделювання характеру навчальних дій викладача та студентів.

На лекційних та практичних заняттях з тих самих дисциплін застосовувався також проблемний (проблемно-пошуковий) метод, який за змістом зводився до проблемного викладу матеріалу, вправ проблемно-пошукового характеру, створення певної проблемної ситуації, організаційного забезпечення колективного пошуку оптимального варіанта розв'язання проблеми, наприклад шляхом обговорення, «ініціативних» дій учасників тощо.

Ефективним з точки зору мінімізації витрат навчального часу, економії зусиль студентів і викладачів є аудіовізуальний метод. Концептуально метод реалізується у формі електронних підручників, комп'ютерних тестових завдань, тренінгів і практичних посібників для індивідуального та дистанційного навчання. Значно підвищує пізнавальну активність студентів використання можливостей Інтернет, робота з електронними законодавчими базами, застосування теле-, відео-, фото-, аудіо- та інших матеріалів у навчальному процесі. Більш повно та ефективно цей метод можливо реалізувати використовуючи функції платформи Zoom або інших аналогічних платформ.

Найбільш витребуваними та ефективними є інтерактивні методи. Стимулювання творчого мислення, самостійного пошуку відповідей, логічного вибудовування ланцюгу запитань, які наближають до остаточної відповіді, забезпечує метод «Сократівського діалогу». Метод використовувався на заняттях з теорії держави і права при розгляді поняття права, де на першому етапі було сформульовано запитання: що є право? На другому етапі студенти розв'язували порушену проблему на актуальному для них рівні, давали доступну їх розумінню відповідь. На третьому, кульмінаційному етапі розвінчувалась упевненість, учасників розмови підводили до розуміння того, що ситуація незавершена, знову актуальна і існують інші кардинально протилежні точки зору.

Застосовувався також методичний прийом «Займи позицію». На початку практичного заняття було сформульовано запитання дискусійного характеру: «Ви за чи проти прийняття нового Трудового кодексу»? Далі студенти висловлюють свою позицію. Готуючи відповідь на запитання, студенти навчаються добирати і висловлювати слушні аргументи на захист своєї позиції перед колегами та викладачем.

«Інтерв'ю» – інтерактивний метод навчання, який охоплює динамічний прийом створення діалогу з важливих питань. Метод було використано у рамках зустрічі з адвокатом – фахівцем з податкових спорів, який заздалегідь не готував презентацію (виступ), проте погодився відповісти на запитання інтерв'юера (інтерв'ю-монолог). Інтерв'юером був викладач. Також, було проведено практичне заняття у форматі бесіди за схемою «питання + відповідь» (інтерв'ю-діалог). Академічну групу було поділено на 2 підгрупи: перша – «консультанти з питань підприємницької діяльності», друга – «клієнти», що бажають отримати консультаційну послугу. Таким чином студенти опановували практичні навички спілкування, вчилися ставити та відповідати на запитання правового характеру, фіксувати відповіді, формулювати ситуаційні запитання.

Для студентів економічних спеціальностей найбільш зрозумілим та ефективним інтерактивним методом виявився метод конкретних ситуацій або кейс-метод. Кейс може бути багаторівневим за складністю, особливо якщо основою його формування є судова практика. Впровадження кейсу забезпечувалось шляхом постановки студентам завдання: «Проілюструвати тему чи окреме питання яскравою судовою справою». Виконуючи завдання студент формує навички пошуку, відбору, демонстрації (графічної чи усної) судової практики, а також навички та вміння комплексного підходу до аналізу й оцінки фактів, логічного та причинно-наслідкового стилю мислення, правильного прийняття рішення. У

подальшому рівень складності кейсу підвищувався у такий спосіб доповнюючи практичне заняття: аналізом рішенням Верховного Суду України з відповідного профілю; вирішенням казусу; виявленням відсутності однаковості судової практики і формулювання пропозиції щодо її вдосконалення або внесення змін до законодавства.

Brainstorming або «метод відстроченої оцінки», або «мозковий штурм» – це інтерактивний метод генерації нових ідей, що виникають у результаті дискусії між багатьма учасниками, кожний з яких формулює свої пропозиції [Цит. за: 2, с. 35]. Як правило застосовується на самому початку розв'язання проблеми або якщо цей процес зайшов у глухий кут. Вид заняття та кількість студентів не є вирішальними. На першому етапі учасники генерують власні ідеї та пропозиції відносно проблеми, сформульованої у формі запитання: «До яких наслідків може призвести допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору»? Усі пропозиції фіксуються. На другому етапі активно обговорюються, здійснюється класифікація та відбір найбільш цінних пропозицій.

Метод проектів реалізує диференційований, індивідуально-творчий та активно-дієвий підходи у навчанні. Оскільки проект планується та реалізується студентом самостійно або групою студентів, цей метод забезпечує сприятливі умови для активізації відповідальності слухачів, формування партнерських стосунків між виконавцями проекту та викладачем. Прикладом проектного завдання може стати моніторинг, аналітичний огляд, огляд матеріалів судової практики, здійснення правової або судової експертизи, випуск збірника документів, підготовка рольової гри, організація дискусії, судових дебатів тощо.

Ділова (рольова) гра. Один із найбільш популярних серед студентів видів навчальної роботи, адже побудований на творчості, змагальності, колективній співпраці. Основна мета будь-якої ділової гри полягає у створенні ситуації, максимально наближеної до реальної, в якій студент повинен виконати необхідні професійні дії, правильно застосувати набуті знання, виявити навички роботи з клієнтами, колегами, а також вміння працювати з нормативними документами. Прикладом може бути ділова гра не тлуми «Легалізація економічної діяльності»: «Прядок відкриття банківських рахунків суб'єктами економічної діяльності». Гра проводиться на практичному занятті. Академічна група поділяється на 3 підгрупи. Перша – заповнює перелік та готує інші документи в залежності від того, хто відкриватиме рахунок (юридична чи фізична особа). Мета групи – бездоганно оформити документи. Друга група – це працівники банку. Їх мета забезпечити: вирішення питання про прийняття документів та відкриття рахунків. Третя група – уповноважені представники Національного Банку України, які здійснюють нагляд за дотриманням банківською установою банківського законодавства.

Ділову гру слід відрізнити від рольової гри. У першій головним є вироблення рішення (декілька рішень), які вирішують ситуацію у найбільш прийнятний спосіб), а у другій важливішим є дотримання учасником певного алгоритму дій, виконання ним ролі (наприклад, бухгалтера, фінансиста, юриста, директора тощо) у чітко визначених межах. Рольова гра виступає ефективним засобом навчання технології прийняття рішень. Основними компонентами гри є сценарій, ігрова обстановка, регламент. Поведінка учасників – основний інструмент гри. Акцент робиться на формі, а не на змісті діяльності.

І на завершення, для підвищення якості та ефективності викладання правових дисциплін оптимальним вбачається органічне поєднання інноваційних методик із класичними, традиційними. Виважене і гармонійне комбінування різних методів (пасивних, активних, інтерактивних) щодо кожної дисципліни та кожного заняття залежно від їх мети, призначення і специфіки, сприятиме створенню навчального середовища, в якому теорія та практика засвоюються студентами одночасно, реалізуються їх індивідуальні можливості.

Список використаних джерел:

1. Чужикова В. Г. Методика викладання права : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 425 с.
2. Nadia Cerasela Dariescu, Roxana Alina Petraru. Didactica predării științelor juridice și administrative. Iași : Lumen, 2009. 194 p.

Браславська Н. В.
старший викладач кафедри ФВтаБЖД
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

Браславський І. О.
старший викладач кафедри підприємництва і туризм
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ

Постановка проблеми. За останні роки в Україні склалася тривожна ситуація щодо фізичної підготовки молоді, яка стала неспроможною до фізичних навантажень. Це, в першу чергу, пов'язано з падінням престижу фізичного виховання та спорту, недооцінкою в навчальних закладах оздоровчої та виховної ролі фізичної культури. В періоди карантину негативні наслідки недооцінки ролі фізичного виховання тільки погіршуються. Розв'язання проблеми збереження здоров'я студентів в період карантину є важливим завданням, що постає перед суспільством, саме тому виникає потреба більш детального аналізу даної проблеми та пошуку способів її вирішення.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичною основою вивчення даної теми стали роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, серед яких доцільно виділити науковий доробок Г.Грибан, О.Нечушкіної, Ю.Павлової та інш. При цьому аналіз літературних джерел свідчить, що проблеми фізичного виховання як загалом так і в період карантину залишаються більшою мірою не вивченими, тому є необхідним більш детально дослідити дане питання.

Виклад основного матеріалу. З розвитком суспільства, поряд із загальною, розвивається і фізична культура, яка поступово відступає від першої та формується в самостійну галузь. Уже в первісному суспільстві фізична культура набуває цілеспрямованого характеру та використовується при виконанні окремих видів діяльності. У цей час виникає один з основних її компонентів – фізичне виховання, що мало на меті розвиток рухових якостей, розумових здібностей, професійно-прикладних навичок.

Основи фізичного розвитку закладаються ще в дитячому віці і залежать від статі та віку людини. Фізичний розвиток є інтегральним показником, на який впливають численні внутрішні та зовнішні фактори: соціально-технологічний прогрес, екологічні негаразди, фізичні та психологічні навантаження на особистість. [3, с. 59].

Фізичне виховання у сфері вищої освіти має на меті забезпечити виховання в осіб, що навчаються у вищих навчальних закладах, потреби самостійно опановувати знання, вміння й навички управління фізичним розвитком людини засобами фізичного виховання та навчання, застосовувати набуті цінності в життєдіяльності майбутніх фахівців. [4, с. 146].

Однак, варто відмітити, що серед студентської молоді прослідковується несерйозне ставлення до власного фізичного розвитку, небажання займатися спортом, безпідставне надання медичних довідок про звільнення від занять з фізичної культури. Основними причинами такого відношення до фізичного розвитку є зниження здоров'я студентів, наявність шкідливих звичок, небажання займатись фізичними вправами, відсутність належних умов для занять з фізичної культури. [2, с. 208].

В Одеському національному морському університеті в 2021 році було проведено онлайн анкетування студентів. 684 студента прийняли участь в опитуванні. Одне з питань анкети стосувалось фізичної активності студентів в період карантину. Лише 35 студентів (5,1%) відповіли, що фізична активність в них покращилась, у 432 студентів (63,1%)

погіршилась, і у 240 (31,8%) не змінилась. Таки чином, проблеми збереження здоров'я студентів в період карантину постали ще в більшому масштабі.

Слід відзначити, що формування здорового способу життя у свідомості молоді здійснюється не лише на заняттях із фізичної культури, а й під час навчально-виховного процесу в цілому. На фізичне здоров'я студентів впливає також малорухливий спосіб життя.

В цілому, рівень фізичної підготовки студентів залежить від багатьох факторів, основні з яких прямо залежать від рівня рухової активності, який неухильно знижується з кожним роком. Заняття з фізичного виховання лише на 10% задовольняють потреби молодого організму до фізичних вправ, а формування та зміцнення здоров'я на 50% і більше залежить від самого студента. [1, с. 105]. Найактивнішими складовими здорового способу життя виступають раціональна організація праці студентів, особиста гігієна, правильне харчування, загартовування, відмова від шкідливих звичок, раціональна рухова активність.

На даному етапі розвитку нашого суспільства ми стоїмо перед фактом кризи національної системи фізичного виховання, яка не відповідає вимогам та міжнародним стандартам фізичної підготовки людини. Значні проблеми розвитку галузі фізичної культури потребують їх аналізу в суспільстві й негайної розробки заходів для їх подолання.

Висновки. Фізичне виховання допомагає формувати особистість студента, готувати його до професійної діяльності, закладати в ньому основні принципи самовиховання, формувати систему знань з фізичної культури, стимулювати молодь до ведення здорового способу життя, сприяти всебічному розвитку організму. Однак, внаслідок недооцінки у вищих навчальних закладах ролі фізичної культури та спорту, фізичний стан більшості студентів викликає занепокоєння і з кожним роком все більше погіршується, а карантин тільки усугубляє ситуацію. Тому стратегічною метою фізичного виховання студентської молоді повинно бути формування в неї фізичного, морального та психічного здоров'я, усвідомлення потреби у фізичному вдосконаленні та розвитку незалежно від зовнішніх чинників.

Список використаних джерел:

1. Грибан Г.П. Життєдіяльність та рухова активність студентів: [монографія] Г.П.Грибан Житомир: Вид-во Рута, 2009. 240 с.
2. Нечушкіна О.В. Саморуйнівні молодіжні практики у сфері здоров'я // Молодь в умовах нової соціальної перспективи: матер.ІХ Міжнар.наук.-практ.конф. – Т.1.– Житомир, 2007. – С. 208-209.
3. Опанасюк Ф.Г., Грибан Г.П. Основи розвитку фізичних якостей студентів: Навч.-метод.посіб.- Житомир: Вид-во „Державний агроєкологічний університет”, 2006. – 332 с.
4. Павлова Ю. Оздоровчо-рекреаційні технології та якість життя людини: монографія / Ю. Павлова. – Львів: ЛДУФК, 2016. – 356с. – ISBN 978-617-7336-04-3.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ БІЗНЕС-СТАТИСТИКИ

Розвиток сучасного людства супроводжується стрімкою інформатизацією. Саме інформація стає головним ресурсом розвитку світової спільноти та істотно впливає на усі сфери життя: науку, техніку, освіту. До речі, остання виступає, з одного боку, як споживач інформації, з іншого, як творець інформаційних технологій (насамперед шляхом підготовки та випуску кваліфікованих спеціалістів). Тому інформатизація стає одним із головних напрямів модернізації української системи освіти.

Інформатизація навчання бізнес-статистики передбачає використання певного понятійного апарату [1, с.20-34]. Оскільки в процесі викладання даної дисципліни основним продуктом споживання стає інформація, знання, то технології, які використовуються, спрямовані на обробку, передачу та перетворення інформації, можна назвати інформаційно-комунікаційними технологіями.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) - це узагальнююче поняття, що описує методи, способи та алгоритм збору, зберігання, обробки, подання та передачі інформації. Під цими технологіями зазвичай розуміють комп'ютери, Інтернет, аудіо- та відеозв'язки [2, с. 9].

У процесі викладання бізнес-статистики ІКТ ґрунтуються на сучасних комп'ютерних та мережевих засобах, які дозволяють навчатися offline чи online та сприяють широкому доступу до навчально-методичної та наукової інформації. Структурно означені засоби можна розділити на дві великі групи: апаратні (комп'ютер, принтер, клавіатура, миша, аудіо-відео засоби) та програмні засоби (як правило, загального призначення та пов'язані з апаратними у вигляді різних драйверів, операційних систем, інформаційних та пошукових систем Інтернету, наприклад: державна служба статистики, державна служба фінансового моніторингу (sdfm.gov.ua/articles), єдиний державний реєстр юридичних та фізичних осіб-підприємців (irc.gov.ua/ua/Poshuk-v-YeDR), тощо).

Одним із найперспективніших напрямів ІКТ у викладанні бізнес-статистики є мультимедіа. Дана технологія поєднує текст, графіку, відео в поданні лекційних та практичних матеріалів, що сприяє їх глибокому засвоєнню та розумінню студентами.

Особлива увага приділяється застосуванню такого методу ІКТ як метод проєктів, який використовується під час виконання та захисту індивідуального завдання з бізнес-статистики. Завдяки даному методу студент вчиться самостійно мислити, знаходити за допомогою пошукових систем інформацію з обраної теми, виявляти та обґрунтовувати причинно-наслідкові зв'язки в бізнесі, прогнозувати, застосовуючи для цього знання з різних галузей економіки, а також надавати результати своїх досліджень у вигляді презентацій, наукових статей. Цей же метод підвищує якість контролю та об'єктивність оцінювання результатів студентської роботи викладачем.

Таким чином, використання ІКТ у процесі викладання бізнес-статистики дозволяє вдосконалювати сам процес викладання, розвивати дослідницькі та творчі навички та впроваджувати дистанційне навчання та підвищувати його ефективність.

Список використаних джерел:

1. Семенова К. Д., Тарасова К. І. Бізнес-статистика: Підручник. К.: ФОП Гуляєва В.М. 2018. 210 с.
2. Швачич Г. Г., Толстой В. В., Петрчук Л. М., Іващенко Ю. С. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Розвиток освітнього процесу за студентоцентрованою моделлю передбачає поглиблення самостійної роботи студентів. Значна роль у цьому процесі надається саме дистанційному навчанню в умовах використання сучасних інформаційних технологій.

Застосування інформаційних систем у викладанні облікових дисциплін є першочерговою потребою у сучасних умовах розвитку інформаційних технологій та діджиталізації соціально- економічних процесів. Тому працівники вищої освіти покликані довести до студентів новітні методи і форми роботи, які сьогодні суспільство диктує спеціалістам нової генерації з урахуванням міжнародних стандартів обліку та звітності [1].

Інформаційну систему слід розглядати як сукупність організаційних і технічних засобів для опрацювання та збереження інформації з метою забезпечення інформаційних потреб користувачів.

Відбір та систематизація засобів інформаційних технологій, придатних для викладання облікових дисциплін, є окремим аспектом у підвищенні якості набуття знань студентами.

Велике значення для викладання бухгалтерського обліку відіграють наочні посібники, які посприяють викладання, роблять його зрозумілішим, цікавішим, педагогічно ефективнішим, а також дозволяють за мінімальних затрат часу більш чітко подати лекційний матеріал, відокремити основне від другорядного, сконцентрувати увагу студентів на деталях, які за інших умов не були б опановані та зрозумілі [2].

Використання електронних посібників та підручників ефективно вплине на процес засвоєння знань під час опрацювання студентами теоретичного матеріалу, виконання практичних завдань, роботи з допоміжним матеріалом, допоможе досягти очікуваних результатів навчання. Зручна форма відображення теоретичного і практичного матеріалу та обробки поточних і кінцевих результатів сприятиме своєчасному та постійному оновленню інформаційної навчальної бази, вдосконаленню методів і форм навчання.

Щодо сучасних комп'ютерних технологій, то особливу увагу слід приділяти вивченню сучасного програмного забезпечення обліку, аудиту та аналізу даних в системі управління бізнесом, комунікаційних систем та технологій електронного документообігу. Важливо, щоб майбутній бухгалтер був обізнаним також із методами захисту даних у локальних мережах та системах комунікаційних зав'язків [3].

Процес викладання облікових дисциплін, який ґрунтується на інформаційних технологіях, вимагає чіткої постановки цілей і контролю їх реалізації. Відповідно до вимог комп'ютерних програм спосіб досягнення цілей під час викладання облікових дисциплін повинен бути покроковий, ієрархічний з урахуванням інформаційних засобів, методик, за допомогою яких будуть визначені цілі та які будуть реалізовані на певному етапі навчання й у визначений термін [2].

Дистанційне навчання – індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [4]. Тобто – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

Оснoву навчального процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота студента, котрий може навчатися в зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, і можливість контакту з викладачем. Кожний викладач застосовує свою, притаманну йому методику, але, як свідчить досвід, фахівці, підготовлені з використанням у навчанні інформаційних технологій, інтерактивних методів та інформаційних технологій навчання, стають більш упевненими та досвідченими бухгалтерів, які не ніякують, зустрічаючись із нестандартними фаховими проблемами.

Запровадження дистанційних технологій у освітній процес підготовки фахівців за спеціальністю «Облік та оподаткування» зумовлене такими чинниками:

- стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій спілкування та отримання інформації;
- поширенням міжнародної академічної мобільності студентів через систему подвійних дипломів;
- жорсткою конкуренцією на ринку праці та неможливістю одночасного поєднання роботи і навчання;
- необхідністю постійного підвищення і вдосконалення професійного рівня, обумовленою частими змінами в законодавчих та нормативних документах з обліку та оподаткування;

Враховуючи зазначене дистанційне навчання студентів облікових дисциплін в ОНЕУ слід реалізовувати за такими напрямками:

- використання дистанційних технологій для студентів ОНЕУ денної та заочної форм навчання бакалаврату, магістратури, для слухачів курсів підвищення кваліфікації;
- застосування дистанційної форми з надання освітніх послуг фахівцям з обліку та оподаткування з подальшим одержанням сертифікату;
- розробка дистанційних програм навчання для осіб, які не мають можливості навчатися за очною, вечірною або заочною формами з отриманням диплому про вищу освіту державного зразка.

Впровадження в ОНЕУ дистанційної форми навчання зі спеціальності «Облік і оподаткування» сприятиме поширенню доступу громадян до освітньо-професійних програм вищої освіти з використанням сучасних інформаційних ресурсів; підвищенню якості навчання за рахунок впровадження новітніх технологій та індивідуального підходу до кожного студента та слухача.

Якісне формування відповідних фахових компетентностей за дистанційною формою неможливе без відповідної організації навчального процесу, планування та моніторингу результатів навчання.

Організація дистанційного навчання студентів ОНЕУ з облікових дисциплін дозволить будувати індивідуальну траєкторію навчання кожного студента, підвищити формування відповідних компетентностей та конкурентоздатність випускників ОНЕУ.

Список використаних джерел

1. Кіндрацька Л. М. Професійні можливості викладача у викладанні облікових дисциплін/ URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/4214/219-226.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Скрипник М. І., Матюха М. М. Інноваційна підготовка фахівців з обліку та аудиту в умовах використання сучасних інформаційних технологій. URL: <https://knutd.edu.ua/publications/pdf/Visnyk/2014/Scripnik20150507.pdf>
3. Бенько М. М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку : монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MTc=00fe89dcf255176477f44d6060ac7347.pdf>
4. Положення про дистанційне навчання. Затверджене. Наказом Міністерства освіти і науки України 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

Яциунська О. С.
старший викладач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ЕКСПЕРТНА СКЛАДОВА ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Гарантією якості освітньої, наукової та інноваційної діяльності університету виступає створення ефективної системи взаємодії з зацікавленими сторонами його діяльності, що дозволяє забезпечувати підготовку висококваліфікованих фахівців, максимально адаптованих до вирішення завдань практичної діяльності.

З огляду на це однією із стратегічних цілей Одеського національного економічного університету є «Орієнтація вищої освіти на інноваційність і відповідність вимогам часу та потреби внутрішніх та зовнішніх стейлхолдерів». Напрямами реалізації зазначеної цілі виступають такі складові: залучення представників бізнесу, фахівців-практиків до навчального процесу; подальший розвиток практично-орієнтованої складової підготовки здобувачів вищої освіти; розвиток дуальної форми здобуття вищої освіти тощо [1].

Такий підхід, з одного боку, дозволяє розвивати та поглиблювати у майбутніх фахівців розуміння особливостей професійної діяльності, а з іншого – адаптувати освітній процес у ЗВО до вимог внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів. Особливо гостро це питання постає саме при підготовці майбутніх фахівців з обліку, оподаткування та аудиту, що обумовлено розширенням ринку цих послуг, підвищенням вимог щодо професійної підготовки, контролю якості аудиторської діяльності з боку регуляторів та зміною порядку атестації кандидатів в аудитори.

Зважаючи на це, особливо важливим є залучення до освітнього процесу експертів галузі, а саме: бухгалтерів, аудиторів, представників Аудиторської палати України, Державної аудиторської служби, АССА, СІМА тощо. Формами реалізації таких заходів можуть виступати гостьові лекції, у ході яких здійснюється ознайомлення здобувачів освіти з особливостями професійної діяльності та кар'єрного зростання, системами міжнародних сертифікаційних програм, обговорення питань професійного характеру тощо.

На особливу увагу також заслуговують заходи неформальної освіти, організовані аудиторськими компаніями та міжнародними сертифікаційними програмами, з якими тісно співпрацюють заклади вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Так, у межах всеукраїнського освітнього проекту «Ugen Challenge Audit» проводяться вебіари з професійної тематики, літні школи, розв'язання кейсів, діють чати для спілкування з представниками EY, Deloitte, Mazars, KPMG.

Співпраця з сертифікаційними програмами СІМА та АССА дозволяє залучати здобувачів освіти до ділових ігор «СІМА BUSINESS GAME», міжнародних круглих столів з питань діджиталізації, управлінського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності; ознайомити з порядком складання іспитів і перспективами розвитку професії.

Тобто, можна заключити, що долучення експертної складової є необхідною умовою сучасного освітнього процесу, що дозволяє відповідати вимогам найкращих практик підготовки фахівців з обліку та оподаткування та здійснювати максимальну адаптацію до професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку Одеського національного економічного університету на 2021-2025 рр. URL: <https://drive.google.com/file/d/1v6tbAIsIc6ruJVrOBQ5fuzMZzft9AaUG/view> (дата звернення: 20.01.2022).

ТРЕНІНГОВІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ

Як показує аналіз сучасних наукових праць за вказаною тематикою, однією з найбільш ефективних технологій розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з менеджменту є тренінги.

Перевагами тренінгових методик є те, що вони, за рахунок активного залучення у процес навчання та мобілізації інтелектуального і аналітичного потенціалу учасників, є ефективною формою опанування знань, інструментом для формування вмінь та навичок [1].

В свою чергу, комунікативна компетентність є невід'ємною складовою професійної, соціальної та міжособистісної компетентності фахівців з менеджменту. Розглянемо детальніше сутність даного поняття.

Так, Ю. Ємельянов, у загальному розумінні, визначає комунікативну компетентність в якості провідного чинника ефективного спілкування від якого залежить успішність і конкурентоспроможність особистості [2]

У дослідженні [3], комунікативна компетентність розуміється як безумовно інтегративна якість особистості, яка включає в себе певну сукупність знань, умінь, навичок, а також готовності до пізнання та спілкування, що розвиваються і вдосконалюються протягом всього життя і за допомогою яких людина може конструктивно спілкуватися та взаємодіяти у будь-яких життєвих ситуаціях, з різними типами особистостей, спираючись на набутий досвід та культуру спілкування.

Розглядаючи структурні компоненти комунікативної компетентності Н. Волкова виділяє важливою складовою емоційний інтелект [4]. В свою чергу, спираючись на дослідження [5], авторка розглядає міжособистісну та внутрішньо особистісну форми емоційного інтелекту.

Розглянемо виділені компоненти комунікативної компетентності в контексті професійної діяльності менеджера.

Міжособистісний інтелект передбачає: розпізнавання емоцій, що виникають у інших людей, певний вираз власних емоцій. У професійній діяльності впливає на уміння вирішувати конфліктні ситуації, проводити ділові переговори, встановлювати ділові відносини з колегами, організовувати колектив, мотивувати інших до діяльності [4, 5, 6].

Внутрішньоособистісний інтелект, за Н. Волковою, передбачає наявність здібностей метапізнання. У професійній діяльності впливає на вибір відповідної форми поведінки у колективі, спроможність контролювати власні емоції та загалом емоційний стан, спроможності до самомотивування, самоналаштування на діяльність [4, 5, 6].

У комплексі, виділені компоненти комунікативної компетентності, визначають модель професійної поведінки менеджера.

Список використаних джерел:

1. Технології стратегічного управління стійким розвитком сучасних організацій : монографія / за ред. І. О. Кузнецова, О. С. Балабаш. Харків: «Діса плюс», 2020. 228 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/11832>
2. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. Л. : ЛГУ, 1985. 168 с.
3. Кукло О. Є. Використання тренінгових технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2015, № 2. С.1-14
4. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. Посіб / Н. П. Волкова. К. : Вид. центр «Академія», 2006. 256 с.
5. Осичка А. В. Эмоциональный интеллект как фактор повышения качества руководства и эффективности работы компании. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2015. № 8. С. 134-153.
6. Фан С. Поняття «комунікативна компетентність» у сучасному музично-педагогічному дискурсі. *Збірник наукових праць НПУ ім.і М. П. Драгоманова*. Випуск 1, 2016. С. 286-292

Траченко Л. А.
професор кафедри економіки, права та управління бізнесом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ В БІЗНЕСІ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 076 «ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

У сучасних кризових умовах господарювання надзвичайної актуальності набуває проблематика забезпечення належної якості та безпеки продукції (послуг, робіт). Становлення України як суверенної правової держави та послідовна інтеграція її у європейське економічне співтовариство потребують проведення цілеспрямованої політики створення національної системи стандартизації на основі впровадження міжнародних стандартів. Стандартизація виступає важливим інструментом управління якістю та безпеки товарів (послуг, робіт), генерує в собі наукові, технічні, господарські, економічні, юридичні, естетичні та політичні аспекти, які пливають на сталий розвиток бізнес-компаній та держави загалом.

Стандарти мають відповідати потребам ринку, сприяти розвитку вільної торгівлі, підвищенню конкурентоспроможності та якості вітчизняної продукції, а також бути викладеними таким чином, щоб їх неможливо було використовувати з метою введення в оману споживачів продукції, якої стосується стандарт, чи надавати перевагу виробнику продукції або продукції залежно від місця її виготовлення [1].

Стандартизація виступає підґрунтям для розвитку конкурентоспроможних галузей економіки і розширення ринків збуту продукції країни, при цьому на, даючи можливість вирішувати стратегічні завдання розвитку економіки задля об'єднання національної транспортної, енергетичної, інформаційної, військової інфраструктури із європейськими, збільшувати ефективність паливно-енергетичного комплексу, спонукати до використання інструментів державно-приватного партнерства, об'єднати системи промислової, екологічної, ядерної і радіаційної безпеки [2].

Підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна зобов'язалась в обумовлений термін гармонізувати національні технічні стандарти та привести систему стандартизації та сертифікації у відповідності з європейськими нормами. Міжнародна стандартизація при цьому має сприяти підвищенню рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників на світових та, зокрема, європейських ринках, що, в свою чергу, дозволить покращити макроекономічні показники України та в цілому підвищить рейтинг нашої країни на світовій арені [3]. І, перш за все, доцільно акцентувати увагу на впровадженні у вітчизняний бізнес міжнародних стандартів ISO серії 9000, зокрема ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги».

Зважаючи на вищезазначене, важливість викладання дисципліни «Стандартизація та сертифікація в бізнесі» для підготовки фахівців зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за удосконаленою освітньою програмою є очевидною. Така програма повинна містити добре продуману послідовно викладену систему навчальних заходів, які дозволять забезпечити ефективний навчальний процес.

Сьогодні для студентів написано багато наукової та навчально-методичної літератури для забезпечення навчального процесу зі стандартизації та сертифікації, зокрема такими вченими як Н. Г. Салухіна, О. М. Язвінська [4], Н. А. Медведєва, О. В. Радько, О. Д. Близнюк, М. М. Регульський [5]. Проведений аналіз джерел свідчить про те, що автори, в основному, акцентуються на державній стандартизації та сертифікації продукції та послуг. На нашу думку, такий підхід сьогодні є застарілим і недостатнім для підготовки фахівців сфери підприємництва. Вважаємо, що в сучасних умовах євроінтеграційних процесів розвитку економіки та функціонування бізнесу, основна тематика лекційного та практичного

матеріалу дисципліни «Стандартизація та сертифікація в бізнесі» має бути спрямована на набуття студентами загальних та професійних компетентностей щодо впровадження міжнародних стандартів в діяльність бізнес-компаній. І йдеться, перш за все, про отримання теоретичних знань та практичних навичок щодо застосування методологічних аспектів для формування систем управління якістю в контексті вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2015. Доцільним є також включення в програму дисципліни «Стандартизація та сертифікація в бізнесі» вивчення вимог та методик впровадження найбільш застосовних в діяльності бізнес-компаній міжнародних стандартів ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування», ISO 45001:2018 «Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування». Саме такий підхід дозволить майбутнім фахівцям у сфері підприємництва та бізнесу оволодіти сучасними інструментами успішної діяльності на міжнародному та європейському ринках.

Разом з тим, сьогодні важко недооцінювати спроможність бізнес-компанії бути сертифікованою на відповідність вимогам міжнародного стандарту ISO 9001:2015, оскільки це означає безумовне визнання світовим бізнес-співтовариством компанії як стабільної, високопрофесійної, яка динамічно розвивається. По суті, сертифікація можлива, коли бізнес-компанія створила та впровадила систему управління якістю, яка інтегрована в бізнес-процеси та загальний менеджмент підприємства. Проте, сьогодні бізнес-компанії не готові самостійно здійснювати цю діяльність, що значно ускладнює процес отримання сертифікату, тим самим, часто перешкоджає досягненню ключових цілей бізнесу. Наприклад, відсутність сертифікату на відповідність вимогам стандарту ISO 9001:2015 унеможливорює вихід компанії на міжнародний ринок, суттєво зменшує ймовірність перемоги в тендерах тощо.

Варто наголосити, що відсутність спеціалістів, здатних здійснювати діяльність, пов'язану із впровадження міжнародних стандартів в бізнес – одна з нагальних проблем компаній. Для вирішення цієї проблеми та забезпечення ефективної підготовки фахівців зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» в Одеському національному економічному університеті при кафедрі економіки, права та управління бізнесом організовано проведення спеціального навчання-тренінгу «Курс внутрішніх аудиторів систем управління якістю згідно з вимогами міжнародних стандартів ISO 9001:2015 та ISO 19011:2018», з можливістю складання іспиту в міжнародному органі з сертифікації ТОВ «Бюро Верітас Сертифікейшн» та з отриманням відповідного сертифікату. Такий підхід, на нашу думку, є вагомим інструментом щодо ефективної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», Це дозволяє студентам отримати більш глибокі знання, практичні навички та компетентності щодо впровадження міжнародних стандартів у бізнес як запоруку його успішності та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Романова Т.В. Волошина О.А., Гавриленко О.О. Стандартизація української продукції при виведенні на європейський ринок. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2015. №8. С. 603-608.
2. Сергєєва О.Р. Стандартизація в Україні: теоретичні основи та вплив на якість продукції. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 45-49.
3. Ковальова М.Л. Особливості системи стандартизації та сертифікації в Україні. *Інтелект XXI*. 2016. № 4. С. 65-72.
4. Салухіна Н.Г., Язвінська О.М. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 336 с.
5. Медведєва Н.А., Радько О.В., Близнюк О.Д., Регульський М.М. Стандартизація і сертифікація продукції та послуг : навч. посіб. К. : НАУ, 2013. 400 с.

БІЗНЕС-МОДЕЛЮВАННЯ В СОЦІАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Сьогодні у світі тривають дискусії стосовно доцільності написання бізнес-плану для фактичного запуску підприємства. Справді, говорячи про певний документ, який може містити багаторічні дослідження або десятки сторінок аналітики, важко сказати про необхідність використання такого документу під час запуску нового невеликого підприємства. Якщо доцільність написання бізнес-плану є під питанням, то доцільність формулювання бізнес-моделі таких питань не викликає. Бізнес-модель є необхідним елементом соціального підприємства, і без неї обійтись неможливо. Більше того: в соціальному підприємстві бізнес-моделювання розглядається як багатовимірний інструмент, адже в такому випадку бізнес-завдання ускладнюється через необхідність балансувати між генеруванням доходу та соціальною цінністю.

Щоб розкрити сутність бізнес-моделювання, потрібно почати з визначення. Говорячи простими словами, бізнес-модель є схемою соціального підприємства, тобто певним відображенням основних елементів бізнесу та їхніх взаємозв'язків. Ця схема має бути максимально простою, щоб будь-хто, побачивши її, міг зрозуміти, як саме працює бізнес. Виходячи з цього, бізнес-моделювання є процес складання бізнес-моделі [1, с. 8].

Говорячи про еволюцію самого підходу бізнес-моделювання, доцільно буде робити посилання на сучасні бізнесові публікації. Так, журнал «Wired» говорить про сучасне тлумачення сутності бізнес-моделей. Якщо раніше бізнес-моделі мали лінійний характер і дозволяли створити продукт, а потім продати його клієнту, то зараз необхідно враховувати значно більшу кількість факторів, щоб бізнес мав шанси на успіх. Це назвали протистоянням термінів «Труби проти платформ», де «труба» – старий підхід до бізнес-моделювання, а «платформа», відповідно, – новий. Сучасні успішні підприємства використовують саме філософію «платформи», що дозволяє створювати додаткову цінність для клієнта. Прикладами таких підприємств та організацій є «Wikipedia», «YouTube», «Netflix» та інші.

Розглядаючи тематику бізнес-моделювання в розрізі соціального підприємництва, варто виокремити дві окремі площини. Ці дві площини пояснюють два різних підходи до розгляду цієї теми.

Першою такою площиною є ознайомлення із сутністю окремих бізнес-моделей, шляхами генерування доходу та можливостями використання інновацій на підприємстві. Для цієї мети пропонується розглянути деякі приклади бізнес-моделей, що отримали окремі історичні назви. Другою площиною теми буде практичне застосування інструментів для складання бізнес-моделі. Для цього запропоновано використати каркаси бізнес-моделей.

Інноваційні підприємства у свій час змогли запропонувати світу нові види бізнес-моделей, які стали використовувати мільйони інших підприємств. Такий шлях є цілком нормальним явищем, тому що насправді інноваційних підприємств існує не так багато, а реалізація ідеї набагато цінніша за її суть. Нижче пропонуються деякі види бізнес-моделей, які сьогодні мають широке розповсюдження:

1. «Franchising» («Франчайзинг»): передача бізнесом іншій стороні (на певних умовах) права користування торговою маркою, ноу-хау та іншими нематеріальними активами. Тобто це продаж права використання свого імені. Такий підхід успішно використовують відомі компанії («McDonald's» у світі, «Celentano Pizza» в Україні);

2. «Razor and Blades» («Бритва та леза»): продаж основного товару за низькою ціною (або навіть безкоштовно) з метою отримання прибутку від продажу витратних матеріалів для забезпечення роботи основного товару. Сутність цієї моделі повністю описує

її назва. Її використовують компанії «Gillette» та, наприклад, виробники принтерів – «Canon», «Xerox», «Samsung»;

3. «Subscription» («Підписка»): продаж можливості користуватись товаром або послугою протягом певного періоду. Така модель є сильним трендом у світі на сьогодні, тому що дозволяє користувачам отримати дешевий доступ до певних послуг, а бізнесу отримати велику базу клієнтів. Цю модель активно використовують «Google», «Apple», «Netflix» та інші відомі IT-компанії;

4. «Sharing Economy» («Економіка спільного користування»): у цей термін закладається декілька бізнес-моделей, що утворились у результаті цього явища. Суть явища полягає в тому, що клієнти компанії розділяють користування товарами чи послугами з іншими клієнтами. Так, утворилась компанія «Airbnb», що допомагає з пошуком житла, компанія «ZipCar», що надає послуги оренди автомобілів тощо («Uber», «Blablacar», «Dogvacay»);

5. «Crowdsourcing» («Краудсорсинг»): процес, в якому маса людей формує спільний продукт. Часто цей продукт має інноваційний характер або вирішує певну проблему. Такий продукт може застосовуватися як в некомерційних цілях (за прикладом «Wikipedia»), так і для отримання прибутку (за прикладом «YouTube»);

6. «Pay What You Can» («Плати, скільки можеш»): модель, яка передбачає будь-яку ціну за товар або послугу, коли покупець сам обирає, скільки може або хоче заплатити [3]. Така модель працює ефективно в неприбутковому секторі або для соціальних проєктів, коли покупці розуміють, що отримані кошти підуть на соціальну мету. Так організації часто можуть заробити більше грошей, ніж установивши фіксовану ціну. Модель використовують «Panera Bread» та деякі готелі, авіалінії та, навіть, зоопарки;

7. «Charity Shop» («Благодійний магазин»): модель особливо актуальна для соціального підприємництва і полягає в тому, що магазин безкоштовно приймає товари, які були у використанні (одяг, техніка, книжки), а потім продає їх, направляючи прибуток на соціальні проєкти. Прикладами таких магазинів є «Better World Books» у світі, а також благодійні магазини “Ласка” та “Ясна Річ” в Україні.

Отже, розглянуті бізнес-моделі дозволяють створити певне бачення стосовно підходів, які можуть застосовуватись у підприємстві, зокрема і соціальному. Запропоновані приклади є лише початком для детального аналізу цієї теми, додаткові ж приклади можна знайти в різних джерелах. [1; с.12].

Крім розгляду теми бізнес-моделювання з погляду інновацій, джерел генерування доходів та прикладів, можна подивитись на неї і в іншій площині. Для розгляду практичної складової цієї теми пропонується розглянути різні каркаси, що використовуються для формування бізнес-моделі підприємства.

Використання каркасу бізнес-моделі є не тільки вагомим інструментом для практичної роботи студентів, але і дозволяє чітко відстежити шлях створення продукту або послуги, уявити загальний масштаб бізнесу та проаналізувати кожен із його компонентів. До найбільш популярних каркасів бізнес-моделей відносять такі:

– «Component business model» («Компонентна бізнес-модель»): застосовується, переважно, для великого бізнесу, є розробкою компанії «IBM». Представляє собою набір блоків, де стовпці – це бізнес-компоненти, а рядки – рівні операційного втручання. Каркас працює для того, щоб перевірити відповідність стратегії підприємства можливостям та інвестиціям, проаналізувати варіанти фінансування компонентів, а також пріоритизації варіантів змін на підприємстві. Для більш детального ознайомлення з каркасом рекомендується скористатись додатковим джерелом;

– «Business reference model» («Бізнесова модель референцій»): зосереджується на функціональних та організаційних аспектах основної діяльності і може використовуватись для підприємств, сфери послуг або державних установ. Цей каркас має ієрархічну структуру та відображає процеси, а не бізнес загалом. Найкраще працює для відображення складних

процесів та взаємозалежностей між різними ланками виконання цих процесів. Використовується як частина архітектури процесів Федеральним урядом США;

– «Objectives, Goals, Strategies and Measures» («Цілі, Завдання, Стратегії, Вимірювання»): найпростіший із наведених каркасів, який має в основі всього 4 елементи, прописаних у назві. Каркас добре працює, щоб показати відповідність поставлених цілей та завдань стратегії підприємства. Каркас був розроблений у Японії, а використовується, наприклад, в компанії «Procter & Gamble». Не дивлячись на простоту, дозволяє побачити головні пріоритети, можливості, оптимізувати ресурси та впливати на швидкість виконання завдань [3];

– «Business Model Canvas» («Канва бізнес-моделі, бізнес-канва»): на сьогодні слугує стандартом в бізнес-моделюванні та широко використовується в світі. Каркас уперше опублікували О. Остервальдер та інші в 2010 році. Канва представляє собою схему, що складається із дев'яти блоків. Її простота та зручність практично не зменшують її комплексності та цінності, тому використання саме цього каркасу залишається актуальним.

Після публікації основної версії «Business Model Canvas» почалося створення різних її адаптацій. Наприклад, було запропоновано «Lean Canvas», яка краще підходить до складання бізнес-моделі стартапу.

Ця версія фокусується на проблемах, їхніх вирішеннях, вимірюваннях та конкурентних перевагах, що дозволяє отримати інший погляд на бізнес-модель.

Для максимально практичного застосування каркасу бізнес-моделі в тематиці соціального підприємництва пропонується використати «Social Enterprise Canvas» («Канву соціального підприємства»), розроблену Штефаном де ла Пена Кіком у рамках «Social Entrepreneurship Education Network».

Цей каркас було розроблено на основі «Business Model Canvas» та «Lean Canvas», а також адаптовано під особливості соціального підприємництва. [1; с.88].

«Social Enterprise Canvas» містить 15 блоків, які пропонується розглянути детально:

1. Візія та місія;
2. Пропозиція цінності;
3. Проблема;
4. Вирішення;
5. Ключові активності;
6. Основні партнери;
7. Взаємовідносини;
8. Канали: шляхи доступу до обраної цільової групи або цільових груп;
9. Цільова група;
10. Інші стейкхолдери;
11. Структура витрат;
12. Економічна стійкість;
13. Вимірювання;
14. Негативний зовнішній ефект;
15. Позитивний зовнішній ефект.

Список використаних джерел:

1. Соціальне підприємництво: посібник для викладачів курсу / за наук. редакцією к.е.н. А. О. Корнецького, К. : Фамільна друкарня Huss, 2019.,160 с.
2. 9 business models / eHorus. URL: <https://ehorus.com/business-models/>
3. Why Business Models Fail: Pipes vs. Platforms / Wired Magazine. URL:<https://www.wired.com/insights/2013/10/why-business-models-fail-pipes-vsplatforms/>
4. Why Every Business Will Soon Be a Subscription Business / Stanford Business. URL: <https://www.gsb.stanford.edu/insights/why-every-businesswill-soon-be-subscription-business>.

Герасименко В. Г.
*професор кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

Павлоцький В. Я.
*старший викладач кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ТУРИЗМУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТУРИЗМ»

У сучасній фаховій літературі туризм розглядається в багатовекторному вимірі – філософському, соціологічному, економічному, юридичному, історичному і т.д. Незважаючи на напрацювання вчених у розумінні суті основоположних понять, у вітчизняній теорії і практиці туризму спостерігається суттєва плутанина у визначенні багатьох із них. Проблеми неоднозначного трактування ключових понять дослідження туристичної галузі, у тому числі в сфері освіти, позначаються на якості підготовки майбутніх фахівців відповідного профілю у закладах вищої освіти. У цьому контексті не втрачає своєї актуальності вислів французького філософа Р. Декарта (1596 – 1650): «Формулюйте визначення слів і ви позбавите світ від багатьох помилок». Важливість чіткості формулювання основних понять у туризмі як об'єкті не лише теорії, а й практики навчання, обумовлює актуальність даного дослідження.

При викладанні економічних дисциплін варто відразу ж відділити окрему групу понять, які вживаються в контексті господарської діяльності, а саме: туристична галузь, міжгалузевий господарський комплекс, індустрія туризму, вид економічної діяльності, бізнес, сфера туризму.

Одне з понять, яке широко застосовують у спеціальній літературі, практичній діяльності та законодавчих актах, - це «галузь туризму». На нашу думку, туризм дійсно володіє всіма ознаками, які визначають його як самостійну галузь господарства, що виникла у процесі суспільного поділу праці і охоплює всі види людської діяльності, які спрямовані на організацію відпочинку та відновлення здоров'я людей. У господарському кодексі України термін «галузь» визначається як діяльність сукупності виробничих одиниць, що беруть участь у переважно однакових або подібних видах економічної діяльності. Отже, підприємства, які виконують функції виробництва (формування), реалізації та споживання туристичного продукту, тобто здійснюють діяльність з організації подорожей шляхом надання туристичних послуг, доцільно віднести до єдиної галузі – туристичної [1]

Проте, тут необхідно зробити одне суттєве уточнення. Туризм – це не просто галузь, а збірна галузь економіки або міжгалузевий господарський комплекс виробництв, що забезпечують задоволення різноманітних потреб людей при подорожах. Адже сфера туризму об'єднує підприємства і організації різної галузевої належності. Доцільним буде тут згадати, що в умовах адміністративної, планово-командної економіки існував класифікатор галузей народного господарства СРСР, який розроблявся Держпланом СРСР. У цьому документі підприємства, що надавали туристичні послуги, були розосереджені між різними галузями господарства. Так, лікувально-оздоровчі установи відносилися до галузі охорони здоров'я, готелі – до галузі житлово-комунального господарства, ресторани – до громадського харчування, транспортні підприємства – відповідно до транспортної галузі.

Сутнісне розуміння туризму як міжгалузевого господарського комплексу (МГК) полягає в тому, що він являє собою багатогалузеву підсистему видів діяльності, що спеціалізуються на виробництві і реалізації товарів та послуг туристичного призначення. Тобто, МГК як в матеріальному виробництві, так і в сфері послуг є цільовим утворенням в національній економіці, орієнтованим на задоволенні певних суспільних потреб, в даному

випадку – потреб людей у відпочинку і враженнях від подорожей.

Крім понять «туристична галузь» та «міжгалузовий господарський комплекс» по відношенню до підприємств і організацій, які займаються обслуговуванням туристів, застосовується термін «індустрія туризму». Він навіть був включений до тексту Закону України «Про туризм» 1995 р., де значилося, що «туристична індустрія - це сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, пансіонати, підприємства харчування, транспорт, заклади культури, спорту тощо), що забезпечують прийом, обслуговування і перевезення туристів» [2]. Правда, у Законі України «Про туризм» за редакцією 2003 року це визначення було вилучено як не досить чітке і як таке, що не повною мірою відповідало вимогам міжнародних документів, розроблених на той час для сфери туризму.

При роз'ясненні поняття «індустрія туризму» слід акцентувати увагу студентів на те, що багато вчених використовують його, проте кожний з них вкладає у це поняття власний зміст. Так, Г.А. Яковлев вважає, що «туристська індустрія являє собою сукупність засобів розміщення, транспортних засобів, об'єктів громадського харчування, розважального, пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного та іншого призначення, організацій, які надають екскурсійні послуги, а також послуги гідів-перекладачів» [3, с.59].

У більш широкому розумінні розглядає індустрію туризму О.О.Любіцева. У межі індустрії туризму вона включає не тільки підприємства сфери туризму, а й туристичні ресурси і населення територій, що приймають туристів [4]. На наш погляд, наведене трактування поняття «індустрія туризму» є досить містким, але перевантаженим. Якщо з першими компонентами індустрії туризму, що перераховані у вищенаведеному визначенні, можна погодитися, то включення до її складу туристичних ресурсів та населення приймаючих територій викликає заперечення. Туристичні ресурси – це окрема і найважливіша складова туризму як соціально-економічної системи, але ніяк не елемент індустрії туризму.

В умовах ринкової економіки науковці розглядають туризм як вид підприємницької діяльності, що приносить прибуток та задовольняє специфічні потреби, пов'язані з використанням вільного часу та з подорожами. У межах цього підходу туризм як вид господарської діяльності отримав назву «туристичний бізнес». Поняття туристичного бізнесу вважається більш вузьким порівняно з терміном «туристична індустрія», оскільки останній охоплює усю функціонуючу для підтримки туристичного бізнесу інституціональну сферу. Учасниками туристичного бізнесу доцільно вважати три основні великі групи: туристи, суб'єкти господарської діяльності (суб'єкти туристичного бізнесу) та державні й недержавні неприбуткові організації, діяльність яких спрямована на регулювання розвитку сфери туризму.

Обговорення і уточнення потребує і низка інших понять, що характеризують туризм як вид економічної діяльності: туристичний продукт, ринок туристичних послуг, інфраструктура туризму, сфера туристичних послуг. Їх правильне трактування сприятиме отриманню студентами наукових, логічно аргументованих знань про економіку туризму.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І.Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К.: Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
2. Закон України «Про туризм». – К.: Державний комітет України по туризму. 1995. – 40 с.
3. Яковлев Г.А. «Экономика и статистика туризма» / учеб. пособие / Г.А. Яковлев. – 2-е изд., перераб. и доп. М.: изд – во РДЛ, 2004. – 376 с.
4. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О.О. Любіцева – 2-е вид., перероб. та допов. – К.: Альтерпрес, 2003. – 436 с.

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Вивчення іноземної мови вже давно є фундаментальною і загальноприйнятою частиною освітнього процесу в європейському просторі. У сучасному глобалізованому світі важливість володіння іноземними мовами є необхідністю і багатомовність розглядається як інвестиція в майбутнє. У все більш мобільній і багатомовній Європі знання іноземних мов відіграє важливу, а іноді й вирішальну роль у працевлаштуванні випускників.

Знання іноземних мов, вочевидь, відіграє ключову роль у розвитку туризму, який має багатозначну роль і розглядається як економічна, соціальна та культурна діяльність. Тому безперечно констатувати, що туризм є одною із найбільших важливих сфер сучасного суспільства в усьому світі.

Одним з найважливіших завдань сучасної вищої освіти є якісна підготовка фахівців в галузі туризму, які мають високий професійний рівень, володіють необхідними компетенціями та прагнуть постійного оновлення та вдосконалення знань, володіють декількома іноземними мовами на професійному рівні [1].

Аналіз діяльності вітчизняних турагенцій, інфраструктури туристського бізнесу показує, що рівень підготовки персоналу, якість послуг, що надаються в них, поступаються загальноприйнятим світовим стандартам.

Відомим є і той факт, що освітні стандарти підготовки фахівців туристичної індустрії також відрізняється від освітніх стандартів Америки та Європи.

Зміни, які відбуваються в освітніх закладах туристичного профілю, стосуються й аспекту мовної підготовки студентів. Знання іноземних мов є однією з вимог, що висуваються до фахівців в галузі туризму. Загальновідомо, що володіння іноземною мовою як розширює кругозір і загальний інтелектуальний рівень фахівця, так і є інструментом, необхідним для вирішення низки професійних проблем, невід'ємним компонентом професійної компетентності фахівця в галузі туризму [10].

Та треба зазначити, що коли необхідність іншомовної підготовки майбутніх фахівців немовного профілю сьогодні стає все більш очевидною через швидке розповсюдження англійської мови як провідного засобу міжкультурної комунікації в різних сферах діяльності, то питання про те, чи потрібна друга іноземна мова у в закладі вищої освіти немовного профілю є дуже спірною. При цьому основними аргументами проти вивчення є наступні. По-перше, це зайва дисципліна в навчальному плані, яка займає навчальні години, які можна було б використати на вивчення дисципліни за спеціальністю. По-друге, друга іноземна мова в основному вивчається «з нуля» та вивчити її досконала не вистачить часу. По-третє, це переконання в тому, що перша іноземна мова (англійська) буде у нагоді в професійній діяльності, а потреба у другій іноземній мові, саме тої, що вивчалася в ЗВО, може і не з'явитися.

Безперечно, всі ці аргументи є вагомими, та більшість студентів немовного профілю дійсно вивчають лише одну іноземну мову, англійську. З іншого боку, в наш час інші європейські мови також активно поширюються у світі, крім того, зараз володіння спеціалістом англійською мовою не є великою професійною перевагою, а скоріше базовою компетенцією. Саме тому, а також через посилення конкуренції на ринку праці знання однієї англійської може виявляється недостатнім. Особливо це стосується студентів, які навчаються за напрямками, які не є філологічними, але передбачають вступ випускника до активної міжкультурної комунікації. До таких напрямів підготовки відноситься туризм.

Ці відмінності, які полягають у методичному та організаційному характері, необхідно враховувати при організації процесу мовної підготовки студентів в немовному ЗВО. Навчання другій іноземній мові не може бути схожим з навчанням першій, та ні в якому разі цей процес не повинен стати формальністю. Викладання другої іноземної мови майбутнім фахівцям галузі туризму має бути практично орієнтованим, комунікативно орієнтованим, прискореним, принаймні на початковому етапі та спиратися на першу іноземну мову.

Володіння ще одною іноземною мовою крім англійської, якщо не є обов'язковим, то є дуже бажаним, враховуючи зростання міжнародних контактів нашої країни, компаній та співробітників.

Таким чином, формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців галузі туризму є однією з важливіших проблем сучасної професійної освіти. Основними напрямками у вирішенні цієї проблеми вважаємо формування мультилінгвістичної компетентності фахівців галузі туризму в процесі професійної підготовки та формування готовності майбутніх фахівців до мультилінгвістичного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Василишина Н.М. Сучасна актуальність іншомовної підготовки фахівців сфери туризму в міжкультурній взаємодії. Діалог культур у Європейському освітньому просторі : матеріали V Міжнародної конференції. Київ : КНУТД, 2020. С. 99–104.
2. Гаврилюк С.П. Сучасні підходи до формування професійних компетентностей фахівців зі спеціальності "Туризм". Освіта та наука: трансформація, відповідальність, академічна свобода: тези допов. наукової конференції. Київ: Університет "КРОК", 2021. С. 21-23.
3. Закон України про вищу освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 15.01.2022)
4. Закон України про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 15.01.2022)
5. Закон України про туризм. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення 15.01.2022)
6. Земліна Ю. В. Організація експериментальної роботи з формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. 2013. Вип. 35. С. 247—252.
7. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 15.01.2022)
8. М. Г. Прадівляний і Н. Д. Бондар, «Стратегії формування професійної компетентності фахівців сфери туризму в процесі вивчення іноземних мов». Вісник ВПІ. 2017. Вип. 6. С.168–174.
9. М. Г. Прадівляний і Н. Д. Бондар, «Реалізація педагогічних умов формування ключових компетентностей майбутніх фахівців туристичної галузі та менеджменту в процесі вивчення гуманітарних дисциплін». Вісник ВПІ. 2020. Вип. 2. С. 110–119.
10. Фокін С.П., Гайова О.М. Педагогічні аспекти підготовки фахівців туризму у вищих навчальних закладах України. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ: 36. наук. ст. - К.: Вид-во Нац. авіац. унту «НАУ-друк», 2010. Вип. 2. С. 144 – 148.
11. Cherniy G. Language learning internet technologies for future specialist of tourism. Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. Kosice, 2013. Vol. 1. No. 2. P. 173—174.
12. Joško Sindik, Nikolina Božinović Importance of foreign languages for a career in tourism as perceived by students in different years of study. 2013. URL: <https://studylib.net/doc/18243154/importance-of-foreign-languages-for-a-career-in> (дата звернення 16.01.2022)

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНОРЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Екологічні проблеми людства і України ширяться і загрожують існуванню людства. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) констатує, що забруднення повітря призводить до збільшення захворюваності та смертності у світі. Безпосередньою загрозою вимирання перебувають:

- майже 14% із 10787 існуючих видів птахів;
- понад 20 % із 5416 існуючих видів ссавців.

За всю історію людства вже зникло понад 190 видів і підвидів птахів, 110 видів ссавців. За 2019 рік загальний обсяг незаконних рубок в Україні склав 118 тис. м² на суму заподіяної шкоди – 814,2 млн. грн.

У ґрунтах на території населених пунктів внаслідок багаторічних викидів забруднювальних речовин у атмосферне повітря від різноманітних підприємств та на автомагістралях – від транспорту, сформувалися зони підвищеного вмісту важких металів. Загалом в Україні ґрунти найбільш забруднені свинцем, цинком, міддю, магнієм, кадмієм, нікелем [1].

Поверхневі води України забруднені сполукам азоту нітритного та азоту амонійного, сульфатами, сполуками важких металів: магнію, хрому шестивалентного, міді, цинку, заліза загального.

Відношення фактичної площі ПЗФ до площі держави («показник заповідності») становить 6,77%. До складу ПЗФ станом на 01.01.2020 входило 5 біосферних заповідників, 19 природних заповідників, 52 національних природних парки, 3353 заказники, 3517 пам'яток природи, 83 регіональних ландшафтних парки, 804 заповідних урочища; 182 низка штучних об'єктів (ботанічні сади, зоологічні парки, дендропарки та парки пам'ятки садово-паркового мистецтва) – 679.

Практично в усіх заповідниках, національних природних парках та регіональних ландшафтних парках є фахівці з екоосвіти, а в багатьох з них створено окремі підрозділи з еколого-освітньої діяльності. У рамках здійснення екологічної освітньо-виховної діяльності постійно проводяться екологічні акції, фестивалі, виставки, уроки, лекції, бесіди, круглі столи, наради тощо. Для підвищення ефективності екологічної просвіти організовані екостежки, екоосвітні центри, музеї або музейні кімнати. У 2019 році установами ПЗФ Мінприроди (Мінекоенерго) укладено близько 200 угод про співпрацю, залучено понад 180 фізичних та юридичних осіб до організації рекреаційної діяльності. На їх територіях діяло:

- 22 музеї;
- 21 музейна кімната;
- 29 екоосвітніх центрів;
- 382 рекреаційні ділянки;
- 136 екоосвітніх стежок протяжністю 789 км;
- 234 туристичні маршрути протяжністю 4288 км.

Таким чином, туристична і готельноресторанна діяльність повинна теж робити свій позитивний внесок у збереження довкілля. Для цього спеціалісти з туристичної і готельноресторанної діяльності на другому курсі вивчають дві дисципліни екологічного спрямування:

- «Екологія» - дисципліна спрямована на формування у майбутніх фахівців екологічного мислення, яке полягає у створенні екоготелів, роздільного сортування сміття у реальному житті і на робочому місті, впровадженні раціонального природокористування,

вирішенні для себе і своїх клієнтів питань щодо безпечної життєдіяльності (використання якісних продуктів харчування, екологічних технологій приготування їжі, екологічних композитних матеріалів у готелях і ресторанах тощо). Для цього, окрім освоєння відповідного теоретичного матеріалу, студенти готують презентації на теми, пов'язані з екологічною складовою безпеки життєдіяльності, екологічними проблемами регіону.

- *«Екологічний туризм»* - дисципліна за вибором студентів – дуже популярна в останні роки, коли Україна почала інтенсивно розвивати внутрішній туризм. У межах програми дисципліни студенти досліджують екологічний стан туристичних дестинацій, вивчають екологічні туристичні маршрути у світі і України, вчать науково обґрунтовано складати екомаршрути і розробляти екостежки.

На магістерському рівні майбутні спеціалісти зі сфер туризму та готельноресторанної справи у межах дисципліни *«Екологічний менеджмент»* вивчають методики оцінки екологічного ризику певного виду діяльності, процедуру проведення екологічної сертифікації підприємств готельного та ресторанного господарства. Кожен майбутній магістр виконує індивідуальну роботу, спираючись на інформацію свого об'єкту кваліфікаційної роботи, по оцінці можливих екологічних ризиків діяльності і шляхів їх зменшення. Матеріали індивідуальної роботи використовуються під час підготовки тексту кваліфікаційної роботи.

Таким чином, за період навчання у ЗВО, майбутній спеціаліст набуває навички щодо:

- оцінки екологічної ситуації у світі, країні, регіоні;
- створення уявлення про стан довкілля і методи його захисту;
- розробки екологічних маршрутів для подальшого розвитку внутрішнього туризму;
- є переконаним спеціалістом відносно беззаперечності екологізації своєї професійної діяльності на усіх її рівнях – від роздільного сортування відходів у готельноресторанних підприємствах до організації екоготелів і ресторанів здорового харчування.

Така екологічна спрямованість навчання повинна бути не тільки на двох вище згаданих спеціальностях, але й на інших в ОНЕУ, хоча б у межах освоєння двох дисциплін: *«Екологія»* і *«Екологічний менеджмент»*.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2019 році . к.: 558 с. <https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalni-dopovidi-pro-stan-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-v-Ukraini.html>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДИЗАЙН РЕКЛАМИ» У МАРКЕТОЛОГІВ

Актуальність. У сучасному суспільстві дизайн робиться інструментом вибудовування стратегії в усіх сферах життя особливо у маркетингу. Подальший розвиток маркетингу неможливий без грамотних та креативних рекламних комунікацій. Бути поміченим. Притягнути увагу. Виділитися на загальному фоні. У цьому полягає головна креативна мета будь-якого рекламного звернення. Розв'язання цієї задачі лежить в площині розуміння візуальної мови реклами, нестандартних підходів рекламних дизайнерських рішень. Тому дисципліна «дизайн реклами» така потрібна для навчання маркетологів.

Основна частина дослідження. Сучасний розвиток бізнесу в умовах зростання конкретності ринків, динамічності маркетингового середовища вимагає ефективного застосування реклами, як одного з методів просування товарів або послуг. [1, с.6] Сучасний рекламний дизайн не зможе обійтися без комплексного підходу в реалізації рекламної компанії підприємства. Цей підхід включає не тільки розробку ейдетики та рекламну продукцію вироблених товарів і послуг, а й медійну рекламу, рекламу в інтернеті та рекламно-виставкову діяльність. Комплексний підхід передбачає вироблення загальних методів в дизайнерських рішеннях. Комплексний підхід потрібний у викладанні дизайну у маркетологів.

Дисципліна «Дизайн реклами» є завершальною у формуванні знань та вмінь у студентів бакалаврів у сфері маркетингу та помічником для проходження науково-дослідної практики, а також підготовки кваліфікаційної роботи бакалаврів з маркетингу.

Предметом дисципліни є: рекламна продукція; візуальна форма та образотворча структура інформаційного наповнення рекламного повідомлення; кольорове та композиційні закономірності при створенні рекламної продукції. Теоретичну основу курсу становлять дослідження світової та вітчизняної науки в галузі основних інструментів, притомив і методів образотворчої мови використовуваних в дизайні реклами.

Мета дисципліни:

- ознайомитися з теорією і практикою створення візуальної реклами;
- розвинути вміння візуально оцінювати рекламу, з точки зору художньої мови та інформаційного наповнення;
- ознайомитися з основними тенденціями сучасного рекламного дизайну;
- навчитися генерувати власні ідеї.

Завдання дисципліни:

- освоїти специфіку візуальної мови реклами: особливості композиції, форми, кольору, шрифту, модуля тощо;
- знати виразні особливості різних носіїв реклами;
- методи образного кодування в дизайні реклами;
- вивчити елементи фірмового стилю;
- генерувати та розробляти ідеї дизайну різних рекламних продуктів, використовуючи заходи сучасної образотворчої мови та підбираючи необхідну кольороритмічну й шрифтову схеми;
- опанувати метод оцінки дизайну реклами на практиці.

Програма навчальної дисципліни включає три основні теми:

- Основні інструменти й методи образотворчої мови використовувані в дизайні реклами.

- Дизайн рекламної продукції з урахуванням різноманітних рекламних носіїв, форми та призначення реклами.
- «Культурний код» цивілізацій й семантика образотворчого мистецтва що використовуються в дизайні реклами. (з історії мистецтв).

Кваліфікаційні характеристики, якими мають володіти студенти після вивчення навчальної дисципліни:

- 1) Уміння: генерувати та розробляти ідеї дизайну різноманітних рекламних продуктів, використовуючи навички сучасної образотворчої мови; опанувати метод оцінки дизайну реклами на практиці.
- 2) Комунікація: виразно донесення власних ідей щодо формування дизайну рекламних повідомлень, прийняття раціональних та креативних рішень, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують.
- 3) Автономність та відповідальність: сприйняття зрозумілих, відповідальних, креативних рішень у непередбачуваних умовах розвитку маркетингового ринку на базі, маркетингових досліджень, маркетингових послуг, технологій, поведінки споживача, товарознавства.

Донести до розуміння студентів маркетологів особливості дизайну реклами неможливо, без освоєння практики рекламного дизайну. Тому викладання базується на великому обсязі практичних завдань, що закріплюють теоретичний. Велику роль має презентація виконаних робіт з подальшим обговоренням їх з однокурсниками. В результаті обговорення вироблятимуться навички оцінювання якості дизайну та їх критерії. Крім того, після презентацій проводиться дослідницька робота переваг вибору того чи іншого дизайну. Практичне заняття спрямоване на отримання у студента уявлення про образотворчу мову рекламної продукції та уміння візуально оцінювати рекламу, з точки зору художньої мови. Особливістю проведення практичного заняття є наявність мінливого студентського середовища, яке має різний рівень підготовленості та світосприйняття. Завдання викладача і студента знайти спільну зацікавленість в одержанні більшого практичного ефекту у формуванні нових навичок та вмінь у студентів для забезпечення якісної підготовки фахівців. У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або у малих групах використовуючи приклади, розробляють ескізи рекламної продукції різної складності. Наприкінці заняття, з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу, викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти. Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок у студентів генерувати власні ідеї, навички презентації власних ідей, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують.

Завершальним у викладанні дизайну реклами є участь у студентському хакатоні [2] та всеукраїнському фестивалі реклами, що проводяться кафедрою маркетингу нашого університету.

Висновки. У процесі комплексного навчання студенти отримають необхідні знання та уявлення про образотворчу мову рекламної продукції. Вони отримують можливість розвинути уміння візуально оцінювати рекламу з точки зору художньої мови як маркетологів, мають можливість ознайомитись з основними тенденціями сучасного рекламного дизайну та навчилися генерувати власні ідеї. Дисципліна дизайн реклами сприяє досягненню мети стати конкурентоспроможними фахівцями та розширює кругозір студентів.

Список використаних джерел:

1. Попова Н. В. Основи реклами : навчальний посібник / Н. В. Попова. – Х. : Видавництво «ВДЕЛЕ», 2016. – 145 с. ISBN
2. Почему вам стоит участвовать в хакатонах. URL: <https://habr.com/ru/company/ods/blog/450034> (дата обращения: 10.03.2021).

Беспалов В. М.
доцент кафедри маркетингу
Губерник А. О.
доцент кафедри маркетингу
Обнявко О. В.
доцент кафедри маркетингу
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

СТУДЕНТОЦЕТРОВАНІЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ-МАРКЕТОЛОГІВ

Зростання ролі маркетингу в діяльності підприємств та організацій, посилення конкуренції на вітчизняних та світових ринках товарів та послуг, ідентифікація підходу до потреб споживачів, різке зростання ролі Інтернет-торгівлі в умовах пандемії COVID-19 та багато інших чинників визначають посилення уваги до застосування студентоцентрованого підходу в навчанні майбутніх фахівців-маркетологів. Студентоцентрований підхід (student-centered approach) розглядає здобувача вищої освіти як суб'єкта з власними унікальними інтересами, потребами і досвідом, спроможного бути самостійним і відповідальним учасником освітнього процесу [1]. В межах студентоцентрованого підходу можна віділити наступні окремі аспекти, які, проте, не є вичерпними в цій широкій проблематиці.

1. *Забезпечення свідомого вибору абітурієнтом майбутньої професії.* Якщо студент, зробить помилку із вибором ЗВО, це призводить до відсутності мотивації до навчання, низьких результатів підготовки у рамках навчального процесу, та, врешті-решт, низької кваліфікації випускника, який і сам не бажає працювати за фахом, та і своєю роботою знижує загальний престиж навчального закладу [2, с. 98]. Тому кафедра маркетингу ОНЕУ у рамках профорієнтаційної роботи університету проводить цілий комплекс профорієнтаційних заходів для школярів випусних класів – приймає участь у днях відкритих дверей університету, розміщує рекламні та пояснювальні матеріали на сторінці кафедри на офіційному сайті ОНЕУ, на окремому сайті кафедри, в мережах Facebook (Meta) та Instagram, регулярно проводить Міжнародний конкурс для студентів та школярів «Реклама-Фест».

2. *Інституалізація студентоцентрованого підходу.* В ОНЕУ студентоцентрований підхід реалізується через діяльність певної інституційної структури системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти – Центру забезпечення якості освіти, цілі та функції якого містяться у відповідному Положенні (2021 р). Окремі елементи студентоцентрованого підходу містяться у Положенні про забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в ОНЕУ (2020 р.). Проте, увагу до реалізації саме студентоцентрованого підходу доцільно приділити в окремому нормативному документі (положенні) університету, як це здійснено в деяких державних та недержавних ЗВО (наприклад, Положення про студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти НМАУ ім. П.І. Чайковського, Положення про студентоцентроване навчання і викладання у ПВНЗ «Міжнародний гуманітарно-економічний університет ім. академіка Степана Дем'янука»).

3. *Розробка освітніх програм з акцентом на студентоцентрований підхід.* Індивідуальна освітня траєкторія здобувачів вищої освіти у ОНЕУ реалізується через освітні програми (ОП), які розробляються провідними науково-педагогічними працівниками ОНЕУ на основі сучасних практик із залученням роботодавців та здобувачів вищої освіти, що передбачено Положенням про забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в ОНЕУ (2020 р.). В ОП для реалізації студентами індивідуальної траєкторії навчання згідно з зазначеним Положенням передбачені освітні компоненти вільного вибору студентів у циклах професійної та практичної підготовки не менше, ніж 25% від загального обсягу кредитів ЄКТС.

Проте, поки існує недостатня доступність учасників навчального процесу до методичного забезпечення з навчальних дисциплін, не всі ОП, сілабуси та інші навчальні

матеріали викладені на офіційному сайті ОНЕУ. Доцільно використовувати досвід розробки ОП в європейських країнах, зокрема, в Німеччині, де в навчанні німецьких студентів основний акцент робиться на практичні заняття і роботу в групах, на лекціях ж висвітлюються питання, які потребують найбільшого пояснення, передбачається, що весь теоретичний матеріал студент вивчатиме самостійно [3 с. 17].

Також треба посилити увагу до зростання в ОП обсягів індивідуально-консультативної роботи з кожним студентом, збільшувати частку тренінгів, метою яких є формування навичок самостійної діяльності за фахом (подібних тренінгу в навчальному підприємстві, участь в якому приймають майже всі студенти ОНЕУ третього курсу).

4. *Посилення автономного навчання студентів.* Автономне навчання або вміння вчитися самостійно повинне бути інтегральним складником сучасного процесу освіти, таким чином, щоб студенти могли знаходити найприйнятніші для них стратегії навчання, самостійно здійснювали вибір цілей, засобів і методів навчання з урахуванням їх власних потреб, мотивацій, характеристик і здібностей [4, с. 95]. В навчальному процесі для студентів доцільно розробляти такі завдання, які б орієнтували кожного студента на самостійне їх виконання, творчий розвиток його особистості, унеможливлювали б факти зписування, одержання готових відповідей з Інтернету тощо. Треба забезпечити варіативність завдань з самостійної роботи для того, щоб студенти мали змогу отримати потрібні бали для одержання рейтингової оцінки з урахуванням індивідуальних особливостей, здібностей і рівня знань. З цим пов'язана необхідність використання викладачами ефективної та прозорої системи оцінювання виконаних студентами завдань. Доцільно здійснювати моніторинг ефективності розроблених завдань для формування у студентів необхідних компетентностей з метою вибору найоптимальніших завдань для подальшого їх використання в навчальному процесі.

Для студентів доцільно створити умови щодо можливості додатково одержувати знання та навички практичної роботи, які не передбачені діючими ОП. Такий досвід в ОНЕУ був в діяльності Бізнес-тренінг центру спеціального факультету перепідготовки кадрів під керівництвом В.А. Карпова.

Важливою складовою автономного навчання є повноцінне проходження студентами навчальної практики в аудиторіях ОНЕУ та виробничої практики на підприємствах, установах та організаціях. В ОНЕУ це питання регулюється Положенням про порядок проведення практичної підготовки здобувачів вищої освіти ОНЕУ (2019 р.), та Положенням про забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в ОНЕУ (2020 р.). Проте, часто на підприємствах не створюють умов для студентів для повноцінного проходження практики, є випадки недотримання студентами графіків проходження практичної підготовки, невиконання індивідуальних завдань, пов'язаних з виробничою практикою, всі ці недоліки обумовлюють збільшення уваги до цього виду навчання.

5. *Участь студентів у процесах забезпечення якості освіти.* Головними показниками участі студентів у процесах забезпечення якості освіти є: наявність пропозицій, поданих студентами та впроваджених управлінськими органами навчального закладу завдяки студентській активності; представництво студентів в управлінських органах; фінансування студентського самоврядування з бюджету університету; участь студентів у моніторингових процесах; участь студентів у громадському секторі (студентські організації); публічні виступи студентів стосовно якості освітнього процесу [5, с. 131]. В ОНЕУ створена повноцінна система студентського самоврядування та участі студентів в удосконаленні навчального процесу. У той же час, доцільно посилити зворотній зв'язок між викладачами та студентами, зокрема за рахунок систематичного анкетування студентів щодо доступності викладання певних дисциплін, повноти та доступності матеріалів, якості оцінювання виконаних студентами завдань, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу тощо.

6. *Матеріально-технічне забезпечення реалізації студентоцентризованого підходу.* Практичне втілення основ студентоцентризованого підходу в освіті вимагає, окрім зміни в організації процесу навчання, формування відповідної матеріально-технічної бази освітнього процесу, а саме: технічного забезпечення процесу навчання; матеріального забезпечення

процесу підготовки та перекваліфікації викладачів відповідно до якісних вимог студентоцентрованого підходу; підвищення рівня оплати праці професорсько-викладацького складу, адже на відміну від традиційної технології викладач виконує роль тренера, організатора та консультанта, що вимагає більших витрат часу та зусиль. За умови відсутності відповідної матеріально-технічної бази освітнього та матеріального стимулювання професорсько-викладацького складу, перехід до студентоцентрованого підходу буде мати лише декларативний характер [6, с. 76].

В ОНЕУ створені достатні технічні та організаційні умови здійснення навчального процесу (великий аудиторний фонд, ергономічне освітлення приміщень, наявність проекторів в аудиторіях, доступ до Інтернету в навчальних корпусах, забезпеченість студентів гуртожитками, значні бібліотечні фонди, у тому числі наявність великої бази електронних ресурсів тощо). Проте, значна кількість наявної комп'ютерної техніки в навчальних корпусах застаріла, не відповідає сучасним умовам і потребує заміни, що особливо актуалізується в умовах дистанційної освіти, спричиненої пандемією COVID-19.

Суттєва проблема існує у фінансуванні викладацького складу, що впливає на ефективність навчального процесу. Підтримуємо думку щодо того, що оскільки студенти забезпечують надходження фінансування до вищих навчальних закладів та обирають університети та відповідні дисципліни не залежно від навчальної програми (вони більш-менш стандартизовані), а від компетентності та особистих якостей професорсько-викладацького складу, саме потреби професорсько-викладацького складу є пріоритетом, тому що саме викладачі забезпечують отримання заробітної плати, як допоміжним персоналом, так і адміністрацією [7, с. 44].

Список використаних джерел:

1. Глосарій: затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, протокол від 29.08.2019 р. № 9. URL : <https://dnmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/glosarij.pdf>. (дата звернення 15.01.2022).
2. Кудирко О.В. Вибір професії — вибір життєвого шляху: профорієнтаційна робота з потенційними вступниками. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 98.
3. Михайлів Г. В. Німецький досвід організації навчального процесу в університеті м. констанц. Круглий стіл: інноваційні методи викладання у вищій школі: обмін досвідом та кращі практики: за ред. д.е.н., професора Полянської А.С. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2020. С. 16-17.
4. Капуш А.В. Автономне навчання як складова студентоцентризму. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 95.
5. Циплюк Д.Ю. Залучення студентів до механізму забезпечення якості вищої освіти. Міждисциплінарне навчання як засіб реалізації принципів студентоцентризму. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 130-131.
6. Бороденко С.М. Матеріально-технічний аспект забезпечення студентоцентрованого підходу в освіті. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 76-77.
7. Токар В.В. Студентоцентризм у системі внутрішнього забезпечення якості вищої освіти: імплементація в Україні досвіду університетів США. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ. : КНЕУ, 2016. С. 43-44.

Власик Л. Й.
*асистент кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я
Буковинський державний медичний університет,
м. Чернівці, Україна*

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ «ПРОВЕДЕННЯ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ТА МЕДИКО- СТАТИСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти щодо навчання та викладання включають навчальне середовище із дослідженнями та інноваціями та взаємодію між викладачами та студентами. Сучасним підходом стала зміна парадигми у напрямі студентоцентрованого навчання і викладання, що передбачає активну роль студентів в освітньому процесі [1, с. 6, 11]. За аналогією у сфері охорони здоров'я існує пацієнт-орієнтований підхід, який майбутнім лікарям потрібно буде впроваджувати у практичній діяльності, навчаючи пацієнтів та розвиваючи їхню активність щодо зміцнення власного здоров'я. Таким чином, лікар повинен бути сформованою особистістю, професіоналом із творчим дослідницьким мисленням. Нашою метою стало вивчення ролі наукових досліджень у досягненні програмних результатів навчання у рамках викладання предмету «Соціальна медицина, громадське здоров'я».

Вважається, що якісна освіта лежить у площині інтеграції «дослідження» і «викладання та навчання». Цей шлях складний і проблемний на рівні не лише традицій конкретної дисципліни, але й розуміння педагогічних методів учасниками освітнього процесу [2, с. 24, 25; 3, с. 2]. Розглядаються наступні категорії викладання або методики дослідницького навчання (research-informed teaching): вивчення поточних тем на прикладі результатів наукових досліджень викладача або працівників кафедри, процесу формування знань у рамках дисципліни (research-led); вивчення та оцінка різних методів дослідження, формування мислення дослідника (research-oriented); викладання на основі власних тематичних досліджень здобувачів, їхньої діяльності з вирішення проблем (research-based); залучення студентів до наукових дискусій, критичних оглядів літератури (research-tutored); систематичне дослідження самого процесу викладання та навчання (enquiring and reflecting) [Griffiths, 2004; Healey & Jenkins, 2005 cited by Nicholson, p.2]. Перші два методи відносять до орієнтованих на викладача, наступні два – орієнтованих на студента. На практиці дані методики швидше всього поєднуються.

Основною цінністю, яка спонукає до пошуку сучасних підходів викладання є індивідуальний досвід студента, який допоможе йому у працевлаштуванні та практичній діяльності. Майбутні лікарі вчать не лише лікувати хвороби, але й попереджувати їх та аналізувати як результати своєї роботи, так і здоров'я населення загалом. Викладання «соціальної медицини», а згодом «нового» розуміння «громадського здоров'я», загалом предмету «соціальна медицина, громадське здоров'я» базується на результатах низки епідеміологічних досліджень здоров'я населення і це дає представлення здобувачам як формувалася дисципліна. Зацікавленість студентів у дослідженні стану здоров'я населення будь-якого регіону, обговорення і формування власних висновків є питанням педагогічної майстерності викладача [4, с. 161; 5, с. 5].

Тема щодо основних етапів медико-статистичного дослідження є вступною і провідною у першому модулі освітньої програми «Біостатистика», на неї нанизуються усі решта у тому розумінні, за яких умов і як у ньому використовуються. Індивідуальна робота студента включає написання плану та програми власного дослідження. Саме ця робота розкриває здібності студента: формальне написання на задану тему або оригінальне бачення власного наукового пошуку. Нашою метою є мотивація здобувачів до проведення такого дослідження, яке включало б збір кількісних та якісних даних, статистичну обробку, аналіз, порівняння та формування висновків. Робота продовжується у рамках студентського

наукового гуртка під керівництвом одного з науковців кафедри. Успішним завершенням вважається представлення результатів дослідження на Міжнародному медико-фармацевтичному конгресі студентів і молодих вчених BIMCO та публікація тез у збірнику матеріалів конгресу. На популярному форумі у наукових дискусіях також збагачується індивідуальний досвід здобувача.

Здібності до дослідницького мислення розвиваються при обговоренні проблем популяційного здоров'я населення України, особливо коли тема є «чутливою» для когось із студентів або цілої групи (12-13 осіб). На висоті дискусії знімається сором'язливість у вираженні своїх думок, висуваються сміливі ідеї та припущення, що є підґрунтям для запитання «як це дослідити?». Слід відмітити стійкий інтерес здобувачів до видів епідеміологічних досліджень, які вони зможуть використати у практичній діяльності, до прикладу, дослідження «випадок-контроль». Затребуваність такої компетентності очевидна у період пандемії нової коронавірусної хвороби, де результати спостережень практичних лікарів надзвичайно важливі. Наукова література насичена результатами досліджень зарубіжних клінік, що слугувало підґрунтям для визначення груп ризику серед населення та розробки відповідних алгоритмів лікування хворих. Відносно нові теми щодо оцінки ризику тих чи інших чинників у виникненні захворювання, оцінки та правил застосування скринінгових тестів стали улюбленими темами студентів.

Зростання вимог до навичок та компетентностей вимагає від вищої освіти реагування по-новому. Викликом для поєднання «викладання-навчання» з «дослідженнями» стало вимушене он-лайн навчання у 2020-2021 роках. Адже для встановлення ефективної взаємодії викладача та здобувача необхідний особистісний контакт, особливо на перших ключових заняттях. Наш досвід показав, що із групами студентів, з якими «етапи статистичного дослідження» були обговорені у традиційному режимі на початку зимового семестру 2020 року вдалося зберегти співпрацю щодо супроводу виконання досліджень до завершення даного та наступного семестрів. Молоді люди адаптували збір інформації в он-лайн режимі та написали тези на оригінальні сучасні «карантинні» теми.

Платформою для представлення досліджень процесу навчання як такого слугує Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених, щорічне проведення якої є традиційним для БДМУ. Важливими напрямками заходу є питання академічної доброчесності, мотивації до навчання здобувачів. Саме такі якості виховуються при поєднанні «дослідження» та «навчання» в університеті.

Освітня програма предмету «Соціальна медицина, громадське здоров'я» дає усі можливості для формування компетентності «Проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я людини», забезпечує поступовий прогрес студентів та досягнення програмних результатів навчання. Гнучкі навчальні підходи забезпечують якісний індивідуальний досвід на основі поєднання наукового дослідження з навчанням у різних його проявах.

Список використаних джерел:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС». 2015. 32 с.
2. McLinden M., Edwards C., Garfield J., Moron-Garcia S. Strengthening the Links Between Research and Teaching: Cultivating Student Expectations of Research-informed Teaching Approaches. Education in Practice. 2015. Vol. 2 No. 1. C.24-29
3. Nicholson A. (2017). Research-informed teaching: a clinical approach. Law Teacher. 2017. 51 (1), 40-55.
4. Іщенко Т. М., Кузьменко Д.В. Креативні методи навчання та їх застосування при вивченні ділової іноземної мови студентами немовних вищих закладів освіти. ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана». 2016. С.159-163.
5. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: навч. посіб. Х.: Вид-во НФаУ. 2009. 140 с.

Kalashnikova K. A.

*Associate Professor of the Department of Propaedeutics of Pediatrics
Odessa National Medical University*

Nikitina N. O.

*Associate Professor of the Department of Propaedeutics of Pediatrics
Odessa National Medical University
Odessa, Ukraine*

STUDENTS' FIRST STEPS TO SCIENS AT THE DEPARTMENT OF PROPEDEUTICS OF PEDIATRICS OF ODESSA NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY

«Period of person's life from 16 to 23 years is
the most decisive, fateful. It defines direction
of person's thinking and his character»
K. D. Ushinskiy

Nowdays highly qualified doctor is a skilled organizer, who is able to implement in practice the principles of scientific labor organization.

The history of medicine knows many cases of youth being part of scientific research. Many famous scientists made their first steps to discoveries during student days, subsequently gaining worldwide fame for their work. One of the prominent therapists of the beginning of XIX century M. Ya. Mudrov twice received a gold medal during his student years for his researches in pathology. N. I. Pirogov received his medical diploma at the age of 18. I. I. Mechnikov published his first work at the age of 18, while being a first year student of Kharkiv University Natural Science faculty. During his 5th student year, N. F. Gamaleya completed his first scientific work on the topic "Influence of oxygen intake on fermentation and decomposition". At the age of 14 I. P. Pavlov read an I. M. Sechenov's book named "Brain reflexes", and later, while studying at the university, together with his fellow student V. Velikiy received a gold medal for completion of two year-long research work concerning nerve influence on the pancreatic gland.

The department of propedeutics of pediatrics of Odessa National medical university since 2006 has been encouraging international English language students to participate in the student scientific society, where both International and Ukrainian students together complete scientific work [1-3; 4]. The opportunity is given to Students to expand their professional and practical theoretical knowledge, develop clinical thinking and skills of a creative approach to the patient, prepare scientific presentations [5; 6-8; 9-11]. The result of working with the student scientific society is a presentation at the annual scientific student conference that helps participants develop public speaking skills in connection with scientific work, free handling of information, the ability of quickly concentrate to answer questions and scientific discussion skills. The first English-language work was completed by international English language students in 2006/2007, who were awarded diploma of 1st degree on international student and young scientist conference "Youth – to medicine of the future". Our participants became prize winners multiple times at scientific student conferences. The participation in the student scientific society helps to the students to constantly improve their knowledge, develop skills of a researcher, and wide theoretical view.

Not everybody will connect his future with science; however, experience of a researcher will remain as a valuable asset for any specialist.

References:

1. Нікітіна Н.О. Ефективність застосування інформаційних технологій в педагогічному процесі на кафедрі пропедевтики педіатрії Одеського національного медичного університету / Н.А. Нікітіна, К.А. Калашнікова //Актуальні питання сучасної науки (частина I): матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20-21 квіт. 2019 р. – Київ : МЦНД, 2019. – С. 53–56.

2. Никитина Н.А. Особенности преподавания профильных дисциплин англоязычным студентам / Н.А. Никитина, Е.А. Калашникова, А.М. Гострик // *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали науково-методичної конференції професорсько-викладацького складу*, м. Одеса, 15-16 березня 2017 р. – Одеса: ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 206-207.
3. Калашнікова К.А. Міждисциплінарна конференція як інтерактивна форма в організації навчального процесу / К.А. Калашнікова, Н.О. Нікітіна, О.М. Гострик // *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали науково-методичної конференції професорсько-викладацького складу*, м. Одеса, 15-16 березня 2017 р. – Одеса: ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 190-191.
4. Калашнікова К.А. 25-річний досвід викладання пропедевтики педіатрії англійською мовою / К.А. Калашнікова, Н.О. Нікітіна // *Рівень ефективності та необхідність впливу медичної науки на розвиток медичної практики: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ, 5–6 березня 2021 р. – Київ: «Київський медичний науковий центр». – С. 37 - 40.
5. Калашнікова К.А. Проблеми формування практичних навичок на кафедрі пропедевтики педіатрії в умовах використання кредитно-модульної системи / К.А. Калашнікова, О.О. Старець, Н.О. Нікітіна // *Медична освіта*. – 2012. – № 4. – С. 53–55.
6. Калашникова Е.А. Проблемы обеспечения качества высшего образования после отмены кредитно-модульной системы / Е.А. Калашникова, Н.А. Никитина // *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали I міжнародній науково-методичній конференції*, м. Одеса, 8-9 лютого 2018 р. – Одеса: ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 117 - 118.
7. Никитина Н.А. Роль инновационных технологий в формировании компетентного специалиста / Н.А. Никитина, Е.А. Калашникова // *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали I міжнародній науково-методичній конференції*, м. Одеса, 8-9 лютого 2018 р. – Одеса: ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 200-201.
8. Никитина Н.А. Использование информационных технологий в обучении студентов на кафедре пропедевтики педиатрии Одесского национального медицинского университета / Н.А. Никитина, Е.А. Калашникова, В.Н. Кукушкин // *Новітні комп'ютерні технології: матеріали XI Всеукраїнської науково-методичної конференції*, м. Одеса, 21-22 травня 2018 р. – Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2018. – Том XVI. – С. 299-304
9. Нікітіна Н.О. Використання інноваційних технологій при проведенні іспиту з навчальної дисципліни «Пропедевтика педіатрії» / Н.О. Нікітіна, К.А. Калашнікова // *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали III Міжнародній науково-методичній конференції*, м. Одеса, 27 – 28 лютого 2020 р. – ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 231 – 232.
10. Калашнікова К.А. Використання інтерактивних методів навчання в оптимізації формування практичних навичок у студентів на кафедрі пропедевтики педіатрії / К.А. Калашнікова, Н.О. Нікітіна // *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали III Міжнародній науково-методичній конференції*, м. Одеса, 27 – 28 лютого 2020 р. – ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 233 - 234.
11. Калашнікова К.А. Проблеми формування знань, вмінь і практичних навичок з пропедевтики педіатрії при підготовці лікарів / К.А. Калашнікова, Н.О. Нікітіна // *Медична наука та практика ХХІ століття: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ, 5–6 лютого 2021 р. – Київ: «Київський медичний науковий центр». – С. 44 – 45.

Нікітіна Н. О.
доцент кафедри пропедевтики педіатрії,
Одеський національний медичний університет
Калайнікова К. А.
доцент кафедри пропедевтики педіатрії,
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна

ОБ'ЄКТИВНИЙ СТРУКТУРОВАНИЙ КЛІНІЧНИЙ ІСПИТ З ПРОПЕДЕВТИКИ ПЕДІАТРІЇ В ОДЕСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Оцінка лікарської компетентності у світі здійснюється шляхом проведення об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ) (Objective Structured Clinical Examination (OSCE)) – сучасного типу оцінки знань. Метою ОСКІ є об'єктивна, планомірна і структурована оцінка професійних знань, навичок і вмінь [1-6].

В Одеському національному медичному університеті (ОНМедУ) на кафедрі пропедевтики педіатрії для студентів 3 курсу іспит з практичних навичок проходив, спираючись на світовий досвід. Практичні навички оцінювалися на декількох оціночних станціях, на яких моделювалися певні клінічні ситуації [1-6].

Кожна оціночна станція була оснащена різними тренажерами і симуляторами з електронним або комп'ютерним контролем. Для оцінки клінічної ситуації та демонстрації практичних навичок обстеження пацієнта за потреби використовувалися також стандартизовані пацієнти або залучалися реальні.

Студентам були запропоновані завдання з демонстрації комунікативних і практичних навичок обстеження дитини по оцінці змодельованої клінічної ситуації, аналізу результатів лабораторних та інструментальних методів дослідження та висновку згідно алгоритму. Рівень виконання кожного завдання оцінювався за допомогою чек-листа за шкалою оцінки. Оцінка вмінь проводилася в реальному часі з відеоспостереженням і занесенням відповіді та демонстрації клінічного навичку згідно чек-листа кожного студента в електронну базу даних [1-6].

Для оцінки різних клінічних ситуацій викладачами - екзаменаторами кафедри пропедевтики педіатрії ОНМедУ були розроблені алгоритми і чек-листи. При цьому на засіданні кафедри колектив заздалегідь визначав об'єм іспиту, перелік та зміст найбільш важливих практичних навичок, що виносилися на ОСКІ з пропедевтики педіатрії. Кожен студент проходив всі станції, послідовно переходячи від однієї до іншої по заздалегідь заданому маршруту [4-6].

Підготовка до ОСКІ проходила протягом навчального року з відпрацюванням кожного алгоритму усіма студентами на практичних заняттях, що сприяло найбільш ефективному засвоєнню їх студентами. [4-13].

При проведенні іспиту проводилася психологічна підтримка студентів та екзаменаторів силами кафедри психіатрії, наркології та психології ОНМедУ [2;4].

Таким чином, підготовка і проведення ОСКІ сприяло ефективному засвоєнню навчального матеріалу та найбільш ретельному контролю клінічної компетентності студентів, а іспит став валідним, комплексним, об'єктивним і надійним, що забезпечує більш високий рівень підготовки майбутніх лікарів.

Список використаних джерел:

1. Алексеева А.Ю., Балкизов З.З., Перельман В. и др. Объективный структурированный клинический экзамен как инструмент аккредитации медицинских специалистов. // Медицинское образование и профессиональное развитие. – 2018. – № 1.– С. 15-39.

2. Організація та проведення об'єктивного структурованого клінічного іспиту: методичні рекомендації. /В.Г. Марічерда, І.О. Могилевкіна, Д.Г. Коньков та ін. Одеса: ОНМедУ.- 2020.-84с.

3. Синовєрська О.Б., Цимбаліста О.Л., Семкович Я.В. та ін Ефективність об'єктивного структурованого клінічного іспиту у післядипломній підготовці лікарів – інтернів за спеціальністю «Педіатрія» // Современная педиатрия. – 2019. – 1(97). – С. 46-48.

4. Нікітіна Н.О., Калашнікова К.А. Використання інноваційних технологій при проведенні іспиту з навчальної дисципліни «Пропедевтика педіатрії» // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали III Міжнародній науково-методичній конференції професорсько-викладацького складу (м. Одеса 27 лютого 2020 р.). – Міністерство Освіти і науки. – ОНЕУ. – Центр сучасних технологій. – С. 231 – 232.

5. Никитина Н.А., Калашникова Е.А. Роль инновационных технологий в формировании компетентного специалиста. // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали науково-методичної конференції (м. Одеса, 8-9 лютого 2018 р.). – Міністерство Освіти і науки. – ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 200-201.

6. Калашнікова К.А., Нікітіна Н.О. Використання інтерактивних методів навчання в оптимізації формування практичних навичок у студентів на кафедрі пропедевтики педіатрії» // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали III Міжнародній науково-методичній конференції професорсько-викладацького складу (м. Одеса 27 лютого 2020 р.). – Міністерство Освіти і науки. – ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 233 – 234.

7. Особенности преподавания профильных дисциплин англоязычным студентам. / Н.А. Никитина, Е.А. Калашникова, А.М. Гострик // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали науково-методичної конференції професорсько-викладацького складу. – Одесса: ОНЕУ, 2017. – С. 206-207.

8. Міждисциплінарна конференція як інтерактивна форма в організації навчального процесу / Калашнікова К.А., Нікітіна Н.О., Гострик О.М. // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали науково-методичної конференції професорсько-викладацького складу. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – С. 190-191.

9. Калашнікова К.А., Нікітіна Н. О. 25-річний досвід викладання пропедевтики педіатрії англійською мовою // Рівень ефективності та необхідність впливу медичної науки на розвиток медичної практики: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5–6 березня 2021 р.). – Київ: «Київський медичний науковий центр», 2021. – С. 37–40.

10. Калашникова Е.А., Никитина Н.А. Проблемы обеспечения качества высшего образования после отмены кредитно-модульной системы. // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали науково-методичної конференції (м. Одеса, 8-9 лютого 2018 р.). – Міністерство Освіти і науки. – ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 117 - 118.

11. Калашнікова К.А., Нікітіна Н.О. Проблеми формування знань, вмінь і практичних навичок з пропедевтики педіатрії при підготовці лікарів // Медична наука та практика XXI століття: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5–6 лютого 2021 р.). – Київ: «Київський медичний науковий центр», 2021. – С. 44–45.

12. Калашнікова К.А., Нікітіна Н.О. Формування науково-дослідницької компетентності майбутніх лікарів на кафедрі пропедевтики педіатрії. // Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали II Міжнародної науково-методичної конференції (м. Одеса, 31 січня – 1 лютого 2019 р.). – Міністерство Освіти і науки. – ОНЕУ. – Центр сучасних освітніх технологій. – С. 326 - 328.

13. Нікітіна Н.О., Калашнікова К.А. Ефективність застосування інформаційних технологій в педагогічному процесі на кафедрі пропедевтики педіатрії Одеського національного медичного університету. // Актуальні питання сучасної науки (частина I): матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20-21 квітня 2019 р.). – Київ: МЦНД, 2019. – С. 53 -56.9.

Лоцман Р. О.
кандидат педагогічних наук, докторант
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

РОЗРОБКА ТА ЗАСТОСУВАННЯ ОНЛАЙН-КУРСУ З УКРАЇНОСПІВУ В МЕТОДИЦІ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Вокальне навчання студентів у сучасних умовах дистанційної, очної та змішаної освіти потребує пошуку нових форм та методів, розробки спеціальних курсів. Попередні роки впровадженого в світі карантину сприяли тому, щоб українські заклади вищої освіти намагалися систематизувати накопичений досвід та методики науково-педагогічних працівників та зробити їх доступними у форматі онлайн.

Недостатність методично-інформаційного та програмного забезпечення освітнього процесу вплинули на визначення проблематики даної статті, метою якої є зосередження уваги на важливості розробки та застосування онлайн-курсу з україноспіву в методиці вокального навчання студентів, зокрема, мистецьких закладів.

Проблемі вокального навчання студентів присвячено ряд наукових праць Л. Дмитрієва, О. Микиші, В. Антонюк, Ю. Юцевича та інших. Пріоритетним принципом сучасної освіти вважається національна ідейна спрямованість музичного навчання, що полягає у вивченні історії і традицій українського народу, збереженні та збагаченні національних цінностей. «Від національного і через національне можна перейти до усвідомлення прекрасного» — переконує Г. Падалка [5]. Справді, будь-яка школа співу — класичного, народного чи естрадного — має базуватись на вокально-технічних принципах і особливостях психологічного складу нації, витоках її музичної культури.

Актуальність розробки та впровадження нового онлайн-курсу з україноспіву підтверджується тим, що народна співоча традиція, яка споконвіків передавалась в усній формі від старшого покоління до молодшого, потребує переходу на професійний рівень вокального навчання - від вчителя до учня, від викладача до студента.

«Вокальне навчання» трактується нами як процес набуття співацьких вмінь та навичок, знань з теорії та історії вокального мистецтва, і передбачає використання різних форм індивідуальних та колективних занять. Варто зазначити, що метою розробки спецкурсу є «підвищення теоретичного, методичного та методологічного рівня знань студентів, а також естетичне виховання студентів засобами вокального мистецтва» [4].

Час новітніх технологій дозволяє опанувати пісенну традицію в онлайн-форматі, ознайомитись з представниками україноспіву по аудіо- та відеозаписах в ютубі, читаючи архіви з електронних бібліотек. Проте, для осмисленого вокального навчання необхідно користуватися якісними фоновими записами та науковими матеріалами. З цією метою автором статті було розпочато розробку спеціального онлайн-курсу з україноспіву, який орієнтований на студентську аудиторію Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та інших ЗВО України.

Розробка спецкурсу передбачає створення інформаційного сайту, на якому доступними будуть електронні архіви з вокального мистецтва, зокрема, аудіо лекції, відеоуроки та електронна бібліотека. Інформаційний сайт наповнений на основі презентованої монографії «Темниці україноспіву» та культурно-мистецького проекту з 10 відеододатками, що викладені на платформі ютуб [3]. Кожен відеоролик розкриває важливу тему з історії та практики україноспіву та має відповідне спрямування, наприклад: вивчення

дитячого фольклору, календарно-обрядових пісень, знайомство з автентичними носіями мелосу Черкащини та сучасними виконавцями українських пісень.

Розробка аудіолекцій до онлайн-курсу передбачає орієнтовні теми з теорії українського народного співу, наприклад: «Зародження традицій україноспіву в дохристиянську епоху», «Виконавські форми україноспіву: від солістів до колективів», «Особливості виконання різних пісенних жанрів», «Регіональна специфіка україноспіву» та інші. Програмою орієнтовано, що студенти опанують 17 аудіолекцій з україноспіву, тривалістю 20 хвилин кожна. Отримавши знання про рідні пісенні традиції, учасник онлайн-курсу зможе пройти тест та отримати відповідну кількість балів.

Окремим додатком до сайту є 7 відеоуроків з україноспіву, які допоможуть засвоїти практичні вокальні навички та вміння. Особливістю цих відео є авторські методи, що дозволяють віднайти та відчувати колорит народного звучання голосу, грудного резонатора, емоційно-асоціативних прийомів, вигуків тощо. Використовуючи відібраний фольклорний репертуар для розспівок та вивчення акапельних творів і зі супроводом студенти зможуть створити власну інтерпретацію пісні з подальшою презентацією її в мистецькому інтернет-просторі «Україноспів. Пісенний Щоденник», що доступний в соц-мережах.

Важливою складовою онлайн-курсу з україноспіву є оцифрування архіву навчальних посібників, книг, збірок пісень та аудіотеки, що було зібрано під час експедицій Україною та для створення Музею української пісні. Частина матеріалів вже використовується в методиці вокального навчання не лише студентів, а й школярів, зокрема, у вигляді спеціально розроблених методичних збірок автора: «Диво UA- Дитяча філармонія. Збірка українських дитячих пісень з аудіо додатком», «Збірка вибраних творів Ірини Кириліної», «Живі мелодії села: збірка традиційних пісень Черкащини» та ін. [1; 2].

Отже, застосування онлайн-курсу з україноспіву в методиці вокального навчання студентів спрямоване на підвищення рівня теоретичних знань та практичних вмінь і навичок та стимулювання процесу утвердження пісенних традицій нашого народу в повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Живі мелодії села. Збірка народних пісень Черкащини з методичними рекомендаціями, ілюстраціями та відододатком. /Упор. Лоцман Р.О. – К.: «Рема-Принт», 2021. – 54с.
2. Кириліна І.Я. Вибрані твори /Упор., вступ. стаття, метод. рекомендації Лоцман Р.О. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко, 2015. -271с.
3. Лоцман Р.О. Таємниці Україноспіву. – Кам'янець-Подільський:ФОП Буйницький О.А., 2020р. – 88с.
4. Методика викладання вокалу у вузі.: Програма та мет. реком. для студ. магістратури / Н.С. Можайкіна (упоряд.); Національний пед. університет імені М. Драгоманова. Інститут мистецтв. Кафедра теорії та методики постановки голосу. — К., 2003. - с.6.
5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М. Падалка. — К. : Освіта України, 2008. — с.65.

ПЕРЕВАГИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І АУДИТУ

Одною з найбільш перспективних форм вищої освіти в світі в сучасних умовах є дуальна освіта, яка забезпечує поєднання теоретичного навчання в закладі вищої освіти і набуття практичного досвіду на підприємстві чи в організації безпосередньо на робочому місці. Зазначимо, що дуальна форма вищої освіти має суттєві переваги, порівняно з традиційними формами навчання, при підготовці бухгалтерів і аудиторів.

Слід звернути увагу на те, що попит на дуальну освіту за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» диктує бізнес. У цій сфері саме зараз простежується значна недостатність кадрів, яка може бути покрита за рахунок здобувачів на дуальній формі. Причому специфіка роботи в аудиторських компаніях така, що цілий ряд завдань можуть бути доручені саме молодим студентським кадрам, які ще не в повній мірі оволоділи всіма теоретичними знаннями професії, але мають базові навички обробки облікової документації, аналітичних розрахунків тощо. Перевагами дуальної форми в підготовці фахівців з обліку і аудиту є:

1) Можливість набуття практичного досвіду за обраною професією фактично з перших років навчання в університеті. Причому, оскільки для дуальної освіти зазвичай підключаються підприємства-лідери в сфері аудиторсько-консалтингового бізнесу, то досвід є цілком різноманітним, багатим і практично значущим.

2) Можливість отримувати, поряд із знаннями і навичками, реальну заробітну плату на своєму робочому місці, що є дуже приємною особливістю дуальної освіти.

3) Набуття soft-skills природнім шляхом. Розвиток здатностей поєднувати виконання різних завдань, не зважаючи на додаткове навантаження, вміння і навчатися, і працювати є дуже корисним для майбутньої реалізації фахівців з обліку і аудиту. Висока мотивація і самоорганізація формується в процесі навчання за дуальною формою.

4) Отримання доступу до найсучасніших програмних продуктів за фахом, зокрема, під час реалізації практичної складової при роботі в аудиторських компаніях студенти мають можливість познайомитися з таким передовим програмним продуктом, як CaseWare для підготовки робочих документів аудитора, або з альтернативними аналогами (ІТ-аудит тощо). Тим самим студент набуває корисного досвіду і може застосувати свої навички роботи з такими програмними продуктами в подальшому.

5) Відкриття чудових кар'єрних перспектив для подальшої роботи в сфері обліку і аудиту. Працюючи вже з перших кроків в передових міжнародних аудиторських компаніях, студенти відкривають для себе відмінні перспективи для професійного зростання за фахом.

6) Дуальна форма дає можливість реалізації власних здібностей студентам з високою мірою цілеспрямованості, організованості і гнучкості, що в подальшому розвиває витримку, мотивацію, емоційний інтелект протягом всього навчання. Завдяки проходженню цього шляху можна розраховувати на високий дохід в максимально близькій перспективі і розвиток кар'єри в подальшому.

Перелік переваг можна продовжити, але головне стосується того, що укладання договорів закладом вищої освіти і аудиторських фірм для запровадження дуальної форми вищої освіти є важливим кроком для підвищення престижності вступу на спеціальність 071 «Облік і оподаткування», а також забезпечення ринку аудиторських послуг в якісних фахівцях найбільш оптимальним шляхом.

Таким чином, можна зробити висновок, що дуальна форма є якісною моделлю підготовки ефективних співробітників для сфери обліку і аудиту, й здобуття престижної і перспективної професії зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНІНГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Важливу роль у навчальному процесі відіграє практична підготовка, яка дає можливість поглиблення набутих знань, вміння розв'язувати прикладні задачі та самостійно приймати рішення, а також розвивати комунікаційні здібності. Одним з сучасних форм навчання у вищій школі, що дають можливість практичної підготовки є тренінг [1, с. 75].

Такий тренінг було створено в нашому університеті. Під час проходження практики в умовах навчально-тренінгового підприємства «Супер-Нова» студенти мають змогу набутися навички вирішення практичних задач в різних відділах підприємства: планово-економічному, фінансовому, юридичному, праці та управління персоналом, маркетингу, обліку та аналізу господарської діяльності. При виконанні завдань тренінгу у студентів формуються компетенції для роботи в кожному з відділів. Так для відділу бухгалтерського обліку це знання та уявлення щодо основних аспектів розвитку підприємства як господарюючого суб'єкту в ринковій економіці; складу об'єктів обліку (основні засоби, нематеріальні активи, виробничі запаси, готівкові та безготівкові кошти, дебіторська та кредиторська заборгованість, власний капітал, розрахунки з працівниками підприємства по заробітній платі, розрахунки з бюджетом з податків та платежів тощо); організації виробничого, технологічного, інноваційного та інших процесів на підприємстві. Для планово-економічного відділу - основних аспектів розвитку підприємства як господарюючого суб'єкта в ринковій економіці; складу матеріально-технічних, трудових і фінансових ресурсів підприємства, особливостей їх формування та показників, які оцінюють ефективність їх використання; форм та систем оплати праці в сучасних умовах. Для відділу маркетингу – знання і уявлення щодо сутності та основних функцій маркетингу; ознак та критеріїв сегментування ринку; товарного асортименту підприємства; методів та стратегій ціноутворення; елементів комплексу просування; сутності плану маркетингу та методики його формування. Крім характерних для кожного відділу компетенцій, формуються також ряд універсальних: здатність до ефективної комунікаційної взаємодії, у тому числі засобами сучасних інформаційних технологій; здатність до засвоєння нових знань, самовдосконалення; здатність до системного мислення, творчого пошуку, комплексного аналізу проблеми, прийняття рішень; здатність працювати у команді; креативність, лідерство, прагнення до успіху.

Таким чином, під час виконання завдань тренінгу студенти мають змогу отримати уявлення про роботу відділів не тільки за своєю спеціальністю, але й інших економічних спеціальностей на підприємстві, що є дуже важливим для формування цілісного бачення роботи підприємства та комплексного формування професійних навичок студентів.

Також, в умовах нових викликів у сучасному світі все більшої актуальності набувають навички дистанційної роботи. Виконуючи завдання у різних відділах, студенти набувають навичок організації роботи окремого фахівця в дистанційному режимі.

Саме тому для формування компетенцій студентів дуже важливий системний підхід, що використовується для проведення міждисциплінарного тренінгу на базі навчально-тренінгового підприємства.

Список використаних джерел:

1. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Одеса: ОНЕУ, Атлант BOI COIU, 2014. 200 с.

СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНИЙ ПІДХІД ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З МАГІСТРАМИ ТА БАКАЛАВРАМИ

В останні десятиліття форми та методи передачі знань у сфері вищої економічної освіти суттєво змінилися. У парадигмі компетентнісного підходу відбувається послідовне зрушення акценту з пояснювально-ілюстративного методу навчання, представленого рутинними лекціями та практичними заняттями, у напрямку інтерактивних методів (обговорення актуальних проблем, диспути, дискусії тощо), за яких викладачі та студенти виступають як рівноправні суб'єкти освітнього процесу. Пріоритетними стають інноваційні технології навчання, що розвивають навички суб'єкт-суб'єктного міжособового спілкування, лідерства, колективного прийняття рішень, «мозкових штурмів» та інші важливі для освіченого економіста особистісні та професійні якості. Питома вага у навчальному процесі занять, проведених в ітеративних формах, неухильно підвищується, і насамперед це стосується занять із магістрами та бакалаврами.

Проведення занять із магістрами та бакалаврами в інтерактивній формі має одну характерну рису — креативне суб'єкт-суб'єктне обговорення теоретичних питань, наукових та доктринальних підходів, а також колективне вирішення практичних завдань. Студенти залучаються до процесу навчання шляхом постановки (моделювання) перед ними конкретних завдань-питань з подальшим їх вирішенням. Наприклад, «мозковий штурм» — один із найефективніших методів стимулювання творчої активності. Даний метод може застосовуватися у будь-якій групі студентів, як із великою кількістю учнів, так і з невеликою. Суть методу полягає в тому, що викладач на початку роботи зі студентами формує проблему (завдання), а потім задає їм низку запитань та отримує на них відповіді, тим самим виявляючи рівень поінформованості групи у тому чи іншому питанні. У процесі заняття студенти формують варіанти вирішення проблеми (завдання). Наприкінці заняття обговорюються всі запропоновані шляхи вирішення проблеми (завдання) та відзначаються найцінніші ідеї. На практичних заняттях (семінарах) можуть використовуватись тренінги, які націлені на тренування конкретної навички. Тренінг досить часто використовується, якщо бажаний результат - це не тільки здобуття нової інформації, але й застосування отриманих знань на практиці.

Не варто забувати і про те, що магістри та бакалаври можуть готуватися до педагогічного виду професійної діяльності. Випускник, наприклад, магістр, повинен мати наступні професійні компетенції в педагогічній діяльності: здатність викладати економічні дисципліни на високому теоретичному та методичному рівні, здатність керувати самостійною роботою студентів, вміти організовувати та проводити педагогічні дослідження, ефективно здійснювати економічне виховання. Сформувати та розвинути дані здібності у студента – завдання викладача. Ефективним способом у їх формуванні, на наш погляд, є можливість надати бакалаврам та магістрам самим провести певну частину заняття чи все заняття. Студентам можна довірити розробити план заняття, питання та проблеми, які підлягають дослідженню, підібрати літературу, актуальні приклади практики тощо. Той, хто навчається, повинен спробувати самостійно провести заняття, відповісти на запитання, підтримати дисципліну. Цінність подібного тренінгу полягає не тільки у формуванні педагогічних навичок, а й у високому ступені підготовки студента з обраної проблематики.

Також необхідно зазначити, що для магістрів та бакалаврів у рамках навчального процесу мають бути передбачені зустрічі з представниками українських та зарубіжних компаній, державних та громадських організацій, майстер-класи експертів та спеціалістів. Дана методика проведення занять представляється дуже корисною для студентів.

Спілкування з практиками дозволить студентам «зануритися» в те чи інше професійне середовище, а також сприятиме формуванню власної думки та уявлення про конкретну практичну діяльність. Організовані зустрічі дозволять побачити студентам, як набуті ними знання можна застосувати на практиці. Говорячи про активні та інтерактивні форми проведення занять, можна відзначити, що їх застосування у процесі навчання спрямоване на формування у магістрів та бакалаврів загальнокультурних та професійних компетенцій. Випускник після закінчення освіти буде підготовлений до вирішення завдань своєї професійної діяльності, а також навчиться аргументувати та захищати свою точку зору.

Що стосується активного методу навчання під час читання лекцій, то звичайно виділяють такі активні форми проведення лекцій: — лекція-бесіда — безпосередній контакт викладача з аудиторією — діалог. Під час лекції викладач ставить питання для з'ясування думок та рівня поінформованості студентів щодо розглянутої проблеми. Лекція-дискусія - вільний обмін думками під час викладу лекційного матеріалу. Викладач активізує участь у обговоренні окремими питаннями, зіставляє між собою різні думки і цим розвиває дискусію, прагнучи направити їх у потрібне русло. Лекція із застосуванням зворотного зв'язку містить у собі те, що на початку та наприкінці кожного розділу лекції ставлять запитання.

Відповідно до традиційної схеми організації аудиторних занять спочатку проводяться лекції, потім студенти готуються до семінарських занять.

Концепція поліфонії Бахтіна стала значним внеском у розробку сучасної методології гуманітарного знання, вона справила великий вплив на розвиток усього комплексу гуманітарних наук, включаючи і економічні науки. Значення цієї концепції в якості методичної основи викладання не менш велике.

Однак застосування такої методики в процесі аудиторного навчання має свої об'єктивні обмеження, в силу яких методика викладання на молодших курсах неминуче повинна залишатися більш консервативною [3, с. 71; 4, с. 27]. У цьому сенсі навчальний процес на молодших курсах в чомусь нагадує авторитарну структуру традиційного монологічного роману, в якому панує авторська свідомість.

У той же час заняття із магістрами та бакалаврами відкривають нові, більш широкі можливості застосування поліфонічного суб'єкт-суб'єктного принципу в методиці викладання економічних дисциплін і, перш за все, економічної теорії. Більш того, такий поліфонічний принцип викладання добре поєднується із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Наприклад, студенти можуть використовувати свої смартфони для пошуку відповіді на поставлене проблемне питання і записувати інформацію, яку вони вважають необхідною для обґрунтування своєї позиції в ході подальшого обговорення. Це надає навчальному процесу не просто креативний, але і пошуковий характер. З безлічі викладених в мережі сайтів студент прагне вибрати той варіант, який найбільше відповідає його власним уявленням про проблемний питання. Тим самим пошук органічно поєднується з креативом.

Таким чином, головний висновок полягає в тому, що навчальний процес із магістрами та бакалаврами таїть в собі такі креативні можливості, які не завжди можна використовувати на молодших курсах. Такий підхід відкриває широкі перспективи для подальшого вдосконалення методики навчального процесу із магістрами та бакалаврами.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики: наук. моногр. / М.М.Бахтин. – М.: Мысль, 1975 – 312 с.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества: наук. моногр. / М.М.Бахтин. – М.: Наука, 1979 – 208 с.
3. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Г. М. Козлова. – Одеса : ОНЕУ, Атлант VOI COIU, 2014. – 200 с.
4. Сердюк А. С. Педагогическиенновации : учеб. пособ. / А. С. Сердюк. – М : Наука, 2014. – 106 с.

СЕКЦІЯ 3

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Щербина Н. Ф.
доцент кафедри філософії, історії та політології
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Сучасний вузівський викладач – це, перш за все, високопрофесійна, компетентна особистість, що творчо розвивається, в якій переважають духовно-моральні та ділові якості, орієнтовані на педагогічну діяльність, уміння ставити та вирішувати завдання гуманістичного виховання, встановлювати відповідний стиль взаємовідносин зі студентами, організовувати освітній процес на засадах співробітництва та співтворчості. Це пов'язано з тим, що головна мета освіти спрямована на перетворення вихідного стану, розширення зони пізнання, когнітивних горизонтів, освоєння знання траєкторії через певну систему умінь та навичок.

Тим не менш, у масовій практиці викладач вузу – це, як правило, відмінний спеціаліст у своїй вузькопрофесійній чи науково-предметній галузі, який не має необхідної педагогічної підготовки. За даними статистики, частка викладачів, які не мають базової педагогічної освіти, значно більша саме у вищій школі (до 73%), ніж у середньо-спеціальних (45%) або у загальноосвітніх навчальних закладах (близько 10%). Цілеспрямована спеціальна педагогічна підготовка не є необхідною умовою або ж критеріальним показником при здійсненні викладацької роботи та проходженні атестації практично не впливає на персональний рейтинг, на відміну від наукової роботи викладача. Можливо, саме тому більшість вузівських викладачів (зрозуміло, за винятком викладачів педагогічних вузів) не акцентують достатньої уваги на педагогічній складовій своєї професійної діяльності, від якої безпосередньо залежить якість викладання [1, с. 44].

Ситуація, що склалася, змушує звертатися до теорії, наукового обґрунтування можливостей виходу з неї. Перш за все недостатньо розроблена система формування педагогічної компетентності викладача вищої школи як головної постаті навчально-виховного процесу у вузі. Тому є підстави стверджувати, що існує певна суперечність між потребою вищої школи у педагогу, наставнику, у висококваліфікованому викладачеві, готовому до постійному розвитку та вдосконаленню своєї педагогічної компетентності, та недостатньою розробленістю теорії та практики її цілеспрямованого формування. Виявлене протиріччя стимулювало пошук ефективних засобів формування педагогічної компетентності викладача вищої школи.

Педагогічна компетентність викладача вузу включає інтегративну професійно-особистісну характеристику, яка забезпечує готовність і здатність висококваліфікованого фахівця виконувати педагогічні функції (контрольно-оціночну, мотиваційно-спонукальну, комунікативну, гностичну, нормативну, емоційно-вольову, проектно-операційну) відповідно до пред'явлених норм, стандартів і вимог, а також створювати та розвивати нову педагогічну реальність, яка відображає актуальні потреби сучасного етапу розвитку освітньої системи вищої школи [2, с. 237].

Критеріями виявлення рівнів сформованості педагогічної компетентності викладача вищої школи є психологічна, дидактична і методична компетенції, які є необхідні для успішного здійснення професійної викладацької діяльності. Основними формами роботи при формуванні педагогічної компетентності викладача можна назвати навчальні психолого-педагогічні семінари (загальноуніверситетські, кафедральні); взаємні відвідування та аналіз

відкритих занять; стажування на кафедрі педагогіки, психології та методики професійного навчання; заняття в «Школі молодого викладача» та «Школі кураторів»; психолого-педагогічні тренінги «Особистісне зростання: перспективи та реальність»; «Перетворююче лідерство», тощо.

Отже, аналіз науково-педагогічної літератури, існуючого передового педагогічного досвіду дозволяють дійти висновку, що кожний вищий навчальний заклад має визначити критерії та виділити рівні сформованості педагогічної компетентності викладача; розробити та обґрунтувати модель процесу підвищення педагогічної компетентності, що буде забезпечувати і формувати висококваліфікованого викладача сучасної вищої школи.

Список використаних джерел:

1. Ничкало Н. Професійна педагогіка і психопедагогіка праці у діалектичному взаємозв'язку. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 2. С. 42-53.
2. Орлова Л. Створення сприятливого освітнього середовища у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності*. Київ. 2015. Випуск 16. С. 231-237.

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА

Педагогічна діяльність є провідною для викладача закладу вищої освіти. Її мета пов'язана з виконанням соціального замовлення з підготовки сучасних фахівців, які мають компетенції, необхідні для успішної роботи в обраній сфері діяльності. Важливим фактором при підготовці майбутніх фахівців є професійна компетенція викладачів.

Сучасний викладач не повинен стояти на місці у плані свого професійного розвитку. Він повинен постійно підвищувати свій професійний рівень, враховуючи тенденції розвитку сучасного суспільства та системи освіти: вивчати, а також використовувати нові технології та методи навчання. Це необхідно насамперед для того, щоб актуалізувати знання, які педагог передає своїм студентам. Таким чином, сучасному педагогові, щоб йти в ногу з часом, необхідно постійно підвищувати рівень своєї професійної компетентності.

Професійні компетентності викладача мають розвиватися в контексті інновацій, які диктує нам сучасність.

Виділимо основні компетенції, які мають формувати професійну компетентність педагога:

1. Інформаційна компетентність педагога [1]:

- Інформаційно-комунікаційна компетентність: комплексні властивості особистості педагога, що включають вміння самостійно шукати, відбирати потрібну інформацію, структурувати, організовувати, представляти та передавати її з використанням коштів інформаційно-комунікаційних технологій.

- Інформаційно-технологічна компетентність: здатність педагога як особистості до видів діяльності, пов'язаних з технологіями роботи з обчислювальною та оргтехнікою та з інформацією, технологіями застосування на практиці у повсякденному житті та в освітньому діяльності.

- Інформаційно-аналітична компетентність: комплексні властивості особистості педагога, що полягають у вмінні виробляти нові знання, здійснювати прогноз, приймати управлінські рішення на основі аналізу наявної інформації.

2. Компетентність у сфері сучасних інновацій: володіння компетенціями у сфері освітніх інновацій, продуктивна діяльність у сфері освітніх інновацій, здатність до здійснення інноваційної освітньої діяльності.

3. Компетентність у сфері ІКТ:

- Актуальні знання: про основні пошукові системи та загальні правила пошуку, відбору інформації в мережі Інтернет; про критерії оцінки та відбору інформації; про засобах синхронної та асинхронної Інтернеткомунікації; про Веб-технології, що використовуються для навчання; про інформаційно-довідкові матеріали, сприяють підготовці до професійної діяльності; про основні види онлайн-тестів та Інтернет-сервіси для контролю та самоконтролю успішності учнів.

- Актуальні вміння: здійснювати пошук та відбір Інтернет-ресурсів для навчальних цілей; проводити оцінку відібраної інформації; використовувати засоби синхронної та асинхронної Інтернет-комунікації; використовувати інформаційно-довідкові матеріали в ході підготовки до занять та особистісного зростання; тощо.

4. Регулятивна компетентність (управління власним поведінкою):

- Діагностика стану та аналіз результатів попередньої професійної діяльності (за наявності такого досвіду); визначення спільних цінностей; формулювання освітніх завдань та прогнозування результатів;

- Цілюща діяльність – перевірка педагогічних задумів, їх конкретизація з урахуванням особистісних цінностей та ідеалів;
- Уточнення освітніх завдань, внесення коректив у Програми дій.

5. Інтелектуально-педагогічна компетентність: вміння проводити аналіз та синтез педагогічних явищ; вміння порівнювати педагогічні явища: зіставлення зі стандартом, класифікація, відповідність одного явища іншому, кількісна та якісна оцінка; вміння використовувати абстракцію: уміння узагальнювати та конкретизувати знання, вміння використовувати педагогічні висновки, вміння використовувати професійну уяву.

6. Операційна компетентність: предметно-методична діяльність, проектно-технологічна діяльність, прогностична діяльність, організаторська діяльність, педагогічна імпровізація, експертна діяльність.

7. Компетентність у сфері інклюзивної освіти:

- Когнітивний компонент: уявлення про організацію та зміст освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

- Емоційний компонент: афективні реакції та емоційна оцінка почуття, переживання, пов'язані з інклюзивною освітою як об'єктом соціальної установки.

- Мотиваційно-конативний компонент: готовність до прояву компетентності, а також наміри, плани, задуми дій.

- Комунікативний компонент: здатність педагога організовувати взаємодію та спілкування з учасниками інклюзивного освітнього простору, володіти адекватними засобами та техніками комунікації.

- Рефлексивний компонент: аналіз власної педагогічної діяльності, аналіз діяльності учнів, аналіз взаємодії педагога та дітей у освітньому процесі, аналіз результатів освітнього процесу.

- Технологічний компонент: вміння виконання методів та технологій інклюзивної освіти для дітей з різними освітніми потребами та різними типами патологій у розвитку.

- Діагностичний компонент: здатність до постановки точного діагнозу рівня формування учнівського колективу, формування особистості, знань, умінь та вихованості окремих учнів.

- Корекційний компонент: вміння коригувати процес педагогічної дії на кожному його етапі, приймаючи в увагу результати проміжної та остаточної діагностики

- Прогностичний компонент – вміння передбачати результати тих чи інших педагогічних вчинків у критеріях інклюзивної освіти.

- Підготовленість до надання першої допомоги.

8. Діагностична компетентність:

- Змістовно-організаційний компонент: знання достатньої кількості діагностичних методик та проєктивних технік, уміння їх грамотно застосувати в певній ситуації.

- Мотиваційно-ціннісний компонент: рівень пізнавальної мотивації, адекватне уявлення про ролі та сенсі діагностичної діяльності, потреба у вдосконаленні своїх умінь.

- Операційно-діяльнісний компонент: чітке, послідовне здійснення діагностування, самостійний та правильний підбір та використання діагностичний інструментарій.

Представлена модель включає найбільш повний опис знань, умінь та навичок (об'єднаних у компетенціях), необхідних сучасному педагогові, щоб передати актуальні на даний момент знання у зручній для студентів формі та щоб бути не просто педагогом, а педагогом-науковцем, який готовий розвиватися та розвивати.

Список використаних джерел:

1. Акапьев В.Л., Савотченко С.Е. К вопросу систематизации понятия профессиональной компетентности педагога и ее информационной составляющей. Вестник БелИРО, No2, 2016. - С. 21-30.

ПІДХОДИ ДО ІННОВАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У період ринкових трансформацій для нашої країни вкрай важливим є забезпечення науково-технічного розвитку і відповідного вдосконалення освіти, що дозволить ефективно використовувати інтелектуальний капітал для ефективного впровадження інноваційних технологій. Постановка та вирішення цих завдань вимагає новітнього інструментарію стратегічного управління розвитком освітньої галузі як відкритої системи, що готує інтелектуальний капітал держави [1, с. 18]. Оскільки сучасна економіка України потребує узгодженості та системної єдності технологічної, освітньої та комунікаційної стратегій, щоб сприяти прискоренню економічного зростання, підвищенню його якості, то це вимагає і нових технологій і у освітній системі, відповідного відношення майбутніх фахівців до праці, і життя взагалі [2, с. 78].

Універсальний характер та діапазон інноваційного розвитку потребує використання передових досягнень різних сфер наукового знання, вимагає від майбутніх фахівців ефективного застосування відповідних системних знань та навичок. Це вимагає від викладачів вищої світи високого рівня компетентності, інноваційного підходу, причинно-системного та міждисциплінарного синтезу для надання студентам таких ґрунтовних знань і умінь. Для розробки нових технологічних принципів і технологій необхідні певні моделі мислення і поведінки, тобто певний менталітет, який формується системою освіти. Національна система освіти повинна бути максимально залучена не тільки у світову технологічну конкуренцію, а й світові інтегративні процеси у науці і освіті, рушійній силі розвитку [3, с. 426].

Професійна підготовка фахівця визначається тим, до якого рівня роботи з новими технологіями готуються випускники освітніх закладів різного рівня. Характер праці, рівень доходів та соціальний статус випускників напряду залежить від рівня технологій, з якими вони можуть працювати. Наскільки вище технологічний рівень держави, наскільки і вище якість освіти та вимоги до знань та навичок студентів, настільки і престижний освітній заклад. Майбутні дослідники, інженери, економісти повинні мати можливість стажуватися в кращих технологічних підприємствах світу, і фінансова підтримка таких програм повинна забезпечуватися стратегією розвитку держави. Крім цього, потрібні програми включення студентів вузів в реальні інноваційні проекти відновлення економіки держави та впровадження новітніх технологій на підприємствах [4, с. 78].

Потрібна злагоджена і взаємно узгоджена система вищої, професійної і загальної освіти як в кількісних, так і якісних показниках. Очевидно, що для кожного технологічного сегменту економіки треба сформувати свої предметні технологічні освітні ланцюги: школа, ліцей, коледж, університет. Викладачам необхідно формувати систему підготовки і перепідготовки кваліфікованих студентів, як майбутніх робітників, техніків, інженерів, здатних працювати у потоці технологій, які безперервно відновлюються [5, с. 13].

Вища освіта в Україні повинна забезпечувати випуск не тільки якісних фахівців, спроможних виконувати тактичні завдання розвитку, але й стратегічні, пов'язані із далекими перспективами розвитку. Для цього недостатньо надання таким фахівцям високого рівня професійних знань і навичок, потрібно також формування у них широкого світогляду, філософського погляду на еволюційний розвиток систем, знання законів і закономірностей розвитку систем, що дозволить ефективно прогнозувати й моделювати відповідні стратегії [6, с. 14]. Система освіти також повинна відтворювати і трансформувати культуру як сукупність цінностей, переконань та норм поведінки.

І це особливо важливо для інформаційного суспільства, коли фінанси та інтелект стають настільки мобільними, що втрачають територіальну прив'язку. Тому важливо, щоб нова еліта нашої держави не відривалась від національного підґрунтя, не втрачала внутрішній зв'язок із вітчизною, що може позначитись на діях всупереч її інтересів. Також важливо щоб вітчизняна система освіти підсилювала конкурентоспроможність національної культури.

Новий підхід в управлінні можливий тільки на базі ґрунтовних наукових досліджень, що передбачає необхідність багатогранного осмислення та адаптації фундаментальних положень стратегічного управління до нинішніх особливостей узгодженого розвитку систем від Макро- до Мікросвіту. Постановка та вирішення цих завдань вимагає новітнього інструментарію управління узгодженим розвитком підприємств як відкритих систем [7, с. 72]. Універсальний характер та діапазон інноваційного розвитку припускає використання передових досягнень різних сфер наукового знання, вимагає ґрунтового причинно-системного аналізу та міждисциплінарного синтезу. Тому вкрай важливо 7 рівнів повноти і цілісності системи освіти.

Викладач повинен вкладати у свідомість студента те, що кожна система є тривимірною, розвивається у просторі, часі (циклі) із чітко визначеними своїми ресурсами (енергія), тобто надалі накопичує свій енергетичний потенціал за рахунок ефективного управління, то ця тривимірність утворює завжди сім структурних рівнів взаємодії системи в надсистемі (зовнішньому середовищі) та систему взаємодії (прямого і зворотного, або причинно-наслідкового тривимірного зв'язку із підсистемами), де рівень 1–7 – просторовий вимір, тобто рівень розвитку у просторі; 2–6 – енергетичний вимір, тобто накопичення енергії системи за рахунок розвитку багаторівневих синергетичних взаємозв'язків; 3–5 – часовий вимір, тобто управління життєвим циклом системи. Рівень 4 – перехідний, тобто виходу на новий рівень за рахунок переходу кількісних накопичень в якісні, інноваційні перетворення (Рис.1).

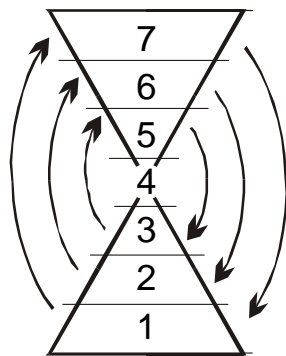

Рис. 1. Сім рівнів причинно-наслідкових взаємовідносин фахівця із зовнішнім середовищем

При цьому, ці рівні повинні бути взаємно узгодженими та рівномірно розвинутими: де: рівень 1-7 – узгодження стратегії розвитку організації та її структури; 2-6 – узгодження філософії і політики розвитку організації та комунікацій між її підсистемами; 3-5 – узгодження колективного фактору та індивідуального. Рівень 4 – перехідний, який характеризує вихід організації на новий рівень за рахунок переходу від кількісних накопичень в якісні зміни.

Тому викладачі повинні не тільки передати студентам певну суму знань та вмінь, а й сприяти формуванню ключових компетенцій, навчити їх методам самоосвіти, що дозволить їм самостійно розширити свої знання і застосовувати їх на практиці. Поряд з традиційними формами та методами навчання сьогодні все популярнішими стають: проектне навчання, хмарні технології, веб-квести, кейс технологія, коучинг та багато інших. Кожна з них має

право на життя та на впровадження в навчальний процес або повною методикою, або окремими елементами.

Отже, розуміння пріоритетів інноваційного розвитку дає можливість випускникам вузів, як майбутній інтелектуальній еліті держави:

- усвідомити свою приналежність до більшої системи, в яку вона буде входити, до робочого колективу, до суспільства;
- усвідомити єдність, неподільність універсальних законів розвитку і діяльності організації, розвитку суспільства;
- ефективно побудувати взаємовідносини в колективі, суспільстві, з довкіллям;
- формувати колективну інноваційну творчість, нові ступені ініціативи та інтеграції;
- прийняти відповідальність за свій особистий розвиток, розвиток колективу, своєї держави;
- розуміти важливість необхідності системної освіти для інноваційного розвитку.

При цьому поряд з вищими цілями інноваційного розвитку повинні стати мотиви і пріоритети, які не дозволяють проявитися корпоративному егоцентризму організацій.

Для ефективного розвитку інноваційної цілеспрямованості у розвитку необхідно:

- цілісна і комплексна освіта майбутніх фахівців, згідно з універсальними закономірностями систем;
- інтегральна освіта, яка синтезує накопичений культурний досвід людства та включає сучасні наукові знання і причинно-системне бачення розвитку підприємства, держави та природного середовища.

Тому цілісна система знань, яка дає майбутнім фахівцям вірні інноваційні орієнтири повинна складатись з 3-х блоків, які вивчаються також викладачами відносно-одночасно:

- космоетично орієнтовані базові знання, які ґрунтуються на універсальних закономірностях розвитку;
- соціально орієнтовані професійні знання;
- глобально орієнтовані управлінські знання, які дозволяють керувати інноваційними процесами розвитку організаціями, що, в свою чергу, позитивно впливають на інноваційний розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Одеса.: ОНЕУ, Атлант ВОІ СОІУ, 2014. 200 с.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
3. Ковальчук В. І., Федотенко С.Р. Інноваційні технології навчання – основа модернізації професійної освіти. Молодий вчений. 2018. №12. С. 425-429.
4. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті / М. Рудь // Вісник Львів. ун-ту. – Серія: Педагогіка – 2016. – Вип. 21, ч. 1. – С. 73–82.
5. Обґрунтування інноваційної моделі структурної перебудови економіки України. Маліцький Б.А., Попович О.С., Соловйов В.П., Артемова В.Я., Єгоров І.Ю. - К.: ЦДПІН, 2005. – 64 с.
6. Чухно А. А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання / А. А. Чухно. — Економіка України. — 2010. — № 1. — С. 4–16.
7. Поляков В.А. Моделювання алгоритму управління та прогнозування. – Дн.: Основа, 2010. – 168 с.

Лучік О. Б.,
керівник Центру підвищення кваліфікації
та сучасних освітніх технологій,
Моришаківа Л. Р.
фахівець з підвищення кваліфікації
та сучасних освітніх технологій
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЙОГО РОЗРОБКИ

Якість вищої освіти – це багатовимірне поняття, що охоплює всі сторони діяльності університету: навчальні та академічні програми, навчальну та дослідницьку роботу, науково-педагогічний склад та студентів, навчально-матеріальну базу та ресурси. [1]

Професійний розвиток викладача є невід'ємною складовою, що забезпечує якість освіти в закладі вищої освіти та ґрунтується на безперервному оновленні ними своїх теоретичних знань та вдосконаленні практичних умінь та навичок роботи зі здобувачами освіти.

В Україні за викладачами законодавчо закріплено право розвитку своїх професійних компетенцій, у тому числі й за індивідуальною траєкторією. [2; 3]

Актуальним залишається питання про механізм складання та наповнення змістом індивідуального плану професійного розвитку викладача (індивідуальної програми підвищення кваліфікації).

Основою для розробки індивідуального плану професійного розвитку викладача (індивідуальної програми підвищення кваліфікації) на п'ятирічний період є Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти», затверджений у березні 2021 року. Професійний стандарт визначає конкретні дії чи конкретні знання, які необхідні для виконання викладачами педагогічного виду діяльності за тринадцятьма трудовими функціями. [3]

Перед складанням плану викладачеві важливо виявити «проблемні поля» та рівень сформованості своїх компетенцій за напрямками діяльності, визначеними професійним стандартом, або, іншими словами, провести моніторинг професійної скрути. У цьому йому можуть допомогти завідувач кафедри, викладачі університету, які неодноразово були присутніми на його навчальних заняттях, спеціальні структурні підрозділи університету, які займаються розробкою та проведенням заходів щодо підвищення рівня кваліфікації викладачів, самодіагностика. [4]

Об'єктами моніторингу зазвичай є:

- професійно значущі особисті якості викладача;
- мотивація навчальної діяльності;
- постановка цілей та завдань педагогічної діяльності;
- володіння та здатність реалізовувати сучасні освітні технології;
- засоби організації навчальної діяльності;
- способи здійснення оцінно-ціннісної рефлексії;
- кваліфікована робота з різними інформаційними ресурсами, професійними інструментами, готовими програмно-методичними комплексами, що дозволяють проектувати вирішення педагогічних проблем та практичних завдань;
- використання комп'ютерних і мультимедійних технологій в освітньому процесі;
- готовність до ведення дистанційної освітньої діяльності;
- вироблення стратегії, тактики та техніки взаємодій з людьми, організація їхньої спільної діяльності для досягнення певних соціально значущих цілей;

- рівень знань у галузі основних нормативно-правових документів, що регламентують освітній процес в університеті.

План може бути складений у довільній формі чи відповідати формі, яка затверджена на локальному рівні нормативно-правових документів.

При заповненні змісту плану ми рекомендуємо використовувати описи трудових функцій викладача (п.6 Професійного стандарту) [3].

У таблиці 1 подано узагальнені напрями удосконалення загальних та професійних компетенцій викладача на п'ятирічний період.

Таблиця 1

Напрямок удосконалення компетенцій викладача		Код за профстандартом
I: Розробка та удосконалення освітніх програм		Є
1.1.	Визначення цілей, структурних компонентів освітньої програми, програмних результатів навчання	Є1, Є2
1.2.	Акредитація освітньої програми	Є3
II: Розробка та оновлення програм навчальних дисциплін, підготовка навчальних та методичних матеріалів		А
2.1.	Методика розробки та оновлення навчально-програмної документації	А1
2.2.	Сучасні підходи до розробки навчальних та методичних матеріалів	А2
III: Теорія та методика викладання, консультування та оцінки результатів навчання		Б, В
3.1.	Методика підготовки та проведення ефективного навчального заняття	Б1
3.2.	Індивідуальне супроводження студента: консультування, наставництво (менторство)	Б2, Б3
3.3.	Розробка критеріїв та вибір інструментів оцінки відповідно до цілей та специфіки навчальної дисципліни.	В1, В2, В3
IV: Керівництво науковою/творчою роботою здобувачів вищої освіти		Е
4.1.	Планування, виконання, аналіз та узагальнення результатів дослідницького/творчого проекту	Е1, Е2, Е3
V: Стратегічне планування та реалізація організаційної роботи		Г, Д, Ж
5.1.	Правила ділового мовлення, етика професійного спілкування	Д1
5.2.	Методика ведення документообігу	Д1, Д2
5.3.	Планування, підготовка та проведення наукових та освітніх заходів	Г1, Д2
5.4.	Технологія проведення наукової/професійної експертизи дослідницьких (наукових), професійних/творчих проектів. Експертні консультації	Г2, Ж1
5.5.	Механізм підготовки запиту видачу патенту на винахід, корисну модель, документів, що засвідчують право автора на твір.	Д1, Ж2
5.6.	Методика підготовки українською та англійською мовами звіту, статті, монографії за результатами наукового дослідження/звіту за результатами творчого проекту відповідно до встановлених вимог	Г2
5.7.	Методика складання індивідуального плану професійного розвитку викладача на п'ятирічний період	ЗК.06. ЗК.08.
VI: Розвиток цифрової компетентності викладачів		ЗК.04. ЗК.05.
VII: Надання долікарської допомоги потерпілому		ЗК.12.

Планувати розвиток своїх професійних компетенцій за різними напрямками викладач може як у формі неформальної освіти (самоосвіта), так і шляхом:

- проходження навчання на курсах підвищення кваліфікації;
- відвідування майстер-класів викладачів вищої кваліфікації;
- участі у науково-методичних, навчально-методичних, навчально-практичних семінарах, практикумах, тренінгах;
- проходження стажувань, спрямованих на удосконалення професійних компетентностей викладача у певній предметній галузі.

Планування стажування в інших навчальних закладах України та зарубіжжя має проводитися з урахуванням того, що викладач у ході його проходження матиме змогу підвищити свою кваліфікацію не тільки в галузі навчальної дисципліни, а й ознайомитися з:

- позитивним педагогічним досвідом;
- методикою підготовки та проведення різних видів навчальних занять;
- інноваційним підходам до складання дидактичних матеріалів та ін.

Індивідуальний план професійного розвитку (індивідуальна програма підвищення кваліфікації) на п'ятирічний період має бути складений таким чином, щоб на момент проходження чергової атестації та заліку заходів щодо підвищення кваліфікації у викладача були оновлені теоретичні знання та вдосконалені практичні навички та вміння за основними напрямками педагогічної діяльності у ЗВО, а саме:

1. Нормативно-правовий супровід професійної педагогічної діяльності.
2. Теорія та методика викладання навчальної дисципліни.
3. Вивчення позитивного педагогічного досвіду.
4. Інформаційно-комунікаційні компетенції.
5. Основи безпеки життєдіяльності та Правила надання долікарської допомоги постраждалому.

Список використаних джерел:

1. Управление качеством образования / Под ред. М. М. Поташника. М., 2004. С. 33.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників».
3. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 березня 2021 р. № 610 «Про затвердження професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»».
4. Алексеев С. В. Ускова С. А. Диагностическая методика «Проблемное поле профессионально-педагогической деятельности преподавателя», ГБОУ ДПО (ПК) «Санкт-Петербургская академия постдипломного педагогического образования».

Подвальна Н. Е.
доцент кафедри економічного аналізу
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Самострол С. В.
старший викладач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ, ЯК ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

У сучасних умовах відбувається модернізація вітчизняної системи вищої освіти, її докорінне реформування, що базується на підготовці висококваліфікованого фахівця, творчої особистості, створенні реальних умов для підвищення її інтелектуального, культурного потенціалу, стимулюванні прагнення до самореалізації.

Існує пряма залежність між отриманням фахових компетентностей, розвитком здобувача вищої освіти та професійними компетентностями викладача, що виражаються через його знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості. Творчий викладач формує відповідне навчальне середовище, яке може стати справжньою дослідницькою лабораторією, в якій здобувачі розв'язують різноманітні завдання, співпрацюють один з одним, задовольняють свої пізнавальні та творчі потреби. Для організації такої співпраці між викладачем та здобувачем вищої освіти, перший повинен постійно займатись особистою самоосвітою та підвищувати свою кваліфікацію.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», а саме статті 58, обов'язки науково-педагогічних, наукових та педагогічних працівників закладу вищої освіти (незалежно від їх предметної спеціалізації) передбачають: забезпечення викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні усіх навчальних дисциплін, провадження наукової діяльності; підвищення професійного рівня, педагогічної майстерності, наукової кваліфікації; дотримання норм педагогічної етики, моралі, повагу гідності студентів, прищеплення їм любові до України, виховання їх у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України та державних символів України; розвиток у студентства самостійності, ініціативи, творчих здібностей; дотримання статуту закладу вищої освіти, законів, інших нормативно-правових актів [1].

Згідно з цією статтею Закону обов'язки викладачів закладу вищої освіти зумовлюють наявність у останніх необхідних компетенцій, які уможливають здійснення підготовки висококваліфікованих фахівців зі спеціальності на високому професійному рівні.

В свою чергу підвищення рівня професіоналізму викладачів закладу вищої освіти ґрунтується на систематичному підвищенні кваліфікації, постійній самоосвіті, творчій активності, навичках фахової практичної діяльності.

Відповідно до Положення про підвищення кваліфікації науково-педагогічних, наукових та педагогічних працівників Одеського національного економічного університету викладачі університету можуть підвищувати кваліфікацію за різними формами (інституційна, заочна, дистанційна, мережева, дуальна, на робочому місці, на виробництві тощо). Форми кваліфікації можуть поєднуватись.

Та за наступними видами:

- навчання за програмою підвищення кваліфікації, зокрема участь у семінарах, практикумах, вебінарах, майстер-класах тощо;
- стажування [2, с. 4].

Що стосується якості вищої освіти, під час підготовки висококваліфікованих фахівців в сфері обліку, аналізу, аудиту та оподаткування, то вона значною мірою залежить від рівня професійної компетентності викладацького складу.

У науковій літературі існують різні трактування поняття професійної компетентності, але більшість авторів розглядають цей термін у двох аспектах: з одного боку як ціль освіти, професійної підготовки, а з іншого – як проміжний результат, який характеризує фахівця, виконуючого свою професійну діяльність. У більшості наукових праць професійна компетентність розглядається як високий рівень кваліфікації та професіоналізму [3].

Зазначимо, що згідно із міжнародними стандартами освіти професійних бухгалтерів (МСО), компетентність визначається як можливість виконувати функціональну роль щодо визначених стандартів з урахуванням реальної робочої ситуації. Компетентність означає продемонстровані здібності виконувати відповідні задачі за встановленими стандартами. Якщо термін «здібність» відноситься до якостей людей, що забезпечують потенціал для виконання роботи, то термін «компетентність» означає фактичну демонстрацію результатів діяльності [4].

Рівень професійної компетентності викладача може підвищуватись за такими видами діяльності, як: навчальна, методична, організаційна та наукова.

Навчальна діяльність пов'язана із проведенням навчальних занять та спрямована на удосконалення педагогічної майстерності, а також загальнокультурного рівня (самоосвіта, підвищення кваліфікаційного рівня, практичний досвід).

Методична діяльність пов'язана з удосконаленням вже наявних та розробкою нових методів, принципів та форм організації освітнього процесу. Вона спрямована на удосконалення у напрямку забезпечення єдності наукового та освітнього процесів педагогічної майстерності та загальнокультурного рівня (самоосвіта, підвищення кваліфікаційного рівня, практичний досвід).

Організаційна діяльність спроможна удосконалювати навчальну, виховну, методичну та наукову діяльність закладів освіти, спрямована на підвищення ефективності освітнього процесу та координації на всіх рівнях освітньої та науково-методичної складової (самоосвіта та практичний досвід).

Наукова діяльність спрямована на одержання наукових знань та пошук шляхів їх практичного застосування (основним видом цієї діяльності є фундаментальні та прикладні наукові дослідження), забезпечення єдності наукового та освітнього процесів. Вона спрямована на підвищення наукового кваліфікаційного рівня (самоосвіта, навчання за програмою наукового рівня вищої освіти, здобуття наукової кваліфікації, практичний досвід).

Професійна компетентність викладача є більш широким поняттям, ніж фахова компетентність. Розвиток професійних компетентностей викладача відбувається за індивідуальним напрямом, який залежить від його особистих якостей таких, як: воляова сфера особистості, особливості характеру, темпераменту, акцентуації, потреб, рівня готовності його до інноваційних змін у освітньому процесі тощо.

Зростання же фахової майстерності викладача дисциплін спеціальності (фахового спрямування) досягається через систему самоосвіти в цілому та підвищення кваліфікації зокрема.

Слід враховувати й те, що на рівні професійного розвитку викладачі приділяють особливу увагу змінам, які відбуваються у законодавстві та практичній діяльності підприємств, що пов'язано з необхідністю постійного зв'язку зі стейкхолдерами (фахівцями-практиками). Стажування викладачів на підприємствах (установах) повинно доповнюватись участю у заходах фахового спрямування (семінарах, вебінарах, практикумах, тренінг-програмах тощо), які також відносяться до форм удосконалення фахової майстерності викладачів закладів вищої освіти.

Одночасно, стейкхолдери (фахівці-практики) також зацікавлені в підвищенні своєї кваліфікації й зобов'язані підтримувати її на належному рівні та постійно підвищувати відповідно до нормативних вимог. Наприклад, аудиторі потрібно безперервно проходити професійне навчання. Для реалізації даної вимоги Наказом МФУ № 400 від 06.07.2020 року було затверджено Порядок безперервного професійного навчання аудиторів [5].

В даному Порядку зазначено, що аудитори можуть проходити безперервне професійне навчання за різними формами та видами.

Формами безперервного професійного навчання аудиторів, є: очна, заочна і дистанційна. Форми безперервного професійного навчання аудиторів можуть поєднуватись.

Основними видами безперервного навчання аудиторів, є:

- освітні заходи (навчання за освітніми програмами тощо);
- короткострокові заходи (конференції, семінари, вебінари, практикуми, тренінг-програми тощо);
- інші заходи (публікації монографій, підручників, навчальних посібників, статей тощо) [5].

Таким чином підвищення кваліфікації, безперервне професійне навчання є вимогою сьогодення не тільки для науково-педагогічних, наукових та педагогічних працівників закладів вищої освіти, а й для стейкхолдерів (фахівців-практиків). І це дає змогу впроваджувати в діяльність університету таку складову, як постійна співпраця зі стейкхолдерами (фахівцями-практиками та Державними установами, які регламентують безперервне професійне навчання).

Такий досвід у нашому університеті існує, так рішенням Комісії з атестації ДУ ОСНАД (Державна установа Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю) від 09 грудня 2020 року № 3.1/4/10 Одеський національний економічний університет було внесено до Переліку осіб, які можуть проводити освітні заходи відповідно до Порядку безперервного професійного навчання аудиторів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 06 липня 2020 року № 400 [6].

Підтвердженням професійної та фахової майстерності викладача можуть і мають виступати знання та вміння, отримані під час підвищення кваліфікації, на основі яких будуть розроблені та/або оновлені навчально-методичні матеріали, що відповідають вимогам часу та професійним вимогам, застосування у освітньому процесі різних методів освітніх інновацій (розробка та впровадження інтерактивних форм та методів організації освітнього процесу, проведення навчальних занять з використанням інформаційно-комунікаційних технологій).

Підвищення кваліфікації, яке проводиться за різними формами, є запорукою результативності професійної діяльності викладачів. Проведення постійної роботи з навчання та підвищення кваліфікації викладачів, вдосконалення системи підвищення кваліфікації, правильна організація методичної роботи, взаємодія з бізнес-середовищем та регуляторами забезпечують підтримку професійного рівня викладачів, розвиток їх професійних навичок і відповідно сприяють підвищенню якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту»: Закон України від 01.07.2014 № 1556- VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-1>

2. Положення про підвищення кваліфікації науково-педагогічних, наукових та педагогічних працівників Одеського національного економічного університету. URL: <https://drive.google.com/file/d/1h2oZfYY6ckuE3gM2iokY8QVQFRACWsIf/view>

3. Отрощенко Л.С. Професійна компетентність майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю: теоретичний аспект /Л.С. Отрощенко. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6260/1/L.S.Otroschenko>

4. Міжнародні стандарти освіти професійних бухгалтерів. URL: <http://www.iaf.kiev.ua/images/stories/library/standarts/msfz-osvity.pdf>

5. Наказ МФУ № 400 від 06.07.2020 р. Про затвердження «Порядку безперервного професійного навчання аудиторів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0999-20#Text>

6. Перелік осіб, які можуть проводити освітні заходи відповідно до Порядку безперервного професійного навчання аудиторів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 06 липня 2020 року № 400. URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=276

Grzybowska-Brzezińska M.
professor, dr hab., Department of Market and Consumption
University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland

Gorlova O.
associate professor, Department of
Economics of Enterprise and Business Organization
Odessa National Economic University, Ukraine

INNOVATIVE MODELS OF DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL COMPETENCE OF UNIVERSITY LECTURERS: POLISH AND UKRAINIAN EXPERIENCE

Teaching staff of universities combines scientific and pedagogical competencies that develop effectively in a supportive working environment. The studies show decreasing the interest of the teaching staff in the development of pedagogical competencies if the university administration focuses on scientific research [1, c. 57-58, 64]. The effective development of a teacher pedagogical competencies is impossible without constant institutional support [2, c. 1122]. That means that external motivation and support for the harmonious development of scientific and pedagogical competencies of teaching staff in higher education are a mandatory and paramount condition for the continuous improvement of the quality of education at universities.

The processes of democratization and liberalization in society, as well as innovation processes and the transfer of knowledge in the economy in Europe and North America, have led to the formation of the concept of student-centred learning (SCL), which since the 1990s has been considered as a key element of successful education reform, despite criticism and some implementation difficulties [3]. The gradual transition from teacher-centred learning (TCL) to SCL is changing the role of the teacher in the teaching and learning process in higher education. The teacher should not be just a lecturer, trainer, instructor, but also a mentor, tutor, and facilitator. These requirements imply the formation of new models for developing the professional competencies of teaching staff.

The general model of development of pedagogical competencies during a teaching career includes three enlarged stages: 1) the stage of formation, 2) the stage of accumulation of experience, 3) the stage of maturity and disseminating the experience [4]. The results of studies in Western European countries give grounds to assert that the most effective interval for internship (training) is 1-3 years. The effectiveness of training decreases as the teacher moves to an ever-higher stage of professional development [2, 5]. The transition from TCL to SCL requires a training not less than 30 ECTS [6, c. 568]. This duration is due, among other things, to the peculiarities of adult learning, which effectiveness of assimilating new knowledge strongly depends on the understanding of its usefulness and the possibility of practical use [7], which cannot be achieved in a short timespan [8].

The competencies of lecturers are formed under the influence of market requirements for the competencies of university graduates. Accordingly, the lecturer should develop his professional qualifications in the following areas: be open to innovation; constantly update their theoretical knowledge; to expand knowledge in the field of related disciplines, including digital technologies knowledge and skills; to improve the level of English language proficiency to expand the opportunities for integration into the international scientific community and teaching courses in the specialty in English; developing and implementing new effective teaching methods and tools into the educational process under SCL concept.

The task of mastering skills in digital and English by lecturers in higher education has long been the greatest problem. The development of these competencies requires a lot of time, financial and other resources, and some decisions at the state level (e.g. expansion of English language) [9]. It is worth noting that Polish universities have much more experience in this area than Ukrainian ones. This is evidenced, for example, by the number of master's programs (MPs) in English. There

are now 264 MPs in Poland, 22 MPs in Ukraine, including those in the domain of Business and Management, respectively, 71 MPs in Poland and 9 MPs in Ukraine [10].

British Council experts note that lecturers who teach special disciplines in English need to be proficient in interactive methods since they are necessary to constantly monitor what students understand, because English is not the mother tongue for them too [9, c. 71]. Additionally, a teacher who conducts a special discipline in English should understand that students need more time to think about the answer to a question, they are more in need of a friendly atmosphere, a calm attitude to mistakes on the part of the teacher, compared to students studying the same disciplines in their native language. A friendly atmosphere allows the student to relax and focus on the content of questions or tasks, and not on language rules.

Universities in Poland began to switch to SCL much earlier than Ukrainian ones. However, there are many common problems for Polish and Ukrainian lecturers, such as the lack of specialized divisions of the university, which can relieve teachers from performing technical work in the educational process and support in the implementation of innovations [11], the lack of a single national and/or local (intra-university) platform for the exchange of experience in the field of didactics, neurodidactics, andragogy, scientific research, publication of their results, etc. Both problems should become directions for improving the infrastructure for the development of didactic and scientific competencies of teachers. We also note that to ensure the high quality of teaching, university administrations need to constantly monitor global trends in the development of professional competencies of teaching staff and evaluate these competencies at their universities to help them develop.

References:

1. Maciejowska I. Nikt nie rodzi się nauczycielem - rozwój kompetencji dydaktycznych kadry akademickiej. *Profesjonalizacja Roli Nauczyciela Akademickiego* / red. A. Sajdak-Burska, I. Maciejowska. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2020. s. 55-70.
2. Stes A., Coertjens L., Van Petegem P. Instructional development in higher education: impact on teachers' teaching behaviour as perceived by students. *Instructional Science*. 2013. Vol. 41, No. 6. pp. 1103-1126.
3. Komatsu H., Rappleye J., Silova I. Student-Centered Learning and Sustainability: Solution or Problem? *Comparative Education Review*. 2021. Vol. 65, No. 1. pp. 6-33.
4. Zizka L. Innovative Pedagogy: What is The Future of Higher Education? 2021. URL: <https://hospitalityinsights.ehl.edu/future-higher-education> (accessed 10.12.2021).
5. Ödalen J., Brommesson D., Erlingsson G. Ó., Schaffer J. K., Fogelgren M. Teaching university teachers to become better teachers: the effects of pedagogical training courses at six Swedish universities. *Higher Education Research & Development*. 2019. Vol. 38, No. 2. pp. 339-353.
6. Postareff L., Lindblom-Ylänne S., Nevgi A. The effect of pedagogical training on teaching in higher education. *Teaching and Teacher Education*. 2007. Vol. 23. pp. 557-571.
7. Knowles M. S. The Adult Learner: A Neglected Species. 3rd.ed. Houston, TX: Gulf Publishing, 1984.
8. Noben I. et al. How is a professional development programme related to the development of university teachers' self-efficacy beliefs and teaching conceptions? *Studies in Educational Evaluation*. 2021. Vol. 68.
9. Болайто Р., Вест Р. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови: Проект «Англійська мова для університетів». Київ: «Видавництво «Сталь», 2017. 154 с.
10. Browse Master's Degrees Worldwide. URL: <https://www.mastersportal.com/countries/> (accessed: 10.01.2022).
11. Doskonalenie potencjału kadry dydaktycznej XXI wieku – kompetencje kluczowe, nowoczesne narzędzia oraz metody kształcenia: VI Konferencja LUMEN 2020, 24-25 listopada. URL: <https://pcgacademia.pl/doskonalenie-potencjalu-kadry-dydaktycznej-xxi-wieku-kompetencje-kuczowe-nowoczesne-narzedzia-oraz-metody-ksztalcenia/> (przeglądany: 4 stycznia 2022 r.).

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

В умовах переходу суспільства до цифрової економіки, глобалізації, розвитку інформаційних технологій трансформується та сучасна освіта. Виклики цифрової епохи, впливаючи на освіту, змінюють його зміст та структуру, цілі та методи, характер взаємодії учасників освітнього процесу. В результаті формується нова освітня екосистема, що включає нові технологічні платформи, нову роль викладача та освітній дизайн. Відбувається перехід від концепції класичної освіти до «lifelong learning», тобто безперервного навчання протягом життя, а також змішаного навчання, що передбачає застосування дистанційних технологій навчання.

Основними технологіями в умовах сучасної освіти є: адаптивне навчання; віртуальна реальність; гейміфікація; дистанційне навчання; мікронавчання; чат-боти; кіберпрокторинг; перевернуте навчання; соціальне навчання та ін.

Цифрова компетентність є трансверсальною і сприяє формуванню інших компетенцій, пов'язаних із мовою, математикою, навичками навчання, культурною свідомістю, і належить до ключових навичок ХХІ століття, якими усі громадяни повинні володіти для активної участі в економічному розвитку суспільства. Трансверсальні компетенції передбачають передавання набутих знань, умінь і метакогнітивних здібностей особистості для вирішення реальних ситуацій. Формування трансверсальних компетентностей орієнтує на навчання впродовж усього життя [8, с. 80- 85].

Інформаційне суспільство породжує «цифрове покоління», яке, згідно з теорією поколінь, зветься «покоління Z». У працях вчених виділяються такі його особливості: розсіяна увага, «мозаїчність» або «кліповість» мислення, обмеженість лексики, змішання реального та віртуального простору, відсутність здатності читати і розуміти великі тексти за обсягом, слабо розвинену творчу уяву; потреба у швидкій винагороді за виконану роботу, недостатньо розвинена здатність до наполегливої праці; впевненість у своїй унікальності, підвищена увага до свого внутрішнього світу, індивідуалізм та ін. [1, с. 34].

З вищевикладених якостей цифрового покоління, необхідно вибудовувати професійно-педагогічну діяльність цифрового педагога, яка має носити традиційний (доцифровий) характер.

Що передбачає цифровізація освіти? На думку низки вчених, її показниками є: «Персоналізація» освітнього процесу, що передбачає вибудовування індивідуальних освітніх траєкторій для кожного учня; постійний моніторинг результатів навчання та досягнень учнів, їх особистісного зростання; використання у освітньому процесі різних форм (індивідуальних, групових); залученість учнів до активної навчальної та позанавчальної діяльності; розвиток позитивної навчальної мотивації в учнів; розширення можливостей для реалізації інклюзивної освіти; налагодження моментального конструктивного зворотного зв'язку з учнями; здійснення об'єктивного оцінювання навчальних результатів у ході виконання навчальних та творчих завдань; підвищення «інформаційної відкритості та прозорості системи освіти» та ін. [3, с. 436].

У цифровій освіті використовуються різноманітні технології, цифрові платформи, цифрові навчальні матеріали, інноваційні форми та методи навчання. Вона базується на принципах індивідуалізації навчання; розширення досвіду і поглиблення знань; навчання у глобальному контексті. Успіх нової української школи пов'язаний із використанням в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Впровадження ІКТ повинно бути не разовим, а системним процесом і охоплювати усю освітню діяльність. ІКТ та цифрові технології дозволяють інтенсифікувати освітній процес, підвищити рівень знань,

якість сприйняття, розуміння та засвоєння навчального матеріалу. Водночас цифрові технології не замінюють учителя, а доповнюють його, роблячи освітній процес індивідуальним, мобільним і диференційованим [2, с. 57-60].

Дуже важливо, щоб цифровий освітній процес не був хаотичним та здійснювався на науково-методологічній основі, якою є цифрова педагогіка – новий педагогічний напрямок, наука про організацію процесу навчання в умовах цифрової економіки.

Основні особливості впровадження цифрової педагогіки відобразили у різних аспектах у своїх працях вітчизняні та закордонні науковці Олійник В. В. [7], Шишкіна М. П. [9], Биков В.Ю. [5], Панченко Л. Ф. [8], Андерсон П. (P.Anderson) [1], Бйорк О. (O.Bjork) [2], Брасер Дж. (J.Brier) [3] та ін., а також у програмному документі «Маніфесто цифрового освітнього середовища» [4].

Цей документ декларує основні засади створення цифрових освітніх середовищ, де учень не об'єктом навчання, а суб'єктом. У «Маніфесті про цифрове освітнє середовище» досить чітко позначено різницю між традиційною і трансформованою освітою, визначено особливості цифрового освітнього середовища з погляду змісту освіти, мотивації, позицій учня та вчителя [4].

Порівняння традиційної та трансформованої (цифрової) систем освіти дозволяє виявити таке: у традиційній освіті переважає вертикальна модель навчання з чітко розподіленими ролями між учителем та учнями. Викладач є головним джерелом та носієм знань. У цифровому освітньому середовищі (при дистанційному форматі навчання) немає прямого контакту між учителем та учнем; доступ до знань є як у вчителя, і у учня, обмін знаннями то, можливо багатостороннім: вчитель – учень; учень – учень та ін. Тому превалює горизонтальна модель навчання.

Саме спільна робота із застосуванням підходу «рівний – рівному» призводить до досягнення поставлених завдань. Роль вчителя у разі зміщується убік модератора навчального процесу. Крім використання інноваційних інструментів, на якість освітнього процесу великий вплив має педагогічний стиль вчителя.

За допомогою моделі SAMR описується процес впливу цифрових технологій на викладання та навчання. Автори описують 4 етапи: підміна (Substitution), накопичення (Augmentation), модифікація (Modification) та перетворення (Redefinition), – у ході яких відбувається спочатку заміна (або підміна) традиційних технологій цифровими, потім – усвідомлений підбір адекватних цифрових технологій як інструменти оптимізації освітнього процесу, далі – перебудова освітнього процесу на основі використання технологій змішаного навчання, перевернутого класу, а також постановка та «вирішення нових педагогічних завдань, які раніше не могли бути вирішені» [7, с. 140].

У сучасних умовах йдеться про цифрову трансформацію викладача, тобто «комплексне перетворення професійної діяльності викладача на основі можливостей сучасних цифрових інструментів та цифрового середовища» [6, с. 8-15.].

Відповідно до сучасних вимог цифровий педагог (у літературних джерелах використовується також поняття «кіберпедагог») повинен володіти такими професійними компетенціями, як: управління цифровим навчальним процесом на основі педагогічного менеджменту, створення різноманітних інтерактивних освітніх ресурсів, цільове мотивоване використання ефективних інструментів дистанційного навчання, проведення моніторингу ходу та результатів освітнього процесу, використання різних форм контролю навчальних досягнень учнів; здійснення синхронної та асинхронної взаємодії між учасниками освітнього процесу, встановлення зворотного зв'язку та ін.

Американські та європейські вчені [1,2,3] пропонують такі шляхи ефективного впровадження цифрової педагогіки:

- фокус на співпраці всіх суб'єктів освітнього процесу, що дозволяє розвивати необхідні м'які навички або softskills (соціальні, інтелектуальні та вольові компетенції, лідерство, комунікабельність, уміння працювати в команді, креативність, пунктуальність та ін.);
- педагогічний дизайн дистанційного уроку (технологія, що включається, повинна забезпечити участь у дистанційному навчанні всіх учнів класу; необхідно пам'ятати про

цифровий розрив і про те, що не всі учні технічно оснащені або добре володіють цифровими технологіями);

– робота у напрямі вибору оптимальних форм, засобів та методів дистанційного навчання (необхідно знайти технологію, яка буде зручна для викладача та учнів та дозволить досягти поставлених цілей) [5, с. 8-23].

Основними педагогічними технологіями, необхідними для побудови цифрового освітнього процесу є: технологія дистанційного навчання (у тому числі, кейс-технологія), технологія мережевої комунікації, технологія змішаного навчання (blended learning), перевернуте навчання (flipped learning), мобільне навчання; проектне навчання.

Засоби цифрової дидактики та цифрові технології виконують важливу роль у цифровому освітньому процесі, але водночас не повинні замінювати собою традиційні форми навчання [9, с. 55-70].

Слід зазначити, що важливу роль у цифровій освіті виконують універсальні або тематичні віртуальні бібліотеки. Віртуальна бібліотека – це цифрова або електронна бібліотека, веб-сайт, який містить посилання на різні сайти зі значним обсягом інформації у каталогах чи в архіві.

Порівняно із традиційними віртуальні бібліотеки мають низку переваг, зокрема: дають можливість використовувати бібліотечний фонд поза будівлею бібліотеки; мають засоби для оптимізації пошуку необхідної публікації (електронну рубрику, електронний каталог); не мають обмежень на одночасне використання кількох публікацій; надають можливість використовувати документи в електронній формі, а потім знаходити окремі їх фрагменти; містять Інтернетдовідники й енциклопедії тощо.

Таким чином, в умовах цифрової економіки значущим є розуміння того, що, насамперед, повинен перебудуватися сам педагог. Для реалізації дистанційного навчання потрібні нові педагогічні компетенції, нова педагогічна культура, яка допоможе здійснити грамотне перенесення методів, прийомів та засобів традиційного навчання в умови дистанційного навчання; дозволить якісно організовувати процес співробітництва та взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Anderson, P. What is web 2.0. Ideas, technologies, and implications for education.// Technology and Standards Watch. – 2007.- P. 1-64.
2. Bjork, O. "Digital Humanities and the First-Year Writing Course." Digital Humanities Pedagogy: Practices, Principles and Politics. Brett D. Hirsch, ed. Cambridge: UK, OpenBook Publishers, 2012.
3. Brier J. Where's the Pedagogy? The Role of Teaching and Learning in the Digital Humanities// Debates in the Digital Humanities.- 2012.-University of Minnesota Press.- 504p. Режим доступу: <http://dhdebates.gc.cuny>.
4. Digital Learning Environment Manifesto. URL: <http://manifesto.edutainme.eu/>
5. Биков, В. Технології хмарних обчислень, ІКТ-аутсорсінг та нові функції ІКТ-підрозділів навчальних закладів і наукових установ / В. Ю. Биков // Інформаційні технології в освіті: збірник наукових праць / № 10. – Херсон : ХДУ, 2011. – 271 с. – С.8-23.
6. Жалдак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах // Комп'ютер в школі та сім'ї – № 3 – 2013 – С. 8-15.
7. Олійник В. В. Індивідуалізація освітнього процесу в системі післядипломної освіти на новому етапі розвитку української школи. / В. В.Олійник // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. / НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти»; редкол.: О. Л. Ануфрієва [та ін.]. – Київ : АТОПОЛ ГРУП, 2017. – Вип. 3(32). – 156 с.
8. Панченко Л. Ф. Підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій до здійснення навчальної аналітики. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. Серія «Педагогічні науки» Випуск 1/2015 (2).С. 80- 85.
9. Шишкіна М.П. Хмарні технології як імператив модернізації освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу/ В Биков, М. Шишкіна / Теорія і практика управління соціальними системами, 2019, с. 55-70.

Шмиголь М. Ф.

завідувач кафедри філософії, історії та політології

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

Юшкевич Ю. С.

старший викладач кафедри філософії, історії та політології

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ ВИКЛАДАЧА В ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

Розвиток Інтернет ресурсів та телекомунікацій, цифрової техніки, мобільних пристроїв істотно вплинув на розвиток нового, цифрового покоління студентів, яке носить назву «покоління Z», і яке відрізняється особливим типом мислення. Наприклад, останнім часом у дослідженнях вчених виділяються такі його особливості, як розсіяна увага, або «кліповість» мислення, обмеженість лексики, змішання реального та віртуального просторів, відсутність здатності читати та розуміти великі тексти за обсягом, слабо розвинену творчу уяву; впевненість у своїй унікальності, підвищена увага до свого внутрішнього світу, індивідуалізм тощо. Сучасна молодь по-іншому сприймає дійсність, має власні підходи до різних видів діяльності. Це покоління молоді, яке навчається і ставиться до навчання по-іншому, на відміну від попередніх поколінь. Виходячи з вищевикладених якостей цифрового покоління, необхідно вибудовувати й адекватну професійну освітню діяльність викладача, враховувати значущість цифрових технологій для реалізації цілей освіти, виховання та розвитку «цифрового покоління». Тому, однією із центральних проблем цифрової дидактики освітнього процесу є визначення місця, ролі та функцій викладача у цьому процесі.

Порівнюючи традиційну (класичну) та трансформовану (цифрову) системи освіти слід зазначити, що у традиційній освіті переважає вертикальна модель навчання з чітко розподіленими ролями між викладачами та студентами. Викладач є основним джерелом та носієм знань, носієм та мірилом істини. У цифровому освітньому середовищі (особливо, при дистанційному форматі навчання) коли відсутній прямий контакт між викладачем та студентом доступ до знань, обмін знаннями є як у викладача, так і у студента. В такій ситуації превалює горизонтальна, багатостороння модель навчання: викладач – студент; студент – студент тощо. Саме спільна робота із застосуванням підходу «рівний-рівному», «суб'єкт-суб'єкту» призводить до досягнення поставлених завдань. Роль викладача у цій ситуації зміщується убік модератора навчального процесу.

«Світ у пошуках самого себе», може бути доречною метафорою для опису сьогодення, що характеризується тріумфом невизначеностей, безпрецедентним накопиченням джерел невпевненості, страху і нестачі довіри, а простір застосування інформаційно-комунікаційних технологій можна порівняти з «Нічійною Землею» де формуються нові ідентичності та ролі, виникає відчуття приналежності до чогось більшого і створюються нові соціальні зв'язки, але в той же час виникають ризики і небезпеки [1, р. 47, 63].

Привертає увагу той беззаперечний факт, що сучасне інформаційне середовище постає як нова форма культури, в якій комунікація стає своєрідним важливим способом існування людей. Ідеться про таке розширення інформаційного простору та збільшення його ролі в житті людей, за якого формується новий «життєвий світ» соціального простору, всередині якого перебувають індивіди, що взаємодіють, і специфіка якого полягає в розірваності таких двох рівнів буття, як реальне та віртуальне. Така форма інформаційної культури змушує нас здійснювати пошуки нових способів, методів і смислів існування [2, с. 79].

В сучасному суспільстві комунікація не тільки допомагає долати кризу, обумовлену ослабленням соціальної системи, девальвацією традиційних цінностей та зростанням індивідуалізму, а й фактично виконує функцію заміни соціалізації. Засоби масової комунікації компенсують занепад усіх тих інститутів, що в минулому детермінували дії кожного соціального суб'єкту в суспільстві. Вони стимулюють розвиток трьох рівнів соціального суб'єкту, а саме: самості, відфільтрованої у віртуальному вимірі засобів масової комунікації; взаємовідносин, опосередкованих технологіями, що спонукають людину сформувати нове бачення світу і новий стиль життя; дії, що знаходить прояв в символічних сценаріях ідентифікації та репрезентації в межах соціальних взаємовідносин [3, с. 76].

Однак, існує (і, мабуть, лише зростатиме) протиріччя між вимогами до соціалізації, що передбачають наявність безпосередньої комунікації та взаємодії у реальному середовищі людського спілкування, яке насичене емоціями, боротьбою інтересів, конфліктами, потребує емпатії, включення рефлексії, миттєвої і точної людської реакції тощо, з одного боку, і замкнутістю типових представників цифрового покоління у віртуальний, мережевий, ігровий світ – з іншого боку.

Таке протиріччя визначає провідну функцію викладача як посередника між віртуальним та реальним світом, наставника, навігатора у реальному соціальному та професійному світі, свого роду «інтегратора» різних життєвих просторів цифрового покоління. Як наслідок, особливого значення набувають організаційні компетенції викладача, його здатність керувати зовнішніми факторами навчання, створювати освітнє середовище, насичене розвиваючими можливостями, проектувати сценарії занять на основі різноманітних, динамічних форм організації навчальної діяльності та оптимальної послідовності використання цифрових та нецифрових технологій, організовувати різноманітні ситуації освітньої комунікації тощо.

Друга значима функція педагога у цифровому освітньому процесі – управління навчальною мотивацією. Використання цифрових технологій, самих по собі, здатне створити лише ситуативну, короткострокову мотивацію до навчання. Але формування та розвиток стійких навчально-самоосвітніх та професійних мотивації у студентів можливе лише самим викладачем шляхом використання комплексу спеціальних прийомів підтримки навчальної мотивації за умови індивідуальної та групової роботи (емоційних, соціальних, прагматичних). Важливо пам'ятати, що традиційна «караюча» функція викладача, що реалізується за допомогою «негативних позначок», констатуючих зауважень та постійних дріб'язкових причіпок має піти в минуле. Отже, викладач за умов цифрового освітнього процесу стає передусім організатором і мотиватором навчання. Його традиційні функції «носія знань», інформатора, який пояснює, засуджує – втрачають свою значущість. У той самий час за умов цифровізації з'являється простір для реалізації нових викладацьких функцій, уособленням яких виступає, наприклад, мережевий педагог-куратор.

Корисним у цьому зв'язку може бути американський та європейський досвід, що визначає шляхи ефективного впровадження цифрової педагогіки:

- фокус на співпраці всіх суб'єктів освітнього процесу, що дозволяє розвивати необхідні м'які навички або *softskills* (соціальні, інтелектуальні та вольові компетенції, лідерство, комунікабельність, уміння працювати в команді, креативність, пунктуальність та ін.);

- педагогічний дизайн дистанційного навчання (технологія, що застосовується, повинна забезпечити участь у дистанційному навчанні всіх представників групи; необхідно пам'ятати про цифровий розрив і про те, що не всі студенти технічно оснащені або добре володіють цифровими технологіями);

- робота, що спрямована на пошук оптимальних форм, засобів та методів дистанційного навчання (необхідно знайти технологію, яка буде зручна для викладача та студентів та дозволить досягти поставлених цілей). Основними педагогічними технологіями, необхідними для побудови цифрового освітнього процесу є: технологія дистанційного

навчання (у тому числі, кейс-технологія), технологія мережевої комунікації, технологія змішаного навчання (blended learning), перевернуте навчання (flipped learning), мобільне навчання; проектне навчання [4].

Проте слід визнати, що існуючий на кафедрі досвід використання цифрової дидактики свідчить також і про негативний вплив на навчальну діяльність студентів.

По-перше, викладачі кафедри відмічають, що студенти часто-густо не осмислюють навчальний матеріал, не пропускають його через власну свідомість, а лише поверхнево переглядають інформацію, яка потрібна для відповіді на поставлені запитання, озвучують її, ледь пробігши очима по екрану гаджету. Такий підхід, на нашу думку, не забезпечує розвитку критичного мислення, не дозволяє реалізувати логічні операції аналізу та синтезу, не вчить студентів узагальнювати та робити висновки. На засіданнях методичних семінарів кафедри, коментуючи відсутність покращення якості навчальної діяльності студентів під час використання цифрових технологій, викладачі означали проблему списування. На їх думку, застосування цифрових та мережевих технологій надає безмежні можливості для списування домашніх завдань, відповідей до контрольних робіт та тестів. Без вагань студенти списують реферати та індивідуальні завдання. В результаті представлення таких робіт вони отримують позитивні оцінки, але в такій роботі елементи творчості та індивідуальності відсутні, як правило. Студенти відточують лише вміння копіювати текст та оминати програми «Антиплагіат». Найчастіше навіть спроби зацікавити студентів, залучити в творчий пошук шляхів вирішення проблеми через виконання певних проектів залишаються безуспішними, пошук часто обмежується готовою інформацією із сайтів мережі.

По-друге, практика викладацької діяльності свідчить про те, що соціалізація молоді в мережах та всілякі розваги, що пропонуються в Інтернеті, для студентів часто є більш привабливими видами діяльності із застосуванням цифрових технологій, ніж навчальна діяльність, яка, на жаль, не підкріплюється відповідними мотивами та яка не завжди співпадає з життєвими цінностями молодого покоління

По-третє, викладачі кафедри одноставні в тому, що більшість студентів зловживають використанням мобільних пристроїв, перебуваючи на лекціях чи практичних заняттях. У разі отримання зауважень, вони посилаються на пошук у телефоні інформації на тему заняття, що обговорюється. Перевірити це неможливо з етичних причин. Але все ж таки існує переконання, що навчальна діяльність у таких випадках не є пріоритетною для студента, тому викладачі категорично виступають за заборону мобільних телефонів на занятті.

Необхідно усвідомити, що процеси цифрової дидактики та цифрові технології виконують важливу роль у цифровому освітньому процесі, але водночас не повинні замінювати собою традиційні форми навчання. Таким чином, в умовах цифровізації освітнього процесу значущим є розуміння того, що, насамперед, повинен вдосконалюватися сам викладач. Для реалізації дистанційного навчання потрібні нові педагогічні компетенції, нова педагогічна культура, яка допоможе здійснити грамотне перенесення методів, прийомів та засобів традиційного навчання в умови дистанційного навчання; дозволить якісно організовувати процес співробітництва та взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Morcellini M. Digital Media and Socialization. *Digital literacy: tools and methodologies for information society*. Hershey-New York: IGI Publishing, 2008. P. 45-66.
2. Шмиголь М. Ф. Особливості інформаційної культури в контексті світоглядного дискурсу. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2021. №1. С. 78-83.
3. Шмиголь М. Ф., Юшкевич Ю. С. Інформатизація як глобальна тенденція сучасного суспільства: соціально-філософський аналіз. *Перспективи. Соціально політичний журнал*. 2020. №4. С. 73-79.
4. Croxall B. A Digital Pedagogy Unconference. URL: [https:// www.briancroxall.net/digitalpedagogy/](https://www.briancroxall.net/digitalpedagogy/)

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІАЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕРАКТИВНИХ ЛЕКЦІЙ З ПАТОПСИХОЛОГІЇ)

Сучасна культура плюралізму виникла через поступове зрушення з монологічного до діалогічного типу мислення, яке на противагу створення єдиної універсальної метатеорії спонукає до виникнення розмаїття локальних теорій. В свою чергу, розвиток такого мислення потребує змін у способах викладання теоретичних дисциплін студентам. Дані тези присвячені основним здобуткам діалогічного підходу у викладанні курсу з патопсихології студентам-психологам 3го курсу (осінь, 2021 р.). Метою інтерактивних лекцій з патопсихології був розвиток в студентів навичок до діалогічного, феноменологічного, процесуального та критичного мислення, що слугує наближенню студентів до їх майбутньої професії. Для реалізації цієї мети на заняття запрошувались досить відомі, з великим стажем та досвідом психологи, клінічні психологи, психіатри та психотерапевти, що ділились практичним досвідом й брали участь у дискусіях з викладачем та студентами, демонструючи культуру діалогічного мислення та користування принципом єдності теорії і практики. Заняття відвідали клінічні психологи: канд.психол.н., доцент Самара О.Є. (психотерапевт, експерт у галузі залежної поведінки), Н.В. Мосян (досвід праці у ПНД з психотиками та депресіями), Ю.А. Тилечкіна (нейропсихолог, досвід роботи з дітьми з особливостями розвитку); психологи-консультанти Д.В. Трачук (досвід праці з адикціями), В.Н. Хованський (екзистенційний консультант, досвід праці з ОКР), Г.Є. Сухова (терапевт, психотерапевт, досвід праці з невротиками), К.С. Малишева (спів-засновник Харківського психологічного клубу "Присутність"); інструктор з праці Т.С. Бурла-Загорна (Центр медико-соціальної реабілітації, Клінічна лікарня "ПСИХІАТРІЯ", м. Київ); відома психотерапевт Європейського рівня канд.психол.н. Г.А. Міккін (одна з засновниць групової терапії, психологічних тренінгів на території СРСР, разом з Х. Міккіним - засновниця Талліннської школи відеотренінгів, що вперше (у 1970-ті) створили та впровадили відеотренінги). Матеріалом для дискусій слугували: досвід і реальні клінічні випадки запрошених спеціалістів, зроблені студентами кейс-стаді психічних розладів відомих митців, сумісний аналіз фільмів та книжок, герої яких могли слугувати ілюстрацією основних психологічних розладів («Приховане кохання», «Пролітаючи над гніздом зозулі», «Краще не буває», «Ігри розуму», «Захист Лужина», та ін.). До перегляду студентам надавався список питань та моментів, на яких студента мали загострити свою увагу, як майбутні спеціалісти.

Реалізація діалогічного підходу дозволила розвинути в студентів наступні компетенції:

1). Культура діалогу - це й зовнішня культура уважного слухання співрозмовника, не перебиваючи, демонструючи повагу до думки іншого, і внутрішня культура, що полягає у відкритості іншій думці, без домагання на абсолютну правоту власної думки. У справжньому діалозі важливіше не хто правий, чия думка переможе, а сама правда, і особисте прагнення кожного до неї наблизитися, усвідомлюючи обмеженість свого досвіду й знань, недостатність тільки своїх розумових зусиль. За з філософом діалогу М.М. Бахтіним, діалог є зустріччю на границі свідомості кожного, тут потрібен вихід за межі свого звичного світогляду до світогляду іншого, після чого світогляд кожного не може залишитися

попереднім, інакше зустріч не відбулася, а було два паралельні монологи без їхнього взаємопроникнення і їх узгодження. Звідси випливає необхідність зрушення монологічної свідомості у бік діалогічного, відкритого іншим голосам і здатного вмістити їх у себе («поліфонія свідомостей» М.М. Бахтіна як здатність утримувати всередині своєї свідомості суперечні один одному голоси, світогляди, теорії, думки, приватні правди. Нехай вони й не з'єднуються в синтезі (як теза й антитеза у Гегеля), а залишаються суперечними, зате здатність утримувати різні позиції, погляди усередині однієї свідомості дозволяє уникнути помилки прийняття своєї думки як єдиної вірної, припускаючи можливість іншого погляду на той же самий факт. Ця відкритість свідомості Іншому є запорукою встановлення контакту в психотерапевтичній практиці й продуктивної психотерапії. Студенти могли навчати цю культуру діалогу, втілену в дискусіях запрошених фахівців, яких поєднувала не єдність думок, а сам пошук сенсів того чи іншого клінічного випадку.

2). Феноменологічне мислення: залежність теорій від життєвого практичного досвіду, як первинної підстави теорії (виходячи із принципу «єдності культури й життя» М.М. Бахтіна, теорії й практики Л.С. Виготського, «думки й життєвого світу» Є. Гуссерля, «думки й життєвого досвіду» К. Ясперса, Е. Мінковського, А. Кемпінського, А.А. Алексейчика, Р.Д. Лейнга, Е. ВАН Дорцен).

У ході дискусій з запрошеними спеціалістами, підготовки власних досліджень (кейс-стаді) та доповідей про авторів патопсихологічних теорій, студенти змогли простежити шлях зародження теорії: від реального обговорюваного кейсу, його феноменології - до його первинної інтерпретації, що виникає у ході рефлексії над ним, надання йому сенсів, і, далі, - до теорії як якогось узагальнення декількох подібних випадків. Завдяки такому феноменологічному підходу в мисленні студента може відбутися зрушення в сприйнятті теорії (у даному випадку патопсихологічної) не як чогось готового, що не терпить сумнівів і переосмислення, а як тимчасового результату процесу інтерпретації й рефлексії цієї інтерпретації, здійсненої автором теорії на основі власного досвіду. Тоді у фокусі майбутнього психолога-консультанта чи психотерапевта опиняється не теорія, як продукт рефлексії попередників, а життя, досвід і особистість клієнта у всьому різноманітті їх конкретних, індивідуальних проявів. Тоді як та чи інша теорія слугує інструментом для більш-менш адекватного їхнього розуміння, є пояснювальною схемою, що підводить індивідуальне під якийсь узагальнений тип й уможливорює постановку діагнозу. Таке мислення спонукає практика увесь час звіряти виникаючі власні інтерпретації досвіду клієнта з реальністю, не спрощуючи й не ігноруючи ті унікальні особливості його особистості, мислення, поведінки, які не укладаються в діагноз. Виходить, феноменологічне мислення дозволяє уникати підведення клієнта під помилковий діагноз, і підміни реальності клієнта своїми трактуваннями.

3). Процесуальність мислення: виходить із принципу мінливості як особистості клієнта, так і його сприйняття, ідей про себе й своє життя, а також і теорій психолога про його життя. Клієнт може змінюватись, як і його сприйняття того, що відбувається з ним, у ньому, його відношення до того, що відбувається й виникаючі висновки на основі того кута зору, під якому він зараз це бачить. Це означає, що будь-який діагноз не є вироком, і наша рефлексія про клієнта також повинна встигати помічати найменші зміни в клієнті, його переживанні себе, інших і навколишнього світу, а також у процесі цього змінювати і свої розумові концепції про їхнє можливе значення. Тобто, не існує остаточно встановленого сенсу досвіду клієнта, що надається йому їм, терапевтом або спільно обома, як і остаточно діагнозу. Процесуальне мислення виходить з того, що життя є процесом, і поки воно триває - усе може змінюватися. Таке бачення саме по собі є терапевтичним, бо уможливорює зцілення чи поліпшення стану клієнта.

4). Критичне мислення – ця навичка дозволяє запитувати, шукати сенс проявів клієнта, явищ, подій його життя, його відносин, брати під сумнів як свої інтерпретації, перші враження й висновки, так і слова клієнта, його переконання. Також як і висновки колег з приводу даного клієнта, якщо вони працювали з ним раніше. У ході дискусій і суперечок авторитетних психотерапевтів між собою студенти могли бачити, що самі «авторитети» не ставляться до своїх висновків по тому чи іншому випадку як до чогось остаточного, сталого, безперечного, але були відкриті до діалогу один з одним і переосмисленню своїх думок. Тобто, побачити, що таке критичне мислення на противагу догматичному. Це значить, що жодна відповідь (думка, теорія, діагноз) психотерапевта на питання, які він ставить до клієнта, жодне пояснення досвіду та проявів клієнта – не можуть бути остаточними чи універсальними для усіх подібних випадків.

Отже, студенти змогли переконатися, що в психотерапевта немає примата на істину, що вона народжується в діалозі й суперечці, що мова йде не про переконання клієнта й зміні його бачення себе на його бачення терапевтом - а про переосмислення його життя, починаючи з навички ставити питання про власний сенс того чи іншого явища зовнішньої чи внутрішньої життя, тобто проблематизації своїх світоглядних позицій, життєвих цілей, уявлень про себе, світ, відношення інших до нього, і закінчуючи усвідомленням, що в них є здорового, що хворобливого й своїм особистим образом здоров'я й здорового життя, убік якого йому хочеться змінитися. Це не може відбутися, доки мислення самого психотерапевта буде закритим, некритичним, догматичним, ригідним, не здатним на діалог. Під час інтерактивних лекцій з патопсихології студенти одержали навичку враховувати не тільки свої думки й версії із приводу того, що вони спостерігають у клієнті, але й його думки із приводу себе, своїх переживань і ідей, з приводу психотерапевта й інших людей, а також припускати можливість виникнення інших інтерпретацій у ході сумісного пошуку сенсів.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М.М. Философская эстетика 1920-х годов. Том 1 / Собрание починений в 7 томах. М.: Языки славянской культуры, 2003. С. 7-68.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. М.: Искусство, 1979. 424 с.
3. Библер В. С. Михаил Михайлович Бахтин, или Поэтика культуры. М.: Прогресс, 1991. 176 с.
4. Больнов О.Ф. Зустріч // Ситниченко Л.А. Першоджерела комунікативної філософії. К.: Либідь, 1996. С. 157–170.
5. Шоттер Дж. М. М. Бахтин и Л. С. Выготский: интериоризация как «феномен границы» // Вопросы психологии. 1996. № 6. С. 108-117.

ЗАСТОСУВАННЯ ІМІТАЦІЙНОГО МЕТОДУ ВИКЛАДАННЯ НА ПРИКЛАДІ ГАРВАРДСЬКОЇ БІЗНЕС ШКОЛИ

Існують багато методик викладання матеріалу студентам. Кожна з цих методик має обґрунтування та її ефективність доведена на практиці поколіннями викладачів. Однак, змінюється світ, змінюється світогляд студентів та їх очікування від здобуття вищої освіти. Тому, наука не стоїть на місці і знаходиться в постійному пошуку нових методів викладання. Але, новий не завжди означає кращий. Адже, можна адаптувати до сьогоденної реальності працюючі перевірені найефективніші методи викладання. До таких можна віднести імітаційний метод викладання, який є інструментом системного аналізу, що спрямований на дослідження роботи економічних та галузевих систем, які побудовані на імітації потоку бізнес процесів. Такий метод дозволить студентам відпрацювати необхідні навички та вміння, що дозволить у майбутньому, після отримання вищої освіти, розробляти дієві заходи щодо розвитку бізнес системи, проводити якісний аналіз та робити обґрунтовані прогнози, швидко приймати правильні управлінські рішення, враховуючи чисельні альтернативні варіанти. Студентам надається можливість отримати досвід управління компанією, який на практиці вони могли заробляти багато років, роблячи при цьому помилки, які дорого коштують бізнесу.

На наш погляд, кращим прикладом імітаційного методу викладання та його адаптацією до сучасної економічної системи є застосування кейсового методу у Гарвардській школі бізнесу.

Коли відкрилась Гарвардська школа бізнесу було задумано, що навчання у класі повинно будуватися навколо обговорення проблем, які пов'язані із управлінням бізнесом. Цей метод викладання ще називають методом «проблем».

За час навчання студенти проходять більше 500 кейсів, близько 13-14 кейсів за тиждень. Кожного року в бізнес школі створюють близько 350 кейсів. У середньому на написання одного кейсу витрачається від 1 до 4 місяців. Кейс містить у середньому 15 сторінок.

База Гарвардської бізнес школи містить більше 5000 кейсів і ця цифра постійно зростає. Для викладачів, які використовують у навчанні кейси, розроблений спеціальний сайт. Услугами цього сайту користуються більше 20 000 чоловік.

Також бізнес школа прийняла рішення монетизувати цю діяльність – було змінено дизайн кейсів, щоб зробити їх більш витонченими, літературними, в яскравій обкладинці та почали продавати їх у якості книжок біля кас в магазинах (доходи від продажів сягають десятків мільйонів доларів).

В бізнес школі один з професорів порівнює кейс-метод з навчанням плаванню. На лекції вивчають механізм плавання, теорію, фізику та інше, але ви так і не побуваєте в басейні, доки не закінчите університет. Тоді як при кейсовому методі викладач зіштовхує вас у басейн вже у перший день. Часто буває так, що викладач, який веде дискусію по кейсу в аудиторії, сам є автором цього кейсу. Також часто буває, що головний герой кейсу безпосередньо знаходиться в аудиторії при його обговоренні або відповідає у режимі live-відео на питання студентів та пояснює яке рішення він прийняв у реальній ситуації. Як кажуть в бізнес школі, «правильних відповідей на запитання кейсу немає, але є неправильні» [1].

Бізнес школа проводила опитування серед студентів на тему «Наскільки ефективно кейсовий метод допомагає вам у навчанні?». Результати показали, що 63,3% студентів цей метод дуже допомагає, частково допомагає – 32,7%, не дуже допомагає – 2,7% і погано допомагає – 1,3%.

Кейсовий метод навчання дозволяє студентам опинитися в такій ситуації, коли вони стикатимуться з реальними життєвими ситуаціями, в яких необхідно приймати життєво важливі рішення, які очікуються від лідерів високого рівня. Завдяки кейсовому методу навчання студенти змушені приймати дуже багато рішень, отже процес прийняття рішень стає дуже повсякденною справою.

Список використаних джерел:

1. 6 Favorite Business Simulations to Teach—and Why URL: https://hbsp.harvard.edu/inspiring-minds/?ab=top_nav

Кулікова Є. О.
*викладач кафедри фінансового менеджменту
та фондового ринку
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ПРОМОЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДИХ ВИКЛАДАЧІВ

У сучасних соціально-економічних та політичних умовах українські ЗВО змушені функціонувати у жорсткому конкурентному середовищі. Об'єктами конкуренції є фінансування, абітурієнти, викладацькі кадри. Підвищення ефективності діяльності освітньої організації стає основною умовою її виживання як суб'єкт ринку освітніх послуг. Багато освітніх організацій потребують у кваліфікованих кадрах нового покоління, які мають високий дослідницький потенціал, мотивованих на наукові інновації.

При оцінці ефективності діяльності освітньої організації вищої освіти одним із значущих показників виступає професійний рівень молодих викладачів та вчених до 35 років. Останнім часом багато ЗВО, на думку експертів, втратили свої провідні позиції через гостру нестачу молодих перспективних викладачів.

Створення науково-педагогічного резерву ЗВО, частиною якої є молоді вчені та викладачі, висунуті в силу відповідності свого трудового та наукового потенціалу на здобуття вищих вчених звань (ступенів) та посад (а також випускники (студенти) та аспіранти, що пройшли відбір та підготовку з метою отримання у перспективі штатної науково-педагогічної посади), стає пріоритетним напрямком кадрової політики освітньої організації.

Цілі ЗВО полягають у здійсненні розвитку науково-педагогічного персоналу, забезпечення можливості заміщення посад найбільш підготовленими працівниками, скорочення термінів адаптації персоналу. Створення оптимальної вікової структури професорсько-викладацького складу ЗВО та вплив на динаміку його розвитку, підвищення якості управління підрозділами за рахунок створення підготовленого та перевіреного на практиці складу керівних кадрів, здійснення керівництва та контролю за розвитком персоналу у напрямках підвищення конкурентоспроможності вузу також є стратегічними цілями формування науково-педагогічного резерву

Особлива увага при цьому приділяється професійному розвитку молодих викладачів та вчених, які мають не лише прийти на зміну старшому академічному складу, а й зробити свій внесок у розвиток педагогічної, методичної та наукової сфер ЗВО. В сучасних конкурентних умовах молодий викладач має не тільки працювати над власним брендом, але й займатися просуванням власних напрацювань, що дасть змогу заявити про себе усій науковій спільноті та знайти своїх соратників. Серед молоді термін «просування» наразі замінений на «промоція».

Тема «промоції» на сьогоднішній день актуальна не тільки тому, що питання персонального бренду викладача маловивчене, але й тому що розвиток особистого бренду необхідний для підвищення конкурентоспроможності та впізнаваності на ринку освітніх послуг як самого викладача, так і ЗВО, що представляється. В умовах діджиталізації, промоція молодих викладачів дещо спростилася, адже наразі молоді викладачі просувають власний бренд через соціальні мережі.

Планомірна робота з формування бренду викладача ЗВО включає п'ять послідовних етапів, до яких відносяться:

- 1) позиціонування вченого та його робіт на ринку інтелектуальної власності;
- 2) розробка (процес формулювання) стратегії бренду наукового діяча;
- 3) розробка змісту, ідеї бренду;
- 4) аналіз особистості та створення імені бренду;
- 5) дослідження та аналіз ставлення до персонального бренду викладача (тестування бренду).

При розробці бренду, крім аналізу етапів формування наукового діяча, велике значення необхідно надавати параметрам успішності особистого бренду, що складається з таких параметрів як якісні характеристики бренду, його відмінні риси унікальності та його додана вартість. Підсумкова успішність визначається як добуток трьох параметрів. Крім успішності, бренд характеризується наявністю сили, яка визначається за чотирма показниками: функціональний (пізнання імені бренду та сприйняття його корисності), соціальний (членство у різних асоціаціях, приналежність до соціальної групи), духовний (високі етичні та моральні якості особистості), ментальний (склад розуму та спосіб мислення).

Враховуючи вищесказане, молоді викладачі та вчені мають змогу просувати себе через участь у семінарах, тренінгах, конкурсах, воркшопах, круглих столах, обговореннях, симпозіумах, при цьому висвітлювати свою участь на власних сторінках соціальних мереж. Чим більша активність, тим більше наукової аудиторії зацікавиться у співробітництві. В Україні допомагають вести промоцію через конкурси та інші наукові й освітні заходи громадські організації («Міжнародна фундація розвитку» [1], «Інноваційний університет» [2], «Прогресильні» [3]), консультативно-дорадчі органи (Рада молодих учених при Міністерстві освіти й науки України [4], ради молодих вчених при ЗВО та НУ, молодіжні ради), а також наукові установи та заклади вищої освіти.

Незалежно від рівня, який займає окрема персону викладача, основна, кінцева мета для кожного – не тільки розробка свого бренду, а й подальша підтримка іміджу добре впізнаваного і дуже сильного особистісного професійного бренду.

Список використаних джерел:

1. ГО «Міжнародна фундація розвитку». URL: <http://in-fd.com/> (дата звернення 23.01.2022)
2. ГО «Інноваційний університет». URL: <https://inun.org.ua/about/> (дата звернення 23.01.2022)
3. ГО «Прогресильні». URL: <https://progresylni.org/> (дата звернення 23.01.2022)
4. Рада молодих учених при Міністерстві освіти й науки України. URL: <http://ysc.in.ua/> (дата звернення 23.01.2022)

Астахова Н. І.
к.е.н., ст.викладач кафедри фінансового
менеджменту та фондового ринку,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Іорга С. М.
к.е.н., ст.викладач кафедри фінансового
менеджменту та фондового ринку,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сьогодення суспільства пов'язане з цифровими технологіями. Технології вриваються у всі сфери життя. Що не може обійти і навчання у закладах освіти вищого рівня. Для підвищення якості освітнього процесу потрібні викладачі, які вміють використовувати сучасні цифрові технології у навчальному процесі.

Модернізація суспільства, розвиток і перспективи життя, результати реформ, формування соціально-економічної політики – все це тісно пов'язано з проблемою підготовки висококваліфікованих фахівців. Для того, щоб підвищити якість освіти, закладам вищої освіти потрібно досвідчені і висококваліфіковані викладачі, які вміють використовувати сучасні педагогічні технології та інноваційні методи навчання. Освіта орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним, а отже, першочерговим є розвиток того типу мислення, що дає змогу адекватно оцінювати нові обставини і формувати стратегію виникнення нових проблем [1].

Дослідження, які стосуються компетентності науково-педагогічних працівників у цифрових технологіях, у європейському просторі проводились ще з 2003 року та втілені у Стандарті ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) [2] та у 2005 році у Берлінському Комюніке. Навчання в продовж життя (LLL). [3] в подальшому набули більш широкого обговорення.

Використання цифрових технологій у навчальному процесі дозволяє активізувати процес навчання, підвищити темп заняття, збільшити обсяг самостійної роботи слухачів, розвивати цифрові компетентності у студентів.

Молоде покоління використовує змалку цифрові технології і класичний спосіб викладання матеріалу у вищій школі не завжди дає тієї віддачі у частині знань. Арсенал сучасного студента складається з декількох універсальних пристроїв: ноутбука, планшета, смартфона. Саме цей оцифрований світ і відкриває нові можливості для науково-педагогічних працівників: формування компетенцій, які дозволять правильно орієнтуватися у потоці надлишкової інформації, користуватися нею, застосовувати, критично оцінювати. Інтернет дає можливості набуття знань з різних джерел, навчатися в будь-якому закладі, на будь-якій платформі. Заклади вищої освіти втрачають монополію на знання, викладачеві відводиться нова роль – роль провідника в інформаційному потоці.

Ринок праці вимагає якісно нового змісту підготовки випускників вищих навчальних закладів. Викладач повинен бути здатним бачити нове й перспективне, вносити зміни в традиційні форми та засоби навчання, проектувати його розвиток з урахуванням законів ринкової економіки.

Цифрові технології спрямовані на опанування новими засобами пошуку, застосування та перероблювання навчальної або наукової інформації, а саме: засобами комп'ютерної техніки, інтернету, аудіо та відеотехніки. Цифрові технології сприяють формуванню особливого цифрового середовища в закладі освіти, інтенсифікують комунікативні зв'язки суб'єктів освітнього процесу, доповнюють безпосереднє спілкування

через сучасні засоби. Сучасні цифрові технології дають змогу отримувати освіту з будь-якого місця і в будь-який час [4].

Для здійснення нового підходу до викладання із застосуванням цифрових технологій необхідно знати можливості, що надаються цифровою технікою для удосконалення освітнього процесу, тобто викладачам вищих навчальних закладів набути цифрової компетентності.

Цифрові компетенції – це основа майбутнього навчання.

Головна функція навчального закладу – навчити студентів вчитися, бути готовими до змін, до роботи з більш складними проектами, бути готовим до запозичення прогресивних практик, розширення кругозору, відстежуючи тенденції в інших галузях і професіях.

У проекті концепції «Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників» [5] вказано, що працівники мають:

- усвідомлювати процеси цифрової трансформації, які відбуваються в економіці та суспільстві в цілому, знати, що таке цифрова економіка та суспільство, цифрове освітнє середовище, цифрові освітні ресурси, цифрове оцінювання, кібербезпека тощо;
- знати як цифрові технології можуть підтримувати професійну комунікацію, співпрацю, творчість та інноваційність;
- усвідомлювати функціональні можливості, обмеження, наслідки та ризики використання цифрових технологій;
- знати загальні принципи, механізми та логіку, що лежать в основі створення цифрових сервісів, які постійно розвиваються, а також знати основи функціонування та використання різних цифрових пристроїв, комп'ютерних програм та мереж;
- критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел, вплив відомостей та даних на свідомість та розвиток особистості, на прийняття рішень, та усвідомлювати юридичні та етичні аспекти, пов'язані з використанням цифрових технологій;
- вміти використовувати, фільтрувати, оцінювати, створювати, проектувати та поширювати цифрові освітні ресурси; вміти захищати вміст, дані та цифрові ідентичності, а також визнавати та ефективно працювати з цифровими засобами та технологіями.[5]

Законом України “Про освіту” [6] визнано інформаційно-цифрова компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Модернізація системи освіти, яка побудована на цифрових технологіях, дає можливість зробити процес навчання більш гнучким, доступним та персоналізованим.

Якщо раніше єдиним джерелом знань для студента був викладач і основні джерела знань студент набував в аудиторії, у відповідній науковій літературі, то сьогодні знання передаються не тільки від викладача до студента, а й використовуються різноманітні інноваційні технології, які дозволяють розширити діапазон та можливості отримання знань студентом, дозволяють їм самостійно створювати новий рівень знань. Тому, стандартна лекція, записана під диктовку знижує мотивацію до навчання, адже будь-яку інформацію можна знайти в мережі, де пропонують різні сертифікаційні безкоштовні та платні on-line курси, підготовлені провідними закладами вищої освіти для всіх охочих.

Класична лекція повинна стати діалогом, дискусією між викладачем та слухачами. Викладач повинен активно використовувати цифрові навчальні інструменти, тому що їх використання покращує якість та ефективність навчання студентів. При проведенні семінарських і практичних занять, використання інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість організувати індивідуальну самостійно-пошукову роботу в мережі Інтернет, створювати презентації, відеоролики, доповіді як складових певного практичного завдання,

чи доповіді до семінару. Така робота не тільки забезпечує ефективне виконання навчальних завдань, а й сприяє розвитку креативності, творчості, логічного та критичного мислення.

Стрімке поширення цифрових технологій у навчанні ставить перед викладачами завдання інтеграції хмарних та онлайн сервісів в освітній процес.

В епоху цифрової трансформації освіти відкриваються широкі перспективи вдосконалення освітньої діяльності, поглиблення професійності, формування нової системи взаємодії «викладач-підприємство-студент».

Ефективність використання можливостей цифрових технологій для створення навчальних завдань і розробки інструментарію формувального оцінювання залежить та визначається готовністю викладача закладу вищої освіти.

Отже, цифрові технології дають змогу розширити традиційні методики навчання новими формами викладання матеріалу, опанування слухачами, способами взаємодії слухача та викладача.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук В. І., Середа А. Ю. Формування в студентів навичок XXI століття у процесі професійної підготовки. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції "Управління закладами освіти на засадах акмеологічного підходу" (16 березня 2018 р.) : в 2 ч. Ч.1. 2018. С. 224–230. URL: https://www.researchgate.net/profile/Vasil-Kovalcuk/publication/323869789_Formuvanna_v_studentiv_navicok_NHI_stolitta_u_procesi_profesijnoi/links/5ab1318da6fdcc1bc0bfc5ce/Formuvanna-v-studentiv-navicok-NHI-stolitta-u-procesi-profesijnoi.pdf
2. URL: <https://www.enqa.eu/about-enqa/>
3. URL: <http://www.ehea.info/page-ministerial-conference-berlin-2003>
4. Ковальчук В. І. Впровадження інноваційних технологій навчання у процесі професійної підготовки студентів закладів вищої освіти. Молодий вчений. 2018. №3. С. 543-547.
5. Проект Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників 2021 URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2629-frame_pedagogical.pdf
6. Закон України “Про Освіту” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11>
7. Жирова Т., Котенко Н. Організація навчального процесу у вищій школі в умовах цифрової трансформації освіти URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/4ce2164e98881e82955393871be6013d.pdf>

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОЇ ТРАЄКТОРІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТА

Важливою умовою формування особистої траєкторії навчання студента в сучасних умовах освітнього процесу є використання освітніх технологій, які є способом організації педагогічного процесу та взаємодії між його суб'єктами та об'єктами. Загальне поняття індивідуальної освітньої траєкторії розглядається науковцями з різних боків та має особливі процедури та характеристики. На думку Т. П. Коростіянець, під індивідуальною освітньою траєкторією варто розуміти персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного студента в освіті, тобто це є програма його індивідуальної активності, спрямованість і зміст якої визначаються його волездатністю як готовністю здійснювати свідомий вибір і діяти згідно з етичною волевою відповідальністю [1]. Особиста траєкторія навчання надає можливість студенту підготуватися до майбутнього працевлаштування з урахуванням його інтересів та здібностей. Важливим є те, що внаслідок цього майбутній фахівець отримає конкурентні переваги на ринку праці, які враховують його здібності та додають йому додаткові шанси на отримання омріяної посади, можливості швидко адаптуватися до реальної різноманітної дійсності.

У той же час процес формування особистої траєкторії навчання має багато труднощів для здобувача освіти. По-перше, це має бути свідомий вибір, який важко здійснити на молодших курсах. Позитивні зміни, що відбуваються в закладах вищої освіти у результаті реформування, привели до самостійного вибору студентами 25 відсотків дисциплін з освітньої програми. Проте в більшості випадків причиною вибору дисципліни студентом є, на його думку, легкість дисципліни, поради друзів та інше, що не завжди стимулює професійне зростання.

Саме тому перед викладачем постають нові завдання щодо взаємодії зі студентом, опанування нових форм співробітництва, поєднання різних педагогічних технологій, де важливим є педагогічна підготовка викладачів, що мають створити для здобувача умови для формування особистої траєкторії навчання та організувати навчання за індивідуальною траєкторією, що вимагає сучасної особливої авторської методики й технології, креативності, наявності у викладача методичних розробок для підсилення активності пізнавальної діяльності здобувачів та уміння використовувати інтерактивні освітні технології.

Використання вибіркового (англ. *electives*) дисциплін при навчанні за освітньою програмою походить із концепції *person-centered teaching* (навчання, орієнтоване на особистість), яку в середині XX ст. систематизував американський психолог Карл Роджерс. У її основі лежить принцип, за яким учень або студент бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, обираючи, що вчити, як вчити та як оцінювати власні знання [2]. Відповідно до цієї теорії викладачі виконують функції не так джерела знань, як провідника знань. Особливого розвитку це набуло зі збільшенням наявності інформації в мережі Інтернет та розвитком інформаційних технологій. Такий підхід передбачає необхідність розширення індивідуальної роботи гаранта, наукового керівника, кураторів, викладачів різних кафедр, які задіяні в освітньому процесі на етапі формування особистої траєкторії навчання студента для організації швидкої й ефективної творчої самореалізації студентів.

У процес вибіркового дисциплін залучено багато учасників освітнього процесу, які мають різні цілі. До прикладу, студенти мають можливість неформального спілкування зі студентами інших спеціальностей, викладачі, що представляють дисципліну та заохочують до її вивчення, отримують більш мотивованих студентів, керівництво закладу, дії якого

спрямовані до формування здорової конкуренції між викладачами, підвищує результативність навчання. Унаслідок такої взаємодії різних учасників освітнього процесу та самостійності вибору траєкторії навчання студентом створюються умови підвищення мотивації до навчання та покращення результатів.

Утім, багатоваріантність пропозицій ускладнює процес вибору здобувачем дисципліни та потребує зростання ролі «педагогічного супроводу як безперервного процесу професійної діяльності викладача, спрямованого на створення педагогічних умов для успішного навчання, виховання і професійно-особистісного зростання студента в межах вузівської взаємодії» [3, 59]. Модель педагогічного супроводу заснована на динамічній взаємодії викладача та здобувача освіти задля забезпечення його ефективного професійно-особистісного розвитку на всіх етапах навчання. В основі даної методики лежить навчання через власну практичну діяльність студентів, можливі їхні помилки та особливу довіру з боку викладача. За таких умов визначальним є рівень кваліфікації гаранта програми, викладача, або наукового керівника, бо він мусить виділити актуальні та перспективні завдання освітнього процесу підготовки фахівця за даною програмою, виявляє, визначає та обґрунтовує вірогідні, очікувані, бажані та реальні результати навчання студентів.

Для отримання сучасних знань викладач має постійно навчатися та підвищувати свою кваліфікацію для професійного та особистісного зростання. Значне місце у цьому процесі набуває неформальна освіта, за допомогою якої викладач може швидко розвинути необхідні компетентності, яка супроводжується високим рівнем особистої відповідальності, а також участь у наукових та науково-методичних конференціях задля обміну практичним досвідом і спілкування з колегами.

Основною формою взаємодії студента та викладача на етапі формування особистої траєкторії навчання може стати консультативна, індивідуальна наукова, творча чи дослідницька робота, яка сьогодні ускладнена терміновою організацією онлайн-навчання. Наслідком пандемії постала очевидною проблема нестачі взаємодії між учасниками освітнього процесу для збереження ефективного контролю за навчанням, як це було у допандемічні часи. Задля покращення особистої комунікації між викладачами та студентами у сучасних умовах, разом із застосуванням традиційних інформаційно-цифрових форм – сайти, блоги, форуми, електронна пошта, аудіо-, відеоконференції тощо, зростає роль соціальних мереж та різних опитувань.

Отже, сьогодення вимагає від викладача використовувати різні методи та технології для допомоги студенту у формуванні особистої траєкторії, від викладача – швидкого опанування сучасними технологіями та методами навчання, а від університету – створення умов для можливості реалізації на практиці траєкторії особистого професійного зростання викладача та особистої траєкторії навчання студента.

Список використаних джерел:

1. Коростіянець Т.П. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма студента <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13ktpops.pdf>
2. Вибір без вибору: моніторинг вибіркового курсів у державних вишах. Дослідження Cedoss. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-u-derzhavnykh-vyshakh/>
3. Коростіянець Т.П. Педагогічний супровід професійної підготовки студентів. Теорія і практика освіти в сучасному світі. Дніпро, 30-31 березня 2018р. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/28march2018/18.pdf>

ПУБЛІЧНІ ВИСТУПИ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS ДЛЯ СТУДЕНТІВ XXI СТОЛІТТЯ

Результати дослідження надали можливість виокремити спублічні виступи як один з ключових сучасних скілів та важливий напрям розвитку Soft Skills.

Акцентовано увагу на поглибленні Soft Skills у студентів XXI століття для забезпечення підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, необхідності врахування розвитку кар'єрного становлення випускників, вдосконалення освітніх програм з урахуванням необхідності розвитку Soft Skills.

Ключові слова: Soft Skills, м'які навички, студент, професійна підготовка, публічні виступи, кар'єра, комунікативні здібності, переговори, ораторське мистецтво, креативність.

В сучасних умовах особливого значення набуває якість освіти, яка значним чином залежить саме від рівня науково-педагогічної компетентності викладачів та науковців у системі вищої освіти.

Наразі, підвищення фахової майстерності викладачів може бути досягнуто, насамперед, за допомогою самоосвіти.

Разом з тим, підвищення кваліфікації, стажування та атестація надають можливість визначення саме рівня професіоналізму та педагогічної освіченості викладачів та є одним з факторів самотивації до системного підходу весь наступного період активної фази життя.

Країни Європейського Союзу сформували поняття Soft Skills (м'які навички) як сукупність міжпрофесійних та універсальних навичок, корисних для всіх видів діяльності; звідси, Soft Skills надають можливість:

- адаптації до нових умов;
- якісне та оптимальне вирішення нагальних проблем та поточних питань;
- зміну сфери діяльності та зайнятості;
- якісне налагодження комунікацій;
- емпатію та здатність вибудовувати взаємовідносини з іншими;
- мультикультурну компетентність;
- креативність в прийнятті рішень;
- мультидисциплінарне мислення;
- самодисципліну та самопрезентацію;
- ініціативність та відповідальність.

Наразі, дослідження показали, що на ключові посади як вітчизняних, так і закордонних компаній, насамперед, приймають в штат працівників з наступними навичками (пріоритетними):

- високий рівень комунікативності;
- адекватна оцінка ситуації та прийняття рішень для забезпечення ефективності та результативності;
- вміння виділяти основне з потоку інформації;
- робота в умовах багатозадачності;
- успішне ведення переговорів та гнучка реакція на форс-мажорні ситуації;
- ораторське мистецтво, біла та жорстка риторика;
- якісні публічні виступи;
- менеджмент проектів;
- критичне мислення.

Наявність розвинених Soft Skills – це конкурентна перевага незалежно від професійної кваліфікації сучасних фахівців та привірюються чи ідентифікуються в сукупності з поняттями «skills for social progress» (соціальні скіли чи для соціального розвитку), «employability skills» (скіли працевлаштування), «people skills» (комунікаційні скіли та спілкування з людьми), «key skills» (основні 32 скіли), «life skills» (життєві скіли) тощо.

Soft Skills ідеально «проштовхують» Hard Skills («жорсткі» скіли), які забезпечують успішне виконання фахових завдань (Arkansas Department of Education, August, 07), проте жорсткі скіли мають переважну частку в освітньому процесі.

В сучасних умовах близько 70% тренінгів та вебінарів зорієнтовані на вдосконалення Soft Skills. Разом з тим, людина від природи має деякі вищезазначені навички, проте сила втілення та реалізації в професійній сфері має 10-15% зі 100%, які можуть бути розвинутими завдяки системному підходу та практиці [1,5, 7].

Особливо важливого значення в сучасних умовах набувають навички публічних виступів як важливий напрям розвитку Soft Skills, насамперед, для студентів XXI століття, що, переважно, залежить від рівня розвитку творчого потенціалу науково-педагогічних працівників. Саме вони (викладачі, науковці, вчені, дослідники, професіонали, фахівці) мають якісно наповнювати та забезпечувати основні напрями інноваційних освітніх процесів:

- розробка авторських освітніх програм;
- суттєве та змістовне оновлення програм;
- впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних методів в освітній процес;
- управління інноваційними процесами;
- проактивність;
- свідома реакція на зміни у системі освіти.

Студенти XXI століття розвивають Soft Skills, розробляють інноваційні рішення, критично продумують складні проблеми та надають оптимальні варіанти рішень, комунікують в різних колективах для усвідомленої участі в глобально пов'язаному світі.

Публічні виступи дуже важливі як для освіти, так і для бізнесу, і для соціуму, і, особливо, для політики.

Саме від вміння публічно виступати у студентів XXI століття залежатиме результат успішності захисту відповідних видів наукових робіт, розвиток кар'єри, успішність стажувань та рівень переконливості аудиторії, слухачів, роботодавців, конкурентів, інвесторів тощо.

Саме на таких проміжних етапах чи переході на якісно новий рівень кар'єри надважливим для студентів XXI століття спрацьовують вміння розпізнавати маніпуляторів як складові та взаємопов'язані елементи публічних виступів.

Чому саме публічні виступи є одним з основних скілів для сучасного студента – це:

- лакмус набутих в сукупності навичок за період навчання та в процесі самовдосконалення;
- публічні виступи демонструють вміння переконувати, комунікативні здібності, володіння увагою аудиторії, знання правил жорсткої риторики та їх застосування, діловий етикет, скіли сукупних видів впливу на слухачів;
- вміння публічних виступів вигідно виділяє в умовах жорсткої конкуренції, особливо, круті навички - відповідати на каверзні запитання та бути гнучким в стресових ситуаціях;
- вміння публічних виступів частково ґрунтується на креативності та ефективному мисленні;
- публічні виступи важливі у веденні переговорів;
- публічні виступи мають вирішальне значення в сфері медіації, адвокації та менторських програмах.

Очевидно, це надто переконливі аргументи щодо розвитку вміння публічних виступів для студентів ХХІ століття, які гарантовано надають їм переваги в сучасних умовах щодо прогресивних підходів успішних компаній.

Комплексні підходи масштабних досліджень 2009 року в межах програми ЄС «Безперервне навчання Еразмус» (Lifelong Learning Erasmus) із залученням висококваліфікованих експертів та фахівців виявили три основні групи навичок:

- особистісні;
- соціальні;
- методологічні [2; 3; 6].

Сучасний ринок праці зорієнтований на розвиток та поглиблення особистісного потенціалу (personal qualities), скілів міжособистісного спілкування (interpersonal skills) та кар'єрні скіли або вміння побудови кар'єри (career attributes) – все це в сукупності є передумовою щодо розвитку нових підходів та сучасних тенденцій в освіті і науці.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 2020–2025 рр. URL: <https://program.kmu.gov.ua/meta/vipusknikiskoli-e-samodostatnimi-tvorcimi-ta-kreativnimi-osobistostami-aki-maut-gruntovni-znanna-ta-volodiut-kompetentnostami-so-potribniu-sucasnomu-sviti>
3. Формула НУШ. URL: <https://nus.org.ua/about/formula/>
4. Mitchell G. Essential soft skills for success in the 21st century workforce as perceived by Alabama business/marketing educators [Електронний ресурс]. URL: http://etd.auburn.edu/bitstream/handle/10415/1441/Mitchell_Geana_57.pdf (дата звернення: 20.01.2020).
5. Parsons T. Definition: Soft skills [Електронний ресурс]. URL: <https://searchcio.techtarget.com/definition/soft-skills>
6. Rana K. Persuasion, trust, and personal credibility [Електронний ресурс]. URL: <https://www.diplomacy.edu/resources/general/persuasiontrust-and-personal-credibility>
7. Robles M. Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace // Business Communication Quarterly. 2012. № 75 (4). P. 453-465.

СУЧАСНІ МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Відповідність вимогам сучасного світу передбачає готовність до постійного навчання. Тому розвиток пізнавальної діяльності, мотивація до неперервної освіти має закладатися ще в період здобуття вищої освіти. Проблема активізації пізнавальної діяльності досліджується з різних аспектів багатьма науковцями, зокрема педагогічні основи процесу пізнання (Ю. Бабанський, В. Давидов), структура процесу навчання (Т. Ільїна, І. Лернер), умови організації навчально-пізнавальної діяльності (М. Скаткін, А. Сорокін), форми та методи активізації пізнавальної діяльності (М. Єнікеева, В. Лозова, В. Оніщук), формування творчої самостійності студентської молоді (В. Дрозина, Д. Б. Ельконін) тощо.

Сучасна педагогіка вищої школи наголошує на пріоритетності особистісно орієнтованої технології навчання, основою якої є передусім розуміння особистості здобувача освіти, його самобутності та індивідуальності, що узгоджується зі змістом освіти. В основу такої технології покладено декілька постулатів:

- пріоритет самоцінності особистості здобувача як носія суб'єктивного досвіду, що склався до навчання в закладі освіти;
- в освітньому процесі перетинається власний досвід студента із суспільно-історичним;
- під час навчання не відбувається витіснення власного досвіду, а наповнення суспільно-історичним через постійне узгодження;
- розвиток особистості суб'єкта навчання через збагачення його власного досвіду;
- головним підсумком навчання має стати розвиток пізнавальних здібностей на основі оволодіння певними знаннями, формування навичок і умінь, що через практичну діяльність перетворюються на компетентності [1, 132].

Якісне навчання неможливе без розуміння психологічної сутності навчальної діяльності, адже вона є діяльністю суб'єкта з оволодіння узагальненими способами навчальних дій і саморозвитком у процесі розв'язання поставлених викладачем навчальних завдань на основі зовнішнього контролю й оцінювання, які переходять у самоконтроль і самооцінювання [2, с. 153]. Тому будь-який педагогічний процес має бути спрямований насамперед на формування пізнавальних потреб і мотивації до навчання, розвиток критичного мислення, здібностей, уважності в процесі пізнавальної діяльності, вольових якостей особистості.

Активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти передбачає систему методів і прийомів оптимізації навчального процесу, свідомо створену та впроваджену викладачем задля мобілізації пізнавальних процесів, емоційно-вольових якостей особистостей, що дозволяє досягти визначених освітньою програмою програмних результатів навчання. Передумовою успішності та досягнення поставлених педагогічних цілей стає мотивація до навчальної діяльності, що може бути як зовнішньою, так і внутрішньою, розвиток якої потребує цілеспрямованого педагогічного впливу. Професійна майстерність викладача виявляється в розумінні мотивів навчальної діяльності конкретного студента, які можуть бути ситуативними (зовнішніми) та особистісними. Спонукати до навчання можуть соціальні мотиви, проте найбільш значущим є пізнавальний інтерес.

Пізнавальний інтерес виникає як результат емоційного переживання пізнавальної потреби, що активізує навчально-пізнавальну діяльність і є адекватним внутрішнім мотивом

такої діяльності. Звідси від викладача залежить правильна організація навчальної діяльності здобувача освіти, використання методів і засобів навчання, які б стимулювали пізнавальний інтерес і не викликали байдужості. Сучасна педагогіка має у своєму арсеналі достатньо методів, які спрямовані на зростання активності й самостійності здобувачів освіти. Доцільність їх використання вирішує викладач залежно від змісту дисципліни і рівня навчання.

Навчання майбутніх психологів передбачає розвиток різних компетентностей, загальних і професійних, які варто формувати через професійно орієнтовані завдання, розгляд проблемних ситуацій із рефлексією своєї діяльності, застосування інформаційних технологій, використання соціальних мереж. Використання соціальних мереж у навчальній діяльності, особливо для здобувачів 1-2 курсів навчання, допомагає реалізувати пізнавальну та навчальну мету, активізуючи їхню діяльність, адже інформаційно-комунікативні технології є важливою складовою життя сучасної молоді. Проте використання соціальних мереж не є самоціллю, а має буди підпорядковане навчальній меті. Необхідно враховувати зміст контенту, форму розміщення навчального матеріалу, доступні технічні засоби підключення до Інтернету тощо.

Активізує пізнавальну діяльність здобувачів частково пошуковий або евристичний метод, який передбачає активний пошук, зокрема в Інтернеті, матеріалу задля розв'язання пізнавальних завдань. Такий метод формує продуктивний тип мислення, розвиває креативність, адже дає можливість для створення творчих робіт. На розвиток ініціативності, відповідальності та самостійності спрямований дослідницький метод, дуже продуктивний у навчанні майбутніх психологів. Більшість досліджень майбутніх фахівців відбувається після інструктажу викладача, який пояснює здобувачам алгоритм подальшої самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Цінним стає залучення до науково-дослідної діяльності, коли методи навчання безпосередньо переходять у методи, що імітують або стають справжнім науковим пошуком.

У курсі «Загальної психології» здобувачі проводять дослідження, створюючи психологічний портрет особистості, що є першими кроками дослідницької діяльності. Охоче готують пости для Instagram, Facebook, у яких розповідають цікаву інформацію, здобуту під час вивчення наукової дисципліни, реалізуючи свій творчий потенціал. Використання соціальних мереж дозволяє проводити опитування, розміщувати відеоматеріал, мати зворотний зв'язок з підписниками, проводити онлайн-трансляції, що сприяє розвитку комунікативних навичок та умінь, які є обов'язковими softskills для подальшої професійної діяльності майбутніх психологів.

Отже, вибір та використання методів активізації навчальної діяльності залежить від мети навчальної дисципліни, стимуляції мотивації здобувачів, характеру діяльності, ступеня самостійності та відповідальності, а також можливості досягти визначені освітньою програмою програмних результатів навчання.

Список використаних джерел:

1. В. Л. Ортинський. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ:ЦНЛ, 2020, с. 132.
2. М. В. Савчин. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. с.155.

Кичук О. С.
*доцент кафедры экономики предприятия и
организации предпринимательской деятельности
Одесский национальный экономический университет,
г. Одесса, Украина*

ПРИМЕНЕНИЕ ИМИТАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН

Современные социально-экономические, информационные процессы приводят к изменениям в образовательной среде. Происходит возрастание объёмов информации, что требует обновления форм, методов и средств обучения, технологизации учебного процесса.

Сегодня, в условиях конкуренции на рынке образовательных услуг, учебные заведения вынуждены пересматривать подходы к подготовке профессиональных кадров. Задача преподавателя заключается в рациональном использовании инновационных методов обучения, обеспечивающих подготовку квалифицированных специалистов. Разнообразие методов должно вызвать у студентов интерес к учебно-познавательной деятельности, способствовать их развитию и совершенствованию.

Активные методы обучения делят на неимитационные (проблемная лекция, эвристическая беседа, поисковая лабораторная работа, конференции, диспут и др.) и имитационные: неигровые (анализ конкретных ситуаций, решение ситуационных задач, упражнения действия по инструкции и др. и игровые (имитация деятельности на тренажере, разыгрывание ролей, деловая игра и др.)

Имитационные методы обучения основываются на имитации будущей профессиональной деятельности. Их отличительной чертой является наличие модели изучаемого процесса или явления. В основе имитационных методов обучения лежит воспроизведение процессов происходящих в реальной системе. Работа с моделями позволяет сформировать профессиональный опыт.

Большое значение имеет использование имитационных методов в преподавании специальных дисциплин, формирующих набор специальных компетенций будущего специалиста. Студенты заинтересованы в получении знаний, которые им понадобятся в практической деятельности. Преподавателю, применяющему имитационные методы обучения следует акцентировать внимание слушателей курса на прикладной направленности учебного процесса, что стимулирует аудиторную и самостоятельную работу студентов

Имитационные методы обучения демонстрируют суть будущей профессии, формируют профессиональные качества специалиста, позволяют отработать профессиональные навыки в условия приближенных к реальности. Так, студент в ходе обучения выполняет действия, аналогичные тем, которые будут выполнять в профессиональной деятельности. Однако последствия, к которым приведут действия в игровых ситуациях, дает модель реальности, а не сама реальность. Такая особенность является основным преимуществом имитационных методов обучения. Во-первых, студент не боится последствий собственных неправильных действий, воспринимая их как ценный опыт. Во-вторых, есть возможность повторять и исправлять те или иные действия, закрепляя при этом навыки их выполнения. Также значительным преимуществом имитационных моделей является возможность ускорить время протекания реальных процессов, т.е. то, что в жизни происходит несколько лет можно сжать в несколько часов.

Следует отметить, что применение имитационных методов способствует более быстрой адаптации молодого специалиста к полноценному выполнению профессиональной деятельности. Совершение ошибок и их анализ в период обучения, позволит снизить вероятность их повторения в будущей реальности.

Одним из перспективных, эффективных направлений методов обучения имитирующих профессиональную деятельность является использование тренажеров. В программу работы тренажеров закладываются варианты производственных, экономических ситуаций для того, чтобы студент смог анализировать и принимать соответствующие решения. Для подготовки экономистов эффективны занятия с использованием универсальных компьютерных бухгалтерских программ 1С: Бухгалтерия, 1С Предприятие и т.п. Практика на реальном или виртуальном предприятии позволяет имитировать те или иные ситуации в хозяйственной деятельности предприятия.

Наш опыт работы с учебно-тренинговым предприятием подтверждает эффективность данного метода в практической подготовке студентов. Происходит закрепление теоретических специальных знаний по средствам погружения в имитируемую профессиональную деятельность. Студент учится получать необходимую информацию с помощью программного обеспечения, формировать отчеты, работать с первичными документами, формами отчетности, внутренними отчетами отделов управления предприятием, бухгалтерского учета, маркетинга и сбыта, анализировать экономическую информацию и решать ситуационные задачи.

В ходе изучения дисциплин, изучающих биржевую деятельность, накоплен опыт работы с торговыми платформами и использование демонстрационного счета, который соответствует реальному, но торговля ведется на виртуальные деньги. Такая имитация торговли позволяет изучать графики, анализировать рынок, ознакомиться с финансовыми инструментами и протестировать их, разработать свою торговую стратегию, оттачивать навыки торговли.

Недостатком имитации работы трейдера является отключение психологических факторов, базирующихся на страхе потерять реальные деньги. Люди подвержены влиянию эмоций. В работе трейдера эмоции являются его самым большим врагом. Если трейдер не в состоянии контролировать жадность, необоснованные надежды и ожидания, страх то бизнес не принесет дохода.

Также следует отметить то, что недостатком имитационных методов является, то что при отсутствии угрозы потерять реальные деньги притупляется чувство ответственности за ошибки. Отсутствие данного психологического давления может расхолаживать, привести к невнимательности и демотивации. По настоящему, человек учится только на реальном опыте, где есть реальные деньги, победы и поражения.

Следует отметить, что использование имитационных методов в учебном процессе требует от преподавателя значительного практического опыта, творческого подхода и умения мотивировать студентов активно работать. Создание тренажеров, методических материалов, деловых игр, кейсов и т.п. достаточно трудоемкий процесс, требующий времени на подготовку.

Список использованных источников:

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 1998. 280 с.
2. Активні методи навчання навч . посіб./ Терещенко Т.Є. та ін. Дніпропетровськ: ДДФЄІ, 2000. 365 с.
3. Дяченко-Богун М.А. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі *Витоки педагогічної майстерності*. Київ , 2014 С. 74-79.
4. Кузьмінський, А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ . : Знання, 2005. 455 с.
3. Слєпкань, З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посібн. / З. І. Слєпкань. Київ : Вища школа, 2005. 239с.
4. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посіб. Київ.: Либідь, 2002. 560 с

Мацкул В. М.
завідувач кафедри математичних методів аналізу економіки
Чернишев В. Г.
доцент кафедри математичних методів аналізу економіки
Кирилова Л. О.
старший викладач кафедри математичних методів аналізу економіки
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Концепція SMART в освіті виникла слідом за проникненням у життя розумних пристроїв, що полегшують процес професійної діяльності та приватного життя (смартфон, розумний будинок, смарткар, смарт-система самодіагностики жорсткого диску комп'ютера). Розуміння SMART стосовно освіти коливається від використання смартфонів та інших приладів для забезпечення знаннями учнів до формування інтегрованого віртуального середовища навчання з використанням приладів категорії SMART. До таких приладів відносяться, наприклад:

1. Інтерактивна дошка. Це сенсорний екран, який є підключеним до комп'ютеру, зображення з якого передається на дошку проектором. Дошка працює одночасно як монітор комп'ютера та звичайна дошка [1].

2. Мультимедія-проектори. Призначені для відтворення на великому екрані інформації, що одержується з різних пристроїв: комп'ютерів, DVD-програвачів, відеокамер, смартфонів та інших носіїв інформації.

3. Обладнання для відеоконференцій. Це дво- або багатосторонній зв'язок для передачі зображення та даних з програмних додатків. Без сеансів відеоконференцій неможливе дистанційне навчання.

Смарт-технології не тільки дозволяють значно прискорити обмін контентом, спростити процес комунікації між учасниками освітнього процесу, але вони поступово змінюють форми та способи роботи з інформацією та знаннями. Наприклад, навички механічного запам'ятовування поступово втрачають своє значення, оскільки доступ до величезних об'ємів інформації можна вільно одержати за декілька секунд.

Також втрачають своє значення різні механічні рутинні процеси, такі, як розв'язування тривіальних математичних задач, обчислення визначника, визначеного інтеграла тощо. На кафедрі математичних методів аналізу економіки Одеського національного економічного університету впроваджуються сучасні технології викладання математичних дисциплін, що знайшло відображення у роботах [2; 3; 4; 5].

Використання нових смарт-технологій повинно підвищити зацікавленість студентів до нових знань, залучити їх у активний процес навчання. Це дозволить досягти ефективного оволодіння компетенціями, що є необхідними на ринку праці майбутнім спеціалістам.

Список використаних джерел:

1. Бонч-Бруєвич Г. В., Абрамов В. О., Косенко Т. І. Методика застосування технології SMART Board у навчальному процесі : навч. посіб. Київ : КМПУ, 2007. 102 с.
2. Мацкул В. М. Вища математика для економістів: підручник. Одеса : ОНЕУ, 2018. 473 с.
3. Теорія ймовірностей та математична статистика для економістів: навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Мацкула. Одеса : ОНЕУ, 2018. 124 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7941>
4. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Мацкула. Одеса : ОНЕУ, 2018. 402 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7939>
5. Кирилова Л. О., Чернишев В. Г. Комп'ютерний практикум з вищої математики та теорії ймовірностей: навч. вид. Ч. 1. Одеса : Апрель, 2018. 92 с.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ ТА ТУРІВ

Вивчення ролі інноваційних підходів до навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців для індустрії туризму та гостинності є одним з актуальних напрямів дослідження вже тривалий час (В.К. Федорченко, Г.П. Шука, Л.В. Безкоровайна та ін.). Зокрема, науковців поєднує думка про підвищення ролі представників туристичного бізнесу в підготовці фахівців в сфері туризму, необхідність утворення та постійної підтримки зв'язків з профільними організаціями і підприємствами, а також доцільність застосування компетентісно-діяльнісного підходу, що застосовується під час навчання на виробництві, до організації навчального процесу. Так, наприклад, проведення таких форм позааудиторної роботи як навчальні екскурсії та тури, наповнення їх інноваціями у відповідності з вимогами ринку праці, дозволить створити ефективне освітнє середовище, яке мотивуватиме студентів до здійснення професійної діяльності під час навчання.

Одне з найповніших визначень поняття «екскурсія» представив у роботі Б.В. Смельянов «Екскурсія є цілеспрямований наочний процес пізнання людиною навколишнього світу, процес, побудований на заздалегідь підібраних об'єктах у природних умовах або розташованих у цехах промислового підприємства, який відбувається під керівництвом кваліфікованого керівника-екскурсовода та підлеглий завданню розкриття чітко визначеної теми» [1, с.21]. Екскурсію можна назвати інноваційною, коли під час її організації та проведення використовуються новітні технології, конструктивно нові прийоми та методи.

На даний час екскурсія, збагатившись змістом, формами, тематикою, методикою проведення є не тільки невід'ємною частиною туристичної діяльності, але й ефективним засобом практичної професійної підготовки майбутніх фахівців для індустрії туризму та гостинності. Так, О.В. Коваленко, аналізуючи особливості підготовки фахівців туристичного супроводу у країнах Європейського Союзу, наводить визначення понять «демонстраційний тур» та «навчальна екскурсія» у Європейському стандарті EN 15565: 2008 «Вимоги до професійної підготовки туристичних гідів та до кваліфікаційних програм навчання», який встановлює мінімальні вимоги до професійної підготовки туристичного гідів і кваліфікаційних програм навчання:

- демонстраційний тур – це організована екскурсія або подорож, яка проводиться кваліфікованим екскурсоводом із метою набуття слухачами необхідних навичок і знань;
- навчальна екскурсія – це організована інтерактивна екскурсія або подорож, що проводиться кваліфікованими гідями і / або експертами в певній галузі, де ті, кого навчають, тренуються застосовувати набуті навички та знання на практиці [2, с.104].

Науковцем зазначається, що у стандарті досить велика увага приділяється практичній підготовці майбутніх гідів. Програма практичної підготовки повинна включати демонстраційні тури й екскурсії до місць і пам'яток, усіх основних об'єктів спадщини даного регіону. Є чітка вимога про те, що на практичну підготовку гідів повинно відводитись 40% від загальної кількості годин курсу підготовки [2, с.105].

Аналізуючи дослідження проблем впровадження партнерства з підприємствами туристичного бізнесу в діяльність закладів професійної туристичної освіти в Україні (О.О. Бейдик, Н.П. Статінова, В.В. Христюк та ін.), ми звернули увагу, що, як правило, одночасно розглядається питання створення та ефективного функціонування різноманітних інноваційних структур, що, в свою чергу, передбачає створення спеціального навчально-виробничого середовища.

Ми поділяємо точку зору науковців Л.І. Зеленьської, М.П. Мальської, О.О. Столокос-Ворончук, О.С. Цимбала та ін., що в процесі впровадження партнерства з представниками туристичного бізнесу та розвитку навчально-виробничого середовища у професійній підготовці майбутніх фахівців в сфері туризму, більшої ефективності набувають саме практично орієнтовані технології навчання.

За результатами пошуку оптимальної моделі впровадження практико орієнтованих методів та форм навчання в професійну підготовку майбутніх фахівців сфери туризму, що сприяла б засвоєнню знань в короткий термін та створенню динамічної атмосфери під час занять, нами було запропоновано авторський комплекс ігрових професійно орієнтованих технологій навчання (КПОТН) [3, с.13-15]. Впровадження КПОТН передбачається протягом всього процесу підготовки; серед них було розроблено та апробовано на практиці навчально-виробничу діяльність студентів з виконанням посадової ролі, зокрема, під час екскурсій та турів. Ефективності застосування такої діяльності студентів сприятиме реалізація не тільки загальнодидактичних принципів організації навчання, серед яких найважливішими вважаємо реалізацію свідомості й активності студентів на основі діяльнісного підходу та зв'язку навчання з практикою, а й специфічних принципів:

- навчання дією (на основі моделі навчання «action learning», «learning by doing» (Л.В. Грибова);

- навчання через підприємництво (на основі навчального підприємництва як моделі навчання (Д.В. Єрмілова, В.К. Федорченко).

Запропоновані положення реалізуються нами в процесі професійної підготовки фахівців для сфери туризму за напрямками 241 «Готельно-ресторанна справа», 242 «Туризм» на кафедрі туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету (ОНЕУ) при викладанні спеціальних туристичних дисциплін: «Рекреаційні комплекси світу», «Організація рекреаційних послуг», «Рекреалогія», а також під час організації та проведення навчально-економічної практики (тренінгу).

Розроблено модель професійної підготовки майбутніх фахівців в сфері туризму з використанням навчально-виробничої діяльності з виконанням посадової ролі. Її зміст: позааудиторна робота (форма) – навчальний рекламний тур (або навчальна екскурсія), виробничу діяльність під час спеціалізованих масових заходів з виконанням посадової ролі (метод) – поза навчальним закладом (спосіб) – організація навчально-виробничої діяльності студентів (прийом). В ході освітнього процесу нами реалізується принцип моделювання професійної діяльності майбутніх фахівців туризму за допомогою таких технологій навчання як: майстер-класи та дискусії з провідними фахівцями туристичного бізнесу, тренінги, творчі навчально-виробничі проекти, вирішення ситуативних завдань із реальної практики туристичної діяльності, виконання функціональних обов'язків на визначених позиціях.

Отже, інноваційні форми проведення навчальних екскурсій та турів в процесі підготовки майбутніх фахівців в сфері туризму – це перш за все розширення культурно-просвітницьких та освітніх можливостей для студентів, які дозволять створити ефективне освітнє мотивуюче середовище, завдяки якому кожний із них може набутися професійний досвід ще під час навчання у співпраці з представниками туристичного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Емельянов В. Экскурсоведение : учебное пособие. Москва : Советский спорт, 2012. 216 с.
2. Коваленко, О. В. Особливості підготовки фахівців туристичного супроводу (гідів-екскурсоводів) у деяких країнах східної Європи [Текст] / О. В. Коваленко // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 27, том 3. – С. 102 – 106.
3. Мартинова Н. С. Ігрові технології в професійній підготовці майбутніх менеджерів туризму : автореф. дис... канд.пед.наук : 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. К., 2015. – 21 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У сучасній методиці викладання у Вищій школі існує багато різноманітних форм та методів інноваційного навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань студентами, розвиток їх розумової діяльності, виявлення умінь та навичок критичного осмислення проблем, набуття досвіду самостійного опрацювання навчального матеріалу, пошукової роботи, набуття якостей, які стануть у нагоді в подальшому розвитку самоосвіти і самореалізації. Однією із таких форм є заняття, які забезпечують розвиток творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації і професійного використання знань. Успішність процесу навчання, ефективність використання в ньому різних методів і форм навчання значною мірою залежать від вдалого вибору засобів навчання.

Тому навчальний процес у вищих закладах повинен бути організований так, щоб дати студенту крім професійних знань, навиків, уміння орієнтуватися у постійно зростаючому потоці інформації, ще й спроможність спілкування, уміння працювати в колективі, бути готовим до вирішення конфліктних ситуацій, до постійного поновлення та поповнення знань, пошуку оригінальних рішень в умовах конкуренції та економічної нестабільності в суспільстві.

Це вимагає від педагогів пошуку таких сучасних засобів навчання, які оптимальною мірою сприяли б досягненню цієї мети в підготовці фахівців. Викладач повинен виступати не тільки джерелом інформації, а й організатором роботи студентів, спрямовуючи її в потрібне русло, створюючи сприятливий психологічний клімат в групі, коректуючи помилки.

Отже, саме заняття, які проводяться за допомогою інноваційних методів, дає можливість студентам заочної форми навчання впродовж усього періоду навчання розвивати самостійність, навчатися і спеціальності, і вмінню жити в суспільстві.

Збільшення кількості годин на самостійну роботу, впровадження модульно – рейтингової системи контролю знань студентів підвищують на сьогоднішній день ефективність семінарських занять.

Серед інноваційних методів навчання, які підвищують результативність семінарських занять з дисципліни «Міжнародна економічна діяльність України», можна виділити [1, с.76]:

- метод аналізу конкретної ситуації – формування груп студентів для вирішення певної проблеми; правильне рішення виробляється рецензуванням варіантів, запропонованих групами;
- метод ділової гри – сприяє практичному застосуванню набутих знань і загалом творчій діяльності студентів;
- метод модерації – спосіб проведення заняття, котрий дозволяє швидко вийти на конкретні, бажані результати, оскільки дає можливість всім учасникам прийняти спільні рішення як свої власні.

Найефективнішими та доцільнішими засобами навчання при проведенні таких типів семінарських занять є технічні засоби навчання широкого призначення – відеотехнічні і проекційні [2, с.87].

Так, наприклад, метод аналізу конкретної економічної ситуації за допомогою мультимедійних проекційних пристроїв активно використовується при проведенні семінарського заняття з «Міжнародної економічної діяльності України» на тему «Міжнародна інвестиційна діяльність України». Студентам пропонується проаналізувати рух

ППІ (у млн. дол. США) з економіки України до країн ЄС за даними наступної таблиці та надати відповіді на питання:

- Яка країна ЄС є найбільшим отримувачем ППІ з України? Чому?
- Знайдіть частку ППІ у Латвію в загальному обсязі ППІ з України в країни ЄС;
- Розрахуйте динаміку ППІ з України до країн ЄС (у відсотках) станом на 1 січня 2017 року порівняно з відповідним періодом 2010 року.

Таблиця 1

**Обсяги прямих іноземних інвестицій з економіки України до країн ЄС, млн. дол.
(2010-2017 рр.)**

	Обсяги на 1 січня								На 31.12. 2017
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Усього у країни ЄС	5 465,0	6 078,2	6 072,7	6 150,1	6 192,3	6 138,8	6 111,0	6 115,1	6 091,6
Кіпр	5 336,1	5 900,1	5 899,7	5 917,6	5 925,1	5 926,1	5 923,7	5 930,5	5 932,5
Латвія	31,9	87,9	80,4	95,5	98,6	85,0	69,8	68,4	75,2
Угорщина	0,1	0,1	0,1	4,2	17,3	16,0	14,6	14,9	17,5
Інші країни ЄС	96,9	90,1	92,5	132,8	151,3	111,7	102,9	101,3	66,4
Усього з України	5 760,5	6 402,8	6 435,4	6 568,1	6 702,9	6 456,2	6 315,2	6 346,3	6 339,8

Наприклад, при проведенні семінарського заняття з теми «Міжнародні валютно-фінансові відносини» за методом ділової гри студенти розподіляються на малі групи, кожна з яких аналізує свій сегмент теми. Так, перша група аналізує валютний стан української економіки, друга – зовнішній борг України та третя – інвестиційну привабливість. Четверта група (так звані рефері) оцінюють виступи перших трьох груп. Викладач на такому семінарському занятті виступає тільки як організатор.

Також, при проведенні семінарів у студентів-заочників дуже важливо використовувати сучасні статистичні дані, надані у візуальній формі. Така форма подання статистичної інформації більш зацікавляє студентів та дає їм змогу студентам наочно уявити сучасний стан розвитку міжнародних економічних відносин.

Отже, використання інноваційних методів викладання за допомогою сучасних технічних засобів навчання активізує роботу студента протягом семестру, змушує його працювати систематично і самостійно, розширює можливості для всебічного розкриття здібностей студентів, розвиває їхнє творче мислення, індивідуалізує навчання, розширює межі самостійної роботи й докорінно змінює взаємовідносини в ланці викладач-студент, створюючи атмосферу співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Скринник З.Е. Психологія і педагогіка. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study) : Навчально-методичний посібник – Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. – 145 с.
2. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Г. М. Козлова. – Одеса : ОНЕУ, Атлант VOI COIU, 2014. – 200 с.

Литовченко І. Л.
д.е.н., проф. кафедри маркетингу
Бербер А. І.
аспірантка
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧІВ» В ОНЛАЙН РЕЖИМІ

Актуальність вивчення поведінки споживачів. Кожен індивід, що є потенційним споживачем, має свої психологічні особливості, тип характеру та темпераменту. При аналізі цих особливостей можна виявити деякі моделі, притаманні поведінки споживачів. Типи споживчої поведінки тісно пов'язані з мотиваціями. Придбання тієї чи іншої товару чи використання послуги є процесом, основі якого лежать різні спонукальні мотиви. Ці мотиви можуть, як спиратися на здоровий глузд, і формуватися під впливом випадкових імпульсів. Таким чином, дослідження мотивацій та типів споживчої поведінки є дуже важливим для створення реклами, здатної впливати на цільову аудиторію необхідним для рекламодавця[1].

Сьогодні важливо вивчити, зрозуміти та використовувати в роботі особливості поведінки споживачів. Оскільки основні завдання маркетингу задоволення потреб і бажань громадян, і організацій шляхом обміну товарами і послугами, що становлять цінність для покупця. Надавати належне значення маркетингу означає: задовольняти потреби клієнта і одержувати при цьому максимальний прибуток. Для досягнення цих двох цілей організується бізнес. Поведінка споживачів – область знань, яка виходить за межі суто маркетингової сфери діяльності. Вона актуальна для кожного, хто прагне міцно і успішно вписатися в ринкову стихію і досягти успіху в ній, застосовуючи всі прийоми та методи управління поведінкою споживача [2].

Проблема поведінки споживача на ринку є ключовою. Маркетинг - це розробка технологій реакції фірми на споживчу поведінку. Менеджерам будь-якої компанії необхідно знати як, спираючись на розуміння поведінки споживачів, здійснювати діяльність та розвивати свою стратегію. Робота із споживачем – аналіз, прогноз є повсякденною складовою професійної діяльності кожного спеціаліста, зайнятого у сфері маркетингу. З розвитком ринкових відносин та посиленням конкуренції в Україні робота зі споживачем стає все більш актуальною для всіх учасників ринкових відносин. [3]. Навчитися розуміти та керувати поведінкою споживачів, дізнатися покупця не так просто. Споживач нерідко каже, думає про свої бажання одне, а опинившись у супермаркеті, купує щось зовсім інше. Покупець просто не усвідомлює спонукальних мотивів такої покупки, може передумати в останню хвилину. Отже, необхідно вивчати стереотипи поведінки споживачів, його потреби, переваги, сприйняття їм товару та ін. Маркетинг, орієнтований на споживача – це орієнтація ринку, орієнтація на майбутнє, орієнтація зростання фірми[4].

Специфіка роботи онлайн. Онлайн-навчання – це насамперед когнітивний та соціальний процес, а не просто процес передачі інформації за допомогою Інтернету. Онлайн формат уроків зручний не тільки для тих, хто вивчає, але і для викладачів. Онлайн заняття проводяться не у звичайній традиційній формі, а з допомогою інформаційно-комунікаційної технологій. Існує широкий вибір інформації. Програма обмежена конкретними підручниками та посібниками. Усі матеріали під рукою, в електронному вигляді. Крім того, не в кожній аудиторії є інтернет, комп'ютер, також часто немає можливості забезпечити учнів копіями додаткових роздаткових матеріалів. Під час роботи онлайн такої проблеми просто не існує: студенти можуть подивитися відео кілька разів, виконати інтерактивну вправу, прослухати запис. Викладач може поділитися кольоровою картинкою, дії на якій можна описати під час заняття. Підручники та додаткові матеріали можна надіслати поштою [5].

Поточний контроль знань проводитиметься на навчальних заняттях. Контроль знань має такі види:

- індивідуальна відповідь, колоквиум;
- участь у семінарі, усне опитування на заняттях;
- тестування, завдання;
- перевірка виконання індивідуальних завдань;
- контрольна робота;
- ведеться наповнення електронного журналу.

Висновок

Взаємини споживача та виробника вибудовуються в такий спосіб, що споживач перебуває у центрі інтересів виробника, є його основною метою та об'єктом цілеспрямованого впливу. Саме тому для виробника важливим є вивчення споживача з психологічного, економічного, соціологічного та культурологічного погляду. Сформована дисципліна "Поведінка споживачів" включає ці підходи, досліджує споживачів з різних позицій. Основний зміст дисципліни "поведінка споживачів" - моделі поведінки споживачів, їх психологічні особливості та мотивації. Також розглянуто специфіку цієї науки та історію її становлення.

Як і у багатьох сферах життя, пандемія COVID-19 внесла зміни, розкрила проблеми дистанційного управління вищого навчального закладу. Але якщо розгорнути сприйняття на 180 градусів, ми можемо побачити, що вона може стати і пусковою кнопкою позитивних перетворень. Система вищої освіти вийшла на новий рівень і продовжує успішно відпрацьовувати технологію даного навчання, навіть незважаючи на те, що під час впровадження дистанційної форми навчання під час пандемії COVID-19 виникла низка проблем. Ситуація з коронавірусом – не привід порушення процесу навчання. Дистанційне навчання – це перспективний вектор розвитку системи освіти, здатний вирішити низку актуальних проблем освіти. Воно має інтегруватися в освітні технології та тенденції, форми навчання, доповнювати та розвивати їх.

Список використаних джерел:

1. Алешина, И. В. Поведение потребителей: учеб. пособие /И. В. Алешина. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2006.
2. Аристархова М., Крахмалёва А. Маркетинговое исследование потребителей//Маркетинг, 2001. №6.
3. Белявцев М.И., Иваненко Л.М. Поведение потребителей. Учеб. пособие. – Донецк, 2008. – 302 с.
4. Амблер Т. Практический маркетинг. Серия "Теория и практика менеджмента". – СПб: Питер, 2001.
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. No 2145-VIII. URL: Специфика онлайн преподавания <https://skyteach.ru/2019/02/11/specifika-i-podvodnye-kamni-onlajn-prepodavaniya/>

Асєєва Ю. О.
д. психол. н., старший викладач кафедри
мовної та психолого-педагогічної підготовки
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ОНЛАЙН-ТРЕНІНГ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Слід зауважити, що не так давно дистанційний формат навчання вважався складним і незрозумілим, науково-педагогічний склад більшості закладів вищої освіти навіть не уявляв що навчально-методичні комплекси необхідно буде розробляти з використанням інформаційно-комунікативних технологій та у відриві від безпосередньої міжособистісної взаємодії. Але сучасні карантинні обмеження, які тривають понад два роки, майже повністю перевели усі ланки освітньо-навчального процесу у віртуальну реальність, починаючи від молодших класів загально-освітньої школи до закладів вищої освіти. Хоча під онлайн-навчанням багато хто ще розуміє роботу викладача та учня на відстані, однак це поняття набагато ширше. Онлайн-навчання це ретельно спроектований та спланований навчальний процес в електронному інформаційно-освітньому середовищі, який підтримується методично-обґрунтованою та цілеспрямованою послідовністю навчально-методичних та контрольних-вимірювальних матеріалів, які забезпечують досягнення результатів навчання у форматі виключно електронного навчання.

Під технологіями дистанційного навчання слід розуміти сукупність новітніх інформаційно-комунікативних методів та форм розвитку, які забезпечують проведення навчального процесу на відстані. Дистанція, на період сьогодення, вже не перешкоджає спілкуванню, інтерактивній взаємодії та отриманню загальних та практичних компетенцій і навичок для більшості професій у тому числі і для представників соціономічних спеціальностей. До представників, останніх, застосовуються високі психологічні, професійні, особистісні вимоги, оскільки об'єктом праці є інші люди [1, 3], які володіють власною активністю та оцінкою, можуть сприяти чи протидіяти діям інших. Професії такого типу припускають також і особливий тип взаємодії – «поведінку допомоги». Допомагаюча діяльність стає професією, коли суб'єкт допомагаючої діяльності не лише здійснює цілеспрямовані дії відносно до того, кому він допомагає, а й водночас усвідомлено застосовує спеціальні знання, уміння та навички для реалізації допомагаючих технологій [12]. Е. П. Корабліна, зазначає, що допомагаюча діяльність спрямована на підтримку людини у складних, критичних моментах її життєдіяльності та застосовується для активізації в ній внутрішнього психічного потенціалу, у передачі інформаційних, матеріальних та інших ресурсів, необхідних у кризових і проблемних ситуаціях. [5]. Допомога може бути розглянута, як в професійному так і непрофесійному аспектах.

З метою здобуття професійних навичок надання допомоги для представників соціономічних спеціальностей під час онлайн-навчання є введення у курс нових заходів навчання які дозволяють синхронізувати взаємодію та зворотній зв'язок. Разом із системами дистанційного навчання зміняться і самі навчальні матеріали. Нудні інструкції, лекції та презентації вже не працюють. Оскільки, навчання сучасної молоді вже не лише розумовий, а ще й емоційний процес тому доцільним і ефективним, на нашу думку, є включення у процес засвоєння професійних навичок: мозкового штурму, кейс-стадій, ділових та рольових ігор та тренінгу.

Для представників соціономічних спеціальностей включення у навчальний процес тренінгів є досить важливим аспектом. Зауважимо, що і досі не існує єдиного визначення поняття «тренінг» (з англ. – train, training) – один із синонімів поняття тренування, навчання, виховання, підготовка тощо. Найбільшого розповсюдження в сучасній історії цей напрямок отримав у психології. У середині ХХ століття американськими психологами К. Левіном та

К. Роджерсом були розроблені теорії групової динаміки. У 1970-ті роки у Німеччині під керівництвом М. Форверга було розроблено метод, названий ним соціально-психологічним тренінгом. Л.А. Петровська (1982) [6-8] визначає соціально-психологічний тренінг як «засіб психологічного впливу, спрямоване на розвиток знань, соціальних установок, умінь та досвіду в галузі міжособистісного спілкування».

Тренінг як форма інтерактивного навчання, метою якого є розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки у спілкуванні, є одним із найважливіших методів у системі професійної підготовки вчителів [6, 11].

Комісія з трудових ресурсів Великобританії запропонувала таке робоче визначення: «Тренінг – це запланований процес, мета якого змінити ставлення, знання чи поведінку учасників за допомогою навчального досвіду, і спрямований на розвиток навичок виконання певної діяльності» [4].

Є.В. Сидоренко приділяє особливе значення інтерактивності навчання, що включає як власну діяльність, так і активну взаємодію з іншими людьми, отримання від них зворотного зв'язку, інформації про свої дії [10].

Ще однією рисою є проведення тренінгів як навчальної та ігрової діяльності, що проходить в умовах моделювання різних ігрових ситуацій, у ході якої учасники набуває та використовує новий досвід, оскільки будь-яка навичка або якість моделюються на конкретних кроках і негайно аналізуються та перевіряються у навчальній обстановці, максимально наближеною до дійсності [2].

Тренінг – це сукупність різних прийомів і методів, вкладених у розвиток в людини тих чи інших навичок і умінь [7], у своїй результаті навчання є зміна професійного поведінки учнів, перенесення знань з обстановки тренінгу на реальний світ [6, 8, 10].

Надалі методика отримала застосування при підготовці підприємців та менеджерів (бізнес-тренінги, тренінги переговорів, тренінги продажу тощо). Бізнес-тренінг визначається як короткий, насичений різними формами та методами занять курс підвищення кваліфікації [4, 10].

Як узагальнюючого можна прийняти визначення тренінгу як діяльності, спрямованої на придбання знань, умінь та навичок, корекцію та формування здібностей та установок, необхідних для успішного виконання професійної діяльності [9].

Таким чином, підсумовуючи зазначені визначення, можна відокремити наступні позитивні риси тренінгів:

- інтерактивність навчання як основний принцип;
- спрямованість в розвитку практичних навичок;
- моделювання різноманітних ігрових ситуацій;
- інтенсивність навчання з розумно мінімальними витратами часу; можливість використання дистанційних освітніх технологій;
- корекція та формування здібностей та установок професійної діяльності як мета навчання.

Онлайн-тренінг дозволяє використовувати широкий спектр засвоєння інформації із впливом на візуальну, аудіальну, когнітивну та емоційну сфери, що сприяє більш швидкому та ефективному засвоєнню матеріалу. Так у онлайн-тренінг можливо включити: інформаційні слайди, графічні малюнки, діаграми, міні-схеми та короткі ролики, замальовки та спеціальні ілюстрації, що демонструються під час лекції на додатковому вікні монітора чи проектора. Перевірка знань з онлайн-тренінгу підвищує якість навчання і може бути елементом тренінгу в прямому ефірі, через міні-опитування, міні-тестування, або письмові запитання-відповідь через чат.

Слід також зауважити, що у сфері електронного навчання з'являється все більше незвичайних, інтерактивних навчальних матеріалів таких як чатботи та VR-відео. Чатботи можна використовувати не тільки для імітації взаємодії з інструктором або автором курсу, але і для створення рольових ігор всередині електронних курсів: наприклад, діалог з пацієнтом або клієнтом. При цьому чатбот володіє інтерактивним інтелектом, що дозволяє

йому постійно оновлюватись та створювати нові й більш актуальні ситуації. VR-відео – ролики, зняті з кутом огляду 360 °, які можна дивитися через окуляри віртуальної реальності. Таке навчання з ефектом занурення захоплює учнів набагато більше, ніж звичні презентації та лекції, хоча нажаль економічний стан та забезпечення закладів вищої освіти, поки що не передбачає таких витрат на розробку навчально-методичних комплексів.

Список використаних джерел:

1. Буркова Л. В. Визначення класу соціономічних професій. Практична психологія та соціальна робота. 2010. № 7. С. 68–73.
2. Гладышев С. Как вести себя на тренинге?. Обучение и карьера. 2005. №35. С.70–73.
3. Исаев В. П. Психологические особенности будущей профессиональной деятельности специалистов социономического профиля. Мир науки, культуры, образования. 2013. № 4(41). С. 203–206.
4. Кеннет Ф. Технологии обучения менеджеров. Где, когда и как их использовать. «Добрая книга», 2006. 304 с.
5. Кораблина Е. П. Помощь и помогающие / Е. П. Кораблина, Л. А. Колчанова // Вестник Балтийской педагогической академии. 2002. Вып. 43. С. 143–145.
6. Корчова О. М. Риторична компетентність як складник професійної підготовки соціальних педагогів. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2013. Вип. 22. С. 23–28.
7. Пахальян В.Э. Групповой психологический тренинг. СПб: «Питер», 2006. 224 с.
8. Петровская Л. А. Теоретические и методические проблемы социальнопсихологического тренинга. М: Изд-во МГУ, 1982. 168 с.
9. Саруханов В.А. Словарь телевидения, или Что бы это значило?. Ч.2. СПб: "Всемирное слово", 2005. 528 с.
10. Сидоренко Е.В. Технологии создания тренинга. Отзамыслак результату. СПб: «Речь», 2007. 329 с.
11. Словник української мови: в 11 томах. Том 6. 1975. URL: <http://sum.in.ua/s/pidghotovka>
12. Чиркина Е. А. Содержание учебного предмета как условие профессионально-личностного становления специалиста в сфере помогающих профессий. Вектор науки Тольяттинского гос. ун-та. Тольятти : Изд-во ТГУ, 2012. Вып. 1(8). С. 318–321.

ЗАСТОСУВАННЯ KEYС-ТЕХНОЛОГІЙ У ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ТА САМОСТІЙНОСТІ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

Процес навчання – це не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову студентів. Адже куди важливіше навчити, ніж просто розповісти. Цей процес потребує напруженої розумової роботи студента та його власної активної участі в цьому процесі. Цю мету і переслідує застосування інтерактивних технологій.

При активному навчанні передбачається застосування методів, що стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів, які Учень виступають “суб’єктом” навчання, виконують творчі завдання, вступають в діалог з викладачем. Основними методами цього навчання є: самостійна робота, проблемні й творчі завдання у вигляді кейсів, питання студентів до викладача і навпаки, що розвивають креативне мислення та самостійність у прийнятті рішень.

Проблема запровадження кейс-технологій у практику вищої професійної освіти в даний час є вельми актуальною, що зумовлене двома тенденціями:

- перша впливає із загальної спрямованості розвитку освіти, його орієнтації не стільки на отримання конкретних знань, скільки на формування професійної компетентності, умінь і навичок розумової діяльності, розвиток здібностей особистості, серед яких особлива увага надається здібності до навчання, умінню опрацьовувати великі масиви інформації;

- друга впливає з розвитку вимог до якості фахівця, який повинен володіти необхідним набором компетенцій, що дають змогу організувати пошук оптимальних рішень у різних ситуаціях, виділятися системністю й ефективністю дій у нових умовах [1].

Дослідження проведені Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 1980-х роках, засвідчують, що інтерактивне навчання вможливило різке збільшення відсотка засвоєння матеріалу, бо впливає не лише на свідомість студента, а й на його почуття, волю. Результати цих досліджень відображено у схемі, яка дістала назву “Піраміда навчання”.

“Піраміда навчання” демонструє, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція – 5%, читання – 10%), а найбільших – інтерактивного (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших або негайне застосування знань – 90%). Ці дані є середньостатистичними, тому у конкретних випадках результати можуть різнитися, але в середньому таку закономірність може простежити кожен викладач.

Науковці виділяють наступні принципи інтерактивного навчання (табл.1):

Таблиця 1

Принципи інтерактивного навчання

№ з/п	Принцип	Сутність принципу
1	2	3
1	Принцип активності	Означає, що для досягнення поставлених цілей кожен студент повинен брати активну участь у процесі спілкування та активно взаємодіяти з іншими

1	2	3
2	Принцип відкритого зворотнього зв'язку	Сутність принципу полягає в обов'язковому висловленні членом чи всіма членами групи думок, ідей чи заперечень щодо поставлених завдань. Саме завдяки активному використанню зворотнього зв'язку учасники групи довідуються, як сприймаються іншими людьми їхня манера спілкування, стиль мислення, особливості поведінки. Завдяки цьому принципу відбувається корекція мовлення
3	Принцип експериментування	Принцип припускає активний пошук студентами нових ідей та шляхів вирішення поставлених завдань. Цей принцип дуже важливий і як зразок стратегії поведінки в реальному житті, і як поштовх до розвитку творчості й ініціативи особистості
4	Принцип довіри в спілкуванні	Саме на це спрямовано спеціальну організацію групового простору в ході проведення занять: звичайно використовуваний у роботі прийом розташування студентів і викладача по колу обличчям один до одного, для того щоб змінити у студентів стереотипну установку і уявлення про те, як повинні проводитися й організовуватися заняття і яку роль у них повинен грати викладач
5	Принцип рівності позицій	Він означає, що викладач не прагне нев'язати студентам свої думки, а діє разом з ними. В свою чергу, студент має змогу побувати у ролі організатора, лідера

Нагромаджений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо засвідчує, що інтерактивні технології сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють студентам: аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу й тому зробити засвоєння знань більш доступним; навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати; навчитись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації; вчитись будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути діалогу; знаходити спільне розв'язання завдань; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Одним з найефективніших засобів підвищення ефективності пізнавальної активності студентів є використання у навчальному процесі інтерактивних технологій навчання.

Кейс-технології – це використання конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень.

Суть *кейс-методу* (case study) – методу ситуаційного аналізу – полягає у тому, що тим, хто навчається, пропонується осмислити реальну професійну ситуацію, опис якої водночас відображає не тільки якусь практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти для її розв'язання. Основне у викладеній проблемі те, що вона не має однозначних рішень [2, с. 7]. Серед головних понять, які описує кейс-метод, необхідно виділити такі, як «ситуація» та «аналіз». Ситуація є певним тимчасовим станом, який може змінюватися у різних напрямках.

Кейс-метод — другий різновид аналізу, який формує власний особливий і неповторний зміст аналітичної діяльності і передбачає залучення різних видів аналітичної діяльності, необхідних для осмислення ситуації [2, с. 8].

Кейс – це не просто правдивий опис подій із реальної практики, а єдиний інформаційний комплекс, який допомагає зрозуміти ситуацію. Безпосередня мета методу case-study – спільними зусиллями групи студентів проаналізувати ситуацію – case, яка має місце у реальному житті і розробити практичне рішення; закінчення процесу – оцінка запропонованих алгоритмів і вибір кращого в контексті поставленої проблеми [3].

Хороший кейс має задовольняти такі вимоги:

- відповідати чітко поставленій меті створення;
- мати відповідний рівень складності;
- не застарівати надто швидко й бути актуальним у момент розгляду;
- ілюструвати декілька аспектів економічного життя;
- втілювати типові ситуації;
- розвивати аналітичне мислення;
- провокувати дискусію;
- передбачати кілька варіантів рішень [4].

Проблемою застосування кейс-методу є роль у формуванні оцінки знань студента з дисципліни. Існують кілька варіантів вирішення цієї проблеми.

У першому випадку оцінка за кейс розглядається як одна із багатьох отриманих при інших методах вивчення даної дисципліни. В іншому випадку оцінці за аналіз кейсу надаються рейтингові бали в загальному заліку. І випадок, коли в основу покладено припущення, що кейс відображає ключові положення тієї системи знань і вмінь, які необхідні студентам. Який із варіантів оцінювання знань потрібно вибрати – залежить від конкретних ситуацій. Але оцінювання має бути обґрунтованим.

Для успішного впровадження кейс-технологій потрібно дотримуватись стратегічних принципів розвитку кейс-методу:

- насамперед необхідно запроваджувати кейс-технології в програми підготовки кваліфікованих робітників сучасних ринкових спеціальностей, у яких домінує швидка зміна нових технологій;

- кейс-метод необхідно використовувати з іншими методами навчання, які надають базові системні знання (необхідні сучасним спеціалістам крім знань великої кількості вирішення ситуацій, методологічні принципи та системи);

- використання кейс-методу повинно бути методично обґрунтоване і забезпечене як на рівні організації навчального процесу, так і на рівні планування окремим викладачем;

- необхідно оцінити можливість і потребу застосування кейс-методу для конкретних спеціальностей, дисциплін та їх розділів.

Застосування кейс-технологій має забезпечити дотримання загальних цілей навчання: засвоєння змісту й відпрацювання навичок на необхідному рівні; особистісний розвиток студентів, розвиток аналітичних навичок і вмінь працювати в команді; здатність вислухати й зрозуміти альтернативну точку зору; уміння виробляти узагальнююче рішення з урахуванням альтернатив; планувати свої дії й передбачати їхні наслідки. Кейс-технологія, як і інші інтерактивні методи навчання, викликає зацікавленість у студентів.

Така форма організації навчання забезпечує студентам можливість використання знань, які вони отримали на заняттях.

Список використаних джерел:

1. Наумова М., Гладкова Л. Использование метода case-study в преподавании экономических дисциплин в высших учебных заведениях URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2012_8_2Z9.pdf

2. Савенкова Л. О., Приходько В. М. Збірник міні-кейсів з дисципліни «Комунікативні процеси у навчанні» К.: КНЕУ, 2009. 343 с.

3. Нестерова Л., Лузан П., Манько В., Герлянд Т., Слатвінська О., Шимановський М. Науково-методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах євроінтеграції. К.: ІНТОН НАПН України, Педагогічна думка, 2012. 222 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/107176/1/nesterova_monografiya_1.pdf

4. Ковальова К., Ковальов В. Методологічні аспекти методу case study при викладанні економічних дисциплін. Вища школа: проблеми економічної освіти. 2010. № 2. С. 68 – 75.

*Трофименко В. І.,
доцент кафедри вищої математики
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна
Кудзіновська І. П.,
доцент кафедри вищої математики
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Поширення дистанційної форми навчання у всіх розвинених країнах є закономірним етапом розвитку і адаптації освіти до сучасних умов, а саме: заклади вищої освіти поступово змінюють принципи організації освітнього процесу, створюючи умови для реалізації більш гнучкого, індивідуалізованого навчання, що реалізується у віртуальному інформаційно-освітньому середовищі. У цих умовах перед освітньою системою стоїть нове і непросте завдання – формування та розвиток особистості, здатної до самовдосконалення та саморозвитку шляхом навчання протягом усього життя.

Діючі на сьогодні віртуальні університети спираються на п'ять основних моделей організації заочної вищої освіти, виділених С. Гурі-Розенбліт [1, с. 490]:

- університет, що здійснює виключно дистанційне навчання;
- університет подвійного типу;
- вечірні університетські курси;
- університетські консорціуми;
- університети на базі нових технологій.

Одним з істотних ресурсів підвищення ефективності на світовому ринку дистанційних освітніх послуг є хмарні платформи, які включають як електронні ресурси, так і освітні послуги, що реалізуються з використанням технологій дистанційного навчання. Крім цього, у зв'язку з поширенням захворювання на COVID-19, освітні установи змушені були у екстреному режимі переводити традиційну модель навчання на цифрову платформу, що викликало безпрецедентний сплеск поширення онлайн-навчання в Google-classroom.

Ніякі знання, якщо вони не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини. Тому самостійна робота використовується не лише для оволодіння певною дисципліною, але і для формування навичок самостійної роботи взагалі. Самостійна робота проходить без безпосередньої участі викладача, але вона обов'язково повинна систематично контролюватися викладачем. Для виконання самостійної роботи студенти мають бути забезпечені методичними вказівками, посібниками, переліком необхідної літератури і програмних засобів [2, с.190]. Також важливо, щоб завдання, що ставляться перед студентами у рамках дистанційного навчання, не збільшували обсяг роботи або рівень складності порівняно з тим же курсом, організованим аудиторно. З цією метою доцільно скористатись рекомендаціями щодо планування навчального навантаження студентів, що застосовуються у Гельсінському університеті [3], та пропонують зіставляти обсяг роботи студента, передбачений навчальним планом, із середньою швидкістю роботи з навчальними матеріалами та виконання завдань – середньою швидкістю читання та середньою швидкістю письма.

З метою активізації самостійної роботи студентів викладачі кафедри вищої математики Національного авіаційного університету розробили ряд методичних рекомендацій до самостійної роботи студентів [4; 5; 6; 7]. Матеріал кожної теми відповідає робочій навчальній програмі. Кожна тема містить основні методичні рекомендації та завдання для самостійного виконання, розв'язування яких сприятиме кращому розумінню,

засвоєнню та застосуванню основних теоретичних положень. Провідний викладач може коригувати кількість і зміст завдань, які студент має виконати самостійно протягом вивчення відповідного матеріалу.

Підсумовуючи сказане, відмітимо, що при викладанні математичних дисциплін в умовах дистанційної форми навчання важливим є підвищення результативності самостійної роботи студентів. Для цього необхідна належна інформаційно-комунікаційна підтримка курсу, яка сприяє, зокрема, інтеграції математики з циклом професійних дисциплін; підвищення компетенції викладачів та студентів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій; матеріально-технічне оснащення закладів вищої освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Гури-Розенблит, С. Виртуальные университеты: современные модели и будущие тенденции // Высшее образование в Европе. – № 26 (4). – 2001. – С. 487-499.
2. Використання інформаційних технологій при навчанні математичних дисциплін / Трофименко В., Кудзіновська І., Шкварницька Т. / DOI: 10.36550/2415-7988 // Наукові записки. – Випуск 198. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021. – С. 185-199.
3. University of Helsinki <https://teaching.helsinki.fi/instructions/article/students-workload-and-study-credits>
4. Higher mathematics. Probability Theory. Random events: Method Guide to self study / compiles: I. O. Lastivka, I. S. Klyus, V. I. Trofymenko. – К. : NAU, 2018. – 48 p.
5. Higher mathematics. Probability Theory. Random variables: Method Guide to self study/ compiles: I. O. Lastivka, I. S. Klyus, V. I. Trofymenko. – К. : NAU, 2019. – 44 p.
6. Higher mathematics. Linear algebra. Algebra of vectors. Elements of analytic geometry: Method Guide / compiles: I. O. Lastivka, A. O. Antonova, I. S. Klyus, V. I. Trofymenko. – К. : NAU, 2018. – 60 p.
7. Вища математика: навч. посібник / І. О. Ластівка, О. І. Безверхий, І. П. Кудзіновська. – К.: НАУ, 2018. – 452 с.

*Демченко В. М.,
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
м. Херсон, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЕЛЕМЕНТІВ В МОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

За принципом наближення інформації, отриманої особою під час читання чи слухання певного художнього твору, до її інтелектуального рівня, можна виокремити масив українських авторів, мовлення яких відзначається певними інноваціями. Серед них, звісно, сучасні письменники (Сергій Жадан, Ірена Карпа, Юрій Андрухович, Оксана Забужко та ін.), але й митці початку минулого століття, які свого часу були таким ж мовними новаторами, адже українська мова саме активно розвивалася в напрямку її функціонального поширення в мистецтві й освіті. Наприклад, уживання в мові творів фрагментів «живого» мовлення актуалізувало художню оповідь, наближаючи її до народного сприйняття (ці твори читалися у сільських просвітніх центрах), або сприйняття місцевими інтелектуалами, які таким чином реалізовували своє зацікавлення прабатьківською українською мовою.

Дослідженням мовного культурного конгломерату «народне мовлення» займалися науковці як у ті часи (Олександр Потебня, Борис Грінченко, Сергій Єфремов, Іван Огієнко, Агатангел Кримський), так і в часи практичного розвитку української мови (Віталій Жайворонок, Ганна Залізняк, Лариса Масенко, Олександр Тараненко та ін.). Також зразки повсякденного мовлення збирали автори відповідних словників (Дмитро Ужченко, Євген Тимченко, Віктор Чабаненко та ін.). Долучилися до цього процесу й ми, залучивши як маркер народної форми слова термін «органічне» [1].

Оскільки таке «живе» мовлення буде актуальними завжди, поки функціонує народна мова, відбиваючи свою давню й органічну природу, його зразки потрібно відшукувати в літературній творчості давніх письменників, що допомагає відтворити тогочасне мовлення, а це у свою чергу – багатий матеріал з історії нашого народу, а також має ще й краєзнавче значення. Тому в цій розвідці ми проаналізуємо фрагменти народного мовлення у творах Дніпрові Чайки, Миколи Куліша та Євгена Чикаленка, враховуючи окремі біографічні риси цих митців у процесі формування їх творчої особистості та визначивши живомовні елементи у їхньому зафіксованому мовленні.

Відомо, що кілька сторіч тому українська мова функціонально переважала в сільській місцевості (кількісно також, адже селян було втричі більше за містян). Однак саме патріотичні письменники (й інші інтелігенти) ставали адептами національної культури, незважаючи на своє походження. Так, Микола Аркас (миколаївський історик і громадський діяч) виховувався в міській військовій родині, але ціннісна орієнтація щодо мови й культури була проукраїнською. Людмила Василевська (Дніпрова Чайка), навчаючись в одеській гімназії та працюючи там, уже писала українською, чого не розуміли її рідні.

Письменниця ілюструвала процес засмічення мови під впливом теорій престижності метрополійної російської. Так, на ґрунті української артикуляції спроби спілкування російською мовою (чи то калькування, чи прямого перенесення) викликають лише сміх, вимова стає комічною та жалюгідною. Сільські школярі не розуміють взагалі міського інспектора («спехтора») через його мовлення [2]. Зауважимо, що саме з цих причин на початку ХХ ст. українську мову було введено як мову навчання в одно- та дворічних школах губернії).

Мовним матеріалом і Людмили Василевської, і пізніше Миколи Куліша є фактичне говіркове мовлення селян Херсонщини та Одещини. Тому такі лексичні одиниці, як *канхвети* чи *мендалі* сприймаються апіорі як елементи просторіччя. Однак насправді ці форми є результатом адаптації іноземних запозичень (зокрема такою є рефлексія історично чужого для українця звука *ф* та незвичної акомодативної позиції).

На відміну від Дніпрової Чайки, Микола Куліш описує принципово іншу соціально-політичну ситуацію – період українізації («коренізації»), коли процес засмічення мови варваризмами й канцеляризмами розвивається в дещо відмінних від імперських умовах – розповсюджуючись і на мовлення селян. Так, мовою вчителів залишається від імперських традицій російська, мова ж усіх селян – українська: навіть у російськомовному контексті автор мистецьки передає мовлення селян («*Походять, походять до Різдва, а як захолодає, – перестануть, бо холодному й голодному не до школи*»; «*В хазяйстві згодиться*»), часто вживаючи місцеві діалектні форми («... в *Одес*, як кажуть в *Чаплині*»; «у *Ялтах*, як кажуть в *Каланчаці*») (Куліш, 2014). Річ у тім, що грецькі *Odess* чи *Odessos* передбачають форму чоловічого роду, за аналогією і *Ялта* так сприймається, через що компромісно використовується у формі множини (як *Саки* чи *Хорли*). Що ж до слов'янського ойконіма *Чаплинка*, то українське органічне мовлення уникає переважно російського суфікса -к- (варіант *Чаплина* використовується і до нашого часу).

В інспекторських записках Микола Куліш багато уваги приділяє мовленню сільських дітей-школярів, хоча у своїй літературній творчості таких образів широко не репрезентує. Їх мовлення по-дорослому серйозне та вдумливе: «*Ти думаєш, що в суді присудять по правді... Ов-ва, жди правди од суда. Василь дасть хабара, і квит ...*». Як бачимо, це мовлення адаптовано автором, не виявляючи елементів повсякденності: «*Хай вона згорить ...*» (про школу). Однак переважно він ілюструє саме реальне мовлення селян і міщан Херсонщини та Одещини: «*Бог його святий зна, що воно ходить і даве людей*»; «*Дуже вчений батюшка, мендалі і хрести ма ...*» (фіксуємо короткі діалектні дієслівні форми 3-ї особи однини *зна, ма*, а також форму *даве* за аналогією до 2-ї дієвідміни). Автор і сам зазначає про це в листі до Івана Дніпровського, якому дозволяє «деякі окремі слова й звороти виправить», але тільки щоб не порушити «місцевого колориту» в мові. Причому Куліш бере це словосполучення в лапки, підкреслюючи його новаторську специфіку (сьогодні ж воно має вже термінологічний характер – надає творам історичної достовірності) [3].

Зі структурного боку такий «місцевий колорит» створюється різними засобами: частим вживанням слів і зворотів, запозичених із російської мови: *такий маланхольний, один комік, інтелігенції покеда не займай* («Патетична соната»); *печення, серйозно, меланхольная ідіїотка* («Мина Мазайло»); *невкоснительно, машиністочка, озюминка, салдат, поштальйон* («Народний Малахій»). Рис комічності набувають ці звороти через характерну для української артикуляції вимову деяких голосних і приголосних звуків (в останньому прикладі, скажімо, має місце регресивна дисиміляція за засобом творення. Сюди ж належать і тогочасні мовленнєві штампи та неологізми, привнесені революцією: *соціалістичний лікнеп, загсівське прізвисьце, председатель* (аналогія до сідати? – В.Д), *люди комсомольські, обставини суто міщанські, прекрасну базу маєш, прискор цей процес, маловажний історичний факт* («Мина Мазайло»); *гражданка, проект, пійонерчики* («Народний Малахій»); *танцевечір, секретарка, всю буржуазію в трюм землі* («Патетична соната») [3].

Як бачимо, у суто мовному плані твори Миколи Куліша є реальною ілюстрацією сучасної йому ситуації. Для нас у такому разі ця ілюстрація є доказом органічності народного мовлення проти неорганічності того ж таки офіційно-ділового стилю, елементи якого підсвідомо адаптуються на українському ґрунті.

Зрозуміло, що для вивчення повсякденної мови найбільш цікавою є белетристика, оскільки характеризує власний стиль автора (роздуми, оформлені більш простою мовою). Ми вже аналізували фрагменти зі щоденника Сергія Єфремова [1], який був значною мірою мовним пуристом, академістом. На відміну від нього Євген Чикаленко (відомий український національний діяч і меценат), за його ж словами, пише «живою» мовою [4].

У мові Чикаленка фіксуємо лексичні одиниці – тогочасні мовні новації: *хмародери* (будинки) [4, с. 82] (калька від англ. *sky scraper*, що російською мовою калькувалося в *небоскреб*). Українські лексикографи подають ще *хмарочос, хмародряп* і навіть цікавий власний варіант *небосяг*); *чавунка* (залізниця); *колисковий хлопець* (немовля) (можна продовжити ряд: *колисковий час, період*). Також цікавими за своєю метафоричністю є

діалектизми *отемніла* (осліпла); *повій* (дереза) – як курай; *свиниця* (логічно, бо від *свиня*, а *свинарня* – від *свинар*); розрізнення за парадигмою особа/неособа: *зуба* (у людини), *земба* (у тварини) та ін. [4].

Як бачимо, наведені вище одиниці цілком логічні та органічні для української мови: ми їх чудово розуміємо та сприймаємо, що в свою чергу доводить твердження про відносну сталість мовної ситуації в Південній/Східній Україні протягом останніх майже ста років.

Як приклад повсякденної мови можна також навести уривки з листів, писаних одним селянином до Євгена Чикаленка 1924 року. Автор листів – син безземельного селянина, який згодом став заможним («розумно порядкував своїм майном»). Він любив читати, згодом передплачував українські книжки. Попри те, що він закономірно переймав багато форм з російських текстів, а також те, що Чикаленко ефективно займався просвітницькою діяльністю (зокрема з цим селянином), наведені тексти мають для нас непересічне значення, оскільки кожна помилка (якою б вона не була – навіть синтаксична) таїть у собі певні закономірності, що так гаряче актуалізувалися надалі.

Так, у тексті наявні діалектні елементи фонетичного та морфологічного рівнів: *жетья*, *стипах* (наближення *и-е* та відсутність подовження – риси переважно південно-західних діалектів, але зворотне наближення *е-и* у ненаголошеній позиції характерне і для південно-східних); *цего* (*е* після твердих шиплячих і *ц* – риса південно-західних діалектів); *оброблять* (інфінітивний суфікс, більшою мірою характерний для південно-східних діалектів); *вигонят* (тверде дієслівне особове закінчення, характерне для південно-західних і північних діалектів); *вітти* (тобто *звідти*: процеси редукції та дисиміляції, загальні для всіх діалектних масивів); *свараця* (твердий *р* властивий мовленню Півночі України); *іден* (архаїчна форма, характерна карпатським діалектам); *шей*, *шой* (тобто *ще й*, *що й*: по-перше, записано фонетичним словом – без відокремлення частки, по-друге, *ш* замість *щ* характерне для південно-східних діалектів України); *міні* (на той час стандартна форма, проте фіксуємо її як діалектну, оскільки тут відбувається подвійне наближення: *е-и*, а тоді *и-і*, що в цілому властиве південно-східним діалектам) [4].

Закономірно в тексті присутні й інтерфедеми – кальковані з російської мови одиниці (фіксуємо за ступенем наближеності до української мови з відповідними українськими формантами): *описать*, *март*, *жизнь*, *доказать*, *должен*, *поступать*, *хотя*, *наверно*, *бумага*, *сознаю* (повні відповідники до російських форм, лише з українською вимовою в усній реалізації; ще: *сочувствую*, *лиш би*); *чувствував*, *получив*, *успів* (український дієслівний особовий суфікс *-в*); *счастливим*, *употрибляли* (українські історичні сполуки *ри*, *ли*); *Кієва*, *лекції* (давньоруське традиційне *і* перед голосним), як і *положенію*, *состоянію*, *строгий*; *споминаю* (редукція); *пользуємось* (дієслівний особовий формант *-ємось*); *увірен* (давньоукраїнська форма від *увірую*); *чоловік* (власне українська фонетична форма) [4].

Отже, з погляду ареальності в цьому прикладі відзначаємо своєрідний загальноукраїнський конгломерат, оскільки наведені риси репрезентують різні наріччя. Це пояснюється, по-перше, тогочасними традиціями української літературної мови, по-друге, мовними особливостями переселенського регіону (автор – житель західної Одещини), по-третє, впливом на мовленнєву ідіокультуру самого Є. Чикаленка – відомого в тому регіоні просвітителя та в усій Україні журналіста. Відповідно до цього читач (зокрема учень або студент) відчуває атмосферу описуваного середовища, адже елементи «живого» мовлення привносять у мову художніх творів або белетристики чинник реальності описуваних подій.

Список використаних джерел:

1. Демченко, В. М. (2003). Органічна та неорганічна українська мова : монографія. Херсон : Мрія.
2. Дніпрова Чайка. (1987). Вибрані твори. Київ : Дніпро.
3. Куліш, Микола. (2014). Вибрані твори. Київ : Смолоскип.
4. Чикаленко, Євген. (2003). Твори. Т.1. Спогади. 1861-1907. Київ.

СЕКЦІЯ 4

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

В умовах сучасного суспільства, коли основою його розвитку є цифрова економіка та освіта, стає очевидною необхідність переходу від традиційної освіти саме до цифрової. Мета цього переходу – забезпечити досягнення кожним студентом зафіксованого у затвердженій освітній програмі рівня підготовки на кожному етапі освіти. Саме «цифрова» грамотність (або «цифрова» компетентність) визнана ЄС однією з 8 ключових компетенцій для повноцінного життя та діяльності [1, с. 3].

Цифрова трансформація вищої освіти передбачає принципово новий формат освітнього середовища, в основі якого цифрові технології, що забезпечують зручні та доступні платформи і сервіси для підвищення конкурентоспроможності, більш ефективної взаємодії всіх учасників навчального процесу, підвищення прозорості процесу, підвищення ролі інтелектуальної власності, розвитку цифрових навичок.

За результатами аналізу щорічного звіту про стан Online-навчання у вищій освіті США «Ten Years of Tracking Online Education in the United States» у 2002 році менш ніж половина респондентів з академічного середовища США вважали Online-освіту необхідною умовою для розвитку закладів вищої освіти; вже у 2012-му майже 69,1 % представників навчальних закладів відзначили, що Online-освіта є важливим елементом довгострокового стратегічного розвитку. Вже у 2020 р. в Online-режимі надавались майже 50% всіх навчальних курсів університетів США [2].

За даними Міжнародної ради відкритої та дистанційної освіти європейський освітній ринок демонструє схожі тенденції. За даними звіту Impact of Distance Education on Adult Learning лише 20% вищих навчальних закладів Європи не пропонують жодних дистанційних курсів. Майже всі Скандинавські університети надають певну форму дистанційної освіти. Половина закладів вищої освіти Європи впроваджує Online-курси як доповнення до основного навчального процесу; ще 20% будують навчання на основі змішаної моделі (dual-model types), яка набуває дедалі більшої популярності [3].

Пандемія COVID-19, яка вплинула на світову економіку, також задушила індустрію освіти. Близько 1,5 мільярда студентів, 90% учнів початкової, вищої та середньої освіти у світі не можуть фізично відвідувати школу. Ефект був революційним, оскільки викладачі очікують технологічних рішень для підтримки дистанційної освіти та навчання.

Розвиток цифрових технологій та збільшення попиту на вищу освіту стимулює створення університетів нового типу: мега університетів (mega universities) та мережі університетів без кордонів (borderless networks of universities).

Відповідно до «Освіта. Стратегія України 2030» національні університети мають також перейти не тільки до цифрових інструментів у традиційному навчальному процесі, а й до повністю нових цифрових моделей навчання; розробити програми цифрової трансформації для забезпечення конкурентоспроможності освітньої, науково-дослідної та господарської діяльності на національному та світовому рівнях [4]. У Цифровій адженді України говориться про те, що цифровізація є механізмом для економічного зростання завдяки приросту ефективності та збільшенню продуктивності від використання цифрових технологій. Аналогічне стосується й сфери вищої освіти.

Завдяки цифровізації пришивидшується створення інноваційних мереж за участі вищих навчальних закладів (ЗВО), наукової кооперації між ЗВО різних країн, особливо у сфері досліджень і розробок. Набувають розвитку: науково-виробничі мережі; науково-освітні мережі на базі університетів, які взаємодіють з іншими навчальними закладами у рамках регіональних чи міжнародних програм; освітньо-бізнесові мережі на базі провідних

університетів та інноваційних компаній в межах перспективних напрямів досліджень.

Цифрові технології сприяли появі безлічі інноваційних форм навчання, таких як «перевернуте навчання» (flipped learning), дистанційне навчання у більш яскравій, динамічній та запам'ятовувальній формі, а також змішані (гібридні) моделі навчання (поєднання очного та дистанційного навчання).

Для того, щоб отримати максимальну користь із навчальних платформ, таких як Blackboard, Canvas або Moodle, закладу вищої освіти в особі його працівників необхідно інвестувати суттєві обсяги свого часу, а подібне вкладення можливе лише в тому випадку, якщо вуз визнає цінність педагогічної діяльності. Тим часом багато навчальних платформ просто перетворюються на сховища, де розміщуються конспекти лекцій і звідки їх згодом можна вивантажити, що приносить мало користі студенту і не надає даних, які можна було б використовувати в аналітиці [5, с. 9].

У той же час багатьом національним закладам вищої освіти не вистачає чіткого розуміння революційного впливу цифрових технологій або вони не здатні забезпечити ефективне реагування. Основними причинами даної ситуації виступають:

- нерозуміння того, що закладам вищої освіти доводиться мати справу з новим поколінням клієнтів, з якими їм необхідно взаємодіяти, та конкурентів, з якими їм необхідно боротися і робити це новими способами;
- нездатність одночасно розвивати існуючі методи роботи та додавати нові методики, інструменти та компетенції;
- культура, що стримує швидку розробку та запуск нових технологій;
- відсутність довіри до цифрових сервісів та хмарних технологій або занепокоєння щодо їх надійності, безпеки та стійкості;
- застарілий зміст освіти з навчальних предметів інформатичної галузі;
- нестача бюджетних коштів, що стримує можливості університету.

У цих умовах цифрова трансформація освіти може виявитися надзвичайно складним завданням, але ЗВО, які розробляють правильну бізнес-стратегію, що передбачить закріплення відповідальності за впровадження цифрових технологій за кожною кафедрою або відділенням, зможуть скористатися широким колом нових цікавих можливостей для роботи зі студентами, науково-педагогічними працівниками та адміністративним персоналом.

Список використаних джерел:

1. Бабаєв В., Стадник Г., Момот Т. Цифрова трансформація в сфері вищої освіти в умовах глобалізації. Комунальне господарство міст. Серія : Економічні науки. 2019. Вип. 2. С. 2-9.
2. Michael Horn, Keynote Speaker. Disrupting Class: How Disruptive Innovation Will Change the Way the World. NBOA. URL: <http://www.nboa.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=e247025f-65d9-4c61a853-c8c4febe1119> (дата звернення 19.01.2022).
3. Impact of Distance Education on Adult Learning: Distance education in European higher education (Report 3). UNESCO Institute for Lifelong Learning; International Council for Open; Distance Education; StudyPortals B.V., 2020. URL: <https://uil.unesco.org/adult-education/impact-distance-education-adult-learning-project-ideal> (дата звернення 19.01.2022).
4. Освіта. Стратегія України 2030. URL: <https://www.slideshare.net/UIFuture/2030148758034?fbclid=IwAR3OwyONfn01N18qksqA1lQZUVIFVHMede9wEfXmdIoT-p994WzjZ8MKnVQ> (дата звернення 19.01.2022).
5. Цифровой университет. В ногу с цифровой революцией. PricewaterhouseCoopers Consulting Ltd. 2019. 20 с. URL: <https://www.pwc.ru/ru/industries/education/digital-university-ru.pdf> (дата звернення 19.01.2022).

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Переход к инновационно-цифровой экономике, которая стремительно меняет мир и образ жизни людей, сопровождается внедрением широкого спектра цифровых сервисов и продуктов, которые трансформируют систему производства и процесс управления им.

Цифровая трансформация – это процесс, который означает постепенный отказ от устаревших технологий, обслуживание которых может дорого обходиться функционирующим системам, а также изменение культуры, которая теперь должна поддерживать ускорение процессов, обеспечиваемое цифровой трансформацией.

Современные тенденции развития и цифровая трансформация общества, образования и бизнеса, несомненно, оказывают влияние на механизмы и способы обучения студентов, разрабатываются и совершенствуются профессиональные стандарты в любой сфере.

В настоящее время образовательные учреждения, которые имеют возможность предложить качественное, постоянно улучшающееся онлайн-образование укрепляют свои позиции в образовательном пространстве и повышают уровень своей конкурентоспособности.

В ближайшем будущем стоит ожидать и учитывать тот факт, что устаревание профессиональных знаний, умений и навыков трудовых ресурсов будет происходить все быстрее, а поэтому проблема спроса на высококвалифицированных специалистов, способных работать в быстроменяющихся условиях хозяйствования, обладающих знаниями в области IT-технологий или узких направлениях будет ощущаться все острее.

Условия цифровой экономики требуют от специалиста быть экспертом в своей сфере, обладать компетенциями в области новых технологий и иметь навыки быстрого обучения.

Именно поэтому в таких условиях главной целью системы образования становится повышение мотивации к обучению, воспитание инициативы, стремления к саморазвитию и самоактуализации, отслеживанию тенденций в других сферах, что в конечном итоге позволит модифицировать бизнес-процессы, создать более эффективные информационные каналы, а также упростить процедуру внедрения и разработки инноваций.

Следует отметить, что цифровые технологии предоставляют множество возможностей для повышения качества образования, однако их внедрение требует значительных затрат и реорганизации всей системы образования.

Особое значение в этом отношении приобретает возможность использовать дистанционные формы взаимодействия с обучающимися в образовательном процессе, что вносит значительные изменения в организацию процесса образования и предоставляют преподавателю новые возможности по планированию, организации и управлению внеаудиторной самостоятельной деятельностью студентов.

В свою очередь качество организации самостоятельной работы студентов в условиях цифровизации системы образования во многом зависит от качества внедряемых цифровых технологий и используемых преподавателем методических приемов.

Современная концепция использования информационных систем для комплексной оценки качества образования закладывает принципы профессионализма, объективности, прозрачности, периодичности и преемственности, при этом важным направлением и правильным решением для совершенствования методических систем преподавания остается реализация принципа интеграции информационных (цифровых) и педагогических технологий, а именно объединение достоинств традиционных педагогических технологий и инновационных технологий, требующих осмысленного методического применения.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Сучасний етап економічного та соціального розвитку характеризується суттєвим впливом на нього цифрових технологій. Розвиток нових інформаційних та комунікаційних систем зумовлює зміни у всіх сферах суспільного життя. Природно, що освіта, як один з видів людської діяльності, не може залишатись осторонь цього процесу. І одним з визначних проявів віртуалізації суспільства є тенденція до діджиталізації освіти, зокрема вищої її ланки. Це новий тренд світового суспільного розвитку, що прийшов на зміну інформатизації та комп'ютеризації, що базується на цифровому наданні інформації, яке в масштабах окремих країн та всього світу має привести до підвищення ефективності економіки та якості життя. Всебічне розкриття особливостей діджиталізації включає розкриття її сутності, особливостей цифрової інтерпретації інформації, розробку нових методів оцінки ступеню охоплення віртуалізацією окремих країн, сфер діяльності, освіти тощо. Також важливими є питання передумов і можливих позитивних наслідків діджиталізації для нашої країни, а також оцінка ризиків інформатизації. Діджиталізація, що являє собою переведення у цифровий формат як самого інформаційного наповнення системи освіти, так і комунікацій, що існують у її межах, виступає основною формою перетворень, з позицій формування інформаційного суспільства й економіки знань. [1, с.16].

Визначення діджиталізації передбачає переведення аналогової інформації у цифрову, зрозумілу для сучасних інформаційних систем. Цифрова трансмісія інформації, закодованих у дискретні сигнальні імпульси, широко застосовується у сучасних системах зв'язку. Діджиталізація дозволяє змісту легко транспортуватися будь-яким каналом електронної комунікації. У США діджиталізацію позиціонують як шлях до інформаційного суспільства, подальшої глобалізації та транснаціоналізації інформаційних зв'язків на планеті. У Європі та інших регіонах світу існує інша точка зору, пов'язана із захистом національно-локальних особливостей та інтересів шляхом розвитку власних інформаційних засобів [2, с.9].

В цілому, процес інформатизації економіки не повинен розглядатися як самотета, як на рівні окремої організації, так і на рівні держави. Діджиталізація у сфері вищої освіти передбачає перехід у цифровий формат як самого інформаційного змісту системи освіти, так і комунікацій, які існують у її межах, виступає основною формою реформатизації, з позиції формування інформаційного суспільства і економіки знань. Вказані технологічні зміни дають нові можливості, але й вимагають нових типів навчання як на ранніх етапах розвитку, так і впродовж всього життя людини. Однією з головних переваг використання цифрових технологій в процесі навчання є те, що викладач може не лише контролювати прикладну ефективність навчання, а й також швидкість засвоєння матеріалу, кількість часу, витрачену на вирішення конкретного завдання, рівень сприйняття нової інформації. Завдяки онлайн технологіям, викладачі будуть звільнені від значної маси паперових документів. З іншого боку, здобувачі вищої освіти можуть працювати над будь-яким проектом у групі, обмінюватись думками та ідеями. Інформатизація освіти дозволить забезпечити вільний доступ до будь-якого освітнього контенту в інтернеті, кількість якого зараз зростає у геометричній прогресії.

Окремим питанням у плані діджиталізації освіти виступає реалізація дистанційного навчання на нових основах і з новими можливостями цифрових технологій. Одна з головних переваг використання цифрових технологій у процесі навчання – це те, що викладач буде не тільки в стані контролювати прикладну ефективність навчання, але й, також, швидкість

освоєння здобувачами матеріалу, кількість часу, витраченого на розв'язання будь-якого конкретного завдання, рівень розуміння нової інформації тощо, тоді як традиційні методи навчального контролю дозволяють тільки «грубі» оцінки параметрів, наприклад, на підставі підсумкових оцінок. Завдяки онлайн технології викладачі будуть також звільнені від великого обсягу паперових документів. Є очевидні переваги й для студентів. Сучасні цифрові технології забезпечують можливість працювати над будь-яким проектом у групі, обмінюватися думками й ідеями [2, с.8].

Не менш важливою тенденцією розвитку освіти в умовах глобалізації стане її трансформація. Вже зараз ми знаходимось на початку етапу, коли зазначені вище тенденції цифрової й онлайн-освіти будуть настійно вимагати свого організаційного оформлення в освітніх закладах. Має бути переглянута сама суть освіти й визначено, у чому полягає її призначення, що й хто для нього дійсно важливе. Освітні інновації, а також фактичне стирання меж між окремими країнами, забезпечать доступ до будь-якого освітнього контенту в інтернеті, кількість якого сьогодні стрімко росте. Таким чином, освіта майбутнього має за мету пізнання нових мов і культур, знайомство з новими людьми, віртуальні подорожі, набуття знань і навичок, практично, не виходячи з дому. Але, у той же час, вона буде підвищувати рівень критичного мислення здобувача, прищеплювати йому лідерську мотивацію разом зі здатністю працювати в команді.

Впровадження інноваційних цифрових технологій і розвиток нових педагогічних методів на їхній основі не тільки змінять форми й засоби викладання, але й все фізичне середовище, у якому воно здійснюється. Сучасна освітня система переживає кризу креативності. Більшість занять слабко заохочують здобувачів до самостійного пізнання нового, установленню об'єктивного зв'язку отриманих знань із навколишнім реальним світом, використання своєї уяви для пошуку нестандартних відповідей на стандартні питання, замість застосування стереотипних моделей. Тому аудиторія закладу вищої освіти майбутнього має стати не місцем передачі знань, а місцем розвитку людського розуму, головним завданням якого виступають творчість і інновації, а не повторення завчених фактів або механічна відповідь на тести.

Незважаючи на перевагу позитивних прогнозів щодо діджиталізації освіти, слід вказати на низку проблем і ризиків, що перешкоджають успішності реалізації даного процесу.

Діджиталізація збільшить соціальну нерівність у суспільстві, оскільки її плоди не можуть бути доступні всім однаково. Цифрова реальність вимагає адекватних їй знань, професійних умінь і навичок для взаємодії з реаліями цифрового середовища й, мабуть, не менш важливого фактора – наявності матеріальних засобів.

Онлайн-навчання не дає практичних умінь. Для деяких спеціальностей, таких як програмування, це можна зробити за комп'ютером. Але немає способу практикуватися онлайн, наприклад, в області фізики або хімії. І це проблема для більшості спеціальностей. Діджиталізація освіти провокує інтелектуальний колапс, зниження креативності. Чимало здобувачів підмінюють свій інтелектуальний пошук компіляцією витягнутих з «світової павутини» фрагментів готових рішень, живуть з ілюзією, що наявність гаджета в кишені – це і є їхнє знання. Частина «цифрового покоління» переконана, що знання добувають завдяки легкому торканню пальцем екрана, що виключає напругу інтелекту й праці. Звідси впливає необхідність рефлексивно оформленої етичної позиції, твердого переконання в тому, що вища освіта, крім професійної підготовки, повинна автентично пропагувати фундаментальні моральні цінності, розкривати їх зміст і велику значимість як у професійній діяльності, так і в гармонізації життя.

У якості основних ризиків діджиталізації освіти слід виділити: 1) ризики використання не достатньо вивчених технологій, коли опанування здобувачами одних можливостей витісняє інші більш важливі можливості освіти й розвитку; 2) ризики, пов'язані з втратою внаслідок використання електронних версій освітніх програм навичок письмової фіксації основних ідей пропонованого матеріалу, і, як наслідок, погіршення здатності до його

запам'ятовування й переосмислення; 3) ризики погіршення здатності сприймати більші обсяги інформації внаслідок «дайджест-манії»; 4) ризик розвитку в здобувачів такзваної екранної залежності; 5) ризики можливого скорочення розумових здібностей, які ряд фахівців інтерпретують як «розвиток цифрового слабоумства»; 6) ризики витиснення живого спілкування як комунікації, яка в багатьох випадках має суттєво більшу релевантність як для здобувачів, так і для педагогів, ніж електронні технології навчання; 7) ризики, пов'язані зі здоров'ям; 8) загрози, створювані кіберзлочинністю; 9) ризики системних збоїв; 10) ризики маніпулювання інформацією [3].

Запровадження інноваційних цифрових технологій і розвиток нових педагогічних методів на їх основі не лише змінять форми і засоби викладання, а й все фізичне середовище, у якому воно здійснюється. Сучасна система вищої освіти переживає кризу креативності. Більшість занять слабо заохочують здобувачів освіти до самостійного пізнання нового, встановлення об'єктивного зв'язку отриманих знань з навколишнім реальним світом, використання своєї уяви та інтуїції для пошуку відповідей на стандартні питання, замість застосування стереотипних моделей. Враховуючи позитивні наслідки діджиталізації, слід відмітити ряд ризиків, що перешкоджають успішній реалізації цього процесу. Зокрема, це може поглибити соціальну нерівність у суспільстві, оскільки не всі технології є доступними для людей у однаковій мірі. Цифрова реальність вимагає адекватних їй знань, професійних умінь та навичок для взаємодії з реаліями цифрового середовища та, що важливо, матеріальних ресурсів.

Отже, освіта сьогодні, з одного боку, стоїть на порозі величезних перетворень, які будуть обумовлені подальшою інтеграцією нових технологій в навчальний процес, і, в той же час, перебуває в стані активного пошуку найбільш ефективної моделі їх впровадження, застосовуючи принцип найменш хворобливого поєднання традицій з інноваціями. З метою підвищення ефективності діджиталізації – як тренда розвитку світової економіки й суспільства, необхідне виявлення викликів, загроз, проблем і можливих негативних наслідків, складання й реалізація програм управління відповідними ризиками.

Таким чином, питання діджиталізації вищої освіти залишається далеко неоднозначним.

Список використаних джерел:

1. Digital Technologies in Education. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digitaleducation-policies> (Дата звернення 28.12.2020)
2. Pearce Nick and Weller Martin and Scanlon Eileen and Kinsley Sam Digital scholarship considered: how new technologies could transform academic work . Durham Research Online, 2011. V 16 , No1. P. 72-80. <https://journals.uregina.ca/ineducation/issue/view/10> (Дата звернення 28.12.2020)
3. Маниковская М.А. Цифровизация образования: вызовы традиционным нормам и принципам морали. - Текст наукової статті - Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovizatsiya-obrazovaniyavyzovy-traditsionnym-normam-i-printsipam-morali>.

НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах діджиталізація стає сучасним трендом розвитку та формує нові вимоги до всіх учасників ринку праці, змінює практику найму працівників, підвищує гнучкість і мобільність фахівців, і як наслідок, підвищує рівень вимог до освіти.

Сучасна освіта поступово переходить на основи цифровізації та інформатизації. Діджиталізація передбачає широкомасштабне використання нових цифрових технологій в освітньому процесі та управлінні закладом освіти, сприяє кращому використанню наявних ресурсів, формуванню компетенцій, необхідних у цифровому світі.

Серед основних напрямів цифрової трансформації освітньої діяльності в ЗВО можна відзначити: створення єдиного та всебічного цифрового освітнього середовища; подолання «цифрового розриву»; використання дистанційних освітніх технологій на базі електронних платформ; впровадження онлайн-освіти; використання електронних освітніх ресурсів; використання хмарних технологій для навчання; гейміфікація освіти за допомогою використання різноманітних комп'ютерних ігрових технологій (ігрових тренажерів, ігрових симуляторів, вебквестів тощо); використання в освітньому процесі мобільних додатків і чат-ботів; впровадження електронного документообігу та ін.

Діджиталізація освіти має як позитивні, так і негативні аспекти. Так в умовах діджиталізації викладач має можливість і повинен використовувати у своїй професійній діяльності різноманітні інтернет-технології, які підвищують ефективність освітнього процесу та сприяють покращенню підготовки висококваліфікованих фахівців. Серед таких інтернет-технологій: соціальні мережі, вебсайти, персональні блоги, онлайн-матеріали, групові чати, електронна пошта, освітні платформи та сервіси, мобільні додатки тощо, які відкривають викладачу доступ до надання різноманітних освітніх послуг, навчальної інформації, дистанційних курсів, олімпіад та конкурсів, бібліотек, текстових сховищ, інтерактивних енциклопедій та словників, онлайн-перекладачів, віртуальних музеїв та виставок, державних інформаційних ресурсів, пошукових систем та каталогів, енциклопедій та ін. [1, с. 38].

Серед прикладів діджиталізації освітнього процесу можна назвати заміну звичних методів і форм навчання на інтернет-технології: навчання через спеціальні платформи та портали, використання відеопрезентацій, комп'ютерне тестування на базі спеціальних онлайн-сервісів та освітніх платформ. Наприклад, створені онлайн-тести та опитування на базі онлайн-сервісу Google Форми можна потім надіслати респондентам – здобувачам освіти, відправивши посилання на форму або включивши її у повідомлення електронної пошти, можна також прикріпити посилання або вбудувати форму за кодом вбудовування в курс дисципліни на освітній платформі (наприклад, Moodle).

Одним із напрямків діджиталізації освітньої діяльності в ЗВО є впровадження та використання дистанційних освітніх технологій на основі нових можливостей цифрових технологій. Особливо це актуально в період пандемії, коли суспільство зіткнулось із проблемою якісного забезпечення освіти на відстані, тобто дистанційно.

Аналіз показав, що в умовах дистанційного навчання, пов'язаного з карантинними обмеженнями, в ЗВО найчастіше користувалися такими платформами та додатками, як Zoom, Google Meet, Skype, Google Classroom, Moodle, Viber, Telegram, WhatsApp, а також електронною поштою та звичайним мобільним зв'язком та ін.

Платформи для онлайн навчання (Moodle і його аналоги) забезпечують освітній процес навчально-методичними матеріалами та допомагають викладачам у викладанні навчальних дисциплін. У рамках розроблених онлайн-курсів здобувач має можливість

працювати з текстовими документами, фото та відеоматеріалами, мультимедійними презентаціями, електронними підручниками, методичними розробками, проходити різноманітні тестові завдання, отримувати роботи до виконання, спілкуватися з викладачем, отримувати консультацію, надсилати виконанні завдання та ін. Завдяки таким платформам здобувач вищої освіти має вільний доступ до матеріалу курсу, можливість переглядати незрозумілі частини нового матеріалу та навчатися в будь-який час. Також використання таких платформ дуже допомагає при підготовці здобувачів вищої освіти, які навчаються за індивідуальним графіком або приймають участь у програмах академічної мобільності.

Проте, не всі навчальні дисципліни можна викладати таким чином. Деякі дисципліни потребують безпосереднього контакту викладача зі здобувачами, проведення в спеціальних аудиторіях та лабораторіях дослідів та експериментів, проходження практичних тренінгів та занять зі спеціальним обладнанням тощо.

При дистанційному навчанні викладач не завжди може перевірити чи здобувач особисто виконує завдання та проходить тестовий контроль. Крім того, майже відсутні групові форми роботи, знижуються можливості проведення науково-дослідної роботи здобувачами. При тривалому дистанційному навчанні з часом втрачаються комунікативні, мовні навички як у здобувачів, так і у викладачів, погіршується здатність здобувача до точного формулювання та висловлювання своїх думок, підтримки дискусій. Дистанційне навчання ніколи не замінить живого спілкування здобувача з викладачем, з іншими здобувачами, що стало очевидно в періоди дистанційного навчання в ЗВО.

Слід зауважити, що не всі здобувачі вищої освіти вміють раціонально розподіляти свій час, бути самодисциплінованими та самоорганізованими, щоб на належному рівні здійснювати самостійну навчальну діяльність. Під час дистанційного навчання здобувачі та викладачі стикаються з проблемами, пов'язаними з технікою, низькою якістю інтернет-з'єднання, відсутністю світла, наявністю несприятливої для навчання домашньої обстановки.

Крім того, частина здобувачів вищої освіти, що живуть у сільській місцевості, мають досить обмежені можливості щодо користування інформаційно-комунікативними технологіями в періоди дистанційного навчання. Це обумовлено рядом причин: відсутність оптичного провайдера у населених пунктах, де підключення до інтернету коштує набагато дорожче, ніж собі можуть дозволити люди; відсутність швидкісного інтернету там, де він є; використання застарілої комп'ютерної техніки (комп'ютерів, ноутбуків) та мобільних пристроїв, які погано «тягнуть» сучасне програмне забезпечення, або взагалі їх відсутність.

Загалом, показник інтернет-покриття в Україні становить 85%. У сільській місцевості охоплення складає лише 65% – 4,6 млн українців проживають в зонах, де не прокладено оптичний кабель. Це призводить до того, що молодь залишає села через неможливість отримувати додаткову освіту та послуги, спілкуватися, вивчати світ, розважатися [2]. Тому, зрозуміло, що діджиталізація не досконала в першу чергу в тих населених пунктах, де наявні проблеми з інтернетом. І це питання державного рівня, яке держава планує вирішити до 2024 р., забезпечивши 95% сільського населення України якісним інтернетом.

Багато дослідників схиляються до «змішаного» навчання – до оптимального поєднання традиційних та дистанційних форм навчання, що підвищує його якість та зберігає практичну орієнтованість закладів освіти. Дистанційна освіта все ж таки повинна бути додатковим або вимушеним засобом навчання, як в нинішній ситуації. Як «освіта на протязі всього життя», дистанційна освіта, найбільш ефективна для системи підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу ЗВО, в системі підготовки управлінських кадрів.

Однією зі складових процесу діджиталізації освітньої діяльності в ЗВО є використання хмарних технологій. Для закладів освіти, які не мають можливості придбати кошторисне програмне забезпечення, обслуговувати власні дата-центри (сховища даних), хмарні технології стають виходом із ситуації. Крім того, за допомогою хмарних технологій можна працювати і віддалено (дистанційне навчання).

Основними перевагами використання хмарних технологій в освітньому процесі в ЗВО є: зниження потреби в спеціалізованих приміщеннях; доступність до ресурсів незалежно

від місця знаходження; економія коштів на придбанні програмного забезпечення; економія дискового простору; позбавлення від зайвої паперової роботи, адже викладачі та здобувачі мають доступ до електронних документів без потреби їх роздруковувати; можливість створення банків методичних розробок та посібників професорсько-викладацького складу; можливість створення архівів та сховищ даних (файлів) тощо.

Серед переваг діджиталізації освітньої діяльності в ЗВО можна також відзначити: інтенсифікацію освітнього процесу; покращення доступності до обміну інформацією з колегами у межах країни та по всьому світу; забезпечення доступу до будь-якого освітнього контенту в інтернеті; підвищення ефективності адміністративних процесів; збільшення швидкості реагування на зауваження та побажання стейкхолдерів; забезпечення безперервності навчального процесу при карантині, дефіциті коштів на опалення корпусів тощо.

Подальшим кроком діджиталізації освіти є перехід на електронну форму документів забезпечення освітнього процесу та відмова від паперових носіїв, завдяки чому викладачі будуть звільнені від великого обсягу паперових документів. Проте може виникнути проблема дублювання роботи викладача на паперах і онлайн. Залишається і можливість втрати інформації через пошкодження цифрових носіїв, вірусну загрозу, «злам» сховищ даних.

Незважаючи на переваги діджиталізації освітньої діяльності в ЗВО, існує і низка проблем, що перешкоджають успішності реалізації даного процесу. Серед таких проблем можна відзначити: використання в освітньому процесі не достатньо вивчених нових цифрових освітніх технологій, які і досі не перевірені на ефективність; діджиталізація потребує наявності у ЗВО відповідних матеріально-технічних засобів; загострюється проблема «цифрового розриву» – нерівності використання сучасних цифрових технологій; діджиталізація вимагає певних знань, професійних умінь і навичок учасників освітнього процесу для взаємодії з цифровим середовищем; онлайн-навчання майже не дає практичних умінь; діджиталізація витискає живе спілкування, і як наслідок, знижуються комунікаційні навички учасників освітнього процесу; у деяких здобувачів виникає спокуса підміняти свою інтелектуальну роботу пошуком і компіляцією готових рішень з інтернету (презентацій, рефератів, курсових робіт тощо); проблеми, пов'язані зі здоров'ям учасників освітнього процесу (погіршення зору та ін.).

При діджиталізації освіти залишаються і певні ризики [3, с. 20]: внаслідок використання великої кількості електронних версій документів є ризик втрати у здобувачів навичок письмової фіксації основних ідей матеріалу, і як наслідок, погіршення здатності до його запам'ятовування й переосмислення; ризик погіршення здатності сприймати більші обсяги інформації; ризики системних збоїв, маніпулювання інформацією в інформаційному середовищі; ризики виникнення загроз, пов'язаних з кіберзлочинністю та ін.

Наприкінці відзначимо, що діджиталізація в найближчі десятиріччя матиме потужний вплив на вищу освіту, сприяючи оновленню та розвитку цифрового освітнього середовища. Тому робота щодо впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, які були б зручними для всіх учасників освітнього процесу, триває.

Список використаних джерел:

1. Марковець О. С. Використання інтернет-ресурсів та цифрових технологій у професійній діяльності педагога. *Сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті* : зб. матеріалів II Міжн. наук.-практ. конф. в рамках Міжнародного освітнього форуму «Цифрова трансформація освіти». Рівне : РОІППО, 2020. С. 38–40.

2. Кіндрась С. Оптичний інтернет у селі: рівні можливості проти цифрового розриву. URL: <https://mind.ua/openmind/20215090-optichniy-internet-u-seli-rivni-mozhливosti-proti-cifrovogo-rozrivu> (дата звернення: 12.01.2022).

3. Ромашко Т. П. Діджиталізація освіти: переваги та ризики впровадження. *Модернізація освітньої діяльності та проблеми управління якістю підготовки фахівців в умовах діджиталізації* : матеріали 52-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів. Полтава : ПДАА, 2021. С. 18–21.

Орленко О. М.

к.е.н., ст. викладач кафедри ЕП та ОПД

Капталан С. М.

к.е.н., ст. викладач кафедри ЕП та ОПД

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Сучасний етап світового економічного та соціального розвитку характеризується суттєвим впливом на нього цифровізації. Розвиток нових інформаційних та комунікаційних технологій породжує системні зміни у всіх сферах суспільного життя. Зрозуміло, освіта, як один з найважливіших видів людської активності, не може перебувати осторонь цього процесу. І одним із ключових проявів віртуалізації суспільства є тенденція діджиталізації освіти. Як новий тренд світового суспільного розвитку, що прийшов на зміну інформатизації та комп'ютеризації, він заснований на цифровому поданні інформації, яке в масштабах економічного та соціального життя як окремої країни, так і всього світу призводить до підвищення ефективності економіки та покращення якості життя.

На думку Сухоноса В. В. та ін. [1], основними перевагами, які свідчать про необхідність діджиталізації освіти, є: інноваційність (нові можливості для всіх суб'єктів навчального процесу), модернізація освіти (перехід на новий якісний рівень), доступність (онлайн-школи та університети, доступні кожному, по всьому світу, у будь-який час, які забезпечать якісною освітою кожного), сприятливість інтеграційним процесам та світовому процесу глобалізації (у випадку України, сприяння європейській інтеграції).

Сучасний ринок праці вимагає від фахівців ВНЗ активного розвитку softskills, таких як гнучкість, комунікабельність, адаптивність, а також розвиток ключових компетентностей, визначених Європейським Союзом рис.1. [2]

Рис. 1. Ключові компетентності сучасного фахівця

Саме діджиталізація процесу навчання та спілкування дозволяють розвивати та вдосконалювати ці компетентності, надаючи вагомим конкурентних переваг таким фахівцям в їх майбутньому кар'єрному розвитку. Тому зараз у суспільстві фахівець має бути «здатним до навчання», що означає бути компетентним у використанні інформаційних технологій та інформації в тому числі. Головними навичками сучасного студента та молодого фахівця має

бути:

- 1) швидкість, тобто динамізм пізнавальної діяльності, а не звичайне накопичення знань, яке зараз втратило свою силу;
- 2) мотивація, тобто освіта необхідна для досягнення будь-яких цілей, пов'язаних з матеріальним благополуччям або підвищенням статусу;
- 3) доступність інформації, що спрощує процес освіти;
- 4) міждисциплінарний контент, що вимагає об'єднувати знання з різних сфер життя та діяльності людини, так само як і багато професій поєднують у собі багато навичок та напрямів діяльності.

В процесі формування "сучасного" студента роль викладача стає ще більш вагомою, оскільки в умовах, наприклад, дистанційного навчання, як відмічає Бойченко А. В., Любецкая В.В. викладачеві закладу вищої освіти необхідно виявити неабияку педагогічну майстерність [3]:

- 1) визначити мету та зміст навчання;
- 2) застосувати оптимальні методи та засоби навчання відповідно до програмою та поставленими освітніми завданнями;
- 3) правильно організувати навчальний процес, активно взаємодіючи з суб'єктами навчання;
- 4) своєчасно досягти поставлених результатів.

Важливим напрямком активізації розвитку процесів цифровізації в сфері вищої освіти є тісний взаємозв'язок та взаємодія потенційних роботодавців та закладів вищої освіти в цьому питанні. Оскільки дані стейкхолдери здатні надати максимально правильний напрямок розвитку даних процесів за рахунок застосування тих варіантів, які будуть максимально затребувані ними в майбутньому.

Тому у цифрове середовище необхідно залучити максимальну кількість учасників, що зробить даний напрямок максимально ефективним, оскільки процес навчання є дуже багатограним, складним та таким, що вимагає системного та осмисленого підходу.

Вже сьогодні ми стоїмо на початку етапу, коли зазначені вище тенденції цифрової та онлайн-освіти наполегливо вимагатимуть свого організаційного оформлення. В той же час важливо пам'ятати, що діджитал-технології в процесі навчання повинні лише доповнити, але не витіснити повністю традиційні освітні методики, оскільки застосування виключно інноваційних методів може поступово зменшувати їх ефективність у засвоєнні інформації. До того ж використання діджитал-технологій повинно бути спрямоване на заохочення студентів до самостійного пізнання нового, встановлення об'єктивного зв'язку отриманих знань з навколишнім реальним світом, використання своєї уяви для пошуку нестандартних відповідей на стандартні питання замість застосування стереотипних моделей. Тому діджитал-простір стає не просто місцем передачі знань, а місцем розвитку людського розуму, головним завданням якого виступають творчість та інновації, а не повторення заучених фактів або механічного пошуку відповідей на тести.

Список використаних джерел:

1. Бойченко А. В., Любецкая В.В. Диджитализация в сфере образования. *Актуальные проблемы довузовской подготовки: материалы IV междунар. науч.-метод. конф.* под. ред. А. Р. Аветисова. Минск, 2020. С. 26-29.
2. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>. (дата звернення 21.01.2022).
3. Сухонос, В.В. Діджиталізація освіти в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняна перспектива впровадження. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 19 (32). С. 79-86

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДІДЖІТАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток нових інформаційних та комунікаційних технологій породжує системні зміни у всіх сферах суспільного життя. Вочевидь, освіту, як із найважливіших видів людської активності, неспроможна перебувати осторонь цього процесу. І одним із ключових проявів віртуалізації суспільства є тенденція диджиталізації освіти. Цей тренд заснований на цифровому поданні інформації, яке в масштабах економічного та соціального життя як окремої країни, так і всього світу призводить до підвищення ефективності економіки та покращення якості життя.

Термін походить від англійської «digitalisation», яка дослівно перекладається як «оцифровування» або «приведення до цифрової форми». Перше значення терміна диджиталізація – переклад інформації з аналогових форматів у цифрові, зрозумілі сучасним комп'ютерам. Диджиталізація дозволяє змісту легко «транспортуватися» будь-яким каналом електронної комунікації. [1]

Окремим питанням у рамках тенденції диджиталізації освіти виступає реалізація дистанційного навчання на нових засадах та з новими можливостями цифрових технологій.

Сучасна освітня система переживає кризу креативності. Більшість занять слабо заохочують учнів до самостійного пізнання нового, встановлення об'єктивного зв'язку отриманих знань з навколишнім реальним світом, використання своєї уяви для пошуку нестандартних відповідей на стандартні питання замість застосування стереотипних моделей. Тому клас майбутнього має стати не місцем передачі знань, а місцем розвитку людського розуму, головним завданням якого виступають творчість та інновації, а не повторення заучених фактів чи механічна відповідь на тести. Незважаючи на переважання позитивних прогнозів диджиталізації освіти, слід зазначити низку проблем, що перешкоджають успішності реалізації цього процесу:

1. Загострення соціальної нерівності через цифровізацію в суспільстві, оскільки її результати не можуть бути доступні всім однаково. Цифрова реальність вимагає адекватних їй знань, професійних умінь та навичок для взаємодії з реаліями цифрового середовища та, наявності матеріальних засобів.

2. Складність об'єктивної оцінки знань безлічі людей, які навчаються на онлайн-курсах одночасно (незрозумілість/невизнання деяких критеріїв оцінки).

3. Онлайн-курси не дають практичних умінь. Наявність освітніх ресурсів на онлайн-платформах не дає гарантій того, що студент освоїть пропонований матеріал і чогось навчиться. Для деяких спеціальностей, таких як програмування, це можна зробити за комп'ютером. Але немає способу практикуватися онлайн, наприклад, у галузі медицини. Ця проблема не є актуальною для більшості економічних спеціальностей.

4. Відсутність стандартів опису онлайн-курсів. У кожній промпропозиції курсів опис складено по-різному. Необхідний єдиний стандарт структурованого опису знань та вмінь для всіх онлайн-курсів та програм – на прикладі міждисциплінарних взаємозв'язків та тестування рівня наявних компетенцій студента щодо готовності до цього курсу.[2]

5. Нерівність рівня зарплати серед викладачів онлайн-курсів та академічної еліти через імідж, який зумовлений їх швидкістю освоєння цифрових технологій, ніж професіоналізмом. Ілюзія відсутності необхідності вищої освіти.

6. Стереотип про найвищу цінність традиційної освіти перед онлайн серед роботодавців. Потрібен час та багато позитивних прикладів, щоб його подолати.

7. Проблема інтелектуального розвитку, зниження креативності, лжетворчність. Чимало студентів підмінюють свій інтелектуальний пошук компіляцією витягнутих із

«світової павутини» фрагментів готових рішень, живуть з ілюзією, що наявність гаджета – це їхнє знання. Частина «цифрового покоління» переконана, що знання добувають завдяки легкому торканню пальцем екрану, що виключає напругу інтелекту та працю душі. У разі диджиталізації вищу освіту, крім професійної підготовки, має пропагувати фундаментальні моральні цінності, визначати їх сенс і значущість у професійної діяльності, і у побуті.

8. Розмиття та втрата національних освітніх традицій, які неминуче можуть конфліктувати з інноваційними підходами до підготовки студентів, тим більше, що здійснюється на віддалених програмах.

Серед основних ризиків цифровізації освіти слід виділити [3]:

1) ризики використання недостатньо вивчених технологій, коли привнесення для учнів одних можливостей витісняє інші цінніші можливості освіти та розвитку;

2) ризики, пов'язані з втратою навичок письмової фіксації основних ідей пропонованого матеріалу та погіршення здібностей для його запам'ятовування та переосмислення;

3) ризики погіршення здібностей сприймати великі обсяги інформації внаслідок «дайджест-манії»;

4) ризик розвитку у тих, що навчаються так званий екранної залежності;

5) ризики можливого скорочення розумових здібностей, які ряд фахівців інтерпретують як «розвиток цифрового недоумства»;

6) ризики витіснення живого спілкування як комунікації, яка у багатьох випадках має істотно більшу релевантність як для учнів, так і для навчальних, ніж електронні технології навчання;

7) ризики, пов'язані зі здоров'ям;

8) загрози, що створюються кіберзлочинністю;

9) ризики системних збоїв;

10) ризики маніпулювання інформацією.

Як висновок необхідно підсумувати, що у світову освіту сьогодні, з одного боку, почало глобально перетворюватися, завдяки інтеграції нових технологій у навчальний процес, і, водночас, перебуває в стані активного пошуку найбільш ефективної моделі їх впровадження, застосовуючи принцип найменш болісного поєднання традицій з інноваціями.

Список використаних джерел:

1. Електронний словник. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mentamore.com/socium/didzhitalizaciya.html> /. - Дата звернення 17.01.22 р.

2. Shapovalov A. S. Ot «E-learning» k «E-learning 2.0» i «Massive open online courses»: razvitie onlajn-obucheniya // Mezhdunarodnyj zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniya. 2014. No 7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.scienceforum.ru/2014/678/3812/> - Дата звернення 17.01.22 р.

3. Силаева О. В., Подгурская Т. О. Диджитализация в образовании: преимущества, вызовы и риски. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docplayer.com/202296507-Didzhitalizaciya-v-obrazovanii-preimushchestva-vyzovy-i-riski.html/> - Дата звернення 17.01.22 р.

Тарасова Ю. А.
*викладач кафедри економіки підприємства
та організації підприємницької діяльності,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У зв'язку з останніми подіями у світі дистанційне навчання є невід'ємною частиною сучасного навчання. Інформаційні технології значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства.

Яскравими перевагами діджиталізації освіти є:

1. Покращення доступності та сприяння кращому обміну інформації з колегами як у своїй країні, так і за її межами.
2. Збільшення швидкості реагування на побажання та зауваження студентів
3. тощо.

Існують різні компоненти діджиталізації університетів: 1) онлайн-освіта; 2) електронні освітні ресурси; 3) електронний документообіг; 4) навчання за допомогою тренажерів, віртуальної реальності; 5) формування компетенцій у цифровому світі. Більш детально розглянемо компоненту «онлайн-освіта».

Навіть за існування усіх інформаційно-комунікаційних умов та підготовленості педагогів, на наш погляд, головним питанням при онлайн-освіті є зацікавленість та мотивація студентів. Їх бажання користуватися такими інформаційними можливостями, бути присутніми на заняттях, брати активну участь у роботі на занятті. При дистанційному навчанні на екрані комп'ютера студент бачить тексти, формули, графіки, таблиці, які необхідно прочитати, засвоїти, виконати запропоновані завдання. Але донедавна часу, у більшості випадків студенти сприймали комп'ютер як джерело розваг та відпочинку, спілкування тощо. Тому нерідко трапляється, що мотивація до навчання у студентів знижується. У цій ситуації для підвищення інтересу до навчання можна використовувати спосіб формування мотивації до дистанційного навчання, запропонований Джоном Келлером. Дана модель називається «ARCS» і включає наступні компоненти: Attention – увага, Relevance – значущість, Confidence – впевненість, Satisfaction – задоволення. Слід зазначити, що ця модель вбудовується в будь-які навчальні матеріали [1].

Перший і найважливіший компонент – привернення уваги студента до дистанційного формату. Незважаючи на те, що цей етап стоїть першим у моделі, він повинен виконуватись протягом усього процесу навчання. Тому важливо не лише привернути увагу, а й постійно підтримувати її.

Значущість – важливість процесу та результату навчання для студента. На даному етапі необхідно допомогти студенту побачити зв'язок між дистанційним навчанням та його очікуваннями, а також показати практичне значення для нього.

При цьому надати студенту впевненість у власних силах, підтримати залученість та старанність. Студент повинен бути впевнений, що зможе засвоїти навчальний матеріал та отримати якісні знання, які стануть у нагоді у професійній діяльності. Наприкінці подати отримані результати як відповідні очікуванням студента. Потім показати йому позитивні зміни, отримані у проходженні дисципліни.

В даних умовах важливо як створення цікавого дидактичного матеріалу (цікаві завдання, привабливе оформлення тощо), велике значення має й методична частина викладання (організація навчального процесу).

Список використаних джерел:

1. OECD. Trends Shaping Education 2016. Paris, OECD Publishing. 2016. p.115.

Поручинська І. В.

*доцент кафедри економічної та соціальної географії
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Поручинський В. І.

*доцент кафедри економічної та соціальної географії
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Слащук А. М.

*доцент кафедри економічної та соціальної географії
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Діджиталізація, або цифрова трансформація – це якісно новий тип інформаційних та телекомунікаційних технологій, які охоплюють усі сфери сучасного виробничого та суспільного життя [1].

Інформаційного впливу також зазнає і система освіти. Як приклад діджиталізації в освіті можна назвати заміну звичних методів і форм навчання інтернет-технологіями: відеопрезентації, навчання через спеціальні портали, тестування та інше. Діджиталізація докорінно змінює принципи організації та структуру навчального процесу. Формується нова система, в якій на зміну традиційним учителям йдуть «ігро-педагоги», «координатори онлайн-платформ і освітніх траєкторій» [2].

Діджиталізація в освіті в сучасних умовах – це не тільки необхідність, а й один із ключових напрямків розвитку даної сфери. Вона є одним із основних трендів розвитку освітніх систем майже у всіх країнах світу і охоплює усі рівні [3].

Естонія за всіма показниками в освіті випереджає більшість країн Європи. Одним із чинників освітнього успіху Естонії є тотальна діджиталізація освіти. Замість журналів, щоденників, роздруківок, ксерокопій і будь-яких інших паперових документів та навчальних матеріалів естонські учні з першого класу користуються системою eKool. Це діджитальне освітнє середовище працює в кожній естонській школі з 2008 року. Завдяки мобільному додатку учні слідкують за своїми результатами в реальному часі. Уся інформація про навчання доступна онлайн з будь-якого пристрою та в будь-який час, і оновлюється постійно. За результатами PISA (програми міжнародного оцінювання учнів), у 2018 році Естонія показала найкращі результати серед європейських країн та увійшла в першу десятку найуспішніших країн світу. Серед 79 країн, які брали участь у дослідженні, естонські п'ятнадцятирічні школярі посіли четверте місце з природничих наук, п'яте місце з читання та восьме місце з математики [4].

У Фінляндії вже кілька років працює платформа Wilma для офіційного шкільного спілкування школярів, їхніх батьків і вчителів. Це поєднання пошти, календаря, щоденника і дошки оголошень, до яких кожен користувач має свій доступ. Також в країні є національна освітня програма (National Core Curriculum), яку кожна школа адаптує під себе [5].

У Великій Британії інформаційні технології впроваджені в неавчальний процес середньої та вищої освіти. Обов'язковим є використання технічних засобів, зокрема мультимедійних технологій та електронних навчальних матеріалів. На законодавчому рівні регламентується створення на базі університетів цифрових підрозділів, а також повноцінних онлайн університетів [6].

В Австрії діджиталізація у сфері освіти широко розповсюджена на місцевому рівні і стосується середньої, вищої та післядипломної освіти [7].

У Німеччині діє система дуальної освіти – курс вищої освіти з інтегрованими практиками на підприємствах із перспективою подальшого працевлаштування – яка адаптована до сучасних інформаційних технологій. В систему дуальної освіти інтегровано такі елементи як навчання протягом життя, компетенція у сфері дистанційного навчання та навички роботи з мережевими системами [8].

Окрім навчальних програм, пропаганду діджиталізації для маленьких населених пунктів в Європі здійснюють за допомогою так званих діджитал-хабів. Це фізичне місце, де населенню пропонується швидкий та надійний доступ до Інтернету поряд з послугами навчання за різними напрямками роботи з цифровими технологіями.

На сучасному етапі розвитку суспільства діджиталізація є одним із основних чинників удосконалення системи освіти. Вона дозволяє вчитись віддалено та мати швидкий доступ до навчальних матеріалів, а освітній процес стає більш персоналізованим та доступним.

Список використаних джерел:

1. Жосан Ганна. Стан розвитку діджиталізації в Україні. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 44-52.
2. Жерновникова О. А. Діджиталізація в освіті. URL : <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/pdf>.
3. Діджиталізація - процес цифрової трансформації суспільства. URL : <https://mentamore.com/socium/didzhitalizaciya.html>.
4. Естонія : як працюють школи в країні цифрового дива URL : <https://osvitoria.media/experience/e-stoniya-yak-pratsyuyut-shkoly-u-krayini-tsyfrovogo-dyva/>
5. Як Україні зробити онлайн-освіту якісною: досвід Фінляндії та Естонії URL : <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/01/28/243788/>
6. Сухонос В., Гаруст Ю., Шевцов Я. Діджиталізація освіт в Україні : зарубіжний досвід та вітчизняна перспектива впровадження. *Правові горизонти*. 2019. № 19. С. 79-88.
7. Михальська В. Уроки діджиталізації в малих громадах: європейський досвід. *Фактор-медіа. Місцеве самоврядування*. 2019. №11. URL : <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2019/November/issue-11/article-105427.html>
8. Рідфлайшн Е. Дуальна освіта в Німеччині. Konrad-Adenauer-Stiftung, Київ. 2020. С. 40-41.

Krukowski K.
*professor, dr hab., Department of Organization and Management
University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland*

Gorlova O.
*associate professor, Department of
Economics of Enterprise and Business Organization
Odessa National Economic University, Ukraine*

DIGITALISATION IN EUROPEAN UNIVERSITIES: CHALLENGES, SOLUTIONS AND PERSPECTIVES

The role of digitalisation in higher education has been identified as a priority topic by the European University Association (EUA), since the publication of its Trends 2018 report. It has been acknowledged that digitalisation is challenging, and it has been transforming the way students learn [1]. The directions of digitalisation in education were established earlier, in 2017. Digitalisation in education is a reaction to environment trends, where 90% of jobs in the future will consume digital skills. At the same time, according to the European Commission for 2017 [2], 44% of Europeans do not have basic digital skills, and less than 20% of ICT specialists are women.

The pandemic has only increased the need for the digitalisation of education. However, the most recent studies conducted in the United States and Israel have shown that online learning (100% of online classes) is less effective than on-campus or mixed form learning, where classroom lessons are at least 30% [1]. It is worth noting that the blended form allows more efficient use of university resources, including the classroom fund. For example, the WSB University in Dąbrowa Górnicza digitized and traditional lectures in the ratio of 60% to 40%. Thus, the lecture schedule becomes more flexible, and at the same time, a lecturer has regular direct contact with students. Universities in Poland have been able to use the NAVOICA platform of the Ministry of Education and Science to host selected free courses.

One of the problems of higher education in Poland and Ukraine is the lack of independence of students in acquiring knowledge [3]. Digitalisation should contribute to the development of student independence. It is facilitated by the increased use of digitized literary sources in education (electronic library). Although, at the same time, the possibility of plagiarism is increasing, which caused a backlash in ensuring academic integrity. That requires the use of appropriate software products as well. The development of self-motivation in learning can also be facilitated by the internationalization strategy at universities. Besides, internalization stimulates digitalisation in higher education.

In addition, the introduction of forms and methods of teaching that bring students into the working environment of their future jobs as close as possible increases their motivation and independence in learning. Thus, the implementation of dual education is a challenge primarily for the teaching staff of the university, it requires the continuing development of their ICT knowledge and skills. The use of a project-based approach to teaching requires the use of digital technologies for modeling objects and/or situations based on a large amount of data.

References:

1. Interim report of the Commission expert group on quality investment in education and training. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 142 p.
2. Digital Education Action Plan. URL: <https://education.ec.europa.eu/document/digital-education-action-plan> (accessed: 20.12.2021).
3. Doskonalenie potencjału kadry dydaktycznej XXI wieku – kompetencje kluczowe, nowoczesne narzędzia oraz metody kształcenia: VI Konferencja LUMEN 2020, 24-25 listopada. URL: <https://pcgacademia.pl/doskonalenie-potencjalu-kadry-dydaktycznej-xxi-wieku-kompetencje-kuczowe-nowoczesne-narzedzia-oraz-metody-ksztalcenia/> (przeglądany: 4 stycznia 2022 r.).

Шевчун М. Б.
доцент кафедри менеджменту
Київський національний
торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна
Безус А. М.
доцент кафедри менеджменту
Київський національний
торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Невід'ємною частиною сучасного світу є інформаційні технології. Вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. Виходячи з цього, революційних змін вимагає і система навчання.

Сучасна ситуація в країні характеризується стрімкими змінами багатьох сфер людської діяльності. Це примушує змінювати підходи, методи, стилі виробничих відносин та перетворювати жорстке субординаційне управління сучасними організаціями на мобільне, гнучке. Управління як важливий компонент в системі діяльності навчального закладу покликане створити умови для успішного формування всебічного розвитку особистості здобувача освіти, забезпечити її позитивну спрямованість на основі власної активності.

Глобальна цифровізація освіти сприяла забезпеченню результативності й ефективності професійного зростання фахівця взагалі й педагога зокрема на основі інтернет-маркетингу освітніх послуг. В умовах сьогодення саме мережа Інтернет стає інструментом маркетингової діяльності закладу освіти. Зокрема все активніше проводяться маркетингові дослідження щодо виявлення актуального попиту на послуги закладу освіти та з'ясування стану їх задоволеності; встановлюються інтерактивні комунікації зі споживачами та стейкхолдерами.

Інформатизація освіти органічно пов'язана з процесом її модернізації. Одним з основних напрямків розвитку освітнього процесу стає реалізація концепції випереджаючої освіти, орієнтованої на нові умови інформаційного суспільства і широке використання інноваційних педагогічних технологій навчання, спрямованих на розкриття творчого потенціалу особистості. У зв'язку з переходом до постіндустріального суспільства все помітніше стає тенденція до інформатизації сфери освіти. Створюються електронні підручники, розробляються автоматизовані системи навчання, організовуються віртуальні університети, тестуючі програми. Можна погодитися із думкою провідних науковців щодо сутності Інтернет-маркетингу й вважаємо, що використання таких технологій надає певні переваги закладу, зокрема формує позитивний імідж та репутацію, що в майбутньому сприяє збільшенню прибутку, також і економічного [1].

Сьогодні, для професійного зростання фахівців освіти актуальним є формування цифрових навичок та розвиток умінь їх використання в професійній діяльності. Разом з тим, аналізуючи різноманітні Інтернет ресурси, можна зазначити, що провідним попитом у системі підвищення кваліфікації фахівців є розвиток гнучких навичок фахівця («Soft skills»), які за своєю сутністю є сукупністю неспеціальних навичок і забезпечують високу продуктивність та результативність професійної діяльності. Спираючись на результати наукових розвідок, зазначимо ті потреби в знаннях і навичках, які вчені вважають необхідними в XXI столітті для успішної професійної діяльності, зокрема педагогічної [2].

Завдяки діджиталізації сфера освіти зазнає суттєвих змін. Ні для кого не секрет, що інтерес до знань – головний фактор успішного навчання. Але як пробудити цей інтерес? Вважається, що сучасну молодь, що живе в світі гаджетів, інформаційні технології здатні захопити самі по собі, і педагогам нічого тут вигадувати не треба. Але це не зовсім так.

Тепер за допомогою цифрових технологій викладачі можуть ефективніше надавати матеріал, тому можливості навчання значно розширюються. Викладачі можуть створювати навчальні спільноти, де студенти і фахівці обмінюються досвідом та ідеями. В результаті такої співпраці у багатьох з'являється доступ до додаткових джерел навчальних матеріалів і ресурсів, які необхідні для навчання.

Зауважимо, що якість послуг, які надають заклади освіти, визначається на основі таких критеріїв, як-от: відповідність освітніх послуг державному замовленню, регіональним запитам, потребам споживачів; постійність освітньої послуги (наскільки комплекс освітніх послуг, що надає заклад освіти, є незмінним і відповідає сучасним викликам); рівень організації освітнього процесу та його відповідність вимогам; отриманий результат (наскільки він відповідає очікуванням). Відстеження якості надання освітніх послуг на основі зазначених критеріїв й забезпечує вивчення стану задоволення потреб стейкхолдерів і сприяє запровадженню технологій інтернетмаркетингу в діяльність закладу освіти [3].

Забезпечити формування цифрових навичок можливо шляхом побудови змісту освітніх програм закладу освіти на цифровій проєктноорієнтованій основі, що сприятиме формуванню у фахівців м'яких навичок, які базуються на проєктному типі мислення. Саме такий підхід забезпечить фахівцям, які пройшли відповідний курс підвищення кваліфікації, спроможність отримання нових повноважень (компетенцій) з одночасним набуттям необхідних компетентностей (насамперед, цифрових) для ефективного виконання своїх посадових обов'язків.

Разом з тим, традиційні технології, які вже використовували науково-педагогічні працівники до пандемії продовжують розвиватися і мають велике значення в розвитку цифрових навичок як викладачів, так і здобувачів освіти. Останнім часом у зв'язку з пандемією активно використовується дистанційне навчання, що являє собою сукупність різних інформаційних технологій, які дозволяють: доставляти студентам освітню інформацію: завдання, тестовий матеріал, ін.; забезпечувати зворотний зв'язок шляхом розміщення магістрантами на сайті своїх відповідей, які перевіряє та оцінює викладач; здійснювати інтерактивну взаємодію в системі «викладач-студент». Крім того, здобувачам освіти надається можливість самостійної роботи з розміщеними на сайті матеріалами для їх засвоєння у зручний для них час [4].

Отже, сьогодення вимагає переходу на якісно вищий рівень використання цифрових технологій в освіті, удосконалення державного управління цим процесом. Крім того, змінюється роль викладача: він переходить від транслятора інформації до фасилітатора, який організовує, підтримує здобувачів освіти та сприяє колективному розв'язанню навчальних завдань, надає консультації щодо написання випускових робіт тощо. Разом із тим, різноманітні конструктори інтерактивних завдань забезпечують підвищення мотивації навчальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж: монографія / В. Ю. Биков, О. П. Пінчук, С. Г. Литвинова та ін., Київ: Педагогічна думка, 2018, 160 с.
2. Куйбіда В.С. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу: аналіт. записка / В. С. Куйбіда, О. М. Петрос, Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук, Київ: НАДУ, 2019, 28 с.
3. Борова Т., Рябова З., Кравченко Г., Почуєва О., Педагогічний консалтинг: навч. посіб. Луцьк: Терен, 2019. 324 с.
4. «Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018»; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019, 439 с. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання – це нова реальність сучасної освіти. При розгляді дистанційного навчання як діяльності, опосередкованої комп’ютерними технологіями, треба відзначити, що воно характеризується низкою особливостей в порівнянні з традиційними формами навчання. Головною метою створення системи дистанційної освіти є забезпечення загальнонаціонального доступу до освітніх ресурсів шляхом використання сучасних цифрових технологій та телекомунікаційних мереж. Дистанційне навчання забезпечує можливість навчатися тоді, коли зручно студенту, у тому темпі, що він сам обирає (у межах установлених строків проведення курсів), в тому місці де він перебуває. Порівнюючи традиційне та дистанційне навчання можна виділити основні відмінності та переваги дистанційного навчання:

- можливість займатися в зручний для себе час, у зручному місці і темпі;
- паралельне з професійною діяльністю навчання, тобто без відриву від виробництва;
- можливість звернення до багатьох джерел навчальної інформації (електронні бібліотеки, банки даних, бази знань і т.п.);
- використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій;
- експорт та імпорт світових досягнень на ринку освітніх послуг;
- дистанційне навчання розширює і оновлює роль викладача, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати курси, що ним викладаються, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень і інновацій;
- позитивний вплив надає дистанційна освіта і на студента, підвищуючи його творчий і інтелектуальний потенціал за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, уміння взаємодіяти з комп’ютерною технікою і самостійно приймати відповідальні рішення;
- якість дистанційної освіти не поступається в ідеалі якості очної форми одержання освіти, а поліпшується за рахунок залучення видатного кадрового професорсько-викладацького складу і використання в навчальному процесі найкращих навчально-методичних видань і контролюючих тестів з дисциплін [1, С. 219].

Варто зазначити, що дистанційне навчання в сучасному світі здійснюється за допомогою різноманітних технологій, які відрізняються за: формою подання учбових матеріалів; наявністю посередника в системі навчання або за централізованою формою навчання; за ступенем використання телекомунікацій і персональних комп’ютерів; за технологією організації контролю учбового процесу; за ступенем впровадження в технології навчання звичайних методів ведення освітнього процесу; за методами ідентифікації студентів при складанні іспитів.

З огляду на доступність, зручність використання, інтерактивність та інтегративність стрімко набуває популярності – G Suite for Education. Вона є яскравим прикладом комбінування функцій системи управління та підтримки навчального процесу, що дозволяє розглядати її в якості віртуального навчального середовища. Одним із сервісів G Suite for Education є *Google Classroom* – хмарна безкоштовна інтерактивна платформа, використання якої не потребує додаткового програмного забезпечення, де гармонійно інтегруються основні сервіси та додатки Google. Ця платформа об’єднує в собі: Google Drive для створення і обміну завданнями, Google Docs, Sheets and Slides для написання, Gmail для спілкування і Google Calendar для розкладу. Таким чином, Google Classroom містить можливості для створення електронних освітніх ресурсів.

Електронні освітні ресурси – це основний компонент інформаційного освітнього середовища, який орієнтований на реалізацію освітнього процесу за допомогою

інформаційно-комунікаційних технологій і на застосування нових методів і форм навчання, таких як: електронне навчання; мобільне навчання; мережеве навчання; автономне навчання; змішане навчання; спільне навчання. Залежно від технології реалізації в навчальному процесі використовується три основні типи електронних навчально-методичних комплексів: кейс, автоматизована навчальна система, дистанційний курс з Web-базуванням.

Кейс – комплект навчально-методичних матеріалів, який чітко структурований і відповідним чином сформований у спеціальний набір як у паперовому, так й електронному форматі.

Автоматизована навчальна система – комплект навчально-методичних матеріалів, який реалізовано у вигляді комп'ютерної програми навчального призначення. Вона є однорідною за програмною реалізацією, інтерфейсними і дидактичними прийомами комп'ютерною програмою.

Дистанційний курс з Web-базуванням – це мережевий дистанційний курс, який є електронним навчально-методичним комплексом з дисципліни, реалізований у середовищі Internet [2, С. 259].

Google Classroom формує та розвиває у студентів систему компетентностей, які забезпечують здатність ефективно здійснювати професійну діяльність, організовувати інформаційну взаємодію суб'єктів освітнього середовища з використанням цифрових освітніх ресурсів, вирішувати професійні проблеми в межах цифрового освітнього середовища закладу освіти та інформаційного суспільства. Середовище Google Classroom характеризується можливістю викладачів та студентів реалізовувати різні види взаємодії засобами цифрових ресурсів: чати, електронна пошта, презентації, що значно збагачує взаємодію суб'єктів освітнього середовища, а можливість працювати індивідуально, в притаманному темпі та у обраному місці, ставить сервіс Google Classroom на чільне місце серед засобів підготовки майбутніх фахівців. Важливою перевагою Google Classroom є легка навігація, зручний інтерфейс, що інтуїтивно зрозумілий студентам. Середовище вміщує широкий арсенал засобів, за допомогою яких користувачі можуть як демонструвати свої знання, так і обмінюватися ними, отримувати своєчасну інформацію про нові події, ставити запитання, редагувати, коментувати, й оцінювати роботи інших, створювати як синхронні, так і асинхронні індивідуальні й групові проекти.

Відтак взаємодія викладача зі студентами з використанням віртуальної кімнати Google Classroom передбачає нову роль викладача-т'ютора, який, у свою чергу, виступає у декількох основних ролях: лектора-експерта, організатора, консультанта. У кожній з них він організує взаємодію суб'єктів навчання в цифрових освітніх середовищах. У ролі лектора-експерта викладач розповідає новий матеріал, демонструє слайди, відповідає на питання учасників. У ролі організатора з використанням віртуальної кімнати Google Classroom викладач управляє навчально-пізнавальною діяльністю студентів, спрямовує взаємодію учасників практичного курсу та координує виконання завдань. У ролі консультанта викладач звертається до професійного досвіду студентів, спонукає їх самостійно збирати нові дані, шукати рішення вже поставлених задач та ставити нові [3, С. 74].

Таким чином, Google Classroom створює реальні можливості підвищення професійної підготовки; допомагає ефективніше використовувати особистий час як викладача, так і студента; змінює підхід викладача до викладання дисципліни,

Список використаних джерел:

1. Ржевський Г.М. Дистанційна форма навчання в сучасних умовах: психолого-педагогічні особливості. *Науковий вісник Національного університету*. 2017. № 259. С. 214-221.
2. Шевчук Б., Шевчук Л. Впровадження цифрових освітніх технологій у підготовку майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 34, Т. 5. С. 255-262.
3. Каревік О.О. З досвіду впровадження технології дистанційного навчання в економічній освіті сучасної України. *Вестник НТУ «ХПІ»: Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2017. №8. С. 71-78.

Доброва Н. В.

*доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

Фіалковська А. А.

*доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Карантинні обмеження, що мають місце в Україні у 2020-2021 рр. у зв'язку із поширенням коронавірусної інфекції COVID-19, поставили певні виклики перед закладами вищої освіти (далі – ЗВО) в цілому та, зокрема, перед науково-педагогічними працівниками (далі – НПП). Так перед ЗВО постала задача щодо забезпечення платформ для організації навчання з використанням дистанційних технологій. НПП зіштовхнулися з необхідністю підвищення кваліфікації з метою опанування нових знань для реалізації освітнього процесу у дистанційному форматі.

У той же час організація освітнього процесу з використанням дистанційних технологій навчання відкрила й нові можливості, такі як: використання повного функціоналу дистанційних платформ (наприклад, Moodle), створення повноцінних дистанційних курсів, здобуття знань щодо використання нових можливостей дистанційних технологій навчання (як то, інструменти Google) тощо.

Технології дистанційного навчання можуть використовуватися під час організації та проведення самостійної роботи; навчальних занять (лекцій, семінарів, практичних занять, лабораторних занять, консультацій, інших). Лекції, консультації, семінари можуть проводитися зі здобувачами вищої освіти, слухачами дистанційно в *синхронному* (взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання: чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо) або *асинхронному режимі* (взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо). До інших видів навчальних занять при здійсненні освітнього процесу можуть відноситись ділові ігри, виконання проєктів у групах тощо дистанційно у синхронному або асинхронному режимі, що визначається робочою навчальною програмою навчальної дисципліни [1].

Для цих цілей може використовуватись платформа Moodle, яку запровадила більшість ЗВО України ще у 2000-х. Проте, так як дистанційна форма навчання не отримала великого розповсюдження у нашій країні, функціонал платформи використовувався протягом всього часу дуже обмежено. Moodle являв собою свого роду бібліотеку навчального-методичного забезпечення. Насправді ж платформа надає можливості розміщувати завдання та отримувати виконання роботи безпосередньо в Moodle, створювати та проводити тестування з дисциплін, організовувати курс з визначеними термінами складання (формат-календар або потижневий формат) тощо. Крім того є можливість вести журнал оцінок на платформі, що є дуже важливим для забезпечення прозорості оцінювання.

Також у травні 2020 року Міністерство освіти і науки України у співпраці із компанією Google запропонувало закладам освіти різних рівнів отримати безкоштовний доступ до інструментів та сервісів Google GSuite for Education (зараз – Google Workspace for Education Fundamentals) разом із можливістю створення безкоштовного безстрокового домену в українській компанії-реєстраторі доменів HOSTiQ [2]. У 2020-2021 рр. Академією цифрової трансформації було проведено ряд безоплатних курсів для НПП з метою

ознайомлення з можливостями Google та популяризації сервісів серед закладів освіти для подальшого впровадження у навчальний процес.

Учасники курсів мали змогу дізнатися як організувати ефективну взаємодію в межах освітнього процесу за допомогою цифрових інструментів Google, які особливості та переваги Google Workspace for Education, як працювати з обліковим записом закладу вищої освіти на різних пристроях, як створити та підтримувати персональне інформаційне середовище викладача ЗВО [3].

Google Workspace for Education Fundamentals дозволяє ефективно організовувати освітній процес з використанням дистанційних технологій, а саме: підготувати завдання у віртуальних кімнатах, зібрати студентські роботи, залучити до захищених відеозустрічей, організувати автоматичне імпортування оцінок, вести електронні журнали, надсилати звіти для батьків щодо результатів навчання, формувати звіти для керівництва та використовувати можливості пристроїв для захищеного освітнього процесу онлайн.

Так, інструмент Google-клас дозволяє створювати віртуальний курс, через електронну пошту додавати до нього своїх реальних студентів, ставити завдання в спільному структурованому просторі всім здобувачам або вибірково, оперативно обмінюватися інформацією, створювати свої завдання або додавати їх з інших платформ. Також у Google Workspace for Education передбачені технології для здобувачів з особливими освітніми потребами.

Крім того Google Workspace for Education Fundamentals надає безліч можливостей для організації ефективної роботи закладу в цілому, зокрема:

- необмежений дисковий простір на Google Drive;
- вбудований чат та відеозв'язок Google Meet;
- електронна пошта корпоративного рівня на базі імені сайту закладу;
- можливість спільної роботи в Google Документах, Google Таблицях, Google Презентаціях тощо;
- створення анкети-опитування для забезпечення якості освіти у ЗВО, реєстраційні форми для проведення різноманітних заходів;
- створення безкоштовних веб-сайтів для конференцій, кафедр, освітніх програм тощо;
- ставити завдання різним структурним підрозділам, співробітникам, НПП та контролювати їх виконання;
- планувати проведення різноманітних наукових та освітніх заходів.

Таким чином, використання інструментів дистанційного навчання може сприяти підвищенню ефективності роботи у ЗВО. Проте є й певний виклик – НПП мають підвищувати рівень своїх знань щодо використання дистанційних технологій у навчальному процесі. Без виконання цієї умови неможливо ефективно запроваджувати дистанційні елементи в освітній та робочій процес.

Список використаних джерел:

1. Інформація щодо використання технологій дистанційного навчання / Офіційний веб-сайт державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». URL: <https://pdu.edu.ua/informatsiya/spivrobitnykam/tekhnohii-dystantsiinocho-navchannia/4421-informatsiya-shchodo-vikoristannya-tekhnologij-distantsijnogo-navchannya>.
2. Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-291 від 28 травня 2020 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8/2020/05/22/don-shchodo-resursiv-dlya-distantsijnogo-navchannya.pdf>.
3. Підсумки курсу «Цифрові інструменти Google для закладів вищої, фахової передвищої освіти» / Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/pidsumki-kursu-cifrovi-instrumenti-google-dlya-zakladiv-vishoyi-fahovoyi-peredvishoyi-osviti>.

Симоненко С. П.
доцент кафедри філософії, історії та політології
Щубелка Н. В.
доцент кафедри філософії, історії та політології
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

РОЛЬ ГУМАНІТАРИСТИКИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Як відомо, в 2016 році уряд Японії взяв курс на побудову суспільства 5.0, або «*super smart society*», сутність котрого полягає в об'єднанні ресурсів вже не окремої людини, а соціуму в цілому через інтеграцію фізичного та кібернетичного простору. Однією з головних умов тотальної діджиталізації соціуму та економіки є максимально раціональне використання всіх людських, природних та технологічних ресурсів, котре неминуче приведе суспільство до, за висловом ідеологів цього проекту, «цифрового щастя» (*digital happiness*). В такому суспільстві люди й роботи об'єднують свої зусилля на забезпечення гедоністичних умов життя: підвищення матеріального комфорту, достатку товарів та послуг, кастомізованих під індивідуальні смаки та уподобання, створення нових побутових зручностей, підвищення тривалості та якості життя тощо[2, с. 2-3]. А для цього, як зазначають розробники даного проекту, повинна відбутись докорінна перебудова системи освіти з максимальним акцентом на технічні знання, розвиток людського капіталу з орієнтацією на високотехнологічне виробництво та інновації.

Схоже на те, що подібна стратегія стає стійким дороговказом і для вітчизняної системи освіти. Тиск на неї ринкового прагматизму та індустріального технократизму перетворює вищу освіту в систему заходів та впливів, націлених переважно на утилітарне натаскування вузькому спектру професійних умінь та знань. Причому прихильники цих змін пропонують ставитись до цього як до новаторських та прогресистських реформ, котрі відповідають вимогам часу. На їх погляд, класична університетська освіта, що склалась ще в індустріальну епоху вже не відповідає задачам сучасної економіки. У якості мало не головного аргументу на користь такої стратегії посиляються на динамічний розвиток ІТ-сфери, у якій таким її напрямкам, як 3D-дизайн, digital-маркетинг, онлайн-реклама тощо у вітчизняних університетах практично не навчають. Відтак, перспектива провести п'ять років на університетській лаві може бути розцінена як марнування часу, котрий варто використати на освоєння т.зв. «вузькотаргетованих» знань, затребуваних роботодавцем вже зараз.

Варто, однак, пам'ятати, що зазвичай альтернативні варіанти навчання на кшталт 2-3 річних курсів у галузі ІТ, креативних індустрій, підприємництва та фінансування спрямована на те, щоб дати лише прикладні знання, котрі фахівець безумовно повинен знати, поповнювати та оновлювати протягом усієї своєї професійної кар'єри. Та вони не вчать мислити, підходити дійсно креативно до вирішення поставлених задач. Без класичної освіти, в якій доля гуманітарних наук в навчальних планах освіти становила не менше третини усього часу навчання, високих результатів тут не досягти.

Гуманітарна складова в системі освіти західного зразка, антропоцентричної за своїм характером та цілями була і залишається вагомою і традиційно розглядалась як необхідна умова та запорука успішного кар'єрного зростання. Як свідчать соціологічні дослідження, на даний момент 60% керівників американських компаній (з 652 опитаних) мали гуманітарні дипломи. У Великобританії з 650 членів парламенту 65% отримали освіту в галузі гуманітарних та соціальних наук [1, с. 17].

Сьогодні варто говорити і про протилежні, обнадійливі тенденції, котрі проявляються в тому, що деякі провідні світові компанії у сфері ІТ на кшталт Samsung, Microsoft чи Google стають головними культуротворчими чинниками і починають визначати та формувати уподобання людей, їх життєві пріоритети, систему цінностей тощо. Бізнес для досягнення своїх прагматичних цілей вимушений все більше приділяти увагу гуманітарному змісту свого впливу на суспільство, пошуку соціальних критеріїв та цілей еволюції економіки. Таким чином, навіть за умови збереження на ринку праці диктату роботодавця, котрого в найманому працівникові цілком природно цікавить передусім його здатність створювати додаткову вартість та приносити прибуток, з'являється стійка тенденція до глибинної переоцінки можливостей людини, підвищення ринкової вартості тих якостей людини, котрі вона вже не зможе культивувати, розвивати у собі без філософії, соціальних наук, мистецтв, літератури тощо.

Вітчизняна система освіти зараз постала перед важливим вибором, - яку стратегію освіти обрати? Західну чи азійську. Втілення в життя останньої, де робиться наголос на інформації, позбавленій ціннісного забарвлення та системних уявлень про світ, може принести лише тимчасові здобутки, дозволить нашій економіці протриматись «на плаву» ще деякий час..., натомість в стратегічному, - прирікають суспільство на серйозну поразку, котра може остаточно відкинути його у розряд країн третього світу. І мова навіть не йде про такі високі матерії, як визнання цінності самої людини в якості основи і мети суспільного прогресу, котрі для наших владно-бізнесових кіл завжди були лише абстрактними ідеологемами. Про високі матеріальні стандарти суспільства 5.0 ми ще довго будемо лише мріяти. Та й, з огляду на тренди розвитку світового ринку праці, успішність цього соціального проекту є під великим питанням.

Список використаних джерел:

1. Эпштейн М.Н. От знания – к творчеству. Как гуманитарные науки могут изменять мир. – М.; СПб.: Центр гуманитарных инициатив, 2016. – 480 с.
2. Society 5.0: Aiming for a New Human-centered Society. Japan's Science and Technology Policies for Addressing Global Social Challenges . Available from: <http://www.hitachi.com/rev/archive/2017/r2017_06/pdf/p08-13_TRENDS.pdf> [Cited 09.03.20].

Гончаренко О. М.

д.е.н. професор,

Добриніна Л. В.

к.е.н., ст. викладач

кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку,

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ТЕНДЕНЦІ ТА ВИКЛИКИ

Сучасний етап розвитку української системи освіти характеризується її реформуванням, пошуком шляхів адаптації змісту до особистих потреб студентів, світових стандартів. Стрімкий розвиток інформаційних технологій і повне проникнення їх у життя людини неминує породжує нові виклики і водночас відкриває нові можливості для освіти. Як наслідок, сьогодні Україна постала перед необхідністю створення нових підходів до організації системи освіти з урахуванням сучасного стану розвитку людства: глобалізація, комп'ютеризація, прискорення темпу життя. Однією з головних ознак сучасного інформаційного суспільства є невизначеність. Невизначеність призводить до недоліків у плануванні системи вищої освіти, яка є рушійною силою суспільства. Тому аналіз сучасних знань та інформаційних технологій важливий для розуміння тенденцій, які визначають напрями розвитку вищої освіти.

Подальші тенденції, що прискорюють впровадження технологій у вищій школі, включають: інтегровані навчальні рішення, зосередженість на оцінюванні обсягу навчання, формування культури інновацій, реструктуризація навчального середовища, поглиблене навчання, підхід до навчання, еволюція онлайн-навчання, роль викладачів у поширенні освітніх ресурсів, переосмислення методів роботи навчальних закладів, співпраця між закладами, студенти в ролі творців, гнучкий підхід до трансформації, універсальний доступ до соціальних мереж, поєднання формального та неформального навчання, децентралізована підтримка інформаційних технологій. Рішення різноманітних складних завдань залежить насамперед від цілеспрямованої, науково обґрунтованої діяльності викладачів закладів вищої освіти, які володіють науковими знаннями з теорії та методики професійної освіти.

На сучасному етапі важливим є використання інноваційних методик викладання економічних дисциплін у закладах вищої освіти, серед яких є активні та інтерактивні, тому що для сучасного майбутнього фахівця з економіки важлива активна участь у навчальному процесі та творчо-пошуковий підхід. У процесі такого навчання між усіма учасниками навчального процесу виникає діалог, співпраця, виконуються творчі завдання, проводиться пошук рішень проблемних ситуацій, майбутні фахівці набувають навички аналітичного та критичного мислення.

Інноваційний процес в освіті – це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов [2].

Говорячи про нові технології викладання, розглянемо ті з них, які можуть бути використані, як самостійні елементи навчального процесу:

- модульні форми навчання, які дозволяють підвищити ступінь включеності студента в процес самостійного оволодіння необхідною інформацією та знаннями. Ця форма передбачає підвищення відповідальності студента за результат власної роботи, роль викладача полягає в постановці ключових завдань по освоєнню навчальної дисципліни, коригування освітніх моментів і перевірці отриманих студентом знань;

- використання можливостей Інтернету в навчальному процесі. В даному випадку мова може йти як про застосування методики викладання, центральною частиною якої є використання інформаційного сайту, так і про використання можливостей мережі в якості допоміжного інструменту при модульній формі навчання (розсилка завдань, надання

виконаних робіт, відповіді на питання, ознайомлення студентів з оцінками та ін.). Одним з факторів зростання значення нових методів викладання з використанням сучасних інформаційних технологій є підвищення ефективності використання часу студента та викладача. Зокрема, використання вкрай популярного та, на жаль, єдиного можливого на сьогодні дистанційного методу навчання в університеті дозволяє студенту засвоювати відповідні розділи програми, спілкуватися з викладачем засобами електронної пошти, за допомогою різноманітних месенджерів, отримувати індивідуальні завдання та виконувати їх у зручний час [1].

У закладах вищої освіти для підготовки майбутніх фахівців з економіки використовуються такі форми, методи та прийоми навчання та викладання: аудіовізуальний метод навчання; аналіз помилок, колізій, казусів; дискусія із запрошенням фахівців; брейнстормінг («мозковий штурм»); «дерево рішень»; ділова (рольова) гра (студенти перебувають у ролі фахівця з економіки, фінансиста, аудитора, брокера, менеджера тощо); «займи позицію»; діалог Сократа (Сократів діалог); метод інтерв'ю (інтерв'ювання); публічний виступ; коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; навчальний «полігон»; метод аналізу та діагностики ситуації; метод кооперативного навчання; проблемні методи; частково-пошукові методи; дослідницькі методи; метод проєктів; моделювання; тренінги; програмно-рольовий метод генерування ідей; робота в малих групах; гра «компетентність; імітаційні ігри тощо. Цікавим є використання в початковому процесі такого прийому, як дебати між студентами. Адже це дозволяє студентові висловити свою думку та вимагає аргументовано та фахово вести дискусію з опонентом, розвиваючи аналітичні здібності, які необхідні майбутньому економісту [1].

В більшій своїй частині проєкти, які виконують студенти, є творчими, вони не мають заздалегідь сформованої структури. Викладачем лише визначені основні параметри та вказані оптимальні шляхи розв'язання задач. Щоб виконати творчий проєкт потрібно чітко спланувати результат. За допомогою творчих проєктів відбувається стимуляція мотивації, активізація пізнавальної активності студентів; ефективне напрацювання досвіду роботи з матеріалами та документами, вміння здійснювати їх аналіз, узагальнювати та підсумовувати проведену роботу, отримувати практичні навички. Відео- і аудіо-матеріали, мультимедійні технології дозволяють яскравіше відобразити зміст розділів досліджуваного матеріалу. Відповідно, глибоке вивчення тематичного матеріалу в закладі вищої освіти диктує необхідність застосування сучасних інформаційних технологій, що дозволяють надати студентам повний і вільний контакт з великими обсягами довідкових даних, моніторинг змін змісту матеріалу відповідно до нових наукових досягнень світового масштабу.

Однією з інноваційних технологій є методика PRES-formula, який спрямований на розвиток і закріплення навичок аргументування, обґрунтування та захисту власної думки або позиції в дискусії, діалозі, під час ділових зустрічей та може застосовуватися для закріплення вивченого матеріалу, зокрема перевірки засвоєння матеріалу, винесеного для самостійної роботи студентів. Технологічність прийому полягає в тому, що студенти для підсумкового контролю на практичних заняттях готують короткий виступ, що складається з кількох взаємопов'язаних елементів. В узагальненому вигляді вони структуровані таким чином:

- Position – позиція (у чому полягає ваша точка зору),
- Reason – пояснення (на чому базуються ваші судження, аргумент на підтримку вашої позиції),
- Example – приклад (факти, що ілюструють ваш аргумент),
- Summary – резюме (висновок, що треба зробити, заклик до певних дій).

Підготовлене має за мету сформулювати логіку студента стосовно обґрунтування своєї позиції, вміння доводити правоту своєї позиції з використання фактів, що мають місце на практиці і сформулювати власний висновок. У такому виступі, що складається з декількох речень, студент чітко заявляє свою позицію, приводить тільки один аргумент, але він коректно сформульований і проілюстрований, та підтверджує правильність свого судження. При цьому студент не має можливості вимовляти порожніх фраз і обтічних виразів. Виступ

із використанням PRES-formula займає одну-дві хвилини. Її зручно використовувати не тільки в ситуації, коли час, відпущений на дискусію, обмежений, а й коли завдання викладача – навчити студента відповідати по суті, не використовуючи розмитих фраз і неясних суджень[3].

Таким чином, сучасні методи викладання в університеті з застосуванням інформаційних технологій змінюють роль викладача, що виступає як в ролі носія знань, так й у ролі наставника, ініціюючи творчий пошук студента. Впровадження методів навчання з використанням інформаційних технологій хоча вимагає великих витрат, як фінансових, так і організаційних, але багато в чому підвищує ефективність навчання і дозволяє забезпечити конкурентоспроможність навчального закладу на ринку освітніх послуг.

Застосування інноваційних технологій у навчальному процесі направлено на ефективний розвиток освітнього та фахового напрямків, зосереджуючись на максимальній активності студентів у навчальному процесі, оптимальний час навчання, його результативність та набуття визначених компетенцій. Інноваційні методи навчання об'єктивно сприяють підвищенню рівня засвоєння знань, вони розширюють пізнавальні можливості студентів, забезпечують їх активну участь у процесі навчання, підвищуючи мотивацію, спрощують та пришвидшують процес контролю знань, забезпечують партнерство між викладачем та студентами.

Список використаних джерел:

1. Antonivska Maryna, Sarnovska Natalia Global Trends and Challenges in Higher Education Development: Implications for Ukraine URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/233361/232102>
2. Застосування інтерактивних методів та технологій при викладанні економічних дисциплін – досвід університетів-партнерів проекту TOPAS. URL: <https://nubip.edu.ua/node/71474>
3. Туркот Т. І. Інноваційні технології та методи навчання. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ: Кондор. 2011. 628 с. URL: https://pidruchniki.com/10470406/pedagogika/innovatsiyni_tehnologiyi_metodi_navchannya

Купрата Н. Я.
*к.ф.н., доцент кафедри мовної та
психолого-педагогічної підготовки
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

У сучасному світі інформаційні технології займають значне місце у забезпеченні організації навчально-виховного процесу у вишах. Особливо зараз, в умовах тотальної світової пандемії, лише завдяки відкритості глобальної системи освіти відбувається накопичення та поширення наукових знань.

Різноманітні інтернет-ресурси прискорюють соціально-економічний, технічний та науковий розвиток держав. Тому від належної організації навчально-виховної освіти, від здатності «йти в ногу» із стрімким розвитком інформаційних та комунікативних технологій залежить рівень освіти здобувачів, а відтак – успішне майбутнє України.

За два роки дистанційного навчання ми усвідомили усі проблеми, пов'язані з інформаційною сферою, побачили багато недоліків, які стали на заваді якійсь освіти:

- рівень комп'ютерної грамотності як студентів, так і викладачів є недостатній;
- рівень програмного забезпечення та впровадження ІКТ не відповідає вимогам часу;
- нерівномірний доступ до комп'ютерів та комунікацій показав «інформаційну нерівність» між студентами міста та області.

Така складна ситуація вимагає термінової розробки спеціальної методики й змісту освіти з усіх предметів. Для кожної дисципліни треба шукати найбільш вдалі моделі використання інформаційних технологій.

У системі дистанційного навчання, окрім студента і викладача, у «гру» вступає «третя сила» – це програмно-технічні засоби. Саме ця сила і внесе повний, дуже вагомий розвій як теоретичного, так і практичного матеріалу. На даний час такою потужною і дуже дієвою силою виступають сучасні ІТ – технології, такі як on-line конференції, ICQ, MOODLE. В університетах для розробки та супроводження навчання особливо популярною є сучасна internet-орієнтована програма MOODLE, яка успішно забезпечує дистанційне навчання студентів.

Створення якісних електронних навчальних посібників, які мають необхідну кількість гіперпосилань і закладок, що забезпечують швидку навігацію усередині книги, обов'язково дасть позитивний результат. Написання методичної літератури та практикумів для самостійного опрацювання дасть краще засвоєння складних тем, розширить освітні горизонти здобувача.

І, звичайно, не можна нехтувати лекціями, які, безперечно, справляють або не справляють враження на студента. І тут є багато факторів, які визначають успішність лектора, підкреслюють його особистість. Це - і його професіоналізм, і креативність, і ораторські здібності, і вміння гарно презентувати навчальний матеріал (доречні графіки, таблиці, малюнки включають в роботу не лише слухову, а й зорову пам'ять). Адже пізнавальна і творча активність студентів починається в аудиторії під час слухання і сприймання лекції. Для дистанційного навчання дуже важливо, щоб лекції читалися не монотонно, щоб здобувачі чули різну тональність голосу викладача, відчували якісь емоції, які викликані яскравим прикладом, влучною цитатою, доречною історичною ремаркою тощо. Від того, наскільки глибоко лектор захопить увагу студентів, зацікавить їх, покаже важливість і цінність викладеного матеріалу, залежить, чи надихне він аудиторію до самостійної кропіткої праці, чи ні.

Як сучасну інноваційну технологію можна розглядати і веб-квест, оскільки

створення і вивчення квестів не є складним процесом, не вимагає завантаження додаткових програм чи отримання специфічних технічних знань.

Дуже багато суперечливих питань виникає при оцінюванні знань студентів. І тут справедливим і об'єктивним суддею виступає такий вид контролю, як комп'ютерне тестування. Тест дозволяє оцінити рівень знань, умінь, навичок, виявити прогалини по підготовці студента по окремій темі або дисципліні загалом. При розробці тестових завдань викладач формує зміст тесту, визначає критерії оцінювання окремих відповідей чи тестового завдання в цілому, визначає порядок питань, встановлює часові обмеження при роботі з програмою, кількість спроб для відповіді на питання. Програма комп'ютерного тестування дозволяє :

- отримати об'єктивну оцінку знань кожного студента;
- швидко перевірити знання великої групи студентів;
- виявити недоліки при вивченні якоїсь теми і отримані результати використати для управління подальшого навчального процесу;
- застосувати методи математичної статистики для оцінки ступеня засвоєння навчального матеріалу;
- акцентувати роботу студентів на самостійне навчання;
- зекономити час викладача на рутинну паперову працю.

Як бачимо, на основі новітніх інформаційних технологій в освітній процес впроваджуються оригінальні ідеї, новаторські методи; активізується розумова та практична діяльність і викладачів, і студентів; відбувається обмін цифрової інформації між здобувачем і лектором. Сучасні освітні програми - це інтерактивні форми навчання, це діджиталізація як основний чинник організації навчально-виховного процесу.

Література:

1. Быховский Я.С. Образовательные веб-квесты. Конгресс конференций. Сайт «Информационные технологии в образовании». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ito.edu.ru/1999/III/1/30015.html>.
2. Гриневич М.С. Медіаосвітні квест / М.С. Гриневич //Вища освіта України. Вип. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. – К.: Гнозис, 2009. – № 3. – С. 153-155.
3. Діджиталізація як сучасна тенденція розвитку інституту освіти :Матеріали I Міжнародної наукової конференції ІКС – 2012, Львів: «Львівська політехніка», 2012.- 384 с.
4. The WebQuest Model. Interactive Multimedia Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wflboces.org/files/filesystem/Webquest_handout.pdf. – Назва з екрану.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗВО

Формування цифрового суспільства та цифрової економіки потребує відповідної трансформації системи освіти, основне завдання якої – підготовка фахівців, які активно використовують новітні цифрові технології. Цифрова трансформація освіти передбачає активне впровадження цифрових технологій і в освітній процес.

Формування цифрових компетентностей майбутніх фахівців – одне з головних і першочергових завдань вищої освіти для підготовки конкурентоспроможних випускників для сучасного ринку праці, що стрімко змінюється [1].

У березні 2021 р. Кабінетом Міністрів України була затверджена Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 р. Концепція визначає проблеми стосовно розвитку цифрових компетентностей в українському суспільстві. У Концепції однією з проблем названо відсутність єдиних підходів до визначення цифрових компетентностей у професійних стандартах та єдиних вимог до освітніх програм з розвитку інформаційно-цифрової компетентності фахівців різних професій та ін. [2].

Цифрова компетентність визнана ЄС однією з восьми ключових компетентностей для навчання протягом усього життя. Цей термін визначає активне використання сучасних цифрових технологій для навчання, роботи, працевлаштування, дозвілля та у суспільному житті. Він поєднує такі поняття як: комп'ютерну, інформаційну грамотність та медіаграмотність, створення цифрового контенту, безпеку, а також вирішення різних проблемних завдань та навчання протягом життя у цифровому суспільстві.

Результати дослідження рівня цифрових компетентностей населення, проведеного Міністерством цифрової трансформації у 2021 році свідчать про те, що майже 3% студентської молоді в системі незакінченої вищої / вищої освіти не мають базових цифрових навичок, а 26,7% відповідно мають навички нижче середнього [3].

Для успішного формування цифрової компетентності студентів, насамперед педагогічні та науково-педагогічні працівники повинні володіти цифровими компетентностями на високому рівні. Недостатній рівень цифрової компетентності викладачів, навіть за дуже високих фахових знань, унеможливорює формування високого рівня цифрової компетентності здобувачів освіти.

Щоб покращити рівень цифрових компетентностей українців, допомогти у створенні державної політики та плануванні освітніх ініціатив, Міністерство цифрової трансформації України на порталі Дія.Цифрова освіта оприлюднило Рамки цифрових компетентностей:

- Рамка цифрових компетентностей для громадян;
- Рамка цифрових компетентностей для підприємців;
- Рамка цифрових компетентностей для держслужбовців;
- Рамка цифрових цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників.

Завдяки Рамці цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників [3] викладачі можуть визначити рівень своєї компетентності у роботі з цифровими технологіями та визначити особисті потреби у підвищенні кваліфікації у цій сфері. Рамка включає 5 вимірів, 5 сфер, 22 цифрові компетентності та відповідно їх дескриптори, 5 рівнів володіння. Сфери цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників:

- цифрова грамотність;

- професійна залученість;
- цифрові освітні ресурси;
- навчальна діяльність;
- сприяння формуванню та розвитку інформаційно-цифрової компетентності здобувачів освіти.

Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників також може бути використана як інструмент для створення освітніх стандартів, освітніх професійних програм, робочих програм дисциплін, програм підвищення кваліфікації викладачів.

Сучасні цифрові технології у підготовці майбутніх фахівців використовуються за такими напрямками:

- як засіб підтримки освітнього процесу;
- як об’єкт вивчення (при вивченні «інформатичних» дисциплін, зокрема «Інформатика», «Інформаційні системи і технології», «Комп’ютеризація ділової інформації» тощо та під час вивчення циклу професійно-орієнтованих дисциплін для вивчення спеціалізованого програмного забезпечення).

У якості засобу підтримки освітнього процесу використовуються:

- LMS-системи (англ. Learning management system) – системи дистанційного навчання, зокрема Moodle;
- CRM-системи;
- АСУ НП – «Автоматизовані системи управління навчальним процесом» та інші освітні інформаційні системи;
- комп’ютерне та мультимедійне обладнання;
- засоби сучасної комунікації тощо.

Для визначення рівня цифрової компетенції Міністерство цифрової трансформації на онлайн-платформі Дія.Цифрова освіта запустило Цифрограм – Національний тест на цифрову грамотність. Існує Цифрограм для громадян, вчителів, державних службовців, медичних працівників та тест «ICDL Український цифровий громадянин» (<https://osvita.diia.gov.ua/digigram>).

Цифрограм 2.0 (тест для громадян) визначає рівень цифрової грамотності, прогалини та недоліки у цифрових навичках та допомагає виявити, які компетенції слід додатково удосконалити. Тест визначає наступні рівні володіння цифровими компетентностями: базовий (A1 і A2); середній (B1 і B2); високий (C1 і C2) як з конкретної сфери, так і за результатом тестування в цілому. Після проходження тесту є можливість формування сертифікату з результатами, який можна додати до свого резюме на порталах з пошуку роботи.

Цифрограм 2.0 спирається на Рамку цифрової компетентності для громадян України, яку було створено українськими експертами на основі європейської концептуально-еталонної Рамки цифрових компетентностей для громадян ЄС (DigComp 2.0).

Формування і розвиток складових цифрової компетентності студентів спеціальності «071 Облік і оподаткування» здійснюється в рамках вивчення наступних навчальних дисциплін: «Інформатика» на 1 курсі та «Комп’ютеризація ділової інформації» на 2 курсі. При цьому, «Комп’ютеризація ділової інформації» (КДІ) – вибіркова дисципліна, яку обрали для вивчення 35 із 37 студентів даної спеціальності, що свідчить про високу зацікавленість студентів у здобутті знань за сучасними інформаційними технологіями.

Після вивчення зазначених дисциплін, студентам було запропоновано скласти тест Цифрограм 2.0 для громадян, а також відмітити питання, що спричинили труднощі з відповідями.

Результати складання Цифрограм 2.0 студентами 2 курсу спеціальності «071 Облік і оподаткування» наступні:

- 86% студентів володіють цифровими компетентностями на високому рівні (C1 і C2);

- 14% студентів володіють цифровими компетентностями на середньому рівні (B1 і B2);
- максимальний отриманий бал – 87 із 90 можливих;
- мінімальний отриманий бал – 42;
- середній бал – 73.

Дані результати свідчать про досить високий рівень знань, навичок та цифрових компетенцій, сформованих щодо зазначених дисциплін.

Аналіз питань, що спричинили труднощі з відповідями, показав, що ці питання не входять у список питань робочих програм навчальних дисциплін «Інформатика» та «Комп'ютеризація ділової інформації». При необхідності, студенти можуть їх освоїти самостійно, наприклад, за допомогою відкритих цифрових платформ он-лайн освіти, зокрема Coursera. У дослідженні, що базується на даних платформи Coursera за 2020 рік та охоплює 65 мільйонів користувачів із 60 країн, 10 галузей та 11 сфер навчання, визначено зростання попиту на освітні курси, що забезпечують розвиток технологічних, інформаційних та навичок ведення бізнесу.

Необхідність сформувати у майбутніх фахівців складових цифрової компетентності відповідно до вимог сучасного цифрового суспільства є значущим як для прогресу суспільства в цілому, так і для розвитку конкурентоспроможного випускника.

Умови формування високого рівня цифрової компетентності майбутніх фахівців:

- формування цифрової компетентності майбутніх економістів має відбуватися, як під час вивчення «інформатичних» дисциплін, так і професійно-орієнтованих [1];
- під час вивчення циклу професійно-орієнтованих дисциплін, викладачі повинні використовувати сучасні цифрові технології для розв'язування прикладних проблем, завдань з курсу, оцінювання, організації самостійної роботи;
- необхідно регулярне підвищення рівня цифрової компетентності науково-педагогічних працівників;
- освітні програми мають оперативно реагувати на зміни у цифрових технологіях, відповідати вимогам сучасного ринку праці; повинні бути спрямовані на формування цифрових компетентностей у здобувачів освіти;
- стандарти освіти повинні містити сучасні вимоги щодо формування цифрових компетентностей відповідно до Рамки цифрових компетентностей для громадян України та професійних вимог залежно від рівня освіти;
- робочі програми навчальних дисциплін мають бути модернізовані відповідно до можливостей застосування цифрових технологій та потреб ринку праці [4];
- активізація саморозвитку засобами сучасних відкритих цифрових платформ он-лайн освіти (наприклад, Дія.Цифрова освіта, Prometheus, Coursera та ін.).

Список використаних джерел:

1. Єсіна О. Г. Формування цифрової компетентності студентів як умова забезпечення конкурентоспроможності майбутніх фахівців. *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали III Міжн. наук.-метод. конф. (м. Одеса, 27-28 лютого 2020 р.). Одеса : ОНЕУ, 2020. С. 324–326.
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>.
3. Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників (проект). URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2629-frame_pedagogical.pdf.
4. Новікова О.Ф., Антонюк В.П., Ляшенко В.І., Азьмук Н.А., Остафійчук Я.В., Шамілева Л.Л., Панькова О.В., Новак І.М., Шастун А.Д., Касперович О.Ю. Формування концептуальних засад цифрової трансформації освіти та науки України. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1 (40). С. 190-198.

Макаренко М. Б.
доцент кафедри інформаційних систем в економіці
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Комп'ютерні технології впливають на життя сучасної людини, тому їх застосування в освіті є не одним з альтернативних шляхів розвитку педагогічної теорії, а назрілою необхідністю широкомасштабного впровадження у навчальний процес. Більшість дослідників розглядають комп'ютерне середовище в руслі рішення завдань удосконалення дидактичної теорії та практики стосовно до нових освітніх умов й описують модель навчального процесу, що дозволяє ефективно організувати індивідуальну та колективну роботу викладача і студентів, а також інтегрувати різні форми й стратегії освоєння знань з дисципліни, що спрямовані на формування та розвиток мотивації навчальної діяльності студентів.

Сучасна педагогічна практика з використанням комп'ютерних технологій розширює забезпечення наступних якостей навчання:

- індивідуальний підхід до студента;
- оптимальну швидкість навчання для кожного студента;
- зручний спосіб обміну навчальною інформацією;
- отримання диференційованої оцінки знань та умінь;
- контроль над процесом навчання;
- зворотний зв'язок для своєчасного виявлення помилок студента і їх корекція.

Комп'ютерні технології дозволяють розширити межі наукового пізнання, розвивати критичне мислення, орієнтувати майбутніх фахівців на усвідомлення важливості міждисциплінарних наукових зв'язків, організувати навчання з метою розвинення можливостей кожного студента, розкривати практичну значимість знань, удосконалювати пізнавальну та практичну самостійність студентів.

При використанні комп'ютерного середовища необхідно застосовувати принципи й вимоги до подачі інформації, що допоможуть розвинути самостійні професійні здібності майбутніх фахівців.

- демонстрація різних форм візуальної навчальної інформації задля успішного засвоєння навчального змісту;
- виконання практичних та лабораторних робіт з можливістю моделювання різних процесів й явищ;
- розвиток вміння пошуку оптимальних рішень та глибоке розуміння систематизації успішних прикладів створення та практичних рекомендацій комплексних систем прийняття рішень та їх ефективний розвиток;
- збільшення інтересу до самого процесу навчання та розвиток творчого наукового потенціалу;
- мотивація студента до самоконтролю отриманих знань;
- формування наукової культури студента як складової частини високого рівня професіоналізму.
- розширення наукового пізнання та кругозору в обсягах, що виходять за рамки навчальної програми,
- практичне застосування науково-методологічних знань у майбутній професійній діяльності.

Ефективність освіти, набуття глибоких фундаментальних знань та практичних умінь

та навичок можливі лише у випадку високої мотивації самого студента, інакше це просто марно витрачений час. Якість навчання стає вище за умови зваженого вибору змісту дисципліни, використання специфічних навчальних стратегій і методик формування мотивації студентів на основі нелінійної траєкторії вивчення дисципліни у комп'ютерному середовищі. Розробка змісту дисципліни відштовхується від сучасного рівня та перспектив розвитку вимог до професії майбутнього фахівця. Мотивація студентів зростає, оскільки навчання розробляється спеціально для того, щоб звернутися до студента, мотивувати його, націлено на задоволення його потреб. Успіх студента більше ймовірний, якщо навчання у комп'ютерному середовищі розроблено системно й відразу чітко поставлені мети й завдання, а оцінювання студентів тісно пов'язане із завданнями навчання. При цьому стандартизується загальний погляд на зміст мотиваційних важелів сучасності та процеси їх впливу на студентів.

Ідентифікація рівня мотивації студентів до навчання дає можливість проектувати зміст навчання з урахуванням формування й розвитку якостей майбутнього фахівця, що дозволяє оптимізувати подальший процес навчання. Разом з цим стає можливим прогнозувати час необхідний для вивчення змісту дисципліни студентською групою з урахуванням щільності розподілу індивідуальних рівнів готовності студентів до вивчення дисципліни для подальшого проектування індивідуальних траєкторій навчання дисципліни групи студентів та для кожного студента особисто.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної ради України. 2019. №243-VIII. 2300 – VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-19>.
2. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної ради України. 2019. №2657-VIII. 2661 – VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Макаренко М.Б. Оцінка мотивації студентів у комп'ютеризованому середовищі навчального процесу / М.Б. Макаренко // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. — Луганськ: Видавництво ЛНПУ «Альма—матер». — 2006. — №21 (116). — Ч. 2. — С. 5—10.
4. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посібник / С. С. Занюк // Київ : Либідь, — 2002. — 304 с.

Лапіна І. С.
доцент кафедри фінансового менеджменту
та фондового ринку
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Домбровська С. О.
ст. викладач кафедри фінансового менеджменту
та фондового ринку
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Кула М. В.
доцент кафедри економіки підприємств
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна

СУЧАСНІ ОНЛАЙН ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Нові стандарти освіти визначають вимоги до результатів засвоєння основних освітніх програм через формування професійних та культурних компетенцій. Компетенції становлять собою здатність студентів застосовувати знання, вміння та особисті якості для успішного вирішення професійних завдань, це організаторські здібності, необхідні їм як майбутнім керівникам організацій, підприємств та фірм.

Сьогодні необхідно використовувати нові підходи до навчання, відходити від дублювання інформації та монологічного викладу матеріалу, демонструвати можливості отримання цих даних з доступних джерел, сприяти створенню атмосфери співробітництва, переходити до діалогу між викладачем та студентами, впроваджувати в освітній процес активні методи навчання, які дають змогу розкрити творчі здібності, розвивати ініціативу та активізувати навчально-пізнавальну діяльність студента. Одночасно з цим, питання необхідності розвитку навичок студента постає і у зв'язку з факторами, які впливають з сучасних потреб ринку праці, де потрібні не лише кваліфіковані, а й комунікабельні фахівці, які б могли успішно працювати в команді задля єдиної мети. Таким чином, постає питання про підготовку студентів до життя в «цифровому суспільстві», що передбачає вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології для вирішення важливих завдань.

Головне завдання сучасної освіти — не просто дати здобувачеві фундаментальні знання, а забезпечити йому всі необхідні умови для подальшої соціальної адаптації, розвинути схильність до самоосвіти.

Сучасну освітню систему характеризують:

- стислі терміни навчання;
- великий обсяг отриманої інформації;
- серйозні вимоги до рівня знань, навичок та умінь студента.

Одне з головних завдань для цього – зробити викладачем процес навчання цікавим для студентів, динамічним та сучасним. І в цьому освітянам прийшли на допомогу інтерактивні технології.

Однією з сучасних вимог освітніх стандартів є широке використання у навчальному процесі онлайн інструментів, активних та інтерактивних методів проведення занять у поєднанні з неаудиторною роботою з метою формування та розвитку професійних навичок студентів. Залежно від напрямку підготовки питома вага таких занять у навчальному процесі має становити 20–30 % аудиторних занять.

Важливою складовою ефективного використання онлайн ресурсів для організації навчання є вміння підбирати інструменти та створювати контент. Викладач повинен вибрати програмне забезпечення, яке відповідає потребам навчального процесу:

1. Деякі інструменти пропонують відмінний сервіс, але зосереджені лише на одному аспекті командної співпраці. Найкраще шукати інструмент, який є насиченою функцією, і дозволяє людям використовувати його різними способами.

2. Інтерфейс повинен бути інтуїтивно зрозумілим, а навігація - простою.

3. Співпраця з командами не означає, що всі розмови і файли мають бути загальнодоступними. Іноді потрібно, щоб учасники команди мали приватні розмови або працювали над міні-проектами.

Існує три форми взаємодії викладача і студентів, які широко застосовують у навчальному процесі вузів.

Пасивний (класичний) метод – це форма взаємодії викладача та студента, згідно з якою викладач є основною дійовою особою, проводячи заняття, а студенти виступають у ролі пасивних слухачів. Зв'язок викладача зі студентами здійснюється за допомогою опитувань на практичних заняттях, проведенням контрольних робіт, тестів та інше.

Активний метод – це форма взаємодії викладача та студентів, при якій вони спілкуються один з одним у ході заняття, таким чином студенти є активними учасниками занять. В даний час цей метод широко використовується під час проведення семінарських та практичних занять.

Інтерактивний метод. Інтерактивний («inter» – взаємний; «act» – діяти) – означає взаємодіяти, тобто, інтерактивне навчання – це навчання, під час якого здійснюється взаємодія між викладачем та студентами, між самими студентами. Таким чином, інтерактивні методи, на відміну від активних, орієнтовані на ширшу взаємодію студентів не лише з викладачем, а й один з одним. Основна роль викладача під час інтерактивних занять – це спрямовувати діяльність студентів на досягнення цілей заняття.

Інтерактивні методи навчання є одним із ефективних засобів удосконалення якості підготовки студентів та прищеплення їм навичок майбутніх керівників.

Відомо, що найбільше студенти запам'ятовують матеріал у тому випадку, коли вони не лише слухають, а й ще самі виконують якісь дії (конспектують, розраховують, працюють із літературою тощо), спілкуючись при цьому не лише з викладачем, а й між собою. Цьому сприяють інтерактивні методи навчання, які, на відміну класичних, дозволяють вирішувати у комплексі такі задачі [1, с. 85]:

1) формувати у студентів інтерес до дисципліни, що вивчається;

2) підвищувати ефективність процесу розуміння, засвоєння та творчого застосування знань;

3) розвивати інтелектуальну самостійність - здатність індивідуально шукати шляхи вирішення задачі (проблеми);

4) навчаються поважати думку інших членів колективу, виявляти терпимість до будь-якої точки зору;

5) розвивати навички керівника, оскільки студенти набувають досвіду роботи в колективі, у тому числі навчаються формувати власну думку, відносини, професійні та життєві навички.

Основними інтерактивними методами навчання, які можуть бути застосовані у ЗВО, можна виділити [2, с. 103]:

- проведення «круглого столу» (дискусія, дебати);
- мозковий штурм;
- ділова (рольова) гра;
- аналіз конкретних ситуацій (метод ситуаційного навчання);
- майстер-клас.

1. Проведення «круглого столу» – це спосіб навчання, одне з форм громадського обговорення проблеми та пізнавальної діяльності студентів, що дозволяє закріпити отримані раніше, наприклад, на лекції, знання, заповнити недостатність інформації, навчити культурі ведення бесіди. Основну частину проведення «круглого столу» складають дискусія та дебати.

Дискусія (від латів. discussion – дослідження, розгляд) – це вид спору чи діалогу, у

межах якого розглядається, досліджується, обговорюється будь-яка проблема з метою досягти взаємоприйнятного, а, по можливості, і єдиної думки з її вирішенню. Основна мета дискусії - це навчання студентів, вироблення однієї думки.

Дебати – обговорення та обмін думками щодо запропонованого питання. Під час заняття студенти наводять приклади, факти, аргументують, пояснюють, доводять тощо.

2. Мозковий штурм (від англ. brain storming – штурм мозку) – це оперативний метод інтенсифікації процесу групового пошуку вирішення проблеми. Вона вирішується з урахуванням стимулювання творчої активності, у якому студентам пропонують висловлювати якнайбільше варіантів рішення, зокрема найфантастичніших. Викладач із загальної кількості висловлених ідей відбирає найбільш вдалі, які можна використовувати практично. Мета методу мозкового штурму – створити нові ідеї, отримати найкращу ідею чи найкраще рішення, а також пошук напрямків розв'язання задачі.

3. Ділова (рольова) гра – це спосіб навчання, під час якого відбувається імітація, моделювання, спрощене відтворення реальної ситуації з професійної діяльності в ігровій формі. В діловій грі навчання студентів відбувається у процесі спільної діяльності. При цьому кожен вирішує своє окреме завдання відповідно до своєї ролі та обов'язків. Спілкування у діловій грі – це спільне засвоєння знань у сфері досліджуваної діяльності, а й спілкування, що імітує комунікацію людей процесі роботи, т. е. це навчання спільної прикладної діяльності, вмінням та навичкам співпраці.

4. Аналіз конкретних ситуацій (case-study - вивчення випадку) - це метод, заснований на моделюванні або використанні реальної ситуації з метою аналізу цього випадку, виявлення проблем, пошуку альтернативних рішень та прийняття оптимального вирішення проблеми [3]. Основна мета методу – аналіз запропонованої ситуації та пошук вирішення проблеми, студентами, використовуючи набуті теоретичні знання.

5. Майстер-клас – це публічна демонстрація умінь та навичок викладача у методиці проведення занять. Викладач як професіонал протягом кількох років виробляє індивідуальну (авторську) методичну систему, що включає використання низки відомих дидактичних та виховних методик, занять, заходів, власні «ноу-хау», враховує реальні умови роботи з різними категоріями студентів тощо. Метою проведення майстер-класу є виховання студента у професійному, інтелектуальному та естетичному відношенні. Майстер-клас необхідно проводити лише зі студентами-магістрами.

Розглянуті інтерактивні методи навчання можуть бути застосовані на практичних, групових та семінарських заняттях, а також під час додаткових занять та консультацій.

До основних умов ефективної організації навчання в освітньому процесі слід віднести необхідність забезпечення постійного спілкування усіх учасників, свідомої творчої взаємозалежності, активної особистої участі у спільній роботі, особисту та колективну відповідальність за прийняття рішень, постійного формування навичок роботи у команді з метою підвищення її ефективності. Таким чином, запровадження інтерактивних методів навчання підвищить ефективність освітнього процесу та виховної роботи, дозволить виробити необхідні компетенції у студентів – майбутніх керівників підприємств, фірм та інших установ для успішного вирішення професійних завдань.

Список використаних джерел:

1. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод. посіб. авт.- уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. К.: А.П.Н., 2012. 136 с.
2. Сучасні освітні технології у вищій школі: матеріали міжнар. наук.- метод. конф. (Київ, 1-2 листопада 2016 року): тези доповідей: у 2 ч. Ч. 2 / Відп. ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 259 с.
3. Старєва А. М. Інтерактивна технологія навчання студентів у вищій школі URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Pedagogics/2005_29/29-5.pdf

МЕТОДИКА ДИСТАНЦІЙНОГО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРУ

Дистанційне навчання – організація освітнього процесу в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій [1]. На думку 50% учителів та 60% батьків, ефективність дистанційного навчання є нижчою у порівнянні з традиційною формою [2, с. 11]. Тому корисним є вивчення та узагальнення досвіду організації та проведення занять online з метою підвищення їх результативності та якості. Дистанційне навчання ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів навчання, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самостійного навчання. В процесі підготовки до занять online перед кожним з нас напевно поставали такі питання: як правильно організувати дистанційне проведення семінару? Що потрібно, щоб підготуватися до проведення online семінару? Яких помилок можна уникнути при підготовці та проведення семінарського заняття?

Під час підготовки до семінару завчасно доцільно запланувати заняття та повідомити студентам посилання для підключення засобами зв'язку. А самому потрібно уважно вивчити усі можливості програмного забезпечення, яке використовується для проведення занять з тим, щоб у ході їх можна було б максимально повно використати його можливості. Доцільно завчасно перевірити звук, відео трансляцію, можливості за допомогою додатку розділяти учнів на окремі групи, використовувати демонстрацію екрану, дошку, функцію малювання, користатися кнопкою «реакція», або чатом, тощо.

До початку семінару доцільно розробити (перш за все для себе) план проведення заняття. Чітко, уявити що, коли та як обговорювати із студентами. Кого про що спитати, скільки часу витратити на розгляд того, чи іншого питання, які практичні ситуації розібрати, які задачі і коли з цієї теми розв'язати. В той же час план проведення заняття не повинен сильно відрізнятися від звичайного.

Не зважаючи на те, що студенти також вже звикли до online занять, потрібно встановити та чітко дотримуватися основних правил етикету. Так усі учасники якщо не збираються говорити мають вимкнути мікрофони. Якщо хтось хоче задати питання має скористатися кнопкою «Підняти руку», а викладачу потрібно за цим уважно слідкувати щоб завчасно можна було б звернути увагу та відповісти, або надати слово. Крім того, потрібно чітко довести студентам у якому разі вони можуть вимикати веб-камеру. В ході занять спробуйте не звертати уваги на дрібниці та вчасно і толерантно робити зауваження якщо хтось допустив помилку – забув вимкнути мікрофон, або не увімкнув вчасно демонстрацію екрану. Як викладач, так і студенти мають звикнути до нового формату проведення занять.

При підготовці потрібно уважно підготувати приміщення де ви плануєте знаходитися під час проведення заняття, зверніть увагу що потраплятиме у кадр, де розташовані речі, які потрібні для проведення занять – список групи, питання семінару, завдання, тощо. З тим, щоб викладачу не потрібно було б для їх використання виходити з кадру, або сильно нахилитися та дотягуватися. Зверніть увагу звідки потрапляє світло (воно не має бути за спиною викладача).

Важливіше значення для проведення занять дистанційно має якісний звук. Так, незначні збої у передачі відео не дуже заважають проведенню заняття та відволікають учасників ніж дефекти звуку. Періодичне випадання звуку, фонові шуми, погана чутність, тощо роблять проведення заняття практично неможливим. Студенти через свою скромність

не завжди повідомлять вам про такі технічні збої, але ж вони значно знижують якість проведення заняття. Тому, доцільно використовувати тільки професійні гарнітури, спеціально оптимізовані для роботи з платформами уніфікованих комунікацій та спільної роботи. Перед початком проведення семінару закрийте вікно та двері, щоб мінімізувати зовнішні шуми. Якщо є можливість доцільно підключити комп'ютер до маршрутизатора кабелем, а не через Wi-Fi. У більшості випадків провідне з'єднання буде надійнішим. Також доцільно завчасно повідомити студентам що потрібно робити у разі виникнення технічних негаразд – перерви зв'язку, вимкнення світла, тощо. Можна в налаштування приборати функцію зали очікування, для того, щоб не відволікатися на підключення учасників. Особливо це має значення якщо група достатньо велика.

При підготовці до заняття також потрібно продумати та завчасно повідомити тих, хто знаходиться з вами в одному приміщенні, попросити їх не відволікати і не входити в кадр. Під час проведення семінару дивіться у камеру, щоб створити ефект зорового контакту із студентами.

Початок та кінець семінару мало чим відрізняється від звичайного його проведення в аудиторії. Так само як і на звичайному занятті доцільно в кінці семінару залишити декілька хвилин на підведення підсумків, оголошення оцінок, визначення студентам завдання на самопідготовку, нагадування теми наступного заняття. Доцільно запитати думку студентів про налаштування аудіо та відео, темп викладення матеріалу, правила відео-етикету тощо. В кінці заняття не потрібно одразу відключатися від відеоконференції і бути готовим відповісти на питання студентів.

В проведенні заняття online є свої як плюси, так і мінуси. Серед позитивних моментів можна відзначити необмежену можливість для студентів супроводжувати свої доповіді, виступи та повідомлення наочною презентацією. Крім того, online проведення занять надає можливість демонстрації фрагментів кінострічок, схем, графіків, фотографій. В аудиторіях навчальних корпусів така можливість через брак обладнання є не завжди. Тому, навіть після ослаблення карантинного режиму багато викладачів усвідомили, наскільки зручним є навчання студентів та здобувачів у віддаленому режимі.

Серед характерних недоліків можна відзначити необхідність кожному студенту мати доступ до віртуального середовища, мати необхідні компютери, ноутбуки, камери. Крім того, можливі збої в роботі техніки та електромереж. Також недобросовісні студенти мають більшу можливість використовувати допоміжний матеріал при відповіді, що утруднює адекватну оцінку рівня їх знань. Все це потрібно враховувати при організації семінару та розробці завдань для студентів.

Висновки. Проведення занять online широко увійшло в наше повсякденне життя, стало масовим. Перед викладачами та студентами відкриваються нові можливості щодо проведення занять. Тому, правильно обрані технічні засоби, надійна та зручна платформа для проведення занять, максимально повне використання її можливостей для спільної роботи, а також дотримання простих правил підготовки і ведення занять стає запорукою їх якості.

Список використаних джерел:

1. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224. URL: <https://goo.su/b6aF>
2. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Вороникова І.П., Чайковська Н.В. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ТЕЛЕКОНФЕРЕНЦІЇ

Найбільш ефективною формою проведення як групових, так й індивідуальних занять у системі дистанційної освіти на сьогодні залишається використання систем відеоконференцій. Обов'язковою умовою для проведення такого заходу повинно бути використання режиму спільного доступу до різних програм, можливість передавання файлів. При цьому у системі дистанційної освіти має бути реалізована можливість роботи з навчальними програмами, тренажерами, перегляд записаних лекцій, доступ до мережі «Інтернет».

Робота у навчальній телеконференції дозволяє учасникам освітнього процесу підвищити рівень пізнавальної активності. Під час виконання різних видів завдань студенти розвивають репродуктивно-наслідувальну, пошуково-виконавчу та творчу активність. Репродуктивно-наслідувальна активність формується, коли студенти читають отримані повідомлення, пишуть і відправляють свої повідомлення, використовуючи новітні засоби інформаційних і телекомунікаційних технологій. Наступний рівень передбачає дещо вищу міру самостійності, оскільки студентам доводиться самостійно знаходити шляхи розв'язання завдання, тобто розвивається пошуково-виконавча активність. Студенти не тільки досліджують поставлене завдання, а й формують свою думку з цього питання і пропонують варіанти розв'язання. На рівні творчої активності учасники можуть самі ставити завдання, відшуковувати шляхи і засоби його розв'язання, які повинні бути новими, нешаблонними, оригінальними. Це спостерігаємо, наприклад, під час обговорення нових тем, при постановці нових питань, коли студенти пропонують оригінальні способи їх дослідження, обговорення і розв'язання.

Організація роботи студентів у навчальній телеконференції будується здебільшого на використанні методу "малих груп". Цей метод вносить активний, творчий стиль у співпрацю викладача і студентів, дозволяє активізувати контроль за самостійною підготовкою і індивідуальною роботою студентів.

Характерною особливістю використання цього методу у навчальній телеконференції вважається розподіл академічної групи (20-25 осіб) на неформальні підгрупи – 2-3-5 осіб. У такій підгрупі студент, як член неформального об'єднання, стає ближчим до соціальної мікросфери, яка сильніше впливає на особу, ніж середовище академічної групи. Мала група більш предметно вимагає від кожного студента активної індивідуальної участі, незалежно від його особливостей. Групова діяльність малих колективів – це не успіх окремого студента, а успіх, який досягається внаслідок групового стилю діяльності і взаємодопомоги. Одночасно це спонукає до активної участі кожного в роботі малої групи.

Досягнення найбільшої ефективності потребує дотримання певних вимог до її використання у навчальному процесі: 1) наявність значимого в дослідницькому, творчому плані і визначеного навчальними цілями завдання (проблеми), 2) обов'язкове отримання на завершення конференції практично, теоретично, пізнавально значимого результату, 3) самостійна діяльність учасників, 4) структуризація змістовної частини телеконференції (з вказівкою поетапних результатів), 5) використання методів порівняння, аналізу, дослідження, моделювання, навичок комунікативного спілкування і творчого мислення.

Отже, навчальні телеконференції є новим цікавим засобом навчання, що сприяє успішному розв'язанню деяких проблем у навчанні.

Хомутенко А.В.
професор кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Волкова О.Г.
доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Луценко І.С.
доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ГЕЙМІФІКАЦІЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Перехід до дистанційного режиму навчання у вищій школі внаслідок поширення пандемії Covid-19 викрив низку проблемних питань в організації освітнього процесу. До недоліків дистанційного навчання можна віднести розсіювання уваги студентів в процесі занять та їх психологічна виключеність з навчального процесу, обмеженість візуального контакту з аудиторією, втрати від надмірного використання відеоплатформ для спілкування («Zoom-втома»). Так, за статистикою лише 3% слухачів підходить дистанційне навчання, а в повному обсязі курси закінчують 15% дітей та 9% дорослих [1]. У зв'язку з цим в умовах дистанційного навчання виникає об'єктивна необхідність пошуку ефективних інструментів підвищення зацікавленості здобувачів вищої освіти до матеріалу, що викладається. Одним із таких інструментів є гейміфікація.

Безперечно, з точки зору необхідності використання нових різноманітних педагогічних прийомів, он-лайн освіта потребує наявності технологічних навичок у педагогічного персоналу. Так, зважаючи на специфічність організації навчального процесу та подання інформації, використовуються різноманітні системи дистанційного навчання, які дозволяють створювати курси та тести і в межах цих курсів об'єднувати студентів у групи, вести робочі зошити студентів та журнал викладача, пропонують багато варіантів робіт для перевірки, чати із можливістю аудіо- та відео- комунікацій. Найбільш популярними системами дистанційного навчання є Moodle, Office 365 - хмарний інтернет сервіс, Google Classroom, Schoology та ін. Поряд з активним використанням вищевказаних систем дистанційного навчання, досвід он-лайн освіти довів важливість використання сучасних інструментів навчання, які будуть корисними й під час оф-лайн занять, зокрема, гейміфікації.

Вітчизняний науковець Переяславська С.О., досліджуючи поняття гейміфікацій в освітньому процесі, визначила його як «процес поширення гри на різні сфери освіти, який дозволяє розглядати гру і як метод навчання і виховання, і як форму виховної роботи, і як засіб організації цілісного освітнього процесу» [2].

Ігрові елементи в освітньому процесі здатні активізувати студентів, підвищити їх інтерес до навчального контенту та мотивацію в досягненні високих результатів, що є особливо актуальним в умовах специфіки дистанційного навчання. При цьому, ефективність використання геймофікації залежить від формування у студентів чіткого розуміння зв'язку гри із загальним контекстом навчання. Елементами будь-якої гри, як відомо, є вирішення завдання та досягнення мети (отримання виграшу), правила гри, наявність гравців (команди). При цьому, гравці включають креативне мислення, допитливість, здійснюють дослідження в командному середовищі в умовах конкурентної боротьби, а також експлуатують інтелектуальну властивість мозку, якому подобається одержувати винагороду за виконану роботу [3]. Зазначені фактори актуалізують необхідність створення ігрового середовища для засвоєння студентами навчального контенту в умовах дистанційного навчання.

Наведені вище типові елементи гри легко інтегруються в навчальний процес, який

передбачає формування завдання для студентів, необхідність його вирішення та отримання відповідних балів (рейтингу). Так, до елементів гейміфікації в освітньому процесі відносять: мета досягнення; завдання, тести; робота в команді (виконання роботи над помилками, взаємодопомога при вирішенні задач); зворотній зв'язок (інформація про успіхи студента); прогрес (накопичення показників знань); бонуси (бали); сумарний показник балів, рейтинг. В умовах дистанційного навчання елементи гейміфікації можуть бути реалізовані шляхом опитування, проведення вікторин, панельних дискусій, презентацій, спільної дошки он-лайн, роботи в zoom-кімнатах, оцінювання окремого студента всією аудиторією (метод «360»).

Зазначимо, що використання гейміфікації в освітньому процесі не є тотожним ігровому навчанню: якщо метою ігрового навчання є отримання відповідного досвіду (його засвоєння), то гейміфікація в навчальному процесі передбачає використання елементів гри поряд з навчальним матеріалом, їх інтегрування в навчальний процес.

На наш погляд, одним з із ефективних методів вивчення проблемних питань фінансової науки може бути кейс-метод з елементами гейміфікації. У межах кейс-методу може відбуватися робота в команді, якій пропонується дослідити певну проблемну ситуацію та вирішити її в умовах відсутності заздалегідь правильної відповіді. Для цього учасники команди (гравці) збирають та аналізують інформацію, під час дискусій приймають рішення, що в кінцевому підсумку формує навички креативного мислення, розвиток ініціативи.

Наприклад, інструмент гейміфікації можуть бути використані під час практичних занять із дисципліни «Державний аудит публічних фінансів», що викладається для студентів-магістрантів. Так, поділяємо студентів на декілька груп, залежно від їх кількості. Кожній групі видається завдання – провести аудит суб'єкта господарювання на підставі отриманих даних (вихідної інформації та фінансової звітності). Для проведення такого аудиту студенти використовують набуті теоретичні знання, діючі нормативно-правові акти та інформацію, розміщену в інформаційно-телекомунікаційних системах і на офіційних веб-сайтах. Результатом проведеного аудиту будуть надані рекомендації з підвищення ефективності управління та покращення фінансового стану певного суб'єкта господарювання. Після презентації основних відомостей та отриманих результатів проводиться обговорення, в результаті якого будуть запропоновані додаткові або альтернативні варіанти вирішення виявлених проблем і мінімізації ймовірних ризиків. У підсумку кожна група отримає певну кількість балів, яка буде залежати від виставлених оцінок інших груп, повноти отриманих результатів і креативності запропонованих ідей.

Кейс-метод з елементами гейміфікації може бути застосований під час практичних занять із дисципліни «Фінансова політика в сфері зовнішньоекономічної діяльності», що викладається для студентів бакалаврату. Групі студентів пропонується розробити фінансову політику в сфері зовнішньоекономічної діяльності за окремими галузями економіки (промисловість, переробна галузь, сільське господарство та ін.) у розрізі грошово-кредитної та фіскальної політики. У презентації студенти визначають цілі та завдання фінансової політики, пропонують відповідні методи та інструменти грошово-кредитної та фіскальної політики України за обраною галуззю економіки задля досягнення поставлених завдань. Запропоновані програми фінансової політики обговорюються усіма студентами та оцінюються методом «360».

Кейс-метод з елементами гейміфікації використовується й під час проведення практичних занять з дисципліни «Оподаткування суб'єктів господарювання». Кожна група студентів за наданим завданням досліджує вид економічної діяльності суб'єкта господарювання та варіанти його оподаткування за різними системами оподаткування, що оформлює у вигляді презентації. Результатом дослідження будуть надані рекомендації за якою системою оподаткування ефективніше суб'єкту господарювання здійснювати свою діяльність. Запропоновані варіанти податкової оптимізації для суб'єктів господарювання обговорюються усіма студентами та оцінюються методом «360».

Слід відмітити, що використання елементів гейміфікації в освітньому процесі здійснюється за допомогою низки освітніх сервісів, у тому числі:

- Mentimeter.com (<https://www.mentimeter.com>) – безкоштовне онлайн-опитування в режимі реального часу;
- Kahoot! (<https://kahoot.com/>) – безкоштовний онлайн-сервіс для створення інтерактивних навчальних ігор;
- Opinion Stage (<https://www.opinionstage.com/>) – програмне забезпечення для проведення вікторин та опитувань;
- Mathcha (<https://www.mathcha.io/>) – онлайн-редактор для створення математичних формул, діаграм, та ін. ілюстрацій;
- AWW APP (awwapp.com) – онлайн дошка для спільного використання.

Підсумовуючи, зауважимо, що поряд із проблемними питаннями, дистанційне навчання у вищих навчальних закладах України протягом 2020-2021 років сприяло збільшенню рівня володіння інформаційними технологіями як серед студентів, так і серед викладачів, зростанню педагогічної майстерності педагогічного персоналу, підвищенню ініціативності студентів, які не можуть себе проявити в колективі.

Проведене дослідження показало, що перспективним інструментом підвищення ефективності освітнього процесу в умовах дистанційного навчання є гейміфікація, який може бути використаний задля підвищення зацікавленості студентів, формування в них комунікаційних навичок та професійних компетенцій.

Список використаних джерел:

1. Матеріали курсу підвищення кваліфікації та розвитку педагогічних компетентостей викладачів «KNU Teach Week» (лютий 2021р.) URL: <https://www.univ.kiev.ua/news/11408>
2. Переяславська С. О. Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/230-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1167-1-10-20190919.pdf>
3. Макаревич О.О. Гейміфікація як невід'ємний чинник підвищення ефективності елементів дистанційного навчання. Молодий учений. 2015. № 2(17). Лютий. С. 275–278. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/357.pdf>.

Галянт Г.В.
к.ф.н., доцент кафедри іноземних мов
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна
Арбатманова І.Л.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна
Пріміна Н.М.,
к.пед.н., ст. викладач кафедри іноземних мов
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

В умовах сьогодення надзвичайно актуальними стають питання щодо використання дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти (ЗВО).

У 2020 р. в Україні, як і в більшості інших країн світу, галузь освіти зіштовхнулася з глобальним викликом, зумовленим поширенням коронавірусної інфекції SARS-CoV-2 [6, с.80]. Соціальне дистанціювання, введення обмежень на масові вибірки — все це створило проблеми для закладів вищої освіти, які опинились в надзвичайній ситуації й були змушені перейти до дистанційного або змішаного формату навчання.

Варто зазначити, що саме запровадження дистанційної форми навчання дозволило системі освіти віднайти можливості не зупиняти освітній процес та продовжити надання освітніх послуг.

Отож, вимушений перехід на дистанційне навчання здобувачів закладів вищої освіти вимагав забезпечення взаємодії викладача і студентів у форматі онлайн занять. Перехід на такий спосіб навчання здійснювався за допомогою залучення різних комп'ютерних та інформаційних технологій (наприклад, програми Zoom, Discord, програмного забезпечення Skype та інших учбових платформ), що дають можливість здійснювати навчальний процес, який би забезпечував формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Однією з головних переваг дистанційного навчання є інтерактивність взаємодії викладача та студентів. Завдяки інтеграції звуку, рухомого зображення і тексту стає можливим створити нове, надзвичайно багате за своїми можливостями навчальне середовище. Його розвиток й удосконалення, ми впевнені, вплине на збільшення і ступінь залучення студента в процес навчання. Інтерактивні можливості програм і систем доставки інформації, що використовуються в системі дистанційного навчання, дозволяють налагодити і навіть стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку.

Варто зазначити, що ще однією перевагою використання цифрових технологій під час дистанційного навчання є необмежений доступ студентів до матеріалів інформаційної мережі під час самостійної роботи (вільний доступ до інтернет мережі, учбові матеріали, що були завантажені викладачем на Google Диск), що безпосередньо впливає на розвиток навичок самоорганізації та самодисципліни. Здатність до свідомого тайменеджменту (зумовлена суттєвою економією часу на проїзд та можливістю мати більше вільного часу) — це корисна навичка, що стане в нагоді не лише у сфері освіти, а й у подальшій професійній діяльності [3; 4].

До інших сильних сторін дистанційного навчання можна віднести збільшення часу на саморозвиток, підвищення рівня комп'ютерної грамотності та мобільність. Сучасні цифрові технології забезпечують можливість працювати над будь-яким проектом у групі, обмінюватись думками й ідеями.

Отже, дистанційне навчання розвиває особистісні якості студентів: активність,

самостійність, допитливість, наполегливість, уміння доводити розпочате до кінця, формує психічно-пізнавальні процеси.

Слід зазначити й той факт, що в умовах дистанційного навчання викладач має можливість не лише контролювати прикладну ефективність навчання, але й швидкість освоєння здобувачами матеріалу, кількість часу, витраченого на розв'язання будь-якого конкретного завдання, рівень розуміння нової інформації тощо. Завдяки онлайн технології (за допомогою платформи Moodle, Google Classroom та інших) викладачі будуть також звільнені від великого обсягу паперових документів.

Незважаючи на перевагу позитивних прогнозів щодо діджиталізації системи освіти, дистанційне навчання має низку проблем і ризиків, що перешкоджають успішності реалізації даного процесу.

Одним з таких чинників є рівності можливостей студентів і учнів із різних соціально-економічних груп при навчанні в дистанційному форматі.

Тим не менш, сучасну кризу, зумовлену пандемією COVID-19, варто розглядати не тільки як небезпеку, але й напрям розвитку і перетворення традиційної системи освіти. Діджиталізація – це неминучий процес сучасності, адже інформаційні та комп'ютерні технології є невід'ємною частиною освітнянського процесу сучасного покоління студентів. Отже, як відзначають фахівці, дистанційне навчання – це новітня система освіти XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Діджиталізація освіти – компетенції XXI століття. URL: <https://vseosvita.ua/library/didzitalizacia-osviti-kompetencii-hhi-stolitta-172970.html>.
2. Дистанційне навчання: сутність, особливості та технології: рек. покажч. / упоряд. : Н.А. Арустамова, О.М. Блінова, С.М. Соболев; Херсонський держ. ун-т. Херсон : ХДУ, 2020. 47 с.
3. Штихно Л.В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти / Л.В. Штихно // «Молодий вчений». – 2016. - № 6 – С.289-293.
4. Албегова, И. Ф. Образовательные информационно-коммуникационные технологии: суть, специфика и перспективы развития / И. Ф. Албегова // Дистанционное и виртуальное обучение. – 2009. – № 8. – С. 49-53.
5. Ибрагимов. И.М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: учеб. пособие для студ. вузов. / И.М. Ибрагимов – М.: Академия, 2005. 336 с.
6. Novikov, V. M. (2021). Osvita v umovakh pandemiyi [Education in the Pandemic]. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy, 4 (46), 80-97. <https://doi.org/10.15407/dse2021.04.080>

Мануїлова К. В.,
доктор наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеської національної академії харчових технологій,
м. Одеса, Україна
Несененко П. П.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики
Одеського національного економічного університету,
м. Одеса, Україна
Мужайло В. Д.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеської національної академії харчових технологій,
м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Інтеграція України до Європейського Союзу актуалізує потребу у модернізації і трансформації вищої освіти за сучасними стандартами та вимогами, що сприяють підготовці та розвитку професійної компетентності фахівця, здатного швидко адаптуватись до сучасних соціально-економічних реалій та спроможного ефективно реагувати на запити сучасного інформаційного суспільства. Адже інформаційне суспільство вимагає від сучасної системи вищої освіти розвитку інформаційної компетенції студентів та використання принципово нових підходів щодо надання освітніх послуг.

Значний вплив, у даний час, на освітній процес у ЗВО світу, та безпосередньо в Україні, справила пандемія Covid-19, що триває вже не один рік. Запровадженні у зв'язку з нею карантинні заходи у нашій державі поставила на порядок денний питання термінового переходу на дистанційну форму навчання та активний розвиток інформативної компетенції у студентів. Однак, на жаль, більшість українських вищих навчальних закладів не були готові до таких серйозних викликів сучасності.

Серед головних проблем, з якими зіткнулась значна кількість вітчизняних вишів, це, по-перше, хронічне недофінансування вищої освіти в Україні. Не дивлячись на те, що згідно статті 78 Закону України «Про освіту» визначено, що держава має забезпечувати асигнування на її розвиток у розмірі не менше ніж 7,0 % від ВВП за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством, ця норма порушується вже багато років. [1, с. 16-17]. Зрозуміло, що означена ситуація негативно впливає на стан матеріальної бази вітчизняних вишів, які не мають змоги оновлювати застарілу комп'ютерну техніку, мультимедійне обладнання та інше, а також створювати сприятливі умови для подальшого дистанційного навчання, вчасно здійснюючи перепідготовку власних наукових та науково-педагогічних кадрів відповідно до вимог часу.

По-друге, значним недоліком, який тривалий час гальмував впровадження в Україні дистанційної освіти у навчальний процес – це неврегульованість її насущних питань на законодавчому рівні у вищих навчальних закладах нашої держави.

На сьогодні проблеми дистанційної освіти у українському законодавстві визначені, в основному, у двох нормативно-правових актах: у ст. 9 п. 4. Закону України «Про освіту» [2] та у Наказі МОНу від 25.04.2020 р. № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне

навчання». [3] Однак, на нашу думку, ефективне впровадження дистанційної освіти у вищі навчальні заклади неможливе без розвитку інформативної компетенції студентів під якою, передусім, слід розуміти наявність певних знань, навичок та грамотності, що дає можливість відбирати найкращу доступну інформацію та застосовувати знання та досвід інших. [4]

Виходячи з вище викладеного, для розвитку інформаційної компетенції студентів ЗВО необхідно:

1. Активно розвивати та постійно вдосконалювати власні електронні ресурси (електронні платформи, сайти, портали тощо), які містять навчальні матеріали для самостійної підготовки студентів та для дистанційного навчання. Обов'язковою умовою існування таких електронних ресурсів є вільний доступ до методичних матеріалів для користування означеними ресурсами.

2. Постійно обмінюватись досвідом стосовно розвитку інформаційної компетенції студентів з іншими ВНЗ на спільних конференціях, симпозіумах, круглих столах тощо.

3. На постійній основі проводити майстер-класи, тренінги та інші форми навчання, спрямовані на удосконалення інформаційних компетенцій студентів.

4. Виявлення ступеню інформаційної компетенції студентів через проведення систематичних контрольних заходів, а саме, постійного анкетування, інтерв'ю, збору та систематизації інформації з використанням різних сервісів в інтернеті, зокрема Google Forms, з метою визначення рівня та потреб студентів у питанні розвитку інформаційної компетенції.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Міністерство освіти України. Київ, 2020. – 71 с.

2. «Про освіту» Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

3. «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015) Наказ МОНУ від 25.04.2020 року №466 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

4. Defining information competence. Institute for Information Competence and Information Infrastructure. URL: <https://iiciis.org/international/2017/12/20/defining-information-competence/>

ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE-СЕРВІСІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасна вища школа вимагає не просто нових методів навчання, а й потребує різноманітних новітніх засобів, які розширяють знання та цікавість студента у його навчальній діяльності. Інформатизація освітньої галузі визначає необхідність широкого застосовування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в навчальному процесі. Учасники освітнього процесу користуються мобільними телефонами, планшетами та іншими гаджетами, проводять багато часу за спілкуванням у соціальних мережах, не усвідомлюючи, що використання даних сучасних засобів мають більше можливостей. Особливо гостро це питання стає під час широкомасштабної епідемії хвороби COVID-19 на протязі двох останніх років. Однією з проблем, що виникла в Україні та й в усьому світі стала організація навчального процесу в навчальних закладах в умовах оголошеного карантину.

Саме тому перед викладачами виникає завдання – забезпечити навчально-виховний процес якісними електронними засобами навчання, які можна було б використовувати як під час занять, так і знаходячись поза межами навчального закладу. Це стосується можливості надання вільного доступу (в будь-який час, в будь-якому місці) до методичних матеріалів і програмного забезпечення, що необхідно для навчального процесу і самостійного виконання завдань студентами.

Хмарні технології (англ. cloud technologies) – це кардинально новий сервіс, який дозволяє віддалено використовувати засоби обробки і зберігання даних. Тобто, хмарні обчислювальні технології - це інтернет-платформа, де ресурси передаються через канали мереж від сервера до клієнта, що замінює використання фізичного обладнання та програмного забезпечення [1].

Існує велика кількість різних хмарних сервісів. Спочатку вони розроблялися як бізнес-рішення, зараз їх використовують у повсякденні. Серед значної кількості хмарних сервісів особливу увагу привертають сервіси Google. Корпорація Google розробляє й надає безліч хмарних додатків і сервісів, доступ до яких можливий у вікні будь-якого браузера при наявності підключення до Інтернету. Особливе місце серед цих сервісів займає Google Workspace – служби, надавані компанією Google для використання своїх доменних імен з можливістю роботи з веб-сервісами від Google. Google Workspace представлений безкоштовним базовим і професійним пакетами. Для освітніх цілей розроблений Google Workspace for Education (попередні назви G Suite for Education та Google Apps for Education) - безкоштовний пакет для навчальних закладів, що включає всі можливості професійного пакета. Google Workspace for Education – Web платформа на основі хмарних технологій, що надає студентам і викладачам навчальних закладів інструменти, необхідні для ефективного спілкування й спільної роботи [2].

У зв'язку з тим, що викладачі мають незначний досвід використання мережесервісів у навчальній діяльності, виникає необхідність отримання нових знань щодо новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема хмарних технологій. Тому Міністерством освіти і науки України за підтримки Google Україна на базі тренінгової платформи «Академія цифрового розвитку» (<https://www.digitalacademy.in.ua>) з 04 по 18 жовтня 2021 року було організовано онлайн-курс "Цифрові інструменти Google для ЗВО" [3]. В навчанні прийняли участь викладачі нашої кафедри: доцент Орлик О.В., ст.викладачі Вакула А.Ю. та Єсіна О.Г.

Було розглянуто як організувати ефективну взаємодію між учасниками освітнього процесу за допомогою цифрових інструментів Google, які особливості та переваги Google Workspace for Education, як працювати з обліковим записом закладу вищої освіти на різних

пристроях: за допомогою комп'ютера і мобільного пристрою, як створити та підтримувати персональне інформаційне середовище викладача закладу вищої освіти. Були розглянуті основні можливості роботи з додатками Google.

Найпопулярнішими Google сервісами, які використовуються в освіті є:

- Gmail - особиста електронна пошта, яка дозволяє обмінюватись миттєвими повідомленнями, голосовим та відеочатом, має мобільний доступ, а також захист від вірусів та спаму.

- Google Drive - сховище даних, яке дозволяє користувачам зберігати свої дані на серверах у хмарі і ділитися ними з іншими користувачами.

- Google Docs – онлайн-офіс (забезпечує можливість ведення спільної документації, та автоматичного її збереження), що включає текстовий, табличний редактор і службу для створення презентацій. Це веб-орієнтована програма, що працює в межах веб-браузера без установлення на комп'ютер користувача. Документи і таблиці, що створюються користувачем, зберігаються на сервері Google, або можуть бути збережені у файл. Працювати в документах Google можна як індивідуально, так і колективно, з можливістю спільного доступу (з правом редагування, перегляду, читання).

- Google Calendar - дає змогу створювати для користувача і для команд спільні календарі, пропонує оптимальний час для зустрічей і може легко інтегруватись в мобільні додатки.

- Google Forms - зручний інструмент, за допомогою якого можна легко і швидко планувати заходи, складати опитування та анкети, проводити тестування, а також збирати іншу інформацію.

- Google Meet (попередня назва Hangouts Meet) – програмне забезпечення для миттєвого обміну повідомленнями та відео конференцій.

- Google Maps – набір карт, побудованих на основі безкоштовного картографічного сервісу і технологій. Сервіс представляє собою карту та супутникові знімки всього світу.

- Google Sites – безкоштовний хостинг, який використовує вікі-технологію. Дозволяє зробити інформацію доступною для людей, які потребують її швидкої подачі. Користувачі сайту можуть працювати разом, додавати інформацію з інших програм Google.

- Google Translate – перекладач, що дозволяє автоматично перекладати слова, фрази та web-сторінки з однієї мови на іншу. Google використовує власне програмне забезпечення для перекладу. Використовується підхід статистичного машинного перекладу, має функцію прослуховування тексту.

- Google Клас – за допомогою якого можна швидко створювати й упорядковувати завдання, надавати результати перевірок і легко спілкуватися зі своєю групою. Завдяки Google Класу можна зберігати свої робочі файли й виконувати завдання на Google Диску та вільно спілкуватися напяму.

- Google Keep – безкоштовний сервіс, призначений для створення, редагування та зберігання нотаток та ярликів (хештегов). Google Keep доступний у вигляді інтернет-програми з доступом через будь-який сумісний браузер і додатків для пристроїв на iOS і Android.

- Google Alerts – служба виявлення та повідомлення про зміну контенту від пошукової системи Google. Служба відправляє користувачеві повідомлення на електронну пошту, коли знаходить нові результати, такі як веб-сторінки, газетні статті, блоги або наукові дослідження, які відповідають пошуковим запитам користувача.

- Google Scholar або Google Академія – вільна доступна пошукова система, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін. Індекс Google Scholar включає в себе більшість рецензованих онлайн-журналів Європи та Америки найбільших наукових видавництв. Цей сервіс поширений серед науковців, для студентів може бути корисним при написанні наукових робіт.

- Google Public Data Explorer надає загальнодоступні дані і прогнози від цілого

ряду міжнародних організацій і наукових установ, таких як: Світовий банк, ОЕСР, Євростат та Університет Денвера. Дані можуть відображатися у вигляді лінійних графіків, гістограм, поперечних перерізів ділянок або на мапах. Цей сервіс може бути корисний при написанні наукових статей, курсових та дипломних робіт студентів і науковців.

- Google Trends – дозволяють майже в реальному часі дізнаватися про теми, якими цікавляться або не цікавляться люди в мережі Інтернет. Можна дізнатися, що найбільше цікавить вашу аудиторію, і на основі цих відомостей налаштувати рекламні кампанії відповідно до очікувань користувачів, переглянути пропоновану статистику щодо популярних тем і отримати найактуальнішу інформацію. Сервіс можна використовувати при підготовці спеціалістів з маркетингу.

- Google MindMeister – це зручний інструмент створення ментальних карт, що призначені для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі [5]. Ментальні карти є універсальними, їх можна застосовувати у різних сферах розумової діяльності, зокрема для підготовки планів, творчих проєктів, різноманітних тренінгів, лекцій.

- YouTube – сервіс, що надає послуги з відеохостингу, дозволяє користувачам завантажувати, переглядати та коментувати відеозаписи. Активні користувачі даного сервісу створюють власні канали. В освітній діяльності використовується для запису відеолекцій, семінарів тренінгів, конференцій.

Застосування Google-сервісів в освітній галузі має низку переваг, а саме: 1) для використання сервісів достатньо лише мати підключення до Інтернету; 2) можливість доступу до будь-якого сервісу, що входить до складу Google під одним аккаунтом; 3) користувачі мають змогу працювати колективно в режимі он-лайн; 4) Google підтримують усі операційні системи і клієнтські програми, які використовують школи та ЗВО; 5) можливість створення та наповнення власної бази методичних матеріалів; 6) викладач слідкує за процесом роботи учня не відволікаючи його; 7) доступ до матеріалів можна отримати з будь-якої точки світу та в будь-який час; 8) можливість інтерактивної перевірки виконання робіт.

Разом із перевагами існують і недоліки користування сервісами Google: 1) постійне з'єднання з мережею Інтернет; 2) он-лайн-сервіси можуть працювати повільніше ніж програми на локальному комп'ютері; 3) не всі функції он-лайн-сервісів є безкоштовними; 4) безпека даних може бути під загрозою; 5) не кожен хмарний додаток дозволяє зберегти отримані результати в зручному для користувача вигляді на потрібному носії; 6) існує ризик масової втрати інформації; 7) обмеженість використання програмного забезпечення.

Отже, хмарні засоби та технології навчання стрімко розвиваються в напрямку глобальної інформатизації навчального процесу і поступово стають невід'ємною складовою освіти.

Список використаних джерел:

1. Хмарні сервіси: [Електрон. ресурс]. URL: <https://uk.education-wiki.com/9556367-what-is-cloud-technology>
2. Вакалюк Т.А. Хмарні технології в освіті. Навчально-методичний посібник для студентів фізико-математичного факультету. Житомир : вид-во ЖДУ, 2016. 72 с.
3. Курс "Цифрові інструменти Google для ЗВО" [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <https://cutt.ly/3RjBGXP>
4. Шахіна І. Ю., Радомська Т.О. "До питання про впровадження хмарних технологій у навчальний процес". НАУКОВІ ЗАПИСКИ. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти 1.10 (2017).
5. Карти знань: [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <https://sites.google.com/site/kartyrozumu/>

СЖАТЫЙ ОБЗОР ОНЛАЙН-СЕРВИСОВ ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Начиная с 2020 года дистанционные формы обучения всё больше применяются в мировой практике образования в целом, и в нашем университете в частности. Вся система образования нашей страны постепенно перестраивается на удалённый режим. Перед преподавателями открывается широкий выбор онлайн платформ и образовательных сервисов, которые дают возможность регистрировать классы, проводить полноценные занятия и даже экзамены. Это и готовые платформы в свободном доступе в интернете, и отдельные платформы, требующие установки и настройки на конкретном сервере, например, на сервере университета, и отдельные программы, загружаемые на персональный компьютер и используемые для проведения онлайн-занятий. В данной работе мы предприняли попытку разобраться в этом множестве программ.

Moodle – бесплатная система дистанционного обучения, она подходит для организации дистанционной формы обучения в ВУЗах и для корпоративного обучения. На платформу можно загружать учебные материалы в разных форматах – текстовые файлы, аудио, видео, презентации. Можно создавать разновидности тестов. Минусы: для установки и пользования системой необходимо иметь свой хостинг и домен. И хотя сама программа бесплатная, но обслуживание хостинга обходится достаточно дорого. Moodle требует серьезного подхода, её надо изучать. В некоторых случаях могут понадобиться даже навыки программирования. В Moodle можно настроить систему отчетности – выбрать данные, необходимые для анализа успеваемости студентов.

iSpring – платформа для корпоративного дистанционного обучения. Она содержит учебный портал iSpring Learn и конструктор курсов iSpring Suite. С помощью iSpring Suite можно создавать тесты, целые учебные курсы, диалоговые тренажеры. На платформу можно загружать презентации, изображения, видео и аудиофайлы. Количество загружаемых файлов не ограничено. Платформу не нужно долго настраивать. Пользователей можно записывать на курсы, объединять их в группы и рассылать им сообщения.

WebTutor – система онлайн-обучения, содержит модули для оценки и управления студентами. Платформа содержит модули подбора персонала, дистанционного обучения, вебинарную комнату. На платформу можно загружать текстовые файлы, изображения, аудио и видео. Пользователи могут просматривать файлы, также их можно добавлять к курсам, но собрать из них курс нет возможности. Программа CourseLab позволяет создавать тесты, интерактивные курсы и учебные тренажеры. Пользователей можно записывать на курс, распределять по группам, и контролировать их успеваемость. WebTutor позволяет настроить статистику по любым данным в виде графика или таблицы.

GetCourse – сервис для онлайн-обучения и проведения вебинаров. На данной платформе можно проводить и продавать вебинары и тренинги, а также создавать рассылки и контролировать эффективность продаж. На платформу можно загружать любые файлы, доступные для скачивания другими пользователями. Размер хранилища зависит от плана подписки. В GetCourse можно создавать задания, которые могут состоять из тестов (вопросы с единственным выбором), изображений, видео и текстовых файлов. Пользователей можно добавлять, давать им права, отслеживать их действия на платформе и

успеваемость. Есть три вида отчетности: график, таблица и накопительная.

Google Classroom. Пользоваться сервисом можно бесплатно. Сервис предоставляет возможность загружать учебные материалы в текстовом формате, аудио и видео, а также давать задания студентам. Преподаватель может наблюдать за процессом выполнения заданий в режиме реального времени. Преимущества платформы: простой интерфейс, есть доступ к информации оффлайн. Недостатки: относительно небольшой набор функций. Платформа обеспечивает лишь обмен документами и файлами между преподавателем и студентами, но не предполагает видеоконтакта.

Edmodo – один из популярных бесплатных сервисов. Он довольно простой в эксплуатации, имеет все необходимые функции для организации учебного процесса дистанционно. Сервис устроен в виде социальной сети. Не нужно устанавливать дополнительных программ. Есть возможность использовать календарь для лучшей визуализации, загружать разные учебные материалы и файлы с заданиями. Платформа позволяет создавать разные формы контроля студентов (задания, опросы, тесты). Есть возможность выполнения заданий прямо на платформе. Также имеется журнал, в котором можно выставлять оценки. Преимущества: простая регистрация, отсутствие навязчивой рекламы. Использование сервиса является бесплатным. Недостатки: интерфейс на английском языке, только базовый набор функций, нет возможности объединять группы.

Мій клас. Украинская платформа для онлайн-обучения. Интерфейс простой и понятный, достаточно разнообразные функции, есть возможность давать задания разных уровней сложности, а также возможность автоматической проверки выполненных заданий. Преимущества: интерфейс на украинском языке; большое количество заданий и тестов, которые имеют разную степень сложности для студентов с разным уровнем подготовки; есть ответы на задания для преподавателей, есть возможность автоматической проверки заданий. Минусы: расширенные функции платные. Профиль преподавателя проходит проверку. Администрация сайта связывается с учебным заведением, с целью подтверждения личности преподавателя. Это требует дополнительных несколько часов для регистрации.

Мастер-тест. Бесплатный сервис, ориентированный на создание и проведение онлайн тестов. Подходит для тематического и контрольного тестирования. Интерфейс на украинском, английском, русском языках. Платформа позволяет создавать различные виды тестов с разными вариантами ответов: один или несколько правильных ответов, слово или фраза, номер или соответствие. Можно загрузить готовый тест из файла.

Online test pad. Бесплатный многофункциональный сервис. Предназначен для создания учебных материалов и разных типов заданий. Интерфейс на нескольких языках, в том числе на украинском. Тестовые вопросы можно создавать в разных форматах: один или несколько правильных ответов, ответ в свободной форме, установление последовательности и соответствий, последовательное исключение, заполнение пропусков, интерактивный диктант, загрузка файла. В разделе «Диалоговые тренажеры» можно создавать разговорные ситуации с виртуальными собеседниками разной степени сложности и тематики. Хорошая функция для изучения иностранных языков.

Quizziz. Популярный во всём мире сервис, который обеспечивает дистанционное обучение посредством создания домашних, текущих и контрольных заданий в формате викторин, тестов и соревнований. Имеется большое количество готовых заданий по разным дисциплинам, однако преподаватель может создавать новые задания подобного вида и загружать их в своем кабинете. Студенты могут выполнять задания в режиме реального времени, преподаватель может видеть результаты. Доступен интерфейс на русском языке.

Kahoot! Интерактивная обучающая платформа, которая позволяет проводить опросы,

тестирования, и даже изложение нового материала в игровой форме. Платформа предназначена для разных возрастных категорий – от младшего школьного возраста до взрослых. Интерфейс на английском языке. Браузер Google Chrome предоставляет перевод на русский. На сайте имеется большое количество готовых тестов на английском языке. Также есть шаблоны Kahoot! для создания собственных заданий в формате теста. К вопросам можно добавлять изображения, графику и видео. Существует платный тариф, который предлагает расширенные функциональные возможности сайта.

Мы рассмотрели далеко не полный перечень всевозможных онлайн-сервисов для организации дистанционного обучения в условиях вынужденного карантина. Как видно из вышеизложенного, на сегодняшний день существует множество сервисов для перевода образования в онлайн-формат. Однако не всё зависит от усилий преподавателя. Немаловажную роль в процессе обучения играет также мотивация студентов к получению знаний. И в этом направлении диджитализация обучения может сыграть положительную роль.

Список использованных ресурсов:

1. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Uz-9QPvDrhU>
2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=lgi6lywuycE>
3. URL: <https://buki.com.ua/ru/news/5-platform-dlya-orhanizatsiyi-dystantsiynoho-navchannya/>
4. URL: <https://youtu.be/6bgxT0k9dUM>
5. URL: <https://www.classmarker.com/online-testing/faq/>
6. URL: <https://quizizz.com>
7. URL: <https://getkahoot.com/>

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ СЕРВІСУ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЙ ZOOM

Із початком дистанційного навчання сервіс для проведення відеоконференцій ZOOM набув особливої популярності серед викладачів. Для мене, наприклад, його основними перевагами стали, по перше, інтуїтивний інтерфейс, і по друге, наявність безкоштовної версії.

Разом з цим, основним недоліком для проведення університетських занять стала саме обмеженість безкоштовної версії 40 хвилинами, тому для проведення однієї пари доводилося перевантажуватися ще раз, відповідно, при наявності двох пар поспіль кількість завантажень досягала чотирьох.

Метою цієї доповіді є узагальнення мого особистого досвіду роботи з сервісом для проведення відеоконференцій ZOOM і виробка загальних рекомендацій щодо його використання.

Моєю першою вимогою до студентів при дистанційній роботі була обов'язковість ввімкнення камери і ідентифікація себе за реальними прізвищем та ім'ям (ніяких ніків, жартівних імен тощо). Тобто кожне оголошення в розкладі моїх занять супроводжувалось таким написом: "Прохання ввімкнути камери і підписати ім'я-прізвище кирилицею".

Нажаль, багато викладачів як вишів, так і шкіл дозволяли слухачам бути присутніми на заняттях лише "віртуально", без ввімкненої камери, тому мої вимоги з цього приводу не завжди сприймалися студентами із розумінням (щоправда, переважно, недбайливими студентами). Річ у тому, що навіть при ввімкненій камері у студента завжди залишається можливість займатися сторонніми справами, а виключена камера зовсім не дає викладачеві можливості адекватно спілкуватися зі студентом. Причини невключення камери, за словами студентів, дуже одноманітні – зламалася, немає коштів для покупки (на 2-й рік дистанційного навчання) тощо.

Ще одним моїм проханням до студентів було використання "великих екранів" для ZOOM конференції – мається на увазі персональних комп'ютерів та ноутбуків чи їх різновидів. Участь в ZOOM конференції з мобільного телефону зазвичай не дозволяє забезпечити якісне залучення студента до навчального процесу та активну його участь у занятті, а участь "на ходу" (в дорозі, по справах тощо), що часто трапляється при дистанційній формі навчання, і зовсім нівелює всі зусилля викладача.

Часто причиною відсутності комп'ютера чи ноутбука студенти називають їхню високу ціну. Проте необхідність виконання домашніх завдань та проектів у будь-якому випадку вимагає наявності пристроїв з великими екранами та стандартним програмним забезпеченням, а новітні смартфони, якими часто хваляться студенти, коштують навіть дорожче, ніж зазначені пристрої.

Для мене винятковою знахідкою ZOOM, особливо для економічних/бізнесових дисциплін, стало використання сесійних залів [1]. Ця функція передбачає розподіл студентів по малим групам для обговорення окремих питань, виконання спільних завдань тощо. Розподіл учасників за сесійними залами може відбуватися як заздалегідь, до початку конференції, щоб учасники вже при вході потрапляли до необхідної сесії, так і в ході заняття.

Важливо, що цей розподіл може здійснюватись як автоматично, так і з втручанням викладача. Більш того, за потребами освітнього процесу студенти особисто можуть відносити себе до певної підгрупи. Є також можливість переводити студентів з підгрупи в підгрупу вже в ході дискусії.

Учасникам сесійних залів доступні функції передачі звуку, відео та демонстрації екрана у повному обсязі.

Ці сесійні зали можуть відкриватися на певну кількість часу, за 5 хвилин до закриття до учасників надходить сповіщення про закінчення терміну обговорення.

ZOOM дозволяє створити до 50 сесійних залів. Максимальна кількість учасників в одному сесійному залі залежить від кількості учасників конференції, кількості створених сесійних залів та способу розподілу учасників за сесійними залами — до або під час конференції. Попередньо розподілити за сесійними залами можна до 200 учасників, в ході конференції – до 500, але ці цифри є вочевидь надмірними для університетських занять.

Дуже зручною функцією цього сервісу є можливість для викладача відвідувати сесійні зали з метою пояснення завдання, відповідей на запитання, спрямування дискусії у потрібне русло тощо. Більш того, учасники мають можливість викликати викладача за необхідністю.

Сервіс використання сесійних залів зазвичай не входить в стандартне налаштування ZOOM. Для його ввімкнення необхідно зареєструватися на сайті <https://zoom.us/> та перейти до сервісу налаштувань. І що є особливо важливим, цей сервіс є безкоштовним.

Також для мене були більш ніж зручними такі функції ZOOM, як: зал очікування; самостійне налаштування коду доступу для ідентифікатора персональної конференції (автоматично для конференції генерується складний код доступу, що складається з цифр та літер латинського алфавіту різного регістру, що часто є незручним при використанні різних пристроїв для перегляду розкладу занять, де міститься посилання, та входу в конференцію); приватний чат з учасниками; можливість автоматичного зберігання чатів; демонстрація екрану, в т.ч. учасниками конференції; відключення повідомлень на електронну пошту організатора при вході учасників до начала конференції (таке часто трапляється, коли студенти заходять в конференцію ще на перерві, і через це поштова скринька викладача переповнюється) тощо [2].

Таким чином, моїми основними особистими порадами щодо використання сервісу відеоконференцій ZOOM є:

- ввімкнення камери і ідентифікація студентів за реальними прізвищами та іменами;
- використання пристроїв з великими екранами (персональних комп'ютерів та ноутбуків чи їх різновидів);
- використання сесійних залів для роботи малими групами.

Список використаних джерел:

1. Управление сессионными залами - Поддержка Zoom: [Веб-сайт]. URL: [https://support.zoom.us/hc/ru/articles/206476313-](https://support.zoom.us/hc/ru/articles/206476313-%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B8)

<https://support.zoom.us/hc/ru/articles/206476313-%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B8> (дата звернення: 11.01.2022).

2. Видеоконференцсвязь, облачная телефония, вебинары, чат, виртуальные мероприятия | Zoom: [Веб-сайт]. URL: <https://zoom.us/> (дата звернення: 11.01.2022).

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ MS EXCEL ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Однією з провідних тенденцій сучасного світу є прискорений розвиток науково-технічного прогресу та інформаційно-комп'ютерних технологій – комп'ютерної техніки та комп'ютерних програм, необхідних для створення, зберігання, передачі та пошуку нової інформації. У цих умовах усе більшого поширення набуває комп'ютерна програма Microsoft Excel – програма, яка є невід'ємною складовою пакету Microsoft Office та призначена для роботи з електронними таблицями та автоматизованої обробки табличних даних. Оволодіння цією програмою дозволяє не лише ефективно вирішувати різні задачі (економічні, фінансові, інженерні, екологічні, педагогічні, демографічні, наукові та ін.), а й сприяє прийняттю більш обґрунтованих рішень у різних областях, зокрема у сфері торгівлі як основна програма для формування рахунків; у сфері фінансів, де використовуються потужні обчислювальні можливості Excel; у сфері обліку для відстеження даних у листах обліку або списках; у сфері менеджменту при прийнятті оптимальних господарських рішень; у сфері управління персоналом, де використовуються як шаблони Excel, так і власні документи компанії; у сфері науки, де широко використовуються можливості Excel щодо статистичного аналізу даних та представлення результатів наукових досліджень у наочній (графічній) формі; у галузі вищої освіти при викладанні навчальних дисциплін.

Метою даного дослідження є вивчення інструментів програмного забезпечення MS Excel при викладанні економічних дисциплін у вищій школі.

Детальне вивчення фахової наукової літератури [1-3] показало, що потужні можливості програмного забезпечення MS Excel дають змогу використовувати його при викладанні економічних дисциплін для підготовки сучасних фахівців. Ці знання, у першу чергу, потрібні економістам при обміні досвідом з фахівцями інших галузей (бухгалтерами, менеджерами, маркетологами, логістами, фінансистами, статистиками, інженерами, аналітиками) та критичному погляді на сучасні фінансово-економічні процеси в Україні та за кордоном. Так, при викладанні економічних дисциплін професійного циклу (“Економетрика”, “Інвестиційна політика”, “Статистика”, “Управління персоналом”, “Фінанси”, “Фінансова економіка” та ін.) доцільно використовувати такі вбудовані засоби розрахунків та аналізу даних в MS Excel: фінансові функції, підбір параметра, пошук рішення, функції для регенерування та аналізу випадкових величин, ймовірнісний аналіз, кореляційний аналіз, описову статистику. В узагальненому вигляді типові завдання економічних дисциплін, пов'язані з обробкою та аналізом даних, і методи, що використовуються для їх вирішення, можна представити у вигляді табл. 1.

Найбільш вживаними інструментами MS Excel при викладанні економічних дисциплін у вищій школі є фінансові функції, а саме СКІДКА, яка визначає дисконтну ставку для цінних паперів; ЕФФЕКТ, яка визначає річну ефективну відсоткову ставку; ВСД, яка повертає внутрішню норму прибутковості для ряду грошових потоків; БС, яка визначає майбутню вартість інвестицій; СТАВКА, яка повертає відсоткову ставку за період аннуїтету. Наприклад, студентам необхідно визначити розмір накопиченої суми, якщо відома початкова сума депозиту, розмір відсоткової ставки і кількість періодичних виплат. У цьому випадку використовується вбудована функція БС. Або, навпаки, для більш повного розуміння студентами сутності фінансових операцій пропонується визначити яку початкову суму необхідно інвестувати для того, щоб через певний період отримати необхідну суму за умов нарахування простих, складних, фіксованих або подвійних відсотків. У цьому випадку процес дисконтування (визначення теперішньої вартості майбутніх грошей) передбачає

використання вбудованих функцій у програмному середовищі MS Excel. Також студентам під час навчання необхідно опанувати фінансові функції КПЕР (для визначення кількості років для повернення кредиту, якщо відома сума кредиту, розмір відсоткової ставки і сума щомісячних виплат) та ПЛТ (для розрахунку розміру щомісячних виплат, якщо відомо розмір позики, розмір відсоткової ставки і кількість періодичних виплат).

Таблиця 1

Використання економіко-математичних методів для вирішення типових завдань економічних дисциплін професійного циклу, пов'язаних з обробкою та аналізом даних

Завдання економічних дисциплін	Використання економічних або математичних підходів	Використання інструментів MS Excel
Визначення розміру накопиченої суми	Розрахунок дисконтованої вартості	Фінансові функції MS Excel (БС, ПС)
Визначення теперішньої вартості майбутніх грошей		
Дослідження кількісного впливу факторів на динаміку фінансових показників	Вирішення рівняння простої або множинної регресії	Одно- та двофакторний дисперсійний аналіз
Аналіз моделей арбітражного ціноутворення фінансових активів		
Вибір об'єкту інвестування	Симплекс-метод	Пошук рішення
Розподіл фінансових ресурсів		
Максимізація доходу в умовах обмежених ресурсів		
Мінімізація витрат підприємства		
Формування фондового портфеля підприємства або портфеля Шарпа		
Побудова фінансових прогнозів	Модель Брауна (метод експоненційного згладжування)	Побудова лінійних прогнозів із використанням функції ТЕНДЕНЦИЯ та функції РОСТ

Окремо слід виділити використання функції ПС при викладанні економічних дисциплін у вищій школі, яка використовується для вибору найбільш прибуткового інвестиційного проекту. Сутність завдання полягає у наступному: студентам необхідно визначити який з альтернативних інвестиційних проектів є найбільш прибутковим, якщо вони різняться типом нарахування відсотків, а сума кредиту (позики) та розмір відсоткової ставки є однаковими [1, с. 84-89; 3, с. 254-269].

Іншим типовим завданням при викладанні економічних дисциплін у вищій школі, яке передбачає використання інструментів MS Excel, є статистичний аналіз даних. Так, при вивченні економічних дисциплін студентам необхідно навчитися визначати кількісний вплив та взаємозв'язок фінансових показників між собою та з іншими неекономічними показниками, тобто будувати прості та множинні регресії, а також аналізувати моделі арбітражного ціноутворення фінансових активів (акцій, облігацій, опціонів, варрантів, депозитів, страхових полісів) за допомогою одно- та двофакторного дисперсійного аналізу. Наприклад, студентам необхідно дослідити вплив різних факторів на динаміку доходів Державного бюджету країни або побудувати кореляційну залежність між прибутком підприємства та коефіцієнтом оборотності власного капіталу.

Наступним важливим завданням, яке успішно вирішується засобами MS Excel при викладанні економічних дисциплін у вищій школі, є пошук рішення (або проблема оптимізації) – пошук найбільш оптимального варіанту при обмеженій кількості вхідних ресурсів. До таких завдань можна віднести: завдання вибору об'єкту інвестування, завдання розподілу фінансових ресурсів, завдання максимізації доходу в умовах обмежених ресурсів, завдання мінімізації витрат, оптимізаційні моделі формування фондового портфеля, оптимізаційний підхід до формування портфеля Шарпа [2, с. 211-222]. Наприклад, студентам необхідно визначити оптимальне співвідношення між виробництвом двох видів продукції на підприємстві, якщо відомі норми витрат сировини трьох видів на одиницю продукції, запаси кожного виду сировини та ціна одиниці продукції. Обмеженням у такому завданні є те, що витрати трьох видів сировини на увесь обсяг виробництва продукції не можуть перевищувати обсяг запасів сировини. Завдання оптимізації може бути сформульоване і у такий спосіб: підприємство виготовляє два види деталей, для цього використовує два види сировини. Відомі витрати сировини на виробництво кожного виду деталей, добовий запас сировини та прибуток від продажу однієї деталі кожного виду. Студентам необхідно визначити оптимальне співвідношення між виробництвом двох видів деталей, щоб підприємство змогло максимізувати свій денний прибуток. Обмеженням у цьому завданні є те, що обсяг виробництва першого виду деталей не може перевищувати певну величину, а обсяг виробництва другого виду деталей не може перевищувати обсяг виробництва першого виду деталей на певну величину. Для вирішення обох завдань оптимізації використовується спеціальний пункт меню в MS Excel: Сервис — Поиск решения.

Підготовка сучасних висококваліфікованих фахівців (економістів, бухгалтерів, менеджерів, маркетингологів, логістів, фінансистів, статистиків, бізнес-аналітиків) неможлива без опанування моделей прогнозування фінансових процесів і явищ. Відтак, викладання економічних дисциплін у вищій школі передбачає не лише вивчення методів і моделей аналізу динаміки фінансових показників, а й побудову фінансових прогнозів (трендових моделей). До побудови таких фінансових прогнозів у програмному середовищі MS Excel можна віднести побудову фінансових прогнозів із застосуванням методу “ковзної середньої” різними засобами MS Excel; побудову прогнозів із застосуванням функцій регресії (побудову лінійних прогнозів із використанням функції ТЕНДЕНЦИЯ та лінійних прогнозів із використанням функції РОСТ); побудову фінансових прогнозів із застосуванням моделі Брауна (методу експоненційного згладжування). Наприклад, студентам необхідно побудувати прогностичну модель курсу національної валюти будь-якої країни світу на найближчі 6 місяців, базуючись на статистичному матеріалі за попередні 30 місяців. Для цього використовується функція ЛИНЕЙН в Excel (Анализ данных — ЛИНЕЙН).

Таким чином, проведення дослідження дозволяє стверджувати про те, що використання інструментів програмного забезпечення MS Excel (фінансових функцій, підбору параметра, пошуку рішення, функцій для регенерування та аналізу випадкових величин, ймовірного аналізу, кореляційного аналізу, описової статистики) є доцільним у підготовці висококваліфікованих фахівців, оскільки допомагає їх при обміні досвідом з фахівцями інших галузей та критичному погляді на сучасні фінансово-економічні процеси в Україні та за кордоном. У перспективі це сприятиме прийняттю ними більш обґрунтованих господарських рішень на основі застосування комп'ютерних технологій та програмного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Черткова Е. А. Компьютерные технологии обучения: Учебник для вузов / Е. А. Черткова. М. : Юрайт, 2019. 250 с.
2. Michaloudis J. 101 Most Popular Excel Formulas (101 Microsoft Excel Series) (Independently published) / J. Michaloudis. London, 2019. 488 p.
3. Oluwa S. Hands-On Financial Modeling with Microsoft Excel 2019 / S. Oluwa. London : Springer, 2019. 702 p.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ З ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДАНИХ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Подальший розвиток інформатизації надає можливість використовувати все більше різноманітних даних для аналізу економічних процесів. Фахівці економічних спеціальностей мають володіти сучасними інформаційними технологіями, щоб мати можливість ефективно їх опрацювати. Тому важливим завданням освітнього закладу є своєчасне оновлення контенту дисциплін. Проте новітні інформаційні технології ставлять нові вимоги до апаратної та програмної складової навчального процесу.

Обробка даних передбачає використання методів, що дозволяють виявляти закономірності, тенденції, віднаходити приховані зв'язки. До них можна віднести такі методи маніпулювання даними як сортування, фільтрація, знаходження статистичних показників, групування та підбиття підсумків за групами. Оскільки кінцевим споживачем результатів цих маніпуляцій є людина, особливо важливим є їх представлення в графічному вигляді. Фахівці економічних спеціальностей мають бути спроможні працювати з великими об'ємами даних, проводити обробку даних та різноманітні розрахунки, а також представляти результати у графічному вигляді.

Такий інструмент, як табличний процесор, добре зарекомендував себе для вирішення всіх цих завдань. Дані економічної сфери зручно представляти у вигляді таблиць, проводити розрахунки з використанням системи посилань, складати графіки, діаграми тощо. Зараз поряд із табличними процесорами все більшої популярності набувають засоби бізнес-аналітики (Business Intelligence, BI), які, в тому числі, мають потужні засоби з візуалізації даних та організації візуальних «панелей приладів».

Засоби BI - це комп'ютерні технології для збирання даних з різних джерел, їх аналізу, візуалізації в реальному часі. Цей інструмент призначений допомагати приймати рішення, що обґрунтовані даними [1].

Дві з найпопулярніших систем BI – це Tableau та Microsoft Power BI [2]. Обидві мають безкоштовну для використання версію. Проте безкоштовна версія Tableau – SaaS система з доступом з мережі Інтернет, а Microsoft Power BI - стільникова (Desktop) версія, що має бути встановлена на комп'ютер користувача.

При впровадженні у навчальний процес практичних занять з використанням таких систем треба враховувати:

- можливість встановлення обраної системи на комп'ютери навчального закладу та студентів для виконання домашніх завдань;
- наявність стабільного доступу до мережі Інтернет для SaaS версій;
- необхідність у великих масивах фактичних (чи наближених до таких) даних для навчання;
- наявність у студентів попередніх знань та умінь в області інформаційних технологій.

Вирішення цих питань та впровадження сучасних інформаційних технологій в навчальний процес – важливе завдання для підвищення якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Business Intelligence: What Is It & Its Importance. URL: <https://www.tableau.com/learn/articles/business-intelligence>
2. Analytics and Business Intelligence Platforms Reviews and Ratings. URL: <https://www.gartner.com/reviews/market/analytics-business-intelligence-platforms>

*Гострик О. М.,
доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

*Дербенцев В. Д.,
професор кафедри інформатики та системології,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

*Тішков Б. О.,
доцент кафедри інформаційних систем в економіці,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Сучасний рівень розвитку виробництва потребує використання і відповідних систем, які допомагають регулювати бізнес-процеси. До таких систем слід віднести такі системи, як системи підтримки прийняття рішень (СППР) - англ. Decision Support System (DSS). Ці системи мають за мету допомогати особам які приймають рішення (ОПР), збирати корисну інформацію з необроблених даних, первинних документів, особистих знань і бізнес-моделей для виявлення проблем і прийняття рішень по всебічному і об'єктивному аналізу предметної галузі.

Основу СППР складають управлінські інформаційні системи (УІС) і системи управління базами даних (СУБД). Сучасна трактовка СППР дозволяє розглянути останні не тільки як інструмент прийняття рішень, але, і перш за все, як засіб підвищення ефективності управління бізнес-процесами в цілому, навіть в умовах невизначеності і мінливої обстановки.

На кафедрі економічної кібернетики та інформаційних технологій дисципліна «Системи прийняття підтримки рішень» викладається для студентів спеціальності – 051 «Економіка» для освітніх програм «Комп'ютерні та Інтернет-технології в бізнесі» та «Статистика бізнесу» і спеціальності – 073 «Менеджмент» - для освітньої програми «Інформаційні і Інтернет-технології в менеджменті». Особлива увага в курсі приділена методам, моделям та інформаційним технологіям, які знаходять застосування у вирішенні різноманітних економіко-математичних задач у процесі прийняття рішень. В якості програмного забезпечення використанні засоби, які розповсюджуються на безкоштовній основі, або є в демонстраційній версії, тобто умовно безкоштовні.

Структурно практична реалізація курсу розбита на три частини:

- розгляд методів і моделей прийняття рішень в умовах визначеності, ризику та невизначеності. Для реалізації цього блоку в якості програмного забезпечення використано MS Excel.

- використання системи підтримки рішень на основі сховищ даних та OLAP-технологій. В якості базового програмного засобу використано OLAP-систему «Контур Стандарт», яка дозволяє будувати OLAP-звіти, проводити аналіз на підставі трендового аналізу, проводити кластерний аналіз і таке інше [6; 7].

- застосування засобів штучного інтелекту в системах прийняття рішень. Ця складова курсу орієнтована на пакет прикладних рішень компанії BaseGroup Labs – Loginom (Deductor) [9; 11]. Детально розглянуті такі напрямлення, як:

- розгляд відповідних методів очищення первинних даних (часових рядів), з метою їх упорядкування для подальшої обробки за допомогою методів кореляційного, регресійного та факторного аналізу, а також методів прогнозування та декомпозиції.

- методи Data Mining, такі як пошук асоціативних правил, дерева рішень, кластеризація і застосування нейронних мережових технологій.

Студентам надаються практичні завдання в процесі виконання яких вони застосовують відповідні методи і алгоритми на конкретних і реальних прикладах, які підготовлені заздалегідь. Також передбачається використання в якості первинних даних інформації, яку можуть підготувати студенти по темах своїх курсових або випускних робіт.

В доповіді розглядаються питання практичної реалізації запропонованих методів. Зроблені рекомендації по використанню розглянутих програмних засобів не тільки студентами, а і аспірантами та викладачами, які стикаються з процесом прийняття управлінських рішень при аналізі відповідних економічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Беспалов В.М. Информатика для экономистов: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей./ Беспалов В.М., Вакула А.Ю., Гострик О.М., Діордіца С.Г., Таракановський С.Н., Тихонович Є.В.// - К.: ЦУЛ. -2003.-788 с.
2. Гострик О.М. Управлінські інформаційні системи. Навчальний посібник./О.М. Гострик, В.В. Соловійова// – Кривий Ріг : Виготовлювач: Типографія «Айс Принт», 2018. – 173 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7210>(дата звернення: 10.01.2022)
3. Гострик О. М. Досвід використання систем автоматизації бізнес-процесів на підприємствах по наданню послуг./О. М. Гострик, В. Д. Дербенцев, Б. О. Тішков // *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку*. Матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції (м. Одеса, 27-28 лютого 2020 р.) Одеса: ОНЕУ, 2020, С. 178-182. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/11453>(дата звернення: 10.01.2022)
4. Зиновьев А. Ю. Визуализация многомерных данных. URL: <http://www.klex.ru/5xu> (дата звернення: 10.01.2022)
5. Островський П. І. Моделювання економічних процесів: навчальний посібник./ П. І. Островський, О. М. Гострик, Т. П. Добрунік, О. В. Радова.// – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 132 с.
6. Intersoftlab (OLAP-система «Контур стандарт»): URL: <http://iso.ru/ru/>(дата звернення: 10.01.2022)
7. Контур Стандарт (OLAP-аналіз):URL: <http://kazus.ru/programs/download/6153/>(дата звернення: 10.01.2022)
8. Как Big Data работает в реальной экономике (выпуск от 11.04.2019) URL : <http://www.olap.ru/home.asp?artId=2885> дата звернення: 10.01.2022)
9. Сайт компанії BaseGroup Labs. URL: <http://www.basegroup.ru/glossary/>(дата звернення: 10.01.2022)
10. Business intelligence & effective data mining & analysis (аналитический сайт по системам поддержки принятия решений и современным информационным технологиям). URL : <http://http://www.olap.ru/>(дата звернення: 12.01.2022)
11. Deductor. Руководство аналитика. Версия 5.2 / BaseGroup Labs, 2009. 192 с. URL: https://basegroup.ru/system/files/documentation/guide_analyst_5.2.0.pdf) дата звернення: 10.01.2022)
12. A Forecasting the consumer price index using time series models/ V. Shinkarenko, A. Hostyryk, L. Shynkarenko, L. Dolinskyi//. SHS Web Conf. Volume 107, 2021. EDP Science. 9th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy (M3E2 2021). Art. 10002, 6p. Section. Monitoring, Modeling, Forecasting and Preemption of Crisis in Socio-economic Systems. URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110710002>(дата звернення: 15.01.2022)

CREATING AN IT-DIDACTIC ENVIRONMENT FOR DEVELOPING STUDENTS' RESEARCH COMPETENCE

Taking into account the fact that innovative information technologies have a direct impact on all spheres of life of modern humanity, one of the main directions of modernization of the higher professional education system is its global informatization and the creation of an IT didactic environment for training students.

According to the definition of the modern Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language, the environment is a set of natural conditions in which the vital activity of an organism takes place [1].

V. Yasvin characterizes the term “environment” as a system of influences and conditions for the formation of personality, as well as opportunities for its development, which are located in the social and spatial-subject environment [2, p. 19]. The environment makes the student a real subject of his personal development, and the acquisition of knowledge, skills, and the teacher himself become ways of achieving and prerequisites for the student's development and thereby form an educational environment.

The educational environment, according to V. Rubtsov, is a form of communicative interaction of its participants. A mandatory condition for personal development is its participation in joint activities shared with other participants in the educational process [3, p. 36].

Researcher N. Gontarovskaya, considering the theoretical and methodological foundations of creating an educational environment as a factor in the development of a student's personality, defines the educational environment as an essential component of society, purposefully organized, controlled, multifunctional, open pedagogical system, within which the student is aware of himself as a socially developed integrity [4].

T. Gilberg considers the concept of the educational environment from the point of view of the subject and object of educational activity, namely: the educational environment from the point of view of the subject of educational activity is a system of influences and conditions for the formation of personality, as well as prospects for the development of personality, which are in its social and spatial-subject environment; the author characterizes the educational environment from the point of view of the object of educational activity as a set of objective external conditions, factors, social objects necessary for the effective operation of education and its components are such structural components as the physical environment, the human factor and the training program [5].

The learning environment is an artificially created system, the structure and components of which serve to achieve the goals of the educational process. The components of the educational environment determine the content and material content of the educational environment, are resources of the educational environment that are included in the activities of participants in the educational process, while acting as means of teaching and upbringing [6].

A necessary condition for the existence of an educational environment, according to Yu. Zhuk, is the possibility of implementing the information and activity components of the educational process within this environment. A necessary condition is the presence of the subject of training and ensuring that there is a sufficient amount of educational information provided within the environment. The final addressee of the system of actions implemented within the educational environment is the subject of training [7].

One of the promising areas for improving the training of future primary school teachers is the development of a digital educational environment that will allow each applicant to have access to training at any time and build an individual learning trajectory.

We support the statement of O. Korotkov that information technologies are effective only when a person-oriented didactic computer environment is created – the integrity of methodological, methodological, technological approaches that determine the structure, content and technologies of training, which provides conditions for self-development and self-realization of the individual, creates favorable conditions for the implementation of personal functions of subjects of the educational process. Didactic computer environment-a set of methodological approaches, methodological representations, tools and hardware that provide conditions for educational activities using electronic computer technology [8].

In relation to the educational environment built for the implementation of the modern educational process in psychological and pedagogical disciplines in pedagogical institutions of Higher Education, the components of the environment are devices and equipment that can be implemented on the basis of digital technologies and use the advantages of information and communication technologies in the process of research activities of students (laboratory and practical classes, passing industrial pedagogical practice, organizing and conducting observations, various methods for evaluating students, etc.). So, the IT didactic environment for the formation of students ' research competence is a digital, computer-oriented environment, the structure and components of which reflect the state of technological development that is characteristic of modern society and corresponds to the general trends of its development.

Список використаних джерел:

1. Сучасний тлумачний словник української мови : 50 000 слів. за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків : Школа, 2006. 832 с.
2. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М.: Олма-Пресс, 2001. 365 с.
3. Рубцов В. В. Основы социально-генетической психологии. М., 1996. 384 с.
4. Гонтаровська Н. Б. Теоретичні і методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра: Автореферат дис. доктора педагогічних наук: 13.00.07 «Теорія і методика виховання». К., 2012. 48 с.
5. Гільберг Т. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу, 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступа: <https://nuschool.com.ua/lessons/world/1-2klas/15.html>.
6. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та е-технологій навчання. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992 – 2002. Збірник наукових праць до 10 – річчя АПН України. Частина 2. Харків: “ОВС”, 2002. С. 182-199.
7. Жук Ю.О. Роль засобів навчання у формуванні навчального середовища. Науково-методичний збірник «Нові технології навчання». К.: ІЗМН, 1998. № 22. С. 106–112.
8. Коротков А. М., Локтюшина Е. А. Особенности формирования понятий при обучении в дидактической компьютерной среде. [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://ito.edu.ru/1998-99/b/korotkov.html>

***Badiul Liudmila,**
Senior teacher of the Chair of foreign languages
Odesa National Economic University,
Odesa, Ukraine
Vasylieva Kateryna,
Senior teacher of the Chair of foreign languages
Odesa National Economic University,
Odesa, Ukraine*

MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AND BLENDED LEARNING INNOVATIONS

Blended learning can be defined as the combination of multiple approaches to pedagogy or teaching, e.g., self-paced, collaborative, tutor-supported learning or traditional classroom teaching. Blended learning often refers specifically to the provision or use of resources which combine e-learning with other educational resources [1].

First of all, we discuss briefly innovations of modern learning and teaching in higher educational system. Distance learning, online learning and blended learning are used in collaboration with the pedagogical approaches in the organisational process of providing modern educational models. Nowadays blended learning is provided by online and distance learning technologies. Non-formal or informal learning is one of the components of modern educational global system, which includes the acquisition of new knowledge about different aspects of life by using various courses and educational platforms. As a rule, no diplomas or certificates are required for starting online education as well as there are no preferences for place, time, methods and forms of training. As a result, more people are involved in educational informal process. Their goals are to receive new knowledge in various fields of modern life technologies and the possibility to get a certificate. Thus, distance learning uses online resources, it can also include elements of asynchronous mode. With the ability of distance learning programs students can complete their desired courses anytime from anywhere. Modern technologies give opportunities for working students to complete assignments and take lessons at convenient time without interfering with their job schedule.

It is vital to emphasize that distance learning allows students to interact through discussion boards, chat rooms or video conferencing software, but anyway it has particular lack of social face-to-face interaction. But at the same time distance or blended learning programs requires improvement of personal skills, help students to become self-motivated and teach them how to meet deadline for effectiveness of their constant involvement in the educational process. Successful and effective learning is always related to the degree of implication of the learner in the learning process [1].

The next thing to discuss is the purpose of the use of blended learning nowadays and choose an appropriate type of blended learning model for students. As digital and social media become more and more prevalent in the life of learners, it was only a matter of time before learning became 'blended' by necessity [2].

As a matter of fact, there are a lot of different frequently used blended learning models in the field of innovative educational programmes:

- Station rotation (requires fixed schedule);
- Lab rotation (provides flexible schedule and the use of computer labs);
- Enriched virtual or Remote blended learning (involves individual remote study and a tutor);
- Flex (includes individual or small-group tutoring, group projects, flexible schedule, online classes);
- Flipped classroom (self-education and practice lessons, supported by a teacher and peers are required);

- Individual rotation (includes individual schedule and personalization of students` needs);
- Project-based (includes collaboration of supported project-based learning and self-learning, provided by online education);
- Self-directed (the use of combination of online and face-to-face learning for students personalized inquire);
- Inside-out (the main goal is e-Learning; requires psychological support and expert guidance from tutor);
- Outside-in (the process of getting education starts in digital environment and ends by face-to-face learning, including feedback from tutor during the course);
- Supplemental (provides supplementing: online + additional face-to-face learning or instead, face-to-face + online learning);
- Mastery-based (the process of education entirely rotates between online and face-to-face learning).

From all the above, we came to the conclusion, that blended learning provides a great deal of modern resources and different types of innovative combinations of getting various methods to get education. So, this system of learning is provided by using special information technologies such as computer graphics, audio and video, interactive elements in different ways, as we can see from the above. We can consider, that the blended learning process as a sequence of phases of traditional and e-learning methods. To increase the effectiveness of being successful in getting education we should choose the right Blended learning principles.

1. Sequence – the student must learn himself, then receive theoretical knowledge from teacher and finally apply this knowledge in practice. (This principle intersects with the Flipped classroom model).

2. Visibility – using modern e-learning tools, we can create a knowledge base. So, a student has access to methodological materials, for example: video tutorials, books, audio etc.

3. Practice – as we know, practical training is required to master the theory.

4. Nonstop training – Blended learning is partly based on the principles of microlearning. Due to the availability of the material, the student can always visit educational portal and get a new modern information.

5. Support – A student can always ask a teacher to explain some questions and get feedback without waiting for the next full-time lesson.

The main goal of Blended learning system, obviously to improve the effectiveness of modern teaching and learning process by choosing the correct methods of achieving results with the help of a particular form of e-learning model. Nowadays each teacher can create its own course with the help of modern technologies and be sure that every student manages to work online at his/her convenience.

References:

1. Sonja Trapp. Blended Learning Concepts – a Short Overview/2006 // URL: <http://ceur-ws.org/Vol-213/paper7.pdf>
2. 12 of The Most Common Types of Blended Learning // URL: <https://www.teachthought.com/learning/12-types-of-blended-learning/>

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ CMS В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Підготовка сучасних фахівців економічних спеціальностей все частіше включає отримання базових навичок роботи з системами управління вмістом сайту (CMS) або, як їх часто називають, конструкторами найрізноманітніших рівнів складності. Використання складних конструкторів вимагає від студентів розуміння принципу роботи поштового сервера, системи управління базою даних, знання основ мови розмітки сторінки та каскадних таблиць стилів. Усунення технічних проблем, викликаних використанням таких CMS як Joomla та WordPress [1], можливе лише за участю викладача, що знаходиться в аудиторії, що обмежує можливості їх вивчення в умовах дистанційного навчання. Альтернативним рішенням є хмарні CMS, для яких не вимагає інсталяції спеціального програмного забезпечення, симуляторів поштового сервера і файлообмінників.

Недоліками хмарних CMS є відомий дизайн сайту, погана індексованість пошуковими системами. Окремо слід відзначити, як виняток, високу якість WordPress, але написано близько 30% сайтів, зроблених з використанням готових шаблонних рішень. Імовірність влучення в топ видачі пошукової системи більше у сайту, написаного на WordPress, ніж у сайту, написаного на Wix, за дотримання всіх правил внутрішньої оптимізації сторінок і без урахування рекламного трафіку. Безкоштовний період, протягом якого користувачеві доступний повний функціонал більшості конструкторів, зазвичай триває 10-14 днів. Можливість підключення аналітики доступна лише на платних облікових записах. Створення великого каталогу товарів з деревовидною структурою та багатьма фільтрами часто є можливим лише за платної передплати.

У той же час такі CMS дозволяють студентам самостійно розробити власний проект сайт, не маючи спеціальних знань у веб-розробці. Існує можливість командної роботи над проектом. Усі блоки розроблено з дотриманням базових правил типографіки. Конструктор Тільда [2] дозволяє використовувати не тільки готові шаблони, але й створювати сторінки з унікальним адаптивним дизайном, які по-різному відображаються на різних пристроях. Крім того, конструктор має велику документацію, відео-уроки та службу технічної підтримки. Незважаючи на те, що Тільда розроблена як платформа для створення лендінгів, функціонал конструктора дозволяє створювати багатосторінкові сайти з різним ступенем вкладеності пунктів меню. Створення компанією лендінга дозволяє сфокусуватися на єдиній комерційній пропозиції або інформаційному повідомленні, але може також використовуватися в тому випадку, коли відвідувач просто шукає компанію, яка викликає довіру, перебуває в його регіоні та демонструє свою компетентність.

На питання навіщо компанії сайт менеджмент компанії дуже часто дає відповіді, які не співвідносяться з вмістом сайту: посадкові сторінки відсутні, а сам сайт не є ланкою в ланцюжку взаємодії з клієнтом, нібито існує сам по собі. Таким чином, основний акцент у вивченні інтернет-технологій для вирішення комерційних завдань повинен ставитися не на оволодіння у всіх деталях сервісом, який застаріє до закінчення студентом закладу вищої освіти, а в розумінні незмінних принципів правильного надання інформації покупцеві за допомогою сайту.

Список використаних джерел:

1. WordPress: сайт. URL: <https://wordpress.com/ru/> (дата звернення: 20.01.2022).
2. Тильда : сайт. URL: <https://tilda.cc/> (дата звернення: 20.01.2022).

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФІНАНСИСТІВ

Сучасні умови розвитку економіки знань визначають нові вимоги до фінансистів, які добре розуміють особливості сучасного і майбутнього інноваційного розвитку України, розробляють нові шляхи розвитку фінансово-кредитної системи, забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності України в умовах її інтеграції у світове господарство. Як результат, підвищуються вимоги до їх професійної підготовки, яка потребує як глибоких перетворень у самій системі вищої освіти, так і у забезпеченні освітнього процесу новими інформаційними технологіями. Національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні передбачає перехід до пріоритетного науково-технічного та інноваційного розвитку, а саме забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві. Для цього необхідно: розвивати національний науково-освітній простір, який ґрунтуватиметься на об'єднанні різних національних багатоцільових інформаційно-комунікаційних систем; розробляти методологічне забезпечення використання комп'ютерних мультимедійних технологій в освітньому процесі; вдосконалювати навчальні плани, втілити принцип "освіта протягом усього життя"; створити системи дистанційного навчання та забезпечити на їх основі ефективне впровадження і використання ІКТ на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання; забезпечити на відповідному рівні навчальні заклади та наукові установи сучасними економічними та ефективними засобами ІКТ і необхідними інформаційними ресурсами; забезпечити розвиток національної науково-освітньої інформаційної мережі та інформаційних ресурсів за головними галузями знань, її приєднання, зокрема, до європейських науково-освітніх мереж [1].

Реалізація Національної політики розвитку інформаційного суспільства неминуче призводить до підвищення темпів інформатизації вітчизняної освіти, в тому числі й процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фінансистів. При цьому, в умовах світової інтеграції України, розвиток вищої професійної освіти з фінансів, банківської справи та страхування в державі має забезпечити таку якість професійної підготовки, щоб їх фаховий рівень відповідав потребам ринку праці. Проблема забезпечення якості підготовки фінансистів та їх подальшого успішного працевлаштування робить актуальною орієнтацією ЗВО на здатність їх випускників до практичної реалізації надбаних компетенцій та ставить питання про доцільність розробки механізму взаємодії ВНЗ і потенційних роботодавців [2]. Тому, сьогодні найбільш ефективною є освіта, що базується на єдності фундаментальності й професійної спрямованості навчання. Принцип професійної спрямованості навчання є найважливішим для вищої школи, тому що вища школа завжди була, є й, принаймні найближчим часом, буде професійною за своєю суттю та призначенням. Забезпечувальним інструментарієм професійної спрямованості навчання виступає практико-орієнтований підхід в освітньому процесі вищої школи.

Якісні зміни параметрів забезпечення освітнього процесу підготовки фахівців з фінансів, банківської справи та страхування уможливлюються за рахунок інформатизації, яка активно розвивається, впроваджується та дозволяє піднімати на новий рівень не тільки освіту та науку, а й усі сфери життя суспільства загалом. Саме одним із наслідків інформатизації суспільства є широкомасштабне впровадження інформаційних технологій в освітній процес, що забезпечує підвищення якості надання освітніх послуг і відкриває доступ до них значно ширшого кола споживачів, включаючи і соціально уражені верстви населення, а також осіб із особливими потребами.

Практико-орієнтований підхід нині вважається одним із найефективніших засобів

професіоналізації навчання у ВНЗ, оскільки дозволяє студентам поєднувати навчання з практичною роботою, тобто максимально наближує їх до майбутньої професійної діяльності. При реалізації такого підходу студентів ставлять в реальні робочі умови, в яких вони отримують відповідні практичні та соціальні навички, необхідні для успішної роботи. У професійній підготовці практико-орієнтований підхід розглядається як орієнтація навчального процесу на кінцевий продукт професійного навчання – конкретизовані види дій, засвоєні студентами в ході роботи з навчальною інформацією у вигляді досвіду. По своїй суті він є переліком конкретних практичних дій, досвід застосування яких можливий в результаті інтеграції теорії й практики [3, с.164].

Важливою і актуальною проблемою для реалізації практико-орієнтованого підходу в процесі професійної підготовки у ЗВО є проблема створення такого високотехнологічного інформаційно-комунікаційного освітньо-наукового середовища, в якому студент знаходиться в процесі всього періоду навчання і яке має відповідати потребам інформаційного суспільства, сучасному стану розвитку науки і техніки, світовим освітнім стандартам і сприяти формуванню інформаційно-комунікаційних компетентностей всіх учасників освітнього процесу.

Багаторічний досвід забезпечення освітнього процесу з підготовки (на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях освіти за денною, заочною, дистанційною формами навчання) та перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів в сфері фінансів, банківської справи та страхування в Хмельницькому національному університеті (ХНУ) уможливив створення, широке впровадження та постійне вдосконалення, відповідно до змін у чинному законодавстві та вимог часу, єдиної інформаційної системи «Електронний університет» з динамічною системою електронного навчання «Moodle» (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) і власне розробленої та запатентованої інформаційної системи «Дистанційне навчання».

Інформаційна система (ІС) «Електронний університет», яка функціонує в ХНУ, забезпечує перехід, виключно, на електронну технологію організації освітнього процесу, сприяє забезпеченню прозорості та об'єктивності, як в оцінюванні знань студентів, так і плануванні освітнього процесу, а також інтенсифікації праці науково-педагогічного персоналу. Ця система забезпечує інтеграцію всіх інформаційних ресурсів навчального закладу в єдину систему формування електронного освітнього середовища. ІС університету створювалась для комплексної автоматизації процесів організації і контролю освітнього процесу та управління ним і носить інтегративний характер. ІС «Електронний університет» містить підсистеми, що складаються з програмних модулів, за допомогою яких формуються дані кожного окремого структурного підрозділу університету, що компонується в єдину базу даних [4].

Однією з важливих підсистем ІС є підсистема «Електронний деканат», що супроводжує всю поточну роботу деканату, а саме: ведення індивідуальних навчальних планів і електронних карток студентів; формування екзаменаційно-залікових відомостей; автоматичне формування рейтингу студентів і змісту додатків до дипломів; аналіз успішності й управління переміщеннями студентів тощо. Система електронного навчання «Moodle», що активно використовується при підготовці фахівців денної та заочної форм навчання, дозволяє структурувати навчальні курси, розміщувати та постійно оновлювати в відкритому доступі для студентів ХНУ лекційні матеріали, завдання для практичних і лабораторних робіт та практикумів, методичні вказівки до виконання контрольних та курсових проектів (робіт), проводити тематичне та модульне тестування, спілкування в чатах, розміщувати URL-посилання на нормативно-правові акти тощо [5, с.86].

ІС «Дистанційне навчання» включає п'ять обов'язкових частин: запит на навчання; мережа інформаційно-комунікаційних центрів дистанційного навчання (ІКЦ ДН); база знань, яка складається із інформаційних матеріалів, що представлені у вигляді чітко визначеної послідовності програми дій студента, при виконанні якої він гарантовано освоює дану дисципліну (траєкторія навчання, що відслідковується системою, тьютором і електронним деканатом); база даних, яка разом із внутрішньою системою документообігу включає в себе

взаємопов'язану інформацію персональної сторінки студента, викладача-тьютора, який веде всіх студентів, що вивчають даний предмет, та системи електронного деканату, де фіксуються всі етапи навчання студента, робочі та індивідуальні навчальні плани студентів, система електронної пошти, запис результатів спілкування в chat, Інтернет-конференції тощо; система автоматизованого документообігу (електронний деканат) [6].

Проведений аналіз показав, що прагнення запровадження освітніх інновацій та розробок, впровадження та модернізації сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, здійснюється, на жаль, на власній ініціативі ЗВО, в межах наданої їм автономії та наявного фінансового ресурсу. Проблемою є те, що держава лише теоретично підтримує процес інформатизації освіти, у країні немає відповідних програм загальнодержавного та регіонального рівнів, а за дефіцитності державного бюджету практично не виділяються ЗВО асигнування на оновлення і модернізацію існуючого комп'ютерного парку. Тобто функція держави та галузевого міністерства більше зводиться до забезпечення контролю, що в умовах пандемії є вкрай недостатнім інструментом надання освітніх послуг різними ЗВО.

Реалізація практико-орієнтованого підходу в освітньому процесі має максимально наближувати студентів до майбутньої професійної діяльності. А тому цілі освітньої програми підготовки фахівців та очікувані результати навчання, сформульовані з урахуванням потреб та інтересів внутрішніх і зовнішніх заінтересованих сторін (стейкхолдерів) та суспільства, потребують врахування відповідних інституційних, галузевих та регіональних контекстів, включаючи аналогічні вітчизняні та іноземні програми. Це, в свою чергу, вимагає широкого вивчення та використання в освітньому процесі спеціальних інформаційних систем та технологій.

Тому, в рамках реалізації даного підходу доцільним є залучення роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу з підготовки фахівців-фінансистів, а саме: інвестування в розвиток матеріально-технічної бази освітніх установ, створення навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням і освітньої модульної площини з можливостями віртуальної лабораторії (віртуальний банк, страхова компанія, казначейство, пенсійний фонд, фіскальна служба, митниця, підприємство, тощо) для проведення практичних та лабораторних робіт, практикумів, практик, підготовки та захисту дипломних робіт тощо.

Список використаних джерел:

1. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09 січня 2007 р. № 537-V. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
2. Майковська В. І. Вплив інноваційних процесів на трансформацію вищої освіти як суспільного інституту. *Науковий журнал Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка*. 2014. № 1(35). С. 227-236.
3. Майковська В. І. Практико-орієнтоване навчання як засіб професіоналізації підготовки майбутніх фахівців в Україні. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2016. № 50-51. С. 161-167.
4. П'ять кроків Хмельницького національного університету до забезпечення якісної та прозорої освіти. URL: <http://khnu.km.ua/root/page.aspx?r=8&p=1185>
5. Квасницька Р.С., Форкун І.В. Інформаційні технології в забезпеченні професійної підготовки фінансистів в умовах розвитку в Україні економіки знань. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип.42. С.81-89.
6. Мазур М.П. Розвиток дистанційного навчання в Україні як складової інформатизації сучасного суспільства. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2007. № 1. С. 71–75.

Горгачова М. І.
к.е.н., доцент кафедри ФМіФР
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Бондаренко П. В.
ст.викладач кафедри ФМіФР
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ІНЖИНІРИНГУ У ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАННЯХ

У сучасному світі роль фінансів значно зросла, що свідчить про практичні потреби в наукових дослідженнях, що дозволяють адекватно реагувати на зміни в економічній та фінансовій сферах будь-якої країни. Фінансова наука, як і будь-яка інша, вимагає творчого підходу до вирішення виникаючих проблем, тому важливу роль у формуванні фінансових відносин на етапі інноваційного розвитку грає фінансовий інжиніринг.

Сучасне використання поняття “інжиніринг” багато в чому визначається етимологією слова. Інжиніринг від французького *engin* - машина, механізм і в той же час - кмітливість, кмітливість, спритність. Латинські витоки: *ingenium* - вроджені, природні якості, та-лант, *in-* в *+gen-* корінь, джерело, *gignere* - породжувати, виробляти. У цьому слід зазначити, що “інжиніринг” є однокорінним словом як з традиційним “інженер” чи “інженерія”, але й словами “геній”, “геніальність” [1]. Це дозволяє нам уявити інжиніринг як нестандартну, удосконалюючу дію людини для вирішення інтелектуальних завдань. Доказ наших предположень знаходить свій відбиток у роботі М.М. Гуревича та інших., у якій “інжиніринг, передусім, - це сукупність інтелектуальних видів діяльності, заснованих на науково-технічних досягненнях” [2, с. 87].

Під інжинірингом у даній статті розуміється комерційний процес створення інновації (товару, проекту, контракту, послуги, продукту, технології, інструменту, стратегії) з метою досягнення позитивного економічного і фінансового результату суб'єктами економічних відносин незалежно від організації-правової форми та сфери діяльності.

Відповідно до заявленої темою статті продовжимо докладне дослідження поняття фінансового інжинірингу, що є складовою частиною інжинірингу. Як причини появи фінансового інжинірингу вчені вказують кілька.

Однією з найбільш поширених причин є необхідність фірми постійно аналізувати, враховувати внутрішні і зовнішні фактори впливу, вміло конкурувати і балансувати між прибутковістю і ризикованістю своєї діяльності [3, с. 49].

Також іншими ключовими причинами, що сприяли виникненню фінансового інжинірингу, можна назвати глобалізацію фінансової діяльності, дестабілізацію міжнародних ринків (наприклад, коливання валютних курсів), податкові асиметрії, індустріалізацію багатьох країн, що розвиваються (наприклад, Китай), підвищення інформативності суспільства та розвиток інформаційних технологій, посилення нерівномірності економічного розвитку, наукові розробки фінансової теорії, зміни регулюючого законодавства. У зв'язку з цим наприкінці 1980-х років. із практичних потреб сфери корпоративних, банківських та інвестиційних капіталів виник фінансовий інжиніринг. За такий короткий термін існування нова дисципліна вже розробила безліч допоміжних фінансових інструментів, широко освітлених у засобах масової інформації та науки.

Напрями фінансового інжинірингу

Підвищення ефективності фінансової діяльності та зниження фінансових ризиків	Конструювання нових продуктів
<p>Розробка та виконання спекулятивних стратегій при торгівлі цінними паперами.</p> <p>Управління ризиками (хеджування).</p> <p>Вилучення прибутку на основі використання ринкових недосконалостей та незайнятих сегментів ринку.</p> <p>Управління корпоративними фінансами.</p> <p>Оперативне управління (моніторинг) реалізації проєктів.</p>	<p>Розробка похідних фінансових інструментів (ф'ючерси, опціони, свопи та ін.).</p> <p>Розробка інноваційних продуктів (наприклад, структуровані продукти (такі як нота, прив'язана до фондового ринку, зворотна конвертована облігація та ін.).</p> <p>Створення фіктивного капіталу та забезпечення його руху.</p>

Аналіз вищевказаних джерел дозволяє нам виділити сутність фінансового інжинірингу, що виявляється в тому, що фінансисти використовують його в наступних ситуаціях:

- по-перше, в управлінні оперативною діяльністю суб'єктів фінансових відносин;
- по-друге, при плануванні та прогнозуванні, формуючи стратегію розвитку суб'єкта фінансових відносин;
- по-третє, для інноваційних проривів при вирішенні кризових, тупикових ситуацій, що не піддаються вирішенню стандартними методами та засобами.

Якісно доповнити понятійний апарат фінансового інжинірингу може запровадження класифікації його видів.

Огляд сучасної літератури дає можливість виділити такі види фінансового інжинірингу: банківський, ринку цінних паперів, термінового ринку, корпоративних фінансів, обслуговування населення.

На наш погляд, зазначені види можна доповнити такими видами фінансового інжинірингу, які можуть значно розширити спектр його застосування: податковий, бюджетний, комбінований.

Податковий фінансовий інжиніринг - це створення таких фінансових продуктів і інструментів, як податки, а також різних неподаткових варіантів фінансових відносин між державою і суспільством.

Бюджетний фінансовий інжиніринг (або фінансовий інжиніринг державних фінансів та фінансів місцевого самоврядування) - процес утворення та витрачання фондів грошових коштів, призначених для фінансового забезпечення завдань і функцій держави та місцевого самоврядування.

Комбінований фінансовий інжиніринг - це поєднання двох і більше видів фінансового інжинірингу, наприклад, банківського та ринку цінних паперів. У світовій практиці прикладом комбінованого фінансового інжинірингу є такі структуровані інструменти, як credit default swaps (CDS) або credit default obligations (CDO).

За результатами проведеного дослідження виділимо риси, що надаються поняття "фінансовий інжиніринг" у різних авторських трактуваннях: фінансовий інжиніринг - це "фінансові інновації", "конструювання цінних паперів", "запаковування та розпаковування цінних паперів", "розвиток нового та отримання більшого прибутку", "технологія управління фінансовими ризиками", "перерозподіл фінансових ресурсів, ризиків, ліквідності".

Отже, можна говорити про застосування фінансового інжинірингу у практичних завданнях для студентів та їх навчання у фінансовій сфері, це надає їм корисні компетенції майбутньої професії.

Список використаних джерел:

1. Гуревич М.М. Інжиніринг малого бізнесу. М: Агроконсалт, 1998. 348 с.
2. Райзберг Б.А. Бізнес, комерція, ринок : шкільний економічний словник. М., 1999. 87 с.
3. Маршалл Д.Ф. Фінансова інженерія : повний посібник з фінансових нововведень. М., 1998. 49 с.
4. Ісаєв Р.А. Бізнес-інжиніринг та управління в комерційному банку. М., 2009. 318 с.

Коваленко В. В.
д.е.н., професор
кафедра банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна
Сергєєва О. С.
к.е.н., доцент
кафедра банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «МІЖНАРОДНИЙ БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС»

Всупереч на ранню стадію розвитку FinTech в Україні, у 2018 році спостерігається значне зростання цього тренду. Потужна інфраструктура у вигляді високого проникнення мобільного зв'язку та смартфонів у поєднанні з технологічно грамотним населенням сприятиме розвитку FinTech в Україні. Продовження гармонізації правового поля в Україні з Директивами Європейського Союзу щодо електронних грошей, віддаленого відкриття рахунків, багаторівневої ідентифікації клієнтів (KYC), PSD2, відкритих API та використання третіх сторін як агентів може і надалі сприяти розвитку FinTech-індустрії в Україні та як слід може бути ефективними інструментами для підвищення якості освітнього процесу у ВНЗ.

Освітньо-професійна програма «Міжнародний банківський бізнес» розроблена у відповідь на динамічні зміни, що відбуваються на світовому фінансовому ринку. Швидкий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій нівелює часові та географічні кордони, що вимагає від сучасного банкіру чіткого розуміння особливостей проведення банківської діяльності у міжнародному масштабі [1].

У сучасному цифровому світі Великі дані (BIG DATA) та їх аналітика активно використовується у фінансовій галузі та відкриває нові перспективи для розвитку банків. Завдяки сучасним інформаційним трендам з'являється можливість викладати дисципліни за ОПП «Міжнародний банківський бізнес» з використанням платформи Великих даних «НБУ СТАТИСТИКА». Реєстр звітних показників відповідно до Правил організації статистичної звітності, що подаються до Національного банку, затверджених постановою Правління НБУ від 13.11.2018 № 120 (зі змінами), який включає описи показників та контролю до цих показників, довідники для формування показників із переліком метрик (вимірів), описом параметрів (можливих розрізів інформації), та некласифікованих реквізитів показників, а також xsd-схеми звітних файлів [2]. Цей ресурс опрацьовує масиви Великих даних як зовнішнього сектору (платіжний баланс, міжнародні інвестиційні позиції, зовнішній борг та міжнародні резерви) та висвітлює інформацію про економічні відносини України з рештою країн світу, відображає участь України в міжнародному обміні товарами, послугами та капіталом. Так і масив даних фінансового сектору (грошово-кредитна та фінансова статистика), що показує інформацію про економічні та фінансові зв'язки банків і небанківських фінансових установ з учасниками фінансових ринків [2]. Володіння даними дає студентам можливість застосовувати їх при виконанні ситуаційних, індивідуальних завдань, підготовки до написання дипломних робіт як бакалаврського, так і магістерських рівнів, а також науково-педагогічним працівникам, аспірантам та докторантам, які дотичні до сфери банківської справи. Зручністю цього додатку є те, що будь-яка особа може вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, у тому числі в комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов'язковим посиланням на джерело

отримання такої інформації. Цінність цього масиву Великих даних полягає в тому, що присутні можливість оперувати масивом даних, які відповідають реальній ситуації в країні, що, своєю чергою, робить освітній процес максимально наближеним до реального життя.

Використання Великих даних «НБУ СТАТИСТИКА» є потужним інструментом для практичного спрямування, гнучкості до змін економічного середовища та вимог ринку праці для якісної підготовки кваліфікованих фахівців з урахуванням компетентного підходу відповідно до Концепції стратегічного розвитку Одеського національного економічного університету, безпосередня спроможність випускників щодо демонстрації оволодіння теоретичними основами діяльності банків і наявність у них сформованих професійних компетентностей, які апробуються на етапі ознайомлення з реально функціонуючими банківськими цифрами за допомогою використання Великих даних «НБУ СТАТИСТИКА» [3].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, зазначимо, що використання ресурсу Великих даних під час вивчення дисциплін ОПП «Міжнародний банківський бізнес» є максимальною реалізацією закріплення, поглиблення, узагальнення і здобуття навичок практичного застосування знань, набутих у процесі навчання, актуалізація їх для майбутньої діяльності в банківській сфері, що дає можливість обіймати посади високопрофесійних і конкурентоспроможних фахівців у галузі банківської справи. На нашу думку, потреба у фахівцях з такими компетентностями наразі особливо актуальна, оскільки на сучасному етапі діяльність банків України здійснюється в умовах постеконічної кризи та політичної нестабільності. За цих умов зростає попит на фахівців, здатних розв'язувати значення рівня прозорості центрального банку, розраховувати значення рівня незалежності НБУ, визначати індикатори забезпечення фінансової безпеки, системи ризик-менеджменту в банку та їх ролі у забезпеченні фінансової стійкості банків, що задовольнить попит на трудові ресурси на регіональних й світових ринках праці на засадах забезпечення потреб держави в ринкових умовах і світових стандартів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт ОНУ. URL: <http://oneu.edu.ua/072-finansi-bankivska-sprava-ta-strahuvannya-molodshiy-bakalavr/#1547311280935-39b0f881-d1d2>
2. Статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
3. Концепції стратегічного розвитку Одеського національного економічного університету. URL: <http://oneu.edu.ua>.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИВЧЕННІ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Світова цифровізація та загроза пандемії потребує оптимізації вищої освіти. Це виклик для навчальних закладів, який змушує переглянути підходи до навчання і генерацію альтернативних методів. Мета навчання іноземної мови в даний час - це розвиток комунікативних умінь і навичок студентів, практичне володіння іноземною мовою.

Головну мету підготовки також становить таке володіння іноземною мовою, яке можна використовувати для усного та письмового спілкування, як у процесі майбутньої професійної діяльності, так і для подальшої самоосвіти. У сукупності з іншими компетенціями іншомовного спілкування навчальна компетенція в подальшому дасть кожному з випускників можливість бути успішним у професійній сфері і повністю реалізувати себе як особистість[1].

Цифрова трансформація освіти налаштована на створення (у тому числі з використанням технологій штучного інтелекту), відпрацювання та широке впровадження цифрових інструментів та сервісів, що дозволять:

- доповнити зафіксовані чинним Стандартом освітні результати новими універсальними компетенціями;
- оновити зміст навчального процесу, з урахуванням реалій цифрової економіки, вимог міжпредметності (у зв'язку з швидкою інтеграцією наукових галузей) та готовності до життя у технологічно насиченому середовищі (поширення «інтелектуальних» інструментів, засобів віртуальної реальності та Інтернету);
- розширити спектр методів та інструментів навчальної роботи, підвищуючи тим самим її ефективність та заощаджуючи час учасників освітнього процесу;
- диференціювати та комбінувати різні форми організації навчального процесу, забезпечуючи досягнення необхідних освітніх результатів усіма студентами та надаючи їм можливості для розвитку і задоволення своїх пізнавальних інтересів;
- ширше використовувати оцінювання навчальних досягнень студентів.

Зазначимо, що процес цифрової трансформації освіти перебуває під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Успішна реалізація професійного та особистісного потенціалу випускника вітчизняного ЗВО в умовах закордонного співтовариства багато в чому зумовлена його вільним володінням іноземною мовою. Враховуючи значущість даного аспекту, сучасна система підготовки конкурентоспроможного професіонала націлена не лише на якісне формування та ефективний розвиток його іншомовної комунікативної компетенції, але також на синтез культурно-специфічних когнітивних стилів, соціальних моделей поведінки та комунікаційних кодів із збереженням при цьому унікальної ідентифікації. При виконанні завдань аудиторної роботи студенти здійснюють пошук необхідної мовної інформації в мережі Інтернет, що сприяє активізації їх самостійної діяльності. Глобальна мережа Інтернет дозволяє створити умови для отримання будь-якої необхідної учасникам навчального процесу інформації. У професійній діяльності викладачі використовують Інтернет ресурси для:

- включення матеріалів мережі в зміст заняття, тобто інтегрування в програму навчання;
- самостійного пошуку інформації студентами в рамках роботи над проектом;
- самостійного вивчення іноземної мови, ліквідації прогалин в знаннях, уміннях, навичках;
- обміну навчальною інформацією.

Електронні освітні ресурси дозволяють реалізовувати принципи диференційованого та індивідуального підходу до навчання, і тим самим сприяти розвитку особистості в процесі своєї діяльності, орієнтовані на розвиток дослідницьких умінь навчання, ефективно впливають на підвищення рівня успішності оволодіння іноземною мовою. Розглянемо деякі з них для вивчення німецької мови:

- HUEBER-Verlag [4]. Електронна платформа книг видавництва HUEBER надає безкоштовний доступ до електронних підручників та навчальних матеріалів з методики викладання для викладачів, а також у вигляді електронних книг для широкого спектру цифрових уроків онлайн та офлайн. Повний доступ до інформації з лексики, граматики, аудіювання, додаткових матеріалів, вправ, тренажерів, тестів для самоперевірки. Розроблені інтерактивні вправи до кожної лекції з обраного підручника. Безліч додаткових вправ, рекомендацій викладачеві, безкоштовний доступ на платформу Moodle, який включає в себе теми та проектні пропозиції для форуму, онлайн-вправи, які підходять до відповідного уроку в підручнику, аудіофайли та відеопосилання з візуальними чи слуховими завданнями, читання текстів із завданнями на розуміння, мотивація для подальших письмових завдань, голосування та пропозиції чату.
- Німецька з Deutsche Welle – величезна безкоштовна база структурованих уроків, вправ та інтерактивних завдань з німецької мови [5]. Її розробник – німецька медійна компанія Deutsche Welle. Одним із найпопулярніших і захоплюючих серіалів є «Nicos Weg», який доступний і користувачам мобільних додатків. Реєстрація користувача дозволить надалі відстежити прогрес у навчанні, а спеціальний тест допоможе визначити рівень володіння мовою на старті. По дорозі до університету або на роботу завжди можна просуватися на крок вперед у вивченні німецької мови. Вивчати німецьку мову можливо у дорозі: онлайн на комп'ютері чи мобільному на смартфоні та планшеті. Початківці з рівня A1 можуть швидко досягти прогресу.
- Deutsch im Job – Profis gesucht! [6]. Курс призначений для студентів різних спеціальностей. Все про професії та їх практичне застосування. Одним із таких курсів є Gastronomie und Hotellerie (готельно-ресторанна справа) [8]. Курс розроблений для тих, хто проходить стажування у цій галузі або вже працює у туристичній індустрії та бажає вивчити німецьку мову. У даному курсі представлені типові ситуації у повсякденній роботі з туристами та гостями готелю. У чітко структурованій послідовності: після перегляду короткометражного ролику студенти виконують інтерактивні завдання, які спеціально розроблені на тренування мовних навичок спілкування з туристами. На підставі даних матеріалів можна дізнатися про конкретні сценарії та попрактикуватися в описі житла, наприклад, реєстрації гостей, призначення зустрічей для гостей готелю, відповідати на запити та скарги клієнтів, дзвонити німецькою мовою, писати запити та відповіді клієнтам на бронювання номера в

готелі, дізнатись про особливості поведінки та обслуговування у ресторані, виставляти рахунок та оплачувати.

Поява інформаційних технологій дозволяє індивідуалізувати навчання за темпом і глибиною проходження курсу. Такий диференційований підхід дає великий позитивний результат, тому що створює умови для успішної діяльності кожного студента, викликаючи в них позитивні емоції, і, таким чином, впливає на їх навчальну мотивацію. Наявність комп'ютерів, електронних матеріалів, підручників, енциклопедій дозволяє підняти навчальний процес на новий рівень.

Список використаних джерел

1. Лаптев В.В. Підготовка та атестація наукових кадрів у відкритому європейському науково-освітньому просторі// Академічні читання, вип.5. - Спб., 2005.
2. Deutsch als Fremdsprache. Німецька мова як іноземна. Вивчення німецької з інтерактивними вправами, новинами, аудіотренажерами. URL: <http://www.deutschlern.net/> (дата звернення: 19.12.2021).
3. Журнал "Fokus" на німецькій мові. Політика, економіка, спорт, здоров'я. URL: <http://de.msn.com/>; <http://www.spiegel.de/> (дата звернення: 17.01.2022);
4. Видавництво Hueber. Інтерактивні вправи до підручників видавництва. URL: <https://www.hueber.de/deutsch-als-fremdsprache/unterrichten/lehrwerke> (дата звернення: 30.11.2021);
5. Німецька з Deutsche Welle – величезна безкоштовна база структурованих уроків, вправ та інтерактивних завдань з німецької мови. URL: <https://learngerman.dw.com/ru/overview> (дата звернення: 30.11.2021);
6. Profis gesucht! Шукаємо професіоналів! Все про професії та їх практичне призначення. URL: <https://learngerman.dw.com/de/deutsch-im-job--profis-gesucht/c-39902336>. (дата звернення: 10.01.2022).
7. М.Шарт, М.Легутке. Deutsch lehren lernen 2: Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch? (Навчити німецької 2: Як вчиться німецька мова?) Німеччина: Видавництво «Klett Langenscheidt», 2016. – 200 с.
8. Gastronomie und Hotellerie. Готельно-ресторанна справа. Курс з короткометражними роликами та інтерактивними завданнями до них. URL: <https://learngerman.dw.com/de/einstieg/1-40684000> (дата звернення: 17.01.2022).

Grzybowska-Brzezińska M.

Professor, Dr. hab.

University of Warmia and Mazury, Poland

Robul Y.

Associate professor of the Chair of Marketing and Business Administration, Dr. Econ. Sci.

Odesa I.I. Mechnikov National University, Ukraine

HOLISTIC DESIGN OF GENERAL MARKETING COURSE UNDER THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF LEARNING ENVIRONMENT

The development of digital information and communication technologies leads to fundamental changes in many activities, including education. The growing user access to a variety of information associated with the advancement of digital communication tools, the ability to create and distribute own content, organize group interaction, and gather users located in different places simultaneously, causes fundamental changes in the learning environment and ways and sources of forming knowledge. The necessity to change the approaches to the design of academic disciplines in many areas looks apparent. This communication addresses the general marketing course design. The course is taught usually no later than in the second year of the bachelor programs of management and economics in the universities of Poland and Ukraine.

Regarding marketing, the usual considerations related to the advancements of the digital learning environment should include several additions.

First, due to the impact of digital technologies, some changes in the marketing subject take place – they include never seen before opportunities of the value offer customization, interactive nature of seller-buyer contacts [1], and the shift of market power towards consumers [2]. Second, the marketing subject is inherently eclectic – it borrows many elements from others while has not still had the general theory of itself [3].

Third, the marketing seems to have apparent simplicity, stemming from the fact that everyone has significant experience in acquiring and using a variety of goods and services. Consumption is a popular topic of discussion in society and different reference groups, surrounding a student that might create an illusion of mastering the subject.

In our opinion, the fundamental prerequisites for the holistic design of the marketing course are as follows:

1. Students have some buying experience acquired independently and in various reference groups (family, friends, acquaintances). That experience might produce an illusion of possessing a certain portion of knowledge of marketing, even if objectively this is not the case.

2. Students often have an enriched experience of using gadgets and digital platforms, which stand for them as a natural, primary way of transmitting and storing information.

3. Educators might not be considered as the sole source of unique, relevant knowledge. The same situation is observed with universities' libraries. many students neglect their collections considering them as outdated and not relevant to the gain of knowledge.

Based on these premises, we believe that the design of the general marketing course should take a holistic form including the following elements.

1. Students should enjoy opportunities to share and discuss their own consumer experiences, including tasks aimed at its description and systematization. This experience should be extracted and serve as a ground to mastering marketing.

2. Digital platforms should occupy an important place in learning as a medium for posting materials, assigning tasks, communicating and holding discussions. Due to the quarantine restrictions caused by the recent pandemic, digital platforms have been used heavily as substitutes for classrooms. However, the digital platforms should retain an important place in marketing training as a communication platform even after the quarantine restrictions end. Platforms accustom students to use digital tools actively in learning, working, and networking, which contribute to the

development of professional skills in digital. Digital learning content that is flexible and can be changed quickly following the needs of each student facilitates an individual learning track.

3. Our experience shows that junior students often suffer difficulties with individual projects because of a lack of arguments for any position. Greater use of discussions in the forms of polemic disputes with the presentation of opposing concepts to identify pros and cons would contribute to the ability to take and defend a position, defining and following principles. Lots of marketing topics can invoke fruitful discussions like social responsibility, implementation of the imperatives of sustainable development, responsible consumption, etc. Digital platforms can provide room for discussions.

4. Providing students with tasks to perform a research project dealing with mining and collecting information about the market and consumption on the Internet is crucial. This kind of assignment contributes to developing skills to collect, assess, and use digital market information. Research assignments can include surveying with digital services like Google Forms or Survey Monkey if the length of the course allows.

5. Creation and placement of digital content should be provided in the general marketing course. Learners should have assignments to create and post the content promoting real or imaginary goods and services.

The holistic design of the general marketing course should successfully combine different methods of learning with both digital and non-digital delivery as it is laid down in the table 1.

Table 1

Structure of the holistic design of the general marketing course

Syllabus item	Non digital delivery	Digital delivery
Lectures	Class lecture	Supporting presentation, reading and control questions posted on the learning digital platform. Industry examples, video from the experts are also shared with classes.
Seminars	Group discussions and presentations	Presentations and summaries shared on the platforms.
Workshops	Problems, cases and examples discussed	Flashcards posted. Cases and team summaries and presentations to be posted and discussed via chats and forums. Additional material, industry examples, best practice to be shared via the platform.
Debates and roundtables	Presentations and debates of different topics and issues in marketing	Topics announced, exposure of opposing positions to be posted
Research projects	Presentation and discussion	Research reports to be posted and discussed on the platform.

References:

1. Molenaar C. E-Marketing: Applications of Information Technology and the Internet Within Marketing. Routledge, 2011. 256 p.
2. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. Marketing 4.0 : moving from traditional to digital. Hoboken, New Jersey: Wiley, 2017. xix, 184 p.
3. Hunt S. D. Marketing Theory: Foundations, Controversy, Strategy, and Resource-advantage Theory.: Routledg, 2014. 464 p.

РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЕРУВАННЯМ БЕЗПІЛОТНИКОМ

Все більше популярність отримують безпілотні літальні апарати (БПЛА) в вигляді багатороторних пристроїв, а частіше - квадрокоптерів, що представляють з себе платформу з чотирма роторами, одна пара яких обертається по годинниковій стрілці, інша - проти. У порівнянні з БПЛА вертолітного типу з несучим і рульовим гвинтами квадрокоптер має більше переваг, а саме:

- надійність і простота конструкції;
- велика стабільність;
- компактність і маневреність;
- мала злітна маса при суттєво більшій масі корисного навантаження.

Сфера застосування квадрокоптера досить широка. наприклад, вони можуть бути використані як ефективний інструмент для отримання фото і відеозображень з повітря, в тому числі при поганих погодних умовах.

Так як квадрокоптер - дистанційно керований літальний апарат, він добре підходить для спостереження і контролю об'єктів, територій і зон, доступ до яких важкий (в випадку природних або техногенних катастроф), або в умовах, непридатних для людини, таких як підвищений рівень радіації або сильне забруднення повітря [1, с.43].

Більшість робіт, присвячених рішенням задач моніторингу місцевості за допомогою БПЛА, пов'язані з рухом літального апарату по відомій траєкторії. Також вирішувати задачі моніторингу місцевості можна за допомогою колісного роботу, але у випадку з дроном, результати будуть кращими. Зокрема, в роботі авторами пропонується система управління, що реалізує рух квадрокоптера по прямій лінії, що утворюється з'єднуванням початкової і кінцевої точки траєкторії, з заданою швидкістю на конкретній висоті над поверхнею землі з урахуванням рельєфу місцевості. В розглянуто алгоритм пересування квадрокоптера по будь-якій траєкторії в просторі, при якому квадрокоптер здатний прямувати за рухомим об'єктом з відомими координатами і швидкістю.

Також, варто відмітити, те, що багатомоторні літальні апарати мають підвищену мобільність, тому в останні роки великий інтерес представляє їх впровадження в перевезення невеликих вантажів. Можна розділити дослідження в області вирішення завдань з транспортування невеликих вантажів на кілька типів.

По-перше, захват маніпулятору може бути встановлений в нижній частині повітряного транспортного засобу, щоб переносити корисне навантаження. В цьому випадку квадрокоптер, оснащений захватом, може перевозити блоки і будувати конструкції.

По-друге, можна реалізувати спільне використання декількох квадрокоптерів із захватами для перенесення великих об'єктів.

Також варто відмітити, що для польоту квадрокоптера і перевезення вантажу необхідно, щоб він мав можливість зависання на місці для більш ефективного ведення робіт.

Роздивимось розроблений мною код керування висінням на місці квадрокоптера:

```

while (!mpuInterrupt && fifoCount < packetSize) {
    int p1 = spd + (rdif / 2) + (pdif / 2);
    int p2 = spd - (rdif / 2) + (pdif / 2);
    int p3 = spd + (rdif / 2) - (pdif / 2);
    int p4 = spd - (rdif / 2) - (pdif / 2);

    if(p1 >= 255){
        spd = spd - (p1 - 255);
    }
    if(p2 >= 255){
        spd = spd - (p2 - 255);
    }
    if(p3 >= 255){
        spd = spd - (p3 - 255);
    }
    if(p4 >= 255){
        spd = spd - (p4 - 255);
    }
}

```

Рис. 1. Код управління висіння квадрокоптера на місці

Для змінних p1, p2, p3, p4 використовується тип даних int так як передбачається зберігання і використання в них цілочисельних значень. Так само тип даних int у якого системне ім'я Int32 є оптимізованим цілочисельним типом даних, який найчастіше використовують для виконання операцій з цілими числами. Для змінних pdif, rdif використовується тип даних double (системне ім'я Double), так як даний тип є оптимізованим для використання в інтегрованих середовищах розробки програмного забезпечення при виконанні дій з значеннями з плаваючою точкою.

У програмі застосовується цикл з передумовою while який буде виконуватися до тих пір, поки умова задовольняє істинності, тобто коли результат порівняння буде повертати значення true. В умові за допомогою побітової кон'юнкції (логічного множення) отримуємо перший операнд для порівняння з другим операндом і так як результатом операції порівняння завжди є значення логічного типу (true або false), то на підставі повернення true зможемо перейти в тіло циклу і виконати ітерацію(один прохід (виконання) набору інструкцій в тілі циклу) по керуванню оборотів моторів квадрокоптера на базі Arduino Uno. Порівняння здійснюється з максимальним значенням діапазону типу даних byte (діапазон значень: 0 ... 255), а не sbyte (діапазон значень: -128 ... 128), так як кількість обертів мотору є позитивним значенням.

У циклі використовуються умовна конструкція If, яка реалізує виконання певних команд за умови, що використовуваний логічний вираз в умові, приймає значення true (перевірятиметься умова порівняння оборотів).

Запропоновано спосіб управління літальним апаратом з комп'ютера по бездротовому зв'язку, який дозволяє БПЛА зависати на одному місці для більш ефективного здійснення транспортування вантажів, а також і для ведення фото/відео зйомки. Сформовано програмний код внаслідок реалізації програми, призначений для системи керування квадрокоптером в автоматичному режимі в місцях, де неможливо використовувати сигнал від супутника (GPS).

Список використаних джерел:

1. М.С. Трофименко, Розробка програмного забезпечення задачі обходу перешкод для керування мобільним роботом/ М.С. Трофименко – Інтегровані інтелектуальні робототехнічні комплекси (ІРТК), 2020, 41-45 с.

Балуца Т. П.
к.політ.н, старший викладач
кафедри філософії, історії та політології
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДОМІНУЮЧИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

З появою інформаційного суспільства виникло багато проблем, пов'язаних з його організацією, а саме – розробленням ефективної політики, стратегії й тактики розвитку. Джерелами конкурентної переваги стають не природні, трудові чи фінансові ресурси, а плоди творчої діяльності, тобто інновації, нові знання та технології.

Протягом останніх 50-60 років відбувається активний дискурс щодо характеристик сучасного суспільного устрою та його переорієнтацією від матеріальних носіїв до інформаційних пріоритетів та домінанти знань у побудові соціальної інфраструктури. Розгляд проблеми інформаційного суспільства започатковано працями Д.Белла, О.Тоффлера, Й.Масуди, Д.Лайона. Динаміку цивілізації, роль інформації в житті суспільства розглядали у своїх працях М.Вебер, Х.Ортега-і-Гассет, А.Тойнбі, О.Шпенглер, М.Хайдеггер, К.Ясперс. Питання інформаційних відносин в умовах постіндустріального суспільства як об'єкта наукового аналізу висвітлені в роботах таких зарубіжних авторів, як Ф.Фукуяма, Ю.Габермас, Д.Тапскотт. Вплив інформаційних процесів на суспільний розвиток та взаємодію «індивід – суспільство» досліджують Р.Абдєєв, С.Джура, В.Лях та інші.

Відзначимо, що на тлі широкого впровадження високих технологій, які ініціюють глибинні трансформації у всіх сферах буття і здатні кардинально впливати на процеси самоорганізації складних систем, розвивається новий тип суспільства. Ми живемо в історичний момент, що, за словами Кастельса, «характеризується трансформацією нашої «матеріальної культури» через роботу нової технологічної парадигми, побудованої навколо інформаційних технологій» [1, с.98].

Характерні риси нової інформаційно-технологічної парадигми:

- Інформація є сировиною. На відміну від попередніх технологічних революцій тепер ми маємо справу з технологіями для впливу на інформацію, а не просто з інформацією, призначеною для впливу на технологію.

- Всеохоплюваність ефектів нових технологій, оскільки інформація є інтегральною частиною людської діяльності. Інформація міститься в будь-якій діяльності людини, пронизує всі процеси нашого індивідуального і колективного існування.

- Мережева логіка будь-якої системи, яка використовує ці нові інформаційні технології. Морфологія мережі найкращим чином пристосована до зростаючої складності взаємодій та непередбачуваних форм і способів розвитку, коли вдається поєднати структуроване і неструктуроване.

- Інформаційно-технологічна парадигма ґрунтується на гнучкості. Організації та інститути можна змінювати шляхом перегрупування їх компонентів. Ця особливість може бути як корисною, так і нести в собі репресивну тенденцію.

- Конвергенція конкретних технологій у єдину високоінтегровану систему. Так, мікроелектроніка, телекомунікації, оптична електроніка і комп'ютери інтегровані тепер в інформаційних системах.

Всеохоплюваність, складність і мережевий характер є вирішальними якостями інформаційно-технологічної парадигми.

Нині в центрі уваги не знання та інформація, але «застосування таких знань та інформації для генерування знань та пристроїв, що обробляють інформацію і здійснюють комунікацію, у кумулятивній петлі зворотного зв'язку між інновацією і напрямками використання інновацій»[1, с.34].

Поява ІТ- технологій призвела до якісно нових умов життєдіяльності, в яких людині належить розвивати і вдосконалювати свої здібності, навички, вміння та інші соціальні якості. Це обумовлює необхідність вивчення особливостей впливу умов інформатизації на розвиток особистості, її самовдосконалення. На процес формування і розвитку особистості в сучасному суспільстві найбільший вплив мають такі фактори, як:

- інтелектуалізація трудової діяльності людини;
- застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій;
- проблема пошуку і доступу до інформації.

На розвиток особистості в даний час істотно впливає впровадження ІТ-технологій, яке характеризується значним становленням нової освітньої моделі, що ґрунтується на зміні основних уявлень про розвиток особистості через освіту. Формування і розвиток людини як особистості вимагає від суспільства постійного, свідомого, організованого удосконалювання системи суспільного виховання, подолання застійних, традиційних, стихійно сформованих форм.

Інформаційні технології роблять сучасних студентів мобільнішими і комунікабельними, які швидко реагують на зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі, а головне здатними сприймати велику кількість інформації, одночасно виконуючи супутні дії. Інформаційні технології – це лише інструмент, який сприяє становленню особистості. Але все залежить від початкових параметрів особистості. Інформаційні технології підсилюють диференціацію в молодіжному середовищі, коли активні, використовуючи позитивні параметри інформаційних технологій, стають активнішими, а пасивні беруть мінімум і залишаються пасивними.

Інформаційні технології, в сучасних умовах, ще й той інструмент, який забезпечить перехід на нові педагогічні стандарти відповідно до нових вимог і замовленням суспільства на особистість.

Розвиток ІТ-технологій сприяє появі нових професій, молодим людям працездатного віку, Інтернет дає можливість додаткового заробітку. ІТ-технології є активним засобом розвитку особистості студента, з їх допомогою легше здійснюється переробка і засвоєння різного виду інформації, як на підсвідомому, так і на свідомому рівнях, вони здатні суттєво підвищити рівень оволодіння знаннями учнів з будь-якої навчальної дисципліни і сприяти їх становленню як конкурентоспроможних і високопрофесійних фахівців. Крім того, інформаційні технології створюють умови для ефективного прояву фундаментальних закономірностей мислення, уяви, сприйняття і оптимізують пізнавальний процес [2, с. 6].

Таким чином, при організації процесу навчання і виховання сучасних студентів, необхідно враховувати глибину і розмах технологічних і соціальних наслідків комп'ютеризації та інформатизації. Основою є навчити підрастаюче покоління використовувати сучасні ІТ-технології таким чином, щоб їх використання надавало тільки позитивний вплив на розвиток і формування особистості і суспільства в цілому.

Розвиток інформаційних технологій сьогодні стає домінуючим фактором, який впливає на прискорення соціальних трансформацій сучасного суспільства. Нові технології створюють нові можливості, нові горизонти для розвитку особистості, розширюють діапазон вибору окремої людини.

Список використаних джерел:

1. Кастельс Мануель. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура. Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. М.: Изд-во ГУ ВШЭ, 2000. 458 с.
2. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество : Плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта . К. : INT Пресс; М. : Рефл-бук, 1999. 403 с.
3. Закон України «Про національну програму інформатизації» від 04.02.2008р. №74/98-ВР

Осичка О. В.

*ст. викладач кафедри менеджменту організацій
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

Ясинська С. Ю.

*викладач кафедри менеджменту організацій
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Онлайн-навчання в сучасному світі набуває все більш широкого поширення. Особливо сьогодні, коли всі освітні організації змушені були організовувати освітню діяльність у дистанційному форматі за допомогою онлайн-платформ.

Насамперед, платформи для онлайн-навчання є спеціальними майданчиками, які надають усім бажаючим доступ до інтернет-уроків, лекцій та семінарів. Найчастіше передача знань здійснюється за допомогою різноманітного медіаконтенту, включаючи відео, зображення, графіки, аудіофайли, тексти тощо. Після вивчення наданих матеріалів студентам пропонуються завдання для самоперевірки, а також різноманітні тести та інші форми самозвітності.[2]

Викладачам потрібно постійно підвищувати компетентність у галузі володіння сучасними онлайн-інструментарієм та методикою його використання у рамках навчального процесу.

Розглянемо найвідоміші платформи, такі як Moodle, Kahoot, Google Jamboard
Moodle.

На сьогоднішній день Moodle безперечно одна з найпопулярніших платформ для організації навчання у ВНЗ та навчальних центрах, так для корпоративного навчання.

Moodle – безкоштовна і відкрита система управління навчанням, яка може поєднувати у собі комунікацію між викладачами та студентами. Надає безліч можливостей, серед яких: виконання завдань, завантаження файлів, обмін повідомленнями, оцінювання та календар подій, гнучка система звітності, та взаємодії з іншими платформами.

Система має гнучкий, зручний і зрозумілий інтерфейс, в ній можна конфігурувати макети та оформлення сторінок курсів, інтегрувати з різним програмним забезпеченням, у тому числі інструментом для спілкування (електронною поштою, обмін файлами, форум, чат, обмін повідомленнями та інші).

Moodle надає викладачеві широкий набір інструментів для можливості розмістити навчальну літературу, методичні рекомендації курсу, провести навчальні заняття різних форм, організувати навчальну діяльність індивідуально та у групі. Ця система дозволяє проектувати, розробляти та керувати розміщеними в курсі ресурсами. Викладач сам, використовуючи лише довідкове керівництво, може розробити електронний курс та керувати його роботою: вставляти таблиці, схеми, відео, ілюстрації та інше. Зміст курсу автор може змінювати у порядку, зокрема у процесі навчання. В електронний курс можна додати такі елементи, як лекція, завдання, форум, глосарій, чат та інші. Залежно від правильності виконання завдань студентами викладач виставляє оцінки та пише коментарі.

Moodle забезпечує інтерактивну взаємодію між учасниками навчального процесу. У цій системі передбачено широкий інструментарій для створення тестів з підтримкою кількох типів питань (множинний вибір, на відповідність та інші), проведення тестування для самопідготовки та у вигляді підсумкового контролю, полегшено процес обробки тестів, є сучасні засоби статистичного аналізу результатів тестування та складності питань тестів.

Також, у Moodle інтегровані сучасні технології для перевірки робіт на плагіат плагіатчекером Unicheck.[4]

“Kahoot!” – це навчальна платформа, за допомогою якої можна проводити інтерактивні заняття та перевірку знань студентів за допомогою онлайн-тестування. Отримати доступ до неї можна через веб-браузер або додаток Kahoot у Google Play або App Store.

Kahoot дозволяє створити тест з варіантами, вказавши вірні відповіді і час на роздум для кожного питання (за замовчуванням - 20 секунд). А далі ви можете влаштовувати із студентами вікторини.[3]

У звичайній аудиторії питання виводяться на проектор, а студенти відповідають своїх комп'ютерах чи телефонах - причому на швидкість та під бадьору музику. В онлайні я ділюся екраном (це можна робити і в MS Teams, і в Zoom, і в Jitsi, і навіть у Skype), а студенти відповідають з мобільних пристроїв. Після кожного питання усі бачать загальну статистику відповідей, а потім топ-3 переможців.

За допомогою Kahoot можна проводити опитування з пройденого матеріалу на початку лекції.

Існує безкоштовний та платний варіанти реєстрації. Платний доступ до платформи дає значно ширші можливості, залучати до опитування більшу кількість студентів («плюс» – 100...), можливості отримувати розширений звіт про результати опитування, створювати командний віртуальний простір для закладу освіти, використовувати у повному обсязі бібліотеку зображень, використовувати логотип і кольори закладу освіти («преміум») та ін.

Інтерактивний сервіс від Google – онлайн дошка Jamboard

Google Jamboard призначена для швидкої і наочної фіксації всього, що може стати в нагоді, під час онлайн навчання, дошка містить в своєму інтерфейсі повний набір функцій малювання, включаючи управління різними кистями, розпізнавання рукописного введення і т.д., не має обмежень за розміром вільного місця і кількістю учасників, які можуть на ній щонайбільше малювати одночасно. [1]

У процесі навчання онлайн-дошку зручно використовувати при малюванні різних схем для організації рефлексії або мозкового штурму, також при поясненні нового матеріалу, і одночасному виконанні завдань учнями, зокрема при закріпленні матеріалу.

Все що намальовано на Google Jamboard, можна зберегти на Google Drive та переглядати, використовувати пізніше.

Jamboard можна використовувати як окремий ресурс, так і в спільній роботі з іншими програмами, наприклад Zoom, Skype або Google Meet.

Крім сервісу Google Jamboard існують також мобільні додатки та інтерактивна дошка (пристрій) з тією ж назвою.

Отже, використанням дистанційних освітніх технологій надає нові можливості та ефективні інноваційні рішення для організації навчального процесу.

Сучасні технології онлайн-навчання дозволяють зробити освітній процес таким, яким він повинен бути: ефективним, швидким і зручним, здатним вписатись у динамічний ритм сучасного життя. На даний момент ми володіємо практично безмежними можливостями для самонавчання та передачі знань.

Список використаних джерел:

1. Жуковська Ельвіра, ТОП-3 системи для онлайн-навчання, 2020. URL: <https://osvita.ua/news/71748/>
2. Попова Л. Н., Использование технологий онлайн-обучения в образовательной деятельности (форум), 2020. URL: <https://ipk.68edu.ru/index.php/konsultirovanie/item/1654-onlajn-obucheniya>
3. Шандра Роман, Використання платформи «Kahoot!» для дистанційного навчання, 2020. URL: https://osvita.ua/vnz/high_school/73080/
4. Якупов Руслан, Обзор 7 платформ и сервисов для онлайн-обучения: возможности и решаемые бизнес-задачи, 2018. URL <https://www.ispring.ru/elearning-insights/platforma-onlajn-obucheniya>

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТЬЮТОРИНГУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Сучасна вища освіта розвивається у середовищі швидкоплинних змін, що продиктовані тенденціями міжнародного освітнього простору, вимогами ринку освітніх послуг, затребуваністю висококваліфікованих фахівців, які здатні відповідати викликам та попиту міжнародного ринку праці. Університети варіюють форми здобуття вищої освіти, способи організації освітнього процесу, методи навчання. В них спостерігаються спроби удосконалення освітнього процесу за допомогою застосування різноманітних моделей співпраці викладач-студент, основною метою якого є забезпечення якості освітніх послуг та підвищення рівня результативності навчання студентів. У таких умовах важливо враховувати різноманітні фактори економічного, культурного, соціального характеру, що мають вплив на прийняття управлінських рішень щодо організації конструктивного, активного освітнього процесу в студентоцентрованому академічному середовищі. Саме інститут тьюторингу як один із важливих компонентів освітнього процесу в провідних університетах світу забезпечує можливості для досягнення освітніх і професійних цілей здобувачами вищої освіти. Враховуючи те, що Україна намагається інтегруватися до міжнародного освітнього простору доцільним є дослідження специфіки розвитку тьюторингу в закладах вищої освіти України, що дійсно заслуговує на увагу.

Інтернаціоналізація вищої освіти України, її синхронізація та стандартизація відповідно до тенденцій міжнародного освітнього простору, запитів суспільства та вимог ринку праці щодо компетентності сучасних фахівців спричинила необхідність модернізації та реформування вищої освіти, що задекларовано в основних положеннях Закону України «Про вищу освіту» [1]. У зв'язку із реформами, що супроводжують розвиток вищої освіти, інтенсифікацією застосування інформаційно-комунікаційних технологій, використання потенціалу дистанційної освіти, підвищенням вимог до якості освіти зростає необхідність впровадження інституту тьюторингу у закладах вищої освіти України.

Сьогодні можна спостерігати інновації в тьюторингу, які широко підтримують заклади вищої освіти. Ці інновації стосуються як удосконалення самої стратегії розвитку тьюторингу, так і використання новітніх освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій, специфічних методів навчання, що розвиваються у відповідь на потреби та інтереси студентів. Власне така необхідність і спричинила як інтенсифікацію дослідження специфіки теорій, покладених в основу тьюторингу, так і пошуку дієвих форм і методів його реалізації, підготовки тьюторів до виконання відповідних функцій, створення структурного підрозділу у закладах вищої освіти, який міг би координувати розвиток тьюторингу.

Серед науковців існує неузгодженість щодо визначення самого поняття «тьюторинг», причиною якої є застосування ними різноманітних підходів до його тлумачення. Традиційно навчання розуміють як організований цілеспрямований процес освоєння знань, формування і розвитку умінь і навичок з метою їх подальшого застосування. Він реалізується у співпраці та особистому спілкуванні викладача та студента, а його основною метою є підтримка і розвиток особистості студента його природних здібностей. Сьогодні заклади вищої освіти наполегливо шукають альтернативні підходи до освіти, що забезпечують підтримку традиційного навчання в аудиторії, зокрема з огляду на проблему скорочення фінансування. Загальновідомо, що тьюторинг – це система, створена для забезпечення підтримки та консультування студентів, а її основною метою є фасилітація інтеграції студентів в академічне середовище університету, що передбачає його консультування щодо вибору соціальних, культурних, освітніх траєкторій, мотивування та

розвиток умінь і навичок студентів з метою удосконалення навчальної діяльності. В основу тьюторингу покладено співпрацю студента та консультанта, роль якого, зазвичай, виконує студент-старшокурсник, який виконує роль партнера, що заохочує освітньо-науковий та особистісний розвиток. В основу тьюторингу покладено партнерські стосунки, де один зі студентів є тьютором, а інший – підопічним, що сприяє науковому особистісному розвитку студентів [2]. Визначають його як вид партнерських стосунків, що встановлюються між двома здобувачами вищої освіти, один з яких виконує роль тьютора, а інший – підопічного, з метою формування конструктивного університетського середовища, в якому реалізується освітній, професійний, особистісний, культурний розвиток особистості студента, освоюються нові знання, формуються і розвиваються вміння і навички, необхідні для успішного опанування обраної спеціальності та адаптації студента до академічної життєдіяльності університету.

Отже, тьюторинг, як одна із форм освіти, що ґрунтується на особистісно орієнтованому підході у навчанні, передбачає застосування різноманітних інтерактивних методів. Тьюторинг – це система підтримки та консультування, що призначена для студентів, спрямована на полегшення їхньої інтеграції в університети шляхом надання вказівок при виборі найкращих соціальних, культурних та освітніх опцій, а також мотивацію та розвиток умінь і навичок для підвищення рівня академічної успішності.

Більшість закладів вищої освіти зазначають, що тьюторські програми мають низку переваг, серед яких надання допомоги студентам щодо: розуміння оптимального розвитку академічної траєкторії; розвитку умінь і навичок самоуправління, відповідальності щодо власного особистісного і професійного розвитку; усвідомлення потенціалу тьюторської підтримки; формування академічного досвіду в умовах університетського середовища; усвідомлення перспективи професійного та кар'єрного розвитку; сприяння розвитку та імплементації стратегій та діяльності, що мають позитивний вплив на навчальну діяльність студентів.

Базою для використання тьюторства у закладах вищої освіти стала індивідуалізація освіти, необхідність використання різноманітних видів самостійної роботи в освітньому процесі закладів вищої освіти. Тьютор несе відповідальність не лише за рівень знань студента, а й за формування його особистості. Виконання індивідуальних завдань студентами потребує педагогічного супроводу. Елементами такого супроводу можуть бути: постановка проблеми, допоміжний матеріал, консультування студентів, поради щодо подальшої самоосвіти. Завдання і функції тьютора постійно змінюються. Тьютор мусить рухатись в одному напрямку із розвитком освітніх технологій. Відповідати новим освітнім технологіям мають і самі викладачі, вдосконалюючи свої вміння і навички.

Сьогодні, коли ми намагаємося впровадити закордонні практики для покращення якості освіти, а також розширити академічну мобільність, необхідно забезпечити належний рівень організаційного супроводу. Оскільки система тьюторингу не запроваджена в українських закладах вищої освіти, ці функції виконуються частково іншими працівниками. На факультетах та кафедрах є куратори груп, які консультують та допомагають студентам. Як правило, куратори є одночасно викладачами, які мають певний перелік обов'язків. Відповідно куратори не мають достатньо часу на надання додаткових консультацій та індивідуальної допомоги.

Особлива роль у виконанні тьюторських обов'язків у закладах вищої освіти належить координаторам міжнародних програм мобільності, зокрема координаторам програми Еразмус+. Це наймасштабніша програма на сьогодні в Європі, яка спрямована на забезпечення мобільності викладачів, адміністративних працівників, аспірантів та студентів закладів вищої освіти. Вони мають можливість отримати нові знання та досвід, якими, як очікується, мають поділитися в Україні. За умови інтенсифікації академічної мобільності Еразмус+ координатор виконує тьюторські функції, надаючи допомогу вітчизняним студентам. Тому можемо говорити про наявність в Україні досвіду розвитку тьюторингу, що реалізується з метою розвитку міжнародної академічної мобільності.

Як бачимо, функції координаторів програми Еразмус+ є співзвучними з обов'язками та функціями тьюторів і менторів у закордонних закладах вищої освіти. При наявності запровадженої тьюторської програми є достатня кількість відповідальних осіб, які забезпечують якість надання освітніх послуг. Хоча, як свідчать результати аналізу досвіду українських закладів вищої освіти, говорити про наявність системи тьюторингу поки що передчасно. Можемо стверджувати про початковий етап її становлення та сподіватись на ініціативність і згуртованість всіх працівників університету (викладачів, кураторів на кафедрах, Еразмус+ координаторів, працівників міжнародних відділів), що сприятимуть активізації участі в освітніх проектах та забезпеченню якості освіти загалом.

Результати аналізу досвіду України щодо розвитку та використання потенціалу тьюторингу свідчать про те, що він знаходиться на початковому етапі та частково реалізується у закладах вищої освіти у контексті розвитку їхньої міжнародної діяльності, зокрема міжнародної академічної мобільності як українських, так і міжнародних студентів. Відповідно, окреслимо можливості використання прогресивних ідей та досвіду розвитку тьюторингу інших країн в умовах університетської освіти України: для управлінців у галузі освіти: розробка стратегії розвитку тьюторингу в Україні; сприяння розвитку міжнародної та внутрішньої академічної мобільності; організація навчання тьюторингу; обмін досвідом з управлінцями закладів вищої освіти європейських країн; розробка та затвердження стандартів тьюторингу; організацію тренінгів та семінарів-презентацій з метою ознайомлення університетської спільноти з інститутом тьюторингу та специфікою його реалізації; налагодження співпраці між Міністерством освіти і науки України, мережею тьюторингу у вищій школі, Національною агенцією із забезпечення якості вищої освіти, університетами, громадськими та студентськими організаціями з метою використання потенціалу тьюторингу; для закладів вищої освіти: створення відділу тьюторингу в університеті; розробка програми підготовки майбутніх тьюторів; розробка стратегії розвитку тьюторингу в університеті; для науково-педагогічних працівників університетів: участь у міжнародних заходах з метою обговорення тьюторської проблематики; виконання порівняльних досліджень систем вищої освіти країн Європи та України у контексті тьюторингу; урізноманітнення та комплексне використання як традиційних, так і інноваційних методів навчання у контексті студентоцентрованого освітнього процесу; для студентів: активна участь в освітньому процесі; участь у міжнародних програмах обміну для набуття досвіду з метою його реалізації в Україні; використання можливостей проходження програм підготовки тьюторів та отримання відповідного сертифікату; прояв ініціативи та формування пропозицій щодо розвитку тьюторингу в університеті.

Заклади вищої освіти України незалежно від форми власності та виду мають прикладати зусилля для розвитку тьюторингу, бо саме в ньому необхідно вбачати потенціал, що сприятиме підвищенню якості освіти, академічної успішності студентів, забезпеченню неперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників, підготовці майбутніх викладачів та науковців.

Отже, створення інституту тьюторингу є необхідним для вирішення проблем, пов'язаних із розширенням міжнародної діяльності закладів вищої освіти, запровадженням ефективної внутрішньої системи забезпечення якості освіти та відповідає вимогам і очікуванням студентів, а також трансформаціям в освітніх програмах, що розвиваються відповідно до міжнародних освітніх стандартів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту»: прийнятий 01.07.2014р. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Krajewska, A., Kowalczyk-Waledziak, M. (2014). Possibilities and Limitations of the Application of Academic Tutoring in Poland. Higher Education Studies, 4(3), 9–18.

РЕКОМЕНДАЦІЇ
за тематичними напрямками роботи учасників
V Міжнародної науково-методичної конференції
«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»
від 04.02.2022 року

Забезпечення якості вищої освіти є вимогою сучасності, ключовим принципом Болонської декларації, незаперечним пріоритетом для академічної спільноти та державної освітньої політики країн Європи й інших розвинених країн світу.

Учасники Конференції зазначили, що в основу підвищення якості вищої освіти мають бути покладені такі стратегічні завдання, як: подальша адаптація освітньої діяльності до європейського рівня, зміцнення конкурентних позицій українського ринку освітніх послуг у світовому масштабі, модернізація та реформування системи підвищення професійного рівня викладацького складу у національних закладах вищої освіти.

Виходячи з ідей та пропозицій, висловлених у доповідях та виступах, а також загальної дискусії, учасники Конференції пропонують:

- активізувати процес професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, як найважливішого фактора, що впливає на якість вищої освіти, через систему внутрішніх (університетських) заходів щодо підвищення кваліфікації, а також проходження стажувань у провідних університетах України, країн Близького та далекого зарубіжжя;
- посилити законодавчо-нормативну орієнтацію закладів вищої освіти на вирішення проблем забезпечення якості підготовки фахівців;
- винести на розгляд МОН України пропозицію щодо створення робочої групи для розроблення Положення про норми часу для планування та обліку роботи науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти;
- винести на розгляд МОН України пропозицію щодо створення робочої групи для розробки системи соціальних та матеріальних мотивів, що заохочують випускників ЗВО, молодих спеціалістів продовжувати займатися науковою діяльністю в аспірантурі та докторантурі;
- передбачити заходи, що стимулюють заклади вищої освіти до зниження аудиторного лекційного навантаження викладачів та збільшення часу студентів на самостійну роботу під керівництвом викладачів;
- при організації освітнього процесу застосовувати змішану форму навчання з урахуванням особливостей конкретної спеціальності; таке управлінське рішення дозволить залучити більше бажаючих здобути вищу освіту, пройти стажування та враховувати потреби претендентів в умовах студентоцентрованого підходу в навчанні;
- нормувати особливості проведення контрольних заходів в умовах онлайн-навчання для забезпечення самостійності виконання здобувачами завдань, дотримання принципів академічної доброчесності;
- при виборі форм та методів навчання віддавати перевагу активним методам соціально-психологічного навчання, як найефективнішим при формуванні екзистенційних навичок; прийомам та технікам фасилітації, наставництва (менторства);
- деякі види науково-дослідної роботи здобувачів освіти проводити на конкурсній основі, оскільки це сприяє підвищенню якості наукових досліджень, розвитку їх творчого підходу до виконання досліджень та викладу їх результатів;

- враховуючи рішення засідання Координаційної Ради МОН та НАН України щодо незадовільного стану викладання та засвоєння економічної теорії у процесі підготовки економістів забезпечити безперервне викладання економічної теорії на всіх рівнях вищої освіти, а також передбачити включення дисциплін логіко-історичного циклу (економічна теорія, історія економічної думки, політична економія перехідної економіки) та функціонального циклу (мікро-макроекономіка, ін.) теорія) до освітніх програм різних рівнів;
- передбачити екологічну спрямованість навчання, запропонувавши до вивчення навчальні дисципліни: «Екологія» та «Екологічний менеджмент»;
- для якісного наповнення змістом навчальних занять рекомендується використати застосування області Big data (англ. «великі дані») як максимально ефективної при закріпленні та заглибленні, узагальненні та одержанні навичок практичного застосування знань, набутих у процесі навчання, актуалізація їх для майбутньої діяльності;
- приділити особливу увагу умовам формування високого рівня цифрової компетентності викладачів та здобувачів освіти через проведення спеціалізованих заходів щодо підвищення кваліфікації, запровадження у навчальний процес додаткових навчальних дисциплін, пов'язаних із цифровою економікою, цифровими технологіями, що задовольняють формуванню ЦК відповідно до Рамки цифрових компетентностей для громадян;
- тези доповідей конференції рекомендувати до друку, доповідачам, які взяли участь у роботі секцій, надати персональні Сертифікати (30 годин/1 кредит ECTS).

*Прийнято учасниками
V Міжнародної науково-методичної конференції
«Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку»,
Україна, м. Одеса, 3-4 лютого 2022 року.*

З М І С Т

Стор.

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Сментина Н.В. – проректор з науково-педагогічної роботи ОНЕУ, зам. голови науково-методичної ради університету	3
--	---

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Ковальов А.І. – ректор ОНЕУ, д.е.н., професор, голова науково-методичної ради університету	4
--	---

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Ковальов А.І., Літвінов О.С., Грінченко Р.В.

Особливості впровадження дуальної освіти у закладах вищої освіти	6
--	---

Сментина Н.В.

Кадрове забезпечення освітньої програми як чинник підвищення якості вищої освіти в ЗВО	8
--	---

Нездоймінов С.Г., Бедрадіна Г.К.

Напрями взаємодії закладів вищої освіти та базових підприємств-стейкхолдерів в процесі забезпечення студентоцентрованого навчання	10
---	----

Познанська І.В.

Проблеми нормування праці викладачів ЗВО в умовах протиепідеміологічних обмежень	12
--	----

СЕКЦІЯ 1. ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПРАЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Звєряков М.І.

Роль економічної теорії в підготовці економістів	16
--	----

Слатвінська М.О.

Акредитаційна експертиза освітніх програм у ЗВО: виклики та перспективи	18
---	----

Нгуєн К.Т.

Факторы преподавателя, влияющие на профессиональное отношение студентов: пример из экономического университета Данангского университета	20
---	----

Грех А.С.

Організаційно-економічне забезпечення управління ЗВО в сучасних умовах	23
--	----

Артюх О.В., Муренко Т.О.

Організація освітнього процесу в умовах діджиталізації	25
--	----

Павлова Т.О.

Інтелект-карти як інноваційний засіб організації навчального процесу в закладах вищої освіти	27
--	----

Дурман О.Л., Горбунова А.А.

Сучасні тенденції у сфері управлінської освіти в Україні	29
--	----

Джулай М.В., Федулова І.В.

Формування зв'язку між роботодавцями, студентами та закладами вищої освіти	31
--	----

Давиденко І.В.

залучення стейкхолдерів до розробки освітньо-професійних програм для здобувачів початкового рівня вищої освіти за спеціальністю «Туризм»	34
--	----

Грицак Л.Б., Дурман М.О.

Механізми управління освітою публічних службовців та депутатів місцевих рад при отриманні практично-орієнтованих знань та вмінь	36
---	----

Перепельчук Т.В.	
Нормування праці науково-педагогічного персоналу ЗВО як основа підвищення ефективності діяльності	38
Збрицька Т.П.	
Сучасний стан норм часу для планування і обліку роботи науково-педагогічних працівників	41
Кривцова М.С., Сорока О.В.	
Проблеми нормування праці НПП у ЗВО в умовах сучасного освітнього середовища	44
Петровська О.М.	
Удосконалення системи мотивації праці науково-педагогічного персоналу ЗВО на основі науково-обґрунтованих норм праці	47
Кухарська Н.О.	
Пандемія COVID-19 та революція в системі освіти та навчання: ризики та можливості	49
Сало Я.В.	
Взаємодія викладачів і здобувачів вищої освіти в умовах пандемії COVID-19	51
Фесенко Г.Г., Фесенко Т.Г.	
Філософія управління якістю у вищій освіті: нові підходи	53
Уханова І.О., Козак Ю.Г.	
Підходи до оцінки якості освітніх програм в електронному середовищі навчання: зарубіжний досвід сталого управління освітою	56
Жукова Т.А., Збрицька Т.П.	
Розвиток інформаційних систем для підвищення ефективності управління освітнім процесом	59
Старченко А.Ю.	
Електронний підручник як інноваційний засіб в освітньому процесі	62
Воронова О.В.	
Проблемні питання забезпечення якості підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»	64
Янковий О.Г., Кошельок Г.В., Янковий В.О.	
Математичні методи і моделі – важлива складова якості підготовки магістрів економіки	66
Шатненко К.О.	
Роль навичок навчання для реалізації принципу «lifelong learning»	69
Єгунов Ю.А., Єгунова І.М.	
Проблема забезпечення об'єктивності оцінювання результатів навчання студентів ...	71
Мінін В.С., Збрицька Т.П.	
Практична підготовка майбутніх фахівців: вплив закладів вищої освіти на ринок праці молоді	73
Степанова С.Є., Степанов Є.М.	
Инновации в подходах к индивидуальному обучению в современных условиях преподавания (из опыта языковой подготовки иностранных студентов)	75
Клевцевич Н.А.	
Виклики та можливості моделі змішаного навчання	79
Лебедєв І.В.	
Дистанційне навчання в умовах карантину: деякий досвід, висновки та пропозиції ..	81
Карпова О.О.	
Неформальна освіта в Україні очима студентів та випускників: переваги, недоліки, виклики	83

Шикіна О.В., Ремігайло І.Ю.	
Питання неформальної освіти студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа»	86
Жердецька Л.В.	
Дуальна форма навчання у закладах вищої освіти	87
Видобора В.В.	
Специфіка дуальної форми освіти в сучасних умовах	88
Черкашина Т.В.	
Впровадження досвіду зарубіжних країн щодо дуальної освіти в Україні	90
Дубовик О.Ю., Мартинюк І.В.	
Щодо вибору індивідуальної освітньої траєкторії навчання	92
Богач О.В.	
Особливості підготовки фахівців зі спеціальності «Психологія»	93
Захарченко Н.В.	
Soft skills учасників освітнього процесу вищої школи: необхідність, значення та перспективи розвитку	95
Затока Т.В.	
Застосування інноваційних методів навчання у рамках вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» студентами економічних спеціальностей	98
Сиротенко Н.А.	
Академічна заборгованість здобувачів вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»: сучасний стан та управлінські рішення	101
Баранова В.Г., Ластовенко М.Г.	
Проблеми підготовки фахівців для страхового бізнесу	104
Дуга В.О.	
Сучасні аспекти підготовки фахівців сфери туризму та гостинності	106
Труфкаті Л.В., Єгорова А.В., Воловик Т.М.	
Розвиток співпраці Одеської національної академії харчових технологій з підвищення ефективності засвоєння студентами дисципліни «Мікробіологія»	108
Куклінова Т.В., Куклінова С.І.	
Щодо надбань проекту «Тюнінг»	110
Волкова Н.А.	
Деякі аспекти підготовки аспірантів	111
Іоргачова М.І., Коцюрубенко Г.М.	
Удосконалення процесу підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти	112
Ковальчук Г.В.	
Формування української культуромовної особистості в нефілологічному ЗВО	113
Деркач Ю.Б.	
Світовий досвід розвитку академічної мобільності	116
СЕКЦІЯ 2. СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ: СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ, ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	
Голайбо С.В.	
Компетентнісний підхід до навчання як головна інноваційна ідея сучасної освіти	119
Гайдаєнко О.М.	
Умови формування студентоцентрованого навчального процесу	122
Онищенко Ю.І.	
Проблеми та перспективи студентоцентрованого навчання	123
Pohodina M.	
Advantages and disadvantages of student centered learning	125

Кирчатая И.Н.	
Цифровизация образовательной среды и возможности профессиональной реализации будущих специалистов	127
Йолкіна О.В.	
Шляхи удосконалення студентоцентризованих підходів у навчанні в умовах дистанційної освіти	128
Рулінська О.В.	
Реалізація студентоцентризованого підходу в умовах онлайн-навчання	131
Тарасевич Н.В.	
Індивідуальна траєкторія навчання студентів як форма реалізації особистісно-орієнтованого підходу	133
Смирнова Н.В.	
Індивідуалізація навчання як напрям формування soft skills здобувачів економічної освіти	135
Копа В.М.	
Формування особистої студентської парадигми збереження життя та здоров'я	138
Бойко О.С.	
Значення системи зворотного зв'язку у процесі студентоцентризованого навчання	140
Селятіна М.І., Ятвецька Г.В.	
Умови формування соціальної компетенції молоді	142
Тринчук О.Б.	
Проблеми розвитку рівня критичного мислення студентів	145
Акімова Л.Н.	
До проблеми розвитку внутрішньої мотивації здобувачів вищої освіти гуманітарного профілю	148
Курганська Е.І., Случинська І.А.	
Лідерські якості та власні домінанти як фактори впливу на вибір кар'єрної стратегії	152
Готліб І.Г.	
Актуальні питання методики викладання суспільних дисциплін в умовах розбудови сучасної вищої школи	155
Вітковська К.В.	
Переваги та недоліки студентоцентризованого підходу при вивченні окремих дисциплін	158
Рингач Н.О.	
Вчити критичному і системному мисленню: виклик вищій школі в умовах пандемії COVID-19	159
Волохова І.С., Волохова М.П.	
Активні методи навчання у вищій школі.....	161
Галашова О.Г.	
Навчальна дискусія як метод формування навичок та умінь майбутніх фахівців з економіки у процесі спілкування іноземною мовою	163
Няньчук Н.Ю.	
Сучасні методики викладання: коучинг, фасилітація, менторство	165
Сидоров А.Г.	
Ігрові економічні симулятори, як засіб навчання	167
Пудичева Г.О.	
Використання сторітелінгу в викладанні економічних дисциплін	169
Ольвінська Ю.О., Самотосенкова О.В.	
Формування фахових компетентностей під час самостійної роботи студентів	170
Сало Я.В.	
Форми та методи організації самостійної роботи студентів	173

Семенова К.Д. Науково-дослідна робота студентів як один із важливих видів самостійної роботи здобувачів вищої освіти	175
Жданова Л.Л. Наукова публікація як частина самостійної роботи студента	176
Новицький М.В. Моніторинг якості організації самостійної роботи студентів	177
Гейна О.В., Ковальська Н.А. Організація самостійної роботи іноземних студентів з дисципліни «Російська мова як іноземна»	179
Добрунік Т.П. Деякі аспекти організації самостійної роботи при підготовці фахівців з обліку та оподаткування	182
Чернишев В.Г., Шинкаренко В.М., Кирилова Л.О. Викладання математичних дисциплін при студоцентрованому навчанні	184
Чернишова Л.В., Обнявко О.В. Студентоцетрований підхід у сучасній особистісно-розвиваючій парадигмі викладання економічного аналізу	187
Чернишова Л.В. Впровадження існуючих методик оцінки результативності бізнес-процесів при викладанні дисципліни «Економічний аналіз»	190
Милашко О.Г. Навчальна та дослідницька робота магістрантів, які опановують статистичними дисциплінами макроекономічного циклу	192
Заволока С.І. Впровадження інтерактивних технологій та методів навчання іноземної мови у навчальний процес	193
Райлян О.Г. Методика викладання правових дисциплін	195
Браславська Н.В., Браславський І.О. Проблеми фізичного виховання студентів в період карантину	198
Погорєлова Т.В. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні бізнес-статистики	200
Шерер І.Л. Інформаційно-комунікаційні технології у системі дистанційного викладання облікових дисциплін	201
Яцунська О.С. Експертна складова при підготовці фахівців з обліку та оподаткування	203
Балабаш О.С. Тренінгові методики та технології розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з менеджменту	204
Траченко Л.А. Методичні аспекти викладання дисципліни «Стандартизація та сертифікація в бізнесі» для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	205
Кічук Н.В. Бізнес-моделювання в соціальному підприємстві	207
Герасименко В.Г., Павлоцький В.Я. Трактування сутності туризму при викладанні економічних дисциплін студентам спеціальності «Туризм»	210

Яслинська К.М.	
Актуальність формування професійної іншомовної компетенції майбутніх фахівців туристичної галузі	212
Михайлюк О.Л.	
Екологічний підхід до підготовки фахівців у сфері туризму та готельноресторанної справи	214
Полянська О.Є.	
Особливості викладання дисципліни «Дизайн реклами» у маркетологів	216
Беспалов В.М., Губерник А.О., Обнявко О.В.	
Студентоцетрований підхід у підготовці фахівців-маркетологів	218
Власик Л.Й.	
Сучасний підхід до формування професійної компетентності у майбутніх лікарів «Проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я людини»	221
Kalashnikova K., Nikitina N.	
Students' first steps to sciens at the department of propedeutics of pediatrics of Odessa national medical university	223
Нікітіна Н.О., Калашникова К.А.	
Об'єктивний структурований клінічний іспит з пропедевтики педіатрії в Одеському національному медичному університеті	225
Лоцман Р.О.	
Розробка та застосування онлайн-курсу з україноспіву в методиці вокального навчання	227
Лоханова Н.О.	
Переваги дуальної форми вищої освіти в підготовці фахівців з обліку і аудиту	229
Мацків О.І.	
Переваги застосування навчально-тренінгового підприємства у формуванні компетенцій студентів економічних спеціальностей	230
Грималюк А.В.	
Суб'єкт-суб'єктний підхід та методика проведення занять з магістрами та бакалаврами	231
СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Щербина Н.Ф.	
Особливості формування педагогічної компетентності викладача сучасної вищої школи	234
Нєчева Н.В.	
Модель розвитку професійних компетентностей сучасного викладача	236
Ціпуринда В.С.	
Підходи до інноваційного моделювання науково-педагогічної компетентності викладачів у системі вищої освіти	238
Лучік О.Б., Морщакова Л.Р.	
Індивідуальний план професійного розвитку викладача: сучасні підходи до його розробки	241
Подвальна Н.Е., Самострол С.В.	
Підвищення кваліфікації, як запорука професійної компетентності викладача	244
Grzybowska-Brzezińska M., Gorlova O.	
Innovative models of development of scientific and pedagogical competence of university lecturers: Polish and Ukrainian experience	247
Сухова Т.Л.	
Цифрова трансформація викладача в умовах сучасного освітнього процесу	249

Шмиголь М.Ф., Юшкевич Ю.С.	
Роль та функції викладача в цифровому освітньому процесі: проблеми та виклики .	252
Зіневич А.С.	
Реалізація діалогічного підходу у навчальному процесі (на прикладі інтерактивних лекцій з патопсихології)	255
Андрієвська Є.В.	
Застосування імітаційного методу викладання на прикладі Гарвардської бізнес школи	258
Кулікова Є.О.	
Промоція як невід'ємна складова сучасної діяльності молодих викладачів	259
Астахова Н.І., Іорга С.М.	
Цифрові технології в освітньому процесі	261
Танасюк І.М.	
Використання освітніх технологій для формування особистої траєкторії навчання студента	264
Курганська Е.І.	
Публічні виступи як важливий напрям розвитку soft skills для студентів XXI століття .	266
Кіршо С.М.	
Сучасні методи активізації пізнавальної діяльності майбутніх психологів	269
Кичук О.С.	
Применение имитационных методов обучения при преподавании специальных дисциплин	271
Мацкул В.М., Чернишев В.Г., Кирилова Л.О.	
Смарт-технології у викладанні математичних дисциплін	273
Мартінова Н.С.	
Інноваційні форми проведення навчальних екскурсій та турів	274
Гусенко О.С.	
Застосування інноваційних методів при викладанні дисципліни «Міжнародна економічна діяльність України» для студентів заочної форми навчання	276
Литовченко І.Л., Бербер А.І.	
Особливості викладання дисципліни «Поведінка споживачів» в онлайн режимі ...	278
Асєєва Ю.О.	
Онлайн-тренінг для представників соціономічних спеціальностей	280
Кубік В.Д.	
Застосування кейс-технологій у організації навчального процесу з метою розвитку креативного мислення та самостійності у прийнятті рішень	283
Трофименко В.І., Кудзінська І.П.	
Активізація самостійної роботи студентів при вивченні математичних дисциплін в умовах дистанційного навчання	286
Демченко В.М.	
Використання інноваційних елементів в мовленні українських митців початку ХХ століття на заняттях з української мови	288
СЕКЦІЯ 4. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Тарасова К.І.	
Особливості цифрової трансформації освіти в Україні та світі	292
Кирчатая И.Н.	
Перспективы развития образования в условиях цифровой экономики	294
Булах І.І.	
Сутність та значення діджиталізації в сучасних умовах розвитку освіти	295

Орлик О.В.	
Напрями та проблеми діджиталізації освітнього процесу в закладах вищої освіти	298
Орленко О.М., Капталан С.М.	
Діджиталізація освіти: переваги та виклики	301
Шкурупська І.О.	
Деякі проблеми діджиталізації сучасної вищої освіти	303
Тарасова Ю.А.	
Діджиталізація в сучасному закладі вищої освіти	305
Поручинська І.В., Поручинський В.І., Слащук А.М.	
Діджиталізація в освітньому процесі: європейський досвід	306
Krukowski K., Gorlova O.	
Digitalisation in european universities: challenges, solutions and perspectives	308
Шевчун М.Б., Безус А.М.	
Особливості використання цифрових технологій в освітньому просторі	309
Даниліна С.О.	
Впровадження цифрових освітніх технологій в умовах дистанційного навчання	311
Доброва Н.В., Фіалковська А.А.	
Освітній процес з використанням дистанційних технологій навчання: можливості та виклики	313
Симоненко С.П., Щубелка Н.В.	
Роль гуманітаристики в системі вищої освіти в умовах діджиталізації суспільства ...	315
Гончаренко О.М., Добриніна Л.В.	
Інноваційне навчання: тенденції та виклики	317
Купрата Н.Я.	
Інформаційні технології як основний чинник організації навчально-виховного процесу	320
Єсіна О.Г.	
Деякі аспекти формування цифрової компетентності студентів ЗВО	322
Макаренко М.Б.	
Сучасні підходи використання комп'ютерних технологій для мотивації навчання студентів	325
Лапіна І.С., Домбровська С.О., Кула М.В.	
Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання в закладах вищої освіти	327
Макуха С.М.	
Методика дистанційного проведення семінару	330
Висоцька З.І.	
Організація роботи студентів у навчальній телеконференції	332
Хомутенко А.В., Волкова О.Г., Луценко І.С.	
Гейміфікація в умовах дистанційного навчання	333
Галянт Г.В., Арбатманова І.Л., Пріміна Н.М.	
Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти в умовах пандемії COVID-19	336
Мануїлова К.В., Несененко П.П., Мужайло В.Д.	
Розвиток інформаційної компетенції студентів в умовах пандемії COVID-19	338
Вакула А.Ю.	
Використання google-сервісів в навчальному процесі	340
Георгиевская З.А.	
Сжатый обзор онлайн-сервисов для организации дистанционного обучения	343
Меджибовська Н.С.	
Шляхи підвищення ефективності взаємодії зі студентами з використанням сервісу відеоконференцій ZOOM	346

Черкашина Т.С.	
Використання інструментів програмного забезпечення MS Excel при викладанні економічних дисциплін у вищій школі	348
Манжула С.П.	
Особливості застосування програмних засобів з візуалізації даних в освітньому процесі	351
Гострик О.М., Дербенцев В.Д., Тішков Б.О.	
Використання сучасних програмних засобів автоматизації прийняття управлінських рішень	352
Zahorulko M.	
Creating an IT-didactic environment for developing students' research competence	354
Badiul L., Vasylieva K.	
Modern educational technologies and blended learning innovations	356
Васильченко К.Г.	
Переваги та недоліки використання CMS в навчальному процесі	358
Квасницька Р.С.	
Діджиталізація в забезпеченні професійної підготовки фінансистів	359
Юргачова М.І., Бондаренко П.В.	
Застосування фінансового інжинірингу у практичних завданнях	362
Коваленко В.В., Сергєєва О.С.	
Використання BIG DATA при викладанні дисциплін освітньо-професійної програми «Міжнародний банківський бізнес»	364
Бурлімова Б.М.	
Діджиталізація освітнього процесу при вивченні другої іноземної мови студентами готельно-ресторанної справи	366
Grzybowska-Brzezińska M., Robul Y.	
Holistic design of general marketing course under the conditions of digitalization of learning environment	369
Трофименко М.С.	
Розробка програмного забезпечення керуванням безпілотником	371
Балута Т.П.	
Інформаційні технології як домінуючий фактор розвитку суспільства	373
Осичка О.В., Ясинська С. Ю.	
Використання онлайн-платформ в навчальному процесі	375
Старенька О.М.	
Сучасний стан розвитку тьюторингу в закладах вищої освіти України	377
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА ТЕМАТИЧНИМИ НАПРЯМКАМИ РОБОТИ УЧАСНИКІВ V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» ВІД 04.02.2022 РОКУ	380

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**
(матеріали V Міжнародної науково-методичної конференції)

3-4 лютого 2022 р.

*Центр підвищення кваліфікації
та сучасних освітніх технологій*

Одеса ОНЕУ 2022